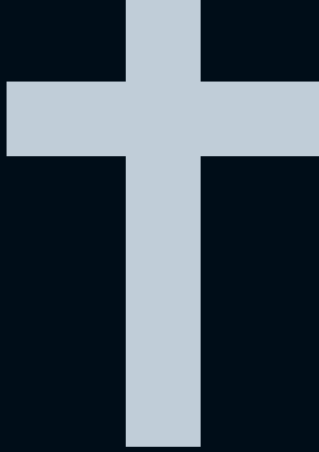

Ulibra wi
Naşibađi

New Testament and Shorter Old Testament in Mankanya

Ulibra wi Naşibaṭi

New Testament and Shorter Old Testament in Mankanya

copyright © 2014 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Mankanya

Translation by: Wycliffe Bible Translators

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Copyright Information

© 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Mankanya

© 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2015-03-17

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 21 Feb 2024 from source files dated 30 Dec 2021
a40dd8c3-0687-5ed7-bd1a-ef16ae8e3b9c

Contents

UJUNI	1
MACI	41
MARKUƑ	71
LUK	89
YOWAN	120
ULEMP	142
ROM	171
1 KORINT	184
2 KORINT	197
GALATIYA	205
EFET	210
FILIP	215
KOLOF	219
1 TEFALONIK	222
2 TEFALONIK	225
1 TIMOTE	227
2 TIMOTE	231
TIT	234
FILEMON	236
HEBĒRĒ	237
YAKOB	247
1 PIYEER	251
2 PIYEER	255
1 YOWAN	258
2 YOWAN	262
3 YOWAN	263
YUDA	264
Uko wi bayuujun Yowan	266

Ujuni

Uṭup ujuni

Ulibra uteek wi Uṭup wi Naṣibaṭi katim ki wa kawo « Ujuni » ṭiki uji ṭiṭiiniyaan ujuni wi umundu, na iko bti inwoonj abot aṭiiniyaan pntaali pi Iṭrayel panwoonj pi Naṣibaṭi. Kafah 1 te 11: Hum di ṭiaan akdoonj kadoo kame umundu wi ṭwoonj wi? In awoonj ṭiaan? We uwoonj ulempul kēme we ukaanj kē abi ṭi umundu? We ukaanj kē baṭiaan baji baban ṭuṅ kawo ṭi pṅon na bkujar na ugut? We uhinanuj kapēnan uko mēnt? Iko mēnt yi yi kafah kateek ki ulibra ujuni wi kakdoonj na pteem. Niint na Ṇaāt jibi baṭakadiiri (1-2); pgar pi bagaruṅ na Naṣibaṭi (3); Kayin na Abel (4) Nowe ṭi wal wi uṣubal uweek (6-9); Katoh kaweeek ki ṅṣoobra ki Babel (11). Iko impiituj ṭi, ṭiaan aanhil kaṭup bnuura wal wi iṭṭepuṅ na manjoonan jibi baṭiaan bajen ba-jaanj bado hēnkun. Ifah 12 te 50 ikakalēs jibi Naṣibaṭi aktijun umundu mbuuro wi aduun bantohi bateek biki Iṭrayel bado kalempara : Abraham (12.1-25.18), anwoonj ṭiaan anfiyaaruṅ bnuura abot aji ṭaṣ Naṣibaṭi awo i baṭiaan bado katen ṭi a. Itaak awoonj abukul. Ababul Yakob (25.19-36.43) i i babiinj aṭu katim ki Iṭrayel. Yotef (37.1-50.26) anwoonj alonj ṭi babuk Yakob, abiinj ado kē Yakob na babukul bandukiinj na babuk baka bti kē baya afēṭ du Ejiptu. Ulibra ujuni uwo duna pijukan ṭi uko wi Naṣibaṭi adoluṅ. Ujunna aṭup kē Naṣibaṭi apaṣun umundu, kē uko mēnt ukdiiman mndēm mi wa, kē umundu bti uṣe wo ṭi iṭen yi Naṣibaṭi, ul akṣihurj wa. Ulibra ubaana pntaali pi Naṣibaṭi ahonuj aji ado katen pntaali pi nul. Du ujuni te uba ulibra wi, Naṣibaṭi awoonj i baktiiniyaanuj: Ado kē baṭiaan bame a, aji wayēs, aji ṭonj kabot kaṭēnk pntaali pi nul, aji boman iko bti yi pntaali pi nul. Kē aṣē ji ṅal baṭiaan bafiyaara bakuṭ bafiyaar kahoṅ ki ahonuj, bado kaṭaṣ uko wi aṭuun pdo na bgah bi nul. Ulibra wi uweej idolade yi unjon yi Iṭrayel kadolna baṭiaan bayikrēn bnuura hum di pntaali mēnt pabiinj awo ṭi pfiyaar, jibi padoluṅ kē pfiyaar mēnt paliint abot ajoonan.

Upaṣa umundu

¹ Du ujuni Naṣibaṭi apaṣ baṭi na mboṣ.

² Kē mboṣ manṣe wo mnjint kē nin ukoolan uunwo ṭi ma, bdēm bawun bnjiir, kē uyook umpēnnun du Naṣibaṭi uṣe fuuṭ ṭi meel duuṭ.

³ Naṣibaṭi aji wal mēnt: « Bjeehi bawoon » kē bjeehi bawoo. ⁴ Naṣibaṭi awin kē bjeehi banuuraa, aṣe paṭēs bjeehi na bdēm. ⁵ Naṣibaṭi adu bjeehi aji « unuur » adu bdēm

« utejan. » Utaakal uwoo, nfa kē mankuṭ awo : unuur mēnt uwoonj uteek.

⁶ Kē Naṣibaṭi aṣē ji : « Uko ulonj unnaamunj ji kanjan uwoonj ṭi ptoof pi meel, upaṭēṣaan ma » kē uwo hanj. ⁷ Naṣibaṭi ado uko mēnt kē upaṭēs meel, kē mlonj manwo ṭi uṭeek kē mlonj manwo du bko duuṭ. ⁸ Naṣibaṭi adu uko mēnt aji « baṭi. » Utaakal uwoo, nfa kē mankuṭ awo : unuur mēnt uwoonj uṭēbantēn.

⁹ Kē Naṣibaṭi aṣē ji : « Meel manwoon ṭi baṭi uṭeek maṅonkandērēn ṭi dko dloolan, pkaṅ pakut papēn pawinana » kē uwo hanj. ¹⁰ Naṣibaṭi adu dko dkaṅ aji « mboṣ » aṣē du dko di meel « bdēk. » Naṣibaṭi awin kē uko mēnt unuura. ¹¹ Naṣibaṭi aji : « Mboṣ mambukan ujaagal, ugof bti na mnko bti. Uko undoli uko wi ukdoonj kabuk udo kawo na uhiib kēme mbuk » kē uwo hanj. ¹² Mboṣ kē mambuk ujaagal, ugof bti na mnko bti. Ujaagal unwoonj, uji uwo na kanaamare ki wa, bgof banwoonj baṭi bawo na kanaamare ki ba, bko bandoonj kawo na kanaamare ki ba ; uko undoli uji uwo na mbuk kēme uhiib. Naṣibaṭi awin kē uko mēnt unuura. ¹³ Utaakal uwoo, nfa kē mankuṭ awo : unuur mēnt uwoonj uwajantēn.

¹⁴ Naṣibaṭi kē aṣē ji : « Iko ilonj inkdoonj kajeehan iwoon du baṭi duuṭ ipaṭēṣaan unuur na utejan! Idoon kadiiman wal wi ṅfettu, ṅnuur, na ṅsubal ; ¹⁵ iwoon du baṭi duuṭ ido kajeehan mboṣ! » kē uwo hanj. ¹⁶ Naṣibaṭi ado iko itēb iweek injaanj ijeehan, uweek uji upēn kaṣih na nfa te utaakal, umpoṭi kapēn kaṣih na utejan. Ado kak ṅjah. ¹⁷ Naṣibaṭi aṭu ya du baṭi duuṭ ido kajeehan mboṣ, ¹⁸ ido kaṣih pnak na utejan, ipaṭēṣaan bjeehi na bdēm. Naṣibaṭi awin kē uko mēnt uwo unuura. ¹⁹ Utaakal uwoo, nfa kē mankuṭ awo : unuur mēnt uwoonj ubaakantēn.

²⁰ Kē Naṣibaṭi aṣē ji : « Meel mantum ṅko, ṅkat ṅabot ṅado kayiṭ du baṭi, ṭi mboṣ duuṭ! » ²¹ Naṣibaṭi apaṣ ṅko ṅweek ṅyibanaan ṅi bdēk na ṅko ṅanwoonj ṭi meel bti kē ṅatum maakan, akak apaṣ ṅkat bti. Naṣibaṭi awin kē uko mēnt uwo unuura. ²² Naṣibaṭi awul ṅa bnuura aji : « An ṅko ṅi meel, kabuk ka-joobēt na an, nabuk maakan natuman meel mi idēk. Kē an ṅkat, nabukan natuman mboṣ! » ²³ Utaakal uwoo, nfa kē mankuṭ awo : unuur mēnt uwoonj uṭēnantēn.

²⁴ Naṣibaṭi aji : « Mboṣ manwulan ṅko bti : Ṇntaam ṅi katoh, ṅko ṅmpoṭi na ṅko ṅi uṭeek bti » kē uwo hanj. ²⁵ Naṣibaṭi ado ṅko ṅi uṭeek bti, ṅntaam ṅi katoh bti na ṅko ṅmpoṭi bti. Naṣibaṭi awin kē uko mēnt unuura.

²⁶ Naṣibaṭi aji : « Nawulan ṅdo ṭiaan anaamun, awo ṅi un, aṣih ṅṭēb ṅi bdēk, ṅkat ṅi baṭi, ṅntaam ṅi katoh, na ṅko bti ṅanjaanj ṅapula ṭi mboṣ. »

²⁷ Naṣibaṭi apaṣ baṭiaan kē banaam na a : bapaṣana anaam na Naṣibaṭi,

apas baka kë bawo ñiinŋ na ñaaŋ.

²⁸ Naşibaŋi awul baka bnuura aji : « Kabuk kajoobët na an, nabukan maakan, natuman mboş nabot naşih ma. Naşihan nŋtëb nŋi bdëk, nŋkat nŋi baŋi na nŋko bti nŋanwoonŋ ŋi mboş. »

²⁹ Naşibaŋi aji : « Natenan, dwulan ujaagal unwoonŋ na mbuk na uko wi ugof na mnko bti manjaanŋ mambuk nado kade. ³⁰ Dwul kak iko mënŋ nŋko bti nŋanwoonŋ na uhefëntŋ; nŋnko bti nŋanwoonŋ ŋi mboş, nŋkat bti nŋi baŋi na nŋko bti nŋankmpuliinŋ ŋi mboş. Dwul ya nŋa nŋado kade » kë uwo hanŋ. ³¹ Naşibaŋi aten uko bti wi adolonŋ aşë win kë uwo unuura. Utaakal uwo, nfa kë mankuŋ awo : unuur mënŋ uwoonŋ upaajanŋen.

2

¹ Hënk di di Naşibaŋi abaanŋ ppaş baŋi na mboş na iko bti inwoonŋ da. ² Unuur uŋënk paaj na ulonŋ uŋënk kë Naşibaŋi aba ulempul. Anoorfën unuur mënŋ wi adolonŋ ulempul bti aba. ³ Naşibaŋi adëman unuur uŋënk paaj na ulonŋ akuŋ ado wa kë uyimani, ŋiki anoorfën unuur mënŋ wi abaanŋ ppaş iko bti.

Naşibaŋi aŋak ñiinŋ na ñaaŋ

⁴ Kë hënk di di *Yawe Nawat Kabuka apaşunŋ baŋi na mboş. ŋi wal wi Naşibaŋi Nawat Kabuka apaşunŋ mboş na baŋi, ⁵ nin ugof na ujaagal ulonŋ uundobi may may ŋi mboş, ŋiki Naşibaŋi Ajugun aandobi do uşubal kë uşub ŋi ma, kë nin ñaanŋ aanak awo, ankjaari ma. ⁶ Kë meel manşë ji mampëna ŋi ukumpëş ulonŋ katulan mboş bti. ⁷ Wi wi Naşibaŋi Ajugun aŋakunŋ ñaanŋ na ufuuş wi mboş, afuuf ŋi iyiş yi nul uhefëntŋ wi ubida, kë akak ñaanŋ ankhefëntunŋ.

⁸ Naşibaŋi Nawat Kabuka atepi uwoorta du umbanŋ wi umayar unuur ŋi utaak wi Eden aşë ŋu da ñaanŋ i aŋakunŋ. ⁹ Naşibaŋi Nawat Kabuka anaŋan ŋi mboş mnko bti manuuriinŋ bten abot alil. Akak anaŋan ŋi uwoorta bko bi ubida na bko bmeeni bnuura na buŋaan.

¹⁰ Bdëk blonŋ bapëna Eden abi atulan uwoorta, aşë paŋşëraan da, ado itant ibaakër.

¹¹ Kateek katim ki ka kawo Pişon : kafooy utaak wi Hawila bti, unwoonŋ na wuuru, ¹² wuuru mënŋ uwo ujinŋ piş. Utaak mënŋ uwo kak na bko blonŋ banjaanŋ babomanaan mnkulan bi bajaanŋ bado bdeliyum, na mn-laak mpoŋi mnlonŋ mannuuriinŋ maakan aji manuur abot atam preeş ji wuuru, mi bajaanŋ bado koralin. ¹³ Katëbanŋën katim ki ka kawo Gihon : kafooy utaak wi Kuş bti. ¹⁴ Kawajanŋën katim ki ka kawo Tigrë: Kawo du umayar unuur wi utaak wi Aşuur. Kabaakanŋën katim ki ka kawo Êfrat.

¹⁵ Naşibaŋi Nawat Kabuka aŋu ñaanŋ ŋi uwoorta wi Eden ado kajaar wa abot ado kayenŋ wa. ¹⁶ Naşibaŋi Nawat Kabuka aŋiini

na a wal mënŋ aji : « Ihinan kade mnko bti mi uwoorta, ¹⁷ kë bko bi pme bnuura na buŋaan iinkde ba, ŋiki unuur wi ikdeenŋ ba, ikeŋ. »

¹⁸ Naşibaŋi Nawat Kabuka aji wal mënŋ: « Unnuura ñaanŋ awo aloolan. Dwo kado naŋënka, annaamunŋ na a. » ¹⁹ Naşibaŋi Nawat Kabuka akak ajeŋ mboş abomanaan nŋko nŋi uŋëeh bti na nŋkat nŋi baŋi bti, aşë ŋij nŋa ñaanŋ, katen itim yi akŋuunŋ nŋa : undoli uwo kawo katim ki ñaanŋ akŋuunŋ wa. ²⁰ Kë ñaanŋ awul nŋntaam nŋi katoh bti itim na nŋkat bti na nŋko nŋi uŋëeh bti. Nin ulonŋ unnaamunŋ na a, unhinanunŋ kaŋënka na manjoonan unwo. ²¹ Wal mënŋ, kë Naşibaŋi Nawat Kabuka aşë ŋu ñiinŋ bŋoy bweek. Wi akŋoyëntunŋ, kë aşë pënan kamoh kalonŋ ki kantaagan aşë tuh dko di apënananunŋ ka. ²² Wi wi aşaanŋ ajeŋ kamoh mënŋ aŋakna ñaaŋ aşë ŋija ñiinŋ.

²³ Kë ñiinŋ aşë wuuhar aji :

« Yoow, byaaş bi kamoh ki imoh yi naan ka, pñaak pi naan pa.

Adu'ana ñaaŋ,

ŋiki apëna ŋi ñiinŋ*! »

²⁴ Warŋ ukaaŋ kë ñiinŋ akluŋ kaduk aşin na anin kanaakiir na aharul, bakak ñaanŋ aloolan. ²⁵ Kë bukal batëb bti, ñiinŋ na ñaaŋ başë wo byişu, kë nin alonŋ aankowa atëntul.

3

Adam na Ewa badookana du uwoorta wi Eden

¹ Upula ubi wo unkguuradaanunŋ ŋi nŋko nŋi uŋëeh bti nŋi Naşibaŋi *Nawat Kabuka apaşunŋ. Uji na ñaaŋ: « Kë Naşibaŋi aji nawut kade nin pko plonŋ ŋi mnko mi uwoorta? »

² Kë ñaaŋ ateema aji : « Nhinan kade mnko mi uwoorta. ³ Kë bko banwoonŋ ŋi ptoof pi uwoorta, Naşibaŋi aji nŋkeŋ woli nŋban ba, këme ade ba. »

⁴ Kë upula uteema aji : « Nin! Naankket! ⁵ Naşibaŋi ame kë unuur wi nakdeenŋ bko mënŋ, këş ki nan kahaabëşa naşë nawo ji a*, name bnuura na buŋaan. »

⁶ Ñaaŋ awin kë bko baka plil pde, anuura ŋi këş, abot awo bko banjaanŋ bawul uşal untunŋa. Amar wal mënŋ pko plonŋ ŋi bko mënŋ ade, akak awul ayinul, anwoonŋ na a, kë adee. ⁷ Wal mënŋ kë këş kaşë haabëşa na baka kë bame hënkunŋ kë bawo byişu. Bajej itoh yi bko bi bajaanŋ bado bfig aşiir awunna nleef.

⁸ Na utaakal, uyook ulil ukob, kë Naşibaŋi Nawat Kabuka aşë pën ptar ihoŋ, ñiinŋ na ñaaŋ batiinka aşë mena ŋi mnko mi uwoorta. ⁹ Naşibaŋi Nawat Kabuka adu ñiinŋ aji : « Iwo ŋunŋ ba? »

¹⁰ Kë ateema aji : « Dtiink kë ikpoş ŋi uwoorta kë nlenki ŋiki dwo byişu, aya amena.

* 2:23 Adu'ana ñaaŋ ŋiki apëna ŋi ñiinŋ: ŋi uhebërë ñiinŋ awo Iş kë ñaaŋ awo Işa.

* 3:5 Nawo ji a : Balonŋ baji başibaŋi.

» ¹¹ Ké akak aji na a : « In aṭupiiñ aji iwo byiṣu? Ikeer ade bko bi nneenaniñ pde! »

¹² Ké ñiint̄ aji na a : « Ñaaṭ i iṭuuñ ké aṣogën amaruñ pko ṭi bko buñ awulën, ké ndee! »

¹³ Ké Naṣibaṭi Nawat Kabuka aṣé ji na ñaaṭ: « we wi idoluñ hënk? » Ké ateam aji : « Upula uguurnuñ, ké nde ba. » ¹⁴ Ké Naṣibaṭi Nawat Kabuka aṣé ji na upula : « Jibi idoluñ uko mënṭ,

Ikfëpaniiñ ṭi nṭaam ṇi katoh bṭi
na ṇko ṇi uṭeeh bṭi.

Ido kapoṣna kayiñ kabot kade mboṣ
ṇnuur bṭi ṇi ubida wi nu.

¹⁵ Dṭu bṣoorad ṭi iwi na ñaaṭ,
ṭi pntaali pi nu na pi nul.

Baluñ kanantlu bkow,
ké iwi, iluñ katib baka ṭi pṣoñ. »

¹⁶ Naṣibaṭi Nawat Kabuka akak aji na ñaaṭ:
« Dluñ kaṭu'u ṭi unoor uweek woli ibuk,
iluñ kahaj woli ibuk.

Uñal wi nu uluñ kado kawuuku du ayinu
ado kaṭu'u pdo uko wi aṇaluñ. »

¹⁷ Naṣibaṭi Nawat Kabuka aji na ñiint̄:
« Jibi iṭiinkuñ uṭup wi aharu,
ade bko bi mbiin aneenu pde,
iṭu mboṣ manfëpana!

Ido kaji khaj maakan kaba kahinan kapënan
ṭi ma uko ude

ṇnuur bṭi ṇi ubida wi nu.

¹⁸ Mboṣ mando kawulu iyiw,
ibot ido kade ṇdeey ṇi uṭeeh.

¹⁹ Ujën̄k wi nu
wi wi ikluñ kado kadeena
te wal wi ikluñ kakak du mboṣ mi ipënnuñ
ṭiki iwo ufuuṣ

akuṭ aluñ kakak du ufuuṣ. »

²⁰ Adam, ñiint̄, aṭu aharul katim ki « Ewa†
» ṭiki awoon̄ anin bañaan̄ bṭi.

²¹ Naṣibaṭi Nawat Kabuka ado Adam na
aharul imiṣa yi injan awoharan baka. ²² Wi
wi aṣaan̄ aji : « Hënkun̄ ñaan̄ akak ji nja,
kame bnuura na buṭaan̄! Awutan hënkun̄
katar kañen, kamar kak ṭi bko bi ubida
kakaana ubida wi mñṭo! » ²³ Ké Naṣibaṭi
Nawat Kabuka aṣé dooka ṭi uwoorta wi
Eden ado kajaar mboṣ mi bapënanaanuluñ.

²⁴ Wi adookuluñ aṣé ṭu ṇwanjūt ṇi bajaan̄
bado kerubim ké ṇjakyen̄ du umban̄ wi uma-
yar unuwr wi uwoorta, na kakej ki bdoow
kankdolun̄ ji kabëntabën, kayen̄na bgah
byaani du bko bi ubida.

4

Kayin aṣiñ Abel

¹ Wi iko yan̄ iṭëpuñ, Adam ameer na Ewa
aharul ; ké awo na kayiñ, abuk Kayin* aṣé ji
: « *Yawe Nawat Kabuka ado ké mbuk ñiint̄
» ² Akak abuk napoṭ ñiint̄, Abel.

Abel awo nayafan, ké Kayin aṣé wo na-
jaar. ³ Wi bayaan̄ aban̄ ṭuñ, ké Kayin aṣé ṭij
ṇdeey ṇi apënanaanun̄ ṭi mboṣ aṭenjan Nawat
Kabuka. ⁴ Abel ul kak, ké apënan ṇloñ ṭi
ṇntaam ṇambukiin̄ uteek ṭi batani bi nul aṭu
na mniir mi ṇa aṭenanaan Nawat Kabuka. Ké
Ajugun̄ adi bṭenjan bi Abel, ⁵ aṣé wo aandi bi
Kayin. Ké Kayin aṣé deebaṭ maakan, kaara
ké daṭoñara na a.

⁶ Nawat Kabuka aji na Kayin wal mënṭ: «
we ukaañ ké ideebaṭi, ké kaara di nu dabot
aṭoñara ba? ⁷ Woli ido hënkun̄ uko unnu-
uriin̄, iinkhil kadeen̄ bkow i? Ké woli ido
uko unwoon̄ unnuura, buṭaan̄ daji dabop
ṭi plëman̄ pi nu ji uko wi uṭeeh unjoṭuñ kado
na pwatu. Ké iṣé wo i kawat da. »

⁸ Kayin ké aṣé ji na Abel aṭa'ul : « Biin̄ ṇya
uṭeeh†. » Ké wi bawoon̄ du uṭeeh, ké Kayin
aṣé dëpa ṭi Abel afiñ.

⁹ Nawat Kabuka aji na Kayin : « Abel aṭa'u
awo ṭuñ ba? » Ké ateam aji : « Mëmmee.
Dwo nayeñ i aṭa'naan̄ i? » ¹⁰ Ké Nawat
Kabuka akak aji na a : « we wi idoluñ ba?
Dtiink pñaaṭ pi aṭa'u du mboṣ ké pakhuuran
abi ṭi ṇji ala nlukana. ¹¹ Hënkun̄, ifëpanaa,
adookana ṭi mboṣ manhaabëṣuñ mntum
adaan̄ pñaaṭ pi aṭa'u i ifiñuñ. ¹² Ukaañ ké
woli ijaar, mboṣ maankak awulu ṇdeey : ido
kañaay ñaay na umundu. »

¹³ Ké Kayin aṣé ji na Nawat Kabuka : «
Kakob ki katam maakan pa ṇji. ¹⁴ Idookën
ṇṭa ṭi mboṣ mnuura, ké nwoyi kamena kaya
kalowu ; kado kañaay ṭi umundu, ñaan̄ aw-
inënle afiñën. » ¹⁵ Nawat Kabuka ké aṣé
teema aji : « Nin, woli ñaan̄ afiñu, bañaan̄ paaj
na aloñ bakfiñaniñ pa plukanu. » Wi wi
Nawat Kabuka aṣaan̄ aṭu uko ulon̄ ṭi Kayin
unkṭuuñ ñaan̄ awinala awut kafina. ¹⁶ Ké
hënk di ayaan̄ alow Nawat Kabuka, afëṭ du
utaak wi Nod unwoon̄ du umayar unuwr wi
Eden.

Pntaali pi Kayin

¹⁷ Kayin ameer na aharul, ké awo na
kayin̄ abuk Henok. Kayin awo wal mënṭ ṭi
pniw ubeeka, ké hënk di aṭuuñ wa katim ki
abukul Henok. ¹⁸ Henok awoon̄ aṣin̄ Irad,
ké Irad awo aṣin̄ Mehuyahel, ké Mehuyahel
awo aṣin̄ Metutayel, ké Metutayel awo aṣin̄
Lamek.

¹⁹ Lamek aniim̄ baat̄ batëb, aloñ awo
katim ki Adah, ké natëbantën awo Filah.
²⁰ Adah abuk Yabal ; awoon̄ aṣin̄ banjaan̄
bafëṭ ṭi iloona kabot kayafan. ²¹ Katim ki
aṭa'ul kawo Yubal ; awoon̄ aṣin̄ banjaan̄
bakob uko unnaamuñ ji bntuni wi bajaan̄
bado « harpe » kabot kateen. ²² Filah kak
abuk napoṭ ñiint̄ i katim ki Tubal Kayin,
anwoon̄ ateam̄ baṭak bṭi banjaan̄ baboman

† 3:20 Ewa : ṭi uhebërë uwoon̄ Najeb. * 4:1 Kayin : Katim ki kanaam kadu'are na pka. † 4:8 Biin̄ ṇya uṭeeh : Dko di daanwo ṭi ulibra uteek.

iko ijul injaan ilofar. Aṭa Tubal Kayin ñaaf awo katim ki Naamah.

²³ Lamek aji na baharul :

« Adah na Filah, natiinkaan ;

bahar Lamek, nawatan ibaṭ.

Dfiñ ñiint, ṭiki bakobèñ awuran

Aa, dfiñ naṭaṣa mēnt, ṭiki batehanaan

²⁴ Woli ñaan afiñ Kayin, bañaan paaj na alon bakfiñaniin kalukanaana,

ké woli ñaan afiñ Lamek, bañaan iñeen-paaj-na-alon na paaj na alon (77)

bakfiñaniin kalukanaana. »

²⁵ Adam akak ameer na aharul ké abuk napoṭ ñiint, ké Ewa aṭu'a katim ki Tet aṣé ji : « Wi Kayin afiñuñ Abel, ké Naṣibaṭi aṣé wulèn napoṭ ñiint i. » ²⁶ Tet ul kak ké abuk napoṭ ñiint, aṭu'a katim ki Enoṣ. Wal mēnt wi wi bañaan bajunuñ pdēman Naṣibaṭi kadola *Nawat Kabuka[‡].

5

Pntaali pi Adam te kaban du Nowe na babukul

¹ Uko umpiitaniin ṭi pntaali pi Adam wii wi : unuur wi Naṣibaṭi aṭakuñ ñaan, adola ké anaam na a. ² Wal mēnt ado baka ké bawo ñiint na ñaaf, awul baka bnuura, aṣé ṭu baka katim aji « Bañaan. »

³ Wi Adam adolon ṣubal iñeen-week na iñeen ṣwajant (130), abuk napoṭ anaamuñ na a, aṣé ṭu'a katim ki Tet. ⁴ Wi Tet abukiin, Adam akak ado ṣubal iñeen-week bakreñ (800) abot abuk bapoṭ biint na baaf. ⁵ Ṣubal bti ñi Naṣibaṭi aṭakuñ ṣubal iñeen-week nyaas kañeen-kalon na iñeen ṣwajant (930). Wi wi aṣaan akeṭ.

⁶ Wi Tet adolon ṣubal iñeen-week na kañeen (105) aṣé buk Enoṣ. ⁷ Wi Enoṣ abukiin, Tet akak aṭo ṣubal iñeen-week bakreñ na paaj na ulon (807), abot abuk biint na baaf. ⁸ Ṣubal bti ñi Tet adolon ṭi mboṣ ṣawo iñeen-week nyaas kañeen-kalon na ṣubal iñeen-na-ṣtéb (912). Wi wi aṣaan akeṭ.

⁹ Wi Enoṣ akaan ṣubal iñeen kañeen-kalon (90) aṣé buk Kenan. ¹⁰ Wi Kenan abukiin, Enoṣ akak aṭo ṣubal iñeen-week bakreñ na iñeen-na-kañeen (815), abot abuk biint na baaf. ¹¹ Ṣubal bti ñi Enoṣ adolon ṭi mboṣ ṣawo iñeen-week nyaas kañeen-kalon na ṣubal kañeen (905). Wi wi aṣaan akeṭ.

¹² Wi Kenan akaan ṣubal iñeen paaj-na-ulon (70) aṣé buk Mahalalel. ¹³ Wi Mahalalel abukiin, Kenan akak aṭo ṣubal iñeen-week nyaas bakreñ na ṣubal iñeen ṣbaakèr (840) abot abuk biint na baaf. ¹⁴ Ṣubal bti ñi Kenan adolon ṭi mboṣ ṣawo iñeen-week nyaas kañeen-kalon na ṣubal iñeen (910). Wi wi aṣaan akeṭ.

¹⁵ Wi Mahalalel akaan ṣubal iñeen-paaj na kañeen (65) aṣé buk Yered. ¹⁶ Wi Yered abukiin, ké akak aṭo ṣubal iñeen week bakreñ na ṣubal iñeen ṣwajant (830) abot abuk biint na baaf. ¹⁷ Ṣubal bti ñi Mahalalel adolon ṭi mboṣ ṣawo iñeen-week bakreñ na ṣubal iñeen kañeen-kalon na kañeen (895). Wi wi aṣaan akeṭ.

¹⁸ Wi Yered akaan ṣubal iñeen-week na iñeen paaj na ṣtéb (162) aṣé buk Henok. ¹⁹ Wi Henok abukiin, Yered akak aṭo ṣubal iñeen-week bakreñ (800) abot abuk biint na baaf. ²⁰ Ṣubal bti ñi Yered adolon ṭi mboṣ ṣawo iñeen-week nyaas kañeen-kalon na iñeen paaj na ṣtéb (962). Wi wi aṣaan akeṭ.

²¹ Wi Henok akaan ṣubal iñeen-paaj na kañeen (65), aṣé buk Matutalem. ²² Wi Matutalem abukiin, Henok awo na Naṣibaṭi aṭaṣa ṣubal iñeen-week nyaas ṣwajant (300) abot abuk biint na baaf. ²³ Ṣubal bti ñi Henok adolon ṭi mboṣ ṣawo iñeen-week ṣwajant na iñeen-paaj na kañeen (365). ²⁴ Henok awo na Naṣibaṭi aṭaṣa ké Naṣibaṭi aṣé jeja, bañaan baankak awina, ṭiki Naṣibaṭi aya na a.

²⁵ Wi Matutalem akaan ṣubal iñeen-week na ṣubal iñeen bakreñ na paaj-na-ulon (187) aṣé buk Lamek. ²⁶ Wi Lamek abukiin, Matutalem akak aṭo ṣubal iñeen-week nyaas paaj-na-ulon na ṣubal iñeen bakreñ na ṣtéb (782) abot abuk biint na baaf. ²⁷ Ṣubal bti ñi Matutalem adolon ṭi mboṣ ṣawo iñeen-week nyaas kañeen-kalon na iñeen paaj na kañeen-kalon (969). Wi wi aṣaan akeṭ.

²⁸ Wi Lamek akaan ṣubal iñeen-week na iñeen bakreñ na ṣtéb (182) aṣé buk napoṭ ñiint. ²⁹ Awul napoṭ mēnt katim ki Nowe, ṭiki aji : « I, akṭuuñ iñen yi nun inoorfèn ulemp na unoor. Mboṣ mi Naṣibaṭi afēpuñ manṭuuñ un ulemp na unoor mēnt. » ³⁰ Wi Nowe abukiin, Lamek akak aṭo ṣubal iñeen-week kañeen na ṣubal iñeen kañeen-kalon na kañeen (595). Abot abuk bapoṭ biint na baaf. ³¹ Ṣubal bti ñi Lamek adolon ṭi mboṣ ṣawo iñeen-week nyaas paaj-na-ulon na ṣubal iñeen paaj-na-ulon na paaj-na-ulon (777). Wi wi aṣaan akeṭ.

³² Wi Nowe akaan ṣubal iñeen-week kañeen (500) aṣé buk Ṣem, Ham na Jafet.

6

Kaṭaafa ki uṣubal uweek

¹ Wi bañaan bajunuñ pṭum ṭi mboṣ abot abuk bapoṭ baaf. ² ké bañaan biki baṭi* baṣé win ké baaf biki bañaan bajèn banuura, aniim biki bañaluñ. ³ Wi wi *Yawe Nawat Kabuka aṣaan aji : « Uhefēnt wi naan, wi

[‡] 4:26 Wi wi bañaan bajunuñ pñehan Nawat Kabuka : bapiit ṭi ṣibra ṣlon aji : wi wi bañaan bajunuñ pñehan Naṣibaṭi aji badu'a kaji Nawat Kabuka. * 6:2 Bañaan biki baṭi : Bapiit aji babuk Naṣibaṭi : Balon baṣal aji baṭiñiyaan ṣwanjuṭ, balon kak ké baji baṭiñiyaan babuk baṣiñ. Ké balon baji baṭiñiyaan biki pntaali pi Tet.

nwulun ñaan uunkduka ti a te mnto ñiki awo ñaan najën ; hënkun nşubal ni nul ñaanktëp ifëen-week na ifëen ntëb (120). »

⁴ Wal mënt bañaan balon badëm maakan bamëgataan bawo ti mboş ; badobi woho wa do wal wi bañaan biki bați babinj ti baat babuk bañaan bajën abuk bapoŋ na baka. Bukal bawoon tfa bañaan biki itim ipëhaliin.

⁵ Nawat Kabuka awin kē buŋaan bi ñaan akdolun ti mboş badëma adëm pya kē ñaan abot aji bi tu tu uşal bti ti pdo buŋaan nnuur bti.

⁶ Nawat Kabuka adug umeli ti uko wi aŋakun ñaan, kē uhaaşul uwo ti mntëŋ mnweek. ⁷ Wi wi aşaanj aji : « Dpënan ti mboş bañaan biki ni nŋakun, na nntaam ni katoh, na nko ni uŋeeh na nkat, ŋiki dduug umeli uko wi nŋakari nja. » ⁸ Kē ñaan alon aşë wo, i Naşibaŋi alilandëri, anwoon katim ki Nowe.

Pboman upuur

⁹ Uko wi Nowe wii wi :

Nowe abi wo ñiinŋ natool ti kēş ki Naşibaŋi abot aji tiinka ; awo na a aji taşa. Wal mënt ul awohan han ti bañaan bti. ¹⁰ Nowe abuk bapot biinŋ bawajant; Şem na Ham na Yafet. ¹¹ Kē bañaan biki mboş bti başë wuŋ awo bado buŋaan ti kēş ki Naşibaŋi, mnŋot kē mantum ti mboş. ¹² Naşibaŋi aten mboş awin kē bañaan bawuŋi, ŋiki bawo bti ti pdo buŋaan.

¹³ Kē Naşibaŋi aşë ji na Nowe : « Dba na bañaan bti na nko bti ŋiki bañaan bakaan kē mnŋot mantum ti mboş. Dpënan baka keeri ti mboş. »

¹⁴ Akak aji na Nowe : « Bomaan upuur pa iwi, upuur unkwoon uweek, wi ikbomanun na impiñu inuura, ido imeet ŋi wa, ikër wa ti meet na bdiŋ na uko unknënanun meel ptëp. ¹⁵ Hënk di di ikbomanun upuur mënt; udëm kado uko ni nmetër ifëen-week na ifëen nŋwanŋ (130m) kahaan kado nmetër ifëen ntëb na ntëb (22m), kadiilade kawo nmetër ifëen na nŋwanŋ (13m). ¹⁶ Doon bŋuk ti upuur bi kakujënt kakwoon ptoof pi umetër, ibot ido plëman pi wa pawo ŋi kaban, ido wa uka nşoobra ntëb aŋu na uŋeeh.

¹⁷ « Nji, dtij meel kado ma mampar manink dko, kabaana na bañaan na nko bti : nin uko ulon uunkduka ti mboş kado kahefënt. ¹⁸ Kē nji nşë do bhoŋar na iwi, luji ineej ti upuur iwi na aharu na babuku, na bahar baka. ¹⁹ Ti nko bti doon kaneejan ntëb ti upuur nbauur na iwi ; nawoon ukaş na waaŋ. ²⁰ Nkat, nntaam ni katoh na nko ni uŋeeh bti nŋalun kabi du iwi kado kawoona ntëb ntëb ukaş na waaŋ kabuur na iwi. ²¹ Kē iwi, laan uko ude unwohan bti ihank nakaana uko ude iwi na nko mënt. »

²² Kē hënk di Nowe adolon, ado uko wi Naşibaŋi ajakulun bti ado.

¹ Kē *Yawe Nawat Kabuka aji na Nowe : « Neejan ti upuur iwi na biki katohu bti, ŋiki ti bañaan bti iwi tañ iwoon natool ti kēş ki naan. ² Ti nko bti nŋanhilun pdo bŋëjan bi Naşibaŋi, doon kajejna ntëb ntëb, ukaş na waaŋ te nŋaaş paaj-na-ulon. Kē nŋandukiin, jejan ukaş na waaŋ tañ. ³ Jejan kak nkat ni baŋi, ukaş na waaŋ nŋaaş paaj-na-ulon, nko na nkat nŋahilna nŋaniink mboş bti. ⁴ Nnuur paaj-na-ulon nŋaŋëple, kado uşubal uşub nnuur ifëen nŋbaakër na nŋëjan ifëen nŋbaakër, kawet ti mboş bañaan na nko bti ni nji ndolon. » ⁵ Kē Nowe ado iko bti yi Nawat Kabuka ajakulun ado.

⁶ Nowe aka nşubal ifëen-week nŋaaş paaj (600) wi uşubal uweek ujoton ti mboş. ⁷ Aneej ti upuur na aharul na babukul na bahar baka kabuurna meel mamparun. ⁸ Nko nŋanhilun pdolna bŋëjan bi Naşibaŋi na nŋanwoon nŋanhil pdolna ba, nkat na nko nŋankpulin ti mboş bti ⁹ nŋabi ukaş na waaŋ aneej ti upuur wi Nowe jibi Naşibaŋi ajakulun. ¹⁰ Wi nnuur paaj-na-ulon nŋaŋëpjun kē uşubal uweek uşë jot.

¹¹ Ti unuur uŋënk nnuur ifëen na paaj-na-ulon wi pli ptëbantëŋ pi uşubal wi Nowe akaan nşubal ifëen-week nŋaaş paaj (600), kē meel mntum maakan manwoon ti mboş uŋeeh manşë may, kē baŋi bawo wo ji bahaabëşa haabëşa, kē meel manktula. ¹² Uşubal uşub ti mboş ado nnuur ifëen nŋbaakër na nŋëjan ifëen nŋbaakër (40).

¹³ Unuur mënt, Nowe, aharul na babukul Şem na Ham na Yafet na bahar baka kē başë neej na a ti upuur. ¹⁴ Banej na nntaam ni katoh, na nko ni uŋeeh bti na nkat bti na nko nŋmpoŋi nŋankiyiŋun bti. ¹⁵ Nko bti nŋankhefëntun nŋabi ti Nowe aneejna ntëb ntëb ti upuur ; ¹⁶ kawo ukaş na waaŋ jibi Naşibaŋi abiin ajaka. Wi wi Nawat Kabuka aşaan adët bgah.

¹⁷ Uşubal unşubun wun udo nnuur ifëen nŋbaakër ; kē meel mampar apel mboş aşë deej upuur kē ukyaak. ¹⁸ Meel mampaya atum maakan, kē upuur uşë yaak aya, ¹⁹ mampaya ayaha ya adoo gur inkun bti. ²⁰ Mandoo tëp inkun nmetër paaj-na-ulon. ²¹ Wal mënt kē bañaan bti na nko bti nŋanwoon ti mboş kē nŋaşë keŋ : nkat, nntaam ni katoh, nko ni uŋeeh, na nko nŋmpoŋi bti na bañaan bti. ²² Nin uhefënt uunkak aduka ti mboş. ²³ Hënk, kē Naşibaŋi awet uhefënt bti ti mboş : bañaan, nntaam ni katoh, nko ni uŋeeh, na nko nŋmpoŋi na nkat, kē Nowe na bañaan banwoon na a, aŋu na nko nŋanwoon na baka ti upuur tañ babuurun. ²⁴ Meel mampar ado nnuur ifëen-week na ifëen-kañeen (150).

¹ Kê Naşibaţi aşê leş Nowe na ņko ņi uţeeh na ņntaam ņi katoh bti ņanwoon na a ti upuur. Ado kê uyook uyook ti mboş, kê meel manjun pwala. ² Kê meel mntum maakan manwoon ti mboş uţeeh bti manşê tañan ppën, kê baţi badëtanaa, meel maankak atula. Kê uşubal uţañan pjot.

³ Meel manwala ntiinku ntiinku, hênk, wi ņnuur iñeen-week na iñeen-kañeen (150) ņaţepuņ kê manşê wala ; ⁴ te kê upuur udo hil anaţ du inkunņ yi Arafat ti unuur uţênk ņnuur iñeen na paaj-na-ulonņ wi pli pţênk paaj na plonņ. ⁵ Meel manwali'aara wala te pli pţênk kli iñeen. Ti unuur uteek wi pli mênţ kê inkunņ işê pën awinana.

⁶ Wi ņnuur iñeen ņbaakêr ņaţepuņ, kê Nowe aşê haabêş ujaneel wi adolonņ ti upuur; ⁷ aşê wutan untomaali. Uya, akak, ayoonk meel mankay ti mboş. ⁸ Akak awutan ubalab ufaatal katenna me meel manwala. ⁹ Wi ubalab uwoonņ ununya win dko dţo, ņiki meel mangur mboş bti, uwuğsa akak du Nowe du upuur. Nowe atar kañen, ayeenk wa aneejan ti upuur meet. ¹⁰ Ayoonk ņnuur paaj na ulonņ akak awutan wa kê upên ti upuur. ¹¹ Ukak na utaakal awo na katoh kahalul ki bko bi bajaanņ bado bnoliwera ti mntum! Nowe ame wal mênţ kê meel manwala. ¹² Aţo kak ņnuur paaj na ulonņ aşê wutan ubalab, kê wi uyaanņ, uunkak abi.

¹³ Ti unuur uteek wi pli pteek pi uşubal wi Nowe akaanņ ņşubal iñeen-week ņyaaş paaj na uşubal (601), wi wi meel mankayunņ ti mboş. Nowe agurêş bţuk bi upuur ; aten, awin kê mboş manjun pkay. ¹⁴ Ti unuur uţênk iñeen ņţêb na paaj-na-ulonņ wi pli pţebanţên, kê mboş manşê kay bti.

Upên ti upuur

¹⁵ Wal mênţ kê Naşibaţi aşê ji na Nowe : ¹⁶ « Pënan ti upuur, iwi na aharu, na babuku na bahar baka. ¹⁷ Pënaan kak ņko bti ņanwoonņ na iwi, ņkat, ņntaam ņi katoh na ņko ņi uţeeh na ņko ņmpoţi. ņabukan maakan ņatam ņaniink mboş. » ¹⁸ Kê Nowe na aharul na babukul na bahar baka bapëni. ¹⁹ ņntaam ņi katoh na ņko ņi uţeeh na ņko ņmpoţi na ņkat bti ņapën ti upuur, awo kabuka na kabuka.

²⁰ Wi wi Nowe aşaanņ ado *bliit bi mngur pa *Nawat Kabuka, ajeņ ņlonņ ti ņko na ti ņkat bti ņanhilunņ pdolna Naşibaţi bţenjan afiņara, atêr ņa kê ņayik bti. ²¹ Yawe Nawat Kabuka atiink pţêkên plil aşê ji ti uşalul : « Bañaanņ baankak ado nřep mboş. Uwo manjoonan kê ņhaaş ņi baka ņawuţna du kpoţ ; kê nşê wo mênkak atok bañaanņ na ņko bti jibi ndolonņ.

²² Te wi mboş mankdoonņ kawoha wo, kajaar na kakit, ujonţ na uyikaj, kanuur na pti, pnak na utejan ido kawoha wo. »

9

Kahonņ ki Naşibaţi

¹ Naşibaţi awul Nowe na babukul bnuura bi nul aşê ji na baka : « Kabuk kajoobêt na an, nabukan maakan, natuman mboş. ² ņko ņi mboş, ņkat na ņko ņmpoţi na ņţêb ņi bdêk, ņul bti ņado kaţi'an kakuţ kado kalênk ti kadunan. Dwulan ņa bti. ³ jibi nwananņ iko yunņ yi ujaagal na mnko manjaanņ mam-buk, dkak awulan ņko ņunņ bti nado kade. ⁴ Kê naşê wo naanwo kade uko na pñaaņ pi wa ņiki pñaaņ pawoonņ ubida. ⁵ Dkak alunņ kaţu ñaanņ kême uko unktulunņ pñaaņ pi ñaanņ uhepna ti uko mênţ. Kabot kaţu ñaanņ andoli ateeem ti ubida wa atênţul.

⁶ Naşibaţi aţak ñaanņ kê anaam na a ukaanņ kê ñaanņ anktulunņ pñaaņ pi atênţul, bakak atula pñaaņ.

⁷ Kê an, kabuk kajoobêt na an, nabukan maakan ; naniink mboş, nabukan maakan. »

⁸ Naşibaţi aţiini wal mênţ na Nowe na babukul banwoonņ na a aji : ⁹ « Natenan, dhoņan, an na kntaali ki nan te mnto, ¹⁰ na ņko bti ņanwoonņ na iwi : ņkat, ņntaam ņi katoh na ņko ņi uţeeh, ņko bti ņampënuņ ti upuur na iwi, ņko bti ņanwoonņ ti mboş, ¹¹ kê mênkak ado uşubal utênţ wi kê mênkak ado meel manpar hênk mantok uko bti unwoonņ na uhefênţ. Meel maankak abi katok iko bti inwoonņ ti mboş. »

¹² Naşibaţi akak aji : « Uko unkdiiimanunņ kahonņ ki ņji ndolonņ na an na ņko bti ņanwoonņ na an wii wi, kahonņ kanņ ddo ka kak na pntaali pi nu te mnto. ¹³ Dţu kajaanan ki naan du baţi ki najaanņ nado ki ubopal, kul kakdoonņ kayuuyņ kahonņ ki ņji ndolonņ na umundu. ¹⁴ Woli dlunņ ado uşubal kê ujëni, kê kajaanan ki ubopal kapën awinana, ¹⁵ kaleş wal mênţ kahonņ ki ņji ndolonņ na an na ņko bti. Nin meel maankak apar jibi mamparuņ kafinņ uhefênţ ti mboş. ¹⁶ Woli kajaanan ki ubopal kapën awinana du baţi, dwin ka, kaşê kaleş kahonņ kanwoonņ kaankba ki ņji Naşibaţi ndolonņ na bañaanņ bti na ņko bti ņanwoonņ ti mboş. »

¹⁷ Hênk, kê Naşibaţi aji na Nowe : « Wanņ uwoonņ uko unkyuuyunņ kahonņ ki ņji ndolonņ na bañaanņ bti na ņko bti ņanwoonņ ti mboş. »

Babuk Nowe

¹⁸ Şem, Ham na Yafet babak Nowe bampënuņ ti upuur. (Ham awoonņ aşin Kanaan) ¹⁹ Bawajanņ bukunņ bawoonņ babak Nowe, kê ti bukal di di bañaanņ bti banfëţunņ ti mboş bawoonunņ.

²⁰ Nowe anwoonņ najaar, ado uţeeh atepi mnko manjaanņ mandolna ubiñu. ²¹ Wi adaanunņ ubiñu umpënuņ ti uţeeh mênţ, aşê kuj awohêş aduka byişu du kaloona ki nul meet. ²² Ham, aşin Kanaan, awin aşin kê

awo byiŕu, aŕe ya bdiġ aţup babak aŕin batêb bandukiiġ. ²³ Kê Ŗem na Jafet baŕe jej bayeti aţu ţi iġanjan yi baka aŕe bot apoŖ poŖ akak ufeţ ado bi agur aŕin baka. Baten umban wundu kahilna kawo baankwin aŕin baka byiŕu.

²⁴ Wi Nowe anaţiiġ, kê ukuj ubaa, ame uko wi Ham nabaŕaŕa i nul adolun. ²⁵ Wi wi aŕaġ aji :

« Kanaan afeġpaniiġ!
Awo pa bamakul najuuk i bajuuk. »

²⁶ Nowe akak aţiiġi aji :
« Ddeġman *Yawe Nawat Kabuka, Naŕibaţi i Ŗem!
Dġehan ajuukntġen Kanaan ţi ulemp, ado kalempar Ŗem.

²⁷ Dġehan Naŕibaţi ado Yafet abuk pntaali pţum, padem paka uţak uweek, dġehan kak babak Yafet bafet na babak Ŗem, babak Kanaan babot bajuuket ţi ulemp bado kalempar babak Yafet na Ŗem. »

²⁸ Wi uŕubal uweek na meel mamparuġ šaţepuġ, Nowe aţo šŕubal iġeen-week šwajant na šŕubal iġeen kaġeen (350). ²⁹ šŕubal bti ši Nowe adolun ţi mboŖ šawo iġeen-week kaġeen-kaloġ na šŕubal iġeen kaġeen (950), wi wi aŕaġ akeţ.

10

Pntaali pampennuġ ţi babak Nowe

¹ Pntaali pi bi Ŗem, Ham na Yafet babak Nowe babakun wi uŕubal uweek ubaan pi pi.

Babuk Yafet

² Babuk Yafet biint bawo : Gomer, Magog, Maday, Yawan, Tubal, MoŖek na Tirat. ³ Kê babak Gomer biint bawo : AŖkenat, Rifat, Togarma. ⁴ Kê biki Yawan bawo : Eliŕa, Tarŕiŕ, Kitim na Dodanim. ⁵ Du bukal di di baġaan banwayŕeruġ afet aġog idêk bawoonuġ. Bukun bawoon babak Yafet, baji bawayŕer kawo bandoli na pntaali pi baka na uţak wi baka na uţup wi baka.

Babuk Ham

⁶ Babuk Ham biint bawo : KuŖ, Miŕrayim, Put na Kanaan. ⁷ Kê biki KuŖ bawo : Teba, Hawila, Fabta, Raama, na Fabteka. Kê biki Rama bawo : Ŗeba na Dedan.

⁸ KuŖ akak abuk Nemrod ambiiġ awo naŕiġ nateek ţi mboŖ. ⁹ Abi wo najan naweek ţi kadun ki Naŕibaţi, ukaġn kê baji baji : « Awo ji Nemrod, najan naweek ţi kadun ki Naŕibaţi. » ¹⁰ šbeeka šanwoonuġ šweek ţi dko di aŕihuġ šawo Babel, Ereġ, Akad na Kalneh du uţak wi Ŗineyar*. ¹¹ Du uţak menţ di di Nemrod apennuġ aya te Aŕuur aŕe niw Niniwe na Rehobot-Ir, na Kalah. ¹² Akak

aniw Reten ţi ptoof pi Niniwe na ubeeka uweek wi Kalah.

¹³ Miŕrayim awoon aŕin baġaan biki Lud, biki Anam, biki Lehab, biki Naftuh, ¹⁴ na biki Patrot, na biki Katluh na biki Kaftor [di *bafilitten bapennuġ].

¹⁵ Kanaan awoon aŕin baġaan biki Fidoġ, anwoon abukul nateek. Abot awo aŕin bahitit, ¹⁶ na Bayebutit, Bahamorit, Baġir-ġaŕit, ¹⁷ Bahiwit, Barkit, Baġinit, ¹⁸ Barwadit, Batemarit, Bahamatit ; wi wi kntaali ki Kanaan kaŕaġn awayŕer. ¹⁹ Uţak wi Kanaan upenna Fidoġ, aya umban wi Gerar, te Gata, abot ayeenk du Fodom na Gomora na Adma na Ŗeboyim te aban du Leŕa.

²⁰ Bukun bawoon babak Ham, baji bawayŕer kawo bandoli na pntaali pi baka na uţak wi baka na uţup wi baka.

Babuk Ŗem

²¹ Ŗem šmak Yafet akak abuk bapoţ biint. Ul awoon ateem babak Eber na pntaali pi baka bti.

²² Babuk Ŗem biint bawo : Elam, Aŕur, Arpaġŕad, Lud, Aram. ²³ Biki Aram bawo : UŖ, Hul, Geter na MaŖ. ²⁴ Arpaġŕad abuk Ŗelah, kê Ŗelah abuk Eber. ²⁵ Eber abuk bapoţ biint batêb : nateek awo katim ki Peleġ†, šiki ţi wal menţ wi wi baġaan bawayŕeruġ ţi mboŖ. Aţa'ul awo katim ki Yoktan.

²⁶ Yoktan abuk Almodad, Ŗelef, Haŕarmawet, Yerah, ²⁷ na Hadoram, Uţal, Dikla, ²⁸ na Obal, Abimayil, Ŗeba, ²⁹ Ofir, Hawila, na Yobab : bukun menţ bti bawo babak Yoktan. ³⁰ Bafetna ubeeka wi Meŕa te adoo ban wi Ŗefar unwoon du inkun inwoon du umayar unuur.

³¹ Bukun bawoon babak Ŗem, baji bawayŕer kawo bandoli na pntaali pi baka na uţak wi baka na uţup wi baka.

³² Bukun bawoon pntaali pi babak Nowe, baji bawayŕer kawo bandoli na pntaali pi baka na uţak wi baka.

Du bukal di di baġaan bajunnuġ pwayŕer aniink mboŖ wi uŕubal uweek uţepuġ.

11

Katoġ kaweeġ ki šŕoobra ki Babel

¹ Baġaan bti ţi mboŖ baţup uţup uloolan. ² Jiġi baġaan bakyaanţuġ du umayar unuur, bawin dko dloġ danwoon daanwo na inkun du uţak wi Ŗineyar* aya afet da. ³ Wal menţ kê baŕe tiinkar aji : « Nawulên šdo induba yi šġjuġuġ ţi bdo. Kê bajej induba menţ na bnag bloġ aniwna†. » ⁴ Bakak aji : « Nawulên šniw ubeeka na katoġ kaweeġ ki šŕoobra kankyaġn te du baţi! Hênk katiġim kapênala, šġuġ šwo šenġwayŕer kaniġink mboŖ bti. »

* 10:10 Ŗineyar : Babel. † 10:25 Peleġ : ši uhebêre dawoon pwayŕer. * 11:2 Ŗineyar : Babel. † 11:3 Bnag : ši šwal menţ baji baniwna mġlaak na bnag bloġ bampaţuġ na bi baniwnuġ ţi.

⁵ Kë *Yawe Nawat Kabuka aşë wala ti mboş pten ubeeka na katoh kaweeek ki nşoobra ki bañaan bajën bawoon ti pniw, ⁶ aşë ji : « Nawin hênku! Bañaan bti bawo baloolan, aţup uţup uoolan. Woli hênk di ulemp wi babaan ajun jun uwoon, we uklun kaneenan baka pdo uko wi banalun? ⁷ Nwala hênkuŋ ŋhotan uţup wi baka bawut kado katiinkar. »

⁸ Hênk di di Yawe Nawat Kabuka agarun baka kë baya aniink mboş bti aţañan pniw ubeeka. ⁹ Uko waŋ ukaan kë badu da aji Babel[‡] ŋiki dul di Yawe Nawat Kabuka ahotanaanuŋ uţup ti mboş bti kë dul di di agarnuŋ bañaan kë baniink mboş bti.

Pntaali pi Şem te du Abram

¹⁰ Pntaali pi Şem pii pi :

Wi uşubal uweek uţëpuŋ ado nşubal ŋtëb, Şem aka nşubal iŋeen-week aşë buk Arpakşad.

¹¹ Wi Arpakşad abukiin, Şem akak aţo nşubal iŋeen-week kañeen (500) abot abuk bapoţ biinţ na baat.

¹² Wi Arpakşad akaan nşubal iŋeen ŋwajanţ na nşubal kañeen (35) abuk Şelah. ¹³ Wi Şelah abukiin, Arpakşad akak aţo nşubal iŋeen-week ŋbaakër na nşubal ŋwajanţ (403) abot abuk bapoţ biinţ na baat.

¹⁴ Wi Şelah akaan nşubal iŋeen ŋwajanţ aşë buk Eber. ¹⁵ Wi Eber abukiin, Şelah akak aţo nşubal iŋeen-week ŋbaakër na nşubal ŋwajanţ (403) abot abuk bapoţ biinţ na baat.

¹⁶ Wi Eber akaan nşubal iŋeen ŋwajanţ na nşubal ŋbaakër (34) aşë buk Peleg. ¹⁷ Wi Peleg abukiin, Eber akak aţo nşubal iŋeen-week ŋyaaş ŋbaakër na nşubal iŋeen ŋwajanţ (430) abot abuk bapoţ biinţ na baat.

¹⁸ Wi Peleg akaan nşubal iŋeen ŋwajanţ, aşë buk Rewu. ¹⁹ Wi Rewu abukiin, Peleg akak aţo nşubal iŋeen-week ŋyaaş ŋtëb na nşubal kañeen-kalon (209) abot abuk bapoţ biinţ na baat.

²⁰ Wi Rewu akaan nşubal iŋeen ŋwajanţ na nşubal ŋtëb aşë buk Ferug. ²¹ Wi Ferug abukiin, Rewu akak aţo nşubal iŋeen-week ŋyaaş ŋtëb na nşubal paaj na ulon (207) abot abuk bapoţ biinţ na baat.

²² Wi Ferug akaan nşubal iŋeen ŋwajanţ aşë buk Nahor. ²³ Wi Nahor abukiin, Ferug aţo nşubal iŋeen-week ŋyaaş ŋtëb (200) abot abuk bapoţ biinţ na baat.

²⁴ Wi Nahor akaan nşubal iŋeen ŋtëb na nşubal kañeen-kalon aşë buk Terah. ²⁵ Wi Terah abukiin, Nahor aţo nşubal iŋeen-week na nşubal iŋeen na kañeen-kalon (119) abot abuk bapoţ biinţ na baat.

²⁶ Wi Terah akaan nşubal iŋeen paaj-na-ulon aşë buk Abram na Nahor na Haran.

Pntaali pi Terah

²⁷ Pntaali pi Terah pii pi :

Terah abuk Abram, Nahor na Haran. Kë Haran abuk Lot. ²⁸ Haran aket ţi kadun ki Terah aşin du utaak wi kabuka wi nul, du ubeeka wi Ur, wi bakaldeyeŋ. ²⁹ Abram na Nahor baniimi : Ahar Abram awo katim ki Faaray ; kë ki ahar Nahor kawo Milka, ul na Yitka bawo bubuk Haran. ³⁰ Kë Faaray aşë wo aanhil pbuk : aanka napoţ.

³¹ Terah ajej Abram abukul, na Lot ababul, abuk Haran, na Faaray ahar Abram abukul. Ado baka kë bapën ţi Ur di bakaldeyeŋ pya utaak wi Kanaan. Kë wi babanuŋ ubeeka wi Haran aşë fëţ da.

³² Nşubal ŋi Terah adolonţ ti mboş ŋawo iŋeen-week ŋyaaş ŋtëb na nşubal kañeen (205), wi wi aşaan aket du Haran.

12

¹ Unuur ulon, *Yawe Nawat Kabuka aji na Abram : « Dukan utaaku, na bayiţu na katoh ki şaaş, iya utaak wi ŋji kaluŋ kadiimanu.

² Ddolu ibuk pntaali pweek, kabot kawulu bnuura.

Ddo katimu kapënala maakan, iţu hênk nwul bañaan bandukiin bnuura.

³ Dluŋ kawul bnuura bankñehandëriin bnuura, kafëp bankmbeehiin ; kaţëpna ţi iwi kawul kntaali ki mboş bti bnuura* . »

⁴ Kë Abram ado jibi Nawat Kabuka ajakuluŋ apën ţi ubeeka wi Haran aya, kë Lot aya na a. Aka wal mënţ nşubal iŋeen-paaj-na-ulon na kañeen (75).

⁵ Ajej Faaray aharul na Lot abuk aţa'ul, na bka'ul na balemparul biki aţënkberuŋ anug bti ţi Haran aya utaak wi Kanaan. ⁶ Wi babanuŋ, bamuŋ utaak bti te ado ban du bko byimanaan bi More du ubeeka wi Fikem. Bañaan biki Kanaan bawo wal mënţ ţi utaak.

⁷ Kë Yawe Nawat Kabuka aşë pën awinana ţi kadun ki Abram aji : « Dluŋ kawul pntaali pi nu utaak wi. » Wi wi Abram aşaan ado *bliit bi mngur kado kaţëjanaan Nawat Kabuka ampënuŋ awinana ţi kadunul. ⁸ Abram awoona Fikem aya du pnkuŋ du umayar unuur wi ubeeka wi Betel, atan da kaloona ki nul, Betel kë dawo ţi kayoba, kë ubeeka wi Ayi uwo ţi umayar unuur wi dko di awoon. ŋi dko mënţan di di adolonţ Nawat Kabuka bliit bi mngur aşë dëmana. ⁹ Kë ţi pdo kafëţ ţi kanaţa kaya kafëţ ŋuŋ, kë aya adoo ban utaak wi Negeb.

Abram du Ejiptu

‡ 11:9 Babel : ŋi uhebëërë daka katiinkare kaloolan na photan.

* 12:3 Kaţëpna ţi iwi kawul kntaali ki umundu (mboş) bti bnuura : balon bapiit kak aji : ŋi ŋtaak ŋi mboş bti baluŋ kado kaji : “Naşibaţ awulan bnuura jibi awuluŋ ba Abram.”

¹⁰ Ubon ubi wo ti utaa, adem maakan, ke Abram adoo nata aya Ejiptu afet da. ¹¹ Wal wi akyaan pneej ti Ejiptu ase ji na Taaray aharul : « Tenan, dme ke iwo faat nanuura. ¹² Woli baŋaŋ biki Ejiptu bawinu baji iwo ahar naan, kafinŋen, kaŋe duku. ¹³ Dkooŋu kooŋ, jakan na baka iwo aŋa'naan, henk iŋu bamebanaan bnuura kabot kawo baankfiŋen. »

¹⁴ Wi Abram abanuŋ du Ejiptu, baŋaŋ biki utaa menŋ bawin ke Faaray anuura maakan. ¹⁵ Baweeke biki utaa bawina ase ya atup *Farawuna naŋih, ahompa kanuura ki faat. Ke baŋe fiŋoŋ faat du dko di baat biki Farawuna bawoon. ¹⁶ Faaray aŋu ke Farawuna ameban Abram bnuura. Aŋena npi, nkaneel na ngit, abot awula balemp biint na baat, na nbuuru, na nŋtaam nji pnkunkaali.

¹⁷ Ke Nawat Kabuka ase tu Farawuna na katohul puwutan pweeke, ŋiki ajeje Taaray ahar Abram. ¹⁸ Farawuna adu Abram wal menŋ ase ji na a : « we wi idolnuŋ henk ba? We ukaan ke iintupen aji awo aharu? ¹⁹ We ukaan ke iji awo aŋa'u, ke ndo jeja ke awo ahar naan. Henkuŋ aharu awi ; jejana, itep iya na bgahu! » ²⁰ Farawuna ado biint balon ke bapenana ti utaa ul na aharul na bka'ul bti.

13

Abram na Lot bawayŋeri

¹ Ke Abram awoona Ejiptu na aharul na bka bi tul bti, agakander na Lot ke baya Negeb. ² Wal menŋ Abram ayok maakan, aka nŋtaam, na itaka na uwuuru. ³ Apenna Negeb aya, aya te aban du umban wi ubeeka wi Betel du dko di abiiŋ atan kalooa ki nul ti ptoof pi Betel na Ayi, ⁴ du dko di abiiŋ aniw *bliit bi mngur. Ke dul di Abram ademanaanuŋ *Yawe Nawat Kabuka.

⁵ Lot angakanderuŋ na Abram akak aka itani yi nkaneel, yi npi, na yi ngit abot aka baŋaŋ batum. ⁶ Utaak uunkes bafet bukal batib bti : bka bi baka batum maakan ke baanhil pwo ti dko dloolan. ⁷ Baŋaŋ biki Kanaan na baperitit bafet kak wal menŋ ti dko menŋ. Ke bayafan biki Abram na biki Lot bakak ti pŋom. ⁸ Ke Abram ase ji na Lot : « Tenan, nja nyiti, dkooŋu kooŋ, menŋal ntepar abot awo menŋal bayafan biki nja bado kanom! ⁹ Tenan utaa wi bti! Joh nwayŋer. Woli iya na kaŋen kamayu, kaya na kadeenu ; woli iya na kadeenu, kaya kamayu. »

¹⁰ Lot aten bnuura ase win utaa bti ukabuŋ bdik bi Yordan di mboŋ manekuŋ. Uwo ti wal wi Naŋibaŋi awoon aandobi tok nbeeka nji Fodom na Gomora. Dko menŋ te du umban wi ubeeka wi ŋowar dawo na itant ji uwoorta wi Nawat Kabuka du Eden, na

utaa wi Ejiptu. ¹¹ Ke Lot adat utaa wi Yordaniya bti unwoyi umban wi umayar unuur atool pya da ; henk di bawayŋeruŋ. ¹² Abram aya afet du utaa wi Kanaan ke Lot afet aŋon nbeeka nji bdik bi Yordan. Atan iloona yi nul ke iban te Fodom. ¹³ Baŋaŋ biki ubeeka menŋ bawuŋ maakan abot aji bado uko wi Nawat Kabuka awoon aannali.

¹⁴ Wal wi Lot awayŋeruŋ na Abram, Nawat Kabuka aji na Abram : « Iwin dko di inaŋuŋ, henkuŋ katan kes iten ifooyan. ¹⁵ Utaak wi ikwinuŋ wuŋ bti dwulu wa, iwi na pntaali pankpenuŋ ti iwi te mnto. ¹⁶ Ddo pa patum ji pyiw pi mboŋ; unuur wi bakhinanuŋ pfen pyiw panwoon ti mboŋ unuur menŋ wi wi bakaŋ ahinan pfen pntaali pi nu. ¹⁷ Naŋiin iŋaay na utaa bti ŋiki dlun kawulu wa. »

¹⁸ Ke Abram ajeje iloona yi nul, aya afet du mnko mnweek mi Mamre du Hebron ke dul di adolon bliit bi mngur pa Nawat Kabuka.

14

Abram abuuran Lot

¹ Wal wi Amrafel awoon naŋih i ŋineyar, ke Aryok awo naŋih i Elatar, ke Kedor-Lawomer awo i Elam, Tideyal ke awo naŋih i Goyim* ² baŋih babaaker bukuŋ banaŋa ugut na bi Bera naŋih i Fodom na Birŋa naŋih i Gomora, na ŋineyab naŋih i Adma na ŋemeber naŋih i Teboyim na naŋih i Bela (danwoon ŋowar).

³ Baŋih kaŋeen babaanŋaani bukuŋ bti bayitiir na bangoli biki baka du dko danwoon daanwo na inkuŋ du Fidim (dawoon henkuŋ Bdek bi Pnam). ⁴ Bado nsubal ifeen na nteb ke Kedor-Lawomer akŋih baka, ti uŋubal utenk ifeen na nwanjan ke baŋe ber wa.

⁵ Kedor-Lawomer aŋo uŋubal ase nata ul na baŋih banwoon na a aya pgut na bampokuŋ. Wi bakyaan, bakob barefayim du Aŋerot-Karnayim, akob batutim du Ham, bayemim du ŋawe-Kiryatim, ⁶ akob bahorit du inkuŋ yi Feyir te ado ban El-Paran, dankabuŋ du *pndiis. ⁷ Wi wi baŋaŋ awuŋŋa aban te du ukumpes wi En-Mispat (dawoon Kades) akob bamaletit du utaa wi baka bti abot akob bahamorit banfeŋuŋ du Haŋaŋon-Tamar.

⁸ Wal menŋ, ke naŋih i Fodom na i Gomora na i Adma, naŋih i Teboyim na naŋih i Bela (danwoon ŋowar) baŋe nata abomander ugut na baka du Fidim, ⁹ agut na Kedor-Lawomer naŋih i Elam, Tideyal naŋih i Goyim, Amrafel naŋih i ŋineyar na Aryok naŋih i Elatar : bawo baŋih babaaker agut na baŋih kaŋeen! Baŋaŋ biki Kedor-Lawomer bakob biki bagutanaanuŋ.

¹⁰ Ke Fidim daset tum iher iweek yi kafuuŋ ; wi naŋih i Fodom na i Gomora baktiin, ase

* 14:1 Naŋih i Goyim : ke me naŋih i ntaak.

jot ti ya, k  bandukiin bamena du inkun. ¹¹ Bankobun baka k  ba e yeenk bka bi biki Fodom na Gomora bti na iko ide yi baka bti a e ya na bgah bi baka. ¹² Bakak ajev Lot (abuk a a Abram) na bka bi tul bti ayaanaan ;  iki Lot abi f t du Fodom.

¹³ Alon ambuurun aya du Abram, naheb r , anfe un du mnko mnweek mi Mamre nahamorit, ayi  bi E kol na Aner ; bukal bawajan  bti ba ok na Abram. ¹⁴ Wi Abram ameer k  bamob ayi ul ayaanaan, ajev ti ba aan biki nul ba aan i een-week  wajan  na ba aan i een na bakren (318) bambukiin ti katoh ki nul, k  babomander ugut, adookar na bamobun Lot, te ubeeka wi Dan. ¹⁵ Abram na ba aan biki nul baway eri aneev ugut na baka na utejan, akob baka abot adookar na baka te ubeeka wi Hoba du btam anka bi ubeeka wi Damat. ¹⁶ Ayeenk bka bti bi bajeun, ayeenk kak Lot ayi ul na bka bi tul bti na ba t na ba aan biki bamobun.

Melkitedek

¹⁷ Wi Abram akobun Kedor-Lawomer na ba ih banwoon na a, awug a pkak, k  na ih i Gomora a e bi ayit na a du dko danwoon daanwo na ikun di  awe (danwoon dko di na ih).

¹⁸ Uka wal men  na ih alon ambiyi pyit na Abraham katimul kawo Melkitedek. Awo na ih i Falem, abot aji  enjan Na iba i And mun Maakan. A ij ipoom na poot ; ¹⁹ A ehand r Abram Na iba i aji :

« Bnuura bawo ti Abram ti katim ki Na iba i And mun Maakan,

ampa un ba i na mbo !

²⁰ Dbeeb Na iba i And mun Maakan, andolun ba ooradu k  banup ti kadunu!

»

Wi wi Abram a aan ajev iko bti yi bayeenkun du ba ih bukundi ado ifah i een, a e p nan kalon awul Melkitedek.

²¹ K  na ih i Fodom a e ji na Abram : « Wu-laan ba aan i e iduka na iko bti yi nayaan ayeenk. » ²² K  Abram a e teema aji : « Ddeev ka en kamehna ti kadun ki *Yawe Nawat Kabuka Na iba i And mun Maakan, ampa un ba i na mbo , ²³ k  menkyeenk nin uko ulon ti iko yi nu, m ndo yeenk yeenk nin undu , iwutna kaji iyokan Abram. ²⁴ M nkhan k nin uko ulon  a na nji. Dyeenk uko wi ba a araan badeev  a na kafah ki bangakanderun na nji, Aker, Ekekol na Mamre bahilan kajej ifah yi baka. »

15

Bhojar bi Na iba i na Abram

¹ Wi iko men  i epun, *Yawe Nawat Kabuka ahaab  Abram k  ap n awinana

ti kadunul aji na a : « Abram, wutan kal nk! Dwo ubeel wi nu, dlun katuumu bnuura. »

²⁻³ K  Abram ateema aji : « Nawat Kabuka Na iba i i naan, ibaa wul n uko ulon wi nji kalun kaya b  menkka napo  nadukar wa? Inwul n napo , Eliyeter i ubeeka wi Damat, nalempar naan alon akdukiin na iko yi naan. »

⁴ K  Nawat Kabuka akak aji na a : « M n  ul akdukiin na iko yi nu, napo  i ikbukun akdukiin na ya. » ⁵ Wi wi a aan ado Abram k  ap n bdiv a e ji na a : « Tenan ba i, if n njah woli ihinani. » Akak aji na a : « Jibi njah  atumun, h nk di babuku baklun katum. »

⁶ Abraham aha  Nawat Kabuka ti uko wi ajakulun, ukaanj k  Nawat Kabuka aji awo natool.

⁷ Nawat Kabuka aji na a kak : « Nji dwoon Nawat Kabuka, andoliin k  ip n du Ur di bakaldeyev kawulu mbo  mi, ika. » ⁸ K  Abram a e teema aji : « Nawat Kabuka Na iba i i naan, hum di di nji nhilun kame k  dlun kaka ma. »

⁹ K  aji na a : « Yaan itij n uwit upatar, upi uta  na unkaneel uka . Undoli ti  a uwo kaka n subal  wajan .  ijan kak urika e na ubalab unhumun. »

¹⁰ K  Abram a ija  a bti afin. Afaa  n taam ti ptoof ado ifah it b, kandoli kataanj na kat n  ka, a e wo aanfaa  nkat. ¹¹ Njugude  atool pd pa ti n taam  anke un  un k  Abram a e dook  a.

¹² Na utakal uke , Abram awo ti bnov bweek a e win bd m bweek bl nkand raan.

¹³ K  Nawat Kabuka a e ji na a : « Iwo i kame k  babuku balun kawo bayaan  du mbo  manwoon maanwo mi baka, mi baklun kakak kado kajuukn n baka ti ulemp, balun kahajan baka n subal i een-week nyaa   baak r (400). ¹⁴ K  nji n e lun kakob banjuukn n baka, bap n da na bka btum.

¹⁵ K  iwi i e lun ka af kabaa kake  kamoya kakak na bnuura du bajugu. ¹⁶ Bakak ti, woli uraan ubaakant n ubii,  iki te wal men  pjuban pi bahamorit paandobi  pl n. »

¹⁷ Wi unuur uyobun, k  bd m baotooti, k  bdoov banjeenun maakan awo na udu uweek na unkaniya untahanun  a e mara mara amay amuur ti ptoof pi n taam  anf nun  un. ¹⁸ K  unuur men , Nawat Kabuka ado bhojar na Abram, aji na a : « Dlu  kawul mbo  mi pntaali pamp nun ti iwi, kap nna bd k bi Ejiptu, te kaban bd k bweek bi Ewufrat. ¹⁹ Mbo  men  manwoon mi n taak  i bakenit, na mi bakenitit, na mi bakadmonit, ²⁰ na mi bahitit, mi baperitit, mi barefayit, ²¹ na mi bahamorit, mi bakanaan, na mi bagirga it na mi bayebutit. »

† 14:23 M ndo yeenk yeenk nin undu : Bapiit aji menkyeenk nin kaguja.

16

Kabuka ki Iŕmayel

¹ Faaray ahar Abram aambi buk, aŕe ka nalemparul ņaaŕ alon anwoon i uŕaak wi Ejiptu i katim kawoon Hagar. ² Kē Faaray aŕe ji na Abram : « Tenan, jibi *Yawe Nawat Kabuka awoon aandi mbuk, dkooŕu kooŕ kakan ido kawinar na nalempar naan ; ulome nŕeŕna ŕi a nka napoŕ. » Abram atiink uko wi ajakulun. ³ Wi Abram adolon nŕubal iŕeen ŕi afēŕun ŕi uŕaak wi Kanaan, Faaray aharul kē aŕe jej Hagar, nalemparul, awula kē aniimi. ⁴ Abram awinar na Hagar, kē awo na kayin.

Wi Hagar awinun kē awo na kayin, aŕe jun pkul Faaray ajugul. ⁵ Kē Faaray aŕe ji na Abram : « Iwi iŕun kē Hagar abeehēn hēnkuŕ. Nji ŕi uleef naan dwuliin nalempar naan, kē hēnkuŕ wi awoon na kayin aŕe beehēn. Dŕehan *Nawat Kabuka awaysun nji na iwi. »

⁶ Kē Abram aŕe teema aji : « Nalemparu awo ŕi kaŕen ki nu, dolana uko wi inaluŕ. » Wi wi Faaray akakun ahajan Hagar, kē adoo noor aŕi, kabuurna.

⁷ Uwanjut wi *Nawat Kabuka uyit na Hagar du kaŕog pliik ploŕ panwoon du *pndiŕ, pliik mēnŕ pawo ŕi bŕah bi ŕur. ⁸ Uji na a : « Hagar, nalempar Faaray, iwoona ŕun, aŕe aya ŕun? »

Kē aŕe teem aji : « Dŕi ŕi kabuurna Faaray, ajug naan. »

⁹ Kē uji na a : « Kakan du ajugu, ido katiinka. »

¹⁰ Uwanjut wi Nawat Kabuka ukak aji : « Ddo babuku baŕum te nin alon aando hil pŕen baka.

¹¹ « Tenan, iwo na kayin, ilun kabuk napoŕ ŕiinŕ, lunji iŕu'a katim ki Iŕmayel*, ŕiki Nawat Kabuka atiink mŕŕeŕ mi nu.

¹² Alun kawo ji ubuuru unwoon uundomi ; anknaŕariin baŕaanŕ bti, baŕaanŕ bti bakak banaŕari'a ; alun kalow bayiŕul bti. »

¹³ Hagar aŕal aji awin na manjoonan anjaanŕ awina, aŕe ji wal mēnŕ na Nawat Kabuka, anŕiiniin na a : « Iwo El-Roy, Naŕibaŕi anwinnun. » ¹⁴ Uko waŕ ukaanŕ kē bakdu pliik mēnŕ aji Lahay-Roy, dawoon « *Anwoon Aankba awinēn. » Pliik mēnŕ pawo ŕi ptoof pi Kadeŕ na Bered.

¹⁵ Hagar abukar Abram napoŕ ŕiinŕ, kē Abram aŕu napoŕ i Hagar abukarulun katim ki Iŕmayel. ¹⁶ Abram aka nŕubal iŕeen bakreŕ na nŕubal paaj (86) wi Hagar abukarulun Iŕmayel.

* 16:11 Iŕmayel : ŕi uhebēre dawoon Naŕibaŕi atiink. *
† 17:5 Abraham : ŕi uhebēre dawoon aŕin baŕaanŕ baŕum.

17

Bhoŕar bi Naŕibaŕi na Abram

¹ Wi Abram akaanŕ nŕubal iŕeen kaŕeen kalon na kaŕeen kalon (99), kē *Yawe Nawat Kabuka aŕe pēn awinana ŕi kadunul aji na a : « Nji dwoon *El ŕaday, Naŕibaŕi Anhiniin iko bti ; doon kaŕaŕen ibot ido katiinkēn. ² Ddo bhoŕar na iwi, kabot kawulu pntaali pŕum maakan. »

³ Abram ajot wal mēnŕ afēŕ kaara ŕi mboŕ, Naŕibaŕi kē aŕe ji na a : ⁴ « Tenan, bhoŕar bi, bi bi nji kadolon na iwi : Nji, dlun kado iwo aŕin kntaali ktum. ⁵ Iinkak adu'ana Abram*, katimu kawo hēnkuŕ Abraham†, ŕiki ddolu iwo aŕin kntaali ktum. ⁶ Ddolu ibuk baŕaanŕ baŕum maakan, banklun kado kntaali, ilun kabuk baŕih. ⁷ Ddo bhoŕar na iwi, na pntaali pankmbiin ŕi kafēŕu woli ikeŕi. Bhoŕar mēnŕ bawo te mŕŕo, hēn dlun kawo Naŕibaŕi i nu na i pntaali pankmbiin ŕi kafēŕu. ⁸ Mboŕ mi Kanaan bti mi iwoon ŕa nayaantŕ ŕi ma, dlun kawulu ma ika te mŕŕo, iwi na pntaali pankmbiin ŕi kafēŕu, dlun kawo Naŕibaŕi i baka. »

⁹ Naŕibaŕi akak aji na Abraham : « Kē iwi, iwo kamēban bhoŕar bi ndolon na iwi na pntaali pi ikbukun. ¹⁰ Bhoŕar baŕ bi bi nji kadolon na iwi na pntaali pi ikbukun, iwo i kamēban ba. Biinŕ bti banwoon na iwi bawo biki kawala katēmp. ¹¹ Nawo biki kawala katēmp, uwo uko unkyuunŕ bhoŕar bi nji ndolon na an. ¹² Kē ŕi kntaali ki ikbukun, napoŕ ŕiinŕ anwoon awo kawala katēmp ŕi ŕnuur bakreŕ, kaŕu na bambukiin ŕi ito-han kēme biki nanunŕ nug du ŕaanŕ alon nayaantŕ, anwoon aanwo i pntaali pi nan. ¹³ Hēnŕ, babukale ŕi katohu kēme anugana nugana na itaka yi nu, bawo biki kawala katēmp. Bhoŕar bankwinaniinŕ ŕi ŕleef ŕi nan bawo bhoŕar banwoonŕ baankba. ¹⁴ ŕiinŕ anwoon aanwala katēmp, alun kadookana ŕi bayiŕul, ŕiki agar bhoŕar bi naan. »

¹⁵ Naŕibaŕi akak aji na Abraham : « Faaray aharu, iinkak ado kadu'a Faaray, ido kadola Faara. ¹⁶ Dwula bnuura, kē abot alun kabukaru napoŕ ŕiinŕ. Dwula bnuura, alun kawo anin kntaali ktum, alun kabuk baŕih baŕum. »

¹⁷ Wal mēnŕ, kē Abraham aŕe jot afēŕ kaara ŕi mboŕ aŕe muujan. Aŕal wal mēnŕ aji : « ŕiinŕ ankaanŕ nŕubal iŕeen-week kabuk napoŕ? Kēme Faara ankaanŕ nŕubal iŕeen kaŕeen kalon akbukun? » ¹⁸ Wi wi aŕaanŕ aji na Naŕibaŕi : « Dkooŕu kooŕ, wutan Iŕmayel ayeenk uko wi ihonunŕ! »

¹⁹ Kē Naŕibaŕi aŕe teema aji : « A-a, Faara aharu abukaru napoŕ ŕiinŕ, i iklun kaŕu katim ki Itaak. Dluŕ kado bhoŕar na a te mŕŕo,

17:5 Abram : ŕi uhebēre dawoon niinŕ antumunŕ na mndēm.

kado ba na pntaali pankpënnuŋ ti a. ²⁰ Dkak atiinku ti uko wi Işmayel. Tenan, dwula bnuura, ddo kabuk kajooobët na a, pntaali pi nul patum. Aluŋ kabuk başih iŋeen na batëb, ddola abuk pntaali ptum maakan. ²¹ Kë bhoŋar bi naan, ddo ba na Itaak, i Faara akluŋ kabukaru pkili ti wal wi. » ²² Wi Naşibaŋi abaŋ ptiini na Abraham aşë ya aduka.

²³ Unuur mënŋ, Abraham ajeŋ Işmayel abukul, na bañaan bti bambukiin ti kato-hul na biki anuguŋ nug, bañaan biinŋ bti banwoon ti katohul awalan baka katëmp jibi Naşibaŋi ajakuluŋ ado. ²⁴ Abraham aka ŋsubal iŋeen kaŋeen kalon na ŋsubal kaŋeen kalon (99) wi awaliin katëmp, ²⁵ kë Işmayel abukul aka ŋsubal iŋeen na ŋwajanŋ (13) wi awaliin katëmp. ²⁶ Ti unuur uloolan mënŋan wuŋ wi wi Abraham na Işmayel abukul bawaliin katëmp. ²⁷ Biinŋ biki katohul bti, bambuknaaniin da na biki banuguŋ nug du ŋaŋ alon nayaant, kë bawala katëmp na a.

18

Bayaant bawajanŋ

¹ Unuur ulon Abraham aŋo ti plëman pi kaloona ki nul du mnko mnweek mi Mambre wi unuur udiŋuŋ, kë *Yawe Nawat Kabuka aşë pën awinana ti kadun ki nul. ² Abraham akat kës, aşë win biinŋ bawajanŋ kë banaŋ du kadunul. Wi awinaŋ win baka, aŋiina du plëman pi kaloona, aya yit na baka ajot afët kaara ti mboş adëman baka, ³ aşë ji na alon ti baka : « Naweeŋ, dkooŋu kooŋ, pantan ti katoh ki nalemparu, idole haŋ kalilan. ⁴ Yoonkaan ddo baŋijan meel, naŋow ihoŋ naşë naŋo nanoorfen ti bko bi uŋeeh. ⁵ Dya kaŋijan kapoom nade, naŋiŋŋan ŋleef, nabaa naŋëp wi nabiin te ti katoh ki nalemparan. »

Kë başë ateema aji : « Aa, dolan jibi ijakuŋ. »

⁶ Abraham amint wal mënŋ aya du kaloona meŋŋ di Faara awoon, aşë ji na a : « Faraan ijeŋ pşon pnuura pankëşuŋ, inag ijuŋ ipoom. » ⁷ Wi wi Abraham aşaan amint aya du batani ajeŋ ubay unuura, awul wa nalemparuŋ kë ajuŋ ataran. ⁸ Ajeŋ mntow mnaŋ na mntow mnjiilu na ubay wi babomanuŋ wuŋ abëkan iko mënŋ bti ti kadun ki baka. Anaŋ aŋog baka du pŋeef pi bko kë başë de.

⁹ Bahepara aji : « Faara aharu awo ŋuŋ ba? »

Kë ateem aji : « Awo du kaloona meŋŋ. »

¹⁰ Kë nayaant aşë ji na a : « Dluŋ kabi ti pkili ti wal wi ; uŋëŋ wal mënŋ Faara aharu abuk napaŋ ŋiinŋ. »

Faara awo du plëman pi kaloona, du kafet ki nayaant atiink. ¹¹ Bi Abraham na Faara bado bi wo wo baweeŋ, kë Faara akak aŋaŋan kaŋowa. ¹² Hënk, kë Faara aşë ji ti uşalul,

amuuŋan. Aşal aji : « Hënk uŋ wi ndoon aŋaf, kabaa kawinar na ŋiinŋ naan! Kë ajuŋ katoh naan abot awo napaŋ! »

¹³ Kë Nawat Kabuka aşë ji na Abraham : « we ukaŋŋ kë Faara aji ba, aşal aji aanhinan kabuk wi adoon abi ŋaf ŋaf? ¹⁴ We wi Nawat Kabuka awoon aanhinan pdo? Pkili, ti wal wi, dkek ti katohu, uŋëŋ wal mënŋ Faara abuk napaŋ ŋiinŋ. »

¹⁵ Faara apok aji : « Mënjii » ŋiki alënki, kë Nawat Kabuka ateema aji : « Iji. »

Abraham aŋiiniir Fodom

¹⁶ Biinŋ banaŋa atool pya, aten ubeeka wi Fodom. Kë Abraham aşë ŋooŋan baka. ¹⁷ Yawe Nawat Kabuka aji ti uşalul : « Dwo i kamen Abraham uko wi nji kadoluŋ i? ¹⁸ Ul ankbukuŋ pntaali ptum pankkaŋ mnhina, kabot kaŋu nwal kntaali ki mboş bti bnuura. ¹⁹ Ddata ahilna ado babukul na biki katohul bado kaŋaş bgah bi naan, kado uko wi nŋaluŋ na uko unwoon utool ti kës ki naan. Hënk, nşë ndo pa a uko wi mbiinŋ ahoŋa. »

²⁰ Wi wi Nawat Kabuka aşaan aji : « Batapar biki Fodom na Gomora iko iwuŋaan maakan, pjuhan pi baka padëm maakan. ²¹ Dya da katen me uko wi bataparun baka uwoha manjoonan, woli uunwo, kame. »

²² Batëb ti biinŋ bukuŋ bapëna da, aşë ya Fodom. Kë Abraham ahum nnaŋ ti kadun ki Nawat Kabuka. ²³ Abi aŋog aşë ji na a : « Na manjoonan, ifin batool kanaakrën na bado buŋaan i? ²⁴ Ulome bañaan iŋeen kaŋeen batool bawo ti ubeeka? Ifin bañaan biki ubeeka bti i? Kë bañaan iŋeen-kaŋeen batool banwoon ti ubeeka, baankdo imiir wa i? ²⁵ A-a, iinkdo uko uŋëŋ waŋ, kado natool aket na nado buŋaan. Natool awo wo ji nado buŋaan. Iinkdo uko uŋëŋ waŋ. Kë iwi nawayëş umundu bti ido uko unwoon utool di. »

²⁶ Kë Nawat Kabuka ateema aji : « Woli dŋënk du Fodom bañaan batool iŋeen-kaŋeen, katen ti baka kamiir ubeeka bti. »

²⁷ Kë akak aŋiini na a aji : « Nji nwoon pdëpalën na ufob, dŋoomuŋ aŋiini na Aju-gun. ²⁸ Ulome bañaan kaŋeen baŋaŋeş ti batool iŋeen-kaŋeen bukuŋ: Bañaan kaŋeen bampënuŋ bukuŋ baŋu itok ubeeka bti i? »

Kë ateem aji : « Woli dŋënk da bañaan iŋeen ŋbaakër na bañaan kaŋeen mënktok ubeeka. »

²⁹ Abraham akak aŋiini ji uteek aji : « Ulome bawoha iŋeen-ŋbaakër? »

Kë ateem aji : « Bañaan iŋeen ŋbaakër mënŋ baŋu mënktok ubeeka. »

³⁰ Kë akak aji : « Ajuŋun awutan kadeebaŋ akaan awutën nŋup : Bahinan kawo iŋeen-ŋwajanŋ. »

Kë ateem aji na a : « Mënktok ubeeka woli dŋënk da bañaan iŋeen ŋwajanŋ batool. »

³¹ Abraham akak aji : « Miiran, wi nkaan aŋoom aŋiini na Ajugun : Bahinan kawo iŋeen-ŋtëb. »

Kë atem aji : « Baŋaan iŋeen ŋtëb bukuŋ baŋu mënktok ubeeka. »

³² Kë aji : « Ajugun awutan kadeebaŋ, dkaak aŋiini ubaaŋsaani : Bahinan kawo iŋeen. »

Kë atem aji : « Baŋaan iŋeen bukuŋ bado kë mënktok ubeeka bti. »

³³ Wi Nawat Kabuka abaŋ pŋiini na Abraham ašë ya, kë Abraham aŋiŋ katohul.

19

¹ Na utaakal, ŋwanjut ŋtëb ŋuŋ ŋaban du Fodom. Kë Lot ašë ʒo wal mënŋ ʒi uneej ubeeka. Wi awinanŋ win ŋa ašë naŋa aya ayit na ŋa ajot afët kaara ʒi mboš adëman ŋa. ² Aji na ŋa : « Dkooŋan kooŋ, nabiin nafer du katoh ki nalemparan, naŋow ihoŋ, na nfa našë naya na bgah bi nan. »

Kë ŋašë teema aji : « A-a, ŋya kafër du bayiti. » ³ Lot akooŋ ŋa te kë ŋado dinan awala du katohul. Ado kë bajuŋ ŋa, aboman ipoom indaŋ kë ŋadee.

⁴ Bahum baandobi piinŋ kë biinŋ biki ubeeka bašë bi afooy katoh, baŋaan bti bawo da, du baŋaša te baŋaf, nin alon aan-dukaa. ⁵ Badu Lot aji na a : « Biinŋ bambiinŋ ʒi katohu na utejan wi bawo ŋuŋ? Pënaan baka, ŋpiinŋ na baka. »

⁶ Lot apën abi moŋ baka ašë dët bgah ʒi kafëŋul. ⁷ Aji na baka : « An banoh naan, dkooŋan kooŋ nawutan kado buŋaan. ⁸ Natenan, dwo na bapoŋ baat batëb banwoon baandobi me biinŋ. Ddo baka bapën nado baka uko wi naŋaluŋ, našë nawut kado biinŋ biki nin uko ulonŋ ʒiki bawo bayaant biki naan. »

⁹ Kë bašë teem aji : « Totiin ʒi. » Bakak aji na a : « Iwi inwoon nayaant, ašë ŋal pwo nawayëš! Hënkuŋ ŋdolu uko unwuŋuŋ apel wi ŋkdoluŋ baka. » Bawuuk Lot ašë tool pwa kapaat plëman. ¹⁰ Kë biinŋ banwoon du meet bašë haabëš amob Lot apulad meet ašë tuh plëman. ¹¹ Bado wal mënŋ biinŋ banwoon du bdiŋ kë bakak bakuul bukal bti, ajunna ʒi bapoŋ te du baŋaf, kë baankak awin plëman.

¹² ŋwanjut ŋuŋ ŋaji na Lot : « Ikak awo na ŋaan alonŋ ʒi? Bayootanu, babuku biinŋ na baat, baŋaan bti banwoon biki nu ʒi ubeeka, jejan baka napën ʒi wa. ¹³ ŋtok ubeeka wi bti ʒiki na manjoonan baŋuŋ iko iwuŋaan maakan yi baŋaan biki wa badoluŋ. Yawe Nawat Kabuka ayilun aji ŋtok ubeeka. »

¹⁴ Lot aya aŋiini na bayootanu, banjokuŋ babukul aji : « Nanaŋiin, napën ʒi dko di, ʒiki *Nawat Kabuka abi katok ubeeka. » Kë bašë ŋal aji abeŋ beŋ.

¹⁵ Wi unuur ujintuŋ na nfa kub, ŋwanjut ŋakak aji na Lot : « Naŋiin, ijeŋ aharu na

babuku baat batëb banwoonŋ ʒi këme nakeŋ woli Nawat Kabuka akob biki ubeeka wi. »

¹⁶ Kë jibi Lot ahumuŋ na ŋŋal ŋtëb, kë biinŋ bukuŋ bašë mëbana ʒi kaŋen, na aharul na babukul baat batëb ʒiki Nawat Kabuka aŋagi'a. Badola kë apën ʒi ubeeka.

¹⁷ Wi bapënanuŋ baka ʒi ubeeka, uwanjut ulonŋ ʒi baka kë ušë ʒi : « ʒiin ibuuran ubida wi nu! Kten kafët ibot iwut kanaŋ nin dko dlonŋ ʒi utaak wi, yaan du pŋkuŋ iwutna kakeŋ. »

¹⁸ Kë Lot atem aji : « A-a, Naweek, uunhinan kawo hënki! ¹⁹ Nalemparuŋ awinanana bnuura ʒi këš ki nu, kë ibot adiimana mŋaga mnweek wi ibuuranuluŋ. Kë ŋji ŋšë wo mënhil kaŋi kaya du pŋkuŋ bë puwuŋan paankbanën nkeŋ. ²⁰ Tenan, iwin ubeeka umpoŋi wi i? Uŋogi, kë nhil kaŋi kaban da. Wutan nya mmena da mbuurna, ʒiki uwo umpoŋi! »

²¹ Kë ateema aji : « Dkaak aŋenu uko waŋ, mënktok ubeeka wi iktiiŋiyanaŋ. ²² Faraan iŋi iya imena du wa, ʒiki mënhil kado nin uko ulonŋ bë iindobi ban da. » Uko waŋ ukaanŋ kë baŋu ubeeka mënŋ katim ki Šowar.*

²³ Unuur ujun pŋinŋ wal wi Lot abanuŋ du Šowar, ²⁴ kë Yawe ašë dko pdëpalën panktëraduŋ† kë pawoona baŋi ajot ʒi Fodom na Gomora. ²⁵ Atok ŋbeeka mënŋ na utaak mënŋ bti, afiŋ baŋaan na iko bti immayuŋ ʒi mboš. ²⁶ Ahar Lot akok aten du kafëŋul ašë bi kak kak pnam.

²⁷ Abraham anaŋa na nfa kub ašë ya du dko di abiiŋ anaŋ ʒi kadun ki Nawat Kabuka, ²⁸ aten Fodom na Gomora na utaak bti ašë win udu kë ukpën da ʒi udu wi uyik! ²⁹ Wi Naŋibaŋi atokuŋ ŋbeeka ŋuŋ aleš Abraham apënan Lot kë abuur kaŋaafa ki bdoo du dko di abiiŋ afët.

Lot na babukul baat

³⁰ Lot aya afët du pŋkuŋ ul na babukul baat batëb ʒiki aaniŋoom pŋo du Šowar. Baya du pŋkuŋ afët du bŋot banhooruŋ. ³¹ Unuur ulonŋ, bajeen ŋaŋ i Lot aji na aŋa'ul : « Aŋinun aŋaf hënkuŋ, kë nin ŋiinŋ alonŋ aankak awo ʒi utaak anhilunŋ kapiinŋ na nja jibi baŋaan bti bajaan bado. ³² Biinŋ ŋwul aŋin nja poot akuj ŋšë ŋpiinŋ na a ŋka bapoŋ, pntaali pi nul pawutna kaba. »

³³ Na utejan mënŋ bawul aŋin baka poot, kë bajeen ašë bi apiinŋ na aŋin anwoon aando me upiinŋ na unata abukul. ³⁴ Wi nfa mambanuŋ, kë bajeen ašë ʒi na aŋa'ul : « Takal na utejan dpiinŋ na aŋin nja ; biinŋ ŋkak ŋwula ŋa na utejan poot adaan iŋšë iya ipiinŋ na a, hënki ŋšë ŋbuk bapoŋ, pntaali pi nul pawutna kaba. » ³⁵ Bakak awul aŋin baka poot utejan mënŋ, kë nabaasa apiinŋ na a, bë aando me upiinŋ na unata abukul. ³⁶ Hënki di babuk

* 19:22 Šowar : ʒi uhebërë dawoonŋ umpoŋi. † 19:24 Pdëpalën panktëraduŋ : "Soufre, Sulfur, Sulfuro."

Lot bawoon na iyin, inwoonun du ašin baka.
³⁷ Bajeen abuk napoṭ ñiint ašë ṭu'a katim ki Mohab[‡], awoon atem bamohabit biki nṭa.
³⁸ Nabaāša kak abuk napoṭ ñiint aṭu'a katim ki Ben-Ami[§]; ul awoon atem bahamonit biki nṭa.

20

Abraham na Abimelek

¹ Abraham apenna du umban wi Mamre aya du utaaḱ wi Negeb afëṭ ṭi ptoof pi nṭeeka nji Kadeš na Šur. Abi ya pyaanṭ du Gerar.
² Aji na bañaanṭ kē Faara aharul awo aṭa'ul. Kē Abimelek naših i Gerar ašë do kē bayaarada Faara pa aniima.

³ Na utejan, Našibaṭi apēn awinana ṭi kadunul na nṭaafi aji na a : « Ñaaṭ i iyeenkunṭ aṭu ikeṭ ṭiki aniimaa. »

⁴ Abimelek ahum aando bi piintṭ na a, ašë ṭi : « Ajugun, ifin ṅaan anwoonṭ aando uko ulonṭ i? ⁵ Abraham ṭiki awo *naṭuparaan. Alunṭ kañhandëru ibuurna. Woli iinkakana, kkeṭ iwi na biki katohu bti. »

⁶ Kē Našibaṭi ateema na nṭaafi aji na a : « Aa, nji kak dme kē ido uko mēntṭ na uhaaš ujintṭ. Nji dneenaniinṭ pjuban ṭi kadun naan wi ndolonṭ kē iimbana. ⁷ Hēnkunṭ kakaan ñiintṭ un aharul ṭiki awo *naṭuparaan. Alunṭ kañhandëru ibuurna. Woli iinkakana, kkeṭ iwi na biki katohu bti. »

⁸ Wi unuur ujintunṭ, Abimelek adu baweek bti biki utaaḱ ašë ṭup baka uko unṭëpunṭ, kē bašë lēnk maakan. ⁹ Adu Abraham ašë ṭi na a : « we wi idolonṭ bañaanṭ hēnk ba? We wi ndoliinṭ kē ido kak i katijaraan pjuban pweek pi, nji na bañaanṭ biki utaaḱ wi naan bti? Ido uko wi ṅaan awoonṭ aanwo kado. »

¹⁰ Akak ahepar Abraham aji : « We ukaanṭ kē ido uko wanṭ ba? »

¹¹ Abraham ateema aji : « Dšal aji bañaanṭ banwoonṭ ṭi bañoom Našibaṭi, kē kanuura ki ahar naan kahil kaṭu bafinṭen. ¹² Ado woħa aṭa'naan ṭiki nṭok ašinun, banininṭ biki nwoonṭ nṅēntoki, kē nṣë bi niimar. ¹³ Wi Našibaṭi adolonṭ kē mpēn du katoh ki paapa añaay, djaka aji : “Dñehanu uko ulonṭ; woli injalēn, dko di nkyahaanṭ, jakan na bañaanṭ iwo aṭa'naan.” »

¹⁴ Abimelek ajeṭ nkaneeṭ na npi na nṅit, balemp biintṭ na baatṭ awul Abraham ašë kakana Faara aharul. ¹⁵ Akak aji na a : « Utaaḱ wi naan wi wi, ihinan kafëṭ dko di injalunṭ. » ¹⁶ Aji na Faara kak : « Dwul naweeku itaka itum maakan*. Uko wanṭ ukyuujunṭ bañaanṭ bti banwoonṭ na iwi kē iwo najintṭ ṭi uko unṭëpunṭ. »

‡ 19:37 Mohab : Ṭi uhebërë dawoonṭ anwoonunṭ du ašin.

* 20:16 Itaka itum maakan : Iwo uko ṭi baluk bi nṣubal iñeen-week na iñeen nṭwanṭ (130) nji nayafan. * 21:3 Itaaḱ : dawoonṭ ṭi uhebërë aji. † 21:9 Kē aknoħa : Balonṭ bapiit aji Kē akbenṭ Itaaḱ.

¹⁷ Kē Abraham ašë ñehan Našibaṭi ajeban Abimelek na aharul na balemparul baatṭ bahilna babuk, ¹⁸ ṭiki ado kē baatṭ bti biki katoh ki Abimelek baanhil kabuk ṭi uko wi adolonṭ Faara ahar Abraham.

21

Kabuka ki Itaaḱ

¹ *Yawe Nawat Kabuka ado Faara bnuura jibi abiiṅ aṭupa, ado uko wi abiiṅ ahoṅa.
² Awo na kayiṅ abukar Abraham andoonṭ abi wo wo naṭaf napoṭ ñiintṭ, ṭi wal wi Našibaṭi abiiṅ ajaka. ³ Abraham aṭu napoṭ i Faara abukarulunṭ katim ki Itaaḱ*.

⁴ Wi Itaaḱ abukul adolonṭ nṅuur bakrenṭ, kē Abraham ašë do jibi Našibaṭi ajakulunṭ, awalana katēmp. ⁵ Aka nṣubal iñeen-week (100) wi abukunṭ Itaaḱ.

⁶ Kē Faara ašë ṭi : « Našibaṭi awulēn uko wi nji kadoonṭ kajiina, bañaanṭ bti banktiinkunṭ uko wi balilan na nji. »

⁷ Akak aṭiini aji : « In ahilanunṭ ṭfa kaji na Abraham kē Faara abi kabootan? Kē nṣaanṭ abukara ñiintṭ hēnkunṭ wi aṭafunṭ. »

Hagar na Išmayel badookana

⁸ Itaaḱ adēm te kē anin ado kayana. Unuur mēntṭ kē Abraham ašë do ufettu uweek.
⁹ Hagar i utaaḱ wi Ejiptu awo da na napoṭ i abukaruṅ Abraham. Faara awin napoṭ kē aknoħa†, ¹⁰ ašë ṭi na Abraham : « Dookan nalemp i na abukul, abuk nalemp i aanwo kayeenk ṭi iko yi ikdukaruṅ Itaaḱ abuk naan. » ¹¹ Uko mēntṭ ude Abraham maakan ṭiki Išmayel awo kak abukul. ¹² Kē Našibaṭi ašë ṭi na a : « Kṭoo kaṭaaf abuku na nalemparu, uko wi Faara akhepariṅ bti dolan wa, ṭiki ṭi Itaaḱ di di pntaali pi nṅonjiṅ pakpēnnunṭ. ¹³ Kē abuk nalemp, ddola abuk pntaali pweek maakan, ṭiki awo kak abuku. »

¹⁴ Abraham anaṭa na nfa kub, ajeṭ kapoom na ubuuli wi meel awul Hagar, kē aṭu ṭi feṭ, akak awula napoṭ ašë dola kē ayaa. Kē Hagar aya añaay na *pndiiš pi Bertabe.

¹⁵ Wi meel manyaanṭ aba, kē ašë bēkan napoṭ ṭi bko blonṭ uṭeeh, ¹⁶ aya alow btiṣu aṭo ašë jun nwooni aji : « Mēnṅal pwin pkeṭ pi napoṭ naan. »

¹⁷ Našibaṭi atiink napoṭ kē akwooni, kē uwanjut wi nul ušë duuna Hagar du baṭi aji na a : « Hagar, we wa ba? Klēnk, Našibaṭi atiink nwooni nji napoṭ du dko di ibēkanulunṭ. ¹⁸ Jëjana ibot imēbana bnuura ṭiki ddo babukul batum, bawo pntaali pweek. » ¹⁹ Našibaṭi ahaabēš wal mēntṭ kēš ki Hagar kē ašë win pliik. Wi wi ayaanṭ aliik ubuuli atuman awul napoṭ kē adaani.

²⁰ Naşibaŋi ayeŋ napoŋ kē akdēm. Afēŋ du pndiış akak ŋaanaŋ anhiluŋ kaşuuri maakan. ²¹ Wi afēŋuŋ du pndiış du Paran, anin kē aşē la'ara ŋaataŋ anwoonŋ i utaak wi Ejiptu.

Bhoŋar bi Abraham na Abimelek

²² Unuur uloŋ, Abimelek na Fikol naşih i bangoli biki nul baya du Abraham aji na a : « Naşibaŋi awo ŋi kafetuŋ ŋi iko bti yi ikdolunŋ. ²³ Hēnkuŋ mehniin ŋi kadunul iji iinkguurēn nin, nji na babuk naan na babuk baka, kē ido bnuura na nji na utaak wi iwoon nayaanaŋ wi, jibi nwoon bnuura na iwi. » ²⁴ Kē Abraham ateem aji : « Dhoŋ uko mēnt. »

²⁵ Wi wi Abraham aşaaŋ aleşana pliiŋ ploŋ pi balempar Abimelek babiin ateŋa. ²⁶ Kē ateema aji : « Mēmme ŋaanaŋ andoluŋ uko waŋ. Iiŋŋupēn, dbaaŋ atiink tiink nŋa uko mēnt. »

²⁷ Wi wi Abraham aşaaŋ ajeŋ ŋkaneel, ŋpi, na ŋgit awul Abimelek, kē başē do bhoŋar. ²⁸ Abraham apēnan ŋkaneel ŋmpoŋi ŋwaat paaj na uloŋ. ²⁹ Kē Abimelek aşē hepara aji : « we ukaaŋ kē ipaŋeş ŋkaneel ŋmpoŋi ŋwaat paaj na uloŋ ŋi ba? »

³⁰ Kē ateema aji : « Yeenkan ŋkaneel paaj na uloŋ ŋi, uwo uko unkdiiimanuŋ kē nji djipun pliiŋ pi. » ³¹ Uko waŋ ukaaŋ kē badu dko mēnt aji Beerşeba[‡] ŋiki bukal batēb bti bahonaruŋ da amehna.

³² Wi badoluŋ bhoŋar du Beerşeba aba, Abimelek na Fikol naşih i bangoli biki nul banaŋa akak du utaak wi bafilittenŋ. ³³ Abraham atepi du Beerşeba bko bi bajaan bado Tamarit aşē dēman da *Yawe Nawat Kabuka anwoon aankba. ³⁴ Wi wi Abraham aşaaŋ aŋo ajon du utaak wi bafilittenŋ.

22

Bŋejan bi Abraham

¹ Wi iko yaŋ iŋeŋuŋ, Naşibaŋi anaŋ pten me Abraham afiyaara kado uko wi akjakuluŋ aşē ji na a : « Abraham. »

Kē ateem aji : « Nji wi. »

² Kē aji na a : « Jejan abuku, aloolan ŋaŋ i ikaaŋ, Itaak i iŋaluŋ maakan, iya du utaak wi Moriya du pnkuŋ pi nji kaluŋ kayuju. Woli iban da, kjeja kafiŋaraan kabot katēra kadolēn bŋejan. »

³ Abraham anaŋa na nfa kub, atan uburu ajeŋ balemparul batēb na abukul, abot atib imul yi akyaanŋ katērna'a, aşē tool pya dko di Naşibaŋi ajakuluŋ. ⁴ Wi bapoşuŋ ado ŋnuur ŋwajanŋ, kē Abraham aşē win dko di bajakuluŋ du kalowan. ⁵ Aji wal mēnt na balemparul : « Nadukiin ŋi na ubuuru. Nji na napoŋ nja kadēman Naşibaŋi kaşē kakak. »

⁶ Abraham ajeŋ imul yi akyaanŋ katērna Itaak abukul awula kē akunaa, ul ŋi uleeful kē

aşē mēban bdoo na umbañ. Wi wi batooluŋ bukal batēb. ⁷ Itaak aŋiini wal mēnt na Abraham aşin aji : « Paap! »

Kē ateema aji : « Abuk naan, dtiinkul »

Kē akak aji na a : « Bdoo bii bi, kē imul yii yi, unkaneel wi bŋejan ubaa wo ŋuŋ ba? »

⁸ Kē ateem aji : « Abuk naan, Naşibaŋi akyaanŋ kawul unkaneel » kē başē tool bukal batēb bti.

⁹ Wi babanuŋ du dko di Naşibaŋi ajakuluŋ, Abraham aboman *bliit bi mngur, apaf da imul aşē tan Itaak abukul aŋu ŋi imul duuŋ. ¹⁰ Atoolan kaŋen ajeŋ umbañ kafiŋna abukul. ¹¹ Kē uwanjuŋ wi *Yawe Nawat Kabuka uşē duuna du baŋi aji na a : « Abraham! Abraham! »

Kē ateem aji : « Nji wi! »

¹² Kē uşē ji na a : « Kdeej kaŋen ŋi napoŋ! Kdola nin buŋaan! Dme hēnkuŋ kē iji ktiink Naşibaŋi : Idinan pwulēn abuku aloolan ŋaŋ i ikaaŋ. »

¹³ Abraham akat kēş aşē win unkaneel ukaş uloŋ wi itiiim ihotuŋ ŋi bgof. Aya ajeŋ wa aŋar Naşibaŋi atēr ado bŋejan, kē ukeŋar abukul. ¹⁴ Abraham adu dko mēnt aji : « Adonay Yire » uwoonŋ Ajugun awul. Uko waŋ ukaaŋ kē hēnkuŋ baji baji : « Du pnkuŋ Ajugun awul. »

¹⁵ Uwanjuŋ wi Nawat Kabuka ukak adu-una Abraham du baŋi, ¹⁶ aji na a : « Dmehna ŋi bkow naan, nji Nawat Kabuka aji : jibi idoluŋ uko wi, adinan pwulēn abuku aloolan ŋaŋ i ikaaŋ, ¹⁷ dwulu bnuura bweek maakan, ddo pntaali pankpēnnuŋ ŋi iwi paŋum ji njaŋ ŋi baŋi na pyiw panwoon ŋi kabaŋ ki bdēk. Pntaali pi nu pawat başoorad pa, payeenk ŋbeeka ŋi baka. ¹⁸ Dtēpna ŋi pntaali pi nu kawul kntaali ki mboş bti bnuura, ŋiki itiinkēn. »

¹⁹ Abraham awuğsa akak du balemparul, kē batool pkak Beerşeba. Abraham afēŋ da.

Babuk Nahor

²⁰ Wi iko yaŋ iŋeŋuŋ, baŋup Abraham aji Milka kak, ahar Nahor aŋa'ul abukara bapoŋ biinŋ. ²¹ Bajeen awo katim ki Ut, aŋu na Buŋ aŋa'ul, na Kemuwel aşin Aram, ²² na Keted, na Hato, na Pildaş, na Yidlaf, na Betuwel. ²³ Betuwel abukuŋ Rebeka. Bukuŋ bawoon bapoŋ biinŋ bakreŋ biki Milka abukaruŋ Nahor, aŋa Abraham. ²⁴ Nahor abi do baniw na ŋaataŋ aloŋ i katim ki Rewuma, ankaanŋ abuk bapoŋ biinŋ, bawo : Teba, Gaham, Tahaş na Maaka.

23

Pkeŋ pi Faara na umoy wi nul

¹ Faara ado ŋşubal iŋeen-week na ŋşubal iŋeen ŋtēb na paaj na uloŋ (127); hēnk di di ŋnuurul ŋaliŋuŋ. ² Wi wi aşaaŋ akeŋ du

[‡] 21:31 Beerşeba : ŋi uhebērē dawoon pliiŋ pi kamehna.

Kiriyat-Arba (dawoon Hebron) du utaa wi Kanaan; Abraham awoonira abot aṭega.

³ Abraham apèn du meet di puum pi aharul papiinṭanuṅ aṣe ya du bahitit aji na baka : ⁴ « Dwo nayaanaṅ anfētunṅ na an, nayujaan dko dlonṅ di nhili kanug kamoyna ahar naan. »

⁵ Kè bahitit baṣe teema aji : ⁶ « Naweeek tiinkun : Naṣibaṭi adēmanu kè iwo ṭi ptoofun, tenan ṭi dko bti di ṅbomanuṅ aji ṅmoyna, datan dannuurnaaniṅ imoy aharu, nin aloṅ ṭi un aankneenanu dko di nul. »

⁷ Abraham anaṭa wal mēnt̄ abi anṅup ṭi kadun ki baṅaanṅ biki utaa mēnt̄, bahitit. ⁸ Aṭiini na baka aji : « Woli nadinan mmoy ahar naan, natiinkaan, nabot naṭēnkēn naṭiini na Efron abuk Fohar. ⁹ Dṅjal awulēn du Makpela dko di abomanuṅ du kabaṅ ki uṭeehul kado kamoyna; awulaan da, dluka itaka yi dakwaaparunṅ ṭi kadunan, dakak dko dmoyni di naan. »

¹⁰ Kè Efron aṣe ṭo ṭi ptoof pi bahitit batēntul wal mēnt̄. Ateem Abraham ṭi kadun ki bahitit bti banwoonṅ du bayiti aji na a : ¹¹ « A-a naweeek, tiinkan! Dṅenu uṭeeh kabot kaṭenu dko dmoyni danwoonṅ du wa meet. Dṅenu da ṭi kadun ki baṅaanṅ bti : moyan aharu da. »

¹² Kè Abraham aṣe kak anṅup ṭi kadun ki baṅaanṅ biki utaa. ¹³ Aji na Efron ṭi kadun ki baka : « Dkooṭu kooṭ duni itiinkēn. Wutan nnug uṭeeh : yeenkan itaka, nṣe mmoy ahar naan da. »

¹⁴ Kè Efron aṣe teema aji : ¹⁵ « Naweeek, tiinkaan! Preeṣ pi mboṣ mi pawo [ktaka iṅeen week ṅbaakēr ki baṭaknuṅ untaam.] Kè itaka mēnt̄, iwo we ṭi ptoofun? Moyan puum pi aharu. »

¹⁶ Abraham atiink Efron, afēn itaka yi Efron ajakuṅ ṭi kadun ki bahitit : ktaka iṅeen week ṅbaakēr (400) ki baṭaknuṅ untaam.

¹⁷ Hēnk, kè uṭeeh wi Efron du Makpela dantaanṅ na Mamre, uṭeeh na dko dmoyni danwoonṅ da, na mnko bti manwoonṅ ṭi uṭeeh meet ¹⁸ kè ikak yi Abraham ṭi kadun ki bahitit bti banwoonṅ du bayiti.

¹⁹ Wi uko waṅ uṭepunṅ, kè Abraham aṣe ya amoy Faara aharul du bhēr banwoonṅ du uṭeeh wi Makpela ataṅ na Mamre, dawoon Hebronṅ du utaa wi Kanaan. ²⁰ Hēnk, kè bhēr na uṭeeh bti, naṣēn ṭi iṅeen yi bahitit akak bka bi Abraham, kè ado da pnguran.

24

ṅaaṭ i Itaaṅ

¹ Abraham aṭaf wal mēnt̄ maakan, kè *Yawe Nawat Kabuka akak awula bnuura ṭi iko bti. ² Abraham adu anwoonṅ naweeek ṭi balemparul, abot awo namali i nul aji na

a : « Dkooṭu, ṭun kaṅen ṭi pnkant pi naan uṭeeh* . ³ Mehniin ṭi kadun ki Nawat Kabuka Naṣibaṭi anṭakuṅ baṭi na mboṣ, iji iinkluṅ kalaar abuk naan napoṭ ṅaaṭ ṭi biki Kanaan biki nfētunṅ ṭi ptoof pi baka ṭi. ⁴ Luṅi iya du utaa wi naan, du bayit̄ naan, idat da ṅaaṭ pa Itaaṅ abuk naan. »

⁵ Kè nalemparul ahepara aji : « Kè woli ṅaaṭ aanluṅ adi pṭaṣēn te ṭi utaa wi, wal mēnt̄, kaṅooṭ abuku du utaa wi iwoonunṅ !? »

⁶ Kè Abraham ateema aji : « A-a. Ṭaafaraan kakakan da abuk naan. ⁷ Nawat Kabuka Naṣibaṭi ampēnanaanunṅ du katoh ki paapa na du utaa wi bayit̄ naan, anjaknuṅ abot amehna aji aluṅ kawul pntaali pi naan mboṣ mi, aluṅ kayil uwanjuṭ wi nul ṭi kadunu, ijejna ṅaaṭ i utaa naan pa abuk naan. ⁸ Aṣe wo woli ṅaaṭ aandi pṭaṣu, iinkwo angaruṅ kamehna. Ṭaafaraan kakakan abuk naan da. »

⁹ Kè nalemp aṭu kaṅen ṭi pnkant pi Abraham uṭeeh, amehna ṭi uko mēnt̄.

¹⁰ Nalemp unṅ ajeṅ ṅntaam ṅi pnkunkaali iṅeen ṅi Abraham abot aya na iko inuura iṭum yi akaanṅ, aṣe tool aya du ubeeka wi Nahor afētunṅ du utaa wi Metopotamiya. ¹¹ Wi abanuṅ da, ado ṅntaam kè ṅaknoorfēn du upēn ubeeka kaṅog pliiik. Uwo utaaṅ, ṭi wal wi baaṭ bajaanṅ baṣēn kabi pliiik.

¹² Wal mēnt̄ kè aṣe ji : « Nawat Kabuka, iwi Naṣibaṭi i Abraham ajug naan ajaan adēman, dkooṭu kooṭ dolan iko iṭēp bnuura, ibot idiiman Abraham ajug naan bnuura bi nu! ¹³ Dwo ṭi kaṅog pliiik, kè baaṭ biki ubeeka bakpēn pbi kaliik meel. ¹⁴ Dolan poonu i ṅi kajakuṅ awalan pdunk pi nul aṭēnēn ndaan aṣe teemēn aji : “Daanan, mbot nwul ṅntaam ṅi nu ṅadaan,” awo ṅaaṭ i iṅaluṅ pa Itaaṅ nalemparu; kawin kè idiiman ajug naan bnuura bi nu. »

¹⁵ Aando bi ba ṭiini aṣe win poonu aloṅ kè akbi na pdunk ṭi pgarjan. Katimul kawo Rebeka, awo abuk Betuwel, ṅiiniṅ abuk Milka, ahar aṭa Abraham anwoonṅ katim ki Nahor. ¹⁶ Napoṭ ṅaaṭ mēnt̄ awo neegani nannuura maakan, anwoonṅ aando bi me biinṅ. Aya du pliiik, aliikar pdunk aṣe tool pkak.

¹⁷ Nalempar Abraham aṭi aya ayit na a aji : « Dkooṭu kooṭ, ṭenaan meel mntiinku ṭi pdunku ndaan. »

¹⁸ Kè ateam aji : « Naweeek, daanan » aṣe ṭaran awalan pdunk awula kè adaani. ¹⁹ Wi adaanunṅ aba, kè poonu akak aji na a : « Dkak aya kaliik, ṅntaam ṅi nu ṅadaan ṅado ṅateban. » ²⁰ Ataran ajeṣe ṅntaam meel mandukiinṅ munṅ ṭi kambēṅan akak aṭi aya aliik meel mnlonṅ pa ṅntaam bti. ²¹ ṅiiniṅ awo ṭi

* 24:2 Ṭun kaṅen ṭi pnkant pi naan uṭeeh : Ṭi udolade wi baka ṅaan aji do han woli amehna uko uweek.

pşalana byompan aşê şal me Nawat Kabuka ado kê bgahul banuura.

²² Wi nntaam nji pnkunkaali nşadaanuñ ado teban, nniint kē aşê jej brinku bi uwuuru bdiñ abot aţu'a kak inguuri itēb yi wuuru idiñ. ²³ Wi wi aşaan aji na poonu : « Iwo abuk in ba? Ţupaan, dkooţu kooţ, dko dfēr dawo du uko şaaş nşilna nşwala da i? »

²⁴ Kē ateem aji : « Dwo abuk Betuwel, nniint i Milka abukaruñ Nahor. » ²⁵ Akak aji na a : « Nşwo na ujaagal wi nşilun kaşeeſ ipiintşanaan nntaam nji nu na uko ude utum pa nş, akut awo na dko di nahilun kafēr. »

²⁶ Nniint nalempar Abraham anşup wal mēnt adēman Nawat Kabuka ²⁷ aji : « Dbeeb *Yawe Nawat Kabuka, Naşibaţi i Abraham ajug naan ajaan adēman, anwoon aanşaan pdiiman ajug naan bnuura na pdo uko wi ahoñuluñ. Kē nji, Yawe aţijēn du katoh ki bayiñ ajug naan. »

²⁸ Poonu aţi aya du uko anin, aţup uko unţepuñ. ²⁹ Ul Rebeka, aka naweekul nniint i katim kawoon Laban, Laban mēnt aţi aya du nniint du pliiik. ³⁰ Wi Laban awinañ win brinku na inguuri yi aţa'ul nnaaş awohuñ abot aţiink kē Rebeka aji : « Hēnk di di nniint mēnt aţiiniñ na nji aji » aya du a, aţēnk kē ahuma nnaaş aņog nntaam nji pnkunkaali du pliiik. ³¹ Laban aji na nniint : « Biini, iwi i Nawat Kabuka awuluñ bnuura bi nul! we ukaañ kē iduka du bdiğ ba te dboman katoh ala dko di iktuun nntaam nji nu? » ³² Nniint abi awala ŷi katoh, kē Laban afēnēşa nntaam, aşeeſ ujaagal abot awul nş uko ude. Awul nniint na bangakandēruñ na a meel bañowna ihoţ. ³³ Baţij pde abēkana, kē nalempar Abraham aşē ji : « Mēnkde bē mēntşup uko wi nji nwoonj i kaţup. »

Laban kē aji na a : « Ţupan keeri. »

³⁴ Kē aji : « Dwo nalempar Abraham. ³⁵ Nawat Kabuka awula bnuura maakan, kē akak nayok. Awula nşkaneel na nşgit, untaam na uwuuru, balemp biint na baaţ, na nntaam nji pnkunkaali na nşbuuru. ³⁶ Faara, ahar ajug naan abukara napoţ nniint wal wi adooñ abi ŷaf ŷaf kē awul abukul mēnt iko bti yi akaañ. ³⁷ Ajug naan adolēn kē mmehna aji : « Iin-klaar abuk naan nnaaş ŷi bubuk bañaan biki utaak wi Kanaan wi nfēţuñ. ³⁸ Mehniin iji iya du bayiñ naan, du katoh ki paapa kadat da nnaaş pa abuk naan. »

³⁹ « Kē nşē hepar ajug naan aji na a : « Kē woli nnaaş aandi pbi na nji kado hum? »

⁴⁰ « Kē ateem aji : « Nawat Kabuka i njaañ kaţaş aluñ kayil uwanjut wi nul, uţju te du dko di nşakuñ işē idat wal mēnt nnaaş pa abuk naan ŷi bayiñ naan, du katoh ki paapa. ⁴¹ Iinkwo angaruñ kamehna ki nşu'iinş pdo : iya du bayiñ naan, kē woli bapok pwulu nnaaş iţij, iinkwo angaruñ kamehna ki nşu'iinş. »

⁴² « Dban nşa du pliiik aşē ji : « Nawat Kabuka, iwi Naşibaţi i Abraham ajug naan ajaan adēman, dkooţu kooţ dolaan iko itēp bnuura, nwin uko wi mbiinş pla! ⁴³ Dnaaş aņog pliiik, napoţ nnaaş ankmbiinş pliiik da i nji kajakuñ : 'Dkooţu kooţ, şenaan meel mntiinku ŷi pdunku, ddaan', ⁴⁴ kē ateemēn aji : 'Daanan, mbot nya nliik meel pa nntaam nji nu', kdola awo i wi Nawat Kabuka adatuñ pa awo ahar abuk ajug naan. »

⁴⁵ « Mēndo bi ba nşehan Ajugun ŷi uşal naan, kē Rebeka aşē bi na pdunkul ŷi pgañan, aya du pliiik, aliiik meel, kē nşē jaka : « Dkooţu kooţ, şenaan meel mntiinku ddaan. »

⁴⁶ Ataran awalan pdunk, aşē jakēn : « Daanan mbot nya nliik meel, nntaam nji nu nşadaan. » Ddaan, kē akak aliiik nntaam meel.

⁴⁷ « Kē nşepara aji : « Iwo abuk in ba? »

« Kē ateem aji : « Dwo abuk Betuwel i Milka abukaruñ Nahor. » Wal mēnt wi wi nşu'uluñ brinku ŷi byiş abot aţu'a inguuri ŷi iñen. ⁴⁸ Dnşup adēman Nawat Kabuka abot abeeba, ul Naşibaţi i Abraham ajug naan anşjnuñ ŷi bgah bi bnuura pyeenk abab aţa ajug naan pa awo ahar abukul. ⁴⁹ Hēnkunş woli nşarjal pdo ajug naan bnuura naţupaan, kē woli naankak ahil naţupēn mmee jibi nji kadoli. »

⁵⁰ Laban na Betuwel kē başē ŷiini na a aji : « Uko uwoona du Nawat Kabuka, nşēnhil kaji uko ulonş da, kadinan kēme kapok. ⁵¹ Rebeka awuñ ŷi kadunu : jejana iyaanaan akak ahar abuk ajugu jibi Nawat Kabuka ajakuñ. »

⁵² Wi nalempar Abraham aţiinkuñ uko wañ aşē fēţ kēş ŷi mboş adēman Nawat Kabuka. ⁵³ Apēnan wal mēnt uwuuru na untaan na imişa awul Rebeka, akut aţen naweekul nniint na anin iko itum inuura. ⁵⁴ Ul na biintş bangakandēruñ na a bade, adaan abot afēr da.

Na nfa wi banaţijn, kē aşē ji : « Nawutaan nşjiş du uko ajug naan. »

⁵⁵ Naweek Rebeka na anin kē başē ji na a : « Wutan napoţ aduka na un uko ji nşuur iñeen abaa aya. »

⁵⁶ Kē aşē teem baka aji : « Nakjonanaan, wi Nawat Kabuka aţjnuñ kē ndo win uko wi mbiinş pla. Nawutaan nkak du ajug naan. »

⁵⁷ Kē başē ji na a : « Nawulēn nşdu poonu nşepara uko wi aşaluñ. » ⁵⁸ Hēnk di baduunş Rebeka ahepara aji : « Inşal kaya na nniint i i? »

Kē ateem aji : « Dnşali. »

⁵⁹ Bawut wal mēnt Rebeka aţa baka na nalemp anyewi'uluñ, kē baya na nniint nalempar Abraham unş na biintş bangakandēruñ na a. ⁶⁰ Bañehandēr Rebeka bnuura aji na a :

« Iwi aţa'un, yaan

ibuk bapoţ batum maakan
babuku baji bawat başoorad baka
kajej nşbeeka nji baka. »

⁶¹ Rebeka na balemparul banaṭa apaya ṭi nṭtaam ṭi pnkunkaali aṭaş űiint. Hēnk di di nalempar Abraham ajejuṅ ṭi aṭaş aya.

⁶² Itaak awoona du pliik pi Lahay-Roy, afēṭ wal mēnt ṭi Negeb. ⁶³ Aya na utaakal apēn pṭar ihoṭ du uṭeeh, aṣē win ṭi nṭtaam ṭi pnkunkaali kē ṭakbi. ⁶⁴ Rebeka akak awin Itaak. Alut awala ṭi unṭaam, ⁶⁵ aṣē ṭi na nalempar Abraham : « űiint ahoṅ akwoonun du uṭeeh abi pkitun hēnk ba? »

Kē űiint ateema aṭi : « Ajuṅ naan a. » Wi wi aṣaṅ ajeṭ uleent agur bkow.

⁶⁶ űiint nalempar Abraham aṣup Itaak iko bṭi jibi iṭēpari. ⁶⁷ Kē Itaak aṣē jej Rebeka aneejan du kaloona ki Faara anin : ajeja kē awo aharul, abot aṅala. Hēnk di di Itaak aṭaṅanun ṭiṭeṅa pkeṭ pi anin.

25

Pntaali pi Ketura

¹ Abraham akak abi niim ṭi aṭaş alon i katim kawoon Ketura. ² Kē abukara Timran na Yokṣan na Medan, na Majaan na Yiṣbah na Ṣuwah. ³ Yokṣan abuk Ṣeba na Dedan, kē babuk Dedan bawoon bahaṣurit na baletuṣim na balewumin. ⁴ Babuk Majaan bawo : Efa na Efer na Hanok na Abida na Eldaa. Bukun bṭi bawoon babuk Ketura.

⁵ Abraham adukar Itaak bka bi ṭul bṭi. ⁶ Kē wi ahumuṅ aandobi keṭ, aṭen babuk iniwul iko ilon aṣē do baka kē balow Itaak aya du utaak unwoon du umayar unuur.

⁷ Abraham ado ṅṣubal iṭeen-week na ṅṣubal iṭeen paaj na iṭeen na kaṅeen (175) ṭi mboṣ. ⁸ Wal mēnt wi wi aṣaṅ akeṭ wi aṭafun aba ṅnuur abot awo ṭi mnilan, kē bamoya kē aya du bajugul. ⁹ Itaak na Iṣmayel babukul bamoya du bhēr bi Makpela, kaṅog Mamre du uṭeeh wi Efron abuk Fohar nahitit. ¹⁰ Uṭeeh mēnt Abraham abiiṅ anug wa du bahitit. Dul di amoyiṅ ul na Faara aharul. ¹¹ Wi Abraham akeṭun, Naṣibaṭi awul Itaak anfeṭun du kaṅog pliik pi Lahay-Roy bnuura.

Babuk Iṣmayel

¹² Hagar ṭi aṭaş i Ejiptu, nalempar Faara, abukar Abraham Iṣmayel. Babuk Iṣmayel biki biki. ¹³ Itim yi baka jibi baṭaari yii yi : bajeen awo Nebayot aṭu na Kedar, na Adbeel na Miṭtam, ¹⁴ na Miṣma, na Duma, na Maata ¹⁵ na Hadad na Tema, na Yetur na Nafiṣ na Kedema. ¹⁶ Bukun bawoon babuk Iṣmayel iṭeen na batēb, andoli awo naṣih i pntaali pampēnnun ṭi a. Bawul itim yi baka ṭi nṭanka na ṭiṭeṅ ṭi baka.

¹⁷ Iṣmayel ado ṅṣubal iṭeen-week na ṅṣubal iṭeen ṅwajanṭ na paaj na ulon (137) ṭi mboṣ. Wi wi aṣaṅ akeṭ amoya aya du bajugul.

¹⁸ Pntaali pampēnnun ṭi a pafēṭ du utaak unwoonun Hawila te Ṣur danwoon du umayar unuur wi utaak wi Ejiptu. Pntaali pi Iṣmayel paantiṅkar na biki kntaali ki babuk aṣin.

Kabuka ki bi Etawu na Yakob

¹⁹ Uko wi Itaak abuk Abraham wii wi :

Abraham abuk Itaak, ²⁰ kē Itaak aka ṅṣubal iṭeen ṅbaakēr wi aniimuṅ Rebeka aṭa Laban abuk Betuwel. Betuwel na Laban bawo baharameej banwoonun Padan-Aram.

²¹ Itaak aṅehan *Nawat Kabuka pa aharul ṭi ki aanhil pbuk. Kē Nawat Kabuka aṭiinka, Rebeka aharul kē awo na kayiṅ. ²² Bapoṭ baṣinṭar ṭi kayiṅun meeṭ, kē aṣē ṭi « we ukaan kē uko wan uwo ba? » Aya wal mēnt ahepar Nawat Kabuka.

²³ Kē Nawat Kabuka aṣē ṭi na a :

« Kntaali ktēb kawoon ṭi kayiṅun
kē kntaali ktēb kamkpēnuṅ ṭi iwi,
kalun kagarna du kayiṅ meeṭ.
Ploṅ pabi kadēm kapel pundu,
pi naweek pabi kado kalempar pi nam-
poṭi. »

²⁴ Wi wal wi kabuk ubanuṅ, kē kbet kapēn ṭi kayiṅul. ²⁵ Nateek ampēnuṅ ajeenk jud awo ṭi umanta wi pfaal ; kē badu'a aṭi Etawu*

²⁶ Wi akpēnuṅ, kē aṭa'ul aṣē bi kak, amēbana mēban ṭi pṣoṅ ; kē badu'a aṭi Yakob†. Itaak aka ṅṣubal iṭeen-paaj (60) wi babukiṅ.

²⁷ Bapoṭ badēmi, kē Etawu akak najan naweek, anjalun uṭeeh. Yakob ul kē awo ṭi aṅ anyompandēruṅ abot aṭi ṅal ṭi do kaloona meeṭ. ²⁸ Itaak ul amagan Etawu ṭi ki aṅal uyemaṭ wi pjan, kē Rebeka aṣē magan Yakob.

²⁹ Unuur ulon, Yakob awo ṭi pjuṅ poṭ, kē Etawu aṣē woona uṭeeh akeṭ ubon. ³⁰ Aṭi na Yakob : « Faaran, wulaan nde ṭi pot bjeenkul bun! Ubun ude'ēn. » Ukaan kē bakak adu'a kak aṭi Edom, uwoon najeenkul.

³¹ Yakob kē aṣē ṭi na a : « Waapaan duna pweek pi nu‡. »

³² Kē Etawu ateema aṭi : « Tenan, dkeṭ abaa dolna we pweek ba? »

³³ Kē Yakob akak aṭi na a : « Duni imehna ṭi kadun naan. » Kē amehna, awaap Yakob pweek pi nul. ³⁴ Wal mēnt, kē Yakob aṣē naṭa awula kapoom na pot bi ujoṣar, kē ade adaan aṣē naṭa aya. Hēnk di di Etawu abeehunj pweek.

26

Itaak du Gerar

¹ Ubi ka wal mēnt ṭi utaak wun ubon uweek, umpaṭun na uteek umbiṅ awo ṭi wal wi Abraham, kē Itaak aṣē ya du Abimelek naṣih i bafilitten du utaak wi Gerar. ² *Yawe Nawat Kabuka apēn awinana ṭi kadunul

* 25:25 Etawu : ṭi uhebērē daṭok katiinkare na pjab uwel. † 25:26 Yakob : ṭi uhebērē daṭok katiinkare na pṣoṅ. ‡ 25:31 Pweek pi nu : ṭi bukal nateek anjaan abuka ṭi kbet awoonun naweek.

aşê ji na a : « Wutan kaya du utaaq wi Ejiptu! Toon du utaaq wi nji kaluñ kayuuju. ³Toon ti utaaq wi, dwo na iwi kabot kawulu bnuura. Aa, dwulu mboş mi ntaaq nji bti iwi na pntaali pankpennuñ ti iwi. [Hênk] ddo wal mênţ kahoñ ki mbiiñ ado Abraham şaaş. ⁴Ddo pntaali pankpennuñ ti iwi patum ji njah nji bañi kaşê kawul pa ntaaq nji bti. Dţêpna ti pntaali pi nu kawul knaali ki mboş bti bnuura. ⁵Ddo hañ ţiki Abraham atiinkên abot ado uko wi njakuluñ, aţaş pjukan pi naan na bgah bi naan. » ⁶Kê hênk di di Itaaq aţoñ du Gerar.

⁷Bańaan biki dko mênţ bahepara jibi awoori na aharul, kê aşê ji na baka awo aţa'ul. Aţi pji na baka awo aharul, ţiki aşal aji Rebeka abi kaţu bafina ţiki anuura maakan. ⁸Wi baţoñ ajon ti utaaq, kê Abimelek naşih i bafilitten aşê naţ unuur uloñ ti ujaneel wi nul aşê win Itaaq na Rebeka aharul kê baknoha. ⁹Ado kê badu Itaaq aşê ji na a : « Dwin kê Rebeka awo aharu, kê ibaa ji awo aţa'u? »

Itaaq kê ateem aji : « Dşal aji uko wi nul uhil kaţu bafinên. »

¹⁰Kê Abimelek aşê kak aji na a : « Imeha uko wi idoluñ un hênk i? Uduka ntiinku aloñ ti utaaq wi apiinţ na aharu, ido wal mênţ njuban pjuban pweek. » ¹¹Abimelek ado wal mênţ kê baţuñ ti utaaq bti aji ankdoluñ fiinţ i kême aharul uko uwuţaan ado bafina.

¹²Itaaq ajaar ti utaaq wuñ aşê kit uşubal mênţ, nyaaş iñeen week uko wi atepiin. Nawat Kabuka awula bnuura, ¹³kê akak nayok, abot yoka yok pya ado wo nayok naweek maakan. ¹⁴Aka itani yi nntaam nmpoţi na yi nntaam nweek, abot aka balemp batum. Kê bafilitten başê kak akuja.

¹⁵Bamoy mnlilik mi balemp biki Abraham aşin babinj ajip wi ahumuñ najeb. ¹⁶Abimelek aji na Itaaq : « Pênan ti dko di nun ikak hênkuñ řaan naweek pa pto ti na un. »

Mnlilik mi umban wi Beerşeba

¹⁷Itaaq apên da, aya du dko danwoon ti uţeş wi inkuñ yi Gerar aţo da. ¹⁸Amoyêş mnlilik mi Abraham aşin, mi bafilitten babinj amoy, wi akeţuñ, abot aţu ma itim yi abiin awul ma. ¹⁹Wi balempar Itaaq bakjipuñ du uţeş wi inkuñ du Gerar bawuj du ukumpêş wi meel mankıin. ²⁰Kê bayafan biki Gerar başê neeñ pñom na biki nul, baji meel muñ manwo mi baka. Ukaañ kê Itaaq awul ukumpêş mênţ katim ki Eteka*, ţiki bañomna wa. ²¹Kê bakak ajip plilik plonj kê bakak anjomna pa, aţu pa katim ki

Fitna†. ²²Apên da aya jipan plilik plonj kê başê wo bañnomna pa, kê awul pa katim ki Rehobot‡ aşê ji : « Nawat Kabuka ajeehanun bgah nřilna nyok ti dko di. »

²³Dul di apênun aya Beerşeba. ²⁴Kê Yawe Nawat Kabuka aşê pên awinana ti utejan mênţ aji na a :

« Nji dwoon Naşibaţi i Abraham şaaş ajaan adêman,

wutan kalênk, dwo na iwi.

Dwulu bnuura kabot kado pntaali pankpennuñ ti iwi patum, ţiki dleş Abraham nalempar naan. »

²⁵Itaaq aboman da *bliit bi mngur adêman da Naşibaţi adu'a Nawat Kabuka.

Atar da kaloona ki nul ; kê balemparul başê jip da plilik.

Bhoñar na Abimelek

²⁶Abimelek, na Ahutat ańnoguluñ, na Pikol naweek i bangoli biki nul, bapêna Gerar aya pwin Itaaq. ²⁷Itaaq aji na baka : « we ukaañ kê nabi ti nji? An naşoornuñ adoo dookên du utaaq wi nan. »

²⁸Kê bateem aji : « Nwin hênkuñ bnuura kê *Yawe Nawat Kabuka awo na iwi, aşê ji nwo i kamehna un bti nřilna ndo bhoñar na iwi. ²⁹Mehniin kê iinkdolun nin buţaan blonj, jibi nřiin awo nřendolu nin buţaan, bnuura řań bi bi nřoliin abot awutu kê iya, kê nřeooranu. Kê Nawat Kabuka aşê wulu bnuura hênkuñ. » ³⁰Itaaq Ajuñar baka bnuura kê bade abot adaan. ³¹Wi banaţiin na nfa aşê do andoli kahoñ. Kê Itaaq aşê wut baka kê bayaa, aya na itêb ijoob.

³²Kê ti unuur mênţ wi wi balemparul banwoon ti pjip plilik plonj, babinj ajaka kê bawuj du meel. ³³Kê Itaaq aşê řu plilik mênţ katim ki Şibaş, dul di katim ki ubeeka wi Beerşeba* kawoonuñ te hênkuñ.

Baat biki Etawu

³⁴Wi Etawu akaan nşubal iñeen nřaakêr aniim baat bahitit batêb : Judit abuk Beer, na Batmat abuk Elon. ³⁵Bukal batêb bti banooran Itaaq na Rebeka.

27

Itaaq ańehan Naşibaţi awul Yakob bnuura

¹Itaaq abi řaf, kêş kê kafêl na a, kê aando kak awin. Adu Etawu abukul bajeen aji na a : « Abuk naan. » Kê uñ ahepna aji na a : « Nji wi. »

²Kê aşê ji na a : « Tenan, dţaf hênkuñ, mêmme unuur wi nji kakeţuñ. ³Jejan işuuri yi nu, iya uţeş ijanên uko uloñ, ⁴ibi ijuñên pde plil jibi nřaan kanal, biin iwulên

* 26:20 Ti uhebêrê Eteka dawoon pñom. † 26:21 Ti uhebêrê, Fitna dawoon pşoor. ‡ 26:22 Rehobot : Ti uhebêrê dawoon dko danhaanun kême danjeehuñ. § 26:33 Şiba : Ti uhebêrê dawoon kahoñ kême paaj na uloñ ti uţup wi uhebêrê. * 26:33 Beerşeba : Ti uhebêrê dawoon plilik pi kahoñ kême plilik pi paaj na uloñ. Natenan kak ti Ujuni 21.31.

pa, ndele kaşë ñehandëru Naşibaţi awulu bnuura. »

⁵ Kë Rebeka aşë tiink Itaak wi akţiiniin na Etawu abukul. Etawu aya du uteeħ pjan aşin uko uloŋ. ⁶ Kë Rebeka aşë ji na Yakob abukul : « Dtiink ñenkunj kē şaaş akji na Etawu naweeuku, ⁷ aya ajana uko uloŋ ajuŋa pde plil, adele aşë ñehandëra *Yawe Nawat Kabuka awula bnuura ji abi keŋ. ⁸ Hënkunj abuk naan, tiinkaan ibot ido uko wi nji kajiin. ⁹ Yaan du batani itijjën npi nteb nmpoŋi nnuura, djuŋ şaaş pde plil jibi ajaan aŋal. ¹⁰ Iya kawula pa ade, aşë ñehandëru Naşibaţi awulu bnuura ji abi ado kakeŋ. »

¹¹ Yakob aji na Rebeka anin : « Iwin kē Etawu abuk paapa ajab uleef kē nji nşë wo na katël kajinŋ. ¹² Paapa ahilan kalaalanaan, kaşë kawin kē ddo na pguura, wal mēntŋ afëpën nin aankñehandëren Naşibaţi. »

¹³ Anin kē aşë ji na a : « Afëpule, uko mēntŋ ukakñën. Abuk naan, tiinkaan ŋaŋ, yaan itijjën npi. »

¹⁴ Yakob ayaarad ŋa abi awul anin kē ajuŋar Itaak pde plil jibi ajaan aŋal. ¹⁵ Rebeka ayaar iko innuurnaaniinŋ ŋi yi Etawu bajeenul awoonaanunŋ ŋi katoh abi woharan Yakob abukul nabaşa. ¹⁶ Akak ajeŋ kanjan ki npi njuŋ agura ŋi iñen na dko danwoonj djintŋ ŋi kaŋuŋ, ¹⁷ aşë wul pde plil na kapoom yi ajuŋunŋ Yakob abukul. ¹⁸ Kē Yakob aya du aşin aji na a : « Paap! »

Kē unŋ ahepna aji : « Wo, iwi in ul a abuk naan? »

¹⁹ Aji na aşin : « Nji Etawu abuku nateek a, ddo uko wi ijaknuŋ. Dkootu naŋtin iŋo ide uko wi nyaan ajan, idele aba kşë ñehandëren Naşibaţi. »

²⁰ Kē ateema aji : « Iba tar we ŋi pjan pi iyaan ba? »

Kē aji na a : « Nawat Kabuka Naşibaţi i ijaan kdëman awoonŋ na nji. »

²¹ Kē Itaak aşë ji na a : « Nŋogan nlaalanu nten me iwi Etawu abuk naan a ha. »

²² Kē abi aňog aşin, kē alaalana aşë ji : « Pdiim pawo pi Yakob kē iñen işë wo yi Etawu. »

²³ Aanyikrën Yakob ŋiki iñen ijab ji yi Etawu naweeukul. Adun ahepara ji abi ado kañehandëra Naşibaţi aji : ²⁴ « Iwoha Etawu abuk naan i? » Kē adinani.

²⁵ Itaak kē aşë ji na a : « Abuk naan, wullaan nde uko wi iyaan ajan nşë ñehandëru Naşibaţi awulu bnuura. »

Ayişa kē adee abot awula poot kē adaani. ²⁶ Aşin aji na a : « Abuk naan, biin iňogën imookën. » ²⁷ Kē abi nŋoga amooka, kē Itaak aşë ñëfnŋëna imişa aşë ñehandëra Naşibaţi aji :

« Aa, pteċkëñ pi abuk naan pawo ji pi mboş mnëk

mi Nawat Kabuka awulunŋ bnuura.

²⁸ Dñehan Naşibaţi awulu upoş wi baŋi, na mboş mnëk

mankwulunŋ ndeey nŋtum maakan na mnko mndolni ubiñu mntum maakan

²⁹ Kntaali kado kalemparu

bañaanŋ bado kaŋuŋ ŋi kadunu.

Iwo naşih i babak şaaş,

babuk naan babot bado kaŋuŋ ŋi kadunu.

Ankñehandëriin buŋaan afëpana,

Bnuura pa ankñehandëriinŋ bnuura. »

³⁰ Itaak aba pñehandër Yakob Naşibaţi, kē wi Yakob akpënuŋ du uko aşin kē Etawu naweeukul aşë pënnu pjan. ³¹ Ul kak ajuŋ aşin pde plil aşë ŋja pa. Aji na a : « Paapa anaŋtin ade uko wi abukul ayaan ajana, hënk aşë ñehandëra Naşibaţi awula bnuura. »

³² Kē aşin ahepara aji : « Iwi in ul a? »

Kē ateem aji : « Nji Etawu abuku nateek a. »

³³ Kē uleef uşë lënk na Itaak maakan kē aşë hepar aji : « Kē in ayaan ajan aŋjën kē ndee? Dnaŋa ade abot aňehandëra Naşibaţi awula bnuura ji ibi ido kabi. Bnuura mēntŋ baankpën ŋi a. »

³⁴ Wi Etawu aŋiinkunŋ uŋuŋ wi aşin, ajoŋtan abot adebeaŋ aşë najar maakan aji na aşin : « Kak iñehandëren Naşibaţi awulën bnuura. »

³⁵ Kē unŋ aşë teema aji : « Abuk şaaş ado mn-tit abi yeenk bnuura bi nwoonŋ kañehandëru. »

³⁶ Kē Etawu akak aji : « Uyaaş utëbantën wi akguurnunŋ wi. Wom wi katimul kawoonŋ Yakob naguuru ukaaŋ. Abi yeenkën pweek abot ayeenkën hënkunŋ uko wi iwoonŋ kañehandërenŋ Naşibaţi. »

Etawu akak aji : « Kē iinkak ahank nin uko uloŋ wi ihinanunŋ kañehandërenŋ Naşibaţi i? »

³⁷ Itaak kē aşë ji : « Ddo kē awo naşih i nu, ddo kē babak aşin bŋi bawo balemparul. Dwula ndeey na poot. Abuk naan, we wi nkaaŋ ahil kañehandëru Naşibaţi? »

³⁸ Kē Etawu aşë ji na aşin : « Kē waŋ wi wi ihinanunŋ kañehandër ñaaŋ ŋaŋ? Nēhandëraan Naşibaţi, Paap » aşë jun nŋwooni.

³⁹ Kē Itaak aşë ji na a :

« Iya kafëŋ kalow mboş mnuura, kalow upoş wi baŋi.

⁴⁰ Ido kadeena kakej ki nu, ido kalempar abuk şaaş

kē unuur wi ikpataŋiŋ ibuur ŋi pŋal pi aŋuŋiŋ ŋi kaŋuŋ. »

Pŋi pi Yakob

⁴¹ Etawu adeebaŋter Yakob maakan ŋi uko wi aşin aňehandërunŋ Naşibaţi aşë ji ŋi uşal : « Wal wi Paapa akkeŋunŋ uňogi. Wal mēntŋ dŋiŋ Yakob aŋa'naan. »

⁴² Wi habiinŋ aŋup Rebeka uŋuŋ wi Etawu abukul bajeen, kē aşë do kē badu'a Yakob abukul nabaşa aji na a : « Naweeuku aŋal kafinŋu kalukanaan. ⁴³ Hënkunŋ abuk naan, tiinkaan bnuura : ŋiin, iya du ubeeka wi

Haran du Laban abuk paapa. ⁴⁴ Țoon da te udeeb wi Țmaku udoo uba, ⁴⁵ wal wi udeeb wi nul ukbaan, aȚilma uko wi idolon, dyil babiradu da. Dwo i kawaan an batëb bti unuur uloolan i? »

⁴⁶ Rebeka aya aji na Itaak : « Baat bahitit biki banooranaan maakan. Woli Jakob akak aniim Ți baat biki utaak wi, baat batënt bahitit biki, kahokan kakët. »

28

¹ Kë Itaak adu Jakob aȚehandëra NaȚibaȚi aȚë ji na a : « KjeȚ Țnaat Ți babak Kanaan. ² NaȚiin iya utaak wi Padan-Aram du Betuwel aȚin naan, yaan idat Țnaat Ți babak Laban naan Țiint. ³ DȚehan *El Țaday, NaȚibaȚi AnhiniȚ iko bti awulu bnuura, ado kabuk ka-joobët na iwi ibuk kntaali ktum. ⁴ Awulu bnuura iwi na pntaali pankpënnuȚ Ți iwi, bnuura bi awuluȚ Abraham, ihilna ika utaak wi iwoon Ța hënk nayaant, wi NaȚibaȚi awuluȚ Abraham. » ⁵ Itaak ado kë Jakob aya Padan-Aram du Laban abuk Betuwel naharameen naweek Rebeka anin bi Jakob na Etawu.

⁶ Etawu awin kë Itaak aȚehandër Jakob bnuura abot adola kë aya Padan-Aram pla Țnaat, akak ame kë wi aȚin akȚehandëruȚ bnuura aji na a awut kaniim baat biki Kanaan, ⁷ kë Jakob atink uko wi aȚin na anin bajakuluȚ. ⁸ Wal mënȚ kë Etawu aȚë yikrën kë Itaak aȚin aanȚal baat biki Kanaan. ⁹ Kë aȚë naȚa aya du IȚmayel abuk Abraham, aniim Mahalat abukul, aȚa Nebayot, ahoȚëlëȚ Ți biki adoon abi niim.

NȚaafi Ți Jakob

¹⁰ Jakob apën Ți BeerȚeba atool pya Haran. ¹¹ Aya aban Ți dko dlon aȚë naȚ da kafër Țiki unuur udo bi jot jot. AjeȚ plaak plon apafna bkow aȚë noȚënt. ¹² Wi aknoȚëntuȚ aȚë Țaafi awin uko ji Țdiir kë ȚatëȚ Ți mboȚ te baȚi, ȚwanjuȚ Ți NaȚibaȚi kë Țakpaya awala. ¹³ Kë *Yawe Nawat Kabuka aȚë pën awinana aji : « NȚi dwoon Yawe Nawat Kabuka, NaȚibaȚi i Abraham ateemu na Itaak bajaan badëman. MboȚ mi ipiintuȚ mi dwulu ma iwi na pntaali pankpënnuȚ Ți iwi. ¹⁴ Pntaali mënȚ patum ji pyiw pi mboȚ, patum kaniink dko bti Ți mboȚ, kntaali ki umundu bti kaȚëpna Ți iwi na pntaali pi na kayeekna bnuura bi NaȚibaȚi. ¹⁵ Tenan, dwo na iwi kayeȚu du dko bti di ikyaan, dluȚ kakakanu kak Ți utaak wi. Mënkwatanu, ddo uko bti wi nhoȚiinȚ. »

¹⁶ Jakob alënk aten aȚë ji : « Na manjoonan Nawat Kabuka awo Ți dko di, kë nȚë wo mëmmee. » ¹⁷ Alënk aȚë ji : « Dko di dayimani. Dawo dko di NaȚibaȚi, plëman pi baȚi pa. » ¹⁸ AnaȚa na nfa kub ajeȚ plaak pi apafnuȚ bkow atëȚ pa aȚë tul ukëra Ți pa

duuȚ. ¹⁹ Awul dko mënȚ katim ki Betel*, katim ki ubeeka mënȚ kabi wo Lut.

²⁰ Kë Jakob aȚë mehna aji na Yawe Nawat Kabuka : « Woli iwo na Ți amëbanaan bnuura Ți bayaas bi Ți kayaan, awulën uko ude na uwohara, ²¹ woli dkak najeb du uko paapa, iwi, Yawe Nawat Kabuka, ikwoon Ți Ți kadoon kadëman. ²² Kë plaak pi pakwoon katoh ki NaȚibaȚi, kë iko bti yi ikwulnuȚ ddo ya ifah iȚeen kapënan kalon kawulu. »

29

Yakob ayit na Rakel

¹ Jakob akak ajeȚ bgah apoȚ aya umban wi Țtaak Ți umayar unuur. ² Unuur ulon awin pliiik plon du uȚeeh, itani iwajantȚ yi Țnkaneel na Ți ipiintȚ aȚon Ți pa : Ți pliiik mënȚ di di bajaan badaananaan itani yuȚ ; kë plaak pi bajaan badëna pa paȚë wo pweek. ³ Woli itani bti ibi ayit, baji bakël plaak, kahaabëȚ pliiik kaȚë danaan Țntaam. Babale baji bakakan plaak kadë pa.

⁴ Jakob ahepar bayafan aji : « BayiȚ naan, nawo biki ȚuȚ ba? »

Kë bateema aji : « Nwo biki Haran. »

⁵ Kë akak aji na baka : « Naamme Laban abab Nahor i? »

Kë baji : « Nme'a. »

⁶ Kë akak aji : « Uleef uwo ujoob na a? »

Kë bateem aji : « Uwo ujoob na a. Tenan, Rakel, poonu abukul adoon abi hënk na Țntaam. »

⁷ Kë aji na bayafan : « Unuur uhoȚi, wal uundobi ban wi pȚaȚan Țntaam. Nadolan Ța Țadaan naȚë nakakan Ța pȚaar. »

⁸ Kë bukuȚ baȚë teema aji : « Nënhil kado han, Ți Țjoonk itani bti iyit, kabaa kël plaak pandëntuȚ pliiik kadaanan Țntaam. »

⁹ Bahum kaȚëȚër kë Rakel aȚë ban na batani bi aȚin, awo nayafan. ¹⁰ Wi Jakob awinaȚ win Rakel, abuk Laban aninul Țiint, na batani bi aȚin, aȚë ya du pliiik, akël plaak pandëntuȚ pa adaanan Țntaam Ți Laban aninul Țiint. ¹¹ Abi amook Rakel aȚë jun Țwooni. ¹² AȚupa kë awo ayiȚ aȚin, awo abuk Rebeka, kë poonu Țnaat uȚ aȚë Ți aya aȚup aȚin.

¹³ Wi Laban amehaȚ me kë Jakob, abuk aȚa'ul, i i Rakel akjakuȚ, aȚë Ți aya ayit na a, abaan amooka aȚë Țja katohul. Jakob akakalëȚa uko unȚëpuȚ bti. ¹⁴ Kë Laban aȚë ji : « Na manjoonan, pȚaak pankȚiinȚ Ți intaafȚ yi naan pawoon Ți iwi. » Jakob aȚo du katohul aba pli.

Baat biki Jakob

¹⁵ Laban aji na Jakob : « Pwo ayimi naan paȚu ido kalemparaan bë iinkdo kaluka i? Țupaan uko wi inaluȚ nluku. »

¹⁶ Kë Laban aȚë ka bapoȚ baat batëb : katim ki nateek kawo Leya kë ki nabaaȚa

* 28:19 Betel : Ți uhebërë dawoon katoh ki NaȚibaȚi.

kawo Rakel. ¹⁷ Leya anuura kēs, kē uleef na kaara yi Rakel işē nuura. ¹⁸ Kē Yakob aşē ŋal Rakel, aji na Laban : « Dlemparu ŋşubal paaj na uloŋ işē wulēn Rakel nabaşa i nu nniim. »

¹⁹ Kē ateema aji : « Dhokan pwulu a kē di pwula ŋiintŋ alon, ŋoon ŋi katoh ki naan. »

²⁰ Kē ŋşubal paaj na uloŋ ŋi Yakob alem-puŋ pyeenkna Rakel ŋaşēp ji ŋnuur, ŋiki aŋala maakan. ²¹ Aji na Laban : « Wulaan ŋaşēp naan, ŋiki dlemp ŋşubal ŋi nwoon i kalemp. Wulaana, nhilna nniima. »

²² Laban adu baŋaŋ biki utaak mēntŋ bti ado ufettu. ²³ Kē wi utejan ubanuŋ, ajeŋ Leya abukul awul Yakob, kē uŋ awinar na a. ²⁴ Laban apēnan Tilpa nalemparul ŋaşēp awul Leya kē aklempara.

²⁵ Wi nfa mambanuŋ kē Yakob aşē win kē Leya i i afēranaanuŋ aşē ya aji na Laban : « we wi idolonuŋ hēnk ba? Mēntŋ Rakel akaaŋ kē nlemparu i? We ukaaŋ kē idaarēn ba? »

²⁶ Kē atem aji : « ŋi utaakun, ŋaŋ aaniŋ ni-imandēn nabaşa uteek. ²⁷ Baaŋēšan kanēm ki ŋaŋ ajaŋ aŋo na aharul, ŋşē wulu kak nabaşa ; ilemparaan kak ŋşubal paaj na uloŋ pa a. »

²⁸ Yakob ado uko wi ajakuluŋ, kē wi kanēm kabaŋ kē awula Rakel kē aniimi. ²⁹ Laban apēnan Bila nalemparul ŋaşēp awul Rakel kē aklempara. ³⁰ Yakob awinar na Rakel, aşē ŋala apel Leya ; aŋo kak ŋşubal paaj na uloŋ alempar aninul ŋiintŋ.

Babuk Yakob

³¹ *Yawe Nawat Kabuka awin kē Leya aŋŋalanaa, aşē do kē kabuk kajoobēt na a, kē Rakel aşē wo aankbuk. ³² Leya amobana kayiŋ aşē buk napoŋ ŋiintŋ i aŋuŋ katim ki Ruben*, ŋiki aji : « Nawat Kabuka awin pŋagan pi naan, hēnkun ayin naan aŋalēn. »

³³ Akak amobana kayiŋ abuk napoŋ ŋiintŋ aji : « Nawat Kabuka atiink kē mēŋalanaa, aşē kak awulēn i. » Aŋu'a katim ki Fimeoŋ†.

³⁴ Amobana kak kayiŋ abuk napoŋ ŋiintŋ aşē ji : « ŋi byaaş bi, ayin naan amēbanaan bnuura ŋiki dbukara bapoŋ biintŋ bawajaŋt. » Awula katim ki Lewi‡.

³⁵ Akak amobana kayiŋ abuk napoŋ ŋiintŋ, aji : « ŋi byaaş bi ddēman Nawat Kabuka. » Ukaaŋ kē aŋu'a katim ki Yuda§, aşē ŋaŋan kabuk.

* **29:32** Ruben : ŋi uhebēre daŋu kanaam katiinkare na awin. † **29:33** Fimeoŋ: ŋi uhebēre daŋu kanaam katiinkare na atiink. ‡ **29:34** Lewi : ŋi uhebēre daŋu kanaam katiinkare na pmēban. § **29:35** Yuda : ŋi uhebēre daŋu kanaam katiinkare na ddēman. * **30:3** Abuk ŋi inkant naan : Napoŋ i Bila akbukun awo i Rakel. Uwo wo ji Rakel abukuluŋ. † **30:6** Dan : ŋi uhebēre dawoon awayēşaan. ‡ **30:8** Neftali : ŋi uhebēre dawoon ugut wi naan. § **30:11** Gad : ŋi uhebēre Gad daŋu kanaam katiinkare na dnuurandēni. * **30:13** Ateer : ŋi uhebēre daŋu kanaam katiinkare na dlilani. † **30:18** Itaakar : ŋi uhebēre daŋu kanaam katiinkare na baluk bi naan. ‡ **30:20** Fabulon : ŋi uhebēre daŋu kanaam katiinkare na adēman.

30

¹ Wi Rakel awinuŋ kē aanhil pbukar Yakob bapoŋ, aşē kak akuj ŋmakul, aji na ayinul : « Woli iinwulēn bapoŋ, kakeŋ. »

² Kē Yakob aşē deebaŋ aji : « Nji dwoon Naşibaŋi anneenaniniŋ pka bapoŋ i? »

³ Kē aji : « Bila nalempar naan awi, winaran na a, abuk ŋi inkant naan*, ŋşē woona ŋi a nka bapoŋ nji kak. » ⁴ Awul ayinul Bila nalemparul kē adola ŋaşēp. Awinar na a, ⁵ kē Bila amobana kayiŋ abukar Yakob napoŋ ŋiintŋ. ⁶ Rakel aji : « Naşibaŋi awayēşaan, atiinkēn, awulēn napoŋ ŋiintŋ. » Ukaaŋ kē aŋu'a katim ki Dan†.

⁷ Bila nalempar Rakel akak amobana kayiŋ abukar Yakob napoŋ ŋiintŋ, uŋ mēntŋan awoon natēbantēn i Bila. ⁸ Rakel aji : « Dgut na naweek naan ugut unŋepuŋ uŋup kē nji dşaaŋ awat. » Aŋu'a katim ki Neftali‡.

⁹ Wi Leya awinuŋ kē aŋaŋan kabuk, ajeŋ Tilpa, nalemparul, awul Yakob kē ado ŋaşēp. ¹⁰ Tilpa nalempar Leya abukar Yakob napoŋ ŋiintŋ. ¹¹ Leya aji : « Ni nji nnuurēndani! » aŋu'a katim ki Gad§.

¹² Tilpa nalempar Leya, abukar Yakob napoŋ ŋiintŋ, uŋ mēntŋ awoon natēbantēn i Tilpa. ¹³ Leya aji : « Mnlilan mi naan mandēmi! Baaŋ bado kadolēn annu-randēnuŋ. » Kē waŋ ukaaŋ kē aŋu'a katim ki Ateer*.

¹⁴ Na pubēl, Ruben aya du ŋŋeeh aşē win mnko mi kabuk. Aŋiŋ ma Leya anin. Kē Rakel aşē ji na a : « Dkooŋu kooŋ, ŋenaan ŋi mnko mi abuku aŋiŋiŋ. »

¹⁵ Kē ateema aji : « Uunkēşu wi itehuŋ ayin naan, ikak aŋal pjeŋ mnko mi abuk naan. »

Rakel akak aji : « Keeri iwulēn mnko mi abuku, ayin nja aşē fēr nŋa du meeŋ di nu. »

¹⁶ Kē wi Yakob akpēnnuŋ uŋeeh na utaakal, kē Leya aşē pēn akita aji na a : « Meeŋ di naan di di ikfērŋ nŋa, ŋiki dwul wul mnko mi abuk naan ihilna ibi na nji. » Kē afēr na a utejan mēntŋ.

¹⁷ Naşibaŋi atiink Leya, kē amobana kayiŋ abuk napoŋ ŋiintŋ. Bapoŋ biintŋ biki abukaruŋ Yakob bawo kaŋeen. ¹⁸ Aji : « Naşibaŋi alukēn, ŋiki dwul ayin naan nalempar naan. » Aŋu abukul katim ki Itaakar†.

¹⁹ Leya akak amobana kayiŋ, napoŋ ŋiintŋ i abukun awoon napaajaŋtēn i abukaruŋ Yakob. ²⁰ Aji : « Naşibaŋi aŋenēn uko unuura, uyaaş wi ayin naan adēmanaan ŋiki dwula bapoŋ biintŋ paaj. » Awula katim ki Fabulon‡.

21 Akak abuk napot̄ ñaaf̄ i aṭuun̄ katim ki Dina.

22 Naṣibat̄i ales̄ Raket̄ abot̄ atiinka, adola kē akak abuk. 23 Amobana kayin̄ abuk napot̄ ñiin̄, aji : « Naṣibat̄i ahil̄ apēnanaan̄ mnkow. »

24 Aṭu'a katim ki Yotef̄S̄ aṣē̄ ji : « *Yawe Nawat̄ Kabuka akaan̄ ahoṭalēs̄ēn̄ napot̄ ñiin̄ alon̄ kak. »

Batani bi Yakob

25 Wi Raket̄ abukaan̄ buk̄ Yotef̄ kē Yakob aṣē̄ ji na Laban : « Wutanaan̄ nṭiṣ̄, nya du utaāk wi naan. 26 Wulaan̄ bubuk̄ naan na bahar naan̄ banṭuun̄ kē nlemparu, nṣē̄ nya. Ime lemp̄ wi ndolon̄ pa iwi bnuura. »

27 Kē Laban ateema aji : « Woli dwinana bnuura ṭi kēs̄ ki nu, kṭo ṭi na nji, ṭiki pṭoori paṭupēn̄ kē iwi iṭuun̄ kē *Yawe Nawat̄ Kabuka awulēn̄ bnuura. »

28 Akak aji : « Ṭupaan̄ uko wi injalun̄ uwo baluk̄ bi nu, dluku wa. »

29 Kē atēm̄ aji : « Ime ṭi bkowu jibi nji nlemparin̄ na jibi batani bi nu bakakun̄ wi bawoon̄ ṭi iñen̄ yi naan. 30 Bka bi nu babi wo bṭiṣ̄u ji ndo kabi, hēnkun̄ iwin̄ jibi batumun̄ maakan̄ na jibi Nawat̄ Kabuka awuliin̄ bnuura wi mbiinun̄ ṭi katohu. Hēnkun̄, kē nji lum di di nji kalemparun̄ katoh̄ ki naan ba? »

31 Laban ahepara aji : « Kē we wi nji kawuliin̄? »

Kē atēm̄ aji : « Iinkwulēn̄ nin̄ uko ulon̄. Woli idinan̄ uko wi nji kajakiin̄, kawohara nayafan̄ kabot̄ kayen̄ nṭaam̄ nji nu. 32 Dya nṭa batani bi nu, katen̄ nṭaam̄ bṭi njanwoon̄ da, kapaṭēs̄ nṭaam̄ bṭi njanwoon̄ na nṭampu kēme nṭiṭ̄ na nṭkaneel̄ nṭjēnal̄ bṭi, nṭul̄ nṭakwoon̄ baluk̄ bi naan*. 33 Hēnk̄ di ikhilun̄ pten̄ me nwo natool̄ ṭi uko wi njakiin̄: iṭēnk̄le du nji nṭaam̄ njanwoon̄ njanwo na nṭampu kēme nṭiṭ̄, na nṭkaneel̄ njanwoon̄ njanwo nṭjēnal̄ kēme kē dkiin̄ kiin̄ nṭa. »

34 Laban ateema aji : « Uwo bnuura, uwoon̄ jibi ijakun̄. »

35 Unuur̄ mēn̄t̄ kē Laban aṣē̄ ya du batani apēnan̄ nṭi nṭdow bṭi njanwoon̄ na nṭampu kēme nṭiṭ̄, na nṭkaneel̄ nṭwaat̄ nṭjēnal̄ na njanwoon̄ na uko unaakiirun̄ na ufaatal̄, awul̄ bubukul. 36 Kē baya na nṭa uko unlowiirun̄ ji nṭnuur̄ nṭwajan̄t̄ nṭi poṣ̄ na dko di Yakob akyafanaanun̄ nṭaam̄ nṭandukiin̄ ṭi batani bi Laban.

37 Yakob aji ya ṭi nṭnko nṭwajan̄t̄ njanwoon̄ ṭi utaāk mēn̄t̄ katib̄ inah, kafejal̄ dko dlon̄ ṭi ya dadoō kak dfaatal̄. 38 Aji jej̄ inah infejalun̄ yun̄ kaṭu ya ṭi kadun̄ ki nṭaam̄ ṭi dko di nṭajaan̄ nṭadaanna ; nṭaam̄ nṭaji nṭawo ṭi pay woli nṭabi udaan. 39 Woli nṭawo ṭi pay nṭaji nṭaten̄ inah yi afejalun̄, kaṣē̄ buk̄ nṭmpoṭi njanwoon̄

na nṭampu kēme nṭiṭ̄. 40 Apaṭēs̄ nṭkaneel̄ aṭu nṭa kē nṭajaan̄ na nṭaam̄ njanwoon̄ na nṭampu na nṭjēnal̄. Hēnk̄ di awoon̄ ṭi pka batani, aan-naakrēn̄ nṭaam̄ nṭi nul̄ na nṭi Laban. 41 Akak aji yoonk̄ woli nṭaam̄ nṭkēm̄ nṭnuura nṭawo ṭi pay aṣē̄ jej̄ inah yi afejalun̄ kaṭu ṭi kadun̄ ki nṭa. 42 Uṣale wo nṭbon̄ nṭawoon̄ ṭi pay aanji do han̄, hēnk̄ di di nṭaam̄ nṭbon̄ nṭawoon̄ nṭi Laban kē nṭkēm̄ nṭnuura nṭawo nṭi Yakob.

43 Hēnk̄, kē Yakob akak ayok̄ maakan̄, aka nṭaam̄ nṭtum, aka na balemp̄ baat̄ na biin̄t̄, na nṭaam̄ nṭi pnkunkaali na nṭbuuru.

31

Pṭi pi Yakob

1 Wal̄ mēn̄t̄ Yakob atiink̄ kē bubuk̄ Laban bakṭup̄ aji : « Yakob ajēj̄ bka bi aṣin̄ nṭa bṭi, bka bi aṣin̄ nṭa bi bi ayoknun̄ hēnk̄. » 2 Akak win̄ ṭi kaara ki Laban kē aankak̄ wo jibi abiin̄ awo na a ṭi kateeku. 3 Kē *Yawe Nawat̄ Kabuka aṣē̄ ji na a : « Kakan̄ du utaāk wi baṣinu, du bayiṭu, nṭi dwo na iwi. »

4 Yakob ado kē badu bi Raket̄ na Leya baya batēnka du uṭeēh̄ wi awoon̄ na batani bi nul.

5 Aji na baka : « Dwin̄ ṭi kaara ki aṣinan̄ kē aankak̄ awo na nṭi jibi abiin̄ awo ṭi kateeku, kē Naṣibat̄i i paapa ajaan̄ adēman̄ aṣē̄ wo na nṭi. 6 An̄ ṭi ikowan̄ name kē dlempar̄ aṣinan̄ jibi nhiniin̄ bṭi. 7 Aṣinan̄, ul̄ kē aṣē̄ guuraarēn̄ guur̄ : aṭlēs̄ uko wi nṭiinkaraanun̄ aji uwo baluk̄ bi naan̄ nṭyaaṣ̄ iñeen̄. Kē Naṣibat̄i aṣē̄ wo aandi adolēn̄ buṭaan̄. 8 Nyaaṣ̄ bṭi nṭi ajakun̄: Nṭaam̄ njanwoon̄ na nṭampu nṭakwoon̄ baluk̄ bi naan, nṭaam̄ nṭaji nabuk̄ nṭmpoṭi njanwoon̄ na nṭampu. Kē akalē ji : Njanwoon̄ nṭiṭ̄ nṭakwoon̄ baluk̄ bi naan, nṭaam̄ nṭaji nabuk̄ nṭiṭ̄. 9 Hēnk̄, kē Naṣibat̄i apēnan̄ nṭaam̄ nṭi aṣinan̄ awulēn̄.

10 « Ṭi wal̄ wi nṭaam̄ njanwoon̄ ṭi pay, dkat̄ kēs̄ kē kahaabēs̄a na nṭi, kē nwin̄ kē nṭdow nṭanjaan̄ nṭapaya kē nṭaji nṭawo na nṭampu, nṭiṭ̄ kēme nṭataprēn̄. 11 Kē uwanṭut̄ wi Naṣibat̄i udu'ēn̄ aji : "Yakob," kē nteem̄ aji : "Nji wi." 12 Kē uji na nṭi : "Katan̄ kēs̄, iwin̄ kē nṭko bṭi nṭankpayiin̄ nṭawo na nṭampu na nṭiṭ̄ kēme ataprēn̄ ṭiki dwin̄ uko wi Laban akdoliin̄. 13 Nji Naṣibat̄i ampēnun̄ awinana ṭi kadunu du Betel̄ a, di itulun̄ ukēra ṭi plaak̄ pi itēfun̄ abot̄ amehna aji iṭaṣē̄n̄. Hēnkun̄ naṭiṭ̄ ipēn̄ ṭi utaāk wi, ikak̄ du utaāk wi kabuka ki nu. »

14 Bi Raket̄ na Leya bateema aji : « Nṭhuma nka kafah̄ kalon̄ kēme bka blon̄ ṭi iko yi aṣinun̄ i? 15 Nṭdo kak̄ kak̄ hēnkun̄ bayaan̄t̄ ṭi kēs̄ ki nul, wal̄ wi ajejun̄ un, awaapu abot̄ ade uko wi awaaparun̄ un. 16 Aa, bka bṭi bi Naṣibat̄i ajejun̄ ṭi aṣinun̄ bawo bi nun̄ na bubukun̄. Hēnkun̄ doon̄ uko bṭi wi Naṣibat̄i ajakiin̄. »

§ 30:24 Yotef̄ ṭi uhebērē dawoon̄ akaan̄ ahoṭalēs̄.

Ṭi utaāk wi baka nṭaantumi.

* 30:32 Nṭkaneel̄ nṭjēnal̄ na nṭaam̄ njanwoon̄ na nṭampu kēme nṭiṭ̄;

¹⁷ Yakob anaŋa apayan babukul na baharul ʔi nʔntaam nʔi pnkunkaali. ¹⁸ Ajeʔ nʔntaam nʔi nul, bka bi nul bʔi bi akaanʔ wi awoonʔ ʔi Padan-Aram, ajeʔ ba pa pʔiiʃ du uko Itaak aʃin du utaaʔ wi Kanaan.

¹⁹ Laban aya wal mēntʔ ppuunk nʔnkaneel, kē Rakel aʃē kiiʔ itu yi aʃin. ²⁰ Yakob aya amena mena, kē Laban naharameeʔ aam-mee. ²¹ Aʔi na bka bi nul bʔi aya amuur bʔēk bi Ēfrat, aʃē ya umbanʔ wi inkunʔ yi Galad.

Laban adookar na Yakob

²² Wi udolonʔ nʔnuur nʔwajanʔ, kē baʃē ʔup Laban kē Yakob aʔii. ²³ Ajeʔ babuk aʃin adookar na a ado nʔnuur paaj na ulonʔ abaa moba du inkunʔ yi Galad. ²⁴ Na utejan, Naʃibaʔi apēn ʔi nʔaafi awinana ʔi kadun ki Laban naharameeʔ, aji na a : « ʔaafaraan, meen jibi ikyaanʔ kaʔiini na Yakob. »

²⁵ Laban aban du dko di Yakob ataruʔ kaloona ki nul du inkunʔ yi Galad, aʃē tar kak kaloona ki nul da, ul na baʔaanʔ biki nul. ²⁶ Aji na Yakob : « we umobiinʔ ba? We ukaanʔ kē iguurēn ba? Adoo ya na babuk naan ji bawo bakalabuʃ biki ikaanuʔ du ugut. ²⁷ We ukaanʔ kē imena mena aya ba? Iwo i lah kaʔupēn nʃē nʔwutu iya na mnlilan, nʔnʔoʔanan na iyeeh na nʔntambēn na bntuni. ²⁸ Iindo wutēn mmook babab naan na babuk naan. Na manjoonan ido do ji napēn. ²⁹ Dhilan lah kadolu buʔaan, kē Naʃibaʔi i ʃaaʃ ajaanʔ adēman aʃē jakēn na utejan utakal : “ʔaafaraan, meen jibi kyayi kaʔiini na Yakob.” ³⁰ Kē woli iwo i pya ʔiki inuh katoh ki ʃaaʃ, we ukaanʔ kē ikiinʔ itu yi naan? »

³¹ Yakob ateema aji : « Iwinle kē nya amena mena, dʃal kē iteehēn babuku. ³² Kē du nʔaan i iʃaanʔ aʔēnkna itu yi nu, anʔ mēntʔan akeʔ. Neejan iten, baʔaanʔ biki nja bawo bamaar, iwinle uko wi nu kjeʔ wa. » Yakob aamme kē Rakel akiiʔunʔ itu mēntʔ.

³³ Laban aya neeʔ du kaloona ki Yakob, apēn aya du ki Leya, akak apēn aya du iloona yi balempar babukul batēb aanwin nin uko ulonʔ. Wi akpēnuʔ ʔi kaloona ki Leya, aʃē neeʔ du ki Rakel. ³⁴ Kē Rakel anjejunʔ ktu kunʔ aʃē jeʔ ka aʔu ʔi uko uʔoori wi ba-jaanʔ baʔu ʔi feʔ di untaam wi pnkunkaali aʃē ʔo ʔi wa duuʔ. Laban aten tenan ʔi kaloona bʔi aanwin nin uko ulonʔ. ³⁵ Kē Rakel aʃē ji na aʃin : « Ajug naan awutan kadeebaʔ woli mēnaʔa wi aneejunʔ, dwin pli. » Hēnk, kē Laban ala anoor aanwin nin uko ulonʔ.

³⁶ Wal mēntʔ kē Yakob aʃē deebaʔ aʃē noman na Laban aji : « Uko uwuʔaan uhoʔn wi ndoliinʔ ba? We wi nʔjubaniinʔ ba? Kē ido bi duka duka ʔi kafetʔ naan. ³⁷ Iten ʔi iko yi naan bʔi bē iinwin win nin kako kalonʔ

ki nu. Iwinle kalonʔ, kpēnan ka ʔi kadun ki baʔaanʔ biki nu na biki naan, bawo bamaar. ³⁸ Nʃubal iʔeen nʔtēb nʔi nʔi nwoonʔ ʔi katohu, nʔnkaneel nʔi nu na nʔi nʔi nu nʔambaanʔ ka-para, kē mēnde nin udow ʔi batani bi nu. ³⁹ Woli nʔnko nʔi uʔeeh nʔafin untaam ulonʔ mēnʔi kaʔiju wa, nʔi djaanʔ kaluk wa. Iji ktu'ēn pluk nʔntaam nʔi bakiiʔunʔ na pnak kēme na utejan. ⁴⁰ Bnuur baji batēren na pnak, ujoʔn kaneenanaan bnjoy na utejan. ⁴¹ Nʃubal iʔeen nʔtēb nʔi nʔi nwoonʔ du katohu : dlemparu nʃubal iʔeen na nʔbaakēn pa babuku, abot alemparu paaj pa batani bi nu, kē iwi iʔelēʃ uko wi nʔtiinkaruʔ aji uwo baluk bi naan nʔyaaʃ iʔeen. ⁴² Woli Naʃibaʔi, i Paapa na Abraham aʃin bajaanʔ badēman, Naʃibaʔi i Itaak akʔiinʔ, aanwo lah na nʔi, kdolēn nʔiiʃ iʔeen ijinʔ. Kē Naʃibaʔi aʃē win unoor wi naan na ulemp wi iʔeen yi naan, kē utejan unʔtēpunʔ kē aʃē wayēʃ nja. »

Bhoʔar bi Yakob na Laban

⁴³ Laban ateema aji : « Baʔ biki bawo babuk naan, kē bapoʔ biki bawo biki naan. Nʔntaam nʔi bʔi nʔawo nʔi naan. Uko wi ikwinuʔn hēnk bʔi uwo wi naan. Kē nʔi we wi nʔhila- nuʔ kado pa babuk naan na bapoʔ biki babukuʔ? ⁴⁴ Joh nʔdo bhoʔar nʔi na iwi. Ndo uko mēntʔ uyuuʔ kē andoli ahonʔ atēntul uko ulonʔ. »

⁴⁵ Kē Yakob aʃē tēf plaak, ⁴⁶ akak aji na baʔaanʔ biki nul bajejēntʔ mnlalak. Kē bajejēntʔ mnlalak ado bnjunʔ, aʃē ʔo ade bukal bʔi ʔi mnlalak mēntʔ.

⁴⁷ Laban adu dko mēntʔ Yegar Fahaduta*, kē Yakob adu da Galeed†. ⁴⁸ Laban aji : « Bnjunʔ bi mnlalak bi bakyuujuʔn kē nʔhoʔar nʔa nʔi na iwi. » Ukaanʔ kē badu da aji Galeed. ⁴⁹ Bakak adu da aji Miʃpa‡, ʔiki Laban aji : «*Yawe Nawat Kabuka akdoonʔ kayenʔ nja, nja batēb bʔi, woli nʔēnkak awinar. ⁵⁰ Woli inooran babuk naan kēme ajeʔ baʔ balonʔ ahoʔalēʃ ʔi baka, mēntʔ nʔaan akwayēʃunʔ nja, lipariin, Naʃibaʔi akwayēʃunʔ nja. »

⁵¹ Akak aji na Yakob : « Iwin bnjunʔ bi mnlalak bi na plaak pantēfuʔn pi ʔi ptoof pi nja, ⁵² ikwoonʔ uko unkyujuʔn uko wi ndolonʔ nʔa di. Mēnwo i kaʔēp bnjunʔ bi na plaak pi kaya du umbanʔ wi nu na uʃal uwuʔaan. Kē iwi kak iinwo i kaʔēp pa kabi di umbanʔ wi naan na uʃal uwuʔaan. ⁵³ Naʃibaʔi i Abraham, i Nahor na i bateem baka akwayēʃunʔ nja. »

Yakob amehna ʔi katim ki Naʃibaʔi i Itaak aʃin akʔiinʔ. ⁵⁴ Afinaʔ Naʃibaʔi untaam du pnkunʔ aʃē du bayiʔul babi bade. Bade aʃē fēr du pnkunʔ.

* 31:47 Yegar Fahaduta : ʔi uʔup wi baharameeʔ dawoonʔ Bnjunʔ bi bamaar. † 31:47 Galeed : ʔi uhebēre danaam katiinkare na Bnjunʔ bi bamaar. ‡ 31:49 Miʃpa dawoonʔ dko dyenʔi ʔi uhebēre.

32

¹ Laban anaŋa na nfa kub, aya amook bababul na babukul aňehandër baka bnuura ašë ƚiŋŋ katoĥul. ² Jakob aya na bgahul, kē nwanjut ŋi Naŋibaŋi ŋašë bi ayit na a. ³ Kē wi awinaŋ win ŋa ašë ji : « Pntuk pi bañaan biki Naŋibaŋi pii pi! » Adu dko mēnt Mahanayim*.

Jakob abomandër pyit na Etawu

⁴ Jakob ayil bañaan du Etawu abuk aŋin, bajota kadun, aya du a du inkunŋ yi Teyir du utaak wi Edom. ⁵ Aji na baka : « Uko wi, wi nakyaanŋ kaŋup Etawu ajug naan, najakana : “Uko wi, wi wi Jakob nalemparu ajakunŋ, aji : Dya du uko Laban aŋo da te hēnkunŋ. ⁶ Dya ka da ŋngit, ŋbuuru, ŋpi, ŋnkaneel na balemp biinŋ na baat. Dŋal ajug naan ame wa nħilna nwinana bnuura ƚi kadunul.” »

⁷ Bayili bakak du Jakob aji na a : « Npēna du Etawu abuk ŋaŋ. Ul ƚi uleeful abi pyit na iwi awo na biinŋ iñeen uweek ŋbaakēr (400). » ⁸ Wal mēnt kē Jakob ašë lēnk maakan abot ahaajala. Afaaŋ bañaanŋ banwoonŋ na a, na ŋnkaneel na ŋpi na ŋngit na ŋntaam ŋi pnkunkaali, ado ifah itēb. ⁹ Aŋal aji : « Woli Etawu aya jotna bañaanŋ biki kafah kaŋon, bañaanŋ biki kandukiinŋ bahil kaŋi na iko yi bawoonaanunŋ. »

¹⁰ Aňean Naŋibaŋi aji : « Naŋibaŋi i Abraham ateen naan na i Itaak paapa bajaanŋ badēman, iwi *Yawe Nawat Kabuka ijakunŋ na ŋji : “Kakan du utaak wi baŋinu du bayiŋu ddolu bnuura.” ¹¹ Dpoŋēt maakan pa uko na bnuura bti yi ikdolaanŋ do nalemparu. Wal wi mbiinŋ amuur bdēk bi Jordan bi, dwoha aloolan na pmul, kē hēnkunŋ ŋŋaŋ awo na bañaanŋ ado hil afaaŋ baka ado kntuk ktēb. ¹² Dkooŋu kooŋ buranaan ƚi Etawu abuk paapa. Dŋi abi ajotnaan aŋinŋ baat biki naan na babuk baka. ¹³ Kē iwi iŋaŋ ajakēn iwulēn iko inuura kaŋuman kabot kado pntaali pnpkēnnunŋ ƚi ŋji patum ŋi pyiwi pi bdēk, pi nin ŋnaŋ alonŋ awoonŋ aanhil pŋēn. »

¹⁴ Jakob afēr ƚi dko mēnt. Ajeŋ uko wi ahilanunŋ kaŋen Etawu abuk aŋin ƚi uko wi awoonaanunŋ. ¹⁵ Ajeŋ ŋpi ŋwaat iñeen uweek ŋtēb (200) na ŋdow iñeen ŋtēb, na ŋnkaneel ŋwaat iñeen uweek ŋtēb (200) na ŋnkaŋ iñeen ŋtēb. ¹⁶ Ajeŋ kak ŋntaam ŋi pnkunkaali iñeen ŋwajantŋ na ŋmpoŋi ŋankbootunŋ, ŋngit ŋwaat iñeen ŋbaakēr na ŋnkaŋ iñeen, ŋbuuru ŋwaat iñeen ŋtēb na ŋnkaŋ iñeen. ¹⁷ Apaŋētŋ ŋntaam ŋndoli ašë wul ŋa balemparuŋ aji na baka : « Najotan kadun, batani bašë bado kaduk btēnt uko unŋunŋ kalow. » ¹⁸ Uko wi aŋunŋ nalemparuŋ nateek pdo wii wi, aji na a : « Woli iyit na Etawu abuk paapa, kē aheparuŋ ŋnaŋ iklemparuŋ, dko di ikyaanŋ, na anwoonŋ

ajug batani bi igakanunŋ, ¹⁹ kteama kaji : “Iwo yi Jakob nalemparu, aŋenu ŋen ya iwi Etawu ajug naan, ul ƚi uleeful adoo bi, awo ƚi kafetunŋ.” »

²⁰ Akak aŋu natēbantēn na nawajantēn na banwoonŋ na itani bti baŋup uko wi ajakunŋ na nateek wi bakwinunŋ Etawu. ²¹ Akak aji na baka baji : « Jakob nalemparu abi ƚi kafetunŋ. » Aŋal wal mēnt aji : « Ddo udeeb uwala na a na iko yi ŋji kaŋenulunŋ, wal mēnt mbaa nħil nwinana ƚi kadunul. Ahilan kamiirēn. » ²² Ajotan iko bti yi awoonŋ i kaŋen abuk aŋin kadun, ašë duka du pntuk na bañaanŋ biki nul.

Kampētar ki Jakob na Naŋibaŋi

²³ Na utejan mēntan wunŋ, Jakob anaŋa ajeŋ baat batēb biki nul, na balempar baka, Bila na Filpa, na babukul biinŋ iñeen na aloolan, amuur na baka kabuul ki Yabok. ²⁴ Wi adolonŋ kē bamuuri, abot amuuran bka bi nul bti, ²⁵ aduka aloolan. Kē ŋiinŋ alonŋ ašë bi apētar na a te mnjintŋ. ²⁶ Wi unŋ mēnt awinunŋ kē aanhil pwata ašë koba ƚi pnkuunt, kē pabuur na a. ²⁷ Aji na Jakob : « Wutanaan nya, mnjintŋ mambani. »

Kē ateen aji : « Mēnkwatanu bē iiññehandēraan bnuura. »

²⁸ Ahepara aji : « Katimu kawo hum? »

Kē ateen aji : « Jakob. »

²⁹ Kē ašë ji na a : « Baankak kado kadu u Jakob, iwo Itrayel†, ƚiki ipētar na Naŋibaŋi abot apētar na bañaanŋ, kē iwi iŋaŋ awat. »

³⁰ Jakob aji na a : « Dkooŋu kooŋ ƚupaan katimu. »

Kē ateen aji : « we ukaŋ kē ikheparaan katim naan? » Ašë ñehandēra bnuura ƚi dko mēntan dunŋ.

³¹ Jakob aŋu dko mēnt katim ki Penuwel‡, ƚiki aji : « Dwini Naŋibaŋi na kēŋ naan ašë wo mēnketi. » ³² Wi unuuru uŋintunŋ, aŋēp kabuul du Penuwel ašë jiiink. ³³ Uko mēnt ukaŋ kē bañaanŋ biki Itrayel baanŋi bade kantaanŋ ki pnkuunt ƚiki dul di Naŋibaŋi akobunŋ Jakob.

33

Pyit pi Jakob na Etawu

¹ Jakob akat kēŋ ašë win kē Etawu akbi, awo na biinŋ iñeen uweek ŋbaakēr (400), kē Jakob ašë jeŋ bapoŋ apaŋētŋ, awul baka banin baka, Leya, Rakel, na balemp biki baka Bila na Filpa. ² Aŋu baat balemp na babuk baka ƚi kadun, kē Leya ayeenŋ na biki nul, Rakel kē abaaňŋaan na Yotef. ³ Ul kē ašë jot kadun, aya ašë ŋup adoo do ŋyaŋ paaj na ulonŋ ašë aňog abuk aŋin. ⁴ Etawu aŋi aya ayit na a, alut amooka, kē bašë wo ƚi ŋwooni.

* 32:3 Mahanayim : ƚi uhebērē dawoonŋ kntuk ktēb. †

‡ 32:29 Itrayel : ƚi uhebērē daŋu kanaam na apētar na Naŋibaŋi.

‡ 32:31 Penuwel : ƚi uhebērē dawoonŋ kaara di Naŋibaŋi.

⁵ Etawu akat kēs awin baat na bapoť ašē hepara aji : « Bañaan biki bawo bahonj ba? »

Kē ateem aji : « Bapoť biki Našibaťi ŧi pjoob bkow pi nul awulonj nalemparu. » ⁶ Balemp baat bañog na babuk baka, abi anuj ŧi kadun ki Etawu. ⁷ Leya kē añog na biki nul, abi anuj ŧi kadunul. Kē Yotef akak añog na Rakel abi anuj.

⁸ Wal mēnt kē Etawu ašē ji na Jakob : « Kē we uwoonj pntuk pi bañaan na nntaam nji nyitanaanuj ba? »

Kē ateem aji : « Dñal njal pwinana bnuura ŧi kēs ki ajug naan ukaanj. »

⁹ Kē Etawu aji na a : « Abuk paap, iko yi nwoonaanuj ikēs, dukiin na bka bi nu. »

¹⁰ Kē ateema aji : « A-a, woli dwinana bnuura ŧi kēs ki nu, kdinan kayeenk uko wi nwuliinj. Hēnk di uwoonj, dpēn awinana ŧi kadunu jibi ñaan ajaanj apēn kawinana ŧi kadun ki Našibaťi, kē iyeenkēn na uhaaş ujinj. ¹¹ Keeri idinan iyeenk uko wi nwuliinj, wi nwinaniinj bnuura ŧi kēs ki Našibaťi awo na uko bti wi nnumiinj. » Añiini ŧiini hañ te kē uj adoo dinan.

Bi Jakob na Etawu bawayēšeri

¹² Wi babanuj ŧun, kē Etawu ašē ji na Jakob : « Joh nñaña nja, ddo kapoş ŧi kadun na bañaan biki naan. »

¹³ Kē ateema aji : « Ajug naan ame kē bapoť bañeefñēti kē nkak awo i kaťu uşal ŧi nntaam nñankbootuj. Woli dmint mintan nja unuur uloolan nntaam bti kakeť. ¹⁴ Ajug naan akeeri jot nalemparul kadun, nji ddo kapoş btişu na batani bi ngakanuj na bapoť te kadoo kaban du ajug naan du Feyir. »

¹⁵ Kē Etawu aji na a : « Ddukaru bañaanj balonj ŧi bangakanderuj na nji. »

Kē ateem aji : « Ndolna we? Uko unkaanj udooni uwo nwinana bnuura ŧi kēs ki ajug naan. »

¹⁶ Kē Etawu aje unuur mēnt bgah aya Feyir, ¹⁷ kē Jakob, ul ašē ya Fukot. Aniw da katoh abot ado impen pa nntaam. Uko mēnt ukaanj kē baťu dko mēnt katim ki Fukot*.

Jakob aban du Fikem

¹⁸ Wi Jakob apēnnoj Padan-Aram, aban najoob du ubeeka wi Fikem du utaak wi Kanaan. Afēť ataanj na ubeeka. ¹⁹ Anug dko di atarnuj kaloona ŧi babuk Hamor ašin Fikem. Anugar da ktaka iñeen uweek kē baťaknunj untaam. ²⁰ Aboman da *bliit bi mngur, ašē ŧu ba katim ki « El Elohe Itrayel†. »

34

Uko wi Dina

¹ Dina napoť ñať i Leya abiinj abukar Jakob apēn pya kawin baat biki utaak wi

bawoonj. ² Kē Fikem, abuk Hamor nahitit naşih i utaak ašē wina. Amoba, aťupana. ³ Kē uhaaş uşē wo ŧi Dina poonu abuk Jakob kē añala ala'a baniw. ⁴ Aya aji na Hamor ašin : « Yaan iñehanderēn poonu unj nniima. »

⁵ Baťup Jakob kē baťopan Dina abukul, kē jibi babukul biinj bawoonj du uťeħ na batani aanji nin uko ulonj kē bado pēna uťeħ.

⁶ Hamor, ašin Fikem, aya du uko Jakob kaya kaťiini na a. ⁷ Uťēnk wal mēnt kē babuk Jakob biinj bakamşii, bame uko unťēpunj. Uko mēnt ude baka, kē badeebať maakan ŧiki Fikem ado Itrayel uko unwuťunj maakan wi apiintunj na abuk Jakob. Ñaanj aanwo kado hañ. ⁸ Kē Hamor ašē ji na baka : « Fikem abuk naan añal poonu abukan na manjoonan. Nawulana a aniim. ⁹ Nawulan nñiinkar nbot nñēbandē : nawulan babukan baat nñiim, un kak nñwulan biki nun naniim. ¹⁰ Naťoon ŧi na un, utaak wi uwo wi nan, nafēť na un nado kapoş jibi nañali. »

¹¹ Wal mēnt Fikem aji na ašin poonu na baweekul : « Nawutan nwinana bnuura ŧi kadunan, dwulan uko bti wi nakheparaanuj. ¹² Ddo uko bti wi nañalun, uko uloolan fañ wi wi nñalun, nawulaan abukan nniim. »

¹³ Babuk Jakob bateem Fikem na ašin, bado mntit na baka ŧiki aťopan abuk ašin baka. ¹⁴ Baji na baka : « Nñehilan kawul abuk ašinun ñiinj anwoonj aanwala katēmp aniim. Uko mēnt uwo mnkow pa un. ¹⁵ Ndinanan uko wi naheparunj woli nado uko wi : nakakan ji un, nawalan biinj biki nan katēmp bti. ¹⁶ Wal mēnt nñwulan babukun baat, kabot kajej babukan baat, nťo na an kak, nwo pntaali ploolan. ¹⁷ Ašē wo woli naandi pñiinkun, njej abuk ašinun kaya na bgahun. » ¹⁸ Uťup wi baka ulil bi Hamor na Fikem abukul. ¹⁹ Fikem awoonj anwinaniinj bnuura ŧi katoh ki ašin bti, aanwo na nşal nťēb ŧi uko wi bajakulun, ŧiki añal poonu abuk Jakob maakan.

²⁰ Hamor na Fikem abukul baya du uneej ubeeka aťiini na biinj biki wa aji : ²¹ « Bañaanj biki bawo na uşal unuura : Baťoon ŧi utaak wi na nja, udēmi, bado kapoş jibi nañali njo kaniim baat biki baka, bado kaniim biki nja. ²² Kē uko uloolan ukťunj badi pťo na nja bti, nwo pntaali ploolan. Uko mēnt wii wi : biinj biki nja bti bawo kawala katēmp jibi bukal bawaliinj ka. ²³ Itani yi baka, bka bi baka na nntaam nji baka bti iinkkak wal mēnt yi nja i? Nawulan nđinan baka uko wi bajakun, başē baduka na nja. » ²⁴ Baweek biki ubeeka batiink uko wi Hamor na Fikem abukul bajakun. Kē biinj biki ubeeka bti baya wala katēmp.

* 33:17 Fukot : ŧi uhebēre dawoonj impen. † 33:20 El Elohe Itrayel : Dawoonj Naşibaťi awo Naşibaťi i Itrayel.

Plukan pi Fimeoŋ na Lewi

²⁵ Unuur uwajanŋen wi ɲeef ɲakdeen banwaliin katemp kɛ banoori, kɛ bi Fimeoŋ na Lewi, babuk Yakob biinŋ, baweek Dina, bašɛ naŋa ajeŋ ikeŋ yi baka apoš aneeŋ ti ubeeka kɛ nin ɲaŋ aankit baka, adɛpa ti biinŋ bti aŋi. ²⁶ Bafin kak bi Hamor na Fikem abukul ajeŋ Dina apɛnan ti katoh ki Fikem ašɛ ya.

²⁷ Babuk Yakob babi abaañɛš banklaan pkeŋ, ajeŋ iko bti inwoonŋ ti ubeeka, ŋiki bakowandɛn aŋa baka. ²⁸ Bajɛŋ ɲpi na ɲnkaneel na ɲgit na ɲbuuru ɲi baka na iko inwoonŋ du ubeeka na ɲteeh. ²⁹ Bajɛŋ bka bi baka bti, babuk baka na bahar baka, na iko bti yi bakaŋ ti itoh yi baka.

³⁰ Yakob aji na bi Fimeoŋ na Lewi : « Naŋijaraan bŋup. Naŋu kɛ nkak ɲaŋŋ nawuŋaan maakan ti kɛš ki baŋaŋŋ biki utaak wi bakanaan na wi baperitit. Woli batiinkar abi agutan na nja bafinŋen na biki katoh naan bti ŋiki batum apel nja maakan. »

³¹ Kɛ bašɛ teema aji : « Nwo kawut bado aŋa'un ji awo naŋuunk i? »

35

Yakob du Betel

¹ Našibaŋi aji na Yakob : « Naŋiin iya Betel iya iŋo da. Yaan ido da *bliit bi mngur pa ɲi Našibaŋi, ɲi mpɛnuŋ awinana ti kadunu wi ikŋin Etawu abuk šaaš. »

² Yakob aji na baŋaŋŋ biki katohul na bangakandɛruŋ na a bti aji : « Napɛnaan itu yi najaŋ nadɛman ti ptoofan, nadolan baŋow nakakna najinŋ ti kɛš ki Našibaŋi. Naŋɛlšan kak imiša. ³ Najoh ɲya Betel ddo da bliit pa Našibaŋi antiinknuŋ wi nwoonŋ ti mntɛg, aŋŋenknuŋ ti bayaaš bi ndoluŋ. » ⁴ Bapɛnan itu yi bawoonaanun na irinku yi baŋuunŋ ti ibaŋ* awul Yakob kɛ amoy ti bko bweek banwoonŋ ti kaŋog Fikem. ⁵ Wal mɛnt kɛ bašɛ naŋa atool pya. Našibaŋi aŋu palɛnk ti ɲbeeka ɲanfooyun dko di babinun awo, kɛ baŋaŋŋ banwoonŋ da baandookar na baka.

⁶ Yakob na baŋaŋŋ biki awoonaanun bti baban du Lut du utaak wi Kana. Dko mɛnt dawoonŋ Betel. ⁷ Aboman da bliit bi mngur ašɛ du dko mɛnt El Betel†, ŋiki dul di di Našibaŋi apɛnuŋ awinana ti kadunul wi akŋin abuk ašin.

⁸ Wi bawoonŋ da kɛ Debora, ɲaaŋ ambiin ayewi Rebeka ašɛ keŋ, kɛ bamoya du Betel du pteef bi bko bweek banwoonŋ da. Uko wan ukaŋ kɛ Yakob adu bko mɛnt aji bko bweek bi ɲwooni.

⁹ Našibaŋi akak apɛn awinana ti kadun ki Yakob wi apɛnuŋ Padan-Aram, awula bnuura. ¹⁰ Aji na a : « Katimu kawo Yakob,

kɛ bašɛ wo baankak ado kadu'u Yakob ; katimu kawo Itrayel‡. » Kɛ hɛnk di aŋu'u luŋ katim ki Itrayel.

¹¹ Našibaŋi akak aji na a : « Nji dwoon *El Šaday, Našibaŋi Anhiniin iko bti. Kabuk kajoobɛŋ na iwi ibot ibuk ituman. Pntaali pankpɛnuŋ ti iwi pawo utaak, pado wo ɲtaak ɲtum ; baših babot bapɛna ti iwi. ¹² Utaak wi nwulun Abraham na Itaak dwulu wa, kabot kawul pntaali pankmbiin ti kafɛtu apɛna ti iwi utaak wi. » ¹³ Kɛ Našibaŋi ašɛ pɛn ti kadunul aya.

¹⁴ Yakob ajeŋ plaak atɛf ti dko di Našibaŋi abiin aŋiiniyaan na a, ajatan ti pa abot atul ukɛra ti pa. ¹⁵ Adu dko di Našibaŋi abiin aŋiini na a aji Betel§.

Kabuka ki Benyamin na pkeŋ pi Rakel

¹⁶ Yakob na baŋaŋŋ biki nul bapɛn du Betel aya. Baankak alow Efrata, kɛ Rakel ašɛ buk. Kabuk kanoorana maakan. ¹⁷ Wal wi akhajuŋ na pdo na kabuk kɛ ɲaaŋ ankbuk bukanuluŋ ašɛ ji na a : « Wutan kalɛnk, ikak abuk napoŋ ɲiinŋ. » ¹⁸ Anoor maakan ado ɲogan pkeŋ, kɛ wi abanuŋ ti pjɛmša ašɛ wul napoŋ katim ki Ben-Oni*, kɛ Yakob ašɛ wula katim ki Benyamin†. ¹⁹ Rakel akɛti, kɛ bamoya du bgah bi Efrata, dko mɛnt dawoonŋ Betleyem. ²⁰ Yakob atɛf plaak ti bhɛr bi nul. Plaak pi bhɛr bi Rakel mɛnt pawoonŋ da hɛnk te ɲŋa ayuuj dko di amoynaaniin.

Pjuban pi Ruben

²¹ Yakob i bakakuŋ ado Itrayel anaŋa na baŋaŋŋ biki nul aya aŋɛp Migdal-Eder ašɛ tar kaloona ki nul. ²² Wi bawoonŋ ti utaak wuŋ kɛ Ruben ašɛ ya apiinŋ na Bila, ɲaaŋ ti ašin awoonaanun, kɛ baŋup ašin uko mɛnt.

Babuk Yakob

Babuk Yakob biinŋ bawo iŋeen na batɛb. ²³ Biinŋ biki abukuŋ na Leya bawo : Ruben bajeenul, Fimeoŋ, Lewi, Yuda, Itaakar, na Fabulon. ²⁴ Kɛ biki abukuŋ na Rakel bawo : Yotef na Benyamin. ²⁵ Kɛ biki Bila nalemp i Rakel bawo : Dan na Neftali. Kɛ biki Filpa nalemp i Leya bawo : Gad na Ater. ²⁶ Bapoŋ bukuŋ biki Yakob abukuŋ wi awoonŋ du Padan-Aram.

Pkeŋ pi Itaak

²⁷ Yakob aban du uko ašin du Mamre du Kiriyat-Arba, dul dawoonŋ Hebroŋ. Dul di Abraham na Itaak babinun afɛŋ. ²⁸ Itaak aka ɲsubal iŋeen-week na iŋeen bakreŋ (180), ²⁹ ašɛ noorfɛn aya du bajugul. Wi akkeŋuŋ, aŋafi, kɛ ɲnuur ɲi nul ɲabot atum. Etawu na Yakob babukul kɛ bamoya.

* 35:4 Irinku yi baŋuunŋ ti ibaŋ: Baji baŋu ya buŋaan bawutna kajotna baka. † 35:7 El Betel : Ti uhebɛrɛ dawoonŋ Našibaŋi ti Betel. ‡ 35:10 Itrayel : Ti uhebɛrɛ danaam na apɛtar na Našibaŋi. § 35:15 Betel : Ti uhebɛrɛ dawoonŋ katoh ki Našibaŋi. * 35:18 Ben-Oni : Ti uhebɛrɛ dawoonŋ napoŋ i unoor wi naan. † 35:18 Benyamin : Ti uhebɛrɛ dawoonŋ napoŋ i kaŋen naan kadeenu.

36

Baat na bapoŋ biki Etawu

¹ Pntaali pampënnuŋ ŋi Etawu pii pi, pul pawooŋ Edom :

² Etawu aniim baat biki Kanaan, baat mënŋ biki biki : Ada na Oholibama na Batmat. Ada awo abuk Elon nahit, kē Oholibama awo abuk abot awo abab Tibeyoŋ nahiwit. ³ Batmat awo abuk Iŝmayel. Nebayot awo abuk aŝin. ⁴ Ada abukar Etawu Elifat, kē Batmat abuk Reuwel. ⁵ Oholibama abuk Yewuŝ, Yalam na Korah. Bukunŋ bawooŋ biinŋ babuk Etawu bambukiinŋ du utaaŋ wi Kanaan.

⁶ Etawu ajej baharul, babukul na bañaanŋ biki katohul bti, itani yi nul na nŋtaam nŋi nul bti na iko bti yi akaanŋ wi awoonŋ ŋi utaaŋ wi Kanaan aya utaaŋ wi Feyir alow Yakob abuk aŝin. ⁷ Itani yi baka idēm wal mënŋ maakan kē utaaŋ wi bafëtuŋ uunhil pkëŝ baka ŋiki itani yi baka itum maakan. ⁸ Hënŋ, kē Etawu aya afëŋ du dko di pnkuŋ du Feyir. Etawu dawoonŋ Edom.

Babuk Etawu du Feyir

⁹ Pntaali pi Etawu aŝin bahedomit anŋëtuŋ du dko di pnkuŋ du Feyir pii pi : ¹⁰ Itim yi biinŋ babuk Etawu yii yi : Elifat awo abuk Ada ahar Etawu, kē Reuwel awo abuk Batmat ahar Etawu kak.

¹¹ Elifat abuk Teman, Omar, Ŝefo, Gatam, na Kenat. ¹² Elifat abuk Etawu akak awo na ñaaŋ alonŋ i awoonŋ aanniimi, kē abukara Amalek. Bukunŋ bawooŋ babab Ada ahar Etawu.

¹³ Kē biki Reuwel bawo : Nahat, Ferah, Ŝama, na Miŋaa. Bukunŋ bawooŋ babab Batmat ahar Etawu. ¹⁴ Kē Etawu abuk na Oholibama aharul abuk Ana, poonu abuk Tibeyoŋ, bi Yewuŝ, Yalem na Korah.

Baweek biki Edom

¹⁵ Bañaanŋ banwoonŋ baweek ŋi pntaali pampënnuŋ ŋi Etawu biki biki :

Baweek bampënnuŋ ŋi Elifat bajeenul bawo : Teman, Omar, Ŝefo, Kenat, Korah, ¹⁶ Gatam na Amalek. Bukunŋ bawooŋ baweek bampënnuŋ ŋi Elifat abuk Ada. ¹⁷ Kē bampënnuŋ ŋi Reuwel abuk Etawu bawo : Nahat, Ferah, Ŝaama, Miŋaa. Bukunŋ bawooŋ baweek bampënnuŋ ŋi Reuwel abuk Batmat ahar Etawu du utaaŋ wi Edom. ¹⁸ Kē baweek bampënnuŋ ŋi Oholibama abuk Ana, ahar Etawu bawo : Yewuŝ, Yalam, na Korah. Bukunŋ bawooŋ baweek biki Etawu abukunŋ na Oholibama abuk Ana.

¹⁹ Bukunŋ bawooŋ babuk Etawu baweek biki Edom.

Babuk Feyir nahorit

²⁰ Babuk Feyir nahorit bawooŋ banŋëtuŋ uteek ŋi utaaŋ wunŋ, bawo : Lotan, Ŝobal, Tibeyoŋ, Ana ²¹ Diŝon, Eŝer, na Diŝan bukunŋ

bawooŋ baweek biki bahorit, babuk Feyir du utaaŋ wi Edom. ²² Babuk Lotan bawo : Hori, na Heman, kē abuk aŝin Heman ñaaŋ awo Timnah. ²³ Babuk Ŝobal bawo : Alwan, Manahat, Ebal, Ŝefo na Onam. ²⁴ Babuk Fibeyoŋ bawo : Aya na Ana. Ana mënŋ ayaanŋ awin du *pndiiŝ dko di meel mnyik wi akyafanuŋ nŋbuuru nŋi Tibeyoŋ aŝin. ²⁵ Babuk Ana bawo : Diŝon, na Oholibama abukul ñaaŋ. ²⁶ Biki Diŝon bawo : Hemdan, Eŝban, Yitran na Keran. ²⁷ Babuk Eŝer bawo : Bilhan, Tawan na Akan. ²⁸ Babuk Diŝan bawo : Uŝ na Aran.

²⁹ Baweek biki bahorit bawo : Lotan, Ŝobal, Fibeyoŋ, Ana, ³⁰ Diŝon, Eŝer, na Diŝan. Bukunŋ bawooŋ baweek bahorit du utaaŋ wi Feyir.

Baŝih biki Edom

³¹ Bañaanŋ biki bawooŋ banŝihuŋ du utaaŋ wi Edom ŋi naŝih alonŋ ŋi biki Itrayel abi ado kaŝih. ³² Bela abuk Bewor aŝih du Edom, kē ubeeka wi nul uwo katim ki Dinhaba. ³³ Bela akeŋ, kē Yobab abuk Ferah i ubeeka wi Botra ayeenk aŝih. ³⁴ Wi Yobab akeŋ, kē Huŝam i utaaŋ wi batemanit ayeenk aŝih. ³⁵ Wi Huŝam akeŋ, kē Hadad, abuk Bedad ayeenk aŝih. Ul agutuŋ na bamadiyanit abot akob baka du nŋeŝh nŋi Mowab, katim ki ubeeka wi nul kawo Awit. ³⁶ Wi Hadad akeŋ kē Falma i Maŝreka ayeenk ŋi a aŝih. ³⁷ Wi Falma akeŋ kē Ŝawul i Rehobot-ha-Nahar aŝe yeenk aŝih. ³⁸ Wi Ŝawul akeŋ kē Baal-Hanan, abuk Akbor aŝe yeenk ŋi a aŝih. ³⁹ Wi Bal-Hanan abuk Akbor akeŋ kē Hadar ayeenk aŝih, ubeeka wi nul uwo Pawu ; aharul awo Mehetabel abuk Matred abuk Meh-Fahah.

Baweek biki Edom kak

⁴⁰ Itim yi baweek bampënnuŋ ŋi Etawu yii yi ; baduuna baka andoli ŋi katoh ki apënnuŋ na ŋi dko di afëtuŋ : Timnah, Alwa, Yetet, ⁴¹ Oholibama, Ela, Piŝon, ⁴² Kenat, Teman, Mibŝar, ⁴³ na Magdiyel, na Iram. Bukunŋ bawooŋ baweek bampënnuŋ ŋi Etawu aŝin bahedomit. Baduuna baka andoli ŋi utaaŋ wi afëtuŋ.

37

¹ Kē Yakob ul aŝe duka du utaaŋ wi Kanaan wi aŝin abiiŋ awo.

Yotef na babuk aŝin

² Uko wi katoh ki Yakob wii wi : Yotef aka nŝubal iñeen na paaj na ulonŋ aji yafan nŋkaneel na nŋpi na babuk aŝin. Ado kpoŋ ki nul na babuk Bila na Filpa bahar aŝin. Yotef abi ŋup aŝin baka aji baji bado iko iwuŋaan.

³ Kē Yakob i bakakuŋ ado Itrayel aŝe nŋal Yotef apelan babukul bti ŋiki abuka wi awoonŋ naŋaf, ado kē badola kamiŝa kanuura. ⁴ Kē babuk aŝin baŝe win kē aŝin

baka anjala apel baka, kē bašē šoor Yotef adoo wo baanji baṭiini na a bnuura.

⁵ Unuur ulonj, Yotef aṭaafi ašē ṭup ŋa babuk ašin, kē bukal babaa šoor šoor maakan apel.

⁶ Yotef aji na baka : « Natiinkan ṅṭaafi ṅi ndolonj; ⁷ Dṭaafi kē ṅwo wo ji ṅwo ṭi pṭan intooliin du uṭeeh, kē bdaaj bi intooliin bi naan bašē mara mara awo bnaṭ kē idaaj yi naan iṣē fooy ba ašē wo wo ji iko innṅupun ṭi kadun ki bi naan. »

⁸ Babuk ašin bateema aji : « Woon iṣal aji iwo naṣih i nun kē ṅwo i kado kado uko wi ijakun? » ṅṭaafi ṅi nul na ṅṭup ṅi nul ṅado kē bašoor kak maakan.

⁹ Yotef akak aṭaafi kak aṭup babuk ašin aji : « Natenan, dkak aṭaafi kak kē uwo wo ji bnuur, pli na ṅjah iṭeen na uloolan ṅaṅup ṭi kadun naan. » ¹⁰ Aṭup uko waṅ ašin kak, kē uṅ ašē ṅoman na a aji : « Kē ṅṭaafi ṅuṅ ṅi idolonj! Nji, naan na babuk ṣaaš ṅbi kaṅup ṭi kadunu i? » ¹¹ Babuk ašin bakuja maakan kē ašin ašē hank uko waṅ ṭi uṣal.

Yotef awaapanaa

¹² Unuur ulonj, babuk ašin Yotef baya byafan bi batani bi ašin baka du Fikem. ¹³ Yakob ašin i bakakuṅ ado Itrayel aji na Yotef : « Babuk ṣaaš bawo du byafan du Fikem. Biin dylu du baka. »

Kē atem aji : « Nji wi. »

¹⁴ Yakob akak aji na a : « Yaan iten jibi bawoori bukal na ṅntaan iṣē ibi iṭupēn. » Bayilna du dko danwoonj du uṭeeh wi inkunj du Hebron kē Yotef ašē ya aban Fikem. ¹⁵ Niinṭ alonj ayit na a, kē akṅaa na uṭeeh ašē hepara aji : « We wi iklaaṅ ba? »

¹⁶ Kē atem aji : « Dla babuk paapa. Dkooṭu kooṭ ṭupaana dko di bakyafanaanun ṅntaan ṅi baka. »

¹⁷ Kē niinṭ aji na a : « Bapēn ṭi, dṭiink kē baji baya Dotan. » Kē Yotef apēn ala babuk ašin aya ṭenk baka du Dotan.

¹⁸ Bawina kē akbi du kalowan ašē tiinkar ji abi ado kaban du baka aji bafinṅa. ¹⁹ Baṭiini aji : « Natenan ajug ṅṭaafi akbiin hēnk. ²⁰ Hēnkunj, najoh ṅfinṅa ṅṣē ṅfēla du bhēr blonj, ṅyale ṅya ji uko ulonj ujoṭ wi uṭeeh udohulunj. Wal mēnt ṅten uko wi ṅṭaafi ṅi nul ṅakkakuṅ. »

²¹ Kē Ruben ašē tiink baka, anjal pbuuran Yotef. Aji na baka : « ṅwut kafinṅa. ²² Naktul pṅaak! Nafēlana du bhēr blonj du *pndiṣ, nawutan kafinṅa kēme kakoba. » Ruben ado do haṅ kahilna kabuurana kakakana du ašin.

²³ Wi Yotef abanun kē babuk ašin bašē wohēša kamiša kanuura ki awoṅun ašē ²⁴ jeja awat du bhēr blonj. Bhēr mēnt baanwo na meel. ²⁵ Baya wal mēnt aya aṭo ade. Wi bakatunj kēš ašē win pntuk pi

bahiṣmayelit* kē pakpēna Gilaad. ṅntaan ṅi pnkunkaali ṅi baka ṅajji iko itum itaabanaani pde, ilil pṭékēn na ikuraaraani yi baṭijun kaya kawaap du Ejiptu. ²⁶ Kē Yuda ašē ji na babuk ašin : « We wi ṅkkaṅ ṣēm ṅfinṅ abuk ašin ṅja abot amen pkeṭ pi nul ba? ²⁷ Nawulēn ṅwaapa bahiṣmayelit, ṅwut kafinṅa. Awo abuk ašin ṅja, ṅwo biki pṅaak ploolan. » Kē baṭiinka.

²⁸ Kē bawaap bahiṣmayelit bašē ṭēp. Kē baweekul bašē pēnana ṭi bhēr, awaapa baka itaka inliṅun na baluk bi ṅṣubal ṅṭēb na kli paaj bi nayafan, kē bukuṅ baṅooṭ Ejiptu.

²⁹ Kē wi Ruben akakuṅ du bhēr, aantēnk da Yotef. Atow imiṣa yi nul, ³⁰ ašē kak du babuk ašin aji na baka : « Napoṭ aanwo du bhēr, hum di di ṅji kadolonj hēnkunj? »

³¹ Babuk ašin Yotef bajej wal mēnt upi udow afin, ašē jej kamiša ki Yotef ayek ṭi pṅaak. ³² Baṅooṭ kamiša kanuura kunj ašin baka ašē ji na a : « Paap, uko wi ṅyaṅ awin wii wi, tenan me kawo kamiša ki abuku. »

³³ Kē uṅ aten ka ašē ji : « Kamiša ki abuk naan ka. Uko ulonj ujoṭ wi uṭeeh upitēš Yotef adoha. »

³⁴ Yakob atow imiṣa yi nul wal mēnt awohara iko yi puum†. Aṭēga pkeṭ pi abukul ajon. ³⁵ Babukul bti, biinṭ na baat, babi pyompana, kē ašē pok aji : « A-a dṭēga ṭēga te kado kalunj kaya kaṭenk abuk naan du mnkeṭ. » Yakob awooni'ara wooni abukul.

³⁶ Bahiṣmayelit baya waap Yotef niinṭ alonj i katim ki Potifar du Ejiptu. Niinṭ mēnt awo ṭi baweek biki pṣih pi Farawuna naṣih i Ejiptu, ul awoonj naṣih i bayen biki nul.

38

Yuda na Tamar

¹ ṭi wal mēnt, Yuda aduk babuk ašin aya du niinṭ alonj i utak wi Adulam i katim kawoonj Hira. ² Awin da poonu abuk niinṭ alonj i katim kawoonj Ṣuwa i utak wi Kanaan. Ajej poonu mēnt anim. Awinar na a, ³ kē poonu awo na kayin abuk napoṭ niinṭ, Yuda kē aṭu'a katim ki Er. ⁴ ṅaaṭ akak amobana kayin abuk napoṭ niinṭ kē aṭu'a katim ki Onan. ⁵ Akak amobana kayin uyaas uwa-jantēn abuk napoṭ niinṭ ašē ṭu'a katim ki Ṣela. Wal wi Ṣela abukiin, Yuda awo du Ketib.

⁶ Yuda ajejar Er abukul bajeen, ṅaaṭ i katim ki Tamar. ⁷ Kē Er bajeen i Yuda ašē wo nawuṭaan ṭi kēš ki *Yawe Nawat Kabuka, kē afinṅa. ⁸ Kē Yuda ašē ji na Onan : « Ime uko wi iwoonj i kado wi iwoonj aṭa Er : yaan iwinar na aharul ibukar naweeku bapōṭ. »

⁹ Kē Onan ašē me kē bapōṭ biki akbukunj baankwo biki nul. Aji woli awinar na ahar naweekul, aji pēnan bduun katoon du mboṣ kahilna kawo aankbukar naweekul bapōṭ.

* **37:25** Bahiṣmayelit : Bakak aji badu baka bamadiyanit. puum.

† **37:34** Atow imiṣa : Uko mēnt uji udiiman kē ṅaan awo ṭi puum.

¹⁰ Uko wi ajaan ado uunlil Nawat Kabuka, k  afiņa ul kak. ¹¹ K  Yuda aš  ji na Tamar ababul : « Țoon du uko șaaș iwo nayoȚ, Yoonkan Őela ad m nș  nwulu a animu. » Așal aji : « Abuk naan i aanwo kak i kakeȚ ji baweekul. » H nk, k  Tamar akak du uko așin.

¹² BaȚo ajon, k  ahar Yuda, anwoon abuk Őuwa, aș  keȚ. Wi Yuda aȚ giin ayomp, aya na Hira nanohul i utak wi Adulam du Timnah kaya du bankpuunkuņ ņkaneel ņi nul. ¹³ BaȚup Tamar aji : « Tenan, ayootanu aya Timnah ppuunk ņkaneel ņi nul. » ¹⁴ Awin k  Őela ad mi akak  niinȚ k  baș  wo baanwula a k  animi. Ap nan imișa yi pyiman, ajeȚ uleent agur bkow, agurada h nk aș  Țo du uneeȚi wi Enayim du bgah bi Timnah.

¹⁵ Yuda aȚ p awina aș  nuņ k  awo  naaȚ ankwaapunȚ uleeful, Țiki agur kaara di nul na uleent. ¹⁶ Abi aņoga aș  ji na a : « Wutan nya na iwi. » Aamme k  ababul a.

K  Tamar ateema aji : « Woli dya na iwi we wi ikwulnuņ? »

¹⁷ K  ateema aji : « Dylbanu upi umpoȚi du batani. »

K  aș  kak aji na a : « Wulaan uko ulonȚ wi iwoonaanunȚ Ți mm ban, ibile wul n upi kaș  kakanu wa. »

¹⁸ K  ahepara aji : « we wi inaluņ nwulu? »

K  atem aji : « Paneel panwoonȚ na katimu na ptal pi pa, na pjuuȚi pi iwoonaanunȚ Ți kařen. » Awula ya, k  baya awinar, k  aduk  naaȚ na kayinȚ. ¹⁹ Tamar anaȚa akak katohul, ap nan uleent wi agurunȚ Ți kaara, awoh imișa yi pyiman.

²⁰ Yuda ado Hira nanohul i Adulam aņooȚ upi umpoȚi wi ahoņunȚ, kahilna kayeenk iko yi adukaruņ  naaȚ, k  unȚ aș  wo aanwina. ²¹ Ahepar baņaanȚ biki Enayim  naaȚ nawaap uleef ambiinȚ awo Ți bgah Ți, k  baș  teema aji uumbaanȚ kaka'aara  naaȚ nawaap uleef Ți dko m nȚ. ²² K  akak du Yuda aji na a : « M nya wina, baņaanȚ biki Enayim bajak n uumbaanȚ kaka'a nawaap uleef da. »

²³ K  Yuda aji : « Adukiin na iko m nȚ, ņwut kado kalaar ikow yi nja mnkow, dbubara me k  dylu na upi k  iya wo iinwina. »

²⁴ Uko m nȚ udo uko ji kli kwajantȚ k  baș  bi aji na Yuda : « Tamar ababu aya awaap uleeful ado mobana kayinȚ Ți buȚaan bi adolunȚ. »

K  Yuda aș  ji : « Nadoon bap nana bdig bat ra najeb. » ²⁵ K  wi bakp nanuluņ kaș  yil baya baji na ayootanul : «  niinȚ ajug iko yi, awulnuņ kayinȚ. DkooȚu kooȚ tenan bnuura paneel na ptal pi na pjuuȚi, ișal aji iwo yi in ba? »

²⁶ Yuda ayikr n ya aș  ji : «  naaȚ i awo natool apel n ; na manjoonan m ndi pwula Őela abuk naan aniima. » Wi wi Yuda așaan ado k  bawutana, awo aankak apiinȚ na a.

²⁷ K  wal wi Tamar abanunȚ Ți kabuk, abuk kbet. ²⁸ Wi akbukunȚ alonȚ Ți bapoȚ adun ap nan kařen, k   naaȚ ankbuk bukanuluņ atan ptal pjeenkul Ți ka aș  ji : « I ap nuņ uteek. » ²⁹ K  napoȚ aș  bi kakan kařen k  nat banȚen ap n uteek. K   naaȚ ankbuk bukanuluņ k  aș  ji : « Ihaab ș bgah aȚ pna! » UkaanȚ k  Yuda aȚu'a katim ki Peret*. ³⁰ K  abuk așin anwoonȚ na ptal pjeenkul abaa p n, k  baȚu'a katim ki Ferah.

39

Yotef du Ejiptu

¹ Wi baișmayelit baȚiuņ Yotef du utak wi Ejiptu bawaapa  niinȚ alonȚ i katim kawoon Potifar. Awo Ți baweek biki pșih pi Farawuna nașih i Ejiptu, ul awoonȚ nașih i bayeȚ biki nul.

² K  *Yawe Nawat Kabuka aș  wo na Yotef, k  iko bti yi ajaan aȚu kařenen iji it p bnuura. Af Ț du uko Potifar i utak wi Ejiptu. ³ K  jibi unȚ awinunȚ k  Nawat Kabuka awo na a, abot aji do uko bti wi aȚuunȚ iřenen yi nul k  uji ut p bnuura, ⁴ am bana bnuura, aȚu'a k  aklempara ul Ți bkowul. Adola k  awo namali i nul, aȚu bka bi nul bti Ți iřenen yi nul. ⁵ Yotef aȚu k  Nawat Kabuka awul katoh ki Potifar bnuura, wi adolulunȚ k  awo namali i nul. Awula bnuura Ți iko bti yi akaanȚ Ți katoh na du uȚeeh. ⁶ H nk, k  Potifar aș  Țu bka bi nul bti Ți iřenen yi Yotef, uko ude wi nul Țaņ wi wi adukiinȚ akaanaan.

Yotef na ahar Potifar

K  Yotef aș  wo  naaȚ annuuriinȚ uleef abot anuura kaara. ⁷ Wi  wal  lonȚ  aȚ punȚ, k  ahar  niinȚ i aklemparuņ aș  Țu k ș Ți a. Aji na a : « Joh  piinȚ. »

⁸ K  Yotef apoki aș  ji na a : « Ayinu, ajug naan aȚu bka bi tul bti Ți iřenen yi naan, aando ji heparaan uko unȚ punȚ Ți katoh. ⁹ Ul Ți uleeful aando pelanaan nin uko ulonȚ Ți katoh ki. Aanneenanana nin uko ulonȚ Ți katoh b  m nȚ iwi, Țiki iwo aharul. K  hum di di nhiniinȚ kado uko uwuȚaan wuņ kajuban Ți kadun ki NașibaȚi ba? » ¹⁰ K   naaȚ aș  bi duka duka Ți p niin na Yotef  nuur bti, k  unȚ apoka pok ppiinȚ na a, pwo na a.

¹¹ Unuur ulonȚ k  Yotef aș  neeȚ Ți katoh pya kado ulempul, nin  naaȚ alonȚ aanwo da Ți balemp bandukiinȚ. ¹²  naaȚ ahar Potifar am bana Ți kamișa aș  ji na a : « Joh  piinȚ! » K  Yotef aș  Ți ap n bdig k  kamișa kaduka Ți iřenen yi  naaȚ. ¹³ Wi  naaȚ awinunȚ k  adukara kamișa, ap n bdig. ¹⁴ ahuuran wal m nȚ adu balemp biki nul aji na baka : « Nabiin naten,

* 38:29 Peret Ți uheb r  dawoonȚ bgah bȚ pni.

nahebërë i ayin naan aʃijun nja abi pnoha na nja. Abi aji apiint na nji kē nšë huuran maakan. ¹⁵ Wi atiinkun kē nʃajari, kē ašë ʃi aduk kamiša ki nul ki, apēn bdiḡ. »

¹⁶ Ajeʃ kamiša abēkan ayoonkna ayinul abi. ¹⁷ Wi abanun kē ašë ʃupa uko wi aʃupun balemp : « Nalemp nahebërë i iʃijun un abi pnoha na nji. Abi ala ppiint na nji, ¹⁸ wi nʃajaruḡ kē ašë ʃi apēn bdiḡ aduk kamiša ki. » ¹⁹ Wi ajuḡ Yotef atiinkun kē aharul aʃupa uko wi nalemparul adolulun, adeebaʃ maakan. ²⁰ Ado kē bamob Yotef awat ukalabuš du dko di bakalabuš biki naših bawoon.

Yotef du ukalabuš

Kē hēnk di Yotef awoon du ukalabuš. ²¹ Kē *Yawe Nawat Kabuka ašë wo na a, awula bnuura abot adola kē awinana bnuura ʃi kēš ki naweek i ukalabuš. ²² Naweek un aʃu'a kē awo naweek i bakalabuš bti, uko bti unkdolaniin da uji uʃēpna ʃi iñeen yi nul. ²³ Naweek i ukalabuš aankak aji do do nin uko ulon wi baʃu'u luḡ pdo, ʃiki Nawat Kabuka awo na Yotef, abot ado kē iko yi ajaan ado bti iji iʃēp bnuura.

40

Nʃaafi ni naboman poot na ni najun i naših

¹ Wal wi iko yan iʃēpun ajon, ubi ka unuul ulon kē naweek i baboman poot na naweek i bajuḡ biki Farawuna naših i utaak wi Ejiptu kē bajuban ajuḡ baka. ² Farawuna adeebaʃer baka. ³ adoo wat baka ukalabuš wi naših i bayeḡ. Du ukalabuš mēnt di di Yotef awoon. ⁴ Naših i bayeḡ ado kē Yotef aklempar baka.

Bajon ntiinku du ukalabuš. ⁵ Uka utejan ulon wi bukal batēb bti, naboman poot na najun baʃaafiin, nʃaafi ni andolun ʃaka uko wi nʃajaki. ⁶ Na nfa, wi Yotef abiiḡ du baka ašë win ʃi kaara di baka kē bahaajalaa. ⁷ Ahepar baka aji : « we ukaan kē ikaara yi nan iʃēla ʃēlaa ba? »

⁸ Bateema aji : « Nʃaafii, kē nin alon ʃi ašë wo aanhil hil pʃupun uko wi nʃaafi nʃajakuḡ. »

Kē Yotef ašë aji na baka : « Našibaʃi ajaan aʃup uko wi nʃaafi nʃajakuḡ, kē nšë kooʃan, naʃupaana nja. »

⁹ Naweek i baboman poot aji na a : « Dʃaafi kē bko banjaan badolna ubiñu kē banaʃ ʃi kadun naan, ¹⁰ bawo na inah iwajant. Iʃeeñi abuk mnko, kē manjeenki. ¹¹ Dmēban pnkalame pi Farawuna, amar mnko mun apooñ ʃi pa ašë jej pa awul Farawuna. »

¹² Yotef aji na a : « Uko wi nʃaafi nʃajakuḡ wi : inah iwajant iwo nnuur nʃajant. ¹³ ʃi na nnuur nʃajant, Farawuna adeeju, kakakanu du ulemp wi nu. Ido kawula pnkalame pi uko udaan jibi ibiiḡ aji kdo wi iwoon naweek i babomana poot. ¹⁴ Dkooʃu kooʃ, kʃilmi'aan wal wi iko bti ikkakuḡ bnuura

na iwi, nʃagi'aan iʃiini na Farawuna uko wi naan, ado mpēn ʃi ukalabuš wi. ¹⁵ Hēnk di uʃēpun aji : bamēbēn apēnan du utaak wi bahebërë, kē ʃi utaak wi mēndo do nin uko ulon unhilanun kaʃu bawatēn ukalabuš. »

¹⁶ Naweek i bajuḡ awin kē pwin nʃaafi pi Yotef pawo pnuura ašë ji na a : « Nji kak dʃaafii. Dmara mara akuḡa icah iwajant inwoon na ipoom na iko ilon iʃēnt ya. ¹⁷ Iko ilil impoʃi yi bajuḡun Farawuna iwoon du kaach kanwoon du bko duuʃ, kē nʃkat nʃašë ji nʃabi kade iko mēnt ʃi kaach. »

¹⁸ Yotef ateema aji : « Uko wi nʃaafi nʃajakuḡ wi : icah iwajant yun iwo nnuur nʃajant. ¹⁹ ʃi kak na nnuur nʃajant, Farawuna adeeju kafal bkow, kado bayoontu ʃi bko, nʃkat nʃašë nʃabi nʃado katibu. »

²⁰ Wi aʃupun nʃaafi ado nnuur nʃajant kē ušë wo unuul unjaan ulešan unuul wi kabuka ki Farawuna, kē adu balemparul baweek bti ufettu, awutan naweek i baboman poot, na naweek i bajuḡ ado kē banaʃ ʃi kadun ki bañaan. ²¹ Akakan naweek i baboman poot ʃi ulemp, kē awula pnkalame kē adaani, ²² kē naweek i bajuḡ, ado kē bayoonta, jibi Yotef abiiḡ aʃup baka. ²³ Kē naweek i baboman poot ašë wo aanleš Yotef, aʃilmi'a.

41

Nʃaafi ni Farawuna

¹ « Wi iko yan iʃēpun udo nʃubal nʃtēb kē *Farawuna naših i Ejiptu ašë ʃaafi. Aʃaafi amara mara anaʃ du kañog bdēk bi bajaan bado Nil, ² ašë win uko ji nʃngit paaj na ulon nnuura nʃmag kē nʃapēna du bdēk, abi afeer ʃi kabaḡ ki ba. ³ Akak awin kē nʃngit paaj na ulon kē nʃapēna du bdēk abi ʃi kafet ki nʃteek, nʃawo nʃwuʃaan nʃbon maakan. Nʃabi anaʃ ʃi kañog nʃteek du kabaḡ ki bdēk bi Nil, ⁴ ašë doh nʃngit nnuura nʃmag paaj na ulon nʃun. Wal mēnt kē Farawuna ašë lēnk aten.

⁵ « Anjoyēnt kak ašë kak aʃaafi. Aʃaafi kē uko uwo wo ji nʃdeey nnuura nʃmag nʃapēn ʃi kantoliin kaloolan atag adoo do nʃaaš paaj na ulon. ⁶ Uwo kak ji nʃdeey nʃwuʃaan ni uyook wi umayar unuul uʃēruḡ nʃapēn ʃi kafet ki nʃteek atag ado do nʃaaš paaj na ulon. ⁷ Nʃdeey nʃwuʃaan nʃafiiklēn nʃdeey nnuura nʃmag paaj na ulon nʃun. Wal mēnt kē Farawuna ašë lēnk aten, awin kē aʃaafi ʃaafi.

⁸ Na nfa ahaajalaa, ašë du baʃejan na bañaan bakowʃaan bti ʃi Ejiptu. Aʃup baka nʃaafi ni adolun kē nin alon aanhil pʃupa nja.

⁹ Kē naweek i baboman Farawuna poot ašë ji na a : Dbaan aleš uko wi mbiin awo i kado. ¹⁰ Farawuna abi deebaʃer balemparul, nji na naweek i bajuḡ. Ajejun awat ukalabuš du naših i bayeḡ biki nul. ¹¹ Nʃaafi un batēb bti ʃi utejan uloolan, kē uko wi

ŋtaafi ŋi nun ujakun uşë paţ. ¹² Uka du ukal-abuş naţaş a loŋ nahebêrê, anwoon nalemp i naşih i bayen. Ŋkalkêşa ŋtaafi ŋi nun, kaşë tupun uko wi ŋajaki. Aţup andolun ŋtaafi ŋi nul. ¹³ Kê jibi aţupun un, hênk di uţëpun; bakakaan du ulemp wi naan, kê undu başë yoonta. »

¹⁴ Kê Farawuna aşë do kê badu Yotef, kê başë taran apênana du ukalabuş. Bapuunka, aţêlêşa imişa aşë tija ti kadun ki Farawuna. ¹⁵ Farawuna aji na a : « Dţaafi, kê nin alon aşë wo aanhil pţupên uko wi ŋajakun. Kê başë pţupên aji iji kwin ŋtaafi. »

¹⁶ Kê Yotef aşë teema aji : « Mênţ nji dhilun pdo uko mênţ! Naşibaţi aktupun Farawuna uko wi ŋtaafi ŋi nul ŋajakun. »

¹⁷ Kê aşë ji na a : « Dţaafi kê uwo wo ji dnaţ ti kaban ki bdêk bi Nil, ¹⁸ aşë win ŋngit paaj na ulon ŋnuura ŋmag kê ŋapênna du bdêk bi Nil abi afeer ti kaban. ¹⁹ Dkak awin kak kê ŋngit paaj na ulon ŋwuţaan, ŋbon ŋkay maakan kê ŋapên ti kafet ki ŋteek, mêmbaar kawina ŋngit ŋanwuţi ji ŋaŋ ti Ejiptu bti. ²⁰ ŋngit ŋwuţaan ŋbon ŋadoh ŋngit paaj na ulon ŋteek ŋanwoon ŋnuura. ²¹ Kê wi ŋyoorun ŋa, iindo ji kwin win me ŋyoor ŋundu, ţiki ŋabona bon awuţet ji kateeku. Wal mênţ kê nşë lênk aten. ²² Dkak anoyênt aşë ţaafi kak, dţaafi awin kê uwo wo ji ndeey ŋnuura ŋmag ŋapên ti kantoliin kaloolan atag ado do ŋyaaş paaj na ulon. ²³ Kê ndeey ŋwuţaan ŋkay ŋi uyook wi umayar unuur utêrun ŋkak apên ti pntooliin mênţ atag ado do ŋyaaş paaj na ulon. ²⁴ Ndeey ŋwuţaan ŋafiklên ndeey ŋnuura paaj na ulon ŋun. Dţup ŋtaafi ŋi baţenjan, kê nin alon aanhil pţupên uko wi nhilun katiink. »

²⁵ Yotef aji na Farawuna : « Nţaafi ŋi Farawuna adolun ŋawo ŋloolan. Naşibaţi aţupa uko wi akdolun. ²⁶ ŋngit paaj na ulon ŋnuura ŋawo ŋşubal paaj na ulon, ndeey ŋnuura ŋampênun ti pntooliin atag te ŋyaaş paaj na ulon ŋawo ŋşubal paaj na ulon: ŋtaafi ŋawo ŋloolan. ²⁷ Kê ŋngit ŋbon ŋwuţaan paaj na ulon ŋankbiin ti kafet ki ŋteek na ndeey ŋwuţaan ŋantagun ti kantoliin te ŋyaaş paaj na ulon ŋi uyook wi umayar unuur utêrun ŋkak awo ŋşubal paaj na ulon. Uko mênţ uyuuŋ kê uka ŋşubal paaj na ulon ŋi ubon uweek. »

²⁸ « Jibi nţupun Farawuna, Naşibaţi ayuuja yuuŋ uko wi akdolun. ²⁹ Udun aka ŋşubal paaj na ulon, pyok pweek pawo ti utaak wi Ejiptu bti. ³⁰ Woli ŋşubal mênţ ŋaţëpi, ŋşubal paaj na ulon ŋi ubon uweek ŋaşë bi. Bañaan bado ţilma ţilma pyok pambiin awo ti utaak wi Ejiptu. Ubon mênţ unooran, uhajan utaak maakan. ³¹ Bañaan bado ţilma ţilma pyok pambiin awo ti utaak, ubon mênţ uhajan wa maakan. ³² Woli iwin kê Farawuna

aţaafi ŋyaaş ŋtêb uwo kê Naşibaţi ado uko mênţ na manjoonan, adoo taran taran kado wa. »

³³ « Hênkun Farawuna alaan ŋaan natit anwoon na uşal untunja aţu'a ti bkow bi utaak wi Ejiptu bti. ³⁴ Farawuna anaaiin, aţuun balemp biki nul ti utaak, ti ŋşubal paaj na ulon ŋi pyok, baţuun bañaan badoki bafaş uko wi bakitun kado ifah kañeen kapênan kalon kaluku. ³⁵ Baţonkan ndeey bti ti ŋşubal ŋi pyok. Farawuna aţuun baka pţu ndeey du inkuti du ŋbeeka bahank ŋa da. ³⁶ Ndeey ŋun bahank ŋa pa ŋşubal paaj na ulon ŋi ubon ti utaak wi Ejiptu ; hênk bañaan biki utaak bawutna kakeţ wal wi ubon ukbiin kabi. »

Pdêm pi Yotef

³⁷ Nţup ŋi Yotef ŋalil *Farawuna na banjaan baţênka pşih bti. ³⁸ Farawuna aji na baka : « Ŋhilan kawin ŋaan alon atênt i? Anwoon na Uhaaş wi Naşibaţi? »

³⁹ Aji na Yotef : « Wi Naşibaţi adoliin kê ime uko wi, uunka nin ŋaan antitun, anwoon na uşal untunja ji iwi. ⁴⁰ Iwi ikwoon naweek i katoh ki naan, bañaan biki utaak bti bado kado uko wi ijakun, pţij pi pşih taŋ pakţuun mpelu. ⁴¹ Dţu'u ti kadun ki utaak wi Ejiptu bti. »

⁴² Farawuna apênan wal mênţ paneel panwoon ti kañen ki nul awoh Yotef. Awoharana imişa yi patenda pdaan abot aţu'a bkitrên bi wuuru ti kaţuţ. ⁴³ Apayana ti ukaaru wi nul utêbantên wi ŋmpêlênt ŋakpuluŋ unwoon wi nalemparul aŋŋognuluŋ. Kê başë huuran ti kadunul aji : « Naţêpaana! » Kê hênk di di Farawuna aţu'uluŋ ti kadun ki utaak wi Ejiptu bti.

⁴⁴ Aji na Yotef : « Nji dwoon Farawuna, kê nin alon ti Ejiptu aşë wo aankdo uko wi iwoon iindinanii. » ⁴⁵ Wi wi aţu'uluŋ katim ki Şafnat Paneya aşë wula Atenat abuk Potifera naţenjan i On kê aniimi. Kê Yotef aşë ŋaay na utaak wi Ejiptu bti.

⁴⁶ Yotef aka ŋşubal iñeen ŋwajanţ wi baţijuluŋ ti kadun ki Farawuna naşih i Ejiptu. Apên aduk Farawuna aşë ŋaay na utaak wi Ejiptu bti. ⁴⁷ Ti ŋşubal paaj na ulon ŋi pyok, mboş manwul ndeey ŋtum maakan. ⁴⁸ Kê Yotef ado kê baţoonkan ndeey ŋi ŋşubal paaj na ulon ŋun aţu ŋa ti ŋbeeka. Aji ţu ti ubeeka undoli ndeey ŋi ŋteeh ŋanfooyun wa. ⁴⁹ Ahank ndeey kê ŋatum ji pyiw pi bdêk, ŋatum ptum panj kê badoo taŋan pniib ŋa, ţiki ŋatum ptum pweek maakan.

Babuk Yotef

⁵⁰ Ji uşubal wi ubon udo kabi, Atenat abuk Potifera naţenjan i On, abukar Yotef baţoţ biinţ batêb. ⁵¹ Yotef awul nateek katim ki Manate*, aji : « Naşibaţi ado kê ŋilma unoor wi naan bti, abot ado kê ŋilma katoh

* 41:51 Manate : Ťi uhebêrê danaam katiinkare na pţilma.

ki paapa bti. » ⁵² Awul natëbantën katim ki Efrayim†, aji : « Naşibaţi ado kë kabuk kajoohtë na nji ti utaak wi pjuuk pi naan. »

⁵³ Wal mëntan kë nşubal paaj na ulonj ni pyok ti Ejiptu kë nşaşë ba, ⁵⁴ kë ni paaj na ulonj ni ubon uweek nşaşë jaw, jibi Yotef abiiñ aţup. Ubon uwo ti nşatak bti, kë uko ude uşë wo ti Ejiptu. ⁵⁵ Wi bañaanj biki Ejiptu bawoonj baankak aka uko ude, baya du *Farawuna ahuuran ahepara uko ude, kë aji na baka : « Nayaan du Yotef, nado uko wi akjakananj. »

⁵⁶ Ubon uwo ti utaak bti. Kë Yotef ahaabëş inkuti yi bahankunj ndeey aşë waap nja bañaanj biki Ejiptu. Ubon ubaa kak adëma dëm du utaak. ⁵⁷ Bañaanj bapëna nşatak bti abi Ejiptu pnug ndeey du Yotef ũiki ubon udëm ti nşatak bti.

42

Pyit pi Yotef na babuk aşin

¹ Wi Yakob atiinkunj kë bawoap ndeey du Ejiptu, aji na babukul : « we wi nafoonj atenar ba? ² Dtiink kë baji bawoap ndeey du Ejiptu! Nayaan da naya nanug ndeey nşuwta kakeţ ubon. »

³ Kë babuk aşin Yotef iñeen baya Ejiptu pnug ndeey. ⁴ Kë Yakob aşë wo aando kë baya na Benjamin aţa Yotef ũiki aji buţaan baanwo i kajotna. ⁵ Babuk *Itrayel baya wal mënt pnug ndeey anaakiir na bañaanj bankyaanj kak pla ndeey, ũiki ubon uwo kak du utaak wi *Kanaan.

⁶ Wal mënt Yotef aţijanunj utaak, ul ajaanj awaap biki utaak bti ndeey. Babuk aşin babi aņup ti kadunul afëţ kaara ti mboş. ⁷ Wi Yotef awinanj win babuk aşin aşë yikrën baka, ado ji ñaanj anwoonj aambaanj kawinara baka. Aţiini alëbar na baka aji : « Napëna ũun? »

Kë bateem aji : « Njënna utaak wi Kanaan, nbi bi pnug ndeey. »

⁸ Yotef ayikrën babuk aşin kë bukal başë wo baanyikrëna. ⁹ Wal mënt aleş nşaaſi ni abiiñ ado ti baka aşë ji na baka : « An nawo bañaanj bammeniinj abi pten umbanj wi nahilanunj kakobna utaak woli nabi ugut. »

¹⁰ Kë başë pok aji : « Naweeek, mënt hënk da, nbi bi pnug ndeey. ¹¹ Jibi nşwoonj hënk ñiinj aloolan abukunj un, nşwo bañaanj batool, un balemparu nşenwo bañaanj biki ijakunj. »

¹² Kë ul aşë ji na baka : « Aa, nabi pten dko di nahilnunj kakobna utaak, woli nabi ugut. »

¹³ Kë bateem aji : « Balemparu babi wo iñeen na batëb, awo bti babuk ñiinj aloolan du utaak wi Kanaan : nampoţi aduka na aşinin kë alonj aneemi. »

¹⁴ Yotef kë aji na baka : « Dţijan ti uko wi njakunj. ¹⁵ Uko unktunj nji naţup manjoonan wi : dmehna ti bkow bi Farawuna kë

naankpën ti woli aţa'an aambi ti. ¹⁶ Nahilan alonj ti an aya aţija ; kë an naduka ti kawo ukalabuş te ndo ten me nşup ni nan nşajoonani, woli naandi wa kamehna kak ti bkow bi Farawuna kaji jawo bañaanj biki njakunj aji nawoo. »

¹⁷ Ajeţ baka bti awat ukalabuş, kë bado nşuur nşwajanţ. ¹⁸ Unuur uwajanţen Yotef aji na baka : « Nji dji kadëman Naşibaţi na manjoonan, ukaanj kë nji kaţupan uko wi nakdolunj kahilna kawo naankkeţ. ¹⁹ Woli naţup manjoonan, alonj ti an kaduka ti, kawo ukalabuş, bandukiinj bayaan na ndeey ni banumiinj pa itoh yi baka inwoonj na ubon. ²⁰ Naţijan aţa'an nhilna nwin kë nşup ni nan nşajoonani. » Kë badinani.

²¹ Baţëlşër aji : « Na manjoonan, nşwo ti pluk uko wi ndolonj abuk aşin nja : nşwin mñaga ti kës ki nul wi akjakanj na nja nşiiira, kë nşë wo nşendi ptiinka. Ukaanj kë mñaga mënt mamëb nja. »

²² Ruben atëem baka aji : « Mënjakan aji nawut kado napoţ buţaan i? Kë nşaşë wo naandii, hënkunj nşluk pkeţ pi nul. »

²³ Baamme kë Yotef ate uko wi bajakunj, ũiki ado ñaanj alonj kë aji ţëlëş na uţup wi Ejiptu uko wi bajaanj baţup na uhebërë. ²⁴ Yotef aya ałow aşë wooni. Wi akakunj, aţiini na baka aşë do kë bamob Fimeonj atan ti kadun ki baka. ²⁵ Yotef ado kë batuman nşaaaku ni babiinaanunj ndeey, abot ado kë bakakan andolonj itaka yi aţijunj ti uşaaaku wi nul wi ndeey. Awul baka uko uya kade na bgah. ²⁶ Kë bapaf ndeey ti nşbuuru aşë ya.

Pkak du utaak wi Kanaan

²⁷ Kë wi başaanj aya naţ du dko dlonj kafër, alonj ti baka ahaabëş uşaaaku wi ndeey wi nul pa pwul ubuuru wi nul ude, aşë win itaka kë ipaf ti ndeey duut. ²⁸ Aji na babuk aşin : « Bakakanaan itaka yi naan, dwin ya du uşaaaku naan meet. » Wal mënt kë palënk pweek paşë mob baka kë bakkat kat aşë ji : « we wi Naşibaţi abaanj ado nja hënk ba? »

²⁹ Wi babanunj du Yakob aşin baka du utaak wi *Kanaan, baţupa uko bti unţëpun, aji : ³⁰ « Ñiinj anwoonj ajug utaak wi nşyaanj, alëbar na un aji nşwo bañaanj bammeniinj abi pten utaak wi baka kame dko di nşkobnunj wa woli nbi ugut. ³¹ Nji na a kë nşwo bañaanj batool, kë nşenwo bañaanj biki ajakunj. ³² Njaka aji nbi wo bañaanj iñeen na batëb biki ñiinj aloolan. Kë alonj aşë neem, kë alonj aduka du aşinin du utaak wi Kanaan. ³³ Kë ñiinj ajug utaak aşë teemun aji uko unktaanj ame kë nşup ni nun nşajoonani uwo nşdukara alonj ti un, nşej ndeey ni nşnumiinj pa itoh yi nun nşya. ³⁴ Kë nşë wo i katija aţa'un, wal mënt ame kë nşenwo bañaanj biki ajakunj aji nşwo, nşwo

† 41:52 Efrayim : ũi uhebërë danaam katiinkare na kabuk kajoohtë na nji.

bañaan batool. Wal mēnt akakanun abuk ašinun, nbot n̄hil kado kañaay na utaak. »

³⁵ Kē jibi bakpēnanun n̄deey t̄i n̄saaku n̄i baka, kē andolon̄ ašē win itaka yi nul t̄i um-boot̄ wi atanun̄ ya, balēnk maakan bukāl na ašin baka. ³⁶ Wal mēnt̄ kē Yakob ašē ji na baka : « Nañal pdo n̄waañ babuk naan : Dneemandēn Yotef, abot aneemandēn Fimeon̄, kē našē n̄al kak kaya na Benyamin! T̄i n̄ji i i iko yun̄ b̄ti ikjotun̄. »

³⁷ Kē Ruben ašē ji na ašin : « Ihilan kafin̄ babuk naan batēb woli mēnt̄j̄ju a. T̄u'ana t̄i kañen ki naan, dkakanu a! »

³⁸ Kē aji : « Abuk naan aanky na an, abuk anin aneemi kē aduka aloolan. Woli buñaan daya jotna du bgah, mn̄haj kafin̄en, n̄ji ndoon̄ abi t̄af t̄af. »

43

Benyamin na babuk ašin baya du Ejiptu

¹ Ubon udēma dēm pya t̄i utaak. ² Wi Yakob na babukul babaan̄ n̄deey n̄i bañjinun̄ Ejiptu, kē ašē ji na baka : « Nakakan naya nanug n̄deey n̄lon̄. »

³ Kē Yuda ašē teem aji : « N̄iin̄t̄ i utaak wi Ejiptu aṭup na mntumul aji : “Nawutan kabi t̄i kadun naan kē naanwo na aṭa'an.” ⁴ Woli iwutun̄ kē n̄ya na aṭa'un, n̄ya kaya nug n̄deey, ⁵ kē iṣale wo iinwuta, n̄en̄kya, t̄iki n̄iin̄t̄ aji : “Nawutan kabi t̄i kadun naan kē naanwo na aṭa'an.” »

⁶ Yakob i bakakun̄ adu *Itrayel aji na baka : « we ukaañ kē najaka naṭaa ba? N̄ji i i najubananun̄. »

⁷ Kē bateem aji : « N̄iin̄t̄ aheparaarun hepar iko itum t̄i biki katohun̄, aji na un : “Ašinan ahuma najeb i?” “Naka aṭa an alon̄ i?” Hēnk kē n̄ṭupa, n̄n̄hilan kame kē abi kajakun̄ n̄t̄ija aṭa'un. »

⁸ Kē Yuda ašē ji na ašin : « Wutan napoṭ abi na n̄ji. Nya, n̄hilna n̄wo n̄n̄k̄keṭ un na iwi na babukun̄. ⁹ Djei uko wi napoṭ t̄i bkow naan, n̄ji i i ikheparulun̄ woli mēnkab na a, aṭija t̄i kadunu. Uko mēnt̄ uwole kajubanu te unuwr wi n̄ji kakeṭun̄. ¹⁰ Woli n̄n̄jon lah hēnk, n̄ndoon̄ abi ya kadobi kak utēbant̄en. »

¹¹ Kē Itrayel ašin baka ašē ji : « Jibi uwoon̄ han̄ nadoon̄ uko wi : nañjan̄ iko ilon̄ t̄i inuurnaaniñ t̄i utaak nañj̄ n̄iin̄t̄ mēnt̄, iko itaabanaani pde, ilil p̄t̄kēn, na ikuraaraani, mnob na mbuk mnlon̄ mndoh. ¹² Nakaan najej itaka nahoñan t̄i yi nabiñ aṭēnk t̄i n̄saaku n̄i nan, uhinan kawo baamme kē baṭu ya da. ¹³ Najejan aṭa'an nakak du n̄iin̄t̄ mēnt̄. ¹⁴ Dñehan *El Ṣaday, Naṣibaṭi Anhiniñ iko b̄ti ado n̄iin̄t̄ mēnt̄ ajoob bkow na an adoo wutan nakak na abuk ašinan undu na Benyamin. Kē n̄ji woli dwo kawañ babuk naan uwo han̄. »

¹⁵ Kē bajej iko yi bawoon̄ i kaya kaṭen, ajej itaka yi banumiñ ado n̄yaas̄ n̄t̄ēb ašē ya na

Benyamin. Baya wal mēnt̄ Ejiptu aya du uko Yotef.

Du uko Yotef

¹⁶ Yotef awin Benyamin kē agakand̄er na babuk ašin ašē ji na naweek i balemp biki nul : « N̄ooñan bañaan̄ biki du katoh, ifin̄ untaam iboman, bade n̄ṭa blant na n̄ji. »

¹⁷ Kē n̄iin̄t̄ ado jibi Yotef ajakun̄ aṭooṭ baka du katohul. ¹⁸ Balēnk wi bañooṭun̄ baka du uko Yotef ašē ji : « Itaka yi n̄t̄ēnkun̄ du n̄saaku n̄i n̄ja uyaas̄ uteek iṭuun̄ kē bakñooṭ n̄ja, bajotna n̄ja, kamob kado kajuuñt̄en̄ t̄i ulemp. Bajej kak n̄buuru n̄i n̄ja. »

¹⁹ Baya aṅog naweek i balemp biki Yotef du plēman pi katoh ašē ji na a : ²⁰ « Naweek, miirun! N̄bi uyaas̄ uteek pnug n̄deey. ²¹ Kē wi n̄saan̄ aban du dko di n̄naṭun̄ kafē, n̄haabēṣ n̄saaku, ašē win kē itaka yi andolon̄ t̄i un kē iwo du n̄a meet̄, afēnana alin̄ na itaka yi n̄lukun̄. N̄t̄ij̄ ya, yi yi. ²² N̄kak aṭij̄ itaka pa pnug n̄deey kak. Nēmme aṅuun̄ ya du n̄saaku n̄i nun. »

²³ Kē un̄ ašē teem baka aji : « Natēñt̄ēnēn, nawut kalēnk! Naṣibaṭi, i an na ašinan najaan̄ nadēman aṭuun̄ itaka mēnt̄ t̄i n̄saaku n̄i nan. N̄ji t̄i uleef naan dyeenk itaka yi nan. » Wi wi aṣaan̄ aṭij̄ baka Fimeon̄. ²⁴ Aneejan baka du katoh awul baka meel kē bañow ihon̄ abot awul n̄buuru n̄i baka ujaagal. ²⁵ Bapēnan iko yi bawoon̄ i p̄ten Yotef abēkan ayoonka abi pde blant t̄iki baṭup baka kē badeena da.

²⁶ Wi Yotef aṭiisun̄ du katoh, bawula iko yi bañjun̄ ašē n̄up afēṭ kaara t̄i mboṣ. ²⁷ Kē un̄ ašē wul baka mboṣ ašē hepar baka aji : « Hum di uleef uwoon̄ na ašinan naṭaf i nabiñ ajakēn ba, ahuma da i? »

²⁸ Bateema aji : « Ašinun, nalemparu, awo da, uleef uwo bnuura na a. » Bakak anup afēṭ kaara t̄i mboṣ.

²⁹ Wi Yotef akatun̄ kēṣ ašē win Benyamin aṭa'ul, abuk anin, ašē hepar aji : « I, awoon̄ aṭa'an i najakun̄ i? »

Aṭiini na a aji : « Abuk naan, dñehan Naṣibaṭi awulu bnuura. » ³⁰ Ataran apēn t̄iki p̄ñaak paṭi na a, kē mnkuul mañogi. Aya aneej du meet̄ di nul ašē jun n̄wooni. ³¹ Wi abaan̄, añow kaara akan̄ mnkuul ašē pēn aji na balemparul̄ bañj̄ pde.

³² Baiṣa mpaṭ, ayiṣ babuk ašin mpaṭ abot ayiṣ bañaan̄ biki Ejiptu t̄iki biki Ejiptu baan̄hil pde t̄i dko dloolan na biki Itrayel : bapok uko mēnt̄ bnuura. ³³ Ado babuk ašin kē baṭo aṭaan̄ na a, andolon̄ na dko di awoon̄ i kaṭo, ajunna du bajeen te du nabaas̄a, kē bukāl baṣē ñon̄ar awo t̄i ptenar. ³⁴ Ul kē ašē do kē bapēnan t̄i kayiṣ ki nul idaaṣ innuuriñ awul baka. Dko di Benyamin dapel di bandukiñ n̄yaas̄ kañeen. Badaan na a, alilan akuj.

44

Pnkalame pawinana ti ušaaku wi Benyamin

¹ Yotef aji na naweek i balemp : « Tumaan nšaaku ni bañaan biki ndeey, bajejan ndeey bti ni bahilanun kayaanaan, tuun kak ti ušaaku wi andolon itaka yi nul. ² Jejan pnkalame pi naan, panʔaknuj untaam, iʔu pa ti ušaaku wi anwoonun nampoʔi, na itaka yi aluknuj ndeey. » Kē uʔ ado jibi Yotef ajakulun.

³ Wi nfa mambanun, bado babuk ašin Yotef kē badapa nbuuru ni baka atool pya. ⁴ Bapēnaara pēn ti ubeeka, kē Yotef ašē ji na naweek i balemp : « Naʔiin, idookan biinʔ bukuʔ išē iji na baka : “we ukaan kē nakakan bnuura bi badolanaj na buʔaan ba? ⁵ We ukaan kē nakiij pnkalame pi ajug naan ajaan adaanna kabot kadolna ptoori ba? Uko wi nadolun uwuʔi.” »

⁶ Aya amob baka ašē ʔup baka nʔup njan. ⁷ Kē bašē teema aji : « we ukaan kē ajugun akʔiini hēnk? Un balemparu nʔhil kado uko waʔ i? ⁸ Iwin kē itaka yi nʔbiin aʔēnk du nšaaku ni nun meet nʔtju ya wi nʔpennun uʔaak wi Kanaan, hum di di nʔhilun kakiij du katoh ki ajugun uwuuru kēme iko yi untaam? ⁹ Tenan ti iko yi nun, ti nalemparu i baktēnkun kako kankiijaniin nafiʔana, un ti nʔlefun, nakakanun bañaan biki bakjuukntēnuj ti ulemp. »

¹⁰ Kē uʔ aji : « Uwoon jibi najakun: ñaan i bakwinun ti iko yi nul kako kankiijaniin djuukntēna ti ulemp, kē bandukiin bahil kaya na bgah bi baka. »

¹¹ Kē bataran, andolon kē awalan ušaaku wi nul ahaabēš wa. ¹² Kē aten tenan nja ajunna du naweek ašē baañsaan du nampoʔi, kē pnkalame pawinana ti wi Benyamin. ¹³ Wi babuk ašin Benyamin bawinun uko mēnt, batow imiša yi baka aʔu nšaaku ti nbuuru ašē kak ubeeka.

Bʔup bi Yuda

¹⁴ Wal wi bi Yuda na babuk ašin bakneejun du uko Yotef, ahum da. Babi aʔup ti kadunul afēʔ kaara ti mbos. ¹⁵ Ahepar baka aji : « we wi wi nabaan ado hēnk ba? Naamme kē ñaan anwoon ji ni nʔi ahil pme iko immeniin i? »

¹⁶ Kē Yuda atem aji : « Naweek, we wi nšaan aji na iwi, we wi nʔbaan aʔup kaji wul ukaan kē uko wi udolanaa, Našibaʔi ayuujun pʔuban pi balemparu. Un biki biki, kakanun bajjuuk ti ulemp un na i baʔēnkun na pnkalame pankiijaniin. »

¹⁷ Kē Yotef aji : « Mēnhil kado uko waʔ, ñaan i bawinun pnkalame ti a i i nʔi ka-juukntēnuj ti ulemp. An, nakakan na iʔēb ijoob du ašinan. »

¹⁸ Kē Yuda ašē ya aʔoga aji na a : « Naweek, iwo ji *Farawuna, ʔenaan dʔupu uko ulon išē iwut kadeebaʔer nalemparu!

¹⁹ Ajug naan abi heparun me ašinun ahuma najeb abot aheparun me nʔka abuk ašinun alon kak, ²⁰ kē nʔteema aji ašinun awo naʔaf kē nʔbot aka aʔaʔun alon anwoon nabaaša i nul i abukun ti pʔaf pi nul. Abuk anin an nʔmēntan akeʔ kē aduka aloolan ti kayin ki anin. Ašinun aʔala bnuura. ²¹ Kē iji na balemparu baʔtju a itap pkēš. ²² Kē nʔteemu aji napoʔ aanhil pduk ašin, woli aya aduka, ašin kakeʔ. ²³ Kē išē mēbanaara mēban aʔup aji nʔwut kakak ti kadunu kē nʔenwo na a.

²⁴ « Kē wi nʔkakun du ašinun nalemparu nʔupa uko wi ijakun, ²⁵ Wi nʔwal nʔlon nʔaʔepun, kē ašinun ajakun na un nʔkak nʔya nʔug ndeey. ²⁶ Nʔteema aji nʔenkya kē nʔngakandēr na aʔaʔun, ʔiki ijakun aji woli nʔēmbi na a nʔēnkhiil pbi ti kadunu. ²⁷ Wal mēnt kē paapa nalemparu ašē jakun : “Name kē ahar naan awulaarēn bapoʔ batēb. ²⁸ Alon aneemi, uko ulon wi uʔeek uka pʔiʔa ʔiki aanwinana te nʔa. ²⁹ Kē woli naya na i, kē uko ulon uya dola, nado mnʔhaj manʔiʔēn nʔi ndoon abi ʔaf ʔaf.”

³⁰ « Kē hēnkun woli dban du uko paapa nalemparu, awo mēnwo na napoʔ i uhaaš wi nul uwoon, ³¹ wi akwinaruʔ win kē aanwo na un, akeʔ, un balemparu nʔkdolon mnʔhaj manʔiʔ ašinun andoon abi ʔaf ʔaf. ³² Kē nʔi nalemparu nʔšē ji na ašinun aʔu napoʔ ti kaʔen ki naan. Aji na a woli mēntiʔa a, kajubana nʔnuur ni naan bti. ³³ Hēnkun, wu-taan nʔi nalemparu nyeenkar aʔaʔnaan, nwo i ikdoon kaajuukntēn ti ulemp. Uʔ ašē ya na babuk paapa. ³⁴ Hum di di nʔhilanun kaya du paapa kawo mēnwo na napoʔ? Mēnʔal pwin puʔtan pi nul. »

45

Ptiinkar pi Yotef na babuk ašin

¹ Wal mēnt kē Yotef ašē wo aanhil pmēban mnkuul mi nul ti kadun ki bañaan banwoon na a, ahuuran aji na bañaan biki Ejiptu bti bapēn bdig. Nin alon nampaʔi aanwo da, kē ašē ʔup babuk ašin aji awo Yotef. ² Awooni wal mēnt ado pdiim kē banwoon bdig badoo tiink. Uko unʔepun wun uya adoo ban du katoh ki *Farawuna.

³ Yotef aji na babuk ašin : « Nʔi Yotef a. Paapa ahum najeb i? » Kē baanhil pteema ʔiki balēnk maakan.

⁴ Kē ašē ji na baka : « Nabiin naʔogēn. » Kē baʔoga. Aji na baka : « Nʔi a, Yotef abuk ašinan i nawaapun kē baʔooʔ Ejiptu. ⁵ Nawutan kahaajala nabot nawut kadeebaʔer ikowan ti uko wi nawaapnun ʔi, ʔiki Našibaʔi adolon kē nʔotan kadun ʔi, nawutna kakeʔ. ⁶ Natanan, hēnk di uwoon, nʔsubal nʔtēb nʔi ni, ni ubon uwoon ʔi uʔaak, ukak aka kak nʔsubal kaʔeen ni nin ñaan awoon aankjaar kēme kakit. ⁷ Našibaʔi ajotanaan kadun, pntaali pi nja pawutna

kaba, batum ti an babot babuur. Uko mēnt uwo mbuur mnweek. ⁸ Kē uwo hēnk, mēnt an natijnun ti, Našibaṭi a. Ul akaan adolēn kē nwo nalemp anwoon naweek ti biki Farawuna naših, naweek i katoh ki nul bti, abot aṭu'ēn ti kadun ki utaa wi Ejiptu bti.

⁹ « Hēnkun, nataraan nakak du uko paapa našē najaka, uko wi Yotef abuku ajakun wii wi : “Našibaṭi aṭu'ēn kē nwo anwoonun naweek ti utaa wi Ejiptu bti. Taraan ibi ti nji. ¹⁰ Dwulu dko ifēt du utaa wi Gošen, ifēt iñogēn iwi na babuku, bababu, ṅntaam nji nu bti na bka bi tu bti. ¹¹ Dhil wal mēnt kado kado kanuma ki nu, ihilna iwo iinkwaan bka bi nu, iwi na biki katohu ṭiki ubon ukak aṭo te ṅsubal kaṭeen kak.” »

¹² Akak aji na babuk ašin : « Nawin na kēš ki nan, kē Benyamin akak awin kē nji kaṭiiniin na mntum mi naan. ¹³ Nayaan du paapa naṭupa mndēm bti mi nkaan ti Ejiptu na uko bti wi nawinun. Nataraan naya nakak na paapa ti. »

¹⁴ Yotef alut amook Benyamin, kē bakwooni bukal batēb bti. ¹⁵ Akak aya amook babuk ašin bti ašē wooni, wi ayompun kē bašē ṭēšēr na a.

Farawuna adu Jakob abi du utaa kul

¹⁶ Uko unṭēpun uban du uko *Farawuna. Baṭupa aji babuk ašin Yotef babii, kē ul na balemparal banjaan baṭēnka pših bawin kē uwo uko unuura. ¹⁷ Kē Farawuna ašē ji na Yotef : « Ṭiiniin na babuk šaaš iji na baka : “Najijan ṅdeey nji nan ti ṅbuuru nji nan naya utaa wi Kanaan. ¹⁸ Najejan ašinan na bañaan biki nan nabi ti nji. Dwulan mboš mannuurnaaniin ti utaa wi Ejiptu, nabot nado kade mnde mannuurnaaniin ti utaa.” ¹⁹ Kaki iji na baka bajē ṅkaaru nji ṅmpēlēt ṅakpuluṅ baṭijna šaaš, bapoṭ bampoṭi na baat. ²⁰ Jakan na baka bawut kado katen iko yi badukun, ṭiki iko innuurnaaniin ti Ejiptu iwo yi baka. »

Pkak du Kanaan

²¹ Kē hēnk di di babuk Jakob i bakakun ado *Itrayel badolun uko mēnt. Yotef ado jibi *Farawuna ajakulun awul baka ṅkaaru nji ṅmpēlēt ṅakpuluṅ na uko wi bakyaan kade ti bgah. ²² Awul baka andolun kamiša kahalū, ašē wul Benyamin itaka itum* na imiša kaṭeen ihalu. ²³ Akak awul pa ašin ṅbuuru iṭeen ṅanjijun iko innuurnaaniin ti Ejiptu na ṅbuuru ṅwaat iṭeen ṅanjijun ṅdeey, na ipoom na iko ide pa bayaas bi ašin. ²⁴ Ado babuk ašin kē bayaa, ašē ji na baka : « Nawutan kadeebaṭēr ṅlefan ti bgah. »

²⁵ Bapēn du Ejiptu aya aban du utaa wi *Kanaan du Jakob ašin baka. ²⁶ Bajī na a : « Yotef awo najeb, ul adoon awo nantuṅa i Ejiptu bti. » Kē uhaas wi ṭul ušē woḥa wo jibi

uwoon ṭiki aanfiyaar baka. ²⁷ Kē wi bašaan akakalēša uko bti wi Yotef ajakun, kē abot awin iko bti yi ayilbanun pa pjijna kē uhaas wi nul ušē jun plilan. ²⁸ Kē ašē ji : « Ukēš! Yotef abuk naan awo najeb. Dya kawina ji mbi ndo kakeṭ. »

46

Pya pi Jakob du utaa wi Ejiptu

¹ Jakob i bakakun adu *Itrayel anaṭa na iko yi akaan bti pya Ejiptu. Wi abanun du Beršeba, ado bṭēnan pa Našibaṭi i Itaak ašin ajaan adēman. ² Na utejan mēnt, Našibaṭi aṭiini na Itrayel ti ṅṭaafi aji na a : « Jakob, Jakob » kē ateeem aji : « Nji wi. » ³ Našibaṭi kē ašē ji na a : « Nji dwoon Našibaṭi, Našibaṭi i šaaš ajaan adēman. Kkali pya Ejiptu, dluṅ kado pntaali pweek papēna da ti iwi. ⁴ Nji kak dwala na iwi du Ejiptu, nji kalunin kapēnanu da. Yotef awo na iwi ul akluṅ kadētu kēš woli ikeṭi. »

⁵ Jakob apēna Beršeba kē babukul bašē payana ul na bapoṭ bampoṭi na baat ti ṅkaaru nji ṅmpēlēt ṅakpuluṅ nji Farawuna adolun kē ṅayaarada. ⁶ Baya na itani yi baka na iko bti yi bakaan ti utaa wi *Kanaan. Jakob aya du Ejiptu na bampēnun bti ti a : ⁷ babukul biinṭ na baat, na bababul biinṭ na baat. Aya na baka bti Ejiptu.

Katoh ki Jakob

⁸ Itim yi bañaan biki Itrayel banyaan du Ejiptu yii yi :

Itim yi Jakob na babukul :

Ruben awoon bajeenul, ⁹ babukul bawo : Hanok, Palu, Hetron na Karmi.

¹⁰ Babuk Fimeon bawo : Yemuwel, Yamin, Ohad, Fohar, na Šawul abuk ṅaaṭ i utaa wi Kanaan.

¹¹ Babuk Lewi bawo : Geršon, Kohat na Merari.

¹² Babuk Yuda bawo : Er, Onan, Šela, Peret na Ferah. Er na Onan bakaṭna du utaa wi Kanaan.

Babuk Peret bawo : Hetron na Hamul.

¹³ Babuk Itaakar bawo : Tola, Puwa, Yašub na Šimron.

¹⁴ Babuk Tabulon bawo : Fered, Elon na Yahleel.

¹⁵ Bukun bawoon biinṭ biki Leya abukarun Jakob du Padan Aram, na bababul aṭu na Dina abukul ṅaaṭ. Bawo iṭeen ṅwajanṭ na bawajanṭ.

¹⁶ Babuk Gad bawo : Fefon, Hagi, Šuni na Etbon na Eri na Arodi na Areli.

¹⁷ Babuk Ašer bawo : Yimna, Yišwa, Yišwi, Beriya na Ferah poonu abuk ašin baka.

Babuk Beriya bawo : Heber na Malkiyel.

¹⁸ Bukun bawoon babuk Filpa, nalemp ṅaaṭ i Laban awulun Leya abukul. Bapoṭ

* 45:22 Itaka itum : Itaka mēnt iwo ktaka iṭeen week ṅwajanṭ (300) yi baṭakun untaam.

biki abukaruŋ Yakob na bababul bawo iŋeen na paaj.

¹⁹ Bapoŋ biki Rakel ahar Yakob abukunŋ bawo : Yotef na Benyamín.

²⁰ Yotef abuk na Atenat abuk Poti-Fera naŋaŋan i On bi Manate na Efrayim du uŋaak wi Ejiptu.

²¹ Babuk Benyamín bawo : Bela, Beker na Aşbel na Gera na Naaman, na Ehi na Roş, na Mupim, na Hupim na Ard.

²² Bukunŋ bawoon biinŋ biki Rakel abukaruŋ Yakob, na bababul, bawo bukal bti iŋeen na babaakër.

²³ Abuk Dan awo : Huşim.

²⁴ Babuk Neftali bawo : Yahtiyel, Guni, Yeter na Şilem.

²⁵ Bukunŋ bawoon babuk Bila nalemp ŋaŋ i Laban awulunŋ Rakel abukul. Bapoŋ biki abukaruŋ Yakob na bababul bawo paaj na aloŋ. ²⁶ Baŋaŋ bti biki katoh ki Yakob bampennunŋ ŋi a aya na a du Ejiptu, woli bahar babukul baanfënanana, bawo iŋeen paaj na paaj. ²⁷ Babuk Yotef bambukiinŋ da bawo batëb. Baŋaŋ biki katoh ki Yakob banyaŋan Ejiptu bawo iŋeen paaj na ulonŋ (70).

Yotef aya pkit aşin

²⁸ Yakob i bakakunŋ ado *Itrayel ayil Yuda kër ajota kadun aya du Yotef aji na a baya babunŋ du Goşen. Wi Yakob na biki katohul babanuŋ ŋi Goşen. ²⁹ kër Yotef aşë tan ukaaru wi umpëlënt ujaŋ upul, apaya ŋi wa aşë ya pyit na Itrayel aşin. Wi awinaarulunŋ win, alut amooka aşë wooni ajon. ³⁰ Itrayel aji na a wal mënt; « Hënkunŋ dhilan kakeŋ wi nwininŋ kër iwo najeb. »

³¹⁻³² Wal mënt kër Yotef aşë ji na babuk aşin na baŋaŋ biki katoh ki aşin : « Dya kaŋup *Farawuna kër nabani kabot kaji na a babuk paapa na baŋaŋ biki katohul bawo bayafan, baji balemp du itani. Babi na ŋntaam ŋi baka bti na iko bti yi bakaŋ. ³³ Hënk, woli Farawuna adu'an aheparan uko unwoonŋ ulemp wi nan, ³⁴ najaka : "Balemparu bawo bayafan du kpoŋ ki baka te hënkunŋ, kër başinunŋ kak babi wo bayafan." Hënk nahil kafëŋ ŋi mboş mi Goşen, ŋiki baŋaŋ biki Ejiptu baanji banaakiir na bayafan. »

47

Yakob du uko Farawuna

¹ Yotef aya du *Farawuna aji na a : « Paapa na babuk paapa bapëna utaak wi *Kanaan aban ŋi na ŋntaam ŋi baka bti na iko bti yi bakaŋ, bawo du Goşen. » ² Ajeŋ kaŋeen ŋi babuk aşin biki aŋjunŋ aya yuuj Farawuna. ³ Kër uŋ ahepar baka : « we uwoonŋ ulemp wi nan? »

Kër bateem aji : « Balemparu bawo bayafan ji başin baka. »

⁴ Bakak aji na Farawuna : « Nbi bi pyaanŋ ŋi utaak wi, ŋiki ubon uweek uwo du Kanaan, kër pjaagal paankak awo pa itani yi balemparu. ŋenun hënkunŋ nya ŋfëŋ du Goşen. »

⁵ Farawuna aji na Yotef : « Şaaş na babuk şaaş babi ŋi iwi. ⁶ Hënkunŋ utaak wi Ejiptu wu wunŋ, tenan dko dannuurnaaniinŋ iwul da baka bafëŋ. Bafëŋan du Goşen. Ikale win ŋi baka banhiniinŋ, kŋu itani yi naan ŋi iŋeen yi baka. »

⁷ Wal mënt kër Yotef aşë ŋij Yakob aşin du Farawuna ayuuja a, kër Yakob awula mboş bnuura. ⁸ Farawuna kër aşë hepara aji : « Ika ŋşubal hum ba? »

⁹ Kër atëem aji : « Nşubal ŋi nji kayaŋaŋunŋ ŋi mboş ŋawo iŋeen-week na iŋeen ŋwajanŋ (130). Nşubal ŋi naan ŋatiinkŋi abot awo ŋi unoor, mënbanan ŋşubal ŋi başin naan wi bakyaŋaŋunŋ. »

¹⁰ Yakob awul kak Farawuna mboş bnuura aşë pën aya.

¹¹ Kër hënk di Yotef adolonŋ kër aşin na babuk aşin bafëŋ du utaak wi Ejiptu, awul baka dko dannuurnaaniinŋ ŋi utaak du umbanŋ wi Ramtet di bakaŋ aji bado Goşen jibi Farawuna ajakulunŋ. ¹² Awul aşin na babuk aşin na baŋaŋ bti biki bawoonaunŋ ŋdeey ŋankëşunŋ baka bti.

Udo wi Yotef ŋi wal wi ubon

¹³ Ubon udëm maakan ŋi Ejiptu na *Kanaan, nin uko ude uunwo ŋi utaak bti, kër baŋaŋ banoor baamem jibi bakdoli.

¹⁴ Yotef awaap baŋaŋ biki Ejiptu na biki Kanaan ŋdeey, hënk ajeŋ itaka yi baka bti awul *Farawuna. ¹⁵ Wal wi itaka yi biki Ejiptu na yi biki Kanaan ibaanŋ, baŋaŋ biki Ejiptu bti babi du Yotef aji na a : « Wulun ŋdeey! Nwo i kakeŋ ŋi kadunu wi ŋwoonŋ ŋënkak awo na itaka yi? »

¹⁶ Kër aşë ji na baka : « Jibi nawoonŋ naankak aka itaka, nawulan ŋntaam ŋi nan, nşë nwulan ŋdeey. »

¹⁷ Kër batŋij ŋa Yotef kër awul baka ŋdeey. Balonŋ bawul ŋmpëlënt ayeenk ŋdeey, kër balonŋ babi na ŋkaneel, ŋpi, ŋgit, ŋbuuru ayeenk ŋdeey. Uşubal mëntŋ baŋaŋ bawula ŋntaam ŋi baka ahilna ade.

¹⁸ Wi uşubal wunŋ uŋëpunŋ, kër bakak du a uşubal uŋëbantën aji na a : « Iwi, naweek, ime kër ŋënkak aka itaka, kër ŋntaam ŋi nun bti ŋkak ŋi nu. Nënkak aka nin uko ulonŋ uŋju wonŋi mëntŋ ŋleefunŋ ŋa këme ŋŋeehun. ¹⁹ Nwo i kakeŋ ŋi kadunu i? Nŋeehun ŋabot ŋatoka i? Nugun na ŋŋeeh ŋi nun na ŋdeey ŋi iwoonaunŋ, ŋşë ŋkak balempar Farawuna. Wulun kak btepi ŋhilna ŋwo bajeb ŋwut kakeŋ ubon, ŋŋeeh ŋi nun ŋawut kadiş. »

²⁰ Hënk, kër Yotef anug pa Farawuna mboş mi Ejiptu bti, ŋiki ubon udo kër baŋaŋ biki utaak bti bawoanŋ ŋŋeeh ŋi baka. Utaak ukak wal mëntan bti wi Farawuna. ²¹ Ado baŋaŋ

kë bakak alempar naşih* ti utaak bti. ²² Nŕeeh ni baŕejan ŕaŕn ni ni awoonj aannugi, ŕiki Farawuna apiit ti bgah bi utaak aji ul akdoonj kawul baka uko ude. Kë baji bayeenkna uko ude ti a, ukaanj kë baanwaap nŕeeh ni baka. ²³ Yotef aji na balemp biki utaak : « Natenan, dnugan, an na nŕeeh ni nan, kë nakak biki Farawuna. Hënkunj nanje btepi, ²⁴ woli nakiti, nado kafaas nŕeey kado ifah kaŕeen, kajej kalonj kawul ka Farawuna, ibaakër indukiinj iwo yi nan. Najej ti ya uko utepi, uko ude wi nan na wi baŕaanj biki katohan bti. »

²⁵ Bateema aji : « Ibuuranun pkeŕ. Jibi idolonj un bnuura, njkak balemp biki Farawuna. »

²⁶ Yotef kë aşë do kë bado ti bgah bi baka uko wi bajaanj baŕaş, bado ŕaş wa te hënkunj. Baji bawul Farawuna kafah kaŕeenanŕen ti iko yi bakitunj. Nŕeeh ni baŕejan ŕaŕn nŕawoonj nŕaankak ni Farawuna.

Nŕup nŕbaaŕŕaani ni Jakob

²⁷ Hënk, kë baŕaanj biki *Itrayel bafëŕ du utaak wi Ejiptu du Goşen. Baka da nŕeeh, kë kabuk kajoobëŕ na baka kë bakak pntaali pweek. ²⁸ Jakob awo du Ejiptu ado da nŕşabal iŕeen na paaj na ulonj (17). Nnuur ni nul bti ti mboş nŕawo iŕeen-week na iŕeen-nŕaakër na paaj-na-ulonj (147). ²⁹ Wal wi pkeŕ paŕogonj ado kë badu'a Yotef abukul, kë aşë ji na a : « Woli injalën, kyuujën kë iŕu'ën ti uhaaş abot aji ktiink nŕup ni naan wi iktuunj kaŕen ti pnkant naan† kamehna kahonjën kë iinkmoyën ti utaak wi Ejiptu. ³⁰ Woli dkak du bajug naan, kjejen ti Ejiptu kaya moy du ihër yi baka. »

Kë aŕeem aji : « Ddo jibi ijakunj. »

³¹ Kë aşë jaka : « Mehniin keeri. » Kë amehnaa, wal mëntj kë Itrayel aşë nŕup ti kalifa ki nul.

48

Manate na Efrayim

¹ Wi iko yanj iŕëpunj ajon, kë başë bi aji na Yotef : « Saaş amaaki. » Kë anaŕa aya da agakandër na babukul biinj batëb, Manate na Efrayim. ² Baji na Jakob kë Yotef abukul abani. Kë Jakob i bakakunj adu *Itrayel, adoonaan anaŕa aŕo ti kalifa. ³ Aji na Yotef : «*El ŕaday, Naşibaŕi Anhiniinj iko bti apën awinana ti kadun naan du Lut du utaak wi Kanaan, awulën bnuura, ⁴ aşë jakën : “Ddo kabuk kajoobëŕ na iwi, ibuk ituman maakan. Ddo pntaali pankpënnunj ti iwi pawo nŕaak nŕtum. Dwulu mboş mi, iwi na pntaali pankpënnunj ti iwi te mnŕo.”

* 47:21 Ado baŕaanj kë bakak alempar naşih : Balonj baji : ado baka kë bakak du nŕeehka. † 47:29 Wi iktuunj kaŕen ti pnkant naan : Ti udolade wi baka ŕaanj aji do harj woli amehna uko uweek. * 48:6 Bayeenkna ti baweek baka uko wi bawoonj i pyeenk : Efrayim na Manate bawo baweek biki knntaali ki Itrayel ni Ruben na Fimeyon, kë pntaali plonj paşë wo paankka katim ki Yotef. Ukaanj kë baŕa Efrayim na Manate bakneej du knntaali ki baweek baka.

⁵ « Hënkunj bapoŕ batëb biki ibukunj ti Ejiptu ji mbi ndo kabi, bawo biki naan. Efrayim na Manate bakak babuk naan ji bi Ruben na Fimeyon bawoonj baka. ⁶ Kë bapoŕ biki ikaanj abi kabuk, bawo biki nu, bayeenkna ti baweek baka uko wi bawoonj i pyeenk*.

⁷ « Ddo uko mëntj ŕiki wi nji kapënnunj Padan Aram, naan Rakel akeŕ du utaak wi Kanaan ti bgah ji nŕdo kaban Efrata. Dmoya da ti bgah bi Efrata, dko mëntj dawoonj Betleyem. »

⁸ Wal mëntj Itrayel awin bapoŕ biki Yotef aşë hepar aji : « Biki bawo bahonj? »

⁹ Kë Yotef aŕeem aşin aji : « Bapoŕ biki Naşibaŕi awulunj ti baka. »

Kë aji na a : « ŕijaan baka nŕehandër baka Naşibaŕi. »

¹⁰ Wal mëntj pŕaf pado kë keş ki Itrayel kanoorani, kë aankak awin bnuura. Yotef ado baka kë baŕog aşin, kë aboot baka abot amook baka. ¹¹ Aji na Yotef : « Mënşal ŕfa aji dkak awin kaara di nu, kë Naşibaŕi aşë do kë nwin babuku. »

¹² Yotef awalan baka wal mëntj bukal batëb bti ti ijuhël yi Jakob aşë nŕup ti kadunul afëŕ kaara ti mboş. ¹³ Amëban Efrayim ti kaŕenul kadeenu ahilna awo ti kamayu ki Itrayel aşin, aşë mëban Manate ti kamayu ahilna awo ti kadeenu ki Itrayel. ¹⁴ Kë aşin aşë tar iŕen yi nul kë iyitiiri, apaf kadeenu ti bkow bi Efrayim anwoonj nabaaş aşë ŕu kamayu ti bkow bi Manate, anwoonj naweek.

¹⁵⁻¹⁶ Hënk di di aŕehandërunj Yotef Naşibaŕi aji : « Dŕehan Naşibaŕi ti bi Abraham na Itaak başin naan babiinj aŕaş awul bapoŕ biki bnuura ; dŕehana, ul, anyafanaanunj wi mbuknaaniinj te hënkunj, awul baka bnuura. Dŕehana, ul, Uwanjut umbuuranaanunj ti buŕaan bti, awul baka bnuura. Katim ki naan na yi bi Abraham na Itaak bateem naan iŕëpna ti baka ido kameeŕana meeŕana pya. Kabuk kajoobëŕ na baka, babuk bapoŕ baŕum maakan. »

¹⁷ Kë Yotef aşë win aşin kë aŕu kaŕen kadeenu ki nul ti bkow bi Efrayim, aşë wo aanlilani. Ajej kaŕen kadeenu ki aşin aya ppënan ka ti bkow bi Efrayim kaŕu ti bi Manate. ¹⁸ Aji na aşin : « Paap, kdo hënk, i awoonunj naweek ; ŕuun kaŕen kadeenu ki nu ti bkow bi nul. »

¹⁹ Kë aşin aşë pok aşë ji : « Abuk naan, dme bnuura : ul kak pntaali pankpënnunj ti a pabi kadëm, alunj kawo naweek. Kë aŕa'ul aşë dëm kapela, pntaali pi nul pabot patum pakak nŕtaak nŕtum. »

²⁰ Unuur mēnt̄ aṇehandēr baka Naṣibaṭi aji : « Bañaan̄ biki Itrayel bado kadu itiman woli bañehandēr ñaan̄ Naṣibaṭi, bado kaji : “Naṣibaṭi adolu inaam na bi Efrayim na Manate.” » Hēnk̄ kē aṭu Efrayim ṭi kadun ki Manate.

²¹ Itrayel akak aji na Yotef : « Nji wi, dban ṭi pkeṭ, kē Naṣibaṭi aṣē wo na an, aluṅ kakakanan du utaaṅ wi baṣinan. ²² Kē nji nṣē dukaru Tikem dawo dko di ikpelanuṅ babak ṣaaṣ. Ddukaru dko du Tikem di ntehuṅ du Bahamorit na kakej na iṣuuri yi naan. »

49

Uṣup wi Jakob ṭi uko unkm̄biin̄ kaṭēp̄ pa babukul

¹ Jakob adu babukul aji na baka : « Nabiin̄ nayit, nṭupan uko unkn̄ṭēpuṅ ṭi ṅwal ṅankm̄biin̄.

² Nabiini, natiinkan, an babak Jakob, natiinkan *Itrayel aṣinan.

³ « Ruben, iwi iwoon̄ bajeen i naan, nateek i pwiin̄ṭ pi naan, dbuku wi nhumuṅ nhinaa, iwo ñaan̄ antaṅuṅ maakan abot ahina maakan.

⁴ Aṣē wo ji bdēk̄ banṭuun̄kuṅ, iinkak awo andēmnuṅ ṭi babak ṣaaṣ, ṭiki ikowandēnēn wi ipayin̄ ṭi kaliṣa ki naan, apiin̄ṭ na alon̄ ṭi bahar naan.

⁵ « Fimeon̄ na Lewi, an nawo na ṅṣal ṅloolan, natiinkar aṭij ugut.

⁶ Kē nji nṣē wo mēnkneej ṭi iko yi nan, mēnknaakiir na an ṭi uko wi natiinkaruṅ, ṭiki ṭi udeeb wi nan nafiṅ bañaan̄, aṭakman ṅgit ṅkaṣ ṭiki ulilan.

⁷ Dfēp̄ udeeb wi baka uwuṭaan, na uko utam wi badoluṅ. Ddo baka bawayēṣar ṭi itoh yi babak Jakob, kafaṣ baka ṭi ikub yi Itrayel.

⁸ « Kē iwi Yuda, babak ṣaaṣ baluṅ kadēmanu, kañen ki nu kawo ṭi imbuṅ yi baṣooradu, babak ṣaaṣ babot banṭuṅ ṭi kadunu.

⁹ Yuda abuk naan, iwo ji uliihu, umpēnnuṅ pjan ade uko wi umobuṅ, aya jot apiin̄ṭ, iwi uliihu umpiin̄ṭuṅ in akñoomuṅ kabi kanaṭanu?

¹⁰ Pṣih paankpēn̄ ṭi iwi, kē pjuuṭi pi pṣih pakak aduka ṭi pntaali pankpēnnuṅ ṭi iwi

te wal wi ajuṅ pa na manjoonan akbiin̄, ñaan̄ i bañaan̄ biki ṅtaak̄ bṭi bakdoon̄ kado uko wi ajakuṅ.

¹¹ Atan ubuuru wi nul ṭi bko bdolni ubiñu aṣē tan umpoṭi wi wa ṭi kanah kanuur-naaniin̄.

Anaj kamiṣa ki nul na ubiñu,

bayeti bi nul ṭi meel mi mnko manjaan̄ mandolna ubiñu.

¹² Ubiñu ujeenkan kēṣul kē mntow manfaatan̄ iñiñuṅ.

¹³ « Kē Tabulon ul, afēṭ kakab bdēk̄ du pkēṅ pi ṅlantu, ufēṭ wi nul udēm te kaban Fidoṅ.

¹⁴ « Iṭaakar awo ji ubuuru ukēm umpiin̄ṭuṅ ṭi kampen ptoof.

¹⁵ Awin kē dko dalil ppiin̄ṭ kē utaak ubot alil, ajiṅ akuṅa bdaaj kē bakak ajuukn̄ṭēna ṭi ulemp.

¹⁶ « Dan aṣih pntaali pi nul, jibi babak aṣin bakṣihuṅ ki baka.

¹⁷ Awo upula ṭi bgah, umagēn̄ṭ ṭi plēl, atib umpēlēt̄ ṭi kahoṭ, ampayin̄ṭ ṭi wa ajotna feṭ.

¹⁸ « Dhaṭ̄ kē iwi *Yawe Nawat Kabuka ikbu-uranaanuṅ.

¹⁹ « Kē iwi Gad, bañaan̄ bajotnu iṣē ilukan ibot idookar na baka.

²⁰ « Aṣer ul, utaak wi nul utum iko ide, iko ide yi baṣih.

²¹ « Neftali awo ji ubaṭa untaruṅ, unkdooṅ kabuk ṅmpoṭi ṅnuura.

²² « Yotef awo ji bko banjaan̄ babak maakan banwoon̄ ṭi kakab dko di meel. Inah yi ba iji idēm kalawṣa kabiig.

²³ Bañaan̄ biki iṣuuri bala'a ugut, awata iṣuuri ajotna.

²⁴ Kē kaṅaanan ki nul kaṣē liin̄ṭ kē iñen yi nul ihil kawiiñu, Naṣibaṭi anhiniin̄, i Yakob ajaan̄ adēman adoluṅ iko mēnt̄ bṭi.

Naṣibaṭi mēnt̄ awoon̄ nayafan i Itrayel, plaak pi danaṭnuṅ aliin̄ṭ.

²⁵ Naṣibaṭi i ṣaaṣ ajaan̄ adēman abi kaṭēnku pdo iko mēnt̄ bṭi

*El Ṣaday, Naṣibaṭi Anhiniin̄ iko bṭi awulu bnuura banwoon̄uṅ baṭi awulu bnuura na meel mi ṅkumpēṣ awulu bnuura kado ibuk bapoṭ batum ṅntaam ṅi nu ṅabot ṅabuk ṅatuman.

²⁶ Bnuura bi ṣaaṣ akñehandēriin̄ badēm kapel bnuura bi inkun̄ iweek injonuṅ nwoo, kapel iko inuura inwoon̄ ṭi inkun̄ inkwoon̄ te mṅṅo.

Bnuura buṅ bṭi bawaliin̄ ṭi bkow bi Yotef, ṭi pjuk pi i badatuṅ ṭi ptoof pi babak aṣin.

²⁷ « Benyamin awo ji uko ujoot̄ wi uṭeeh, na nfa uji ufiṅ kade,

na utaakal ufaaşer uko wi uyaan aka. »
 28 Bukun bawoon bajug itoh inwoon ti Itrayel, bawo iñeen na batëb. Uko wañ wi wi ašin baka ajakuñ na baka, añehandër andoluñ Naşibañi uko wi awoon i kañehandëra.

Pkeñ pi Yakob

29 Yakob akak abi aji na babukul : « Dya hënkun du bajug naan. Namoyaan du kakab bateem naan du bhër banwoon du uñeeh wi Efron nahitit, 30 du Makpela dantaanun na Mamre du utaak wi Kanaan, du uñeeh wi Abraham abiiñ anug du Efron nahitit ado dko dmoyni bañaan biki nul. 31 Dul di Abraham na Faara aharul bamoynaaniin ; kè dul di Itaak na Rebeka aharul bakaan amoynaana ; kè dul di mmoynun Leya. 32 Uñeeh na bhër banwoon ti wa inuganaana ti bahitit. »

33 Wi Yakob abaan pñup babukul uko wi bawoon i kado, apul ihoñ akakan ti kalişa, aşë jëmşa aya du bajugul.

50

Umoy wi Yakob

1 Kè Yotef aşë mook ašin, awooni añowana na mnkuul aboot bootana. 2 Aji na bapiinñan banwoon da baboman puum jibi bajaan baboman muum mi baweek biki baka. Kè bukuñ bado Yakob i bakakuñ adu Itrayel uko wi Yotef ajakuñ. 3 Bado ñnuur iñeen ñbaakër ji udolade wi baka, awo ti pboman puum. Bañaan biki Ejiptu bawooni puum ñnuur iñeen paaj na ulon (70).

4 Wi ñnuur ñi ñwooni ñbanaan, Yotef aji na baweek banjaan bañenk *Farawuna pñih : « Woli dwinana bnuura ti kës ki nan, naya kaji na Farawuna, 5 Paapa aji na ñji añogan pkeñ aşë dolën kè mehnaa aji dlun kamoya du bhër bi ajipanun du Kanaan. Farawuna añaanan keeri nya moy paapa, nşë kak. »

6 Farawuna aji na a : « Yaan imoy şaaş ido uko wi añañiñ kè imehnaa. »

7 Yotef kè ayaa, kaya kamoy ašin, kè baweek bti banjaan bañenk Farawuna naşih, baweek biki katoh ki Farawuna, na baweek bti biki utaak bañoñana. 8 Baya na biki katoh ki Yotef bti na babuk ašin, na biki katoh ki ašin bti. Bapoñ na ñntaam tañ badukiin du Goşen. 9 Nkaaru ñi ñmpëlënt ñakpuluñ ñanwoon na bañaan ñakak aya na baka. Bawo pntuk pweek maakan.

10 Baban du plut pi Yordan du dko di bajaan bado Gored-Ha-Atad. Banañ da awooni añaña maakan, kè Yotef awo da ñnuur paaj na ulon awooni ašin. 11 Bañaan biki Kanaan bawin kè bañaan bakwooni maakan du Gored-Ha-Atad aşë ji : « Puum pi biki Ejiptu pi pawo pi ñaan naweek. » Ukaan kè bakak

ado dko mënñ danwoon du plut pi Yordan aji Abel Mitrayim*.

12 Babuk Yakob bado uko wi abiiñ aji na baka. 13 Baya na a du utaak wi Kanaan, aya amoya du bhër banwoon du uñeeh wi Makpela untaanun na Mamre, wi Abraham abiiñ anug du Efron nahitit kado kamoyna bañaan biki nul. 14 Yotef akak du Ejiptu na babuk ašin na bañaan bti banyaan na a wi akyaan pmoy ašin.

Phaajala pi babuk ašin Yotef

15 Babuk ašin Yotef bawin kè ašin baka akeñi aşë ñiini aji : « In ameen ba? Yotef ahilan kakak kaşoor nja, kakakan nja buñaan bti bi ñdololuñ. » 16 Wal mënñ kè başë yil kè baya ji na a : « Ji şaaş abi ado kakeñ aji na un 17 “Najakan na Yotef amiir babuk ašin pñuban na pekadu di baka, amiir baka buñaan bti bi badoluñ.” Kè hënkun, miirun ipekadu yi nun, un balempar Naşibañi i şaaş ajaan adëman. »

Ññup ñi bañupuñ Yotef ñaşa'a kè awooni.

18 Babuk ašin babi bukal ti ñleeñ ñi baka agëntla ti ihoñul aşë ji : « Un biki biki ti kadunu, kakanun balemparu. »

19 Kè Yotef aşë teem baka aji : « Naklënk, dwo Naşibañi i? 20 Buñaan bi nañuñ pdolën Naşibañi akakan ba kè bawo bnuura, uko unwoon nşa wi uhilna udolana : uko mënñ uwo mbuur mi bañaan batum. 21 Hënkun naklënk, ñji kadoon kawulan uko wi nanumiin, an na babukan. » Añiini na baka bnuura añaoran baka iñëb.

Pkeñ pi Yotef

22 Yotef na biki katoh ki ašin kè bawo du Ejiptu. Nşubal ñi Yotef adoluñ ti mboş ñawo iñeen-week na iñeen (110). 23 Awin babuk bababul, biki Efrayim abukul, abot ahup biki Manakir ababul i Manate abukul.

24 Unuur ulon, Yotef aji na babuk ašin : « Dñogan pkeñ, kè Naşibañi aşë bi ti an kapënanan ti utaak wi, kañoñan du utaak wi abiiñ amehna ahon bi Abraham, Itaak na Yakob. »

25 Yotef ado babuk Itrayel kè bamehnaa, aji na baka : « Wal wi Naşibañi aklun kabi ti an, najejan imoh yi naan, napënan ya ti utaak wi. »

26 Yotef akeñ wi akaan ñşubal iñeen-week na iñeen (110). Baboman puum pi nul jibi bajaan baboman muum mi baweek biki Ejiptu, aña'a ti btuur aşë moya ti Ejiptu.

* 50:11 Ti uhebërë Abel Mitrayim dawoon: puum pi biki Ejiptu.

Uṭup Ulil Unuura wi Maci apiitun

Uṭup ujuni

Ulibra wi uwo Uṭup Ulil Unuura wi Maci apiitun. Maci awoon nakobraar daaša i Yetu abiiñ adu adola kē akak naṭašarul. Maci awo alon ṭi banjañan biki Yetu ajakun aji baya bado kaṭup Uṭup Ulil Unuura babot baṭooran pntuk pi banfiyaarun du dko di bakyahan. Maci aṭup ṭi ulibra wi jibi Yetu abukiñ, na uko wi adolun ṭi umundu wi na uko wi ajukanun bañaan, na pkeṭ pi nul na pnaṭa ṭi pkeṭ pi nul. Yetu aṭup na bañaan na mntēñ, ajeban bamaakal, adook nṭaayi, ado iko itum maakan iñonarēnaan ṭi kadun ki bañaan. Maci aṭup Uṭup Ulil Unuura wi pa bayiṭul bayuday kadiimanaan baka kē na manjoonan Yetu awoon nabuuran bañaan i baṭupar Naṣibaṭi batarun aṭiiniyaan ṭi Ulibra wi Naṣibaṭi, kē iko yi baṭupun ṭi a bti ji abi ado kabi, idolanaa. Ul awoon naṣih ambiñ awo i kabi. Uko mēnt ukaan kē bañaan babi bawut katimul adola « Abuk Dayiṭ », ṭiki Dayiṭ abiiñ awo naṣih naweek i bañaan biki Itrayel, banwoon bañaan biki Naṣibaṭi. Kē wi Yetu adoon adiiman bañaan biki Itrayel uko wi Pṣih pi Naṣibaṭi, baweek biki baka badoon apok pok Yetu. Wi Yetu akeṭun, badook baṭašarul aneenan baka bakak baneej du dko dñehanaani di baka. Bukal kē bašē wayšer ṭi umundu aṭup bañaan bti Uṭup Ulil Unuura.

Hēnk di ifah yi ulibra wi iwoon:

1. Pntaali pi Yetu na kabuka ki nul (1.1-2.23)
2. Yowan Nabattaar aṭup uko unklun kabi (3.1-12)
3. Batitmu bi Yetu na jibi Fatana akdoon na pguura ajuban (3.13-4.11)
4. Yetu aṭup uko unklun kabi, ajeban bamaakal, ado mlagre du Galilay (4.12-18.35)
5. Yetu apēnna Galilay pya Yerutalem (19.1-20.34)
6. Kanēm kabaanṣaani ki Yetu ṭi umundu wi, pwayēš pi bawayšulun na pkeṭul (21.1-27.66)
7. Yetu anaṭa ṭi pkeṭ (28.1-20)

Pntaali pi Yetu

¹ Pntaali pi Yetu Krittu, anwoon abab *Dayiṭ naṣih abot awo abab *Abraham pii pi : ² Abraham abuk Itaak, Itaak abuk Yakob, Yakob abuk Yuda na babuk ašin*. ³ Yud

abuk Peret na Fera. Tamar* awoon anin baka, Peret abukun Hetron, Hetron abuk Ram. ⁴ Ram abuk Aminadab, Aminadab abuk Naaton, Naaton abuk Falmon. ⁵ Falmon abuk Boot. Anin Boot awo Rahab*. Boot abuk Obed. Anin Obed awo Rut*. Obed abuk Yete ; ⁶ Yete abuk Dayiṭ naṣih.

Dayiṭ abuk Falomon, anin Falomon abiiñ awo ahar Uriye*. ⁷ Falomon abuk Roboham, Roboham abuk Abiya, Abiya abuk Ataf. ⁸ Ataf abuk Yotafat, Yotafat abuk Yoram†, Yoram abuk Otiyat ; ⁹ Otiyat abuk Yohatam, Yohatam abuk Akat, Akat abuk Hetekiyat ; ¹⁰ Hetekiyat abuk Manate, Manate abuk Amon, Amon abuk Yotiyat ; ¹¹ Yotiyat abuk Yekoniya na babuk ašin ṭi wal wi bamobun bañaan biki *Itrayel aṭooṭ utaak wi Babilon.

¹² Wi bamobun bañaan biki Itrayel ayaanaan Babilon, Yekoniya abuk Falatiyel, Falatiyel abuk Forobabel. ¹³ Forobabel abuk Abiyud, Abiyud abuk Eliyakim, Eliyakim abuk Ator. ¹⁴ Ator abuk Fadok, Fadok abuk Akim. Akim abuk Eliyud, ¹⁵ Eliyud abuk Eleyatar, Eleyatar abuk Mathan, Mathan abuk Yakob‡. ¹⁶ Yakob abuk Yotef, ayin *Mariya, ambukun Yetu i bajaan badu Krittu.

¹⁷ Iwuun injunun du Abraham te Dayiṭ iwo iñeen na ibaakēr ; injunun du Dayiṭ te wal wi bamobun bayuday ayaanaan Babilon, iwo iwuun iñeen na ibaakēr, injunun du wi bamobun baka ayaanaan Babilon te ubuka Krittu, iwo iwuun iñeen na ibaakēr.

Kabuka ki Yetu (Luk 2.1-7)

¹⁸ Yetu abuka hēnk : Mariya anin ajokar na Yotef. Kē, wi bawoon baandobi niimar, kē Uhaaš wi Naṣibaṭi ušē do kē Mariya awo na kayin. ¹⁹ Yotef anjokulun, anwoon ñiiñ naṭool abot awo aanṭal ppeeta ṭi kadun ki bañaan, aji ṭi ušalul agar baniw na a bē aanṭup bañaan. ²⁰ Jibi awoon na ušal wañ, kē uwanjut wi Ajugun ulon ušē pēn awinana ṭi nṭaafi aji na a : « Yotef, abuk Dayiṭ, kkali pyeenk Mariya du katohu, awo aharu. Uhaaš wi Naṣibaṭi ukaan kē awo na kayin. ²¹ Alun kabuk napoṭ ñiiñ, i iktun katim ki Yetu§, ṭiki ul alkun kabuuran pntaali pi nul ṭi ipekadu yi pa. »

²² Iko mēnt bti iyuuj kē uko wi Ajugun abiiñ aṭup aṭēpna ṭi *naṭuparul idolanaa, aji : ²³ « Naaṭ anwoon aamme ñiiñ alun kawo na kayin, kabuk napoṭ ñiiñ, balun kaṭu'a katim ki Emanuwel »* uwoon : « Naṣibaṭi awo ṭi ptoofun. »

* 1:2 Yuda na babuk ašin : Biinṭ iñeen na batēb biki bawo baweek biki knaali ki Itrayel. ✧ 1:3 Natenan ṭi Ujuni 38.27-30. ✧ 1:5 Natenan ṭi Yotuwa 2. ✧ 1:5 Natenan ṭi Rut. ✧ 1:6 Natenan ṭi 2 Famiyel 12. † 1:8 Yotafat abuk Yoram : Na manjoonan Yotafat awo ateen ašin Yoram. ‡ 1:15 Kajunna ṭi Forobabel te Yakob, Maci alut iwuun itum.

§ 1:21 Yetu : dawoon : « Ajugun abuuran. » ✧ 1:23 Itayi 7.14.

²⁴ Wi Yotef atenuj, ado jibi uwanjut ujakulun; ajej Mariya kē awo aharul ²⁵ ašē wo aanwinar na a kē adoo buk napoŕ ſiintj i aŕuunj katim ki Yetu.

2

Bayaanŕ banwoonuŕ umayar unuur babi pwin Yetu

¹ Yetu abuka du ubeeka wi *Betleyem du utaaŕ wi *Yuda, ŕi wal wi *Herod awoon naſih. ŕi wal mēntj wuŕ, kē biintj bame njah baſē pēna umayar unuur aban ŕi Yerutalem, ² ašē hepar aji : « ŕuŕ di di Naſih i bayuday ambukiin awoon ba? Nwin ujah wi nul du utaaŕ wi nun, ašē bi pdēmana. »

³ Wi Herod naſih atiinkuŕ uko waŕ, ayewlaa ukaaŕ kē baŕaaŕ biki Yerutalem bti bakak ayewla. ⁴ Ado *baŕeŕan baweek na *bajukan Bgah bti kē bayiti, ašē hepar baka dko di *Krittu awoon i kabuknaana. ⁵ Kē bateema aji : « Du Betleyem du utaaŕ wi Yuda, waŕ wi wi *Naŕupar Naſibaŕi apiiuŕ: ⁶ *“Iwi Betleyem, mboſ mi utaaŕ wi Yuda mēntj iwoon ufeŕ umpoŕeŕaanuŕ ŕi Yuda; ŕi iwi di naſih akpēnnuŕ ul akwoon nayafaŕn i Itrayel, pntaali pi naan.”* »

⁷ Wal mēntj kē Herod ašē bop adu biintj bame njah, ado kē baŕupa bnuura wal wi ujah ujaaŕ upēn. ⁸ Wi wi aſaaŕ ado baka kē baya du Betleyem, aji na baka : « Nayaan nahepar bnuura ŕi uko wi napoŕ mēntj, woli naya wina, nabi kaŕupēn, nhilna kak nya ndēmana. » ⁹ Wi naſih ajakuŕ haŕ, kē baſē ya ; wi wi ujah wi babiin awin uſaaŕ apēn, awo ŕi kadun ki baka, te adoo ya ataaŕ na dko di napoŕ awoon ašē naŕ. ¹⁰ Wi baw-inuŕ ujah ašē lilan maakan. ¹¹ Baneej ŕi katoh, awin napoŕ na Mariya anin, ašē nŕup adēmana. Bahaabēſ wal mēntj nmaŕn nŕi baka apēnaŕ da uwuuru, na mnkulan*, na ukēra ujuŕ ulil pŕkēkēn, aŕena. ¹² Kē Naſibaŕi ašē diiman baka ŕi nŕaafi kē baanwo i kakak du Herod, wi wi baſaaŕ aŕēpna bgah blon akak utaaŕ wi baka.

Yotef na aharul baŕi na abuk baka aya Ejiptu

¹³ Wi biintj bame njah bayaŕ, kē uwanjut wi Ajugun uſē pēn awinana ŕi nŕaafi ŕi kadun ki Yotef aji na a : « Naŕiin, ijej napoŕ na anin, naŕi naya Ejiptu, iŕo da te wal wi nŕi kabiin kaŕupu, ŕiki Herod abi kado karab napoŕ pa pŕiŕa. » ¹⁴ Kē Yotef anaŕa na utejan, ajej napoŕ na anin kē baya Ejiptu. ¹⁵ Baya ŕo da te wal wi *Herod akeŕuŕ. Uko mēntj uyuuj kē uko wi Ajugun abiin aŕup aŕēpna ŕi *naŕuparul

udolana : « *Du Ejiptu di di nduunuŕ abuk naan* »*

¹⁶ Wi Herod ammeen kē bame njah baguura, adeebaŕ maakan. Ayil wal mēntj du Betleyem na ŕi nŕfēŕ njanŕogun da bti aji bafin bapoŕ biintj bti banwoon baampel nŕſubal nŕtēb, ŕiki bame njah baŕupa wal wi napoŕ abukiin. ¹⁷ Hēnk di di uko wi Yeremiya Naŕupar Naſibaŕi abiin aŕup udolaniin:

¹⁸ « *Pdiim pi nŕaaŕ aloŕ patiinkana du ubeeka wi Rama,*

nŕwooni na mntēg mweek : Rakel akwooniinunŕ babukul ; ašē nooran pyompan, ŕiki bakaŕi. »*

Yotef awoona Ejiptu abi afēŕ ŕi Nataret

¹⁹ Wi *Herod akeŕuŕ, kē uwanjut wi Ajugun uſē pēn awinana ŕi kadun ki Yotef ŕi nŕaafi du Ejiptu. ²⁰ Uji na a : « Naŕiin, ijej napoŕ na anin, nakak utaaŕ wi *Itrayel : banŕaluŕ pŕin napoŕ bakaŕi. » ²¹ Kē Yotef anaŕa ajej napoŕ na anin, akak Itrayel. ²² Kē wi ameen kē *Arkelayut ahiijuŕ utaaŕ wi *Yuda wi Herod aſin akeŕuŕ, kē ašē ŕi pya da. Naſibaŕi ayuuja ŕi nŕaafi kē awo i kaya utaaŕ wi *Galilay†. ²³ Aya afēŕ du ubeeka ulon wi bajaŕ badu *Nataret, hēnk uko wi *baŕupar Naſibaŕi bajakuŕ udolanaa : « *Aluŕ kadu'ana ŕiintj i Nataret. »*

3

Yowan Nabattaar aji na baŕaaŕ bawuŕ pjuban baŕelēſ nŕbida (Markut 1.1-8; Luk 3.1-18; Yowan 1.19-28)

¹ Wi nŕſubal nŕtum nŕaŕepuŕ, kē *Yowan Nabattaar ašē pēn awinana, aŕup du *pndiiſ pi *Yuda ² aji na baŕaaŕ: « Nawutan pjuban, naŕelēſ nŕbida, ŕiki *Pſih pi Baŕi paŕogi. » ³ Uko wi nul wi wi *Itayi *Naŕupar Naſibaŕi aŕiiniyaanuŕ aji :

« *Pdiim ploŕ pahuuran du pndiiſ aji :*

“Nabomaan bgah bi Ajugun akluŕ kaŕēpna, nadolana ilēl itool.” »*

⁴ Yowan awohara kamiſa ki babomanuŕ na pfaal pi untaam wi pnkunkaali ašē tan katēl ŕi blank ; aji de nŕguul na mnob. ⁵ Wal mēntj kē baŕaaŕ biki ubeeka wi Yerutalem na utaaŕ wi Yuda bti, na utaaŕ wi bdēk bi Yordan bti baſē ya du a. ⁶ Baji babi kaŕup ipekadu yi baka kaſē do *babattaar baka ŕi bdēk bi Yordan.

⁷ Wi Yowan awinuŕ kē *bafaritay na *bataduk batum kē bakbi pyeenk batitmu ŕi a, kē ašē jŕi na baka : « An, nawo pn-tuni pi nŕnfuman! In ahoopaŕanaŕ aji naŕi udeeb wi Naſibaŕi unkmibiin ba? ⁸ Nadoon

* 2:6 Mike 5.2. * 2:11 Mnkulan : Manwo pŕnaak pi mnko, pi bajaŕ bakayan. Udu wi pa ulil pŕkēkēn. Pŕnaak mēntj patam maakan. * 2:15 Hotey 11.1. * 2:18 Yeremiya 31.15. † 2:22 Utaaŕ wi Galilay : Dul di di aŕa Arkelayut awoon naſih. * 3:3 Itayi 40.3.

kado keeri iko inkyuujun kë nawut pjuban abot aţêlêş nġbida. ⁹ Nawutan kaşal kaji : “Nġwo biki pşini pi Abraham!” Dţupan, Naşibaţi ahilan kakakan mnlalak mi babuk Abraham. ¹⁰ Pġtibi padobi bėkan bėkan ţi mnko uţeeh, bko banwoon baankbuk mnko mnuura bafal kafel du bdo.

¹¹ « Nġji, dġi kabattaaran na meel kadi- imanaan kë nawut pjuban aţêlêş nġbida ; kë anşaan abi ţi kafet naan aşê dem apelėn maakan, mendoon ņoom ņoom kamėbana işapaat ; ul aluġ kabattaaran na Uhaaş wi Naşibaţi na bdo. ¹² Awo na kajeţ ţi iġnen, aweey kapaţeş pġtiij na plėfar. Aya katoor pġtiij ţi pnkuti kaşê kafel plėfar du bdo banwoon baankjėmşa. »

Batitmu bi Yetu

(Markut 1.9-11; Luk 3.21-22)

¹³ Wal mēnt kë Yetu aşê pēna utak wi *Galilay, abi bdėk bi Yordan, *Yowan ahilna abattaara. ¹⁴ Kė Yowan aşê pok, aji na a : « Nġi dwoon kayeenkna batitmu ţi iwi, kė işē bi ţi nġi! » ¹⁵ Kė Yetu aşē teema aji : « Duni idinan uko mēnt. Aa, hēnk di di nwoon i kado uko bti wi Naşibaţi aġalu. » Kė Yowan adinani. ¹⁶ Wi Yetu ayeenkaġ yeenk batitmu apēn ţi meel, kė baţi başē haabēşa ţi dko mēnt. Awin *Uhaaş wi Naşibaţi kė uwala ţi a ji ubalab ufaatal. ¹⁷ Kė pdiim plon paşē pēna baţi aji : « Iwi iwoon abuk naan, dġalu maakan, dmaganu. »

4

Untaayi Uweek ula pguur Yetu du pndiis
(Markut 1.12-13; Luk 4.1-13)

¹ Wi Yetu apēnaġ pēn du meel kė Uhaaş wi Naşibaţi uşē ņooţa du *pndiis, kė *Untaayi Uweek ukdo na pguura ado buţaan. ² Aġo ņnuur na nġejan iġeen nġbaakėr bē aandee, wi nġaţepun, kė ubon uşē de'a. ³ *Naguuru kė aşē ņoga aji : « Woli iwo Abuk Naşibaţi, jakan na mnlalak mi mának ipoom. » ⁴ Kė ateema aji : « Upiitana aji :

“Mēnt uko ude taġn umėbanuġ ubida wi ņaaġ
nġup bti nġankpėnuġ ţi mntum mi Naşibaţi
nġa.”^o »

⁵ Kė Untaayi Uweek ukak aġnooţa du Yerutalem ubeeka uyimanaan, apayana du bţuk bi *Katoġ Kaweeġ ki Naşibaţi duuţ ⁶ aşē ji na a : « Woli iwo Abuk Naşibaţi, klut kajot. Kė hēnk di di upiitun ţi Ulibra wi Naşibaţi aji :

“Kė Naşibaţi aluġ kaji na nwanjuġ nġi nul
nġajeju ţi iġnen

kaţi ihubta ţi plaak plon.”^o »

⁷ Kė Yetu aji na wa : « Ukak apiitana aji :
“ġinwo kado katen me Ajugun Naşibaţi i nu
ahinan pdo uko wi ajakuġ.”^o »

⁸ Untaayi ukak apayana du pnkuġ plon pweek maakan aşē diimana nġtak bti nġi umundu na mndēm mi nġa, ⁹ aşē ji na a : « Dwulu iko yi bti woli iġup adėmanaan. » ¹⁰ Wal mēnt kë Yetu aşē ji na wa : « *ġatana, ţėpan iya! Upiitana aji :

“Ajugun, Naşibaţi i nu taġn i iwoon kadėman,
kė ul taġn i iwoon kado kalempar.”^o »

¹¹ Wi wi untaayi uşaan aya aduka. Kė nġwanjuġ nġaşē bi aġoga, alempara.

Yetu awuġsa akak Galilay

(Markut 1.14-15; Luk 4.14-15)

¹² Baţup Yetu aji bawat *Yowan nabattaar ukalabuş. Wi atiinkunġ uko wanġ, awuġsa wal mēnt akak du utak wi *Galilay. ¹³ Apēn du ubeeka wi *Nataret aya aţet du wi Kaper- nawum. Uwo du kabaġ ki bdėk, kaġog nġtak nġi Fabulon na Neftaliya. ¹⁴ Uko mēnt uyuuj kė uko wi *Itayi *Naţupar Naşibaţi abiġn aţup udolanaa :

¹⁵ « An, nġtak nġi Fabulon na Neftaliya,
naġġogung bdėk bi Galilay du plut pi Yor-
dan,
nanwoon du Galilay di banwoon baanwo
bayuday bafetun!

¹⁶ Pntaali panwoon ţi bdēm
pawin bjeihi bweek,

bjeihi bweek bapėn
ajejan baġaaġ banwoon du dko di bdēm
bi pkeţ. »^o

¹⁷ Wal mēntan wanġ kė Yetu aşē jun pġukan aji : « Nawutan pjuban, naţêlêş nġbida, ţiki *Pşih pi Naşibaţi paġog pi pi. »

Yetu adu baţaşarul babaakėr bateek
(Markut 1.16-20; Luk 5.1-11)

¹⁸ Unuur ulonġ, Yetu apoş ţi kabaġ ki *bdėk bi Galilay, aşē win biġnt batėb banţaarunġ, Fimoġ andu'aniġ Piyeer, na Andre, kė bakfėl bridiya du bdėk, bawo batuh. ¹⁹ Aji na baka : « Naţaşaan, dkakanan batuh baġaaġ. » ²⁰ Ţi dko mēnt kė babi duk duk iridiya, aţaşa.

²¹ Aya alow bġiis u akak awin batėb banţaarunġ, *Yakob na *Yowan babuk ņiġnt alon anwoon katim ki Febede. Bawo ţi bţeem na aşin baka, awo ţi phoman iridiya, kė aşē du baka. ²² Ţi dko mēnt, kė baduk aşin baka na bţeem, aţaşa.

Yetu ajukan akuġ ajeban baġaaġ
(Markut 1.39; Luk 4.44; 6.17-18)

²³ Yetu aji ņaaġ na utak wi *Galilay bti kajukan ţi itoh iġehanaani, kabot kaţup *Uţup Ulil Unuura wi *Pşih pi Baţi, kajeban mmaak bti na pţakēm bti ţi baġaaġ. ²⁴ Katimul kapėnala ţi utak wi Firi bti, kė başē ji baţiġa bamaakal bti na biki iko ilon iknooranuġ; banwoon na nġtaayi, bankġotuġ kako, na banyoġun iġeen na ihoţ kė aji jeban baka. ²⁵ Baġaaġ baţum maakan baji babi kaţaşa,

kawoona Galilay, utaak wi Nbeeka Iñeen, ubeeka wi Yerutalem na utaak wi *Yuda bti na utaak unwoonj du plut pi Yordan.

5

Pjukan du Pnkunj (Luk 6.20-23)

¹ Wi Yetu awinunj bañaan batum ašë paya du pnkunj, aŋo. Baŋašarul babi aňoga, ² kē ašë jun pjukan baka aji :

³ « Bañaan bannumiinj Našibaŋi ŋi ŋhaaš ŋi baka banuurandēni

ŋiki *Pših pi Baŋi pawo pi baka.

⁴ Bañaan banwoonj ŋi ŋwooni banuurandēni ŋiki Našibaŋi alunj kayompan baka!

⁵ Bañaan banjoobunj bkw banuurandēni ŋiki umundu bti ulunj kawo wi baka.

⁶ Bañaan banklaan pdo iko yi Našibaŋi ajakun na ŋhaaš ŋi baka bti, banuurandēni

ŋiki Našibaŋi alunj kawul baka kakēšan uko wi baklaan.

⁷ Bañaan bankñaŋiin banuurandēni, ŋiki Našibaŋi alunj kaŋaga baka.

⁸ Bañaan banwoonj na ŋhaaš ŋjint, banuurandēni

ŋiki balun kawin Našibaŋi.

⁹ Bañaan banktijnj btiinkar banuurandēni ŋiki Našibaŋi alunj kaji bawo babukul.

¹⁰ Bañaan biki bakhajanunj aji baŋaš Našibaŋi, banuurandēni,

ŋiki Pših pi Baŋi pawo pi baka.

¹¹ « Nanuurandēni woli babenjan, ahajanan, aŋilandēran ŋiki naji naŋašēn.

¹² Nalilanan, nawo ŋi mntan, ŋiki baluk bweek bayoonkan du baŋi. Nalešan kē hēnk di bahajanunj kak *baŋupar Našibaŋi biki ŋfa.

Pnam na bjeehi bi umundu (Markut 9.50; Luk 14.34-35)

¹³ Yetu akak aji : « Nawo pnam pi umundu. Kē pnam pašë doona we woli payaš ba? Nahilan kakakan kataabare ki pa i? Pawaanj udooni, paji pafël du bdig, bañaan kapoš pa.

¹⁴ « Nawo bjeehi bi umundu ji ubeeka unwoonj du pnkunj duuŋ wi bañaan bti bajaan bawin. ¹⁵ Ŋaan aanji tehan unkaninya kašë fēt wa na kakana! Ŋaan aji tēp tēp kaŋu wa du bko duuŋ ujeehan bañaan bti banwoonj ŋi katoh. ¹⁶ Hēnk, nawo kawut udo wi nan unuura udo kajeehan ji unkaninya pa bañaan bti bawin, andolonj ahilna adēman Našibaŋi Ašinan anwoonj du baŋi. »

Pjukan ŋi uko wi Bgah bi Moyit

¹⁷ Yetu akak aji na baka : « Nawutan kašal kaji dbi bi pba na *Bgah bi Moyit, na uko wi *baŋupar Našibaŋi bajakunj. Mēmbi bi ppēnan wa, dbi bi uko mēnt ulhilna udolana.

¹⁸ Dŋupan, manjooan ma : Ji mboš na baŋi

ŋjado kaba, nin uko umpoŋētaanunj ŋi Bgah uunkpēn bē iko yi bajakunj bti iindolanaa.

¹⁹ Hēnk di uwoonj, ŋaan anwoonj aankŋaš uko umpoŋētaanunj ŋi iko yi Bgah bajakunj, ašë jukan bañaan bado ji a, unj mēntan akwoonunj ampōŋētaanunj du *Pših pi Baŋi. Kē anšaan ado iko yi Bgah bajakunj akuŋ ajukan ya bañaan, unj mēntan alunj kawo naweek du Pših pi Baŋi. ²⁰ Dŋupan, woli naanŋaš uko wi Našibaŋi apel *bajukan Bgah na *bafaritay, naankhil pneej du Pših pi Baŋi. »

Pjukan ŋi uko wi udeeb (Markut 11.25; Luk 12.57-59)

²¹ Yetu akak aŋiini aji : « Natiink uko wi bajakunj na bateeman ŋfa : *“Tinkŋin ŋaan”* ; ŋaan ankŋinunj atēntul aya kahepna du uruha.

²² Kē ŋji nšë ŋupan : Ŋaan andeebaŋerunj atēntul alunj kateem ŋi uko waŋ du nawayēš.

Ŋaan anjakunj na atēntul awo nayila alunj kahepna ŋi uko waŋ du *uruha uweek. Ŋaan anjakunj na atēntul awo nawaanj udooni awo i kafēlana du bdoo bi infernu. ²³ Keeri woli iya pdo bŋenan du *bliit bi mngur pa Našibaŋi, ašë leš kē atēntu adeebaŋeru,

²⁴ dukan iko yi ibiinaanunj ŋi kadun ki bliit bi mngur idun iya ikak ŋi ploolan na atēntu, išë iwugša ikak ibi iwul Našibaŋi bŋenan bi nu.

²⁵ « Woli itool pya uruha na ŋaan i nakaanj uhok, taran ikak ŋi ploolan na a, wi nahojunj ŋi bgah, ji abi aňooŋu du nawayēš, nawayēš aji na nalemparul awatu ukalabuš. ²⁶ Dŋupu, manjooan ma : Iinkpēn da bē iinluk uko wi iŋeeŋunj te du pataka pbaaŋšaani. »

Pjukan ŋi uko pjuban pi piint (Maci 18.8-9; Markut 9.43,47-48)

²⁷ Yetu akak aji : « Natiink uko wi bajakunj na bateeman ŋfa : *“Tinkpiint na ahar ŋaan”* .^o

²⁸ Ŋji kē nšë ŋupan : Ŋaan antenuŋ ahar ŋaan na ušal wi ppiint na a, adobi piint piint na a ŋi ušalul. ²⁹ Woli pkēš pi nu pdeenu paŋu'u ijuban, lookšēn pa ifël du kalowan : uhokan iwaanj dko dloolan di uleufu kē di ifēlana du infernu na uleefu bti. ³⁰ Kē woli kaŋen kadeenu ki nu kaŋu'u pjuban, falan ka ifël du kalowan : uhokan iwaanj dko dloolan di uleefu kē di ifēlana du infernu na uleefu bti.

³¹ « Ulibra wi Našibaŋi ukak aji : *“Ŋaan ankdookunj aharul awo kawula kakaarta kankyuujunj kē bniim babaa”* .^o ³² Kē ŋji nšë ŋupan : Ŋaan andookunj aharul anwoonj aampiint na nin ŋaan alonj nampaŋi aŋu aharul mēnt pjuban pi piint woli anūmar na ŋiint alonj ; kē ŋaan anniimunj ŋaati i badookunj ŋi bniim, ajuban pjuban pi piint. »

Pjukan ŋi uko wi pmehna

³³ Yetu akak ajukan aji : « Nakak atiink kak uko wi bajakunj na bateemun : Iinkgar

pmehna pi nu, iwo kado uko wi ihonjuj ti kadun ki Ajugun³⁴. Kê nji nşê jakan nawutan kamehna nin : nawutan kamehna ti bați, țiki dul di di Naşibați ajaan ațo kaşihna ; ³⁵ nawutan kamehna ti mboş țiki manwoon dko dpafni ihoț di nul ; nakmehna ti Yerutalem, țiki dawoon ubeeka wi *Andêmuñ Maakan. ³⁶ Kmehna kak ti bkowu, țiki iinhina kakakan kawel kaloolan ki ba kakak kafaat kême kajên. ³⁷ Pdinan pi nan pawoon pdinan na manjoonan, kê ppok pi nan pawoon ppok na manjoonan. Uko umpafun țî nțup mênț uwoona du *Untaayi Uweek.* »

Pjukan țî uko wi plukan

³⁸ Yetu akak aji na baka : « Natiink uko wi bajakuñ țfa : “Woli ñaañ alookşu pkêş ; lookşana pi nul, woli akitu pñiij, kitana pi nul.” ³⁹ Kê nji nşê jakan, nawutan kaneenan ulefan ñaañ anjalun pdolan butaan. Națepên țep nadoki woli ñaañ akobu kañen țî kajeem kadeenu, kdeka kundu. ⁴⁰ Woli aňal pñooț uruha kayeenknu kamişa, doon iwula kak bayeti bi nu. ⁴¹ Woli ñaañ ațu u ppoş dko danlowun, poşan na a dko dampeluñ dko mênț nyaaş nțêb. ⁴² Woli ñaañ añehanu, țenana ; woli ñaañ aňal pțeețu, wutan kadeka feț. »

Naňalan başooradan (Luk 6.27-28,32-36)

⁴³ Yetu akak ajukan aji : « Natiink uko wi bajakuñ țfa : “Nalan atênțu ipok naşooradu.” ⁴⁴ Kê nji nşê jakan : Naňalan başooradan nakuț nañehandêr bankfêpanaň Naşibați awul baka bnuura, nado kado bampokanaň bnuura. Nakaan nado kañehan Naşibați pa bankțupuñ uko wi nan butaan, pa bankhajananaň. ⁴⁵ Nadiiman hênk, kê nawo babak Naşibați Aşinan anwoon du bați. Ul andoon bnuur kê baktêr pa bado butaan na bado bnuura, abot ado uşubal kê ukjot țî batool na țî banwoon baanwo batool. ⁴⁶ Woli naňal banňalanaň țañ, ubeeb uhonj wi wi nakaan ba? Bakobraar daaşa badoo ji bado haň. ⁴⁷ Woli bayițan țañ biki najaan nawul mboş, nado uko ulon undêmuñ i? Banwoon baanfiyaar Naşibați badoo ji bado haň. ⁴⁸ Nawoon bajinț batool jibi Aşinan anwoon du bați awoon najinț natool țî iko bti. »

6

Pjukan țî uko wi pțênk banwaañun

¹ Yetu akak aji na baka : « Națaafaraan kayuuj țî kadun ki bañaan kê națaş uko wi Naşibați ajakuñ kahilna țañ kawinana țî baka. Woli nado haň naankluñ kayeenk baluk bi Aşinan anwoon bați. ² Woli

ițênk keeri ñaañ anwaañun, wutan kado kapiitar. Hênk di balagare bajaan bado du *itoh iñehanaani na du igah, bañaan bahilna bado kadêman baka. Na manjoonan, dțupan, badobi yeenk yeenk baluk bi baka. ³ Kê iwi, woli ițênk ñaañ anwaañun, kañenu kamayu kaanwo kame uko wi kadeenu kawuluñ, ⁴ uțen wi nu uhilna uwo uunkmeetana. Woli ido haň, Naşibați Şaaş anjaan awin iko yi bañaan bawoon baanji bawin, aluñ kaluku. »

Pjukan țî uko wi pñehan Naşibați (Luk 11.2-4)

⁵ Yetu akak ajukan aji : « Kê woli nañehan Naşibați, nawutan kado ji balagare : woli bañehan Naşibați, baji baňal kanaț du *itoh iñehanaani na du npaț bgah bañaan bahilna bawin baka. Dțupan, na manjoonan, badobi yeenk yeenk baluk bi baka. ⁶ Kê iwi, woli iñehan Naşibați, neean du meeț di nu, idêț bgah, iñehan Naşibați Şaaş, awo da na iwi țañ. Şaaş anjaan awin iko yi bañaan bawoon baanji bawin, aluñ kaluku. »

⁷ « Woli nañehan Naşibați, nawutan kado kațup iko itum kakalêş ji banwoon baanfiyaar Naşibați : başal aji woli batum bțup, Naşibați katiink baka. ⁸ Nawutan kado ji baka, Aşinan ame bnuura uko wi nanumiin ji nabi nado kahepara wa. »

⁹ « An, keeri, woli nañehan Naşibați najaan naji :

Aşinan inwoon du bați,
bañaan bti badinan kê iyamani,

¹⁰ pşihu pabi,
uko wi injalun udolana
țî mboş ji du bați.

¹¹ Ţenun nța uko ude wi nñumiin.

¹² Miirun pjuban pi nun
jibi un nkaan aji nñmiir banjubanuñ un.

¹³ Kwutun nđo butaan woli baguurun

işê ibuuranun țî *Untaayi Uweek.*
[Iwoon ajug pşih, mnhina, na *mndêm te mnto. Uwo haň.]

¹⁴ « Ênhên, woli namiir bañaan banjubananaň, Aşinan anwoon bați akak kamiiran ; ¹⁵ kê woli naanji namiir banjubananaň, Aşinan kak aankmiir pjuban pi nan. »

Pjukan țî uko wi pyiman

¹⁶ Yetu akak aji na baka : « Woli nayimani, nawutan kajooțan jibi balagare bajaan bado : baji bațoňaran kaara, bañaan bahilna bawin kê bayimani. Na manjoonan, dțupan, badobi yeenk yeenk baluk bi baka. ¹⁷ Kê iwi, woli iyiman, kêran uleef na ukêra ulil pțêkêñ ibot iñow kêş, ¹⁸ bañaan bawutna kame kê iyimani, Naşibați Şaaş țañ anwoon da aji win iko immeniin, amee. Şaaş

* 5:37 Untaayi Uweek kême : “butaan”. * 5:38 Ppên 21.24; Bgah 24.20; Pleşan 19.21. * 5:43 Bgah 19.18. * 6:13

Untaayi Uweek kême : “butaan”.

anjaan awin iko yi baŋaan bawoon baanji bawin aluŋ kaluku. »

Pyok pi baŋi
(Luk 12.33-34)

¹⁹ Yetu akak aŋini aji : « Nawutan kado kala pyok ti umundu wi, wi ŋbob na ŋjof ŋjaan ŋatok iko, wi bakiiŋ bajaan bajip. ²⁰ Naŋep̄en t̄ep̄ nado kala pyok pi baŋi, banwoon baanwo na ŋbob na ŋjof ŋantoki bka bi nan, bawoon baanwo na bakiiŋ bankjipi. ²¹ Dko di bka bi nu bawoon, dul di di kaŋeb̄ ki nu kakwoon. »

Pk̄es pawoon bjeehi bi uleef
(Luk 11.34-36)

²² Yetu akak aji : « K̄es kawoon unkaniya wi uleef ; woli k̄esu kawo k̄jeb, uleefu bti uwo ti bjeehi. ²³ K̄e woli k̄esu kaf̄eli, uleefu bti uwo ti bd̄em. Woli bjeehi banwoon ti iwi bawo bd̄em, ikeer awo ti bd̄em bweek! »

Naŋibaŋi na itaka
(Luk 16.13)

²⁴ K̄e Yetu akak aji : « Nin ŋaan aanhil kalempar baŋih bat̄eb̄ : apok alon kaŋal undu, k̄eme am̄eban alon, kaŋe beeh undu. Naanhinan kalempar Naŋibaŋi kabot kalempar itaka. »

Nahaŋan Naŋibaŋi
(Luk 12.22-31)

²⁵ Yetu akak ajukan aji : « Uko waŋ ukaan k̄e ŋjakan, nawut kaŋaaf uko ude [na udaan] wi nanumiin pa ubida, k̄eme iko iwohara yi nanumiin pa uleef wi nan. Ubida umpel uko ude i? K̄e uleef, umpel imiŋa i? ²⁶ Natenan ŋkat: ŋaanji ŋatepi, ŋaanji ŋakit, ŋaanji ŋahank ti inkuti, k̄e Aŋinan anwoon baŋi aŋe ji wul ŋa uko ude! M̄enŋ an napelun ŋa i? ²⁷ Ahoŋ ti an ahilanun ti manŋaaf kahoŋal̄es unuor uloolan ŋaŋ ti ubida wi nul? ²⁸ K̄e we uwoon p̄taaf uko uwohara? Natenan it̄eeŋ yi ugoŋ wi uŋeeh jibi ijaan id̄em : iinji ilemp, iinji iŋiir. ²⁹ K̄e nŋe jakan, Falomon naŋih, ti pd̄em pi nul bti, aambaan kaŋeŋi'ara ji kalon ti ya. ³⁰ Ujaagal uwo nŋa du uŋeeh, faan balun baf̄el wa du bdo, k̄e Naŋibaŋi aŋe ji woharana woharan wa iko inuura. An, nanwoon naanfiyaar ak̄eŋan, nameen na manjoonan k̄e alun kawohar̄enan kak kapelan. ³¹ An kak, nakhaajala, nakbi kaduka duka ti pla uko ude k̄eme uko udaan, k̄eme uko uwohara. ³² Iko yaŋ yi yi banwoon baanfiyaar Naŋibaŋi bajaan babi wo wo ti bla, k̄e an, Aŋinan anwoon du baŋi ame k̄e nanuma iko m̄enŋ bti. ³³ Nawo i kaŋep̄ t̄ep̄ duna kala pneeŋ du Pŋih pi nul na pdo uko wi ajakun uwo uŋool, kaŋe kayeenk kak iko m̄enŋ bti. ³⁴ Nawutan keeri kaŋaaf uko wi faan : faan dawo di Naŋibaŋi. Unuor unjinti na unoor wi wa. »

7

Nawutan kado katen buŋaan di bat̄enŋan

¹ Yetu akak aji na baka : « Nawutan kabi kaduka duka ti pten buŋaan bi bat̄enŋan, Naŋibaŋi awutna katen bi nan. ² Jibi naktenuŋ bat̄enŋan, h̄enk di di Naŋibaŋi aklun katenan ; k̄e kaniibi ki nakniibunun, kul ki ki baklun kaniibunan. ³ Ibaa tenar we kat̄emal kanwoon ti pk̄es pi at̄enŋu, aŋe duk pmul panwoon ti pi nu? We ukaan ba? ⁴ Hum di di ihinanun kaji na at̄enŋu, "ayit̄ naan, biin mp̄enanu kat̄emal ti pk̄es" aŋe duk pmul panwoon ti pi nu? ⁵ Iwi nataaki, duni ip̄enan pmul panwoon ti pk̄es pi nu! Woli ip̄enan pa kbaa hil kawin bnuura, kap̄enan kat̄emal kanwoon ti pk̄es pi at̄enŋu!

⁶ « Nakwul ŋbuŋ uko unyimanun, kaŋi ŋakakaran ŋadam ; nakf̄el wuuru wi nan ti ihoŋ yi ŋkuma kaŋi ŋabi ŋapoŋ poŋan wa. »

Naŋehaan Naŋibaŋi Aŋinan
(Luk 11.9-13)

⁷ Yetu akak ajukan aji : « Naŋehaan, naluŋ kayeenk, nalaan, naluŋ kawin, nakob kobaan, balun kahaab̄eŋan. ⁸ H̄enk di uwoon, ŋaan aŋnehanun aka, anklan awin ; k̄e ankoŋ kobanun, bahaab̄eŋa.

⁹ « Ahoŋ ti an i i abukul ak̄nehanun kapoom aŋe wula plaak? ¹⁰ K̄eme aŋehana uŋeb̄ aŋe wula upula ba? ¹¹ Woli an nandoon awo bado buŋaan name pwul babukan iko inuura, naŋalanun ŋyaas hum ŋi ŋi Aŋinan i baŋi ahilanun kaŋen bank̄nehanulun iko inuura?

¹² K̄e h̄enk di di nawoon kado baŋaan uko bti wi nanaluŋ badolan. Uko waŋ wi wi *Bgaŋ bi Moyit na *baŋupar Naŋibaŋi bakanun. »

Pl̄eman pamminun
(Luk 13.24)

¹³ Yetu aŋini na baka aji : « Natamaan naneejna pl̄eman pamminun. Pl̄eman na bgaŋ injaan iŋooŋ ŋaan du dko di akyaan katoknaana ihaani, k̄e batum baji bat̄epna ya. ¹⁴ K̄e pl̄eman na bgaŋ inŋaan aji iŋooŋ ŋaan du dko di akkaani ubida iŋe min, k̄e baŋaan bantiinku bajaan bawin ya kaŋepna ya.

¹⁵ « Nalipariin bandaarun aji bawo *baŋupar Naŋibaŋi. Baji babi ti an kawo ji ŋkaneel aŋe wo du ŋhaas ŋi baka ŋŋiin ŋanjoonun. ¹⁶ Naluŋ kayikr̄enaan baka ti mnwo mi baka. Naan aanhilan kamar mbut ti byuw, k̄eme mŋjaak ti bt̄emp̄el. ¹⁷ Bko bjeŋ baji bawul mbuk mnuura, k̄e bko bmaakal baji bawul mbuk mnuuŋaan. ¹⁸ Bko bjeŋ baanhil pwul mbuk mnuuŋaan, k̄e bko bmaakal baanhil pwul mbuk mnuura. ¹⁹ Bko banwoon baanji bawul mbuk mnuura baji bafal kaf̄el du bdo. ²⁰ K̄e h̄enk di di naklun kayikr̄enaan baŋaan m̄enŋ ti mnwo mi baka.

²¹ Mēnt̄ bañaan̄ bti bankjaknuŋ “Ajugun, Ajugun” bakneejuŋ du *Pših pi Baŋi, ankdolun̄ ŋaŋ uko wi Paapa i baŋi aŋaluŋ akneejuŋ da. ²² Unuur mēnt̄ batum baluŋ kajakēn : “Ajugun, Ajugun, jēm ŋi katim ki nu ki ki ŋŋupnuŋ Uŋup wi Našibaŋi i, adook ŋntaayi abot ado mlagre mntum i?” ²³ Wal mēnt̄, dji na baka : “Mēmbaan̄ kame'araan ; nalowaan, an nanwoon̄ naanji naŋaš Bgah bi Našibaŋi.” »

Itoh itēb

(Luk 6.47-49)

²⁴ Yetu akak aji : « Hēnk, woli ŋaan̄ atiink̄ ŋŋup ŋi naan̄ ŋi, abot aŋaš ŋa, awo wo ji ŋaan̄ natit anniwuŋ katohul, apaf ka ŋi mnlak. ²⁵ Ušubal ubii, kē meel mampaari, uyook kē unaŋa akēk ; kē kaanjoti, ŋiki kajip adiiłēn, apaf ŋi mnlak. ²⁶ Kē aŋsaŋ atiink̄ ŋŋup ŋi naan̄ ŋi ašē wo aankŋaš ŋa awo ji ŋaan̄ anwoon̄ aantiti, anniwuŋ katoh ŋi pyiw. ²⁷ Ušubal ubii, kē meel mampaari, kē uyook unaŋa akēk, kē kajot atoka bti. »

²⁸ Wi Yetu aŋiiniŋ haŋ aba, bañaan̄ bañoŋar pjukan pi nul, ²⁹ ŋiki aanji jukan ji *bajukan Bgah biki baka, aji jukan na pdiim pi naših.

8

Yetu ajeban ŋiiniŋ ammaakuŋ bdo

(Markut 1.40-44; Luk 5.12-14)

¹ Yetu awala du pnkuŋ, kē bañaan̄ batum bašē wo ŋi pŋaša. ² ŋiiniŋ alon̄ ammaakuŋ bdo abi, aŋoga, ašē jot ŋi ihoŋul, afēt̄ kaara ŋi mboš aji na a : « Naweeek, woli iŋali, ihinan̄ kajebanaan, nkaŋ njint̄. » ³ Yetu atar kaŋen̄ abana, ašē ji : « Aa, dŋali, kakan̄ ijint̄. » ŋi dko mēnt̄ kē pmaak pi bdo pabi pēn pēn ŋi a. ⁴ Kē ašē ji na a : « Wutan̄ kaŋup nin alon̄ uko unŋepuŋ, duni iya iwinana du *naŋenan̄ Našibaŋi ibot ido bŋenan̄ bi Moyit̄ ajakuŋ pa baŋow bi nu kadiimanaan̄ bañaan̄ bti kē ijebi. »

⁵ Yetu aneej ubeeka wi Kapernawum, kē naweeek i bangoli iŋeen-week alon̄ ašē bi aŋoga akaoŋa ⁶ aji : « Naweeek, nalempar naan̄ amaaŋ apiint̄ du katoh, ayoj iŋeen na ihoŋ, ahaj maakan. » ⁷ Yetu ateema aji : « Nya, dya kajebana. » ⁸ Naweeek i bangoli kē ašē ji na a : « Naweeek, dpoŋ pa ibi ineej ŋi katoh naan, bē iŋale ŋup uŋup uloolan̄ ŋaŋ, nalempar naan̄ kabi jeb jeb. » ⁹ Nji kak dka anšihnuŋ, abot awo na bangoli biki nšihuŋ, woli dji na alon̄ ŋi baka : “Yaani” aya, aji na undu “Biini” abi. Woli dkak aji na nalempar naan : “Dolan̄ uko wi!” Ado wa. »

¹⁰ Wi Yetu atiinkuŋ uko waŋ ašē maŋ naweeek i bangoli maakan, aji na bankŋašuluŋ : « Dŋupan na manjoonan, ŋi Itrayel bti, mēmbaan̄ kawina ŋaan̄ alon̄

anfiyaari ji i. » ¹¹ Dŋupan, batum baluŋ kawoona ŋtaak bti ŋi umundu, kaŋo kade du Pših pi Baŋi na *Abraham, *Itaak, na *Yakob bateemun. ¹² Kē bañaan̄ bambiiŋ aka na pneej du Pših pi Baŋi, bašē fēlana bdiŋ, du dko di bdēm, dul di bakluŋ kawooni, kadeebaŋ kadohrēn.

¹³ Kē Yetu ašē ji na naweeek i bangoli : « ŋiiniŋ! Našibaŋi ajeban namaakal i nu, ŋiki ifiyaar aji ado haŋ. » Kē nalemp ajeb ŋi dko mēnt̄.

Yetu ajeban bamaakal batum

(Markut 1.29-34; Luk 4.38-41)

¹⁴ Yetu aya du uko Timoŋ Piyeer, ašē ŋenk̄ kē anin̄ aharul apiint̄, kē uleef uyik na a. ¹⁵ Abana ŋi kaŋen̄, kē pmaak papēn ŋi a, kē anaŋa awul baka pde.

¹⁶ Wi utaakal ubanuŋ, baŋija bañaan̄ batum biki ŋntaayi ŋakyewlēnuŋ, kē ado pdiim ploolan̄ adook ŋntaayi abot ajeban bamaakal bti, ¹⁷ Hēnk di uko wi *Itayi *Naŋupar Našibaŋi ajakuŋ udolaniiniŋ:

“Ajeŋ pŋakēm pi nun abot akuŋa mmaak mi nun.”

Naŋašar Yetu awo kawul uleeful bti

(Luk 9.57-62)

¹⁸ Wi Yetu awinuŋ kē bañaan̄ batumi kē ašē ji na baŋašarul baya bdēk umban̄ wundu. ¹⁹ Wal mēnt̄, kē *najukan Bgah alon̄ ašē ji na a : « Najukan, dko di ikyahān, dŋaša da. » ²⁰ Kē Yetu ašē teema aji : « Nŋfēs ŋaka ihēr, kē ŋkat ŋaka intan̄, kē *Abuk ŋiiniŋ ašē wo aanka dko dpafni bkow. »

²¹ Alon̄ kak ŋi baŋašarul aji na a : « Naweeek, duni ŋenēn te umoyēn Paapa. » ²² Kē Yetu aji na a : « ŋašaŋ, iwut bakaŋ baya bamoy bakaŋ biki baka. »

Yetu aŋaŋan ukēk

(Markut 4.35-41; Luk 8.22-25)

²³ Yetu apaya wal mēnt̄ ŋi bŋeem, kē baŋašarul bakak apaya na a ŋi ba aya. ²⁴ Ukēk uweek umara mara anaŋa, kē ŋmaarōŋ ŋado wun bŋeem. Yetu kē ašē ŋoyēt̄. ²⁵ Baŋašarul baŋoga ahuma ašē huuran̄ aji : « Ajugun, buuranun, ŋket! » ²⁶ Kē Yetu ašē ji na baka : « we ukauŋ kē naklēnk̄ ba, an nanwoon̄ naanfiyaar akēšan? » Anaŋa wal mēnt̄, aŋoman na uyook na meel mi bdēk kē dko dayompandēri. ²⁷ Bañoŋar maakan ašē ji : « ŋaan̄ i awo alon̄, kē uyook na meel ŋado ji ŋatiinka? »

Yetu ajeban biint̄ batēb biki ŋntaayi ŋanejuŋ

(Markut 5.1-20; Luk 8.26-39)

²⁸ Wi Yetu abanuŋ du plut, du utaak wi Bagenatereŋ, kē biint̄ batēb banwoon̄ na ŋntaayi bašē pēna du pŋuran̄ abi ayit na a. Bajooŋ maakan kē nin ŋaan̄ alon̄ aando

✧ 8:17 Natenan̄ ŋi Itayi 53.4; na ŋi 1 Piyeer 2.21-24.

ñoom ñoom ptëpna bgah mënť. ²⁹ Biint mënť bawo ťi pñuuran aji : « Inumi'un we ba, abuk Nařibaťi? Ibi bi pyewlënum ji unuur wi pwayëř ubi udo kaban i? »

³⁰ Batani bweek bi ñnkuma blon bawo ťi kañog dko mënť, ařuuñ. ³¹ Wi wi ñntaayi ñařaan akoot Yetu aji na a : « Woli ñal pdookun, kdolon ñneeť ťi batani bi ñnkuma ńi. » ³² Kë aji na ńa ńaya, kë ñapën aya neej du ñkuma. Ți dko mënť, kë batani bti bařë wor woran du pnkuñ aneeť du meel ayoor. ³³ Bayafan bajug batani bajin na pti ařë ya kakalëř ubeeka uko unťëpũ bti na uko undolun biint biki ñntaayi ñabiin aneeť. ³⁴ Kë bañaan bti banfëťun ťi ubeeka bařë tool pya du Yetu. Wi bawinaarulun win ařë kooťa apën ťi utaak wi baka.

9

Yetu ajeban ñiint anyojun ihoť
(Markut 2.1-12; Luk 5.17-26)

¹ Yetu apaya ťi bteem, amuur bdëk ařë ya du ubeeka wi nul. ² Kë bañaan balon bařë ťija ñiint alon anyojun ihoť, ampiintun ťi kajiiñ. Wi Yetu awinun pfiyaar pi baka, ařë ji na ñiint naťakmaan : « Ñiintu, haťan, ipekadu yi nu ipënanaa. »

³ Kë *bajukan Bgah balon bařë hoopaťer aji : « Ñiint i akar Nařibaťi! » ⁴ Kë Yetu, ammeen ńřal ńi baka ařë ji na baka : « we ukaan kë nawo na ńřal ńwuťaan ńjan ba? » ⁵ We uyojnun ba : pji na ñiint i : « Ipekadu yi nu ipënanaa » këme « Naťiin ipoř? » ⁶ Natenan, nabaan ame kë Abuk Ñiint aka mnhina mi ppënan ipekadu ťi mboř. » Wi wi ařaan aji na ñiint naťakmaan : « Naťiin, ijeť kajiiñ ki nu, iťiiř katohu! » ⁷ Ñiint anaťa ťi dko mënť, aťiiř katohul. ⁸ Wi pnťuk pi bañaan pawinun uko mënť, palënk maakan, ařë wo ťi pbeeb Nařibaťi ťi uko wi awulun bañaan mnhina mntënt mi.

Yetu adu Maci
(Markut 2.13-17; Luk 5.27-32)

⁹ Wi Yetu apënuť, awin ñiint alon anwoon katim ki Maci kë aťo du dko di aklempnun, aji kobraar daařa. Kë ařë ji na a : « Țařaan! » kë Maci anaťa aťařa. ¹⁰ Yetu aya ťo ade du katoh ki Maci, kë bakobraar daařa batum na bañaan balon batum biki bajaan badu bado buťaan bařë wo da, bawo ťi pde na a, ul na baťařarul. ¹¹ *Bafaritay bawin uko mënť ařë ji na baťařar Yetu : « we ukaan kë najukan i nan akde na bakobraar daařa na bado buťaan ba? » ¹² Kë Yetu antiinkun baka ařë ji : « Mënť bañaan banwoon bajeb banumiin nakuraar, bamaakal banumi'unul. » ¹³ Nayaan najuk uko wi uťup wi ujakun : « Mñağa mi mi nnumiin, mënť pñaak pi ñntaam pi pi nnumiin. »* Yetu akak

aji na baka : Mëmbi bi pdu bañaan banřalun aji bawo batool, dbi bi pdu bandinanun aji bawo bado buťaan. »

Yetu aťiiniyaan pyiman

¹⁴ Baťařar Yowan bañog Yetu ařë ji na a : « we ukaan kë un na bafaritay ńi ñyiman kë baťařaru bařë wo baanji bado han? » ¹⁵ Kë Yetu ařë teem baka aji : « Ți unuur wi bniim, ñaan ahilan kado bañaan bambiin bniim bajooťan ji bawo na puum i wal wi naniim ahumuť da? Kë wal uřë bi wi naniim akjejaniiñ. Bayiman ťi ñnuur mënť. ¹⁶ Ñaan aanji jeť kalëmënt kahalulu kabamna kamiřa kaťaf, woli ñaan ado han kalëmënt kahalulu kaji kapul ital yi ubamna, dko dantowiin dabaa haan haan maakan! »

¹⁷ « Nin ñaan alon kak aanji ťu poot phalu ťi ńbuuli ńřaf, ado le han poot phalu puñ pafom ńbuuli, poot katula ťi mboř, ńbuuli katoka. Kë ñaan ařë wo kaťu poot phalu ťi ńbuuli ńhalu, poot na ńbuuli ńařë wo ńjeb. »

Yetu ajeban ñaať alon akuť anaťan poonu
abuk Jayirut ťi pkeť
(Markut 5.21-43; Luk 8.40-56)

¹⁸ Yetu ahum kaťiini, kë naweek alon i *katoh kañehanaani ki bayuday ařë bi aňoga anup ťi kadunul ařë ji : « Abuk naan abaa keť keť hënkun. Biin ipafa kañen ajebna. » ¹⁹ Kë Yetu anaťa na baťařarul aťařa.

²⁰ Wal mënť kë ñaať alon anwoon na pmaak pi ptula pñaak ńřubal iñeen na ńřëb ařë ñog Yetu ťi kafet, aban kambiiñ ki kamiřa ki nul, ²¹ ařë ji ťi uřalul : « Woli dhinan tañ aban kamiřa ki nul kajeb. »

²² Yetu akok awina ařë ji : « Haťan ñaaťu, pfiyaar pi nu pajebanu. » Ți dko mënť kë ñaať abi jeb jeb.

²³ Wi babanun du uko naweek i katoh kañehanaani kë Yetu ařë win bateen puum* na bañaan banyewliin ařë ji : ²⁴ « Napënan : Poonu aankeťi, anoyënt ńoyënt. » Kë bañaan bařë beña. ²⁵ Wi wi adolun bañaan kë bapëni, ařë mëban poonu ťi kañen kë anaťa. ²⁶ Uko mënť upënal ťi utaak mënť bti.

Yetu ajeban bakuul batëb

²⁷ Yetu atool pya, kë bakuul batëb bařë wo ťi pťařa ařë huuran aji : « Abuk Dayiť ñađi'un! »

²⁸ Wi abanun du katoh, kë bakuul bukun bařë bi aňoga, kë ařë ji na baka : « Nařal aji dhil pdo uko wi nakheparaanun i? » Kë bateema aji : « Naweek, ihili. » ²⁹ Kë ařë ban baka keř wal mënť aji : « Uwoon jibi nafiyaarun. » ³⁰ Keř ki baka kë kařë haabřa. Yetu abëg baka wal mënť aji : « Naťaafaraan kaťup ñaan! » ³¹ Kë bukal, wi bapënuť, ařë ťup bañaan bti ťi utaak.

* 9:13 Hotey 6.6. * 9:23 Bateen puum : Bayuday woli ñaan akeťa keť baji babi kateen teen.

Yetu ajeban ñiint ambiisun bɕup
(Luk 11.14-15)

³² Wi Yetu na baɕaɕarul bakpɛnuŋ, kɛ baɕɛ tɕja ñiint alon ambiisun bɕup ɕiki untaayi ulon uneej ɕi a. ³³ Yetu adook untaayi, kɛ ñiint aɕɛ bi jun jun bɕup. Bañaan bañoŋar aɕɛ ji : « Nin nɛmbaan kawinara uko utɛnt wi ɕi *Itrayell ! »
³⁴ Kɛ *bafaritay baɕɛ ji : « Uweek wi nntaayi uwululun mnhina mi pdook nntaayi. »

Yetu añaaga pntuk pi bañaan

³⁵ Yetu aji ɕɛp ɕi nbeeka na nfɛt bti, kajukan du itoh inehanaani, kaɕup Uɕup Ulil Unuura wi Pɕih pi Baɕi kabot kajeban mmaak bti na pɕakɛm bti mi bawoonaanun. ³⁶ Wi Yetu awinun pntuk pi bañaan aɕɛ ñaga pa, ɕiki banoor baamme uko wi bakdolun awo ji nkaneel njanwoon njanaka nayafan. ³⁷ Wal mɛnt kɛ aɕɛ ji na baɕaɕarul : « Kakit kadɛmi, kɛ balemp baɕɛ tiinkɛt ; ³⁸ nakooɕan ajug kakit ado balemp babi kakit. »

10

Banjañan iñeen na batɛb biki Yetu
(Markut 3.13-19; Luk 6.12-16)

¹ Yetu adu baɕaɕarul iñeen na batɛb aɕɛ wul baka mnhina mi pdook nntaayi, na mi pjeban mmaak bti na pɕakɛm bti. ² Itim yi banjañan iñeen na batɛb mɛnt yii yi : Fimonj i bajaan badu Piyeer na Andre aɕa'ul ; Jakob na Yowan babuk Tebede ; ³ Filip na Bartelemi ; Tooma na Maci nakobraar daaɕa ; Tade na Jakob abuk Alfɛ ; ⁴ Fimonj i bajaan badu nagutar utaak na Yuda Itkariyot, ambiinj adek Yetu kafɛt.

⁵ Banjañan iñeen na batɛb mɛnt, Yetu ayil baka aji na baka : « Nawutan kaya du banwoon baanwo bayuday na du nbeeka nji utaak wi *Tamariya. ⁶ Nayaan du bañaan biki Itrayel, banwoon jji nkaneel njanneemuŋ. ⁷ Nayaan naɕup baka kɛ Pɕih pi Baɕi pañogi. ⁸ Najebaan bamaakal, nanaɕaan bankeɕun, najinɕaan bammaakuŋ bdoos, nadookan nntaayi. Nayeenk bɛ naanluk nin ukoolan, nawulan nawut kado kaɕal baluk. ⁹ Nakɕij nin uwuuru, nin untaam, nin pataka ɕi nɛmbooɕu nji nan pa pnugna uko ulon. ¹⁰ Nakɕij nin umañ pa bayaas, nawutan kaya na kamiɕa kalon na iɕapaat ilon na panduk. Nalemp aka na pluka uɕɛnk wi nul. »

¹¹ Yetu akak aji na baka : « Ubeeka kɛme ufɛt wi nakbanaan, nadolan bayuujan ñaaŋ anwoon nanuura, naya naheta da te wal wi nakaɕaan. ¹² Woli naneej ɕi katoh, nawulan baka mboɕ naji : “Bnuura bawo ɕi an.” ¹³ Woli bañaan biki katoh mɛnt bawo banuura, bnuura bi nañehanun baya ɕi baka ; woli baanwo banuura, bnuura bi nan kakak du an. ¹⁴ Kɛ woli baanyeenkan abot awo baantiinkan, napɛnan ɕi katoh mɛnt kɛme ɕi ubeeka mɛnt nabot nadan danan

pdɛpalɛn ɕi lhoɕ yi nan nadiimanaan kɛ bado buɕaan. ¹⁵ Na manjoonan dɕupan, ɕi unuur wi pwayɛɕ uko wi Naɕibaɕi akluŋ kado ubeeka mɛnt utam kapel wi biki nɕaak nji Todom na Gomora. ¹⁶ Natenan, dɕyilan ji nkaneel ɕi ptoof pi nñiinj ; nadoon kalipara keeri ji nɕula nabot najint nɕaas ji nɕalab nɕaatal. »

Mnhaj mankmbiinj

(Markut 13.9-13; Luk 21.12-17)

¹⁷ Yetu akak aji na *banjañan : « Nali-pariinj bañaan ; baluŋ kaɕijan du nruha kabot kakoban du *itoh inehanaani ; ¹⁸ baluŋ kañoofan du kadun ki bantunja na ki baɕih ɕiki nafiyaarɛn. Wal mɛnt, nahilina naɕup ɕi kadun ki baka na ki nɕaak bti uko wi nameej ɕi nji. ¹⁹ Kɛ woli baɕijan uruha, nakhaajala kado kala uko wi nakaɕaan kaɕup kɛme jibi nakaɕaan kaɕup : uko wi nakaɕaan kaɕup ubi ɕi bkowan wal mɛnt. ²⁰ Mɛnt an nakaɕaan kaɕiini, *Uhaas wi Naɕibaɕi Aɕinan ukluŋ kaɕɛpna ɕi an kaɕiini.

²¹ « Naan aluŋ kakeɕaar abuk aɕin kado bafiña. Aɕin napoɕ aluŋ kakeɕaar abukul kado bafiña ; bapoɕ banataɕara bajug baka kado bafiŋ baka. ²² Bañaan bti baɕooran ɕiki nafiyaarɛn ; kɛ anɕaaj amɛban kaliintan te kaban, abuur. ²³ Woli badookan du ubeeka ulon, nanaɕiinj naya du ulon umpaɕi. Na manjoonan, dɕupan, naankba nbeeka nji Itrayel bti bɛ *Abuk Ñiint aambi.

²⁴ Yetu akak aji : « Baanhil kamɛban bnuura najuk kapelan najukan, kɛme nalemp kapelan i aklemparuŋ. ²⁵ Baɕale mɛban najuk aliŋan na najukan, uko mɛnt kakɛɕ, kɛ uwoha haŋ pa nalemp na ajugul. Wi bajakuŋ ajug katoh awo *Beltebul, we wi bawoon baankɕup ɕi biki katoh ba? »

In i ñaaŋ awoon kado kaɕi
(Luk 12.2-7)

²⁶ Yetu aji na baka : « Nakdo kaɕi nin ñaaŋ, Uko bti unhanɕun uluŋ kapɛn kawinana, kɛ uko bti ummeninj uluŋ kameeɕana. ²⁷ Uko wi nji kaɕupanaŋ du bdɛm, naɕupan wa na pnak ; uko wi nji kahoopaɕanan, naɕupan wa du itoh duut.

²⁸ « Nakdo kaɕi banhilanuŋ pñinj uleef aɕɛ wo baanhilan pñinj uhaas ; naɕɛpan ɕɛp nado kaɕi Naɕibaɕi ankaar mnhina mi ptook uleef na uhaas bti du infernu. ²⁹ Baanji bawaapar nɕiiru nɕɛb ktaka kntiinku i? Kɛ nin ulon ɕi na uɕɛ wo uunji uɕot bɛ Naɕibaɕi Aɕinan aammee! ³⁰ Kɛ an, uwek wi bkow bi nan bti udoo fɛnana. ³¹ Naklɛn keeri nin ukoolan, nadɛm apel pntuni pi nɕiiru. »

Pɕinan kɛme ppok Yetu

(Luk 12.8-9)

³² Yetu aji na baka : « Ñaaŋ ankɕinanun ɕi kadun ki bañaan kɛ awo naɕaɕaraan, dluŋ kadinan ɕi kadun ki Paapa anwoon du baɕi

kaji awo naṭaṣaraan. ³³ Kē ñaañ anṣaan apokèn ṭi kadun ki bañaan, dluṅ kapoka ṭi kadun ki Paapa anwoonṅ du baṭi. »

Pfiyaar Yetu pagar bañaan
(Luk 12.51-53; 14.26-27)

³⁴ Yetu akak aji : « Nawutan kaṣal kaji dbi bi pṭij bṭiinkar ṭi umundu ; dbi bi pṭij ugut. ³⁵ Dbi pnaakrèn ñaañ na aṣin, ñaaṭ na anin, ñaaṭ na anin ayinul. ³⁶ Bañaanṅ biki katoḥ ki ñaañ bakwoonṅ baṣooradul.

³⁷ « Ñaañ anṅalunṅ aṣin na anin apelanaan, aantaanṅ na pwo na nji. Anṅalunṅ abukul apelanaan aantaanṅ na pwo na nji. ³⁸ Ñaañ anwoonṅ aankuṅa krut ki nul kadinan phaj ji nji, kapoṣ ṭi kafetṅ ki naan udole wo pkeṭ, aantaanṅ na pwo na nji. ³⁹ Ñaañ anklaanṅ pbuuran ubida wi nul alunṅ kawaanṅ wa, kē anwaaṅunṅ ubida wi nul pa nji alunṅ kayeenk wa. »

Anyeenkunṅ naṭaṣaar Yetu, Yetu i i ayeenkunṅ
(Markut 9.37,41; Luk 9.48; 10.16; Natanan ṭi Yowan 13.20)

⁴⁰ Yetu akak aṭiini aji : « Ñaañ anyeekananaṅ nji i i ayeenkunṅ, kē anyeenkunṅ, anyilunṅ i i ayeenkunṅ. ⁴¹ Ñaañ anyeenkunṅ *Naṭupar Naṣibaṭi ṭiki awo Naṭupar Naṣibaṭi, ayeenk baluk banliṅunṅ na bi Naṭupar Naṣibaṭi ; kē anyeenkunṅ ñaañ natool ṭiki awo natool, ayeenk baluk banliṅunṅ na bi ñaañ natool. ⁴² Ñaañ anṅṅenunṅ alonṅ ṭi bampotētaanunṅ ṭi baṭaṣaar naan biki adaan, udole wo kakoopa kaloolan ki meel mnjoob ka, ṭiki awo naṭaṣaraan, dṭupan na manjooan, aankwaanṅ baluk bi nul. »

11

¹ Wi Yetu aṭupunṅ baṭaṣarul iṣeen na batēb uko wi bawoonṅ i pdo aba aṣē tool aya pjukan na pṭup Uṭup Ulil Unuura du ṅbeeka ṅi dko mēnt.

Yetu aṭeem bayili biki Yowan Nabattaar
(Luk 7.18-35)

² Wi *Yowan Nabattaar awoonṅ ukalabuṣ atiink kē baktiiniyaan iko yi *Krittu adolonṅ. Ayil wal mēntṅ baṭaṣarul kē bahepar Yetu aji : ³ « Iwoonṅ anwoonṅ i pbi, kēme ṅwo biki kayoonṅ alonṅ kak? »

⁴ Yetu kē aṣē teem baka aji : « Nayaan nakakalēṣ Yowan uko wi nakwinunṅ akuṭ atiink hēnk : ⁵ Bakuul bakak awin, banṭakmuṅ bapoṣ, bammaakuṅ bdoo bajebi kē bandēnemunṅ baktiink, bankeṭunṅ banaṭa ṭi pkeṭ, Uṭup Ulil Unuura utiinkana ṭi bawaan. ⁶ Anwoonṅ aampok pfiyaarēn anuurandēni. »

⁷ Wi baṭaṣaar Yowan batoolunṅ pya kē Yetu aṣē ṭiini na pntuk pi bañaanṅ ṭi uko wi Yowan

aji : « we wi wi nayaanṅ pten du *pndiṣ ba? Bmaaj bi uyook ukṣiṅunṅ ba i? ⁸ Kē we wi wi naṣaanṅ aya pten ba? Ñiintṅ anṅēgiṅ a i? Bankaanṅ iko inuura bawo du itoh yi baṣih i? ⁹ Kē we wi wi nayaanṅ pten ba? *Naṭupar Naṣibaṭi a i? Aa dṭupan, nawin ampelunṅ Naṭupar Naṣibaṭi. ¹⁰ Ul i i upiṭunṅ ṭi a aji : “Tenan, nayili naan awunṅ ṭi kadunu abomanu bgah.”»

¹¹ « Na manjooan, dṭupan, ṭi bañaanṅ bambukiṅ ṭi kayiṅ ki baatṅ, nin alonṅ aampel pel Yowan ; kē ñaañ anwoonunṅ nampoṭi du *Pṣih pi Baṭi aṣē pela. ¹² Du wal wi Yowan Nabattaar te hēnkunṅ, bañaanṅ baji bagutar Pṣih pi Baṭi, kē bantamanunṅ bajaanṅ baneej ṭi pa *. ¹³ Baṭupar Naṣibaṭi bṭi na Bgah bi Moyit abi ban te du Yowan baṭup ubi wi Pṣih pi Baṭi. ¹⁴ Yowan awoonṅ ñaañ i Naṭupar Naṣibaṭi abiiṅ aṭiiniyaan wi ajakuṅ *Eli alunṅ kabi kak. Nafiyaar uko mēntṅ i? ¹⁵ Ankaanṅ ibaṭ iṭiink, aṭiinkan! »

¹⁶ Yetu akak aji : « Kē bahonṅ biki mbaanṅ anaamntēn na bañaanṅ biki kawuunṅ ki? Bawo ji bapoṭ banṅonṅ du ufeuru aṣē ṭēṣēr na batēntṅ baka ¹⁷ aji : “Nṭeeni kē naankii! Nyeeh iyeeh yi pjootanṅ kē naanwoonii!” ¹⁸ Yowan Nabattaar abii, aande, aandaan poot, kē baji : “Awo na untaayi!” ¹⁹ *Abuk Ñiintṅ kē abii, ade abot adaan poot, kē baji : “Awo nafeer, nakuj, awo nanoh bakobraar daaṣa na bado buṭaan!” Kē baṣē ji bayikrēn kē ñaañ awo na uṣal unṭuṅa wi Naṣibaṭi ṭi iko yi ajaanṅ ado. »

ṅbeeka ṅanwoonṅ ṅaandi pfiyaar
(Luk 10.12-15)

²⁰ Wal mēntṅ kē Yetu aṣē wo ṭi pṅoman na biki ṅbeeka ṅi adolonṅ mlagre mntum ṭiki baanṭēṣ ṅbida ṅi baka awut pjuban.

²¹ Aji na baka : « Nawuṭani, an biki ubeeka wi Koratim, nawuṭani an biki ubeeka wi Bettayida. Woli mlagre mandolaniṅ du an mandolaniṅ lah du ṅbeeka ṅi Tir na Fidonṅ, banfēṭunṅ da badobi wohara undi-imaan ṅṣaaku kadiimanaan kē banal pṭēṣ ṅbida ṅi baka. ²² Ukaanṅ kē nji kaṭupan, ṭi unuuru wi pwayēṣ, uko wi Naṣibaṭi akdolanṅ ulunṅ katam kapel wi biki Tir na Fidonṅ. ²³ Kē an biki Kapernawum, nanunṅ aji nalunṅ kadeenana te du baṭi i? Nabaṭa ṭēp ṭēp kawalana te du infernu. Woli mlagre mandolaniṅ ṭi an mandolana lah du ubeeka wi Fodomṅ uwoha da te hēnkunṅ. ²⁴ Ukaanṅ kē nji kaṭupan, ṭi unuuru wi pwayēṣ, uko wi Naṣibaṭi akdolanṅ ulunṅ katam kapel wi biki Fodom. »

Pnoorfēn pi bannoorunṅ
(Luk 10.21-22)

* **11:10** Malaki 3.1. * **11:12** Bañaanṅ baji bagutar Pṣih pi Baṭi, kē bantamanunṅ bajaanṅ baneej ṭi pa kēme : bañaanṅ banaṭara Pṣih pi Baṭi, kē bañaanṅ banjooṅunṅ bakdo na pyeenk pa. * **11:21** Natanan ṭi Itayi 23.1-18. * **11:23** Natanan ṭi Ujuni 19.24-27.

²⁵ Wal mēnt Yetu akak aṭup na baka aji : « Paap, Ajug baṭi na mboṣ, dbeebu wi imenuj iko yi bantohi na bammeen, aṣe diiman ya bapoṭ bampoti. ²⁶ Yoow Paap, waṅ uwoon uko wi iṅalu. ²⁷ Paapa awulunṅ iko bti. Nin ṅaaṅ aamme nji Abukul uko wi nwoon bē mēnt Paapa a ; kē nin ṅaaṅ aamme uko wi Paapa awoon bē mēnt nji Abukul a, na biki ndatuṅ adiiman baka a.

²⁸ « Nabiin ṭi nji an bti nankhajun abot anoor pkuṅ, nji dhetanan.

²⁹ « Nadoon uko wi nṅu'anaṅ, nado kajuk ṭi nji, ṅhaaṣ ṅi nan ṅaluṅ kanoorfēn ṭiki djoob bkow akuṭ awalanaṅ bkow naan. ³⁰ Ulemp wi nji kaṭu'anaṅ uuntami, kē pkuṅ pi nji kaṭu'anaṅ pakak awo paandiṭi. »

12

*Yetu na unuur wi pnoorfēn
(Markut 2.23-28; Luk 6.1-5)*

¹ Ṭi wal mēnt, Yetu awo ṭi pmuur ṅteeh ṅi ṅdeey ṭi *unuur ulonṅ wi pnoorfēn wi bayuday, kē baṭaṣaruṅ banwoon na ubon baṣe wuur ṅa adoh ² Bafaritay balonṅ bawin baka aṣe ṭi na a : « Tenan, baṭaṣaru bado uko wi Bgah baneenanunṅ pdo ṭi unuur wi pnoorfēn. » ³ Kē Yetu aṣe teem baka aji : « Naanleyiir uko wi *Dayiṭ abiiṅ ado i, wi ubon ukde'ulunṅ ul na batēṅṅul? ⁴ Aya aneeṅ du katoh ki Naṣibaṭi, ajeṅ ipoom yi badolunṅ pa *bṭeṅṅan bi Naṣibaṭi ade. Ipoom yi ul na batēṅṅul bawoonṅ baanwo i kade, baṭeṅṅan ṭaṅ bakaanṅ na pde ya. ⁵ Naankak aleyiir ṭi ulibra wi *Bgah bi Moyit kē ṭi unuur wi pnoorfēn baṭeṅṅan du *Katoh Kaweek ki Naṣibaṭi baanji banoorfēn jibi Bgah bajakuṅ, kē uunji uwo pjuban pa baka. ⁶ Kē nṣe ṭupan, alonṅ* awo ṭi ampeli Katoh Kaweek ki Naṣibaṭi. ⁷ Naṣibaṭi aṭup ṭi ulibra wi nul aji : « *Mṅaga mi mi nnumiṅ, mēnt uṅaakan wa* »* woli nate lah uko wi mēnt naanktapar baṅaaṅ biki bṭup, banwoonṅ baanjubani. ⁸ *Abuk Niinṅ awoon Ajug unuur wi pnoorfēn. »

*Ṇiinṅ anṭakmuṅ kaṅen
(Markut 3.1-6; Luk 6.6-11)*

⁹ Yetu awoona da, aṣe ya du *katoh kaṅehanaani. ¹⁰ Kē ṅiinṅ alonṅ anṭakmuṅ ṭi kaṅen aṣe wo da. Bafaritay balonṅ baṅal katapar Yetu bṭup aṣe hepara aji : « Bgah bi nun badinan ṅaaṅ ajeban ṭi unuur wi pnoorfēn i? » ¹¹ Kē Yetu aṣe teem baka aji : « Ahonṅ ṭi an i i unkaneel wi nul ukjotunṅ ṭi bhēr ṭi unuur wi pnoorfēn bē aankyaaṅ wa kapēnan? ¹² Kē ṅaaṅ aṣe pel unkaneeṅ maakan! Hēnk, ṅaaṅ ahil kado bnuura ṭi unuur wi pnoorfēn. »

¹³ Wi wi aṣaaṅ aji na ṅiinṅ : « Taran kaṅen. » Kē atar ka kē kajebi, akak ṭi kandukiinṅ.

¹⁴ Wi bafaritay bapēnunṅ aṣe laṭar jibi bakdoli kadoo kafinṅ Yetu.

Yetu awo Nalempar Naṣibaṭi

¹⁵ Yetu ame uko mēnt aṣe pēn da. Baṅaaṅ batum baṭaṣa, kē ajeban baka bti, ¹⁶ aṣe lēbar na baka aji bawut kaṭup ṅaaṅ i awo i. ¹⁷ Uko mēnt uyuuṅ kē uko wi *Ṭayi *Naṭupar Naṣibaṭi abiiṅ aṭup udolanaa, hēnk, uko mēnt wii wi :

¹⁸ « *I awoonṅ nalempar naan i nji ndatuṅ, i ṅjalunṅ maakan, i mmaganunṅ,*

dlunṅ kaṭu Uhaaṣ wi naan ṭi a aṣe ṭup baṅaaṅ biki umundu kē Naṣibaṭi akakan baka batool.

¹⁹ *Aankṅom na nin ṅaaṅ aankoṅ kajaat baankoṅ katiinkṅ pṅiimul ṭi igah*

²⁰ *Jibi awoonṅ aankluṅ kakitṅ bmaajṅ bandoonṅ abi naayṅ naayṅ*

kēme kajēṣṣēnṅ pmul pankduhunṅ, hēnk kak di di akluṅ kaṅaga baṅaaṅ ban-noorunṅ

te wal wi akluṅ kakakan iko bti iwo itool ṭi kēṣ ki Naṣibaṭi :

²¹ *Hēnk ṅtaak bti ṅaluṅ kaṭu mnhaṭ mi ṅa ṭi a. »*

Yetu na Beltebul

(Markut 3.22-30; Luk 11.14-23)

²² Unuur ulonṅ baṭiṅ Yetu ṅiinṅ alonṅ i untaayi uneejunṅ. Awo nakuul abot biisṅ bṭup ; ajebana, kē akak aṭiini akuṭ awin. ²³ Baṅaaṅ baṅonṅar fuṭ aṣe ṭi : « I awoonṅ *abuk Dayiṭ i? » ²⁴ Wi bafaritay baṭiinkunṅ uko mēnt, aṣe ṭi : « *Beltebul uweek wi ṅntaayi uwululunṅ mnhina mi pdook ṅntaayi. »

²⁵ Yetu ame ṅṣal ṅi baka aṣe ṭi : « Woli baṅaaṅ biki utaaṅ uloolanṅ bagut, batok utaak di ; kē woli biki ubeeka uloolan, kēme katoh kaloolanṅ bagut, ubeeka mēnt kēme katoh mēnt kaankhilṅ kanaṭ. ²⁶ Kē woli *Fatana adookṅ Fatana, agut na uleeful : uwole hanṅ hum di di pṣihulṅ paknaṭunṅ ba? ²⁷ Naṣalanunṅ kak i! Woli nji ddookna lah ṅntaayi ṭi katim ki Beltebul, bankṭaṣanaṅṅ badookna ṅa ṭi katim ki in ba? Ukaanṅ kē bukal ṭi ṅleef ṅi baka bakluṅṅ kadiimanṅ kē naanfaṅi. ²⁸ Bē woli Uhaaṣ wi Naṣibaṭi wi wi nji kadooknuṅ ṅntaayi, *Pṣih pi Naṣibaṭi padobi ban ban ṭi an keeri.

²⁹ « Hum di di ṅaaṅ ahilanunṅ kaneeṅ du katoh ki ṅiinṅ ammēgaṭunṅ kajeyṅ bka bi nul bē aandanṅ atana? Wal mēnt wi wi akhilunṅ kajeyṅ bka bi nul.

³⁰ « Anwoonṅ aanwo na nji aṣoorēn, anwoonṅ aankṅonkrēn na nji agar. ³¹ Ukaanṅ kē njakan, Naṣibaṭi alunṅ kamiirṅ baṅaaṅṅ pekadu na buṭaanṅ bi baktupunṅ ṭi a ; kē ṅaaṅ ankkaruṅṅ Uhaaṣ wi Naṣibaṭi, aankmiira. ³² Kē woli ṅaaṅ aṭupṅ buṭaanṅ ṭi *Abuk Ṇiinṅ, Naṣibaṭi alunṅ kamiira wa, bē woli aṭup

* **12:6** Alonṅ awo ṭi ampeli Katoh Kaweek ki Naṣibaṭi kēme : Uko ulonṅ uwo ṭi umpeli Katoh Kaweek ki Naṣibaṭi. * **12:7**

buṭaan ṭi Uhaaş wi Naşibaṭi, aankluṅ kamiira wa ṭi umundu wi na du unkmibiin. »

Bko na mbuk mi ba

(Maci 7.16-17; Luk 6.43-45)

³³ Yetu akak aji : « Bko bjeb baji babuk mnko mnuura, k  bko bmaakal baji babuk mnko mnwuṭaan. Iji kyikr naan bko ṭi mbuk mi ba. ³⁴ An, pntuni pi ṅfunan, hum di di nahilanuṅ kaṭup uṭup unuura te nawo bado buṭaan? Uko untumuṅ ṭi kaṭ b ki  naaṅ ujaaṅ up n ṭi mntumul. ³⁵  naaṅ nanuura aji p nanaan bnuura bi nul ṭi kaṭ b ki nul ; k   naaṅ nawuṭaan aji p nanaan buṭaan bi nul ṭi kaṭ b ki nul. ³⁶ K  n    upan :  i unuur wi pway  , ba aaṅ baluṅ kahepna ṭi ṅṭup ṅwuṭaan bti ṅi baṭupu. ³⁷  i ṅṭup ṅi nu ṅi ṅi bakluṅ kaway  aanu katen me iwo natoool k me iduknaanaa. »

Baji na Yetu adiiman k  awoona du Na ibaṭi

(Markut 8.11-12; Luk 11.29-32)

³⁸ Wal m nṭ k  *bajukan Bgah baloṅ na bafaritay baloṅ ba   ji na Yetu : « Na-jukan, ṅṅal ido uko uloṅ unkdiiimanuṅ k  iwo i Na ibaṭi. » ³⁹ K  ateeem baka aji : « An kawuuṅ kawuṭaan ki, kandekuṅ Na ibaṭi kaf ṭ, nawo ṭi phepar uko unkdiiimanuṅ k  dwo i Na ibaṭi, naankwin nin uko uloṅ umpaṭi na wi Yonat* *Naṭupar Na ibaṭi adiimanuṅ. ⁴⁰ Jibi Yonat awoon ṅnuur ṅwajant na ṅtejan ṅwajant ṭi kayiṅ ki uṭ b uweek, h nk di di *Abuk  niint ak-luṅ kado ṅnuur ṅwajant na ṅtejan ṅwajant ṭi bh r du mbo . ⁴¹  i unuur wi pway   ba aaṅ biki Niniwe baluṅ kanaṭa na ba aaṅ biki kawuuṅ ki, kadiiman baka k  baduknaana,  iki bawut pjuban wi batiinkuṅ uṭup wi Yonat! K  aloṅ a   wo ṭi ampeluṅ Yonat! ⁴²  i unuur wi pway  , na ih  naaṭ i utaak wi Faba aluṅ kanaṭa na ba aaṅ biki kawuuṅ ki kayuuy k  baduknaanaa,  iki awoona du kabaṅ ki umundu pbi ka iink uṭup untuṅa wi *Falomoṅ na ih, k  aloṅ a   wo ṭi ampeluṅ Falomoṅ! »

Untaayi ukak du katoh ki wa

(Luk 11.24-26)

⁴³ Yetu akak aji : « Untaayi up nle ṭi  naaṅ i ubiin awo, uji u aa du *pndiis kala dko dneej. Woli uunwini, ⁴⁴ u   ji : “Dkak du katoh ki naan, ki mp nnuṅ.” Wi ukakuṅ, uunji u n k na nin uko uloṅ, kaji kawetana kajint, kaboman bnuura. ⁴⁵ Wal m nṭ uji uyaar ṅntaayi paaj na uloṅ ṅnanwuṭuṅ apel wa ; ṅabi kaf ṭ da.  naaṅ m nṭ ka   kak wal m nṭ kawuṭ n kapel kateeku. K  h nk di di ukwoon pa kawuuṅ kawuṭaan ki. »

Bayiṭ Yetu biki mnaṭan

(Markut 3.31-35; Luk 8.19-21)

* 12:39 Natenan ṭi Yonat.

⁴⁶ Jibi Yetu ahumuṅ ka iini na ba aaṅ, k  anin na ba a'ul ba   bi du bdiṅ aṅal p iini na a. ⁴⁷ K   naaṅ aloṅ a   bi aji na Yetu : « Naan na ba a'u buk bukuṅ du bdiṅ, ba al p iini na iwi. » ⁴⁸ K  Yetu a   teema aji : « In awoon ni? Bahon bawoon ba a naan? » ⁴⁹ Wi wi a aaṅ atar ka en adiiman ba a arul a   ji : « Natenan, ni na ba a naan biki biki. ⁵⁰  naaṅ ankdoluṅ uko wi Na ibaṭi Paapa anwoon du ba i a aluṅ, uṅ m nṭan awoon a a naan k me ni. »

13

Uho  wi nagur ṅdeey

(Markut 4.1-9; Luk 8.4-8)

¹ Unuur m nṭ Yetu ap n ṭi katoh a    o du kabaṅ ki bd k. ² Ba aaṅ batum babi wal m nṭ a oga, k  adoo paya ṭi b eem bloṅ a o ; k  ba aaṅ bti baduka du pkay, atiinka. ³ K  a     pna ṭi uho  a up baka ṅṭup ṅtum. Aji na baka : « Najaar ap n pgur ṅdeey. ⁴ Wi akguruṅ, ṅdeey ṅloṅ k  ṅaya ajot ṭi bgah ; k  ṅkat ṅabi ade ṅa bti. ⁵  loṅ k  ṅajot ṭi dko di mlaak, danwoon daanwo na mbo , anaṭa ṭi dko m nṭ  iki mbo  maantumi. ⁶ K  wi bnuur bana i'aaṅ na a a   t r ṅa, k  jibi ṅawoon ṅaanka intaaṅ abi kay kay. ⁷  loṅ ṅajot ṭi dko di iyiw, k  iyiw id m afikl n ṅa. ⁸  loṅ k  ṅajot ṭi mbo  mnuura, awul ṅdeey. Bloṅ baji bawul mbuk i een-week, bloṅ i een paaj, bloṅ kak mbuk i een ṅwajant. ⁹ Ankaaṅ ibaṭ itiinki, atiinkan! »

We ukaaṅ k  Yetu aji ho ?

(Markut 4.10-12; Luk 8.9-10)

¹⁰ Ba a ar Yetu babi a oga a   hepara aji : « we ukaaṅ k  iji kho  na ba aaṅ ba? » ¹¹ K  a   ji na baka : « An, ba enan k  name iko injoonanuṅ yi *P ih pi Ba i inwoon iim-meetaanaa, k  bandukiin, baan en baka wa. ¹²  naaṅ ankaaṅ, baluṅ ka ena ado pelan, k  anwoon aanka, badoo yeenka uko wi akaaṅ ¹³ Uko m nṭ ukaaṅ k  ṅji kaho  na baka :  iki baji baten, baanji bawin, baji batiink, baanji bate, baanji bame uko wi bajakuṅ. ¹⁴ H nk uko wi *Itayi *Naṭupar Na ibaṭi abiin a up udolana pa baka, aji :

“Woli natiink, naankteha te, woli naten, naankwina win.

¹⁵ *Ba aaṅ biki pntaali pi bad n ṭ ṅhaa *

batuh ibaṭ yi baka, ad t k  ,

ka i k   ki baka kawin

ibaṭ yi baka ikuṭ itiink

u al wi baka ute

bakakna bafiyaar

n   njeban baka.”

¹⁶ K  an na   nuurand n, k   ki nan kawin, k  ibaṭ yi nan iktiink. ¹⁷ D upan, na manjoonan, ba upar Na ibaṭi batum na batool batum babi ṅal pwin uko wi

nakwinuŋ bē baanwin wa, akuŋ aŋal ptiink uko wi naktiinkun bē baantiink wa! »

Yetu apiban uhoŋ wi nagur ŋdeey (Markut 4.13-20; Luk 8.11-15)

¹⁸ Yetu akak aji : « Natiinkan, uko wi uhoŋ ujakuŋ wii wi : ¹⁹ Ŋaaj antiinkun Uŋup wi Pših pi Baŋi, ašē wo aamme uko wi ujakuŋ Tatana aji bi kapēnan Uŋup wi batepiinŋ ŋi kaŋēb ki nul. Awo ji bgah bi uŋup ujutuŋ. ²⁰ Kē alon awo dko di mnlak di ŋdeey ŋajotuŋ, ayeenk ŋi dko mēnt uŋup na mnlilan, ²¹ ašē wo aanka intaaŋ, aanji ŋijan kaliintan. Wi Uŋup ukŋu'an ŋu bajun pnoorana kēme phajana aji bi wutan wutan. ²² Anwoon dko di iyiw, ajaan atiink Uŋup, kē manŋaaf, pyok panjaan pafooyan bkow, na pŋeebar iko itum ŋašē fiiklēn Uŋup aneenan wa pbuk. ²³ Anwoon mboš mnuura, ajaan atiink Uŋup, kate wa, kašē buk ŋdeey. Alon aji buk ŋdeey iŋeen week, alon ŋdeey iŋeen paaj, alon iŋeen ŋwajant. »

Uhoŋ wi umbiilu

²⁴ Yetu akak ahoŋ na baka aji : « Natenan uko wi *Pših pi Baŋi panaamuŋ: Pawo ji ŋiint antepiŋ ŋdeey ŋnuura du uŋeehul. ²⁵ Wi baŋaaj bti bakŋoyēntuŋ, kē naŋooradul ašē bi, agur umbiilu ŋi ptoof pi ŋdeey ašē ya na bgahul. ²⁶ Wi ŋdeey ŋanaŋiŋ, alumēn kē ugof ukak apēn.

²⁷ Balemparul babi aji na a : “Naweek, mēnt ŋdeey ŋnuura ŋi ŋi itepiŋ du uŋeeh i? Kē hum di di ujaagal uwoon da ba?” ²⁸ Kē ateeam baka aji : “Naŋooradaan adolon uko mēnt.”

Kē balemparul bašē hepara aji : “Iŋal ŋya ŋpēnan wa i?” ²⁹ Kē ateeam baka aji : “A-a, nahilan woli nalēb ujaagal kapēnan ŋdeey. ³⁰ Nawutan ŋanaŋa ŋul bti te wal wi kakit ; ŋi wal mēnt dlun kaji na bakit : Naduniin napēnan ujaagal natan nado idaaŋ natēr wa ; našē najej ŋdeey nahank du pnkuti.” »

Uhoŋ wi pbuk pmpoŋi na wi uko utaa-janaan pŋon

(Markut 4.30-32; Luk 13.18-21)

³¹ Yetu akak ahoŋ na baka aji : « *Pših pi Baŋi panaam na pbuk pmpoŋi pi ŋaaj ajejuŋ atepi du uŋeehul. ³² Pawoounuŋ pmpoŋi ŋi mbuk, pašale naŋa, pajaan pakak bgof bandēmnuŋ ŋi ugof antepiŋ ŋi unkintaar, ŋkat ŋadoo ŋi ŋabi kado intan ŋi inah yi ba. »

³³ Yetu akak aŋup na baka ŋi uhoŋ aji : « Pših pi Baŋi panaam na bko bntiinku bi ŋaaj ajejuŋ anaakrēn na pŋon pŋum, kē pataaj bti. »

Uko unkayi kē Yetu aji hoŋ

(Markut 4.33-34)

³⁴ Yetu aŋup iko yuŋ bti pntuk pi baŋaaj na uhoŋ, aanji ŋiini na baka bē aanhoŋi.

³⁵ Hēnk, ayuuŋ kē uko wi Naŋpar Naŋibaŋi ajakuŋ udolanaa, aji :

« *Dlun kahaabēs mntum kahoŋ*

dlun kaŋup iko immeeniiŋ undiimaan wi umundu upaŋaniŋ. »

Yetu apiban uhoŋ wi umbiilu

³⁶ Wal mēnt Yetu aduk baŋaaj ašē kak katoh ; kē baŋaŋarul bašē bi aji na a : « Pibaan un uhoŋ wi umbiilu du uŋeeh. »

³⁷ Kē ateeam baka aji : « Antepiŋ ŋdeey ŋnuura awoon *Abuk ŋiint ; ³⁸ uŋeeh kawoon umundu ; ŋdeey ŋnuura ŋawoon baŋaaj biki Pših pi Baŋi ; umbiilul uwoon banjaan baŋaŋ Naguuru. ³⁹ Naŋoorad anjaan atepi umbiilu, awoon Untaayi Uweek, kakit kawoon uba umundu kē bakit bašē wo ŋwanjuŋ. ⁴⁰ Kē jibi bajaan bajej umbiilu kaya tēr, hēnk di uba umundu ukwohan ; ⁴¹ *Abuk ŋiint aluŋ kayil ŋwanjuŋ ŋi nul, ŋaluŋ kawoon baŋaaj bti bankdolun balon baŋēn ŋi bgah na baŋaaj bti bankdolun buŋaan ŋi Pših pi nul. ⁴² ŋwanjuŋ ŋafēl baka du bdoow banyikuŋ maakan : dko mēnt dawo na ŋwooni na udeeb wi pdohrēn iŋiŋiŋ. ⁴³ Wal mēnt, banwoon batool ŋi kēs ki Naŋibaŋi balun kajeheh ji bnuur du Pših pi Naŋibaŋi Aŋin baka. Ankaaj ibaŋ itiiŋi atiinkan! »

Uhoŋ wi uwooru wi bamenuŋ na wi mnlak mantamuŋ preeŋ

⁴⁴ Yetu akak aji : « *Pših pi Baŋi pawo ji uwooru wi ŋiint alon awinuŋ kē bamen du uŋeeh. Akak amen wa ašē ya na mnlilan awaap bka bi nul bti, aya nug uŋeeh mēnt.

⁴⁵ « Pših pi Baŋi pakak anaam na nawaap anklaaj mlaak mantamuŋ preeŋ. ⁴⁶ Wi awinuŋ ploŋ pnuura, aya awaap bka bi nul bti aya anug pa. »

Uhoŋ wi bridiya

⁴⁷ Yetu aji na baka : « *Pših pi Baŋi pakak anaam na bridiya bi bafēluŋ du bdēk kē baŋi ŋŋēb ŋtum. ⁴⁸ Wi baŋumuŋ, baŋuh kē bapul ba du pkay ašē ŋo ajej ŋannuuriŋ aŋu ŋi icah ašē fēl ŋanwoon ŋaanuura. ⁴⁹ Kē hēnk di di ukwoon ŋi uba umundu : ŋwanjuŋ ŋaluŋ kabi kapatēs bawuŋaan na banwoon batool, ⁵⁰ kafēl bawuŋaan du bdoow banyikuŋ maakan : dko mēnt dawo na ŋwooni na udeeb wi pdohrēn iŋiŋiŋ. »

⁵¹ Yetu ahepar baŋaŋarul aji : « Nateha iko yi nŋupanaŋ bti i? » Kē bateem aji : « Aa, ŋtee. » ⁵² Kē ašē ji na baka : « Kē hēnk *najukan Bgah anjukuŋ uko wi Pših pi Baŋi abot aŋaŋ uko wi ujakuŋ anaam na ajug katoh anjaan ajejna ŋi bka bi nul uko uhalu na ujon. »

Baŋaaj biki Nataret baanfyaaŋ Yetu

(Markut 6.1-6; Luk 4.16-30)

⁵³ Wi Yetu ahoŋuŋ na baka haŋ ašē tool aya. ⁵⁴ Aya du dko di akuŋnaaniŋ ašē jukan baŋaaj du *katoh kaŋehanaani ki baka, kē badoo ŋoŋar aji : « ŋuŋ di di akaanuŋ uŋal untuŋa wi? Hum di di ahiluŋ ado mlagre mi bti ba? ⁵⁵ I mēntan, aanwo abuk naŋukan i? Mēnt Mariya awoon anin i, kē bi Yakob,

Yotef, Fimoŋ na Yuda bawo baṭa'ul? ⁵⁶ Ké baat baṭa'ul, baanwo bti ṭi na un i? Ké ṭuŋ di ameenuŋ keeri iko yi bti? » ⁵⁷ Ké uko waŋ uneenan baka pfiyaara. Ké ašé ji na baka : « *Naṭupar Našibaṭi ṭi utaakul, na ṭi katohul meeṭ ṭaŋ di di bañaan bawoon baanji bamëbana bnuura. » ⁵⁸ Yetu aando da mlagre mntum ṭiki baanfiyaari.

14

Pkeṭ pi Yowan Nabattaar
(Markut 6.14-29; Luk 9.7-9)

¹ Wal mēnt, *Herod nantuŋa i *Galilay atiink ké baktiiniyaan uko wi Yetu. ² Aji na balemparul : « Yowan Nabattaar a! Anaṭa ṭi pkeṭ! Ukaan ké aka mnhina mi pdo mlagre! »

³⁻⁴ Herod ašal han ṭiki abi jej Herodiyana, ahar Filip abuk ašin anhumuŋ najeb anim. Ké Yowan ašé ji na a aanka na pjej Herodiyana kaniim. Herod ké ašé do ké bamoba, atan na mnkorentu afél du ukalabuš. ⁵ Abi ŋal pfiŋa, ašé ṭi bañaan ṭiki bašal aji awo *Naṭupar Našibaṭi.

⁶ Ké unuur uloŋ wi Herod akdoon ufettu unklešanun unuur wi abukiin, poonu abuk Herodiyana ké ašé ki ṭi kadun ki bañaan ké ulil Herod, ⁷ ké adoo mehna aji awula uko wi akheparulun. ⁸ Anin awuuka, ké aji na Herod : « Wulaan bkow bi Yowan Nabattaar ṭi praata. » ⁹ Naših ajoṭani, pmehna pi nul ṭi kadun ki bañaan biki aduun ufettu paṭu ké ado ké aji baṭija ba. ¹⁰ Ayil wal mēnt baya bafaal Yowan du ukalabuš. ¹¹ Baṭij bkow ṭi praata awul poonu, ké aṅooṭ ba anin. ¹² Baṭašar Yowan babi ajej puum amoy ; ašé ya aṭup Yetu.

Yetu ade de'an pntuk pi bañaan

(Markut 6.30-44; Luk 9.10-17; Natanan ṭi Yowan 6.1-14)

¹³ Wi Yetu ameen uko unṭepuŋ, ajej bṭeem aya du dko dangaaguŋ ; bañaan wi bamehan me ašé ṭaša, apenna nbeeka apoš aya du a. ¹⁴ Wi awaliin ṭi bṭeem ašé win bañaan batum aṅaga baka akuṭ ajeban bammaakuŋ.

¹⁵ Wi utaakal ubanuŋ, baṭašarul babi aṅaga ašé ji na a : « Unuur udobi yob yob, ké dko di ŋwoon di dašé gaag, dolan bañaan baya du nṭeṭ bahilna banug uko ude. » ¹⁶ Ké Yetu ašé teem baka aji : « Bayaar we ba? Nawulan baka an bdiṭi'an bade. » ¹⁷ Ké bašé ji na a : « Nkaha ipoom kañeen na nṭeṭ nṭeṭ. » ¹⁸ Ké aji na baka baṭija ya. ¹⁹ Wi wi ašaŋ aji na bañaan baṭo ṭi ujaagal, ašé jej ipoom kañeen yuŋ na nṭeṭ nṭeṭ, akat kéš du baṭi, abeeb Našibaṭi ašé kitéš ipoom, awul baṭašarul ké bawul bañaan.

²⁰ Bañaan bti bade ayok, ké bajejent iko indukiin. Iko mēnt itum kkaar iñeen na ktëb.

²¹ Ṭi bandeen bukuŋ, biint bawo iñeen-week nyaš iñeen kañeen (5000) aṭu na baat na bapoṭ.

Yetu apoš ṭi bdëk duuṭ
(Markut 6.45-52; Yowan 6.15-21)

²² Wi bañaan babahan ba pde, Yetu ado ké baṭašarul bapaya ṭi bṭeem ajota kadun, pya umban wundu, ul ké ašé duka aṭišan bañaan. ²³ Wi adoluŋ ké bañaan baṭiŋi, apaya du pnkuŋ duuṭ agaag añehan Našibaṭi. Wi utejan ubanuŋ, ké awoha da ul aloolan. ²⁴ Wal mēnt bṭeem badobi low low pkay, ké ŋmaaron ṅakšint šinṭan ba ṭiki uyook ununkyook ataŋ na umban wi bakyaan.

²⁵ Kaya uhaan nguk, ké ašé bi ṭi baka apoš poš ṭi bdëk. ²⁶ Wi baṭašarul bawinuluŋ ké akpoš ṭi bdëk, bañonar fuṭ ašé ji : « Ujurte wa » ašé jun pñajar ṭiki balënk. ²⁷ Ṭi dko mēnt, ké Yetu ašé ṭiini na baka aji : « Nawutan kahaajala, nji a, nawutan kalënk. »

²⁸ Piyeer ké ašé ji na a wal mēnt : « Ajugun, woli iwi a na manjoonan, jakaan mpoš ṭi meel mbi du iwi. » ²⁹ Ké Yetu aji na a : « Biini. » Ké Piyeer awala ṭi bṭeem, apoš ṭi meel atool pya du Yetu. ³⁰ Ké, wi atiinkuŋ uyook ašé lënk, ajuŋ pneej ṭi meel ašé huuran aji : « Ajugun, buuranaan! » ³¹ Ṭi dko mēnt, ké Yetu ašé tar kañen amëbana ašé ji na a : « Iwi inwoon iinfiyaar akëšan, we ukaan ké iwo na ŋsal nṭeṭ ba? » ³² Wi bapayiin ṭi bṭeem ké uyook ušé ṭañan. ³³ Banwoon ṭi bṭeem banup adëman Yetu ašé ji : « Na manjoonan, iwo Abuk Našibaṭi. »

Yetu ajeban bamaakal du utaak wi bagenateren

(Markut 6.53-56)

³⁴ Wi Yetu na baṭašarul bamuuruŋ, ašé ban du pkay du utaak wi bagenateren. ³⁵ Bañaan biki dko mēnt bayikrëna ašé yil ké baṭup ṭi utaak bti aji abii, ké bašé ṭija bañaan bti bammaakuŋ. ³⁶ Baji bakooṭa kaji na a awut baka baban ṭañ kambiint ki bayeti bi nul, ké bambanuŋ ka bti bajebi.

15

Pjukan pi bantohi bayuday
(Markut 7.1-13)

¹ Ṭi ŋnuur mēnt, *bafaritay na *bajukan Bgah baloŋ bapenna Yerutalem abi aṅog Yetu ašé hepara aji : ² « we ukaan ké baṭašaru baanji baṭaš udolade wi bajon, babaa ji bade bë baanji bañow iñen*? »

³ Ké Yetu ateam baka aji : « Ké an, we ukaan ké naanji naṭaš uko wi Našibaṭi ajakuŋ, kašé kaṭaš udolade wi nan ba? » ⁴ Našibaṭi aji : « Mébaan šaaš na naan bnuura » ké « Naan ankaruŋ ašin kéme anin, pkeṭ pakwoon baluk bi nul. » * ⁵ Ké an, našé ji woli

* 15:2 Bë baañow iñen : Bafaritay baji bañow iñen kaṭašna udolade wi baka. * 15:4 Ppën 21.27; 20.12.

ñaan aji na ašin kème anin : “uko wi nhi-lanun lah kaṭênkn uwo wi Naṣibaṭi”⁶ ahilan keeri kawut pmëban ašin na anin. Hênk di udolade wi nakjukanun uṭuun kè naga-r Uṭup wi Naṣibaṭi. ⁷ An balagare, *Itayi *Naṭupar Naṣibaṭi afañ wi aṭupun ṭi an aji :
⁸ “Pntaali pi paji padëmanaan na mntum ṭaṇi kè uhaaş wi pa uşë lowën.

⁹ Bṭejan bi baka baanjakën nin uko ulon iko yi bakjukanun iwo udolade wi bañaan ṭaṇi.” »

Iko injaan iṭu ñaan aṭop ṭi kës ki Naṣibaṭi (Markut 7.14-23)

¹⁰ Wi wi Yetu akaan adu pntuk pi bañaan aji na baka : « Natiinkan nabot name! ¹¹ Mënṭ uko unjaan uneejna ṭi mntum ujaan uṭopan ñaan ṭi kës ki Naṣibaṭi, uko unkpënnun ṭi mntum mi nul wa. »

¹² Baṭaşarul bañoğa wal mënṭ aşë ji na a : « Imeha kè *bafaritay badeebaṭ jibi iktüiniin hênk i? » ¹³ Kè aşë teem baka aji : « Bko bi Paapa anwoon du baṭi awoon aantepii baluṅ kalëbana. ¹⁴ Nawutan baka : bawo bakuul bankṭonun bakuul. Nakuul aṭonle aṭenṭ nakuul, bukal batëb bti baya jot du bhër. »

¹⁵ Piyeer ayeenk bṭup aşë ji na a : « Pibaa-nun uko wi iṭupun hênk. » ¹⁶ Kè aji na baka : « An kak, hênk di nawaanun ṅşal te hênkun? ¹⁷ Naamme kè uko bti unneejuṅ ṭi mntum mi ñaan uji uṭëp du kayin, kapën du bnṭeeh, ¹⁸ bë uko umpënuṅ ṭi mntum uwoona du uhaaş meet. Wuṅ mënṭan ujaan uṭopan ñaan ṭi kës ki Naṣibaṭi. ¹⁹ Du uhaaş meet ṭi di iko itënṭ yi ijaan iwooona : ṅşal ṅwuṭaan, bfiṅar, ppiinṭ na ahar ñaan kème ayin ñaan, pṭuban pi piinṭ, kakij, ṅşilan na pṭup buṭaan ṭi bañaan, bkuutar. ²⁰ Iko mënṭ ijaan iṭopan ñaan, kè pde bë iifñow iñen paanji paṭopan ñaan†. »

Pfiyaar pi ñaaṭ anwoon aanwo nayuday (Markut 7.24-30)

²¹ Wi Yetu apënuṅ da aşë ya du ṅṭaak ṅi Tir na Tidon ²² Kè ñaaṭ aloṅ i utaak wi Kanaan anwoon ṭi utaak mënṭ aşë pën ahuuran aji : « Naweeek, *abuk Dayiṭ, ṅagi'aan! Untaayi unooran poonu abuk naan maakan. » ²³ Yetu aanteema nin uko ulon. Baṭaşarul kè başë ñoga akooṭa aji na a : « Dookana, anooranun na phuuran pi nul. »

²⁴ Kè Yetu ateem aji : « Naṣibaṭi ayilën ṭaṇi pa ṅkaneel ṅi *Itrayel ṅanneemuṅ. » ²⁵ Kè ñaaṭ aşë baan aṅup ṭi kadun ki Yetu aji na a : « Naweeek, biin itënken! »

²⁶ Kè aji na a : « Unuura bajej pde pi bapoṭ bawul ṅbuş ṅmpoṭi‡. »

²⁷ Kè ateem aji : « Naweeek, ifañi, kè ṅbuş ṅmpoṭi ṅaşë doo ji ṅade ituk inkjotnun du umeeşa wi bajug ṅa. »

²⁸ Wi wi Yetu aşaan aji na a : « Ñaaṭu, pfiyaar pi nu padëmi! Uwoon jibi injalun! » Wal mënṭ kè abukul aşë bi jeb jeb.

Yetu ajeban bamaakal batum

²⁹ Yetu apën da aşë ya umban wi *bdëk bi Galilay. Apaya du pnkun aṭo. ³⁰ Bañaan batum babi ṭi a, aṭij bankjiinkun, bakuul, banṭakmun, babiş bṭup, na bamaakal batum kak, abëkan ṭi ihoṭ yi Yetu ; kè ajeban baka. ³¹ Bañaan bañoṅar wi bawinun banwoon baanhil bṭup kè bakṭup, banṭakmun kè bajeji, kè bankjiinkun kè bakpoş bnuura, kè bakuul bakwin. Badëman wal mënṭ Naṣibaṭi i *Itrayel.

Yetu akak ade de'an bañaan batum (Markut 8.1-10)

³² Yetu adu baṭaşarul wal mënṭ aşë ji na baka : « Dñağa bañaan biki, ṅnuur ṅwajanṭ ṅi ṅi, ṅi bawo i na ṅji kè baanka uko ude. Mënṅal baṭiṅ na ubon : bahilan kaya kajot ṭi bgah. » ³³ Kè baṭaşarul başë ji na a : « Ṭi dko dangaagun di, ṭun di ṅkkaanun uko de unkhilanun kayokan bañaan batum biki? »

³⁴ Kè aji na baka : « Nawo na ipoom hum? »

Kè bateem aji « Ipoom paaj na kalon na ṅṭëb ṅlon ṅmpoṭi. » ³⁵ Kè Yetu aşë ji na bañaan baṭo ṭi mboş ; ³⁶ aşë jej ipoom paaj na kalon yun na ṅṭëb ṅun, abeeb Naṣibaṭi, akitëş ya aşë wul baṭaşarul, kè bafaş bañaan. ³⁷ Bade bti adoo yok. Baṭaşar Yetu kè batuman kkaar paaj na ploṅ na iko induksiin. ³⁸ Bañaan bandeen bawo biinṭ iñeen-week ṅbaakër ṅyaaş iñeen (4000), aṭu na baṭaṅ na bapoṭ. ³⁹ Wi Yetu adolon bañaan kè baṭiṅi, wi wi aşaan apaya ṭi bṭeem aya utaak wi Magadan.

16

Bafaritay bahepar Yetu uko unkdiiimanun kè awo i Naṣibaṭi

(Markut 8.11-13; Luk 12.54-56)

¹ *Bafaritay na *bataduk babi ṭi Yetu wal mënṭ, ala pṭaawana aşë hepara uko unkdiiimanun kè awo ñaan i Naṣibaṭi. ² Kè Yetu aşë teem baka aji : « Woli unuor uya pjoṭ kè baṭi bajeenki naji naji : “Dko dalun kajeeh faan.” ³ Kè na nfa kub, baṭi bajënle naji : “Uşubal uşub nṭa.” Naji name uko wi iko yi baṭi ijakuṅ, aşë wo naanhil pyikrën uko wi Naṣibaṭi akdolun ṅa di. ⁴ An bañaan bawuṭaan biki, nandekun Naṣibaṭi kafet, nahepar uko unkyuujun kè dwo i Naṣibaṭi. Naankwin uko ulon umpaṭi na wi Yonat[⊙]

† 15:20 Paṭopan : Yetu aankṭiiniyaan ṭi dko di uko wi pjiinṭ, bafaritay baji bañoṅ iñen kaṭaşana udolade wi baka. ‡ 15:26 ṅbuş ṅmpoṭi : Wal mënṭ bayuday baji baji banwoon baanwo bayuday bawo ṅbuş. ⊙ 16:4 Natenan ṭi Yonat.

*Naṭupar Naṣibaṭi adiimanuṅ. » Wi wi Yetu aṣaṅ aduk baka da, aya na bgahul.

Uko utaaajanaani pṣon wi bafaritay na bataduk

⁵ Yetu na baṭaṣarul baya bdëk umban wundu. Kë baṭaṣarul baṣë ṭilma pṭij ipoom. ⁶ Kë Yetu aṣë ji na baka : « Natenan bnuura, nalipariin uko utaaajanaani pṣon wi *bafaritay na *bataduk. ⁷ Baṭaṣarul kë baṣë ṭiini bukal bukal aji : « Aṭiini haṅ ṭiki nṅentij ipoom. »

⁸ Kë Yetu ammeen uko wi baktiiniyaanun aji na baka : « An, nanwoon naanfiyaar akëṣan, we ukaṅ kë naktiiniyaan pwo naantij ipoom ba? ⁹ Naandobi yikrëna te hënkun iko yi nawinuṅ? Naanleṣ wi nkitṣuṅ ipoom kañeen pa biint iñeen-week-kañeen nyaaṣ iñeen (5000) i? Kë kkaar hum kantumuṅ ipoom ki ki nayaanaanun ba? ¹⁰ Kë wi nkitṣuṅ ipoom paaj-nakalon pa biint iñeen-week-nbaakër nyaaṣ iñeen (4000)? Kë kkaar hum kantumuṅ ipoom ki ki nayaanaanun? ¹¹ Kë hum di di nawoon naamme kë mëntiiniyaan ipoom? Dji nalipara uko utaaajanaani pṣon wi bafaritay na bataduk. »

¹² Baṭaṣar Yetu bayikrën wal mënt kë aji na baka balipara pjukan pi bafaritay na bataduk, mënt uko utaaajanaani pṣon wi ba-jaṅ badolna ipoom wa.

Piyeer aji Yetu awoon Krittü
(Markut 8.27-30; Luk 9.18-21)

¹³ Yetu aya na baṭaṣarul du utaaṅ uññogun ubeeka wi Fetare-Filip aṣë hepar baka aji : « Bañaṅ baṣal aji *Abuk Ñiint awo in ba? » ¹⁴ Kë bateem aji : « Balon baji iwo *Yowan Nabattaar ; kë balon baji iwo *Eli Naṭupar Naṣibaṭi kë balon kak baji iwo Yeremiya këme alon ṭi *baṭupar Naṣibaṭi bandukiin. »

¹⁵ Kë aṣë ji na baka : « Kë ṭi an, nji dwo in ba? » ¹⁶ Timon Piyeer kë ateema aji : « Iwo *Krittü, Abuk Naṣibaṭi ajug ubida. » ¹⁷ Kë Yetu aṣë ji na a : « Inuurandëni iwi Timon abuk Yonat. Mënt ñaṅ najën aṭupiin manjoonan man, Paapa anwoon du baṭi a. ¹⁸ Kë nṣë jaku : Iwo Piyeer*, pnduba panjaṅ pamëban katoh, iluṅ kamëban bankfiyaarun. Pkeṭ paankhilan kanaṭ ṭi kadun ki baka. ¹⁹ Dluṅ kawulu iniigsaani yi Baṭi : uko wi ikpokun ṭi mboṣ uluṅ kapokana du baṭi, kë uko wi ikdinanun ṭi mboṣ, uluṅ kadinana du baṭi. » ²⁰ Wi wi aṣookun baṭaṣarul aji na baka bawut kaṭup nin ñaṅ kë ul awoon Krittü.

Yetu aṭup aji aluṅ kakeṭ kabot kanaṭa ṭi pa
(Markut 8.31-33; Luk 9.22-27)

²¹ Unuur mënt wi wi Yetu ajunun pdiiman baṭaṣarul kë awo i pwa Yerutalem, kahaj da maakan ṭi iñen yi bantohi, *baṭejan baweeek

na *bajukan Bgah. Baluṅ kado bafiṅa, unuur uwajantën aṣë naṭa ṭi pkeṭ. ²² Piyeer apula kë bagaagi aṣë jun pṛoman na a aji : « Ajugun, dñehan Naṣibaṭi abuuranu uko wan! Nin ukoolan unukdololu! »

²³ Kë Yetu aṣë wuṣa aji na Piyeer : « Lowaan, iwi Fatana! Inaṭ ṭi bgah aneenanaan pṭëp. Iinji kla uko wi Naṣibaṭi aṅaluṅ, iji kla uko wi bañaṅ baṅaluṅ. »

²⁴ Kë wi wi Yetu ajakuṅ na baṭaṣarul bti : « Woli ñaṅ aṅal kaṭaṣën, awo kaṭilma uleeful kakuṅa krut ki nul kadinan phaj ji nji kaṣë kaṭaṣën woli ado akeṭ. ²⁵ Ñaṅ anṣaluṅ pṛuuran ubida wi nul aluṅ kawaṅ wa ; kë anklun kawaṅ ubida wi nul pa nji aluṅ kabuuran wa. ²⁶ We uwoon ñaṅ aka pyok pi umundu bti, woli aneemandën uhaaṣ wi nul? We wi ñaṅ ahilanuṅ kawul kabuuranan uhaaṣ wi nul. ²⁷ *Abuk Ñiint aban ṭi pbi na mndëm mi Aṣin na nwanjut ṭi nul. Wal mënt awayëṣ ñaṅ andoli ṭi mnwo mi nul. ²⁸ Dṭupan na manjoonan : balon ṭi banwoon nṭa ṭi baankkeṭ bë baanwin Abuk Ñiint kë abi ji naṣih. »

17

Uleef wi Yetu bti uṭëṣaa
(Markut 9.2-13; Luk 9.28-36)

¹ Wi ṅnuur paaj naṭëpuṅ kë Yetu aṣë jej bi Piyeer na Yakob na Yowan aṭa Yakob aya na baka du pnkun pweek kë bagaagi. ² Uleef wi nul kë uṣë ṭëṣa ṭi kadun ki baka : kaara di nul dajeeh ji unuur, kë imiṣa yi nul ikak afaat feh. ³ Ṭi dko mënt, kë baṭaṣar Yetu baṣë win *Moyit na *Eli kë baktiini na a.

⁴ Wal mënt kë Piyeer aṣë ji na Yetu : « Ajugun, unuura ṅwo ṭi dko di. Inal le katar iloona iwajantṅ kalon kawo ki nu, kalon ki Moyit, kandukiin kawo ki Eli. »

⁵ Ahum kaṭiini, kë kanfëluṅ kalon kanknu-urun kaṣë mara mara abi awun baka, kë pdiim plon paṣë penna ṭi ka aji : « Iwi iwoon abuk naan, dṅalu maakan, dmaganu! Nadoon katiinka! »

⁶ Wi baṭaṣar Yetu batiinkun pdiim mënt aṣë lënk maakan ajot afëṭ këṣ ṭi mboṣ. ⁷ Kë Yetu aṣë ṅog aban baka aṣë ji : « Nanaṭin, nawutan kalënk. » ⁸ Wi bakatun këṣ, baankak awin nin alon, kë Yetu ṭaṅ awohan da.

⁹ Wi bakwaliin pnkun, kë Yetu aṣë ji na baka : « Naktup nin ñaṅ alon uko wi nawinuṅ, te wal wi *Abuk Ñiint akluṅ kanaṭa ṭi pkeṭ. »

¹⁰ Baṭaṣar Yetu bahepara aji : « we ukaṅ kë *bajukan Bgah baji Eli awo i kaduna kabi ji *Krittü ado kabi. »

¹¹ Kë atem baka aji : « Na manjoonan Eli awo i kabi, kakakan iko bti ṭi bgah. ¹² Kë

* 16:18 Piyeer : Dawoon pnduba këme plaak.

nşë tɔpan, Eli adobi bi, kē baanyikrēna, ba-hajana, adola jibi baŋaluŋ. Hēnk kak di di Abuk Ŋiint̄ aklun̄ kahaj̄ ti ifēn yi baka. »
 13 Wal mēnt̄, kē baṭaşarul başē yikrēn kē awo ti p̄tiiniyaan *Yowan Nabattaar.

*Yetu ajeban napoṭ i untaayi ukyewlēnuŋ
 (Markut 9.14-29; Luk 9.37-43a)*

14 Wi Yetu na bi Piyeer, Yakob na Yowan bakakuŋ du dko di pntuk pi bañaan̄ pawoon̄, kē ŋiint̄ alon̄ aşē bi ti Yetu aŋup̄ ti kadunul aji na a : 15 « Naweeek, ŋagiin̄ abuk naan. Aji jot kako, ahaj maakan : n̄yaaş̄ ŋtum aji jot ti bdoo, ulon̄ kaj aji jot ti meel. 16 D̄t̄ija baṭaşaru kē baanhilan̄ ajebana. »

17 Kē aşē teem aji : « Nawo bañaan̄ bawuṭaan, banwoon̄ baanfiyaari! Dwo kaṭo na an te lum ba? Dwo kado kamiiran te lum ba? Naṭijaan̄ napoṭ ti. » 18 Kē Yetu aşē lēbar na untaayi kē upēn̄ ti napoṭ, kē ajeb̄ ti dko mēnt̄.

19 Baṭaşar Yetu bagaag na a aşē hepara aji : « we ukaan̄ kē un, ŋēnhilan̄ adook untaayi mēnt̄? »

20 Kē ateem baka aji : « Naanfiyaar akēşan. D̄t̄upan na manjoonan, woli naka lah pfiyaar panliŋun̄ na pbuk pi maaj, najile na pnkuŋ pi : Pēnan̄ ti, papēn da. Uunkka nin uko ulon̄ wi nawoon̄ naankhinan̄ pdo. 21 [Kē untaayi utēnt̄ wun̄, p̄nēhan̄ Naşibaṭi na pyiman̄ ṭaŋ pahilanun̄ pdook wa.]

*Yetu aṭup̄ pkeṭ pi nul uyaaş̄ utēbant̄en̄
 (Markut 9.30-32; Luk 9.43b-45)*

22 Yetu na baṭaşarul bawo bti du *Galilay, kē aşē ji na baka : « *Abuk Ŋiint̄ abi kawulana du bañaan̄, 23 baluŋ kafina, unuor uwajant̄en̄ aşē naṭa ti pkeṭ. » Kē başē jootan̄ maakan.

Yetu na Piyeer baluk daaş̄a di Katoh Kaweeek ki Naşibaṭi

24 Yetu na baṭaşarul baban ubeeka wi Kapernawum. Kē bakobraar daaş̄a di *Katoh Kaweeek ki Naşibaṭi başē bi ti Timon̄ Piyeer ahepara aji : « Jēm najukan̄ i nan aji luk daaş̄a di Katoh Kaweeek ki Naşibaṭi i? »

25 Kē ateem baka aji : « Aa. Aji luk da. »

Wi aneejan̄ neej̄ ti katoh kē Yetu aşē ji na a : « Timon̄, we wi işaluŋ̄ ti uko wi ba? In awoon̄ kaluk başih̄ bik̄i umundu wi daaş̄a ba? Babuk baka kēme balon̄ bampaṭi. »

26 Kē ateem aji : « Bañaan̄ bampaṭi baka. »

Kē Yetu aşē ji na a : « Babuk başih̄ keeri baanwo i kaluk. 27 Kē un nşē wo ŋēn̄nal̄ p̄t̄ij̄ b̄t̄up̄. Yaan du bdēk, ifēl̄ kabuuti, uṭēb̄ uteek wi ikpēnanun̄, haabēşan̄ wa mntum : itēnk̄ pataka da pankkēşun̄ pluk daaş̄a di naan na di nu. Jejan̄ pa iya iluk daaş̄a di nja batēb. »

18

In adēmnun̄ ti an?

(Markut 9.33-37; Luk 9.46-48)

1 Baṭaşar Yetu babi ṭi a wal mēnt̄ aşē hepara aji : « In adēmnun̄ du *P̄sih̄ pi Baṭi ba? 2 Kē aşē du napoṭ alon̄ aṭu'a ṭi ptoof pi baka, 3 aşē ji : « Na manjoonan d̄t̄upan, woli naankak anaam̄ ji bapoṭ, nin naankneej̄ du P̄sih̄ pi Baṭi. 4 Ukaan̄ kē ankwoon̄ naweeek du P̄sih̄ pi Baṭi awoon̄ ankwalanun̄ uleeful kakak̄ ji napoṭ i. 5 Kē ŋaan̄ anyeenkuŋ napoṭ ji i ṭi katim naan, nji ṭi uleef naan i i ayeenkuŋ. »

*Naṭaafaraan kawuuk bañaan̄ bajuban
 (Markut 9.42-48; Luk 17.1-2)*

6 Yetu akak aji : « Ŋaan̄ ankdolun̄ alon̄ ṭi bapoṭ bik̄i*, banfiyaarnun̄ ajot̄ ṭi p̄juban, uhokan̄ pa a batana plaak̄ pweek bayoorana du bdēk. 7 Bañaan̄ banwoon̄ ṭi umundu bawuṭani ṭiki iko inhinanun̄ kado baka bajuban itumi. Iko mēnt̄ iinhinan̄ kawaana, kē ŋaan̄ anşaan̄ aṭij̄ ya aşē wuṭan!

8 « Woli kaŋen̄ ki nu, kēme kahoṭ ki nu iṭu kē ikjuban, falan̄ ya ifēl̄ du kalowan. Uhokan̄ iya baṭi na kaŋen̄ kēme kahoṭ kamukşin̄, kē di iya infernu du bdoo bawoon̄ baankjēmşana na ifēn̄ itēb̄ na ihoṭ itēb̄. 9 Kē woli pkēs̄ pi nu paṭu'u kē ikjuban, lookşan̄ pa ifēl̄ du kalowan. Uhokan̄ iya baṭi na pkēs̄ ploolan, kē di bafēlu du bdoo bi infernu na kēs̄ ktēb̄.

10 « Naṭaafaraan kabeeh̄ alon̄ ṭi bapoṭ bik̄i. Na manjoonan, ŋwanjut̄ ŋi baka ŋaji ŋanaṭ wal undoli du kadun̄ ki Paapa anwoon̄ du baṭi. 11 [*Abuk Ŋiint̄ abi bi pbuuran̄ bambiin̄ aneem.] »

*Uhoñ wi unkaneel unneemun̄
 (Luk 15.3-7)*

12 Yetu ahoñ aji : « we wi naşaluŋ̄ ṭi uko wi ba? Woli ŋaan̄ alon̄ aka ŋkaneel iñeenweek kē ulon̄ uşē neem, aankduk̄ ŋkaneel ŋandukiin̄ du pnkuŋ kaya pla uloolan unneemun̄ i? 13 D̄t̄upan, woli awin̄ wa, aji liland̄er unkaneel uloolan wun̄ kapel ŋandukiin̄ ŋanwoon̄ ŋaanneemi. 14 Kē hēnk kak di di Aşinan̄ anwoon̄ baṭi awoon̄ aan̄jal̄ alon̄ ṭi bampoṭi bik̄i aneem. »

Pmiir atēnt̄ul

15 Yetu aji kak : « Woli atēnt̄u anfiyaarun̄ ajubanu, yaan iwina, iṭiini na a, an batēb̄ ṭaŋ. Woli at̄iinku, kēme kē ika'a. 16 Kē woli aandi p̄tiinku, duun̄ ŋaan̄ alon̄ kēme batēb̄, nahilna nado jibi *Ulibra wi Naşibaṭi ujakun̄: naboman̄ uko bti ṭi kadun̄ ki bamaar batēb̄ kēme bawajan̄. 17 Akak le wo aandi p̄tiink̄ baka, k̄t̄up̄ pntuk̄ pi banfiyaarun̄

* 18:6 Bapoṭ bik̄i : Yetu aṭiiniyaan̄ ṭi banfiyaarun̄, bukal bakakuŋ̄ ji bapoṭ. ✨ 18:16 Pleşan̄ 19.15. † 18:17 Bakobraar daaş̄a : Bayuday bajej̄ baka ji bado buṭaan̄ banwoon̄ baanwo bik̄i pntaali pi Naşibaṭi.

; woli apok ptiink baka, jejana ji ñaaj anwoonj aanfiyaar Naşibaţi kême ji nakobraar daaşa¹.¹⁸ Dţupan, na manjoonan : iko bti yi nakpokun ţi mboş iluŋ kapokana du baţi, k  iko bti yi nakdinanun ţi mboş iluŋ kadinana du baţi.

¹⁹ « Na manjoonan dkak aţupan, woli bañaaj bat b ţi an ţi mboş batiinkar aňehan uko ulonj wi banjalun, Paapa anwoonj du baţi ado wa pa baka. ²⁰ Aa, dko di bañaaj bat b k me bawajanţ bayitunj ţi katim naan, dji kawo ţi ptoof pi baka. »

Nadoon kamiir bat nţan

²¹ Timonj Piyeer aňog Yetu wal m nt a e hepara aji : « Ajugun, ŋyaas hum ŋji nwoonj kamiir at nt  naan woli ajubanaan? Dwo kamiir te ŋyaas paaj na ulonj i? »

²² K  Yetu ateema aji : « A-a, m nkjaku ŋyaas paaj na ulonj taň, ŋyaas ŋi iwoonj i kamiira ŋwao kaban iňeen-paaj-na-ulonj (70) ŋyaas paaj-na-ulonj.

²³ « H nk di *P şih pi Baţi pawoonj: pawo ji uko wi naşih anjalun pten jibi balemparul badolonj na itaka yi nul. ²⁴ Ajun pten, k  ba e ţija alonj aňte tulunj itaka intumunj ptum paň. ²⁵ N iint m nt aanka uko uluki itaka m nt ; k  naşih a e ji bawaa pa ul na aharul, na babukul na iko bti yi akaaj, bahilna bakakan uko wi a e un. ²⁶ Nalemparul unj k  a e ŋup ţi kadun ki naşih aji na a : “Mi-iraan, dlun kaluku ya bti!” ²⁷ Naşih aňagi¹ a a e wutara itaka yi a e ulunj awuta k  ayaa.

²⁸ « Nalemp m nt ap n a e yit na at ntul alonj i bawoonj ţi ulemp aňte tulunj ktaka kn-tiinku. Atiika adoo kak i pfiikl na a e jaka : “Lukaan uko wi i e nunj!” ²⁹ At ntul k  anup akoo a aji na a : “Miiraan, dlun kaluku!” ³⁰ K  undu a e pok, ado k  bawata ukalabuş ayoonkna alunj aluk uko wi a e un. ³¹ Wi balemp bandukiinj bawinunj uko unţ punj, bajooţan maakan a e ya akakal ş wa bti naşih.

³² « K  naşih ado k  batija nalemp m nt a e ji na a : “Iwi nalemp nawuţan i! Dwutaru itaka bti yi i e nunj ţiki ikoo  n aji ndo hanj ; ³³ iwo i lah kak kaňaga at ntu jibi nji ŋagi¹ iin.” ³⁴ Adeebaţ maakan a e wula banjaanj bahajan bañaaj te wi aklunj kaluk uko bti wi a e un. »

³⁵ K  Yetu a e kak aji : « H nk di di Paapa anwoonj du baţi aklunj kado andoli ţi an, woli naamm ir bat nţan na manjoonan ţi i  b yi nan. »

19

Yetu a iiniyaan uko wi bniim (Markut 10.1-12)

¹ Wi Yetu a unuj iko yanj aba, a e p n ţi utak wi *Galilay aya umbanj wi *Yuda

unwoonj du plut pi *Yordan. ² Bañaaj batum ba aşa da k  abot ajeban bamaakal.

³ *Bafaritay balonj banjal p aawana, a e ŋoga ahepara aji : « Bgah bi nun badinan ñaaj abubara adook aharul ţi bniim i? »

⁴ K  Yetu ateem baka aji : « Naanleyiir uko wi Ulibra wi Naşibaţi ujakun i k  du ujuni Naşibaţi apaş bañaaj k  bawo n iint na ñaa ² » ⁵ a e ji : « “Wanj ukaanj k  n iint aklunj kaduk a in na anin kawo na aharul, bakak ñaaj aloolan.”³ ⁶ H nk, baankak awo bañaaj bat b, bawo ñaaj aloolan. Ñaaj awutan keeri kagar uko wi Naşibaţi anaakr nunj. »

⁷ Bafaritay bahepara aji : « Keeri we ukaanj k  *Moyit aji ñaaj awo i kapiit ñaa  kakaarta kankyuunuj k  bniim babaa, kabaa kadoo a? »

⁸ K  ateem aji : « Mnd n m mi ŋhaas ŋi nan man unj k  Moyit adinanun uko m nt. K  u e wo uunwo hanj du ujuni. ⁹ Dţupan, woli ñaaj adook aharul anwoonj aampiiŋ na ñaaj alonj napa i, a e niim alonj, ajuban pjuban pi piint. »

¹⁰ Ba aşarul bajaka aji : « Woli h nk di uwoonj kawo pa n iint na aharul, uhokan pwut bniim. »

¹¹ K  Yetu ateem baka aji : « M nt bañaaj bti bahilanunj kadinan pjukan pi m nt, biki Naşibaţi a enunj k  bahilani taň bahilanunj. ¹² Iko itum ihinan kaneenan biint baniim : balonj baanhilan bniim ţiki babuka buka hanj, balonj ţiki bakas baka, balonj kak p şih pi Baţi paji pa u baanji baniim. Ñaaj anhi-nanunj pte uko wi, ateen wa! »

Yetu ayeenk bapo  bnuura

(Markut 10.13-16; Luk 18.15-17)

¹³ Bañaaj ba ij Yetu bapo  pa apaf baka i en, abot aňehand r baka, k  ba aşarul ba e ŋoman na baka. ¹⁴ K  Yetu a e ji : « Nawutan bapo  babi ţi nji, nakneenan baka, ţiki *P şih pi Baţi pawo pi banwoonj ji baka. » ¹⁵ Wi wi a aan apaf baka i en a e ya na bgahul.

Yetu na n iint nayok

(Markut 10.17-31; Luk 18.18-30)

¹⁶ N iint alonj abi aňog Yetu a e hepara aji : « Najukan, we wi nwoonj kado unuura kakaana ubida wi mn o? »

¹⁷ K  ateema aji : « we ukaanj k  ikheparaan uko unuura wi ñaaj awoonj i kado? Aloolan taň annuuriin, Naşibaţi a. Woli iňal kayeenk ubida wi mn o kdo kado uko wi Bgah bajakun. »

¹⁸ K  akak ahepara aji : « Iko ihonj? »

K  ateema aji : « Iinkf j ñaaj, iinkpiint na ahar ñaaj k me ayin ñaaj, iinkkiin, wutan katapar ñaaj uko wi awoonj aando, ¹⁹ m baan şaas na naan bnuura, ŋalan at ntu jibi iňalunj uleefu. »

²⁰ Ké naṭaṣa unj ateema aji : « Iko mēnt̄ bti ddo ya. We wi nkaanj aduka pdo? »

²¹ Ké Yetu aji na a : « Woli injal kawo űnaan anjaanj ado uko bti unlilunj Naṣibaṭi, kya, kawaap iko yi ikaanj bti kaṣē jej itaka mēnt̄ kaṭen bajuuk, kka pyok du baṭi. Wal mēnt̄ kṣē bi kaṭaṣēn. » ²² Wi naṭaṣa unj atiinkunj uko mēnt̄, aṣē ya na pjootan, ṭiki ayok maakan.

²³ Wi wi Yetu aṣaanj aji na baṭaṣarul : « Dṭupan na manjooan pneej du *Pṣih pi Baṭi patam nayok maakan. ²⁴ Aa, dṭupan kak uko wi : Uyoj apel pa untaam wi pnkunkaali uneej ṭi bhēr bi kaguja kē di nayok aneej du Pṣih pi Baṭi. »

²⁵ Wi baṭaṣarul batiinkunj uko waṅ bañoṅar fut̄ aṣē ji : « Kē in ahilanj keeri kabuur? »

²⁶ Ké Yetu aṣē jaban baka kēṣ aṣē ji : « Bañaanj bajēn baanhilan pbuuran nleef ṅi baka, kē Naṣibaṭi aṣē wo aambiṣna biṣna nin uko ulonj. »

²⁷ Piyeer aji na a wal mēnt̄ : « Tenan, ṅduk iko bti aṭaṣu. We wi ṅklunj kayeenk ba? »

²⁸ Ké Yetu aji na baka : « Dṭupan na manjooan : woli umundu uhalu ubii, kē *Abuk űniint̄ aneejan pṣih na mndēm, an baṭaṣaraan iṱeen na batēb nanṭaṣunj nakak aṭo na nji kaṣih, kawayēṣ kntaal iṱeen na ktēb ki Iṭrayel. ²⁹ Kē biki katim naan kaṭuunj kē baduk itoh yi baka, kēme babuk baṣin baka, baṣin baka, banin baka, babuk baka, ṅṭeeh ṅi baka, balunj kayeenk uko wi badukunj ṅyaaṣ iṱeen-week kaṣē kayeenk ubida wi mṅṭo. ³⁰ Kē batum banwoonj hēnkunj bateek balunj kawo babaañṣaani, batum banwoonj babaañṣaani balunj kawo bateek. »

30

Uhoñ wi bajaar biki baduunj ulemp

¹ Yetu akak aji ṭi uko waṅ : « *Pṣih pi Naṣibaṭi pawo wo ji uko wi ajug uṭeeh ampēnunj na nfa kub ala balemp pa uṭeeh wi nul. ² Atiinkar na balemp aji aluk baka itaka inliṅunj na baluk bi unuur aṣē do baka kē baya uṭeeh. ³ Aṭo ado uko ji ṅwoori ṅwajanṭ̄ apēn awin balemp balonj kē bawo du bayiti baanka uko udo, ⁴ kē aṣē ji na baka : “An kak, nayaan uṭeeh ; dlukan bnuura.” ⁵ Kē bayaa.

« Ajug uṭeeh apēn na mnde ilant, akak apēn na pnak awin balon, akak ado jibi adolonj na bukundi. ⁶ Wi unuur uṭeehiinj, akak apēn awin balemp balonj kē banaṭ da aṣē hepar baka aji : “we ukaanj kē nawo ṭi, unuur bti hē naankdo uko ulonj?” ⁷ Kē bateem aji nin alon aanjej jej baka ulemp.

« Kē aji na baka : “An kak, nayaan uṭeeh.”

⁸ « Wi utaakal ubanunj, ajug uṭeeh kē aṣē ji na namali i nul : “Duun balemp iwul andoli baluk bi nul, ijunna bambaañṣaanunj pbi iṣē ido kaya te du bateek.”

⁹ « Biki bajejun ṭi uṭeeha unuur kē babii, ayeenk andoli baluk bi unuur upēb.

¹⁰ Bateek babi kak aṣē ṣal aji bayeenk baluk bampelun bi bambaañṣaanunj pbi, kē baṣē wula baka andoli baluk bi unuur. ¹¹ Wi bakyeenkunj itaka aṣē ṅoman ṭi uko wi ajug uṭeeh adolonj ¹² aji : “Bambaañṣaanunj pbi balempa uwoori uloolan, kē iṣē luk baka alinjan na un, ṅlempun unuur bti ṭi bnuur.”

¹³ « Kē Ajug uṭeeh aṣē teem alonj ṭi baka aji : “Nanoh, mēndolu nin buṭaan blonj; Mēnt̄ itaka yi, yi ṅṭiinkaruṅ i? ¹⁴ Jejan uko wi ṅṭiinkaruṅ, iya na bgahu. Ulilēn lil kē nwul ambaañṣaanunj pbi uko unliṅunj na wi nwuliinj. ¹⁵ Mēnka na pdo uko unliṅunj na bka bi naan i? Kēme iwo i kadeebaṭ ṭiki djoob bkow?” »

¹⁶ Yetu akak aji : « Kē hēnk di di banwoonj babaañṣaani baklunj kawo bateek, bateek baṣē bawo bambaañṣaani. »

Uyaaṣ uwajanṭēn wi Yetu akṭupunj pkeṭul na pnaṭa pi nul ṭi pkeṭ

(Markut 10.32-34; Luk 18.31-34)

¹⁷ Yetu aya Yerutalem aṣē du baṭaṣarul iṱeen na batēb kē bagaagi, aṣē ṭiini na baka wi bawonj ṭi bgah aji : ¹⁸ « Natenan, ṅya Yerutalem, kē baṣē lunj kawul *Abuk űniint̄ *baṭejan baweek na *bajukan Bgah. Balunj kaṣi aduknaanaa, pduknaana pi pkeṭ. ¹⁹ Bawula banwoonj baanwo bayuday bahilna babeṅa, bakoba na itintēl, bapaṅa ṭi krut. Unuur uwajanṭēn aṣē naṭa ṭi pkeṭ. »

²⁰ Wal mēnt̄ kē anin babuk Febede aṣē bi aṅoga, ul na babukul, anup ṭi kadunul pa phepara uko ulonj. ²¹ Ké Yetu aṣē ji na a : « we wi injalun ba? »

Ké aji na a : « Dolan babuk naan batēb biki balunj baṭo alonj ṭi kadeenu ki nu, alonj ṭi kamayu, woli ilunj aṭo aṣih. »

²² Yetu ateema aji : « Naamme uko wi nakñehanaanunj. Nahinan kadaan ṭi pnkalame pi nji kayaanj kadaan, kahaj ji nji i? »

Ké bateema aji : « ṅhinani. »

²³ Ké Yetu aṣē ji na baka : « Aa, nalunj kadaan ṭi pnkalame pi naan ; kē uko unwoonj wi pṭo ṭi kañen naan kadeenu na kamayu, mēnt̄ nji dwoonj kadat banwoonj biki pṭo da, biki Paapa ajakunj aji bawo biki kaṭo da, bukal baklunj kaṭo da. »

²⁴ Wi baṭaṣarul iṱeen bandukiinj batiinkunj uko waṅ, aṣē deebaṭēr batēb bukundi. ²⁵ Wi wi Yetu aṣaanj aṭiini na baka bukal bti aji : « Nawin jibi baṣih biki ṅṭaak bajaanj bayuuj mndēm mi baka, baweek biki ṅṭaak kaṅoorkna bañaanj. ²⁶ Uunwo kawo haṅ pa an. Anjalunj pwo naweeṭ ṭi an awo i kawo nalempar batēṅṭul. ²⁷ Ké woli űnaan aṅal pwo nateek ṭi an, awalaan bkowul ado kalempar batēṅṭul. ²⁸ Kē hēnk, *Abuk

Ñiint̃ aambi bi pa bado kalempara, abi pdo kalempar bañaañ kabot kawul ubida wi nul, uwo baluk bankbuuranuñ bañaañ batum maakan.

Bakuul batëb biki Yetu ajebanuñ
(Markut 10.46-52; Luk 18.35-43)

²⁹ Yetu na baťaşarul bapëñ ti ubeeka wi Yeriko, kē bañaañ batum başë taşa. ³⁰ Bakuul batëb baŋo wal mēnt̃ ti kabañ ki bgah, kē wi batiinkuñ kē Yetu aktëpuñ aşë huurañ aji : « Naweeek, *Abuk Dayiŋ, ñagi'un! »

³¹ Kē bañaañ batum banwooñ da bawo ti pjonan na baka aji bayomp, kē başë huuranaara huurañ maakañ aji : « Naweeek, Abuk Dayiŋ, ñagi'un! »

³² Yetu anaŋ adu baka aşë ji : « We wi nanjaluñ ndolañ ba? »

³³ Kē bateema aji : « Naweeek, dolañ ndo kawin! »

³⁴ Añağa baka aşë ban baka kēş kē bakak awin ti dko mēnt̃, aşë taşa na bgah.

21

Uneej Yetu ti Yerutalem

(Markut 11.1-11; Luk 19.28-40; natenañ ti Yowan 12.12-19)

¹ Yetu na baťaşarul bañoğ Yerutalem aten ubeeka wi Betfağe du umbañ wi Pnkuñ pi Mnoliwera*. Kē aşë yil baťaşarul batëb, ² aji na baka : « Nayaañ du ufet̃ unwooñ ti kadunañ ; uneejarañ neej nawin batan ubuuru na ubuk wa ; nafenşañ n̄a natjjeñ. ³ Woli baheparañ uko unkayi, nateem̃ kaji Ajuguñ anuma n̄a. Ti dko mēnt̃ bawutan naya na n̄a.

⁴ Uko mēnt̃ uwoo, uko wi Naŋupar Naşibaŋi abiiñ aŋup uhilna udolana :

⁵ *Najakan na ubeeka wi *Fiyoñ

Naşih i nu abi ti iwi ;

awalañ bkowul, adapu ubuuru, na ubuuru umpoŋi, ubuk untaam ulempni^o

⁶ Baťaşar Yetu baya, ado jibi ajakuñ na baka, ⁷ aŋij ubuuru na ubuk wa. Wi wi başaañ ajeŋ imişa yi baka agur̃ ti n̄a kē Yetu aşë paya. ⁸ Bañaañ batum maakañ bawo ti bgah wal mēnt̃, ajeŋ iyeti yi baka aşeeŋ ti bgah ; kē baloñ batib inah yi mnko aşeeŋ. ⁹ Bañaañ batum bankpoşuñ ti kadunul na banktaşuluñ bahuurañ aji :

« Hotana,† iwi *Abuk Dayiŋ
Bnuura nuura ti ankmbiiñ ti katim̃ ki Ajuguñ
Hotana! Naşibaŋi adēm̃ du baŋi duuŋ! »^o

¹⁰ Wi Yetu aneejuñ ti Yerutalem, bañaañ biki ubeeka bti bañoğar̃ fuŋ aşë hepar̃ aji : « I abaa wo wo ahoñ ba? »

¹¹ Kē bañaañ başë teem̃ aji : « Yetu Naŋupar Naşibaŋi a, awo i Nataret̃ du Galilay. »

Yetu na bawaap du Katoh Kaweeek ki Naşibaŋi

(Markut 11.15-19; Luk 19.45-48; natenañ ti Yowan 2.13-22)

¹² Yetu aya neej du *Katoh Kaweeek ki Naşibaŋi aşë jun pdook bawaap na banknuguñ bti banwooñ da. Awat̃ n̄meeşa n̄i baŋelëş itaka, na itjij yi bawaap n̄balab. ¹³ Wi wi aşaañ aji na baka : « Naşibaŋi aŋup̃ ti Ulibra wi nul aji : “Katoh naañ kaluñ kadu'ana *katoh kañehanaani”^o kē an, naşë kakañ ka dko dmennaani di bakij! »^o

¹⁴ Bakuul baloñ na banknjiinkuñ babi añağa da, kē ajebañ baka. ¹⁵ *Baŋenjañ baweek na *bajukañ Bgah bawiñ iko iñoğarēnaañ yi adoloñ abot̃ atiink̃ bapoŋ̃ kē bakhuurañ du Katoh Kaweeek ki Naşibaŋi aji : « Hotana, iwi *Abuk Dayiŋ » aşë deebaŋ. ¹⁶ Bajaka wal mēnt̃ : « Itiink̃ uko wi bapoŋ̃ biki bakjakuñ i? »

Kē Yetu aji na baka : « Dtiink̃ bnura di ; naambaañ kaleyiira ti Ulibra wi Naşibaŋi dko danjakuñ :

*“Ido kē bapoŋ̃ bampoŋi
na bambaañ abuka buka
kē bakdēmanu.” »^o*

¹⁷ Yetu aduk baka ŋuñ, apeñ ti ubeeka, aya Betani di ayaañ afērna.

Bko bi Yetu afëpuñ

(Markut 11.12-14,20-24)

¹⁸ Na nfa, wi Yetu akkakuñ ubeeka wi Yerutalem, kē uboñ uşë de a. ¹⁹ Awiñ bko bloñ bi bajaañ bado bfig̃ ti kabañ ki bgah, abi añoğ ba, aşë ŋenka itoh toh. Aji wal mēnt̃ na bko buj : « Niñ iinkak̃ abuk! » Ti dko mēnt̃, kē bko babi kay kay. ²⁰ Baťaşarul bawiñ uko mēnt̃ aşë ñoğar̃ maakañ. Bahepar̃ Yetu aji : « hum̃ di di bko bi bahiluñ akay hēnk̃ ti dko mēnt̃? »

²¹ Kē Yetu aatem̃ baka aji : « Dŋupañ, manjoonañ ma, woli nahaŋ Naşibaŋi abot̃ awo naanka nşal̃ n̄tëb, mēnjakañ nahil̃ pdo bfig̃ bi bakay, nadoo hılañ kaji na pnkuñ pi : “Pēnañ ti, iya ijot̃ du bdëk, uko mēnt̃ udolana. ²² Woli nahaŋi, uko bti wi nañehanuñ Naşibaŋi, adolañ wa. »

In̄ aŋuñ Yetu pdo iko yi akdoloñ

(Markut 11.27-33; Luk 20.1-8)

²³ Yetu aneejuñ du *Katoh Kaweeek ki Naşibaŋi aşë jun pjukañ. Wal mēnt̃ kē *baŋenjañ baweek na *bantohi bayuday başë bi añağa ahepara aji : « Mn̄hina mn̄hoñ mi mi ikdoluñ iko yi ba? In̄ ajakiiñ kē ihilañ kado ya? »

* 21:1 Pnkuñ pi Mnoliwera : “Mont des Oliviers, Monti de Oliveira, Mount of Olives.”   † 21:9 Hotana Ti uhebërë dawo « Buuran » aşë bi kak uŋup̃ unjaañ udēmanaañ Naşibaŋi.   † 21:9 Fakariya 9.9.   † 21:9 Itayi 56.7.   † 21:13 Yeremiya 7.11.   † 21:16 Kañaam 8.2.

²⁴ Ké Yetu aşé teem baka aji : « Nji kak, dñal kaheparan uko uloolan tañ ; woli nateemën, kaşé ũpan wal mënť mnhina mi nji kadolni iko yi. ²⁵ In ayilun *Yowan pbattaar ba? Naşibaťi a, kême bañaan baka? »

Ké başé wo ťi plaťar ťi ptoof pi baka aji : « Woli nteem aji Naşibaťi ayilulun, aheparun uko unkaan kē nñenfiyaara? ²⁶ Ké woli nteema aji bañaan bayilulun, nwo i kaťi bañaan bti babi banaťara'un, ťiki bafiyaar kē Yowan awo Naťupar Naşibaťi. »

²⁷ Bateem Yetu wal mënť aji baamme anyilulun. Ké aşé ji na baka : « Nji kak mēnťupan mnhina mi nji kadolnun iko yi. »

Uhoñ wi ajug katoħ na babukul batēb

²⁸ Yetu akak aji na baka : « Kē we wi naşalun ťi uko wi? Nñinť alonj abi ka bapot batēb. Aťiini na nateek aji na a : “Abuk naan, yaan ilemp nťa du uťeeħ.” ²⁹ Kē abukul un ateema aji : “A-a, mēnkya ;” aťo aban ťun aşal, anaťa aya uťeeħ. ³⁰ Aşin baka akak aťiini na natēbantēn. Kē atem aji : “Aa, Paap dya” aşé bi wo aanya. ³¹ Ahoñ ťi batēb bukun adolun uko wi aşin baka anjalun? »

Kē bateem aji : « Nateek. »

Kē Yetu aşé ji na baka wal mēnť : « Dťupan, manjoonan ma, bakobraar daaşa na baat baťuunk babanan uteek du *Pşih pi Naşibaťi. ³² Hēnk di uwoon, *Yowan Nabattaar abi ťi adiimanan bgah bťool kē naanfiyaara ; kē bakobraar daaşa na baat baťuunk kē başé fiyaara. Kē wi nadoonj awin uko mēnť naantēlşa ťelēs nħaaş nji nan afiyaara. »

Uhoñ wi balemp biki uwoorta (Markuť 12.1-12; Luk 20.9-19)

³³ Yetu akak ahoñ aji : « Nakaan natiink uhoñ wi : Nñinť alonj abi ťepi uwoorta wi mnko manjaan mandolna ubiñu, aşé biig wa afooyan. Ajip bhēr ado dko dpooñni, abot akiin bliit bi mnlak bkuunťaan pa bayen, aşé dukar wa bañaan balonj pa badoki bapooñle bawula kafah ki nul, aşé ya bayaaş. ³⁴ Wal wi upooñ ubanun, kē aşé yiil balemparul du bañaan banwoonj du uwoorta pa pyeenk kafah ki nul. ³⁵ Bañaan mēnť bamob balemparul, akob alonj, afin natēbantēn, akak atap nawajantēn mnlak afin. ³⁶ Ajug uwoorta akak ayil balemparul balonj, bantumunj apel bateek, kē bañaan banwoonj du uwoorta badola baka ji bateek. ³⁷ Kē abaañşaan ayil abukul, aşal aji : “Baya kakali abuk naan.” ³⁸ Kē wi biki adukarunj uwoorta bawinunj abukul, aşé laťar aji : “I, akdukiin na iko yi aşin. Najoh nñija, nşé nđuka na ya!” ³⁹ Bamoba, apēnan ťi uwoorta afin. »

⁴⁰ Kē Yetu aşé hepar baka aji : « Kē we wi ajug uwoorta akeeri bi kado bañaan mēnť wi akbiin? »

⁴¹ Kē bateema aji : « Pfin pi akfinunj bañaan bawuťaan biki uwoorta mēnť pawuť. Ajej uwoorta kawul balonj, bankwululunj kafah ki nul upooñ ubanle. »

⁴² Yetu aji na baka wal mēnť : « Naambaan kaleyiira uko umpiitun ťi Ulibra wi Naşibaťi i? »

“Pnduba pi baniw bapokun

pakakunj amēban katoħ

uko mēnť uwo udo wi Ajugun

unuura abot awo uñonjarēnaan ťi kēs ki nun.” »⁴³

⁴³ Yetu akak aji na baka : « Ukaan kē nji kaťupan : Naşibaťi alunj kajej *Pşih pi nul kawul pa bañaan balonj bankdolunj uko unnuuriin ťi kēs ki Naşibaťi. ⁴⁴ Nñanj ankjotun ťi pnduba mēnť, akita, kē nñanj i pakjotnun, panantēla. »

⁴⁵ *Baťenjan baweek na bafaritay bayikrēn kē bukal bakaan kē Yetu akhoñ hañ. ⁴⁶ Bado na pmoba wal mēnť aşé ťi bañaan banşalun aji Yetu awo *Naťupar Naşibaťi.

22

Uhoñ wi bampokunj pbi pyoban (Luk 14.15-24)

¹ Yetu akak ahoñ na baka aji : « ² *Pşih pi Baťi panaam ji uko wi naşih anduun bañaan pyoban ťi bniim bi abukul. ³ Ayil balemparul pa baya badu biki aduun pyoban kē başé wo baanj pbi. ⁴ Kē akak ayil balonj aji na baka : “Najakan na biki nduun pyoban kē djun pde, afin ngit nkaş nji naan na nntaam nñannuurnaaniin ťi nji naan, iko bti ibēkani, babi ťi dko di bniim.”

⁵ « Kē biki baduun başé wo baando ťo ťo aten uko mēnť, andoli atool kaya pdo kanuma ki nul : balonj baya nťeeħ, balonj pjula. ⁶ Kē bandukiin bamob balempar naşih, ahajan baka afin. ⁷ Naşih adeebaťi, aşé do bangoli biki nul kē bafin balat mēnť abot atēr ubeeka wi baka. ⁸ Wi wi aşaan aji na balemparul : “Pde pabaa kē biki mbiin adu pyoban başé wo baantaan na pde pa. ⁹ Nayaan du npať bgah nadu bañaan bti biki nakwinun.” ¹⁰ Kē balemparul baya ťi igah, adu biki bawinunj bti, bawuťaan na banuura, kē dko di bniim datumi.

¹¹ « Naşih aneej wal mēnť pten bambiin pyoban aşé win da nñinť alonj anwoonj aanwoħ imişa yi ufettu. ¹² Kē aşé ji na a : “Nanoh, hum di di idolonj adoo neej ťi, bē iinwoħ imişa yi ufettu ba?” Kē un mēnť ayompi. ¹³ Naşih kē aşé ji na balemparul : “Natanana ihoť na iñen nafēla bđig du bđēm, dul di akyaan kawooni kabot kadeebať kadohrēn.” » ¹⁴ Kē Yetu aşé akak aji

: « Bañaan batum badu'anaa kè bantiinku bakdataniin. »

Pluk Fetar daaşa

(Markut 12.13-17; Luk 20.20-26)

¹⁵ Wi uko mēnt utēpun, *bafaritay baya ayitiir wal mēnt katen jibi bakdoli pa ptaawan Yetu ti bṭup. ¹⁶ Wi wi bayilun baṭaşar baka balon na balon biki *Herod kè baji na a : « Najukan, nme kè iwo űnaan i manjooan, abot aji kjukan bgah bi Naṣibaṭi na manjooan. Iinji kṭi nin űnaan ṭiki iinji kten uko wi űnaan awoonj. ¹⁷ Ṭupun keeri, we wi iṣaluw? Nwo i kaluk *Fetar naṣih daaşa kēme nṭenwo i kaluka da? »

¹⁸ Kè Yetu ammeerj nṣal nṭwuṭaan nṭi baka aṣē teem baka aji : « An balagare! We ukaan kè nakdo na ptaawanaan ba? ¹⁹ Nadiimanaan pataka pi najaanj nalukna daaşa. »

Kè badiimana pa, ²⁰ kè aṣē ji na baka : « Kaara di in dawoonj ṭi pa? Kè katim ki in kawoonj ṭi pa? »

Kè bateem ²¹ aji : « Fetar a. »

Wi wi aṣaan aji na baka : « Nakeerin nakakan Fetar uko unwoonj wi Fetar, naṣē nakakan Naṣibaṭi uko unwoonj wi Naṣibaṭi. » ²² Wi ajakunj hanj kè baṣē ṱonar fuṭ aduka, aya.

Pnaṭa ṭi pkeṭ

(Markut 12.18-27; Luk 20.27-40)

²³ Unuur mēnt, *bataduk balonj babi aṱog Yetu – bukal bajaanj baji pnaṭa ṭi pkeṭ paanwoo – ²⁴ aṣē ji na a : « Najukan, *Moyit apiit pa un aji : “Woli űnaan aketj bē aanka napot, abuk aṣin awo kayeenk aharul, kahilna kabukara bapot.” ²⁵ Kè uṣē bi ka ṭi na biinṭ paaj na alonj banṭaarun. Nateek aniiim űnaṭ aṣē waaṅa bē aambuki, adukar abuk aṣin aharul. ²⁶ Kè natēbantēn akak aketj aduk űnaṭ bē aambuki, kè uwoha hanj pa nawajanṭēn kak, uwoha hanj pa bukal paaj na alonj bti. ²⁷ Wi bukal bti bakeṭun, kè űnaṭ akak aketj. ²⁸ Kè hēnkunj woli bañaanj balun anaṭa ṭi pkeṭ, in akwoonj ayin űnaṭ mēnt, wi bukal paaj na alonj bti baniimulun? »

²⁹ Kè Yetu aṣē teem baka aji : « Na-neemi, naamme Ulibra wi Naṣibaṭi abot awo naamme mnhina mi nul. ³⁰ Hēnk di uwoonj, woli bañaanj balun pnaṭa ṭi pkeṭ, bi-inṭ baankniim, kè baat baankniima, balun kawo ji nṭwanjut du baṭi. ³¹ Kè ṭi uko wi pnaṭa ṭi pkeṭ, naambaanj kaleyiira uko wi Naṣibaṭi ajakunj i? Aji : ³² “*Dwo Naṣibaṭi i Abraham, i Itak, na i Yakob.*” »^o

Yetu akak aji na baka : « Naṣibaṭi awo i bañaanj bajeṭ, aanwo i banketun. » ³³ Bañaanj banktiinkulunj bti baṱonar ṭi pjukan pi nul.

Uko undēmnuj ṭi iko yi bgah bajakunj

(Markut 12.28-34; Luk 10.25-28)

³⁴ *Bafaritay batiink kè Yetu ateem *bataduk kè bawaanj utup aṣē yitiir. ³⁵ Kè alonj ṭi baka, anwoonj *najukan Bgah aṣē nṭal ptaawan Yetu aṣē hepara aji : ³⁶ « Najukan, ṭi iko yi bgah bajakunj, uhoṅ udēmnuj dēm ba? »

³⁷ Kè aṣē teema aji : « Nalan Ajugun Naṣibaṭi i nu na kaṭēbu bti, na uhaaṣu bti, na uṣalu bti. ³⁸ Uko wanj udēmnuj ṭi iko yi bgah bajakunj. ³⁹ Kè uko unyeenkunj ṭi wa abot adēm kak wii wi : Nalan atēṭuṭi jibi inṭalunj uleefu. ⁴⁰ Iko itēb yunj iṭonkrēn *Bgah bi Moyit bti na pjukan pi *baṭupar Naṣibaṭi. »

Krittu na Dayiṭ

(Markut 12.35-37; Luk 20.41-44)

⁴¹ Jibi *bafaritay bayitiirun, kè Yetu aṣē hepar baka aji : « ⁴² we wi naṣaluṅ ṭi *Krittu ba? Awo abuk in ba? »

Kè bateema aji : « Awo *abuk Dayiṭ. »

⁴³ Kè Yetu aṣē ji na baka : « Kè hum di di *Uhaaṣ wi Naṣibaṭi utunṭ Dayiṭ kè aji du'a Ajugun ba? Ul, anṭiiniin aji :

⁴⁴ “*Naṣibaṭi Ajugun aji na Ajugun :*

Ṭoon ṭi kañen naan kadeenu

te ndoo ndo baṣooradu

ido kapafna baka ihoṭ.”^o »

⁴⁵ Yetu akak aji : « Keeri, woli Dayiṭ aji du Krittu Ajugun, hum di di ahilanun kawo kak Abuk Dayiṭ? » ⁴⁶ Nin alonj ṭi baka aanhinan ateema. Kapēna unuur mēnt nin alonj aankak aṱoom phepara uko ulonj.

23

Ptaafara bajukan Bgah na bafaritay

(Markut 12.37-40; Luk 11.39-52; 20.45-47)

¹ Kè Yetu aṣē ṭiini na pntuk pi bañaanj na baṭaşarul aji na baka : ² « *Bajukan Bgah na *bafaritay baṭo ṭi pṭij pi *Moyit. ³ Nadoon kado nabot nado kaṭaş iko bti yi baktupanan, naṣē nawut pdo kado uko wi bajaanj bado : ṭiki baji baṭup kaṣē wo baanji bado uko wi baṭupun. ⁴ Baji batan idaaṭ iditj katu bañaanj pkuṅa ya, bukal ṭi nleef nṭi baka baṣē pok pdeen pkoñ ppoolan ṭaṅ pṭēnk baka. ⁵ Ṭi iko bti yi bakdolun baji bala pwinana ṭi bañaanj ukaan kè kako ki bajaanj baṭu Utup wi Naṣibaṭi katan ṭi bkow na iṱen yi baka kaji kadēm. Iñen yi imiṣa yi baka ikak aji ihaan maakan*. ⁶ Baji baṅal pṭo ṭi itij in-nuurnaaniin woli bawo du dko di ufettu kabot kaṅal pṭo kadun du *itoh iñehanaani. ⁷ Baji baṅal bañaanj banohntēn baka ṭi dko di bañaanj kabot kaṅal bañaanj bado kadu baka “Najukan”.

⁸ « Kè an, nawutan kado bañaanj bado kadu'an “Najukan”; an bti naṭaari abot

☆ 22:32 Ppēn 3.6. ☆ 22:44 Kañaam 110.1. * 23:5 Bayuday baji bado iko ilonj yi bapiitun Utup wi Naṣibaṭi kaleṣna wa. Ital iniilu inwoonj ṭi iñen yi imiṣa yi baka ikak aji iṣaan baka Utup wi Naṣibaṭi.

akaha najukan aloolan tañ. ⁹ Nawutan kado kado ñaaj alon kaji Aşinan ti mboş ; nakaha Aşinan aloolan, anwoon du bañi. ¹⁰ Nawutan kado badoo badu'an "Nayafan"; nakaha nayafan aloolan, anwoon *Krittü. ¹¹ Anwoonun naweek ti an akluj kawo nalempar batentul. ¹² Ñaaj ankdeமானುñ bkowul baluñ kawalana, ke ñaaj ankwalanuñ bkowul baluñ kademana. »

Pwuţan pi bafaritay

¹³ Yetu akak aji : « Nawuţani an *bajukan Bgah na an *bafaritay an nanwoon balagare, nanjaan naneenan bañaan pneej du *Pşih pi Bañi. Naanji naneej da an ti ñlefan ke naanji nawut banjalun pneej baneej! ¹⁴ [Nawuţani an bajukan Bgah na an bafaritay balagare, naji nade bka bti bi baaţ bayoţ kabot kajon ti pñehan Naşibaţi pa pwinana. Ukaaj ke Naşibaţi akluñ kakoban kakob kandemnuñ maakan.]

¹⁵ « Nawuţani an bajukan Bgah na an bafaritay, an nanwoon balagare, an biki pkakan ñaaj aloolan ti udolade wi nan paajaaj paţu namuur idek na ntaak. Woli naka'a, naji nadola ataan na pneej infernu nyaaş nteb kapelan.

¹⁶ « Nawuţani, an bayuuj bgah banwoon bakuul, nanjaaj naji : "Woli ñaaj ajej *Katoth Kaweek ki Naşibaţi amehnaana, uunwo ukoolan ; be woli ñaaj amehna ti uuwuru wi katoh ki Naşibaţi, awo i kado uko wi ajakuñ."

¹⁷ « An bawaaj nşal, an bakuul! we udemnuñ: uuwuru wa keme katoh ki Naşibaţi kandoluñ ke uuwuru menţ uyimani? ¹⁸ Nakak aji naji : "Woli ñaaj amehna ti *bliit bi mngur, uunwo ukoolan, be woli ñaaj amehna ti iko inţenanuñ ti ba, awo i kado uko wi ajakuñ." ¹⁹ An bakuul, we udemnuñ: iko inţenanuñ ti bliit bi mngur keme bliit bi mngur bankakanuñ iko menţ ke iyimani? ²⁰ Pmehna ti bliit bi mngur pawo pmehna ti ba na ti iko bti inwoon ti ba. ²¹ Ke pje Katoh Kaweek ki Naşibaţi kamehnaana pawo pmehna ti ka na ti anfeţuñ ka. ²² Pmehna ti baţi pawo pmehna ti pñij pşihni pi Naşibaţi na ti anţoon ti pa.

²³ « Nawuţani an bajukan Bgah na an bafaritay, an nanwoon balagare, nanjaan nawul kafah ki Naşibaţi ti iko bti yi nakjaaruñ kadoo wul impoţetaanuñ maakan aşe wo naanji nado uko unkaanuñ udooni ti iko yi bgah bajakuñ: pwo natoool, pñaga, na pfiyaar Naşibaţi. Yar yi yi nawoon i kado lah kaşe kawut kaţilma indukiin ²⁴ An bayuuj bgah banwoon bakuul, nanjaan natentan poot pi nan pa ppenan uwo kaşe yoor untaam wi pnkunkaali.

²⁵ « Nawuţani an bajukan Bgah na bafaritay an nanwoon balagare, naji nawent

ikoopa yi nan na iraatay yi nan bnuura ti bdig, meet daşe tum na iko yi kakiij na kafeer. ²⁶ Iwi nafaritay nakuul, duniin iwent kakoopa na praata meet, bdig bahilna bajint.

²⁷ « Nawuţani an bajukan Bgah na an bafaritay an nanwoon balagare nanjaan nawo ji ihër yi babomanuñ: iji inuura ti bdig, meet kaşe tum na imoh na iko impuţuñ. ²⁸ Ke hënk di di nawoon, naji nawo wo ji bañaaj baţool ti kadun ki bañaaj, aşe tum na kalagare na buţaan ti nhaaşan meet.

²⁹ « Nawuţani an bajukan Bgah na an bafaritay an nanwoon balagare, nanjaan naniw ihër yi *baţupar Naşibaţi kabot kaboman ihër yi baţool, ³⁰ kaşe kaji ti uşal : "Woli nwo laalan da ti wal wi başinun, nşenknaakiir na baka katul pñaak pi baţupar Naşibaţi." ³¹ Hënk naji nadinan ke nawo babuk bambiin afin baţupar Naşibaţi. ³² Nabaanş uko wi başinan babin ajun.

³³ « An nşula, pntuni pi nşfunan! Hum di di nakhinanuñ kabuur kakob, kawo naankneej infernu? ³⁴ Wañ ukaaj ke nji kayil baţupar Naşibaţi, bañaaj banwoon na uşal unţuñ, na bajukan : nalun kafin balon, kapan ti krut, nalun kafud balon itintel du *itoh inehanaani yi nan, kabot kadookar na baka na nbeeka. ³⁵ Hënk, pñaak bti pi bañaaj baţool pi natulun ti mboş pahilna pakak ti an, du pkeţ pi Abel natoool te du pi Fakariya, abuk Baraki, i bafinuñ ti dko danwoon ti ptoof pi umeeşa wi bţenan na *dko dyimanaan di Katoh Kaweek ki Naşibaţi. ³⁶ Dţupan na manjoonan, kawuun ki kayeenk kakob ki iko menţ bti iktijuñ. »

Yetu aţegara Yeruţalem

(Luk 13.34-35)

³⁷ Yetu akak aji : « Yeruţalem, Yeruţalem, iwi injaan kfñ *baţupar Naşibaţi kabot katap biki ayilun ti iwi mnlak, nyaaş nşum ddo na ptonkrën babuku jibi uguk ujaaj uboof nşuk wa, ke ipoki. ³⁸ Hënkun, Naşibaţi aşaan adukaran katohan. ³⁹ Dţupan, naankak awinën te unuur wi nakluñ kaji : "Ñaaj ankm-binñ ti katim ki Ajugun anuurandeni !" »

24

Utoka Katoh Kaweek ki Naşibaţi

(Markut 13.1-4; Luk 21.5-7)

¹ Yetu apen ti *Katoh Kaweek ki Naşibaţi, ke baţaşarul başe ñoga pa pdiimana jibi kademi akut anuura. ² Ke aşe teem baka aji : « Jem nawin iko yi bti i? Na manjoonan dţupan, nin plaak paankduka kapaf ti ptent pa ti be paankfoma kajot ti mboş. »

Nnuur ni mnhaj

(Markut 13.5-13; Luk 21.8-19)

³ Yetu aţo du pnkuñ pa mnoliwera, ke baţaşarul başe bi agaag na a, ahepara aji : «

Ṭupun, lum di di uko waŋ ukwoon, na uko unkyuujun un ubi'u na uba umundu? »

⁴ Ké ateen aji : « Naṭaafaraan baguuran, ⁵ ṭiki bañaan batum baluŋ kabi na katim ki naan, kaji bukal bawoon *Krittü, kaguur bañaan batum. ⁶ Woli nalun atiiŋk ŋgut, abot atiiŋk ké baktjiniyaan ŋgut, nawutan kalënk : iko mënṭ iwo i kawo. Ké našë wo i kame ké uundobi wo uba umundu. ⁷ Utaak unaṭa ugut na utaak ulon, pših pagut na ploŋ. Ubon uluŋ kawo ṭi nṭaak ŋlon, mboš mando kašintar. ⁸ Iko mënṭ bti ikwoon ujuni wi mnhaj mnweek, ji mnhaj mi ŋaṭ ankyaan kabuk.

⁹ « Wal mënṭ baluŋ kamoban kawul bahajanan bafin ; katim ki naan kaluŋ kaṭu nṭaak bti nṭašooran. ¹⁰ Bañaan batum baankak afiyaarën, bado kawaapar kabot kašoorad. ¹¹ Batum baluŋ kaṭilan kaji bawo *baṭupar Našibaṭi kaguur bañaan batum. ¹² Buṭaan dadëm maakan bañaan badoo bakak baankak aṇalad. ¹³ Ké ŋaan aṇšaan amëban ṭi nji aliint nnuur bti, uŋ mënṭan aluŋ kabuur. ¹⁴ Baluŋ kaṭup *Uṭup Ulil Unuura wi *Pših pi Baṭi wi ṭi umundu bti, bañaan bti bahilna batiink wa. Wal mënṭan wi wi uba umundu ukbiin, »

Unoor uweek

(Markut 13.14-23; Luk 21.20-24)

¹⁵ Yetu akak aji : « Woli nawin uko uwuṭaan maakan unjaan uṭopan, wi *Daniyel *Naṭupar Našibaṭi aṭiiniyaanun ké uwo ṭi *dko dyimanaan du Katoh Kaweek ki Našibaṭi – ankleyiirun awo i kayikrën – ¹⁶ bañaan bankwoon du utaak wi *Yuda bakeeriin baṭi baya du inkun iweek. ¹⁷ Anṭoon du ušaala awutan kaneejar uko ulon. ¹⁸ Anwoon du uṭeeh, awutan kakakar bayeti bi nul! ¹⁹ Nnuur mënṭ, baṭ bankwoon na iyin, na bankbootanun bawuṭan. ²⁰ Nañehaan pṭi mënṭ pawut kawo ṭi wal wi ušubal na mpoŋ kéme ṭi *unuur wi pnoorfën. ²¹ Nnuur mënṭ ṇawo nnuur nji mnhajmnweek. Mnhaj manwoon maambaan kawohara wi umundu uwoonun ; ké mnhaj mntënṭ ma maankak aluŋ kawo nin uyaaš ulon kak. ²² Ké woli Našibaṭi aantiinkṭën lah nnuur mënṭ, nin ŋaan aankduka duka kado kahefënt ; ké bañaan biki adatuŋ bašë ṭu ké atiiŋkṭën ṇa.

²³ « Wal mënṭ, woli ŋaan ajakan : “*Krittü awi !” kéme : “Awi moŋ !” Nin nakfiyaara. ²⁴ Bañaan baluŋ kanaṭa kaṭilan kaji bawoon Krittü na *baṭupar Našibaṭi. Bado mlagre na iko iñonarënaan pa woli bahilani bado ṇaabar du baka biki Našibaṭi ajokun. ²⁵ Aa, ḍṭapan nawo bame ji uko mënṭ ubi udo kaban.

²⁶ « Woli bajakan keeri : “Krittü awi du *pndiiš” nawutan kaya da ; kéme woli bajakan : “Awi amena moŋ” nakfiyaar uko mënṭ nin. ²⁷ Jibi kaliik liik kajaan kawoona kaban kalon ki baṭi, kajeehan baṭi bti, hënk di di ubi wi *Abuk Niiŋṭ ukluŋ kawo. ²⁸ Dko di untaam ukeṭnuŋ dul di njugude njaajan ṇayit. »

Ubi wi Abuk Niiŋṭ

(Markut 13.24-27; Luk 21.25-28)

²⁹ Yetu akak aji : « Woli nnuur nji unoor njuŋ ṇaṭëpa ṭëp,

“Unuur uunkak ado katër,
pli paankak ado katër,
ṇjah ṇajot,
mnhina mi baṭi manšintar*».

³⁰ Wal mënṭ, iko inkyuujun ké *Abuk Niiŋṭ abi, iwinana du baṭi, kntaali ki umundu bti kaluŋ kayewla ; kawin Abuk Niiŋṭ abi ṭi infeluŋ yi baṭi na mnhina na mndëm mweek. ³¹ Aluŋ kayil ṇwanjuṭ nji nul ṇabi na plul pweek, ṇayitrën bañaan biki adatuŋ banwoonun nṭaak bti kapëna du kaban kalon ki umundu te kalon.

Uhoñ wi mnko

(Markut 13.28-32; Luk 21.29-33)

³² Yetu akak aṭiini na baka aji : « Natenan ṭi mnko. Wi inah ijunaŋ jun pluuman, ké itoh ipëni, naji name ké pti pañogi. ³³ Ké hënk, woli nalun awin iko mënṭ bti, nameen ké ubi wi *Abuk Niiŋṭ uñogi, awuŋ ṭuŋ plëman. ³⁴ Na manjoonan, ḍṭapan kawuun ki kaankṭëp bé iko mënṭ bti iinwinanaa. ³⁵ Baṭi na mboš ṇaba, ké ṇṭup nji naan ṇašë wo ṇaankba. »

Nawoon bten

³⁶ Yetu akak aji : « Ké ṭi uko wi unuur mënṭ na woori mënṭ, nin alon aammee, nin ṇwanjuṭ du baṭi, nin nji Abuk Našibaṭi ; Paapa ṭaṇ ameeŋ. ³⁷ Jibi ubiin awo ṭi wal wi *Nowe, hënk di ukluŋ kawo kak ṭi wal wi *Abuk Niiŋṭ akbiin. ³⁸ Hënk di uwoon ṭfa ji meel mambi mando kapar awun umundu bti, bañaan bade, adaan, aniim, aniimandën babuk baka te unuur wi Nowe aneejuŋ ṭi upuur, ³⁹ ké bañaan baanšal aji uko ulon ubi, te ké meel mando par aba baka bti. Hënk di ukwoon ṭi ubi wi Abuk Niiŋṭ. ⁴⁰ Biinṭ batëb bawo du uṭeeh, alon ajejana, alon aduka. ⁴¹ Baṭ batëb bawo ṭi pšon, alon ajejana, alon aduka.

⁴² « Nawoon bten, naamme unuur wi Ajugun akbiin. ⁴³ Nameen bnuura uko wi : woli ajuŋ katoh ame wal wi nakiiŋ akbiin na uṭejan, awo bten aankdinan baluŋan uniw wi katohul. ⁴⁴ Ukaan ké an kak, nawo kawo bten, ṭiki Abuk Niiŋṭ abi ṭi wal wi nawoon naankyoonka. »

* 24:29 Itayi 13.10; 34.4.

Nalemp natool na nalemp anwoon aanwo natool

(Luk 12.42-46)

⁴⁵ Yetu akak aji : « In awoon nalemp natool natit i ajug katoh aktuun ti kadun ki balemp biki nul, ado kawul baka kafah ki ndeey ki baka uwoori ubanle? ⁴⁶ Nalemp i ajug katoh akteñkuñ ti ulemp wi a'u'u luñ wal wi akkakuñ, uñ mēñt anuurandēni. ⁴⁷ Dɕupan na manjoonan, ajug katoh ahankana bka bi nul bti. ⁴⁸ Bē woli nalemp awo nawuɕaan, aji ti uşalul kē ajugul ajon ubi, ⁴⁹ aşē naŋa akob balemp batēñtul, ade adaan na bakuj, ⁵⁰ ajug nalemp mēñt aluñ kabi ti unuur wi awoon aankyoonka, na wal wi awoon aamnee. ⁵¹ Ahajana bnuura kabot kadola jibi bajaan bado balagare : dul di bakluñ kawooni, kadeebaŋ kadohrēn.

25

Uhoñ wi beegani iñeen

¹ Yetu akak aji na bankntiinkuluñ : « Kē hēnk, *Pşih pi Baŋi paluñ kawo ji uko wi beegani iñeen banwoon na ŋkaniya pya kakit naniim. ² Kañeen ti baka baanklipara, kē kañeen bandukiñ baklipara. ³ Banwoon baanklipara bukuj bajej ŋkaniya ŋi baka aşē wo baantij ungaant uloñ kak ; ⁴ kē banklipariñ başē tij ungaant ti ŋmpoban na ŋkaniya. ⁵ Jibi naniim ajonun ubi, kē başē ŋoyēñ bukul bti.

⁶ « Na utejan mnjel, kē pdiim ploñ paşē liir aji : “Naniim abi! Napēnan nakita.”

⁷ Kē beegani bti başē naŋa aboman ŋkaniya ŋi baka. ⁸ Kē beegani banwoon baanklipara bukuj başē ji na banklipariñ : “Naŋeun ti ungaant wi nan, ŋkaniya ŋi nun ŋjēmşaa.”

⁹ « Kē başē teem baka aji : “Nin, wi uundo kēş kēş ŋfaaşēr. Nayaan du bajula nanug wi nan.” ¹⁰ Baŋool pya pnug ungaant, kē naniim aşē bi. Bambomanderuñ aba kē baneej na a du dko di bniim, kē bgah badēti.

¹¹ « Banwoon baanklipara wi badukiñ abi, aşē ji : “Naweek, naweek, haabēşun bgah!”

¹² « Kē aşē teem baka aji : “Na manjoonan, dɕupan, mēme an !” »

¹³ Kē Yetu aşē ji : « Nawoon bten keeri, naamme unuur kēme uwoori wi *Abuk Ōñiñt akbiñ. »

Uhoñ wi balemp biki bawuluñ itaka

(Luk 19.12-27)

¹⁴ Yetu akak ahoñ na baka aji : « *Pşih pi Baŋi paluñ kawo ji uko wi ŋiñt ankyaan bayaas, aşē du balemparul adukar baka bka bi nul. ¹⁵ Awul baka itaka, andoli inliñuñ na ulemp wi ahinanuñ kado na ya. Awul aloñ inliñuñ na baluk bi ŋşubal kañeen, awul aloñ inliñuñ na baluk bi ŋşubal ŋtēb, awul nawajantēn bi uşubal uloolan, aşē tool ti dko mēñt aya pyaanŋ.

¹⁶ « Nalemp i bawuluñ baluk bi ŋşubal kañeen abi jun jun plem na itaka ti dko mēñt aka itaka impeluñ uko wi bawululuñ ŋyaaş ŋtēb. ¹⁷ Kē i bawuluñ bi ŋşubal ŋtēb akak ado ji nateek, aka uko wi bawululuñ ŋyaaş ŋtēb. ¹⁸ Kē i bawuluñ baluk bi uşubal uloolan aşē jip bhēr amen ktaka ki ajugul awululuñ.

¹⁹ « Wi ajug balemp ayaan ajon, aşē tiş, adu balemparul babi baŋupa jibi baduki ado na itaka. ²⁰ Nalemp i bawuluñ baluk bi ŋşubal kañeen abi aŋij itaka aji na a : “Naweek, iwulēn itaka inliñuñ na baluk bi ŋşubal kañeen aji nlemp, kē nduk aka uko wi iwulnuñ ŋyaaş ŋtēb, yii yi.”

²¹ « Naweek kē aji na a : “Ido bnuura, iwi nanuura natam ulemp. Ilem bnuura na uko umpoŋi wi nwuliñ. Dwulu umpeluñ wa maakan. Biin iwo ti mnlilan na ŋji.”

²² « Kē natēbantēn i bawuluñ itaka inliñuñ na baluk bi ŋşubal ŋtēb abi aji na a : “Naweek, iwulēn itaka inliñuñ na baluk bi ŋşubal ŋtēb, kē nduk aka uko wi iwulnuñ ŋyaaş ŋtēb, yii yi.”

²³ « Kē naweek aji na a : “Ido bnuura, iwi nanuura natam ulemp. Ilem bnuura na uko umpoŋi wi nwuliñ, dwulu umpeluñ wa maakan, biin iwo ti mnlilan na ŋji.”

²⁴ « Kē nawajantēn i bawuluñ itaka inliñuñ na baluk bi uşubal uloolan aşē bi, aji : “Naweek, dme kē iwo ŋaaj anjooŋuñ anjaan akit du dko di awoon aantepii kabot kakaaw dko di awoon aanjaari. ²⁵ Dɕi'u ti, ukaan kē njip amoy ya ; itaka yi nu yii yi.”

²⁶ « Kē ajugul ateema aji : “Iwi nalemp nawuɕaan, nanşaber! Ime kē dwo ŋaaj anjaan akit du dko di awoon aantepii kabot kakaaw dko di awoon aanjaari ; ²⁷ kē we ukaan keeri kē iinje itaka yi nwuliñ ahankan du naŋeetan ba? Inşaan kabuk uko uloñ woli dyaar ya. ²⁸ Najajan itaka mēñt nawul ankaan baluk bi ŋşubal iñeen.” ²⁹ Bawul ankaan, aşē tumandēn, kē anwoon aanka badoo yeenk yeenk uko wi adukanaaniñ. ³⁰ Hēnkuñ, nafēlan nalemp nawaan udooni i du bdēm, dul di bakluñ kawooni, kadeebaŋ kadohrēn. »

Unuur wi pwayēş

³¹ Yetu akak aji : « Woli *Abuk Ōñiñt aluñ abi na mndēm mi nul agakandēr na ŋwanjuŋ bti, aŋo ti ptiñ pi pşih na mndēm. ³² Baŋaan biki ŋtaak bti ŋi mboş bayit ti kadunul, aşē paŋēş baka jibi nayafan ajaan apaŋēş ŋkaneel na ŋpi. ³³ Aŋu ŋkaneel ti kañeen kadeenu, kaşē kaŋu ŋpi ti kamayu. ³⁴ Wal mēñt wi wi naşih aşaan aji na banwoon ti kañenul kadeenu : “Nabiñi, an biki Paapa awuluñ bnuura bi nul, naneajan ti Pşih pi Baŋi pi Naşibaŋ abomananan wi umundu upaşnuñ. ³⁵ Ubon ubi de'ēn kē naŋenēn kē ndee, kē udaan utjiñ kē naŋenēn kē ndaani, dbi wo nayaanŋ,

ké nayeenkén, ³⁶ awo mênwo na imiŝa, ké nawoharênén, amaak ké nabi pwinén, awo ukalabuŝ ké nabi pwinén.”

³⁷ « Batool banwoonj ti kadeenu bahepara wal mênŝ kaji : “Ajugun, lum di di njwiniinj ké iwo na ubon ké njwulu uko ude, aŋal udaan ké njwulu ké idaani, ³⁸ awo nayaantj ké njeenku, awo iinwo na imiŝa, ké njwoharênu, ³⁹ amaak kéme awo ukalabuŝ ké nbi pwinu?”

⁴⁰ « Naŝih ateam baka wal mênŝ kaji : “Na manjooan, dŝupan, uko wi nadolunj pa alonj ampoŝeŝaanunj ti bayitj naan biki, nji i i nadolunj wa.”

⁴¹ « Wi wi aŝaanj aji na banwoonj ti kamayu : “Nalowaan, an nanfêpaniinj naya du bdoo banwoonj baankjêmŝa bi babomanunj pa Untaayi Uweek na nŝaŝar wa. ⁴² Ubon ubi de'ên, ké napok ptenên nde, ké udaan utjijên bê naanŝên ndaan, ⁴³ dbi wi nayaantj ké naanyeenkén, awo mênwo na imiŝa ké naanwoharênén, amaak abot awo du ukalabuŝ ké naambi pwinén.”

⁴⁴ « Bukunj mênŝan bakak ahepara wal mênŝ kaji : “Ajugun, lum di di njwiniinj ké iwo na ubon, aŋal udaan, awo nayaantj, awo iinwoh imiŝa amaak kéme awo ukalabuŝ ké njênŝênku?”

⁴⁵ « Ateem baka wal mênŝ kaji : “Na manjooan, dŝupan, uko wi nawooonj naando pa alonj ti bampoŝeŝaanunj biki, nji i i nawooonj naando wa.”

⁴⁶ « Ké hênk di di baklunj kaya, balonj du mnhaj mi mndani, banwoonj batool baka ubida wi mnŝo. »

26

Uko wi batiinkarunj aji bado Yetu

(Markut 14.1-2; Luk 22.1-2; natenan ti Yowan 11.47-53)

¹ Wi Yetu aŝupunj uko wanj bti aŝê ji na baŝaŝarul : ² « Name ké *Ufettu wi Mbuur uduka njnuur njtêb, ké baklunj kawul *Abuk Niiinj bahilna bapaŋa. »

³ *Baŝeŝan baweek na bantohi ké baŝê yit wal mênŝ du uko *naŝih i baŝeŝan i katim kawooonj Kayif. ⁴ Baŝiinkar aji bado mnŝit kamob Yetu kabot kafina, ⁵ aŝê wo baaŋal pdo uko mênŝ ti wal wi ufettu ŝiki baŝi ubeeka ubi uŝinŝar.

Naaŝ alonj ajeŝ Yetu ukêra ujunj ulil pŝekêŝ

⁶ Yetu awo du uko Timonj i bajaanj badu namaak bdoo du ubeeka wi Betani. ⁷ Wi awoonj ti pde, ké ŝaaŝ alonj aŝê bi aŋoga, awo na pŝukar pmpoŝi pi banugnunj itaka itum. Pawo na ukêra ujunj ulil pŝekêŝ untamunj maakan. Ajeŝ ukêra mênŝ ti bkow bi Yetu. ⁸ Wi baŝaŝarul bawinunj uko wi ŝaaŝ adolunj badeebaŝ aji : « we uwoonj kalat ki? ⁹ Ukêra

wi uhilan lah kawaapana itaka itum, kajej ya kaŝen bajuuk. »

¹⁰ Ké Yetu ammeenj uko wi bajakunj aŝê ji : « we ukaanj ké naknooran ŝaaŝ i ba? Uko unuura wi wi adolunj hênk pa nji. ¹¹ Na manjooan, bajuuk bawo na an njnuur bti, ké nji, mênkwo na an njnuur bti. ¹² Ajeŝên jeŝ ukêra ujunj ulil pŝekêŝ wi ti uleef pa umoy wi naan. ¹³ Na manjooan dŝupan, dko di baktupnunj *Uŝup Ulil Unuura wi, bakak aŝup uko wi ŝaaŝ i adolunj, kaleŝna'a.

Yudat anwaapunj Yetu

¹⁴ Wal mênŝ, alonj ti baŝaŝar Yetu iŝeen na batêb anwoonj Yudat Itkariyot, aya du baŝeŝan baweek, ¹⁵ aji na baka : « we wi nakwulnunj nŝê wulan Yetu ba? » Ké bukunj bawula ktaka iŝeen njwajantj ki baŝakunj na untaam. ¹⁶ Wi wi ajununj pla jibi akdoli kadoo kawula baka.

Pde pbaaŝaani

¹⁷ Baŝaŝar Yetu babi aŋoga ti unuur uteek wi *ufettu wi ipoom indaŝ aŝê hepara aji : « Ťunj di di injalunj njya njjunj na pde pi *Ufettu wi Mbuur ba? »

¹⁸ Ké ateam baka aji : « Nayaan ubeeka du uko aŝê najaka : “Najukan aji : Wal wi naan ubani, du katohu di di nji kadolnunj ufettu na baŝaŝar naan.” » ¹⁹ Ké baŝaŝarul bado jibi Yetu ajakunj na baka, aboman pde pi ufettu.

²⁰ Wi utaakal ubanunj, ké Yetu aŝê ŝo na baŝaŝarul iŝeen na batêb pa pde. ²¹ Bawo ti pde, ké aŝê ji : « Dŝupan, na manjooan, alonj ti an alunj kawaapên. »

²² Bajooŝan maakan andoli kahepara kaji : « Ajugun, woon nji a i? »

²³ Ké ateam aji : « Anktunj kaŝen na nji ti praata, unj mênŝan akwulnunj! ²⁴ Aa, *Abuk Niiinj awo i kakeŝ jibi upiitaniinj ti a ti Uli-bra wi Naŝibaŝi, ké anŝaanj awula aŝê wuŝan! Uhokan lah awo aankbuka. »

²⁵ Ké Yudat, anwaapulunj aŝê hepara aji : « Najukan, woon nji a i? »

Ké Yetu ateema aji : « Ijakunj haŋ. »

²⁶ Wi bawooonj ti pde, ké Yetu aŝê jej kapoom, abeeb Naŝibaŝi, akitêŝ ka awul baŝaŝarul aŝê ji : « Nayeenkan nade, uleef naan wii wi. » ²⁷ Akak ajej pnkalame pi poot, abeeb Naŝibaŝi, awul baka aŝê ji : « Nadaanan ti pa an bti, ²⁸ pŝaaŝ naan pii pi, paknŝeŝanunj bhoŋar, pul paktuliinj Naŝibaŝi ahilna amiir baŝaanj batum pjuban pi baka. ²⁹ Ké nŝê ŝupan, mênkak adaan poot pi te unuur wi nji kaluj kadaan pa phalu na an, du Pŝih pi Paapa. » ³⁰ Bayeeh aŝaamarên Naŝibaŝi, aŝê pên atool pya du Pnkunj pi Mno-liwera*.

* 26:30 Pnkunj pi mnoliwera : “Mont des Oliviers, Monti di Oliveira, Mount of Olives.”

Yetu aḥup kē Piyeer aluḡ kapok kaji aamme'a

(Markut 14.26-31; Luk 22.31-34; nate-nan ṭi Yowan 13.37-38)

³¹ Yetu aji na baka : « Uko wi bak-luḡ kadolēn ṭi utejan wi nṭa wi uṭu an bti nadukēn. Kē hēnk di di upiitūḡ ṭi Ulibra wi Naṣibaṭi aji : “*Dkob nayafan kafin, ḡkaneel ḡi batani ḡaṣē ḡawayṣēr.*”³⁰ ³² Woli dlun anaṭa ṭi pkeṭ, kajotan kadun du Galilay. »

³³ Piyeer aṭiini na a wal mēnt aji : « Woli uko wi bakdoliin uṭu kē bañaan bti baduku, nji mēnkduku. »

³⁴ Kē Yetu aṣē teema aji : « Na manjoo-nan dṭupu, ji uguk udo kahaan nṭa di, ipok pme'en ḡyaas ḡwajanṭ. »

³⁵ Piyeer kē aṣē ji na a : « Udole wo pkeṭ keṭ na iwi, mēnkpok kaji mēmm'e'u. » Kē baṭaṣarul bti bakak aji hanṭ.

Pñehan pi Yetu du Gettemaniya

(Markut 14.32-42; Luk 22.40-46)

³⁶ Wal mēnt kē Yetu aṣē ban na baṭaṣarul du dko dlun di bajaan bado Gettemaniya aṣē ji na baka : « Naṭoon ṭi, dya du kadun kañehan Naṣibaṭi. » ³⁷ Ajeḡ na a Piyeer, na babuk Tebede batēb, aṣē jun ptiink pjootan na mnhaj ṭi uhaas wi nul. ³⁸ Aji na baka wal mēnt : « Uhaas wi naan ujootan, pjootan mēnt paḡiṭ maakan kē ndoo kita. Nadukiin ṭi nawo bten. »

³⁹ Kē wi ajohariin aya low btiṣu aṣē jot afēṭ kaara ṭi mboṣ añehan Naṣibaṭi aji : « Paap, woli uhinan kawo, lowaan pnkalame pi mnhaj mi ṭi nji, uṣē uwut kawo jibi nḡaluḡ, uwoon jibi inaluḡ. » ⁴⁰ Akak aṣē ṭenk baṭaṣarul kē bakḡoyēnt, kē aṣē ji na Piyeer : « Naandoo hilan awo bten na nji uwoori uloolan ṭaṅ! ⁴¹ Nawoon bten nado kañehan nawutna kajot ṭi kaguuru. Nḡhaas ḡi nan nḡaḡal maakan pdo bnuura, kē ḡleefan ḡaṣē biṣna. »

⁴² Akak aya uyaas utēbantēn alow baka añehan Naṣibaṭi aji : « Paap, woli pnkalame pi mnhaj pi paanhilan pṭēp bē mēnkdaan pa, uko wi inaluḡ ukeeriin udolana! » ⁴³ Akak kak, aṭēnk baṭaṣarul kē bakḡoyēnt, ṭiki kēṣ ki baka kadiṭ bḡoy.

⁴⁴ Akak aduk baka aya uyaas uwajanṭēn pñehan Naṣibaṭi, akakalēṣ uko wi ajakuḡ. ⁴⁵ Akak wal mēnt du baṭaṣarul aṣē ji na baka : « Nahuma kaḡoyēnt abot anoorfēn? Wal wi *Abuk ḡiint akwulaniin ṭi iñen yi bado buṭaan uḡogi. ⁴⁶ Nanaṭin ḡya! Natenan, ankwulnuḡ awii wi. »

Yetu amobanaa

(Markut 14.43-50; Luk 22.47-53; nate-nan ṭi Yowan 18.2-11)

⁴⁷ Yetu aḥum kaṭiini, kē Yudaṭ, anwoon alon ṭi bañaan iñen na batēb, aṣē wuj na pntuk pi bañaan banwoon na ikej na induk. *Baṭejan baweek na bantohi bayiluḡ baka. ⁴⁸ Yudaṭ anwaapulun aji na baka hēnk di di bakmeenun ḡaan mēnt : « I nji kamookun, ul a, namobana. » ⁴⁹ Wi abanaan ban aḡog Yetu, aṣē ji na a : « Dwulu mboṣ, najukan » aṣē mooka.

⁵⁰ Kē Yetu aṣē ji na a : « Nanoh, doon uko wi ibiin pdoṭ. » Kē bukundu baṣē dēpa ṭi a amoba. ⁵¹ Alon ṭi bangakandēruḡ na Yetu atoot kakej abi fal fal kabaṭ ki nalempar *naṣih i baṭejan. ⁵² Kē Yetu aṣē ji na a : « Kakaan kakej ki nu ; bañaan bti bankje-juḡ ikej baluḡ kakeṭna kakej. ⁵³ Iṣal aji mēnhil kadu Paapa i, awulēn ṭi dko mēnt uko umpeluḡ ḡwanjut iñeen-week-iñeen ḡyaas iñeen-ḡṭēb? ⁵⁴ Woli ddo han, hum di di uko wi bapiitun ṭi Ulibra wi Naṣibaṭi uhilanun kadolana keeri? Wul ujakuḡ aji uko mēnt uwo kadolana. »

⁵⁵ Wi wi Yetu aṣaan aji na pntuk pi bañaan pun : « Dwo nado buṭaan i, kē nado bi pmobēn na ikej na induk? Nnuur bti dji kaṭo ḡi *kaṭoh ki Naṣibaṭi kajukan, kē naam-mobēn. ⁵⁶ Kē iko bti inkdolaniin hēnk iwo iko yi *baṭupar Naṣibaṭi bajakuḡ ṭi Ulibra wi nul. » Baṭaṣarul bti baṭi aduka.

Yetu du uruha wi bayuday

(Markut 14.53-65; Luk 22.54-55,63-71; natenan ṭi Yowan 18.12-24)

⁵⁷ Bammobun Yetu bañoota du uko Kayif *naṣih i baṭejan di *bajukan Bgah na bantohi bayituḡ. ⁵⁸ Kē Piyeer aṣē wo du kalowan aṭaṣa te da ; aneeḡ ṭi blay aṣē ṭo na balemp aten jibi uko ukbiin kabaañsaan.

⁵⁹ *Baṭejan baweek na biki *uruha bti bala uko ulon utapar Yetu kadolna akēṭ. ⁶⁰ Bañaan baṭum badoo bi atapara iko ilon kē iinkēṣa kēṣ. Kē batēb balon babañsaanun pbi, ⁶¹ aṣē ji : « ḡiint i aji ahilan kafom *kaṭoh Kaweek ki Naṣibaṭi kabot kaniw ka ṭi ḡnuur ḡwajanṭ. »

⁶² Kē naṣih i baṭejan aṣē naṭa aji na a : « Iinkteem i? Iintēnk uko wi bañaan biki bakṭupun ṭi iwi i? » ⁶³ Kē Yetu ayompa yomp.

Kē akak aji na a : « Dñehan, ṭi katim ki Naṣibaṭi ajuḡ ubida, ṭupun me iwoon *Krittū Abuk Naṣibaṭi. »

⁶⁴ Kē ateema aji : « Iji han. Dṭupan kak, hēnkun, nawin *Abuk ḡiint aṭo du kañen kadeenu ki Naṣibaṭi anhiniin iko bti ; nawina kak abi na infēluḡ yi baṭi. »

⁶⁵ Wal mēnt, kē naṣih i baṭejan aṣē tow imiṣa y i nul^ṣ aṣē ji : « Akar Naṣibaṭi! Nkak anuma uko ulon i? Natiinka hēnkun kē akar Naṣibaṭi. ⁶⁶ We wi naṣaluḡ ṭi uko wanḡ ba? »

☆ 26:31 Fakariya 13.7. † 26:50 Doon ulemp wi nu : Npiit ḡlon ḡaji : we ukaḡan kē ibii? ‡ 26:65 Ptom imiṣa : Ado do han ayuuḡna kē ṭi ul uko wi Yetu ajakuḡ uwo buṭaan bweek maakan.

Kë bateem aji : « Aduknaanaa, awo i kaket, »⁶⁷ Wi wi başaaj atëfjêra ti kaara, aşuuka abot akoba iñen ti ijeem⁶⁸ aşê ji na a : « Iinji iwo Krittü Naţupar Naşibaţi i? Ţupan ñaaj ankobiinj keeri. »

Piyeer apok aji aamme Yetu
(Markut 14.66-72; Luk 22.56-62; natenan ti Yowan 18.15-18,25-27)

⁶⁹ Piyeer aţo wal mënţ ti blay du bdig, kë nalemp ñaaj alon aņoga aşê ji : « Iwi kak ibi wo na Yetu i utaaq wi *Galilay. »

⁷⁰ Kë Piyeer aşê pok ti kadun ki bañaaj bti aji aamme uko wi ñaaj aktupun hênk. ⁷¹ Akak apên aya umbaj wi plêman kë ñaaj nalemp alon akak awina aşê ji na bañaaj banwoon da : « Abi wo na Yetu i ubeeka wi Nataret. »

⁷² Kë akak apok, ado mehna. Aji na baka : « Mëndo me me ñiint i. »

⁷³ Bakak aţo ntiinku, kë balon ti banwoon da başê bi aņoga aşê ji : « Iwo na baka na manjoonan, idoo Ţup Ţup ji biki Galilay. »

⁷⁴ Kë aşê mehna aji na Naşibaţi afêpa woli aankţup manjoonan, awo ti pji « Mëmme ñiint i. » Ţi dko mënţ, kë uguk uşê haan. ⁷⁵ Kë Piyeer aşê leş uko wi Yetu abiiñ ajaka : « Ji uguk udo kahaan, ipok nyaaş űwajant kajji iimme ên. » Apên bdig aşê wooni maakan.

27

Pkeţ pi Yudat
(Markut 15.1-2; Luk 22.66; natenan ti Yowan 18.28)

¹ Na nfa kub, *baţejan baweek na bantohi bayuday bti bayiti, atiinkar aji bafinj Yetu. ² Wi wi başaaj atana, aşê ñooţa awul *Pilat nantuņa i utaaq mënţ,

³ Yudat anwaapun Yetu awin wal mënţ kë baya kafinja, aşê tēja akakan *baţejan baweek na bantohi ktaka iñeen űwajant ki baţaknuj untaam. ⁴ Aji na baka : « Djubani, wi nwulanaj ñaaj anwoon aando nin ukoolan. »

Kë başê teema aji : « Nëmmee, utenu. »⁵ Afêl wal mënţ itaka ti *Katoh Kaweek ki Naşibaţi aşê pên aya ayuuladiir.

⁶ Baţejan baweek bajej itaka yun aşê ji : « Bgah bi nun baneenan nţu itaka yi du dko dhankni itaka di Katoh ki Naşibaţi Ţiki iwo yi pñaak. »⁷ Baţiini atiinkar aşê nug na itaka mënţ « uţeeh wi naniw idunk » ado dko dmoyni bayaant. ⁸ Ukaaj kë te hênkuj baji badu uţeeh mënţ « uţeeh wi pñaak. »⁹ Wal mënţ wi wi uko wi Yeremiya *Naţupar Naşibaţi abiiñ aţup udolaniinj : « Bañaaj biki *Ţrayel baji ktaka iñeen űwajant ki baţaknuj untaam ki ki baknugnuluj. ¹⁰ Bajeyja anugna uţeeh wi naniw idunk jibi Ajugun ajaknuj. »*

Yetu du kadun ki Pilat
(Markut 15.2-5; Luk 23.3-5; natenan ti Yowan 18.33-38)

¹¹ Yetu anaţ du kadun ki *Pilat nantuņa, kë aşê hepara : « Iwi, iwoon naşih i *bayuday i? »

Kë ateema aji : « Ijakun han. »

¹² *Baţejan baweek na bantohi bawo ti ptapara iko itum, kë aanteem baka.

¹³ Kë Pilat aşê ji na a : « Iintiink iko yi baktapariinj bti i? »

¹⁴ Kë aanteema teem, kë Pilat adoo ñonjar maakan.

¹⁵ *Ufettu wi mnjeeh undoli, nantuņa aji wutan nakalabuş, i bañaaj banjalun awutan. ¹⁶ Kë uşê ka wal mënţ nakalabuş i katim kapênaliinj i bajaaj bado Barabaat. ¹⁷ Wi wi Pilat aşaañ aji na pntuk panyitun da : « Ahonj ti baka i i nanjalun nwutanan ba, Barabaat këme Yetu i bajaaj bado *Krittü? »¹⁸ Ame bnuura kë banwuluj Yetu bakuja kuj ukaaj kë baţija a.

¹⁹ Kë wal wi aţoon du *uruha awayeş, kë aharul aşê yil kë baji na a, awut kaneej ti bţup bi ñiint natool un, Ţiki aţu nţa kë anoor maakan ti nţaafi.

²⁰ Baţejan baweek na bantohi bawuuk pntuk paji bawutan Barabaat başê bado bafinj Yetu. ²¹ Kë nantuņa akak ayeenk bţup ahepar baka aji : « Ahonj ti baka i i nanjalun nwutanan? »

Kë bateem aji : « Barabaat. »

²² Akak ahepar baka aji : « Kë we wi mbaaj ado keeri na Yetu i bajaaj bado Krittü ba? »

Kë baji bukal bti : « Paņana. »

²³ Kë akak ahepar baka : « Buţaan bhonj bi bi adoluj ba? » Kë bakhuuranaara huuran maakan aji : « Paņana! »

²⁴ Wi Pilat awinuj kë aankak ahil pdo uko ulon, kë bañaaj babot ahuuranaara huuran maakan, kë aşê jej meel aņow iñen ti kadun ki bañaaj bukuj aşê ji : « Dpênan bkow naan ti pñaak pi ñiint i. An nakmeenj. »

²⁵ Kë bañaaj bti bateem aji : « Pñaak pi nul pakakan ti un, na ti babukun. »²⁶ Wal mënţ, awutan baka Barabaat aşê do kë bakob Yetu na itintêl abaa wula baya bapaņa ti krut.

Bangoli baben Yetu
(Markut 15.16-20; natenan ti Yowan 19.2-3)

²⁷ Bangoli biki *Pilat nantuņa baņooţ wal mënţ Yetu du blay bi katoh ki nantuņa aşê du batêñ baka bti kë babi afooya. ²⁸ Bawohêşa imişa aşê Ţu'a bayi bjeenkal. ²⁹ Wi wi başaaj aşıir ukêl wi iyiw afuuţana, abot ajej pmul plon aţu'a ti kañen kadeenu*. Banjup wal mënţ ti kadunul aşê beņa aji na a : « Nwulu mboş, iwi naşih i *bayuday! »

* 27:10 Fakariya 11.12-13; Yeremiya 32.6-9.

* 27:29 Ţi utaaq mënţ başih baji bafuuţa kabot kamêban pmul ti kañen.

30 Batëfjëra akuŋ ajej pmul puŋ akoba ƚi bkow. 31 Wi babenuluŋ akëšan, bawohëša bayeti akakana imiŋa yi nul ašë fïooƚa pya kapan du krut.

Yetu du krut

(Markut 15.21-32; Luk 23.26-43; nate-nan ƚi Yowan 19.16-24)

32 Wi bakpënuŋ, bayit na ñiintŋ alonŋ i ubeeka wi Fïren anwoon katim ki Fimonŋ, ašë ƚu'a pkuŋa krut di Yetu. 33 Baban dko di bajaan bado Golgota uwoon « dko di kaheem ki bkow. » 34 Bawul Yetu poot pannaakrënuŋ na bko btaakŋaan, kë aŋem pa ašë pok pdaan. 35 Bapaŋa ƚi krut abot ado kanuŋ na mnlak ahilna afaašïir imiŋa yi nul. 36 Wi wi bašaan aƚo ayeŋa. 37 Bapiit ƚi bkowul duuŋ uko unkaanŋ kë baƚu'a pkeŋ aji : « I, awoon Yetu naših i *bayuday. » 38 Bakak aparŋ balat batëb, alonŋ ƚi kadeenu ki nul, undu du kamayu.

39 Banktëpuŋ bawo ƚi pkara abot abët bëŋan ikow aji : 40 « Iwi inhinanuŋ katok *Katoh Kaweek ki Našibaƚi kašë kaniw ka ƚi nnuur nƚwajanŋ, buuraan uleefu. Woli iwo Abuk Našibaƚi heliin ƚi krut! »

41 *Baŋeŋan baweek na *bajukan Bgah na bantohi bakak abena aji : 42 « Abuuran balonŋ ašë wo aanhinan pbuuran uleeful! Aji awoon naših i *Itrayel, aheliin keeri ƚi krut, nšë nƚiyaara! 43 Aanhaŋ Našibaƚi i? Akeeri buurana, woli aŋala. Mëntŋ ul ajakuŋ aji awo Abuk Našibaƚi i? » 44 Balat biki bapaŋuŋ na a bado kak akara hanŋ.

Pkeŋ pi Yetu

(Markut 15.33-39; Luk 23.44-48; nate-nan ƚi Yowan 19.28-30)

45 ƚi udiinŋ unuor, unuor umara mara awunana, kë bdëm bawala ƚi umundu bti, ado nƚwoori nƚwajanŋ. 46 Wi udoon uko ji nƚwoori nƚwajanŋ, Yetu kë ašë do pdiim aji : « Eloy, Eloy, lama tabaktani? » uwoon: « Našibaƚi, Našibaƚi, we ukaanŋ kë iwutën? »

47 Balonŋ ƚi banwoonŋ da wi batiinkuluŋ ašë ji « Awo ƚi pdu *Eli *Naŋupar Našibaƚi. »

48 ƚi dko mëntŋ, kë alonŋ ƚi baka ašë ƚi ajej kalëmënt atoop ƚi poot ptaakŋaan atan ka ƚi pmul awula adaan. 49 Bandukiinŋ kë bašë ji na a : « Wutan! Nten me Eli abi kabuurana! » 50 Wi wi Yetu akaanŋ ado pdiim pweek ašë jëmša. 51 Wal mëntŋ, blaanaŋ bkëm maakan banjaanŋ baneenan baŋaanŋ pneej du *dko dyimanaan maakan di Katoh Kaweek ki Našibaƚi batowa ƚi ptoof. Kë mboš mankuŋ ašïnŋar, mnlak mnweek mantowaa, 52 kë ihër ihaabšaa, banfiyaaruŋ Našibaƚi batum bankeŋuŋ kë banaŋaa. 53 Bapën ƚi ihër yi baka, kë wi Yetu anaŋiŋ ƚi pkeŋ kë bašë neej ƚi Yerutalem ubeeka uyimanaan, di baŋaanŋ batum bawinuŋ baka.

54 Wi naweek i bangoli iŋeen-week baromeŋ na bangoli bankyeŋuŋ Yetu bawinuŋ kë mboš mankšïnŋar abot awin uko unktëpuŋ, balënk maakan ašë ji : « Na manjoonan, i awo Abuk Našibaƚi. »

55 Baat batum baŋašnuŋ Yetu du *Galilay aŋëna banaŋ alow aten. 56 Bi Mariya i utaak wi Magdala, na Mariya anin bi Yakob na Yotef, na anin babak Febede bawo ƚi baat mëntŋ.

Umoy wi Yetu

(Markut 15.42-47; Luk 23.50-56; nate-nan ƚi Yowan 19.38-42)

57 Wi utaakal ubanuŋ, kë ñiintŋ alonŋ nayok i ubeeka wi Arimati ašë bi. Katimul kawo Yotef, awo kak naŋaŋar Yetu. 58 Aya awin *Pilati, ašë hepara puum pi Yetu. Kë Pilati ado kë bawula pa. 59 Yotef ajej puum, abooŋan ƚi blaanaŋ bfaatal feh 60 ašë ƚu pa ƚi bhër bi nul bi abaanŋ ado do kë bajipa ƚi kabanŋ ki plaak. Wi wi ašaanŋ ado kë bakël plaak pweek atuhna ba ašë tool. 61 Mariya i ubeeka wi Magdala na Mariya natëbantën bawo da wal mëntŋ, aƚo aŋaanŋ na bhër.

Baŋaanŋ bankyeŋuŋ bhër

62 Unuor ujintŋi, unuor mëntŋ uwoon unŋaanuŋ wi pbomandër pa *unuor wi pnoorfën, *baŋeŋan baweek na *bafaritay bayitiir aya du *Pilati, 63 aji na a : « Naweek, nšë kë naŋilan i aŋup wi ahumuŋ najeb aji ƚi nnuur nƚwajanŋ anaŋa ƚi pkeŋ kakak najeb! 64 Doon bado kayen bhër bnuura te unuor uwajanŋen, kaŋi baŋaŋarul babi bakiiŋ puum bašë baji na baŋaanŋ anaŋa ƚi pkeŋ. Nŋilan mëntŋ nädëm kapel nteek. »

65 Pilati kë ateam baka aji : « Naka bangoli. Naŋun baka bayen jibi naŋaluŋ. » 66 Kë baya do kë bakyen bhër : baniw plaak pantuhnuŋ bhër ašë do bayenŋ kë banaŋi.

28

Pnaŋa ƚi pkeŋ pi Yetu

(Markut 16.1-10; Luk 24.1-12; natenan ƚi Yowan 20.1-10)

1 Wi unuor wi pnoorfën utëpuŋ, ƚi unuor uteek wi kanëm na nfa kub, bi Mariya i ubeeka wi Magdala na Mariya natëbantën kë bašë ya pten bhër. 2 ƚi dko mëntŋ, kë mboš manšë ŋinŋar maakan, kë uwanjuŋ ulonŋ wi Ajugun ušë walnaana baŋi abi akël plaak ašë ƚo ƚi pa. 3 Ujeeh ji kaliik liik kë imiŋa yi wa ibot awo ifaatal feh. 4 Bayen balënk maakan akat kat. Bawo ji bankeŋuŋ.

5 Kë uwanjuŋ ušë ji na baat bukuŋ: « An, nawutan kalënk : dme kë nala Yetu i bapaŋuŋ. 6 Aanwo ƚi, anaŋa ƚi pkeŋ jibi abiinŋ aŋup. Nabiin naten dko di abiinŋ apiinŋna. 7 Nataraan naya naŋup baŋaŋarul kë anaŋa ƚi pkeŋ, ajotan kadun aya *Galilay ; dul di

† 27:46 Eloy, Eloy, lama tabaktani Kaŋaam 22.

nakyaan kawinna. Wan wi wi nwoon i kaɕupan. »

⁸ Baɕaran pduk dko di bhër, balënk abot awo na mnlilan mweek, aɕi pya kaɕup baɕaɕar Yetu uko unɕëpuɕ. ⁹ Kë ɕi dko mënt, kë Yetu aɕë pën awinana ɕi kadun ki baka aji : « Dwulan mboɕ. » Kë baaɕ baɕë ñoga ajot ɕi ihoɕul, adëmana. ¹⁰ Kë aɕë ji na baka : « Nawutan kalënk. Nayaan naji na bayiɕ naan baya Galilay, dul di di bakyaan kawinnën. »

Nɕilan ɕi baweek biki bayuday

¹¹ Wi baaɕ bakyaan na bgah, kë balon ɕi bayen baɕë neej ɕi ubeeka akakalëɕ *baɕenjan baweek uko bti unɕëpuɕ. ¹² Kë bukuɕ baɕë yit na bantohi atiinkar awul bangoli itaka itum, ¹³ aɕë ji na baka baji : « Baɕaɕarul babi na utejan akiij puum wi nwoon ɕi bnjoy. » ¹⁴ Bakak aji na baka woli nantuɕa amee, bukal kaɕiini na a awut kanooran baka. ¹⁵ Bangoli bayeenk itaka yuɕ abot ado uko wi bajakuɕ na baka, kë hënku di bakɕiiniyaanuɕ uko mënt te hënkuɕ ɕi *bayuday.

Yetu ɕi kadun ki baɕaɕarul

(Markut 16.14-18; Luk 24.36-49; natenan ɕi Yowan 20.19-23; Ulemp wi Banjaan 1.6-8)

¹⁶ Baɕaɕar Yetu iñeen na alon baya *Galilay, du pnkuɕ pi Yetu ajakuɕ na baka baya kayit. ¹⁷ Kë wi bawinuluɕ, aɕë ɕup adëmana ; kë balon baɕë woha na nɕal nɕëb. ¹⁸ Yetu añog, aɕë ji na baka : « Naɕibaɕi awulën mn-hina bti du baɕi na mboɕ. ¹⁹ Nayaan keeri, nado bañaan biki umundu bti bado kaɕaɕën, nabattaarën baka ɕi katim ki Aɕin naan, ki Abukul na ki *Uhaaɕ wi Naɕibaɕi, ²⁰ najukan baka pdo kaɕaɕ iko bti yi njakanan nado kado. Natenan : dwo na an na ɕnuur bti te uba umundu. »

Uṭup Ulil Unuura wi Markuṭ apiitun

Uṭup ujuni

Ulibra wi uwo Uṭup Ulil Unuura wi Markuṭ apiitun. Markuṭ aambi wo naṭaṣar Yetu, aṣe bi gakandër na Pawulu, abi lemp kak na Piyeer. Aka ptiinkna iko yi apiitun ṭi Piyeer anjaan abi kaṭup bañaan iko yi Yetu adolon ṭi mboṣ. Apiit wa pa banwoon baanwo bayuday, kadiimanaan baka ke na manjoonan Yetu awoon Abuk Naṣibaṭi. Markuṭ aṭup ṭi ulibra wi iko yi Yetu adolon na yi ajukanun bañaan, akak aṭiiniyaan pkeṭul na pnaṭa ṭi pkeṭ pi nul. Yetu ajukan bañaan na mnhina, ajeban bamaakal, adook nṭaayi akuṭ ado iko iṅonarënaan. Yetu aambi bi pwin biki bakjuukntënuṅ ṭi ulemp, abi bi pjuukët, kawul kaṭuṭul kalukna, bañaan baṭum bahilna babuur. Baweek biki bayuday bapoka adoo do ke bafinṭa. Naan andoli anṭaṣun Yetu awo kabomandër mnhaj, ṭi ubaanaṣaani alun kawo ṭi mnlilan. »

Hënk di ifah yi ulibra wi iwoon:

1. Yowan Nabattaar aṭup uko unklun kabi (1.1-8)
2. Batitmu bi Yetu na jibi Fatana akdoon na pguura ajuban (1.9-13)
3. Ulemp wi Yetu du Galilay (1.14-9.50)
4. Yetu apëna Galilay pya Yerutalem (10.1-52)
5. Kanëm kabaaṣaani ki Yetu ṭi umundu wi, pwayëṣ pi bawayṣulun na pkeṭul (11.1-15.47)
6. Yetu anaṭa ṭi pkeṭ (16.1-8)
7. Yetu apën awinana ṭi kadun ki baṭaṣarul (16.9-20)

Yowan Nabattaar aṭup uko unklun kabi (Maci 3.1; Luk 3.1-6,15-18)

¹ Ujuni wi Uṭup Ulil Unuura unṭiiniyaanun uko wi Yetu Krittun Abuk Naṣibaṭi* wii wi. ² Jibi Naṣibaṭi aṭupun ṭi ulibra wi Itayi naṭuparun apiitun;

« *Tenan, dlun kayil nalempar naan ṭi kadunu, abomanu bgah.* »

³ Pdiim ploṅ pahuuran du *pndiiṣ aji :

« *Nabomaan bgah bi Ajugun aklun kaṭëṣna, nadolana ilël itool.* »

⁴ Hënk di di Yowan nabattaar apënuṅ awinana du pndiiṣ aji : « Nawutan pjuban, naṭëlëṣ nṭida, nado batitmu, Naṣibaṭi aṣe pënanan ipekadu. » ⁵ Bañaan bti biki ubeeka wi Yerutalem na utaak wi Yuda bti baya du a, aṭup ipekadu yi baka, ado ke babattaar baka ṭi bdëk bi Yordan. ⁶ Yowan awohara

kamiṣa ki babomanun na pfaal pi untaam wi pnkunkaali aṣe tan katël ṭi blank ; aji de nṅual na mnob. ⁷ Aji ṭup kaji : « Naan ankm-biin ṭi kafet naan adëm apelën maakan, ke mëndoo nroom nroom kanṭup pñëṣa iṣapaat. ⁸ Nji dbattaaran na meel, ke ul aṣe luṅ kabattaaran na Uhaaṣ wi Naṣibaṭi. »

Batitmu bi Yetu

(Maci 3.13-17; Luk 3.21-22)

⁹ Wal mëntan wan, Yetu apëna ubeeka wi Nataret du Galilay abi yeenk batitmu ṭi kañen ki Yowan du bdëk bi Yordan. ¹⁰ Wal wi akpënuṅ ṭi meel aṣe win baṭi ke bahaabṣaa, ke Uhaaṣ wi Naṣibaṭi uṣe wala ṭi a awo ji ubalab ufaatal. ¹¹ Kë pdiim ploṅ paṣe pëna baṭi aji : « Iwi, iwoon Abuk naan, dnjal maakan, dmaganu. »

Fatana ala pguur Yetu du pndiiṣ

(Maci 4.1-11; Luk 4.1-13)

¹² Wi uko wan uṭëpan ṭëp, ke Uhaaṣ wi Naṣibaṭi uṣe ya na Yetu du *pndiiṣ. ¹³ Awo da nṅuur iñeen nṭaakër ke Fatana akdo na pguura ado buṭaan. Yetu awo da ṭaṅ na nṅo nṭi uṭeeh, ke nṅwanṭ nṭaktënka.

Yetu ajun pjukan

¹⁴ Wi uko wan uṭëpun, bamob Yowan, ke Yetu aṣe ya Galilay aṭiiniyaan Uṭup Ulil Unuura wi Naṣibaṭi. ¹⁵ Aṭiini aji : « Unuur ubani, Pṣih pi Naṣibaṭi pañogi, nawutan pjuban, naṭëlëṣ nṭida, nakak nafiyaar Uṭup Ulil Unuura. »

Yetu adu baṭuh babaakër

¹⁶ Unuur ulon wi Yetu akpoṣun ṭi kaban ki bdëk bi Galilay, aṣe win Fimoṅ na Andre aṭa'ul ke bakfël bridiya du bdëk : bawo baṭuh. ¹⁷ Kë Yetu aṣe ji na baka : « Naṭaṣaan, dkakanan baṭuh bañaan. » ¹⁸ ṭi dko mënt, ke babi duk duk iridiya yi baka aṭaṣa.

¹⁹ Wi ayaan alow btiṣu, awin Yakob na Yowan babuk nniṅṅ alon i katim ki Febede, ke bawo ṭi bṭeem aboman iridiya yi baka. ²⁰ Adu baka ṭi dko mënt, ke baduk Febede aṣin baka ṭi bṭeem na balemparul, aṭaṣa.

Yetu ajukan du Kapernawum abot ajeban nniṅṅ i untaayi uneejun

(Luk 4.31-37)

²¹ Yetu na baṭaṣarul baya du ubeeka wi Kapernawum. ṭi *unuur wi pnoorfën wi bayuday ke aṣe ya aneeṅ du *ka-toh kañehanaani ajukan. ²² Bañaan banktiinkulun bañonṅ ṭi pjukan pi nul, ajukan na pdiim pi naṣih, aankdo ji *bajukan bgah bi *Moyit.

²³ Wal mënt, ṭi dko di bawoon nniṅṅ alon i untaayi uneejun awo da ; ahuuran aji : ²⁴ « Ay, iwi Yetu i Nataret we wi nṅkaarun ba? Ibi bi ptokun i? Dme naan i iwoon: iwo naan nayimanaan i Naṣibaṭi ayilun. » ²⁵ Kë Yetu

* 1:1 Abuk Naṣibaṭi : Npiit nṭi nṅaanwo ṭi nṅibra nṅlon. ✧ 1:2 Malaki 3.1. ✧ 1:3 Itayi 40.3.

aşê lêbar na wa aji : « Yompaan mntum, pënan ti ñiint i. »²⁶ Kê untaayi usê şên şënan maakan ñiint i uneejuñ, aşê wuuk pdiim pweek apën ti a.²⁷ Bammaaruñ bti bañoñar fuţ aşê tiini na batëtñ baka aji : « We wi? Pjukan phalu pii pi, panwoon ji pi naşih! Aji tiini na nntaayi ntiinkal! »²⁸ Ti dko mënţ, kē katim ki Yetu kaşê pënala aniink Galilay.

Yetu ajeban anin ahar Fimoy

²⁹ Wi bapënanj pën ti *katoñ kañehanaani ki bayuday kē Yetu aşê gakandër na Yakob na Yowan aya uko bi Fimoy na Andre.³⁰ Naaţ anin ahar Fimoy apiintj, kē uleef uyik na a maakan. Wi Yetu abananj ban kē başê ţupa.³¹ Yetu abi aňoga, amëbana ti kañien, anaţana, kē uleef ubi joobët joobët na a, kē anaţa awul baka iko ide.³² Na utaakal, wi unuur ugotuj, kē başê ţij Yetu bamaakal bti na biki nntaayi njanejuñ.³³ Ubeeka bti uyiitiir ti plëman pi katoñ.³⁴ Ajeban bamaakal bti, bantumi abot apaţ mmaak. Adook kak nntaayi nntum, aşê wo aandinan nja njaţup, ţiki aanjal njauyuj uko wi awoon.

Yetu amena apën ti Kapernawum aşê ñaay na Galilay ajukan

³⁵ Na nfa kub, wi bdëm bahumuñ nwoow, kē Yetu aşê naţa apën. Aya du dko dangagauñ aňehan Naşibaţi.³⁶ Fimoy na biki bagakandëruñ kē başê pën pla'a.³⁷ Wi bawinuluñ aşê ji na a : « Bañaan bti bala'u. »³⁸ Kē aşê ji na baka : « Nabiin nja du nntanka njmpaţi njañogon dko di, dwo i kaţij baka kak Uţup Ulil Unuura : Ptup Uţup Ulil Unuura pakaanj kē mbii. »³⁹ Kē aşê ţëp ti Galilay bti aţup Uţup Ulil Unuura ti itoh iñehanaani abot adook nntaayi.

Yetu ajeban namaak bdoo

(Maci 8.1-4; Luk 5.12-16)

⁴⁰ Unuur ulonj, namaak bdoo alonj abi ti Yetu akooţa, anup aji na a : « Woli inali, ihinan kakakanaan njint†. »⁴¹ Yetu kē aşê ñagi'a, atar kañien abana aşê ji : « Aa, dñali, kakan ijint. »⁴² Ti dko mënţ kē pmaak pi bdoo papën ti a kē akak ajint.⁴³ Yetu aji na a aţiiş aşê lêbar na a aji :⁴⁴ « Wutan kaţup nin ñaaj uko unţëpuñ, taraan iya iwinana du naţenjan Naşibaţi ibot ido btejan bi Moyit ajakuñ pa bañow bi nu, kadiimanaan bañaan bti kē ijebi. »⁴⁵ Kē ul, wi apënanj pën aşê jun pţup bañaan bti uko undoluluj, aniinkan uko unţëpuñ dko bti, kē Yetu aando hil ppën kawinana ti njbeeka. Aji pën kaya du dko dangagauñ, bañaan başê kapëna dko bti kabi ti a.

† 1:40 Ti bgah bi bayuday, namaak bdoo aţop ti kadun ki Naşibaţi.

2

Yetu ajeban ñiint naţakmaan apënan ipekadu

(Maci 9.1-8; Luk 5.17-26)

¹ Wi nnuur njonj njaţëpuñ kē Yetu aşê kak du ubeeka wi Kapernawum. Kē bañaan başê tiink kē abii, awo du katoñ.² Pntuk pi bañaan payitiir da atum kē dko dnaţ daando wo ti plëman. Kē Yetu aşê ţup baka Uţup wi Naşibaţi.³ Baţija ñiintj naţakmaan i biintj babaakër bamëbanuñ.⁴ Kē başê wo baanhil pţija te du Yetu ţiki bañaan batumi, aşê paya du uşanj aboolëş dko dantaanuj na di Yetu awoon, aşê walan kajiiñ ki ñiintj naţakmaan apiintuj.⁵ Wi Yetu awinun pfiyaar pi bañaan bukuj bafiyaaruluñ, aşê ji na naţakmaan : « Ñiintu, ipekadu yi nu ipëni. »

⁶ Kē *bajukan Bgah balonj başê to du dko mënţ aşê şal aji :⁷ « Hum di di ñiint i aňoomuñ aţiini hënk? Akar Naşibaţi! In ahilanuñ kamiir ñaaj ipekadu bē mënţ Naşibaţi a ţaif? »

⁸ Ti dko mënţ, kē Yetu ammeen njal nj baka aşê ji na baka : « we ukaanj kē nakşal hënk ba? »⁹ We uyojnunj ba, pji na naţakmaan "Ipekadu yi nu ipëni" kēma "Naţiin ijej kajiiñ ki nu ipos"?¹⁰ Natenan, nabaanj ame kē *Abuk Ñiintj aka mnhina mi ppënan ipekadu ti mboş. »¹¹ Wal mënţ kē Yetu aşê ji na ñiintj antakmuñ :¹² « Dji inaţa, ijej kajiiñ ki nu, itiiş katoñ. »¹² Ti dko mënţ kē ñiintj anaţa aje kajiiñ ki nul aşê pën ti kadun ki bañaan bti. Bañaan bti bañoñari aşê dëman Naşibaţi aji : « Nëmbaanj kawinara iko itëñ yi. »

Yetu adu Lewi

(Maci 9.9-13; Luk 5.27-32)

¹³ Uyaaş ulonj kak Yetu aya du umbanj wi bdëk. Kē bañaan batum başê ji baya du a, ajukan baka.¹⁴ Wi akţëpuñ, awin Lewi abuk Alfe kē aţo du dko dlukni daaşa di aklempnuñ, aşê ji na a : « Ţaşaan » kē Lewi anaţa aţaşa.

¹⁵ Yetu awo ti pde du uko Lewi, kē bako-braar daaşa batum na bañaan balonj batum biki bajaanj badu bado buţaan başê wo da ade na a, ul na baţaşarul ; hënk di bajaanj batum kaţaşa.¹⁶ *Bajukan Bgah banwoonj ti pntuk pi bafaritay wi bawinuj kē Yetu akde na bakobraar daaşa na biki bajaanj bado bawuţaan aşê ji na baţaşarul : « we ukaanj kē akde na bakobraar daaşa na bado buţaan? »

¹⁷ Yetu kē aşê tiink uţup wi baka aşê ji : « Mënţ bañaan banwoonj bajeb banumiinj nakuraar, bamaakal banumi'uluñ. Mëmbi bi pdu banşalunj aji bawo batool, dbi pdu bado buţaan. »

Yetu aţiniyaan pyiman

(Maci 9.14-17; Luk 5.33-38)

¹⁸ Baťaşar Yowan na biki bafaritay bawo ƚi pyiman, kē bañaan baloŋ başē bi aji na Yetu : « Baťaşar Yowan na biki bafaritay baji bayiman, kē we ukaan kē biki nu başē wo baanji bayiman ba? » ¹⁹ Kē Yetu aşē teem baka aji : « Banoh naniim baanhil kayiman wi naniim ahumuŋ na baka di? Nnuur bti ŋi naniim akwoon na baka, baankhil pyiman. ²⁰ Nnuur ŋaluŋ kaban, wi naniim akjejaniiŋ, ŋnuur mēnt bayiman. ²¹ Nin ŋaan aanji bam kamişa kaťaaf na kalēmēnt kahalū, woli ado haŋ kalēmēnt kahalū katow kaťaaf, dko dantowiin dabaa haan haan maakan. ²² Kē nin ŋaan aanji ƚu poot phalu ƚi ŋbuuli ŋtaf, woli ŋaan ado haŋ poot kafom ŋbuuli, poot na ŋbuuli ŋatoka. ŋaan aji wo kaƚu poot phalu ƚi ŋbuuli ŋhalu! »

*Yetu awoon Ajug unuur wi pnoorfēn
(Maci 12.1-8; Luk 6.1-5)*

²³ Unuur uloŋ wi pnoorfēn Yetu amuur ŋteeh ŋi ŋdeey, kē baťaşarul başē wuur ŋa kadoh. ²⁴ Kē bafaritay baloŋ başē ji na a : « Tenan, we ukaan kē baji bado uko wi bgah baneenanuŋ pdo ƚi unuur wi pnoorfēn ba? »

²⁵ Yetu ateem baka aji : « Naambaan kaleyiira uko wi Dayiŋ adoluŋ wi ul na batēntul bawoon ƚi kanuma kē ubon ubot ade baka i? ²⁶ Jibi aneejuŋ du katoh ki Naşibaŋ* ƚi wal wi Abiyatar awoon naşih i baŋejan, ajeŋ ipoom ade abot awul banwoon na a kē badee. Ipoom mēnt yi badoluŋ pa bŋejan bi Naşibaŋ, yi baŋejan taŋ bakaan na pde. ²⁷ Kē Yetu aşē kak aji na baka : « Unuur wi pnoorfēn udolana pa ŋaan, mēnt ŋaan adolaniŋ pa unuur wi pnoorfēn. ²⁸ Hēnk, *Abuk ŋiint awo Ajug unuur wi pnoorfēn. »

3

Yetu ajeban ŋiint anŋakmuŋ kaŋen

¹ Yetu akak aneej du *katoh kaŋehanaani, kē ŋiint aloŋ anŋakmi kaŋen aşē wo da. ² Bañaan baten Yetu bnuura me ajeban ƚi unuur wi pnoorfēn, başē baka wal mēnt uko utapara. ³ Yetu kē aşē ji na ŋiint anŋakmuŋ kaŋen : « Naŋiin inaŋ ƚi ptoof. »

⁴ Ahepar baka aji : « We wi bgah bajakuŋ ŋaan ado ƚi unuur wi pnoorfēn ba? Bnuura kēme buŋaan? Pbuuran ŋaan kēme pŋiŋa? » Kē başē yomp.

⁵ Yetu aten baka ayitan aşē deebaŋ abot ajoŋtan ƚiki baanji baŋaga. Wi wi aşaan aji na ŋiint : « Taran kaŋen » kē atar ka, kaŋen kē kajeb na a. ⁶ Wi bafaritay bapēnan pēn aşē yitiir na baťaşar Herod baloŋ alaŋar jibi bakdoli kadoo kafin Yetu.

Yetu adat banjaŋan iŋeen na batēb

⁷ Yetu apēn aya agaag na baťaşarul du umban wi bdēk. Pntuk pweek paťaşa : Bapēna utaak wi Galilay, na wi Yuda, ⁸ ubeeka wi Yerutalem, utaak wi Idume, ŋtaak ŋi umban wundu wi bdēk bi Yordan na ŋntanka ŋi ŋmban ŋi ŋbeeka ŋi Tir na Fidoŋ. Babi bti ƚi a ƚiki batiink uko wi adoluŋ.

⁹⁻¹⁰ Jibi Yetu akjebanuŋ bañaan batum, bamaakal bti kē başē wuukar ala pbana, kē aşē ji na baťaşarul babomana bŋeem, bañaan bawutna kapēm pēmana. ¹¹ Bañaan biki ŋntaayi ŋaneejuŋ baji wonŋi bawina, başē jot kanuŋ ƚi kadunul kahuuran kaji : « Iwo Abuk Naşibaŋ! » ¹² Kē aşē ji lēbar na ŋa kaneenan ŋa pŋup ŋaan i awoon.

¹³ Yetu apaya du pnkuŋ aşē du biki adatuŋ, kē babi ƚi a. ¹⁴ ƚi baka adat bañaan iŋeen na batēb pa bawo na a, abot aluŋ ayil baka pŋup Uŋup wi Naşibaŋ. ¹⁵ Akak awul baka phina pi pdook ŋntaayi. ¹⁶ Bañaan iŋeen na batēb biki Yetu adatuŋ biki biki : Fimoŋ i aŋuŋ katim ki Piyeer, ¹⁷ Yakob na Yowan bubuk Febede biki awuluŋ katim ki Bowarneget uwoon bubuk kamparantant ; ¹⁸ Andre, Filip, Bartolomi, Maci, Tooma, Yakob abuk Alfe, Fade, Fimoŋ i bajaan badu nagutar utaak, ¹⁹ na Yuda Itkariyot ambiin adek Yetu kafet.

Yetu ateem banklaŋuluŋ

²⁰ Yetu akak du katoh kē bañaan batum kak babi ayil, ul na baťaşarul baando hilan pde. ²¹ Wi bayiŋul batiinkuŋ uko mēntan wan, aşē biirada, ƚiki baji ayilaa.

²² Kē *bajukan Bgah bampēnuŋ Yerutalem bakji : « Beltebul aneej ƚi a, mnhina mi uweek wi ŋntaayi mi mi ajaan adookna ŋntaayi. »

²³ Kē Yetu aşē du baka ahoŋ na baka aji : « Hum di di Fatana ahilun kadook uleeful? »

²⁴ Woli bañaan biki pşih banom apulad, pşih mēnt paanhilan kanaŋ. ²⁵ Woli bañaan biki katoh kaloolan banom apulad, katoh mēnt kaankhil kanaŋ. ²⁶ Kē woli Fatana agut lah na bkowul, apulad, aanhil kanaŋ, wi nul ubaa. ²⁷ Kē nin ŋaan aşē wo aanhil pneej du katoh ki ŋiint ammēgaŋuŋ, kajeŋ bka bi nul kē aandun atana. Woli ado haŋ aşē jej bka bi katohul. ²⁸ Na manjoonan, dŋupan, Naşibaŋ ahilan kamiir bañaan ipekadu na ŋŋup ŋwuŋaan ŋi baktupun ƚi a, woli ŋadoo tum. ²⁹ Kē ŋaan aşale ŋup buŋaan ƚi Uhaaş wi Naşibaŋ nin Naşibaŋ aankmiira : ajuban pjuban panwoon paankba. » ³⁰ Aji na baka haŋ ƚiki baji untaayi uwo ƚi a.

Bayiŋ Yetu biki mŋfaŋan

(Markut 3.31-33; Maci 12.46-50; Luk 8.19-21)

³¹ Anin na baŋa Yetu banaŋ du bdig aşē do kē badu'a. ³² Bañaan batum baŋo afooya, kē

* 2:26 ƚi wal wi Dayiŋ, kaloona kajaan kadiiman kē Naşibaŋ awo da. Kul ki ki bajaan bado katoh ki Naşibaŋ.

başê ji na a : « Tenan, naan na başa'u bawo bdiğ, bala'u. »

³³ Kê aşê teem baka aji : « In awoon ni na başa naan ba? » ³⁴ Aten bañaan bantoon ayitan, aşê ji : « An nawoon ni na başa naan. ³⁵ Naan ankadolun uko wi Naşibaţi anjalun awoon abuk paapa na ni. »

4

Uhoñ wi nagur ndeey (Maci 13.1-9; Luk 8.4-8)

¹ Byaas blon kak Yetu awo ti pjukan du kakab bdêk. Bañaan batum kê başê yit ańoga, batum ptum pań kê adoo paya ańo ti bteem banwoon ti bdêk. Bañaan bti bawo du pkay. ² Kê aşê tępna ti uhoñ ańup baka iko itum. Ti pjukan pi nul aji na baka : ³ « Natiinkan. Najaar apen pğur ndeey. ⁴ Wi akğurun ndeey kê nloń naşê jot ti bgah ; kê nkat nabi ade na bti. ⁵ Kê nloń nğot du dko di mmlaak di mboş manwoon maantumi. Kê nanaşa ti dko męnt ĩki mboş maankęş da. ⁶ Wi bnuur banańiin atēr na, jibi nğawoon nğanwo na intaań, kê nğawewi. ⁷ Nloń nğot ti dko di iyiw, kê iyiw idem afiklęn na kê nğambuki. ⁸ Nloń kê nğot ti mboş mnuura, anaşa adem, awul ndeey. Blon baji bawul mbuk iheen nğawanń, blon kawul mbuk iheen paaj, blon kak mbuk iheen week. » ⁹ Yetu akak aji : « Ankaan ibań itinki, atiinkan! »

We ukaan kê Yetu aji hoń?

¹⁰ Wi Yetu apenun agaag, banfooyulun na banjanan iheen na batęb bawo ti phepara ti uhoń wi ajaan ahoń. ¹¹ Kê aşê ji na baka : « An, batęnan kê name uko ummenin wi Pşih pi Naşibaţi. Kê pa biki bdiğ ti uhoń wi wi nji kańupun na baka. ¹² Hęnk, woli badoo ten baankwin, woli badoo tiink, baankte hęnk baanktęlęş nğida, Naşibaţi aşê wo aankmiir baka ipekadu. »^{*}

¹³ Yetu aji na baka : Naamme uko wi uhoń wi ujakun? Kê hum di di nakmeen uhoń bti wi nji kalun kahoń ba? ¹⁴ Nagur ndeey, Uńup wi Naşibaţi wi wi aktepiin. ¹⁵ Bañaan balon bawo ji bgah bi Uńup ugotun, wi bantiinkan tiink Uńup, kê Fatana aşê ban apenan uńup wi batepiin ti baka. ¹⁶ Kê balon bawo ji dko di mmlaak di ndeey nğotun, bayeenk ti dko męnt Uńup na mmlilan, ¹⁷ aşê wo baanka intaań, baanji bańjan kaliintan. Wi Uńup ukńu'anj tu bajun pnooran baka keme phajan baka baji babi wutan wutan. ¹⁸ Banwoon dko di iyiw, bajaan batiink Uńup, ¹⁹ kê manńaaf, pyok panjan pafooyan bkow, na pńeebar iko itum naşê fiiklęn Uńup kaneenan wa pbuk. ²⁰ Banwoon mboş mnuura, bajaan batiink uńup, kadinan wa, kaşê buk

ndeey. Alon aji buk ndeey iheen nğawanń, alon ndeey iheen paaj, alon iheen week.

Uhoñ wi unkaniya (Luk 8.16-18)

²¹ Yetu akak aji na baka : « Baji batehan unkaniya kaşê fęw wa na kakana keme kańu wa ti kalısa uteeh i? Męnt ti bko duń di di bajaan bańu wa i? ²² Uunka nin uko ulon ummeniin unwoon uunkmeeta, unhankaniin unwoon uunkpęn bdiğ kameeta. ²³ Ankaan ibań itinki atiinkan! »

²⁴ Akak aji na baka « Nadoon kaşantęn bnuura uko wi naktiinkun, balun kaniban na kaniibi ki najaan naniibna kadoo kapelan. ²⁵ Bawul ankaan, kê anwoon aanka, bateh uko wi adoon aka. »

Uhoñ wi ndeey njanan nanaşa bdi di na

²⁶ Yetu akak aji : « Hęnk di Pşih pi Naşibaţi pawoon: woli naan agur ndeey, ²⁷ anoyęntle na utejan keme anaşa na nfa, ndeey nği nğub kadem bę anji me jibi nğadoli do. ²⁸ Mboş ti uleef wi ma manji manjun kabuk ujaagal, kabaa wul ibęb, ndeey naşê pęn ti ya. ²⁹ Wi ndeey nğayan kay başê jun pkaaw na, ĩki kakit kabani. »

Uhoñ wi pbuk pmpoţi (Maci 13.31-32; Luk 13.18-19)

³⁰ Yetu akak aji na baka : « We wi nğeknaamntęnuń na Pşih pi Naşibaţi keme na uhoń uhoń wi nğyuuńun pa? ³¹ Panaam ji pbuk pampotętaanun ti mbuk mi mboş bti. ³² Woli batepi pa, pańi panaşa, kawo bgof bandemmun ti ugof untepiin ti unkintaar, inah yi ba iji idem, kê nkat nğado ji nğahil pdo intan yi na ti blifi. »

³³ Yetu aji ĩup iko itum itęnt yun ti uhoń, kańupna na bañaan bahilna bawat ibań ti uko wi akjakun. ³⁴ Aji ĩini na baka ti uhoń ĩań aşale gaag na bańaşarul aji piban baka wa bti.

Yetu ańaan ukęk (Maci 8.18,23-27; Luk 8.22-25)

³⁵ Utaakal wi unuur męnt Yetu aji na bańaşarul : « Najoh nya bdęk umban wundu. » ³⁶ Bańaşarul baya na a ti bteem bi awoon aduk pntuk pi bañaan. Iteem ilon ikak awo na baka. ³⁷ Kê ukęk uweek uşę nańa kê nğamaon nğfel meel du bteem, kê bado jun ptum. ³⁸ Kê Yetu aşę nğoyęnt wal męnt ti kafet ki bteem apaf bkow ti pbulja. Kê başê huma aji : « Ajugun, iindo haajala, nğket? » ³⁹ Kê aşę ten, alębar na uyook akun aji na bdęk : « Yompan, tiiman. » Uyook kê unati, kê dko dayompandęri. ⁴⁰ Yetu kê aşę ji na baka : « we ukaan kê nalęnk hęnk ba? We ukaan kê naanfiyaari ba? » ⁴¹ Kê başê lęnk maakan aşę ĩpar aji : « In awi ba, kê uyook na meel nğadoo ji nğatiinka? »

5

*Yetu ajeban ñiinŋ i nŋtaayi nŋaneejuŋ
(Maci 8.28-34; Luk 8.26-39)*

¹ Baban bdék umban wundu, du utaak wi Genateret. ² Wi Yetu awaliyan wala ti bŋeem, kē ñiinŋ alon ampēnnuŋ du pnguran i untaayi uneekuŋ ašē bi ti kadunul. ³ Pnguran pawoon kato hul, kē nin alon aanhil ptana udole wo na mnkorentu ma. ⁴ Nyaaš nŋtum aji wo na ifeeru ti ihoŋ babot katana na mnkorentu, kē ašē ji marana maran ma kabot kakit ya, kē nin alon aanhil pkakana adoom. ⁵ Aji bi duka duka du pnguran na inkun, kawuuhar, kapiharēn uleef na mnlak.

⁶ Wi awinuŋ Yetu du kalowan, ašē ti, abi anup ti kadunul ⁷ ašē huuran na pdiim pweek aji : « We wi nŋkaaruŋ ba, Yetu Abuk Našibaŋi *Andēmun Maakan? Dkooŋu kooŋ tenan ti Našibaŋi, khajanaan. » ⁸ Aji han ŋiki Yetu aji na untaayi upēn ti ñiinŋ.

⁹ Yetu akak ahepara aji : « Katimu kawo hum? » Kē ateeem aji : « Pntuni pawoon katim naan, nŋumi. » ¹⁰ Kē nŋašē kooŋa maakan awut kadook nŋa nŋalow utaak.

¹¹ Kē ušē ka ti pnkun batani bweek bi nŋkuma nŋanŋuŋ. ¹² Kē nŋtaayi nŋašē kooŋ Yetu aji : « Wutun nŋa nŋeeŋ ti nŋkuma nŋuŋ. » ¹³ Kē adinan nŋa. Kē nŋapēn, aneeŋ ti nŋkuma. Batani kē bašē pēnna du pnkun ajot du bdék. Nkuma nŋawo iŋeen-week nŋyaaš iŋeen nŋtēb (2000). Nŋayooro bti.

¹⁴ Bayeŋ nŋkuma kē bašē ti aniinkan uko wi bawinuŋ du ubeeka na nŋntanka. Bañaan kē baya pten uko unŋtēpuŋ. ¹⁵ Babi ti Yetu ašē win ñiinŋ i pntuni pi nŋtaayi paneekuŋ kē aŋo awohara, akak ñaan, kē bašē lēnk. ¹⁶ Banwinuŋ uko unŋtēpuŋ bakakalēš uko undoluŋ ñiinŋ mēnt na uko wi nŋkuma. ¹⁷ Wal mēnt kē bašē kooŋ Yetu apēn ti utaak wi baka.

¹⁸ Jibi Yetu akpayaŋiŋ ti bŋeem, ambiŋ aneeja kē ašē kooŋa pa pduka na a. ¹⁹ Yetu aandinana wa ašē ji na a : « Kakan kato hu, yaan du bayitu iŋup baka uko bti wi Ajugun adoon pa iwi, jibi aŋagi iŋiŋ. » ²⁰ Kē aya niinkan uko wi Yetu adoluŋ pa a ti Utaak wi Nbeeka iŋeen. Kē bañaan bti bašē ñoŋar.

Yetu anaŋan abuk Jayirut ti pkeŋ abot ajeban ñaaŋ alon

(Maci 9.18-26; Luk 8.40-56)

²¹ Yetu akak umban wundu na bŋeem. Kē bañaan batum bakak ayit aŋoga ti kakab bdék. ²² Hēnk, kē naweek alon ti biki *kato h kañehanaani ki bayudey i katim kawoon Jayirut ašē bi. Wi awinuŋ Yetu, abi ajot ti ihoŋ yi nul. ²³ akooŋa maakan aji : « Abuk naan ñaaŋ amaaŋ adoo ñoŋan pkeŋ, biin ipafa iŋen ahilna ajeb awut kakeŋ. » ²⁴ Yetu agakandēr na a, pntuk pweek kē pašē ŋaša, apēm pēmana.

²⁵ Kē ñaaŋ alon anwoon na pmaak pi ptula pñaak nŋsubal iŋeen na nŋtēb ašē wo na baka.

²⁶ Ahaj maakan ti iŋen yi bakuraar batum, atok bka bi nul bti bē aanwin nin uko ulon, kē pmaak pabaa dēm dēm pya. ²⁷ Wi atiinkun kē bakŋiiniyan uko wi Yetu, kē ašē bi neeŋ ti pntuk, abi ti kafet ki Yetu aban kambiiŋ ki kamiša ki nul. ²⁸ Aji ti ušalul woli adoo hil aban kamiša ki nul, abi jeb jeb. ²⁹ Wi abanuŋ kamiša ki Yetu, kē pñaak pabi ŋaŋ ŋaŋ, kē atiink ti uleeful kē ajebi.

³⁰ Wal mēnt kak kē Yetu ašē tiink phina plon kē papēn ti a. Awuŋša ti pntuk ašē ji : « In abannuŋ imiša? » ³¹ Baŋašarul baji na a : « Iwin kē pntuk pakpēm pēmanu, kē ibaa hepar ñaanŋ ambaniŋ? »

³² Ul, kē ašē ten ayitan, ala ñaanŋ ambanuluŋ. ³³ Naaŋ alēnk akat kat, ŋiki ame uko unŋtēpuŋ. Abi ajot ti kadun ki Yetu aŋup manjoonan bti. ³⁴ Kē Yetu ašē ji na a : « Ñaaŋu, pfiyaar pi nu pajebanu. Yaan bnuura, pmaak pašē pawutanu. » ³⁵ Ahum kaŋiini kē bañaan balon bašē pēnna du uko naweek i kato h kañehanaani ašē ji na Jayirut : « Abuku aneemi, wutan kanooran kak najukan. »

³⁶ Yetu kē ašē pok ptiink bŋup bi bañaan bukuŋ, aji na naweek i kato h kañehanaani : « Klēnk, fiyaaran ŋaŋ. » ³⁷ Piyeer, Yakob na Yowan aŋa Yakob ŋaŋ baŋašuluŋ aanwuŋ nin bañaan balon kak kē baŋaša. ³⁸ Wi babanuŋ du uko naweek i kato h kañehanaani, Yetu kašē win dko kē dayewla maakan, bañaanŋ bawooni abot awuuhar. ³⁹ Aneeŋ ašē ji na baka : « we ukaanŋ kē nakŋaŋat awooni ba? Napoŋ aankeŋi, aŋoyēntŋ nŋoyēntŋ. » ⁴⁰ Bañaanŋ bawo wal mēntŋ ti pben Yetu.

Kē ašē do kē bañaanŋ bti bapēni, ajeja aŋin na anin napoŋ na biki agakandēraanuŋ, aneeŋ du dko di napoŋ awoon. ⁴¹ Ajeŋ kañen ki napoŋ ašē ji na a : « *Talita kum* » uwoon : « Poon, dŋaku inaŋa! » ⁴² Ti dko mēnt kē anaŋa, apoŋ, kē bañaanŋ bašē ñoŋar maakan. Napoŋ aka wal mēnt nŋsubal iŋeen na nŋtēb. ⁴³ Yetu kē ašē ŋook baka aji bawut kado alon ame, ašē do kē bawul napoŋ kē adee.

6

Yetu aya Nataret

(Maci 13.53-58; Luk 4.16,22,24)

¹ Yetu apēnna da, aya ubeeka wi akuŋnaaniŋ, kē baŋašarul bagakandēr na a. ² Ti unuur wi pnoorfēn, awo ti pjukan du *kato h kañehanaani. Bañaanŋ batum banktiinkuluŋ baŋoŋari, ašē ji : « ŋuŋ di di i mēnt ameenuŋ iko yi? In awululuŋ ušal unŋuŋa wi, kē adoo ji do mlagre mntēntŋ mi na iŋen yi nul? » ³ Mēntŋ naŋukan abuk Mariya a i? Mēntŋ abuk anin bi Yakob, Yotet, Yuda na Fimoŋ a i? Kē baŋa'ul baŋa, baanwo ŋi na un i? » Kē uko wanŋ uneenan baka pfiyaara.

⁴ Yetu aji na baka : « Naŋapar Našibaŋi, ti ubeeka wi nul, ti ptoof pi bayituŋ na ti kato hul meeŋ ŋaŋ di di bañaanŋ bawoonŋ baanji

bamëbana bnuura. »⁵ Mlagre mi adoluŋ ƚaŋ manwoha pjeban bamaakal baloŋ wi apa-fuŋ baka iŋen. ⁶ Aŋoŋar ƚi uko wi bawoon baanfiyaari.

*Yetu ayil banjaŋan iŋeen na batëb
(Maci 9.35; 10.1,5-14; Luk 9.1-6)*

Yetu aya du nŋntanka njaŋŋoŋu da aƚup Uƚup Ulil Unuura wi Pŋih pi Naŋibaƚi. ⁷ Ado kë banjaŋan iŋeen na batëb babii. Kë aŋë yiŋna baka batëb batëb, awul baka mnhina mi pdook nŋntaayi. ⁸ Aji na baka baji ŋaaj kaƚij pjuuƚi ƚaŋ, baŋë bawut kaƚij uko ude, umaŋ, itaka. ⁹ Aji na baka bawoŋa na iŋapaat na imiŋa yi baƚuun. ¹⁰ Yetu aji na baka : « Woli naban ƚi dko, naƚoon ƚi katoh ki bakyeenkanan te unuur wi naktënuŋ ƚi dko mënƚ. ¹¹ Woli naban ƚi dko dloŋ kë baanyeenkan abot awo baantiinkan, woli napën, nadan danaan pdëpalën ƚi ihoƚ yi nan : hënk nayuuj baka kë bado buƚaan. »

¹² Wi banjaŋan bayaaj, baƚup baŋaaj kë bawo i kawut pjuban kabot kaƚëlëŋ n̄bida. ¹³ Badooŋ nŋntaayi nŋtum abot akër bamaakal batum ukëra ƚi bkow ajeban baka.

*Herod na Yetu
(Maci 14.1-2; Luk 9.7-9)*

¹⁴ Herod naŋih atiŋk kë baŋaaj baktiiniyaan uko wi Yetu ƚiki katimul kapënalaa. Baji : « Yowan Nabattaar anaƚiŋ ƚi pkeƚ ukaaj kë awo na mnhina mi pdo mlagre. » ¹⁵ Baloŋ kë bakji *Eli a, baloŋ kak baji Naƚupar Naŋibaƚi a, annaamuŋ na baƚupar Naŋibaƚi bajon. ¹⁶ Wi Herod atiŋkuŋ nŋƚup nŋuŋ aŋë ji : « Yowan i ndoon kë bafaali anaƚiŋ ƚi pkeƚ! »

*Pkeƚ pi Yowan Nabattaar
(Maci 14.3-12; Luk 3.19-20)*

¹⁷⁻¹⁸ Herod naŋih abi jej Herodiyana, ahar Filip abuk aŋin aniim, kë Yowan Nabattaar aŋë ji na a : « Bgah bi nja baneenan ŋaaj ajeƚ ahar abuk aŋin aniim. » Uko waŋ uƚuun kë Herod ado kë bamoba awat ukalabuŋ abot atana na mnkorentu. ¹⁹ Herodiyana aŋoor Yowan abot aŋal pdo bafiŋa, aŋë wo aanhilani, ²⁰ ƚiki Herod aƚi Yowan wi ameen kë awo ŋaaj natool abot ayiman, aji yeŋana. Herod aji n̄al pdo katiinka, aŋë ji woli atiŋka aanji me uko uŋal. ²¹ Unuur uloŋ kë Herodiyana aŋë ka uko udooni bafiŋ Yowan. Unuur mënƚ Herod ado ufettu unkeŋaun unuur wi abukiŋ, adu baweek biki dko, baweek biki bangoli, na baŋaaj bantiŋkaniŋ ƚi Galilay. ²² Poonu abuk Herodiyana mënƚ aneeƚ uki, Herod na biki aduun ƚi ufettu bti kë baŋë lilandëra. Kë Herod naŋih aŋë ji na poonu uŋ : « Heparan uko wi iŋaluŋ, dwulu wa. » ²³ Abot amehna aji : « Uko bti wi ikheparaanun dwulu wa,

woli idoo n̄al kakib utaak wi naan ƚi ptoof kawulu umban uloŋ. »

²⁴ Napoƚ kë aŋë pën ahepar anin aji : « we wi mbaaj ahepara ba? » Kë ateema aji : « Bkow bi Yowan Nabattaar. » ²⁵ Poonu ataran akak du naŋih aŋë ji na a : « Dŋal iwulën hënkun ƚi praata, bkow bi Yowan Nabattaar. »

²⁶ Naŋih ajoƚani, kë pmehna pi nul na baŋaaj biki aduun ufettu baŋë ƚu kë aanhil ppok. ²⁷ Aji na nayeŋ ƚi dko mënƚ aya aƚij bkow bi Yowan. Nayeŋ kë aya faala du ukalabuŋ, ²⁸ aƚij bkow ƚi praata awul napoƚ ŋaaj, kë aya awul anin. ²⁹ Wi baƚaŋar Yowan batiŋkuŋ uko unƚëpuŋ, babi ajeƚ puum pi nul aya moy.

*Yetu ade de'an pntuk pi baŋaaj
(Maci 14.13-21; Luk 9.10-17; natenan ƚi Yowan 6.5-13)*

³⁰ Banjaŋan bakak aŋë bi ayit ƚi Yetu, aƚupa uko bti wi badoluŋ na wi bajukanun. ³¹ Kë aŋë ji na baka : « Nabiin na nji du dko dangaaguŋ nanoorfën ntiinku. » Aƚiini haŋ ƚiki baŋaaj batum baya abi, kë baando hilan ade.

³² Kë baŋë ya na bƚeem du dko dangaaguŋ. ³³ Wi baŋaaj bawinun baka kë bakya, batum bame uko wi bakdoluŋ. Wal mënƚ wi wi bapënnun n̄beeka bti aƚi aya du dko mënƚ aban baka da uteek.

³⁴ Wi Yetu akwaliŋ ƚi bƚeem awin pntuk pweek pi baŋaaj, aŋë ŋaga baka, bawo wo ji n̄kaneel n̄anwoŋ n̄aanka nayafan. Wi wi aŋaaj awo ƚi pjuwan baka iko itum. ³⁵ Jibi unuur ukyaaj pjoƚ, kë baƚaŋarul baŋë bi aŋoga, aji na a : « Dko di dagaagi kë unuur ubot alow ; ³⁶ dolan baka baya du nƚëƚ na nŋntanka njaŋŋoŋuŋ dko di, bahilna baka uko ude. »

³⁷ Kë Yetu aŋë teem baka aji : « An, Nawulan baka bade bdi di'an. » Kë baji na a : « Njejna ƚuŋ itaka * iliina yaŋ kahilna kanug uko ude pa baŋaaj biki bti? » ³⁸ Yetu aji na baka : « Nawo na ipoom hum ba? Nayaan naten. »

Kë baya aten, abi aji na a : « Nkaha ipoom kaŋeen na nƚëb nƚëb. »

³⁹ Wi wi aŋaaj aji na baka bado baŋaaj baƚo ƚi ujaagal bado kntuk. ⁴⁰ Baƚoona kntuk ki baŋaaj iŋeen-week, na ki iŋeen kaŋeen. ⁴¹ Yetu ajeƚ wal mënƚ ipoom kaŋeen yuŋ na nƚëb nƚëb, akat keŋ du baƚi aŋë beeb Naŋibaƚi ƚi iko ide yuŋ, akitëŋ ipoom awul baƚaŋarul bawul baŋaaj. Akak ado kë bafaŋ baka bti nƚëb n̄uŋ. ⁴² Baŋaaj bti bade ayok, ⁴³ kë baƚij kkaar iŋeen na kteb ki ipoom na nƚëb n̄anduƚiŋ. ⁴⁴ ƚi bandeen bukuŋ, biŋŋ bawo iŋeen-week n̄yaaŋ iŋeen kaŋeen (5000).

* 6:37 Itaka : Itaka mënƚ iwo baluk bi n̄nuur iŋeen-week n̄yaaŋ nƚëb.

Yetu apos̄ ũi bdék duuŵ
(Maci 14.22-32; natenan ũi Yowan 6.15-21)

⁴⁵ Wi bañaan̄ baba'an̄ ba pde, Yetu ado kē baŵaşarul bapaya ũi bteem ajota kadun, baya umban̄ wi Bettayida du bdék umban̄ wun̄, ul kē aşē duka aŵiisan̄ bañaan̄. ⁴⁶ Wi adolon̄ bañaan̄ bti kē baŵiŵi, aşē paya du pnkun̄ añehan̄ Naŵibaŵi. ⁴⁷ Wi unuur uyobun̄, bteem bawo ũi ptoof pi bdék, ul kē aşē wo aloolan̄ du pkay. ⁴⁸ Awin baka kē banoor na ppaat wi uyook uwoon̄ unun̄yook ata'an̄ na umban̄ wi bakyaan̄. Kaya utejan̄ mn̄jel, kē aşē poŵ ũi bdék duuŵ abi adoo la pŵep baka.† ⁴⁹ Wi baŵaşarul bawinulun̄ kē akpoŵ ũi bdék duuŵ, banun̄ aji ujurte wa, aşē fuut idiim, ⁵⁰ bawina bukal bti aşē lēnk. Ul, kē aşē ũiini na baka ũi dko mēnt̄ aji : « Nawutan kahaajala, nji a, nawutan kalēnk. » ⁵¹ Wi wi aŵaan̄ apaya du baka ũi bteem, uyook kē uŵē ŵañan̄. Bañoŵar maakan̄, ⁵² na manjoonan̄, baamme jibi Yetu adoon̄ mlagre mi ipoom, kē itēb̄ yi baka ikak awo ũi bdēm.

Yetu ajeban̄ bamaakal du utaaŵ wi Genateret

(Maci 14.34-36; natenan ũi Yowan 6.22-25)

⁵³ Wi bamuuruŵ, aban̄ du pkay du utaaŵ wi bagenateren̄, bakaban̄ bteem ũi kaban̄. ⁵⁴ Wi baheli'an̄ hela kē bañaan̄ baŵē yikrēn̄ Yetu. ⁵⁵ Baya ũi utaaŵ bti aŵij bamaakal ũi ijiin̄ du dko di batiinkun̄ aji awo. ⁵⁶ Dko bti di aneejun̄, du n̄ntanka, n̄beeka, n̄fēt, baji baŵij bamaakal du bayiti, kakooŵa awut babana woli udoo wo kambiiint̄ ki ulankon̄ wi nul ; kē bambanun̄ ka bti bajebi.

7

Udolade wi bajon
(Maci 15.1-20)

¹ *Bafaritay na *bajukan̄ Bgah balon̄ bampēnnun̄ Yerutalem babi ayit añoḡ Yetu. ² Bawin kē baŵaşar̄ Yetu balon̄ kē bakde bē baaññow̄ in̄en̄ jibi udolade ujakuŵ. ³ Hēnk di uwoon̄, bafaritay jī bayuday bti baan̄ji bade kē baaññow̄ in̄en̄ yi baka bnuura. Baji bado han̄ pa pmēban̄ udolade wi bajon. ⁴ Babot awo baan̄ji bade woli bapēnna bayiti bē baantul̄ tul̄an̄ n̄leef̄ n̄i baka na meel. Bakak amēban̄ idolade itum yi bajon, jī pñow̄ ikoop̄a, idunk, na iraaŵa. ⁵ Ukaan̄ kē bafaritay na bajukan̄ bgah bahepar̄ Yetu aji : « we ukaan̄ kē baŵaşaru baan̄ji baŵaş udolade wi bajon, babaa jī bade de bē baaññow̄ in̄en̄? »

⁶ Ateem baka aji : « Itayi afaŵ jī aŵiiniyaanun̄ uko wi nan, an balagare, Naŵibaŵi aji ũi ulibra wi Itayi :

“Pntaali pi paji padēmanaan̄ na mntum ŵañ, kē uhaaş ũi pa uŵē lowēn̄.

7 Pñehan̄ na btejan̄ bi baka iinjakēn̄ nin uko ulon̄

ikoyi bajukanun̄ iwo udolade wi bañaan̄ bajēn̄ ŵañ.”*

⁸ Naji naduk uko wi Naŵibaŵi ajakuŵ kaŵē mēban̄ udolade wi bañaan̄ bajēn̄. »

⁹ Akak aji na baka : « Naji napok bnuura uko wi Naŵibaŵi ajakuŵ kaŵē kaŵaş udolade wi nan. ¹⁰ Moyit̄ aji : “Mēbaan̄ ŵaaş na naan̄ bnuura” akak aji : “Ankkaruŵ aŵin̄ kēme anin̄, pkeŵ pakwoon̄ baluk bi nul.”* ¹¹ An, naŵē jī : Woli ñaan̄ aji na aŵin̄ kēme anin̄ : “uko wi nhilanun̄ lah kaŵēnknu uwo 'korban' (uwoon̄: uwo wi Naŵibaŵi.)” ¹² Naji nadinana keeri awut kado nin uko ulon̄ kak pa aŵin̄ kēme anin̄. ¹³ Hēnk di nagaruŵ utup̄ wi Naŵibaŵi na udolade wi nakjukanun̄. Nabot aji nado iko itum itēnt̄ yun̄ kak. »

¹⁴ Wi wi Yetu akaan̄ adu pntuk pi bañaan̄ aji na baka : « Natiinkan̄ an bti nabot name. ¹⁵ Nin uko ulon̄ unwoonun̄ bdiḡ uunhilan̄ kaŵopan̄ ñaan̄ ũi kēŵ ki Naŵibaŵi, wal wi ukneejun̄ ũi a. Uko unjaan̄ upēnna ũi a ujaan̄ uŵopana ũi kēŵ ki Naŵibaŵi. [¹⁶ Ankaan̄ ibaŵ itiiiki atiinkan̄ !] »

¹⁷ Wi Yetu aneejun̄ du katoh̄ alow̄ pntuk, baŵaşarul bahepara uko wi uhoñ ukjukanun̄. ¹⁸ Kē aji na baka : « An kak hēnk di di nawaanun̄ n̄ŵal ? Naamme me kē nin uko ulon̄ wi bdiḡ unkneejun̄ ũi ñaan̄ uunhilan̄ kaŵopana ũi kēŵ ki Naŵibaŵi ? ¹⁹ Uun̄ji uneej ũi uhaaş wi nul, ũi kayinun̄ di di ujaan̄ uneej, aya kapēnan̄ wa du bn̄teeh. » Hēnk ũi n̄ŵup̄ n̄un̄, Yetu adiiiman̄ kē iko ide bti inuura.

²⁰ Aji kak : « Uko unjaan̄ upēn̄ ũi ñaan̄ ujaan̄ ukakana aŵop̄ ũi kadun̄ ki Naŵibaŵi. ²¹ Hēnk di uwoon̄, du n̄haaş meēt̄ n̄i bañaan̄ di di n̄ŵal n̄wuŵaan̄ n̄jaan̄ n̄apēnna, n̄ŵal n̄janjaan̄ n̄aŵij p̄juban̄ pi piin̄ŵ, kakiij, p̄fin̄, ²² p̄piin̄ŵ na ahar̄ ñaan̄ kēme ayin̄ ñaan̄, p̄ñeebar̄ iko, mn̄not, kaguuru, p̄tuunk, p̄nal̄ uko wi atēnt̄u, bkuutuŵ, bbeehar̄, bp̄en̄. ²³ Iko iwuŵaan̄ yun̄ bti jiji ipēnna ũi ñaan̄ meēt̄ yul̄ ijaan̄ iŵu ñaan̄ kaŵop̄ ũi kēŵ ki Naŵibaŵi. »

Pfyaar pi ñaaŵ anwoon̄ aanwo nayuday
(Maci 15.21-28)

²⁴ Yetu apēn̄ da, aşē ya umban̄ wi ubeeka wi Tir. Aneej du katoh̄ kalon̄ aşē wo aanun̄al bame, kē bañaan̄ baŵē mehaara me. ²⁵ Uun̄joni, kē ñaaŵ alon̄ jī untaayi uneejun̄ ũi abukul̄ ñaaŵ aşē tiink̄ kē baŵiiniyaan̄ uko wi nul aşē bi ajot̄ ũi ihoŵ yi nul. ²⁶ Naaŵ mēnt̄ aanwo nayuday, awo nafin̄iten̄ jī utaaŵ wi Firi. Akooŵ Yetu aji na adook untaayi, upēn̄ ũi abukul̄.

† 6:48 Adoo la pŵep̄ baka kēme aya du baka. * 7:7 Itayi 29.13. * 7:10 Ppēn 20.12. * 7:10 Ppēn 21.17. * 7:27 N̄būŵ n̄mpoŵi : Wal mēnt̄ bayuday baji baji banwoon̄ baanwo bayuday bawo n̄būŵ.

²⁷ Yetu kē aji na a : « Wutan duna bapoṭ bade bayok, uunnuura bajej pde pi bapoṭ bawul ṅbuṣ ṅmpoṭi* . » ²⁸ Ŋaaṭ ateema aji : « Ajugun, ifaṅji, kē ṅbuṣ ṅmpoṭi ṅaṣē ji ṅjade ituk yi bapoṭ bawatuṅ ṭi umeeṣa uṭeeh. » ²⁹ Wi wi Yetu aṣaan aji na a : « Uṭup wi, uṭu kē untaayi upēn ṭi abuku, yaani. »

³⁰ Ŋaaṭ mēnt akak katoḥul aṭēnk kē napoṭ apiint ṭi kaliṣa, kē untaayi upēn ṭi a.

*Yetu ajeban nadēnēmaan
(Maci 15.29-31)*

³¹ Yetu apēn du umbaṅ wi ubeeka wi Tir aṭēpna wi Fidoṅ amuur uṭaak wi Ŋbeeka Iṭeen aṣē ya umbaṅ wi bdek bi Galilay. ³² Baṭija nadēnēmaan ankaaṅ aji noor na bṭup, aṣē kooṭa apafa iṭeen.

³³ Yetu ajeja kē balow baṅaaṅ, aya agaag. Aṭu'a ikoṅ ṭi ibaṭ, aṭēfēj, abana pndemēt, ³⁴ aṣē kat kēs du baṭi, awuuk uhefēnt aṣē ji na ṅiint : « Efata » uwoon « haabṣiin. » ³⁵ Ṭi dko mēnt, ibaṭ ihaabṣaa, kē pndemēt pabot afēnēsa, kē akṭiini bnuura.

³⁶ Kē Yetu aṣē ji na baṅaaṅ bawut kaṭup nin ṅaaṅ uko unṭēpun. Jibi akneenanuṅ baka, kē babaa ṭiiniyaan ṭiiniyaan maakan uko wi adoluṅ. ³⁷ Baṅoṅar pṅoṅar pweek maakan aṣē ji : « Ado iko bṭi bnuura, adoo do kē bandēnēmuṅ baktiink, kē babiṣ bṭup baktiini. »

8

Yetu ade de'an baṅaaṅ iṭeen-week ṅbaakēr ṅyaas iṭeen

(Maci 15.32-39; Markut 6.30-44)

¹ Ṭi ṅnuur mēnt baṅaaṅ batuma tum aṣē wo baanka uko ude, ukaaṅ kē Yetu adu baṭaṣarul aji na baka : ² « Dṅaga baṅaaṅ biki, ṅnuur ṅwajant ṅji ṅji, ṅji bawoon na ṅji abot awo baanka uko ude. » ³ Woli dji na baka baṭiṣ, kē baya na ubon, baya jot du bgah te baloṅ ṭi baka bapēnna dko dlow. »

⁴ Baṭaṣarul bahepara aji : « Ṭuṅ di di ṅkkaanuṅ ipoom iwul baka bade badoo bayok? Dko di ṅwoon di dagaagi. »

⁵ Ahepar baka aji : « Nawo na ipoom hum ba? » Kē bateema aji : « Paaj na kalon. »

⁶ Ado baṅaaṅ kē baṭo ṭi mboṣ, aṣē jej ipoom paaj na kalon yuṅ, abeeb Naṣibaṭi, akitēṣ aṣē wul baṭaṣarul bawul baṅaaṅ. Kē bawul ya baka. ⁷ Bakak awo na ṅṭēb ṅloṅ ṅmpoṭi. Yetu akak abeeb Naṣibaṭi ṭi ṅṭēb ṅnuṅ, aṣē wul ṅa baṭaṣarul kē bawul baṅaaṅ. ⁸ Baṅaaṅ bade ayok, kē indukiin itum kkaar paaj na ploṅ. ⁹ Baṅaaṅ banwoon da bawo uko ji iṭeen-week ṅbaakēr ṅyaas iṭeen (4000), kē Yetu aṣē do baka kē baṭiṣi. ¹⁰ Ṭi dko mēnt kē aṣē paya ṭi bṭeem na baṭaṣarul aya uṭaak wi Dalmanuta.

*Bafaritay bahepar Yetu uko unkndi-
imanuṅ kē awo i Naṣibaṭi*

(Maci 6.14; 12.38-39; Luk 11.16,29)

¹¹ Bafaritay babi, awo ṭi pṭiini na Yetu, bala pṭaawana, aṣē hepara uko uloṅ unkndi-
imanuṅ kē awo ṅaaṅ i Naṣibaṭi. ¹² Yetu awuuk uhefēnt aṣē ji : « we ukaaṅ kē kawuun ki kakhepar uko unkndiimanuṅ kē dwo ṅaaṅ i Naṣibaṭi ba? Dṭupan, na manjoo-
nan, nin mēnkdiiman kawuun ki uko uloṅ. » ¹³ Aduk baka aya apaya kak du bṭeem aṣē ya umbaṅ wundu.

¹⁴ Baṭaṣar Yetu baṭilma pṭij ipoom aṣē woḥaara na kaloolan ṭaṅ. ¹⁵ Yetu aji na baka : « Naṭafaraan, nalipariin uko utaaajanaani pṣon wi bafaritay na wi Herod. » ¹⁶ Bawo ṭi pṭiiniyaan uko wi bawaaṅuṅ ipoom.

¹⁷ Yetu ammeer ṅuṅ wi baktiiniyaanuṅ aji na baka : « we ukaaṅ kē nakṭiiniyaan uko wi nawaanuṅ ipoom ba? Naanji nawin kabot kayikrēn i? » ¹⁸ Iṭēb yi nan idēnēṭi i? Nawo na kēs aṣē wo naanji nawin, nawo na ibaṭ aṣē wo naanji nate. Naanleṣ ¹⁹ wi nkitṣuṅ ipoom kaṭeen pa biint iṭeen-week kaṭeen ṅyaas iṭeen (5000) i? Kē kkaar hum kantumuṅ na ipoom ki ki nayaanaanuṅ ba? » Bateem aji : « Iṭeen na ktēb. »

²⁰ « Kē wi nkitṣuṅ ipoom paaj na kalon pa baṅaaṅ iṭeen-week ṅbaakēr ṅyaas iṭeen (4000), kkaar hum kantumuṅ na ipoom ki ki nayaanaanuṅ? » Kē baji : « Paaj na ploṅ. »

²¹ Kē aṣē ji na baka : « Naandobi yikrēnaara ha? »

Yetu ajeban nakuul

²² Yetu na baṭaṣarul baban ufēṭ wi Bettayida, kē baṣē ṭija nakuul aloṅ, akooṭa abana. ²³ Amēbana ṭi kaṭeen, apēn na a ṭi ufēṭ. Aṭu'a iṣuuṅ ṭi kēs, apafa iṭeen aṣē hepara aji : « Iwin uko uloṅ i? »

²⁴ Wi akompēṣuṅ aṣē ji : « Dwin baṅaaṅ, bawo ji mnko mankpoṣuṅ. »

²⁵ Yetu kē akak aṭu'a iṭeen ṭi kēs, kē wi atenun, aṣē jeb ahil ayikrēn iko bṭi apaṭēṣ ya. ²⁶ Yetu kē aṣē ji na a aṭiṣ aṣē wut kaneej ṭi ufēṭ.

Piyeer aji Yetu awoon Krittu

(Maci 16.13-16; Luk 9.18-22)

²⁷ Yetu aya na baṭaṣarul du ṅntanka ṅaṅṅoṅuṅ du ubeeka wi Tetare-Filip. Wi bawoon ṭi bgah kē aṣē hepar baka aji : « Baṅaaṅ baṣal aji dwo in ba? » ²⁸ Bateema aji : « Balon baji iwo Yowan Nabattaar, kē balon baji iwo Eli, kē balon kak baji iwo aloṅ ṭi baṭupar Naṣibaṭi. »

²⁹ Yetu kē aṣē hepar baka aji : « Kē ṭi an, ṅji dwo in ba? » Kē Piyeer aṣē teema aji : « Iwo Krittu. » ³⁰ Kē aṣē ṣook baka aji na baka bawut kaṭup nin ṅaaṅ uko wi nul.

³¹ Yetu ajun pṭup baka kē *Abuk ṅiint awo i kahaj maakan, kabot kapokana ṭi bantohi, ṭi baṭeṅjan baweek na ṭi *bajukan Bgah. Baluṅ

kado bafiņa, unuor uwajantĕn ašĕ naĕa ti pkeĕ. ³² Wi akĕupun uko waņ aankhoņ, aĕiini ajintan. Kĕ Piyeer ašĕ pula kĕ bagaagi ašĕ jun pĕoman na a ti uko wi ajakuņ. ³³ Yetu awuĕga aten baĕašarul ašĕ nĕoman na Piyeer aji : « Lowaan, iwi Tatana, ĕiki iiniĕi kla uko wi Našibaĕi analanuĕ, iji kla wi baņaan banalanuĕ. »

Hum di di ñaan awoon kaĕaš Yetu?
(Maci 16.24-28; Luk 9.23-27)

³⁴ Yetu ado pntuk pi baņaan na baĕašarul kĕ babii, ašĕ ĕi na baka : « Woli ñaan anjal kaĕašen, awo kaĕilma uleeful, kakunĕa krut ki nul kadinan phaj ĕi nĕi kabot kaĕašen, udole wo ti pkeĕ. ³⁵ Hĕnk di uwoon, anĕalanuĕ pbuuran ubida wi nul aluĕ kawaan wa. Kĕ ñaan ĕi nĕi Yetu na Uĕup Ulil Unuura nĕĕtuun awaan ubida wi nul aluĕ kabuuran wa. ³⁶ We uwoon ñaan aka pyok pi umundu bti woli aneemandĕn ubida unkmbiin. ³⁷ We wi ñaan ahilanuĕ pwul unklinuĕ na uhaaš wi nul. ³⁸ Woli ñaan akowara nĕi na nĕup nĕi naan ti kadun ki baņaan biki umundu wi, bandekuĕ Našibaĕi kafĕĕ abot awo bawan, nĕi *Abuk Niint kaluĕ kakowara baka woli dbi na nwanĕut nĕimanaan na mndĕm mi Paapa. »

9

¹ Yetu akak aji na baka : « Dĕupan na manĕoonan, baloĕ ti baņaan banwoon nĕa ti baankĕĕĕ bĕ baanwin Pših pi Našibaĕi pabi na mnĕina. »

Eli na Moyit bapĕn aĕiini na Yetu
(Maci 17.1-9; Luk 9.28-36)

² Wi nnuor paaj nĕĕpun, Yetu aĕej Piyeer, Jakob na Yowan kĕ baya agaag du pnkuĕ pweek. Kĕ uleeful ušĕ ĕĕša ti kadun ki baka, kĕ awo ĕi ñaan nampaĕi. ³ Imiša ĕi nul ikak ĕi unuor abot afaat pfaat pi imeeĕ nin nanaj alon ti umundu aanhil pwul imiša pfaat pĕntĕ pun. ⁴ Eli na Moyit kĕ bašĕ winana ti kadun ki baka, awo ti pĕiini na Yetu.

⁵ Piyeer aji na Yetu : « Najukan, uwo bnuura, ĕibi nĕa nwoon ti : nĕan iloona iwajantĕ, kalon kawo ki nu, kalon kawo ki *Moyit, kandukiin ki *Eli. » ⁶ Baĕašar Yetu balĕnk palĕnk pan kĕ Piyeer aando me uko wi akĕupun.

⁷ Kanĕĕluĕ kabi awun baka, kĕ pdiim plon pašĕ pĕnna ti ka aji : « I, awoon Abuk naan, dĕala maakan, natiinkana. »

⁸ Ti dko mĕnt, baĕašarul baten dko di bawoon afooyan ašĕ wo baanwin nin alon, Yetu ĕaņ awoon na baka. ⁹ Wi bapĕnuĕ ti pnkuĕ ahela, Yetu kĕ ašĕ ĕi na baka bawut kaĕup nin ñaan uko wi bawinuĕ te wi *Abuk Niint aknaĕiin ti pkeĕ. ¹⁰ Bamĕban uko wi ajakuĕ na baka, ašĕ ĕiini ĕibi bawoon, ala pme uko wi analanuĕ pĕi wi ajakuĕ : « Pnaĕa ti pkeĕ. » ¹¹ Baĕašarul bahepara aji : «

we ukaan kĕ *bajukan Bgah baji Eli awo i kaduna kabi ĕi Krittu ado kabi? »

¹² Yetu ateem baka aji : « Na manĕoonan, Eli awo i kadun kabi kakakan iko bti ĕi bgah. Našal aĕi babubara apiit aĕi Abuk Niint awo i kahaj maakan, kapokana i? ¹³ Kĕ nšĕ ĕupan, Eli adobi bi kĕ badola uko bti wi banalanuĕ, ĕibi bapiitun ti a. »

Yetu aĕeban napoĕ anneeĕiĕi
(Maci 17.14-18; Luk 9.37-43)

¹⁴ Wi Yetu, Piyeer Jakob na Yowan bananuĕ du baĕašar Yetu bandukiin, ašĕ win pntuk pweek pi baņaan na *bajukan Bgah kĕ bakĕiini na baka. ¹⁵ Wi baņaan bawinanuĕ win Yetu, ašĕ lĕnkara bti, aĕiira pwula mboš. ¹⁶ Ahepar baka uko wi bakĕiiniyaanuĕ. ¹⁷ Niint alon kĕ ašĕ teemna du pntuk aĕi : « Naweeĕ, dĕĕi abuk naan, awo na untaayi umbišanuluĕ bĕup. ¹⁸ Dko di uyaan amobna, uĕi uwata ti mboš, napoĕ kayiĕi, katibrĕn iĕiĕi, uleeful uĕi ukak kataaĕ. Dkoĕĕ baĕašaru badook wa kĕ baanhilani. »

¹⁹ Yetu aĕi na baka : « Nawo baņaan bawuĕaan, banwoon baanfiyaari! Dwo kaĕo na an te lum ba? Dwo kado kamiiran te lum ba? Naĕiĕaan napoĕ. » ²⁰ Kĕ baĕiĕi'a. Wi untaayi uwinaaruĕ win Yetu, ašĕ jun pšĕĕ ŕĕĕan napoĕ kĕ ajot ti mboš, akĕlĕnk, ayiĕi.

²¹ Yetu ahepar ašin napoĕ aĕi : « Lum di di uĕunuĕ pwata hĕnk ba? » Kĕ ateem aĕi : « Wi awoon napoĕ nampoĕ te hĕnkun. ²² Nyaaš nĕtum uĕi uwata du bdoo na du meel kado na pĕiĕa. Kĕ išaĕle hil pdo uko ulon, kĕĕnkun, ñagi'un. »

²³ Yetu ateem aĕi : « Iĕi nšaĕle hil... Ñaan anfiyaaruĕ, Našibaĕi ahil pdo iko bti pa a. »

²⁴ Ti dko mĕnt aĕi napoĕ kĕ ašĕ nĕajar aĕi : « Dfiyaari, biin iĕĕnkĕn, nhilna nkak nfiyaar maakan. »

²⁵ Wi Yetu awinuĕ kĕ baņaan batum bakĕi abi ayit kĕ ašĕ lĕbar na untaayi aĕi : « Iwi untaayi, inĕaan kdĕnĕman kabot kabišan bĕup, dĕi ipĕn ti napoĕ i, išĕ iwut kaluĕ kakak ti a. »

²⁶ Wi untaayi ukpĕnuĕ, kĕ napoĕ ašĕ nĕajar alĕtar maakan. Napoĕ awo ĕi ñaan anĕĕuĕ, kĕ baņaan bti bado ĕi aĕĕi. ²⁷ Yetu kĕ ašĕ mĕbana ti kaĕen anaĕana kĕ anaĕi. ²⁸ Wi Yetu aĕišan katoh, agaag na baĕašarul, kĕ bašĕ hepara aĕi : « we ukaan kĕ un, nĕnĕil lah adook untaayi ba? » ²⁹ Kĕ ašĕ teem baka aĕi : « Untaayi utĕnt wuĕ, pĕiĕhan Našibaĕi ĕaņ pahilanuĕ pdook wa. »

Uyaas utĕbantĕn wi Yetu akĕupun pkeĕ na pnaĕa ti pkeĕ pi nul
(Luk 9.44-45)

³⁰ Wi bapĕnuĕ ti dko duĕ, ašĕ muur utaaĕ wi Galilay. Kĕ Yetu ašĕ nĕal baņaan bawut kame. ³¹ Awo ti pĕukan baĕašarul aĕi : « *Abuk Niint awulana du baņaan, bafiņa, unuor

uwajantën ašë naŋa ƚi pkeŋ. » ³² Kë baŋašarul bašë wo baamme uko wi akŋupun abot aŋi phepar apiban baka wa.

Ahoŋ awoonunŋ naweek?
(Maci 18.1-5; Luk 9.46-48)

³³ Yetu na baŋašarul batool aya Kaper-nawum. Wi babanunŋ du katoh kë Yetu ašë hepar baka aji : « We wi nakŋiiniyaanunŋ lah du bgah ba? » ³⁴ Kë bašë yomp, ƚiki du bgah bawo ƚi plaŋar ala andëmnunŋ ƚi baka.

³⁵ Yetu aŋo ašë du baŋašarul iŋeen na btëb, aji na baka : « Woli alonŋ aŋal pwo nateek, akakan awo kafetŋ ki batëntul, awo nalempar baka. »

³⁶ Ajeŋ napoŋ alonŋ aŋu'a ƚi ptoof pi baka, amooka, ašë ji : ³⁷ « Naanŋ anyeenkunŋ napoŋ atëntŋ i ƚi katim ki naan, nji ƚi uleef naan i i ŋaanŋ mënŋ ayeenkunŋ, kë anyeenknunŋ, mënŋ nji i ayeenkunŋ, anyilnunŋ a. »

Anwoonŋ aampokun, awo na un
(Luk 9.49-50)

³⁸ Yowan aji na Yetu : « Naweek, ŋwin alonŋ kë akdook ŋntaayi ƚi katimu, kë ŋneenana, ƚiki aanŋi ƚašun. » ³⁹ Yetu ateema aji : « Nawutan kaneenana : Nin ŋaanŋ aanhılan kado mlagre ƚi katim ki naan kabot kaŋup uko uwuŋaan ƚi nji ƚi dko mënŋ. » ⁴⁰ Anwoonŋ aampok nja, awo na nja. ⁴¹ Kë ankwulanŋ kakaopa ki meel nadaan ƚiki nawo i Krittun, alunŋ kayeenk baluk bi awoonŋ i kayeenk. »

Nalipariin
(Maci 18.6-11; Luk 17.1-2)

⁴² Yetu akak aji : « Ankdolonŋ alonŋ ƚi bapoŋ biki* ajot ƚi pjuban, uhokan batana ƚi kaŋuŋ plaak pweek bašë bafëla du bdëk. » ⁴³ Woli kaŋen ki nu kaŋu kë ikjuban, falan ka, uhokan iya baŋi na kaŋen kammukŋiŋŋ kë di pya du infernu na iŋeen itëb du bdoo banwoonŋ baankjëmŋa ⁴⁴ [di uboh uwoonŋ uunŋi ukeŋ, kë bdoo baanŋi bajëmŋa]. ⁴⁵ Woli kahoŋ ki nu kaŋu'u kë ikjuban, falan ka, uhokan iya baŋi na kahoŋ kammukŋiŋŋ, kë di pya na ihoŋ itëb du infernu ⁴⁶ [di uboh uwoonŋ uunŋi ukeŋ, kë bdoo baanŋi bajëmŋa]. ⁴⁷ Woli pkëš pi nu paŋu'u kë ikjuban, lookšan pa. Uhokan ineeŋ du Pših pi Našibaŋi na pkëš ploolan kë di bafëlu du infernu na këš ktëb, ⁴⁸ di uboh uwoonŋ uunŋi ukeŋ, kë bdoo baanŋi bajëmŋa. ⁴⁹ Balunŋ kaŋu baŋaanŋ bti bdoo jibi bajaanŋ baŋu pnam ƚi mnde. ⁵⁰ Pnam pawo uko unuura. Pašale yaš, nakakanaan we kataabare ki pa? Nawoon na pnam ƚi uleef wi nan nabot natiinkar na batëntan.

10

Yetu aŋiiniyaan uko wi bniim
(Maci 19.1-9; Luk 16.18)

* **9:42** Bapoŋ biki Yetu aŋiiniyaan ƚi banfiyaaruŋ, bukal bakakunŋ ji bapoŋ. * **10:18** Këme : We ukaanŋ kë ikdu'ën nanuura ba? Našibaŋi ƚaŋ anuuriŋŋ nin alonŋ kak annuura nuura.

¹ Wal mënŋ kë Yetu ašë naŋa ƚi dko dunŋ, aya umbanŋ wi Yuda, amuur bdëk bi Yordan. Baŋaanŋ batum bakak ayit aŋoga, kë awo ƚi pjukan baka jibi ajonunŋ kado. ² Bafaritay babi aŋoga, baŋal pŋaawana ašë hepara me bgah bi Moyit badinan ŋaanŋ adook aharul ƚi bniim.

³ Kë ašë teem baka aji : ⁴ « We wi Moyit ajakunŋ ƚi uko mënŋ? » Kë baji : « Moyit adinan ŋiŋiŋ apiit ŋaaf kakaarta kankyuujuŋ kë bniim babaa, kabaa dooka. » ⁵ Yetu kë ašë ji na baka : « Mndënëm mi ŋhaaš ŋi nan manŋuunŋ kë Moyit aŋup uko mënŋ. » ⁶ ƚi ujuni, wi Našibaŋi aŋakunŋ umundu, ado baka kë bawo ŋiŋiŋ na ŋaaf. ⁷ Ukaanŋ kë ŋiŋiŋ aklunŋ kaduk ašin na anin, ⁸ kaya kawo na aharul, bukal batëb bti bašë bakak ŋaanŋ aloolan. Hënŋ, baankwo baŋaanŋ batëb, bawo aloolan. ⁹ Naanŋ awutan keeri kagar uko wi Našibaŋi anaakrënuŋ. »

¹⁰ Wi bakakunŋ katoh, kë baŋašarul bašë kak ahepara ƚi uko wi ajakunŋ. ¹¹ Kë Yetu aji na baka : « Woli ŋaanŋ adook aharul ašë niim alonŋ, ajuban pjuban pi piinŋ. » ¹² Kë ŋaaf akale duk ayinul ašë niimar na ŋiŋiŋ alonŋ, ajuban pjuban pi piinŋ.

Yetu na bapoŋ
(Maci 19.13-15; Luk 18.15-17)

¹³ Baŋaanŋ baŋiŋ Yetu bapoŋ pa aban baka, kë baŋašarul bašë ŋoman na baka. ¹⁴ Wi Yetu awinunŋ uko mënŋ ašë deebaŋ, aji na baka : « Nawutan bapoŋ babi ƚi nji, nakneenan baka ƚiki Pših pi Našibaŋi pawo pi banwoonŋ ji baka. » ¹⁵ Na manjoonan, dŋupan, anŋalunŋ pneeŋ ƚi Pših pi Našibaŋi awo kanaan na napoŋ. » ¹⁶ Yetu ajeŋ baka, amook abot apaf baka iŋen, aŋehandër baka Našibaŋi.

Yetu na ŋiŋiŋ nayok
(Maci 19.16-30; Luk 18.18-30)

¹⁷ Wi akpënuŋ pya, kë ŋiŋiŋ alonŋ ašë ƚi, abi ajot ƚi ihoŋ yi nul ašë hepara aji : « Najukan nanuura, we wi nwoonŋ kado kayeenkna ubida wi mnŋo ba? » ¹⁸ Yetu kë ašë teema aji : « Imeha kë Našibaŋi ƚaŋ anuuriŋŋ, ukaanŋ kë ikdu'ën nanuura i? » ¹⁹ Ime uko wi bgah bi Moyit bajakunŋ iinkŋiŋ ŋaanŋ, iinkpiinŋ na ayin ŋaanŋ këme ahar ŋaanŋ, iinkkiŋ, wutan katapar ŋaanŋ uko wi awoonŋ aandoo, kjeŋ nin uko wi ŋaanŋ ƚi kaguuru, mëbaan ŋaas na naan bnuura. »

²⁰ ŋiŋiŋ kë ašë teema aji : « Najukan, iko mënŋ djun pŋaš ya wi nhumunŋ hum te hënkuŋ. » ²¹ Yetu atena ašë magana, aji na a : « Uko uloolan uduki'ŋiŋ: Yaan iwaap iko yi ikaanŋ bti, iwul itaka bawaanŋ, wal mënŋ ika pyok du baŋi, iŋë ibi iŋašën. »

²² Kë ul, wi atiinkunŋ uko wanŋ, ašë ya na pjootan ƚiki ayok maakan. ²³ Yetu aten

bañaan ayitan ašë ji na baťašarul : « Uluŋ katam maakan pa bayok baneej du Pših pi Našibaŋi. » ²⁴ Baťašarul bañoŋar maakan ŋi ŋtup ŋi nul. Kë Yetu akak aji na baka : « An bayiŋ naan, utam maakan ŋaan aneej du Pših pi Našibaŋi! ²⁵ Uyoj apel pa untaam wi pnkunkaali uneej ŋi bhër bi kaguja kë di nayok aneej du Pših pi Našibaŋi. »

²⁶ Baťašarul babaa ŋoŋar ŋoŋar maakan ašë ji : « Kë in ahilanuŋ keeri kabuur? » ²⁷ Kë Yetu ašë jaban baka këš ašë ji : « Bañaan bajën baanhilan pbuuran ŋleef ŋi baka, kë Našibaŋi ašë hil pbuuran baka, ŋiki aambišna biišna nin uko uloŋ. » ²⁸ Piyeer kë ašë ji na a wal mënt; « Un, ŋduko iko bti aťašu. » ²⁹ Yetu ateema aji : « Na manjoonan, dŋupan, nin ŋaan aankduk katohul, babak ašin, anin, ašin, bapoŋ, këme ŋteehul pa ŋji na Uŋup Ulil Unuura, ³⁰ bë aankyeenk ŋi ŋwal ŋi ŋwoon ŋi ŋyaas iŋeen-week itoh, babak ašin, banin, bapoŋ na ŋteeh. Iko mënt bti igakandër na mnhaj. Kë du umundu unkmbiin, aka ubida wi mnŋo. ³¹ Batum ŋi banwoon bateek hënkun baluŋ kawo babaaŋšani kë banwoon babaaŋšani baluŋ kawo bateek.

Uyaaš uwajantën wi Yetu aŋtupun pkeŋ na pnaŋa ŋi pkeŋ pi nul

(Maci 20.17-19; Luk 18.35-43)

³² Yetu na baťašarul bawo ŋi bgah aya ubeeka wi Yerutalem, kë Yetu ajotun kadun. Baťašarul bahaajala maakan, kë banktašun baka babot awo na palënk. Yetu kë ašë jej kak na a baťašarul iŋeen na batëb, awo ŋi pŋup baka uko unkmbiin kadola. ³³ Aji : « Natenan, un biki biki aya Yerutalem kë bašë lun kawul *Abuk ŋiintŋ bateŋan baweek na *bajukan Bgah, baluŋ kaj i aduknaanaa, pduknaana pi pkeŋ kašë kawula banwoon baanwo bayuday. ³⁴ Babeŋa, katëfjëra, kakoba na itintël, kafinŋa. Unuur uwajantën ašë naŋa ŋi pkeŋ. »

Nawoon balempar batëŋan

(Maci 20.20-28)

³⁵ Yakob na Yowan babak Tebede baya ŋog Yetu ašë ji na a : « Najukan, ŋŋal idolon uko wi ŋkhepariin. » ³⁶ Kë Yetu ahepar baka uko wi banaluŋ ado pa baka. ³⁷ Kë bašë ji : « ŋenun ŋluŋ ŋŋo aloŋ ŋi kadeenu ki nu, undu ŋi kamayu ki nu wal wi ikyeenkun pših. »

³⁸ Yetu aji na baka : « Naamme uko wi nakŋehanun. Nahilan kahaj† ŋi ŋji i, këme kayeek batitmu bi ŋji kayeenkun i? » ³⁹ Bateem aji : « ŋhili. »

Yetu kë ašë ji na baka : « Pnkalame pi ŋji kadaannun, nadaanna pa, batitmu bi ŋji kayeenkun, nayeenk ba. ⁴⁰ Kë uko wi pŋo ŋi kadeenu këme ŋi kamayu ki naan mënt

ŋji dwoon kadat bañaan banwoon pŋo da, bankaan ŋa pŋo da baluŋ kaŋo da.

⁴¹ Wi banjaŋan iŋeen bandukiin batiinkun uko wi Yakob na Yowan bajakuŋ, ašë dee-baŋër baka. ⁴² Yetu adu baka ašë ji na baka : « Nawini, banjakuŋ aji bawo baših biki ŋtaak baji baših na mnŋot, baweek biki ŋtaak kaŋoookna bañaan. ⁴³ Uunwo kawo haŋ pa an. Anŋaluŋ pwo naweek ŋi an awo katëp ŋëp kawo nalempar batëntul. ⁴⁴ Kë woli ŋaan aŋal pwo nateek ŋi an, awalaan bkowul ado kalempar batëntul. ⁴⁵ *Abuk ŋiintŋ ŋi uleeful aambi bi pa bado kalempara, abi pdo kalempar bañaan kabot kawul ubida wi nul, uwo baluk bankbuuranun bañaan batum maakan.

Yetu ajeban nakuul du ubeeka wi Yeriko (Maci 20.29; Luk 18.35-43)

⁴⁶ Yetu na baťašarul baban ubeeka wi Yeriko, kë wi bakpënuŋ da na pntuk pweek pi bañaan, Bartime nakuul abuk Time aŋo ŋi kabaŋ bgah awo ŋi bŋehan. ⁴⁷ Wi atinkun kë Yetu i Nataret aŋtëpun ašë jun phuuran aji : « Yetu abuk Dayiŋ, ŋagi'aan » ⁴⁸ Kë wi bañaan batum bawoon ŋi pŋoman na a ayomp, kë abaa huuran huuran maakan aji : « Abuk Dayiŋ ŋagi'aan » ⁴⁹ Yetu kë ašë naŋ aji : « Nadu'ana. » ⁵⁰ Badu nakuul aji na a : « Wutan kalënk, naŋiin, adu'u. » ⁵¹ Kë ašë fël umanta, alut anaŋa aya du umban wi Yetu. ⁵² Yetu aji na a : « we wi inaluŋ ndolu ba? » Nakuul kë aji : « Najukan i naan, dolaan nkak ndo kawin. » ⁵³ Yetu kë ašë ji na a : « Yaani, pfiyaar pi nu pabuuranu. » ŋi dko mënt kë ašë kak awin ; ašë taš Yetu na bgah.

11

Yetu aneej ŋi Yerutalem ŋi naših

(Maci 21.1-9; Luk 19.29-34)

¹ Yetu na baťašarul bañoŋ Yerutalem kakab ŋbeeka ŋi Betfage na Betani du umban wi Pnkun pi Mnoliwera* kë Yetu ašë yil batëb ŋi baťašarul. ² Aji na baka : « Nayaan du untanka unwoon ŋi kadunan : uneejan, nawin batan ubuuru umpoŋi wi nin ŋaan awoon aambaan kadapi'aara. Nafëŋšan wa naŋij. ³ Woli baheparan uko unkayi kë nakfëŋëš ubuuru, nateem kaj i Ajugun anuma wa, woli abaa, ado wa ukak. »

⁴ Baťašar Yetu baya aŋënk kë batan ubuuru umpoŋi ŋi plëman ploŋ kakab bgah, ašë fëŋëš wa. ⁵ Balon ŋi banwoon da bahepar baťašar Yetu uko unkaan kë bafëŋëš wa. ⁶ Kë bateem baka jibi Yetu ajakuŋ na baka. Kë bawut baka kë bayaa. ⁷ Baŋij ubuuru du Yetu, apënan iyeti yi baka, agur ŋi wa, kë Yetu ašë paya ŋi wa. ⁸ Bañaan batum bašëf iyeti ŋi bgah, balon kë bašëf ikën yi mnjaak yi

† 10:38 Nahilan kadaan ŋi pnkalame pi ŋji kadaannun.

* 11:1 Pnkun pi mnoliwera : Dawoon katim ki pnkun pi bajaan bado na umbaabu "Mont des Oliviers, Monti di Olivera, Mount of Olives."

batibnuḡ du uṭeeh. ⁹ Bankpoṣuḡ ṭi kadun ki nūl na bankaṣuluḡ bahuuran aji :
« *Hotana, ṭi bnuura nuura ṭi Ankmbiir ṭi katim ki Naṣibaṭi Ajuḡun!*[†] »

¹⁰ *Bnuura nuura ṭi pṣih pankmbiir ḡnēk, pṣih pi Dayiṭ aatemun!*

Hotana, Naṣibaṭi adēm du baṭi duuṭ. »

¹¹ Yetu aneeḡ du Yerutalem aya du *Katoḡ Kaweeḡ ki Naṣibaṭi meeṭ. Wi atenuḡ dko bti ayitēn, aṣē pēn pya Betani, ul na baṭaṣarul iṭeen na batēb ṭiki utaakal ubani.

Yetu afēp bko bi bajaḡ badu bfig (Maci 21.18-19)

¹² Unuur utēbantēn, wi bakpēnnuḡ Betani kē ubon uṣē de Yetu. ¹³ Awin bko bi bajaḡ bado bfig du kalowan, aṣē ya pten me aṭēnk da mnko mnlon kade. Wi aṣaḡ aṅoḡ aṣē ṭēnka itoh ṭaḡ, ṭiki wal wi kabuk ki ba uundobi ban. ¹⁴ Wi wi aṣaḡ aṭiini na bko aji : « Nin ḡnaḡ aankak ade mnko mi nu. » Baṭaṣarul kē batiinka.

Yetu adook bawaap du katoḡ ki Naṣibaṭi (Maci 21.12-17; Luk 19.45-47; natenan ṭi Yowan 2.13-22)

¹⁵ Yetu na baṭaṣarul baban Yerutalem, kē wi baneejuḡ ṭi Katoḡ Kaweeḡ ki Naṣibaṭi, kē Yetu aṣē jun pdook bankwaaḡpuḡ na banknuguḡ da. Awat ḡmeeṣa ḡi batorkaar itakaṣ, na iṭij yi bawaap ḡbalab. ¹⁶ Abot aneeḡna baḡnaḡ bankuḡiḡ bado kaṭēpna ṭi Katoḡ ki Naṣibaṭi meeṭ. ¹⁷ Ajukan baka aji : « Mēnt uko wi upiṭaniḡ ṭi Ulibra wi Naṣibaṭi i : *katoḡ ki naan kadu'ana *katoḡ kaḡehanaani pa ḡtaak bti*[‡]? An kē naṣē do ka *dko dmen-naani di bakiḡ.* » ¹⁸ Baṭeḡan baweeḡ na *bajukan Bḡah batiink uko wi Yetu adoluḡ, aṣē la jibi bakdoluḡ kadoo kafiḡa ; baṭi'a, ṭiki pntuk bti pamaṭ ḡjukan pi nul maakan. ¹⁹ Utaakal ubanle, Yetu na baṭaṣarul baji bapēn ṭi ubeeka kaṭiṣ.

Bko bi bajaḡ badu bfig bankayi (Maci 21.20-22)

²⁰ Wi Yetu na baṭaṣarul baktēpuḡ na nfa, bawin bko bi bajaḡ bado bfig kē bakay te du intaaṭ. ²¹ Piyeer aleṣ uko unṭēpuḡ, aṣē ji na Yetu : « Najukan, tenan, bko bi ifēpuḡ bakay ṣaṭ. » ²² Kē Yetu aṣē teem aji : « Nafiyaaran Naṣibaṭi. ²³ Na manjoonan, dṭupan, woli ḡnaḡ aji na pnkuḡ pi pēnan ṭi iya ijot du bdēk, woli aanwo na ḡṣal ḡtēb, aṣē fiyaar kē uko wi ajakuḡ udolana, Naṣibaṭi kado uko mēnt pa a. ²⁴ Ukaḡ kē ḡji kajaḡan, uko bti wi nakheparuḡ woli naḡehan Naṣibaṭi, nafiyaaran kē nadobi yeenk yeenk wa. ḡnēk Naṣibaṭi ado uko mēnt pa an. ²⁵ Woli naḡehan, aṣē kaar uko uloḡ na ḡnaḡ, namiirana, Aṣinan anwoḡ baṭi ahilna

amiiran kak ipekadu yi nan. ²⁶ [Kē woli naankmiir, Aṣinan anwoḡ baṭi aankmiiran kak ipekadu yi nan.] »

Bahepar Yetu ḡnaḡ anṭu'uluḡ pdo iko yi akdoluḡ

(Maci 21.23-27; Luk 20.1-8)

²⁷ Yetu na baṭaṣarul bakak Yerutalem, kē wi Yetu awoḡ du Katoḡ Kaweeḡ ki Naṣibaṭi apoṣ, baṭeḡan baweeḡ, *bajukan Bḡah na bantohi kē baṣē bi aṅoga. ²⁸ Bahepara aji : « Mhina mhon mi mi ikdoluḡ iko yi ba? In ajakiḡ kē ihilan kado ya? » ²⁹ Yetu kē aṣē teem baka aji : « Nji, dheparan uko uloolan ṭaḡ, nateemaan, nṣē nṭupan mnhina mi ḡji kadoluḡ iko yi. ³⁰ In ayiluḡ Yowan pbattaar ba? Naṣibaṭi a kēme baḡnaḡ baka? Nateemaan. » ³¹ Kē baṣē wo ṭi plaṭar jibi bawoḡ, aji : « Woli ḡteem aji Naṣibaṭi ayiluluḡ, aheparan kaji, we ukaḡ kē ḡnēfiyaara. ³² Kē woli ḡji baḡnaḡ bayiluluḡ... hee! » Baṭi baḡnaḡ ṭiki baḡnaḡ bti bafiyaar kē Yowan awo na manjoonan Naṭupar Naṣibaṭi. ³³ Kē baṣē teem Yetu aji baamme anyiluluḡ. » Kē Yetu aṣē ji na baka : « Nji kak, mēnkṭupan mnhina mi ḡji kadoluḡ iko yi. »

12

Uhoḡ wi balemp biki uwoorta (Maci 21.33-46; Luk 20.9-19)

¹ Yetu abot awo ṭi phoḡ na baḡnaḡ banwoḡ ṭi Katoḡ Kaweeḡ ki Naṣibaṭi aji : « ḡniḡ alon abi tepi uwoorta wi mnko manjaḡ mandolna ubiḡu, aṣē biḡ wi afooyan. Ajip bhēr ado dko dpoofni, abot akiin bliit bi mnlaak bkuunṭaan pa bayeḡ, aṣē dukar wa baḡnaḡ baloḡ pa badoki bapoofle bawula kafah ki nul, aṣē ya bayaṣ. ² Wi wal wi upooḡ ubanuḡ, kē aṣē yil nalemparul alon du baḡnaḡ banwoḡ du uwoorta pa pyeen kafah ki nul. ³ Baḡnaḡ bukuḡ mēnt bamob nayili akob, adooka kē akak iṭeen iḡiḡ. ⁴ Kē ḡniḡ ajug uwoorta kē akak ayil du baka nalemparul alon kak. Bakoba ṭi bkow, abot akowandēna. ⁵ Ayil nawajantēn kē bafiḡa. Ayil kak balemparul baṭum baloḡ kē bakob baloḡ, afiḡ baloḡ.

⁶ Kē abukul i agamanuḡ ṭaḡ aduki'aaruḡ, ul i ayiluḡ uyaṣ ubaaḡṣaani du baka aṣē ji : « Baya kakali abuk naan. » ⁷ Kē wi baḡnaḡ biki adukaruḡ uwoorta bawinuḡ abuk ajug uwoorta aṣē laṭar aji : « I, akdukiḡ na iko yi aṣin, najoh ḡfiḡa, ḡṣē ḡduka na ya. » ⁸ Bamoba, afiḡa, ajeḡ puum apēnan ṭi uwoorta afēl. ⁹ Kē we wi ajug uwoorta akdoḡ ba? Abi, kafiḡ balemp biki aṭuuḡ ṭi uwoorta, kajeḡ wa, kawul baloḡ.

[†] 11:9 Hotana : ṭi uheberē dawooḡ « Buuran » aṣē bi kak uṭup unjaḡan udēmanaan Naṣibaṭi. [‡] 11:9 Kaḡaan 118.25.26.

[‡] 11:15 Batorkaar itaka baji batorkaar bayuday banwoonḡ ḡtaak ḡlon itaka yi baka bahilna banug iko idolni bṭeḡan babot baluk Katoḡ Kaweeḡ ki Naṣibaṭi daaṣa. [‡] 11:17 Itayi 56.7.

10 Naanleyiir uko umpiitun̄ ŋi Ulibra wi Naŋibaŋi i?

“Pnduba pi baniw bapokun̄ pakakun̄ amēban̄ katoh̄ ;

11 *Uko mēnt̄ uwo udo wi Ajugun̄ unuura abot awo uñon̄arēnaan̄ ŋi kēš̄ ŋi nun̄.”*¹⁰

12 Baŋenan̄ baweek, *bajukan̄ Bgah na bantoh̄ bayikrēn̄ kē bukal bakaan̄ kē Yetu akhoñ̄ hañ̄. Bado na pmoba wal mēnt̄ ašē ŋi pntuk. Baduka, aya.

Uko wi pluk Fetar daaša (Maci 22.15-22; Luk 20.20-26)

13 Wi uko mēnt̄ utēpun̄, bayil du Yetu balon̄ ŋi bafaritay na baŋaš Herod balon̄ pa pŋup ŋupana katenna me bahil kaŋaawana. 14 Babi aji na a : « Najukan, n̄me kē iwo ñaan̄ i manjooan̄ anwoon̄ aanji ŋi nin̄ ñaan̄ abot awo iinji kten uko wi ñaan̄ awoon̄. Iji kjukan Bgah bi Naŋibaŋi jibi bawoon̄ na manjooan̄. ŋupun, bgah bi nun̄ badinan̄ n̄luk Fetar naŋih̄ najeenkal daaša i? N̄wo kaluka da kēme n̄jenwo i kaluka da? » 15 Yetu, ame n̄ŋal n̄i kalagare n̄i baka, ašē ji na baka : « we ukaan̄ kē nakdo na pŋaawanaan̄ ba? Naŋijaan̄ pataka nten pa. » 16 Kē batj̄ pataka ploñ. Kē ašē ji na baka : « Kaara di in, na katim ki in iwoon̄ da? » Kē bateem aji : « Fetar. » 17 Kē ašē ji na baka : « Nakeerin̄ nakakan̄ Fetar uko unwoon̄ wi Fetar, naŋē nakakan̄ Naŋibaŋi uko unwoon̄ wi Naŋibaŋi. » Kē bašē ñon̄ar bti ŋi uko wi Yetu ajakun̄.

Pnaŋa ŋi pkeŋ (Maci 22.23-33; Luk 20.22-39)

18 Unuur mēnt̄, *Bataduk balon̄ babi ŋi Yetu, bukal bajaan̄ baji pnaŋa ŋi pkeŋ paanwo. Baji na a : 19 « Najukan, Moyit apiit pa un aji : Woli ñaan̄ aka abuk ašin̄ kē akeŋi, ašē duk ñaaŋ anwoon̄ aambuki, ayeenkan̄ ahar abuk ašin̄ mēnt̄ ahilna abukara bapot. 20 Kē ušē bi ka biin̄t̄ paaj na alon̄ banŋaarun̄. Nateek aniim̄ ñaaŋ ašē keŋ bē aambuki. 21 Natēbant̄en̄ kē aniim̄ ñaaŋ mēnt̄ akak akeŋ kē aambuki. Kē uwo hañ̄ pa nawajant̄en̄. 22 Kē nin̄ alon̄ ŋi biin̄t̄ paaj na alon̄ banŋaarun̄ bukun̄ aanduk napot. Wi bakeŋun̄ bti, ñaaŋ kē akak akeŋ. 23 Kē hēnkun̄, woli bañaan̄ balun̄ anaŋa ŋi pkeŋ, awo ahar in̄ ŋi baka, wi bukal paaj na alon̄ bti baniimulun̄? »

24 Yetu ateam baka aji : « Mēnt̄ ppaam n̄ŋup n̄i Ulibra wi Naŋibaŋi na mn̄hina mi nul pakaan̄ kē nakneem i? 25 Hēnk di uwoon̄, woli bañaan̄ balun̄ anaŋa ŋi pkeŋ, biin̄t̄ baankdo kajej baat̄, kē baat̄ baankniima : bawo wal mēnt̄ ŋi n̄wanjut̄ n̄i baŋi. 26 Kē ŋi uko wi pnaŋa ŋi pkeŋ, naanleyiir Ulibra wi Moyit ŋi dko dankŋiniyaanun̄ uko wi bgof bankyikun̄, jibi Naŋibaŋi ajakun̄ na Moyit aji :

“Dwo Naŋibaŋi i Abraham, i Itaak, na i Yakob”? »²⁷ Yetu akak aji : « Naŋibaŋi aanwo keeri i bankeŋun̄, awo i bajeb. Naneem bnuura. »

Uko undēm̄nun̄ ŋi iko yi bgah bajakun̄ (Maci 22.24-40; natenan̄ ŋi Luk 10.25-28)

28 Alon̄ ŋi *bajukan̄ Bgah antiinkun̄ baka awin̄ kē Yetu ateam bnuura, abi añog ahep-ara aji : « ŋi iko yi bgah bajakun̄, uhoñ udēm̄nun̄ dēm̄ ba? » 29 Yetu ateam aji : « Undēm̄nun̄ dēm̄ wii wi “*Fiinkan, iwi Itrayel : Ajugun̄ Naŋibaŋi i nun̄ awoha aloolan̄ ŋañ.* 30 *Iwo kan̄al Ajugun̄, Naŋibaŋi i nu, na kaŋēbu bti, na uhaaŋu bti, na uŋalu bti, na uforta wi nu bti.*» 31 Uko unyeenkun̄ ŋi wa wii wi : “*Iwo kan̄al atēn̄u jibi in̄aluñ uleefu.*»³¹ Nin uko ulon̄ ŋi bgah uumpel pel iko yi. »

32 Najukan Bgah aji na a : « Uwo bnuura Najukan, itup manjooan̄ : Naŋibaŋi awoha aloolan̄ ŋañ, uunkak aka alon̄ kak. 33 Kē pñala na kaŋēb bti na uŋalu bti, na uforta wi nu bti, na pñal atēn̄u jibi in̄aluñ uleefu upel itējan̄ bti yi baŋenanun̄ na yi bañjanun̄ Naŋibaŋi.

34 Yetu awin̄ kē aŋiini na mntit ašē ji na a : « Inlow Pŋih pi Naŋibaŋi. » Nin alon̄ aankan̄ añoom phepara uko ulon̄.

Hum di di Krittu ahinanun̄ kawo abuk Dayit̄

(Maci 22.41–23.7; Luk 20.41-47)

35 Yetu ajej bŋup awo ŋi pjukan du Katoh Kaweek ki Naŋibaŋi aji : « Hum di di *bajukan̄ Bgah bahilanun̄ kaji Krittu awo abuk Dayit̄ ba? 36 Dayit̄ ul, Uhaaŋ wi Naŋibaŋi udola kē aŋup ŋi uko wi Krittu aji : *Naŋibaŋi Ajugun̄ aji na Ajugun̄ :*

ŋoon̄ ŋi kañen̄ naan̄ kadeenu

te ndoo ndo baŋooradu ido kapafna baka ihoŋ.

37 Dayit̄ ul, ŋi uleeful, aji du Krittu kaji Ajugun̄, hum di di ahinanun̄ keeri kawo Abuk Dayit̄? » Pntuk pweek pawo ŋi ptiinka ašē lilan maakan.

Nadoon kalipara bajukan̄ Bgah (Maci 23.1-36; Luk 20.45-47)

38 Yetu aji na baka ŋi pjukan pi nul aji : « Nalipariin̄ *bajukan̄ Bgah, bukal banjaan̄ ban̄al pñaaŋ na imiŋa iyul, kan̄al banohnt̄en̄ baka ŋi dko di bañaan̄ batum, 39 kan̄al pŋo ŋi kadun̄ ŋi itoh̄ iñehanaani na ŋi itij̄ inuura ŋi n̄fettu. 40 Baji bade bka bti bi baat̄ bayot̄, kabot kadaar kajon̄ ŋi pñehan̄ Naŋibaŋi pa pwinana. Naŋibaŋi alun̄ kakob baka kakob kandēm̄nun̄ maakan. »

Uŋen̄ wi ñaaŋ nayoŋ najuuk (Luk 21.1-4)

41 Yetu aŋo ataan̄ na dko di bajaan̄ bawatna itaka pa Katoh Kaweek ki Naŋibaŋi. Aten̄ jibi bañaan̄ bakwatun̄ itaka da. Bayok batum

bawat itaka itum. ⁴² N̄aaf̄ alon̄ nayoŋ najuuk k̄e aš̄e bi awata ktak-kt̄eb̄ tañ.

⁴³ K̄e Yetu aš̄e du baŋaš̄arul aji na baka : « D̄tupan na manjoonan, n̄aaf̄ nayoŋ najuuk i awul apelan bañaañ bti banwulun̄ itaka. ⁴⁴ Banwulun̄ bukuñ bti bawul itaka yi bawoon̄ baanumaa, k̄e ul ti bwaan̄ bi nul aš̄e wul itaka bti yi anumiin̄ pa pde. »

13

*Yetu aŋup p̄jot pi katoh ki Naš̄ibaŋi
(Maci 24.1-3; Luk 21.5-7)*

¹ Wi Yetu akp̄enuñ ti Katoh Kaweeek ki Naš̄ibaŋi, k̄e alon̄ ti baŋaš̄arul aš̄e ji na a : « Najukan, tenan̄ knduba kweek na n̄niw n̄nuura n̄i babomanaanun̄ Katoh Kaweeek ki Naš̄ibaŋi. » ² Yetu ateema aji : « Iwin n̄niw n̄week n̄i? Nin̄ plaak paankduka kapaf ti p̄t̄en̄ pa, mangarand̄er bti. »

³ Yetu na baŋaš̄arul baban du *pn̄kun̄ pi mnoliwera, k̄e Yetu aš̄e ʒo ataañ na Katoh Kaweeek ki Naš̄ibaŋi. Wi bi Piyeer, Yakob, Yowan na Andre bagaagun̄ na a, aš̄e hepara aji : ⁴ « ʒupun, lum di di uko wañ ukwoon̄, k̄e we ukyuujun̄ k̄e iko m̄ent̄ bti iñogan̄ ti pban. »

*Wal wi mn̄haj mn̄week mankjunun̄
(Maci 24.4-14; Luk 21.8-19)*

⁵ Yetu awo ti p̄ji na baŋaš̄arul : « Naŋafaraan̄ alon̄ aguuran. ⁶ Batum balun̄ kabi na katim ki naan̄ kaji bawoon̄ Kritt̄u, kaguur bañaañ batum. ⁷ Woli nalun̄ atiink̄ n̄gut, abot atink̄ k̄e bakt̄iiniyaan̄ uko wi ngut na pgarand̄er, nawutan kal̄enk̄ : iko m̄ent̄ iwo i kawo. Nameen̄ k̄e uundobi wo uba umundu. ⁸ Utaak unaŋa ugut na utaak ulon̄, p̄sih pagut na plon̄. Du n̄mban̄ n̄tum, mboš̄ manlun̄ kaš̄in̄tar, ubon uweek ubot uwo. Iko m̄ent̄ bti ikwoon̄ ujuni wi mn̄haj mn̄week, ji mn̄haj mi n̄aaf̄ ankyaan̄ kabuk. »

⁹ Naŋafaraan̄ an̄ ti n̄leefan̄ ; bañooŋan̄ du n̄ruha, kakoban na itint̄el̄ du itoh iñehanaani, kañooŋan̄ du kadun̄ ki bantuñ̄a na ki baš̄ih, ʒiki nafiyaar̄en̄. Wal m̄ent̄ naŋup baka uko wi nameen̄ ʒi n̄ji. ¹⁰ Uŋup Ulil Unuura uwo i duna kaŋupana ti n̄taak bti. ¹¹ Woli bamoban̄ aňooŋ du uruha, nakdo kaŋaaf̄ uko wi nakyaañ kaŋup, uko unkyaañ kabi ʒi bkowan̄ wal m̄ent̄ naŋupan̄ wa, ʒiki m̄ent̄ an̄ nakdoon̄ kaŋiini, Uhaaš̄ wi Naš̄ibaŋi wa. ¹² N̄aañ alun̄ kakeeš̄aar abuk aš̄in̄ kado bafiña. Aš̄in̄ napoŋ alun̄ kakeeš̄aar abukul kado bafiña, bapoŋ banaŋara bajug baka kado bafiñ̄ baka. ¹³ Katim ki naan̄ kaŋu bañaañ bti baš̄ooran̄. K̄e an̄šaan̄ am̄eban̄ kali-int̄ te kaban, abuur. »

*Mn̄haj mn̄week
(Maci 24.15-22; Luk 21.20-24)*

¹⁴ Yetu akak aji : « Woli nawin uko uwuŋaan̄ maakan unjaan̄ uŋopan̄ * k̄e uwo ʒi dko di uwoon̄ uunwo kawo – Iwi inkleyiurun̄ yikr̄en̄en̄. Bañaañ bankwoon̄ du utaak wi Yuda bakeeriin̄ baŋi baya du inkun̄ iweek. ¹⁵ An̄toon̄ du uš̄aala awutan kaneer̄a uko ulon̄. ¹⁶ Anwoon̄ du n̄jeeh̄ awutan kakakar bayeti bi nul du katoh. ¹⁷ N̄nuur m̄ent̄, baaf̄ bankwoon̄ na iyin̄, na bankbootanun̄ bawuŋan̄. ¹⁸ Nañehaan̄ uko m̄ent̄ uwut kaban ʒi wal wi uš̄ubal na mpoj. ¹⁹ N̄nuur m̄ent̄ n̄jawo n̄nuur n̄i mn̄haj. Mn̄haj manwoon̄ maambaan̄ kawohara wi Naš̄ibaŋi aŋakun̄ umundu ; k̄e mn̄haj m̄nt̄en̄ muñ maankak alun̄ kawo nin̄ uyaas̄ ulon̄ kak. ²⁰ K̄e woli Ajugun̄ aantink̄t̄en̄ lah̄ n̄nuur m̄ent̄, nin̄ n̄aañ aankduka duka kado kahef̄ent̄ ; k̄e bañaañ biki adatuñ baš̄e ʒo k̄e atiink̄t̄en̄ n̄a. ²¹ Woli alon̄ ajaan̄ : “Natenan̄, Kritt̄u awo du dko dan̄” k̄eme : “Awo du dko dimon̄” nakfiyaara. ²² Bañaañ balun̄ kanaŋa kaŋilan̄ kaji bawoon̄ Kritt̄u na baŋupar Naš̄ibaŋi. Bado mlagre na iko iñoḡar̄enaan̄ pa woli bahilani baguur biki Naš̄ibaŋi adatuñ. ²³ Naŋafaraan̄ keeri, d̄dobi ʒupan̄ iko bti inkun̄ kabi. »

*Ubi wi Abuk N̄iin̄ŋ
(Maci 24.29-31; Luk 21.25-28)*

²⁴ « ʒi n̄nuur m̄ent̄, wi mn̄haj mank̄t̄epun̄, unuur ujemša, pli paankak anuur, ²⁵ n̄jah n̄ajotna baŋi. Iko bti yi baŋi iŋin̄tar. ²⁶ Wal m̄ent̄, baš̄e bawin̄ *Abuk N̄iin̄ŋ ado kabi ʒi inf̄elun̄, awo na mn̄hina mn̄week maakan na mnd̄em. ²⁷ Ayil wal m̄ent̄ n̄wanjut̄ n̄aya dko bti ʒi umundu, n̄aya du kaban̄ ki baŋi na ki umundu n̄aŋonkr̄en̄ biki adatuñ. »

*Pjukan pi mnko
(Maci 24.32-35; Luk 21.29-33)*

²⁸ « Natenan̄ ʒi mnko : Wi inah̄ ijunan̄ jun pluuman̄ k̄e itoh ikp̄en̄ naji nayikr̄en̄ k̄e pti pañogani. ²⁹ H̄enk̄ di ukwohan̄ pa an̄ kak : woli nalun̄ awin̄ iko yan̄ k̄e ibani, nameen̄ k̄e Abuk N̄iin̄ŋ aňogi, awo ʒi pl̄eman̄. ³⁰ Na manjoonan̄, d̄tupan, kawuun̄† ki kaank̄t̄ep̄ b̄e iko yi bti iinwinanaa. ³¹ Baŋi na mboš̄ n̄aba, k̄e n̄tup̄ n̄i naan̄ n̄aš̄e wo n̄aankba. ³² K̄e unuur wi iko m̄ent̄ bti ikbiin̄, k̄eme woori m̄ent̄, nin̄ n̄aañ alon̄ aamme me wa, m̄ent̄ n̄wanjut̄ n̄i baŋi, m̄ent̄ n̄ji Abukul a, Naš̄ibaŋi Paapa tañ ameeñ wa. »

*Nawoon̄ bten
(Maci 24.36-51; Luk 21.34-36)*

³³ « Naŋafaraan̄, nawoon̄ bten, naamme wal wi uko m̄ent̄ ukbanun̄. ³⁴ Uwo ʒi n̄iin̄ŋ ankyaan̄ bayaas̄ aš̄e dukar balemp̄ katoh, andoli na ulemp̄ wi nul, aji na nayan̄ bgah awo bten. ³⁵ Nawoon̄ keeri bten, naamme woori wi ajuŋ katoh akbiin̄, naamme

* **13:14** Baŋiiniyaan̄ ʒi uko wi kadun̄ ki unton̄ wi bagrek̄ wi baŋun̄ du Katoh Kaweeek ki Naš̄ibaŋi ; natenan̄ ʒi Daniyel 9.27; 11.31; 12.11. † **13:30** K̄eme Umundu wi n̄jwoon̄ wi.

abi na utaakal kême na utejan mnjel, kême uhaan nguk kême na nfa. ³⁶ Nalipariin akur kur aban ašê t̄enkan nawo t̄i bnjoy. ³⁷ Uko wi nji katupananj, dt̄up wa bañaan bti, nawoon bten. »

14

Bala p̄fij Yetu

(Masi 26.2-5; Luk 22.1-2)

¹ Ufettu wi ipoom indat̄ na *Ufettu wi Mbuur ñaduka ñnuur ñt̄eb, k̄e bañan baweek na *bajukan Bgah bašê la jibi bakdoli mntit kadoo kamob Yetu kafija. ² Baji : « Ñwut kado nin uko ulonj t̄i ufettu, ji bañaan babi bañantar. »

Ñaat̄ alon ajees Yetu uk̄era ujuj ulil p̄t̄ek̄en̄ t̄i bkow

(Masi 26.6-13)

³ Yetu awo du ubeeka wi Betani du ka-toh ki Fimonj i bajaanj badu namaak bdo. Wi bawoonj t̄i pde, ñaat̄ alon k̄e ašê bi na uk̄era ujuj ulil p̄t̄ek̄en̄ t̄i p̄tukar p̄mpoŋi pi banugnuj itaka itum. Uk̄era m̄en̄t̄ ubo-manaan bko bi bajaanj bado nardu abot atam maakan. Afom pa ašê jees uk̄era t̄i bkow bi Yetu.

⁴ K̄e bañaan balonj bašê wo baanlilani, banur ñuran aji : « We ubaanj awo ptok uk̄era pi ba? ⁵ Woli bawaap lah wa baka uko umpelun baluk bi ušubal*, kajej itaka m̄en̄t̄ kawul bajuuk. » Badeebaŋt̄er ñaat̄.

⁶ K̄e Yetu ašê ji na baka : « Nawutana, we ukaanj k̄e naknoorana ba? Ado uko unuura pa nji. ⁷ Bajuuk, nawo na baka ñnuur bti, nahilan kado baka bnuura, wal wi naknumiin, k̄e nšê wo m̄enkwo na an ñnuur bti. ⁸ Ado uko wi ahilanun p̄do, adobi t̄u t̄u uk̄era ujuj ulil p̄t̄ek̄en̄ t̄i uleef naan pa umoy. ⁹ Na manjoonan, dt̄upan, dko bti di bakŋupun Uŋup Ulil Unuura, baŋup kak uko wi ñaat̄ i adolonj, kalešna'a.

Yuda Itkariyot aŋu na pwaap Yetu

(Masi 26.14-16; Luk 22.3-6)

¹⁰ Yuda Itkariyot, alonj t̄i banjañan iñeen na bat̄eb aya du bañan baweek pwul baka Yetu. ¹¹ Wi bat̄iinkulunj, balilani ašê honja itaka. K̄e ašê wo t̄i pla jibi akdolonj kadoo kawul baka Yetu.

Baŋasar Yetu babomand̄er ufettu wi mn-jeeh

(Masi 26.17-25; Luk 22.7-13; Yowan 13.21-30)

¹² T̄i unuur uteek wi ufettu wi ipoom indat̄, wi bañaan bajaanj bafij ñkaneel p̄ñananaan ufettu wi mnjeeh, baŋasar Yetu baji na a : « T̄un di inalunj nya ñbomand̄er ideena kañah ki ufettu. » ¹³ Ayil wal m̄en̄t̄ baŋasarul bat̄eb, aji na baka : « Nayaan du ubeeka, naya

kayit na ñiin̄t̄ alon ankuñiin̄ p̄dunk pi meel : nat̄ašana. ¹⁴ Katoh ki akneejuj, najakan na ajug katoh m̄en̄t̄: « Najukan aji : t̄un di meet̄ di akdeenuj pde pi ufettu na baŋasarul dawoonj? » ¹⁵ Ayuujan meet̄ dhaan du bko duuŋ danwoon na iko yi naknumiin̄ bti, dul di nakyaan kabomand̄erun ñhilna ñde pde pi ufettu. » ¹⁶ Baŋasarul baya, aban du ubeeka, aŋenk̄e iko iwo bti jibi ajakunj na baka k̄e baboman pde pi ufettu.

Yetu aŋup k̄e alonj t̄i baŋasarul alunj kawaapa

(Masi 26.20-25; Luk 22.14; natenan t̄i Yowan 13.21-30)

¹⁷ Wi utaakal ubanun, Yetu aban na baŋasarul iñeen na bat̄eb. ¹⁸ Wi baŋoonj awo t̄i pde, Yetu aji : « Dt̄upan, na manjoonan, alonj t̄i an, ankndeen na nji alunj kawaap̄en. » ¹⁹ Bajooŋani, k̄e andoli ašê wo t̄i phepara aji : « Woon nji a i? » ²⁰ K̄e ašê ji na baka : « Alonj t̄i an baŋasar naan iñeen na bat̄eb, ankŋunj kañen na nji t̄i praata. ²¹ Aa, *Abuk Ñiin̄t̄ awo kak̄et̄ jibi upiñaniñ t̄i a t̄i Ulibra wi Naŋibaŋi, k̄e anŋaan awula ašê wuŋan. Uhokan lah awo aankbuka. »

Yetu aŋup aji Piyeer alunj kapok pme'a

(Masi 26.26-29; Luk 22.17-20,31-34)

²² Wi bakdeen, Yetu ajej kapoom, abeeb Naŋibaŋi, akit̄eš ka, awul baka ašê ji : « Najejan, uleef naan wii wi. » ²³ Abot ajej p̄nkalam̄e pi poot, wi abeebun Naŋibaŋi aba, ašê wul baka badaan, k̄e badaan bukal bti. ²⁴ Aji na baka : « P̄ñaak pi naan pii pi, pankntulunj pa p̄ntuk pweek maakan, pi Naŋibaŋi aŋenjananaan bhojar. ²⁵ Dt̄upan, na manjoonan, nin m̄enkak adaan poot te unuur wi iko bti ikkakuñ ihalu du P̄ŋih pi Naŋibaŋi. »

²⁶ Bayeeh añaamar̄en aba, ašê p̄en pya du *P̄nkun pi Mnoliwera. ²⁷ Yetu aji na baka : « An bti naduk̄en, jibi upiñun t̄i Ulibra wi Naŋibaŋi :

“Dkob nayafan kafij,

ñkaneel ñašê ñawayš̄er”[☉]

²⁸ K̄e wi nji kanañiin̄ t̄i p̄ket̄, djot kadun kayoonkan du Galilay. »

²⁹ Piyeer aji na a : « Woli bañaan bti baya aduku, nji m̄enkduku! » ³⁰ Yetu ateema aji : « Na manjoonan dt̄upu, na utejan wi, ji uguk udo kahaan uyaas ut̄ebanŋen, iwi, ipok ñyaas ñwajanŋ kaji iimme'ën. » ³¹ K̄e Piyeer ašê taman maakan aji : « Woli ddo wo i p̄ket̄ na iwi, nin, m̄enkpok kaji m̄emme'u. » K̄e bukal bti bakak aji hanj.

Du Gettemaniya

(Masi 26.36-46; Luk 22.40-46)

³² Baban du dko di bajaanj bado Gettemaniya k̄e Yetu ašê ji na baŋasarul : «

* 14:5 Uko umpelun baluk bi ñnuur iñeen-week ñyaas ñwajanŋ.

☉ 14:27 Takariya 13.7.

Naŋoon ƚi, dya pñehan Naŋibaƚi. » ³³ Ajeƚ na a Piyeer, Yakob, na Yowan aŋe jun phaajala na ptiink mnhaj ƚi uhaaŋ wi nul. ³⁴ Aji na baka : « Uhaaŋ wi naan ujoŋani, pjoŋan pdiƚ maakan ke ndo kita ; nadukiin ƚi nawo bten. »

³⁵ Ke wi ajohariin aya low ntiŋŋu, aŋe jot ƚi mboŋ añehan Naŋibaƚi, aji woli uhilan lah kawo, mnhaj mankmbiin mi manlowa. ³⁶ Aji : « Abba†, Paap, iwi inhiniin iko bti, lowaan mnhaj mi ƚi nji ; uŋe uwut kawo uko wi njalun, wi injalun ukdolaniin. »

³⁷ Yetu akak aŋe ƚenk baƚaŋarul ke bakjoŋeƚ, ke aŋe ji na Piyeer : « Timon, injoŋeƚ? Iinhilan awo bten uwoori uloolan ƚaƚ. ³⁸ Nawoon bten nado kañehan nawutna kajot ƚi kaguuru. Uhaaŋ wi nan unjal pdo bnuura ke nleefan naŋe wan uforta. »

³⁹ Akak aya alow baka añehan Naŋibaƚi awo ƚi pkakaleŋ uƚup wi aƚupun ƚi kateeku. ⁴⁰ Awuŋŋa akak, aƚenk baƚaŋarul ke bakjoŋeƚ, keŋ ki baka kadiƚ bjoŋ, baamme uko wi bakteemulun.

⁴¹ Yetu akak uyaas uwajantƚen du baƚaŋarul aƚenk ke bakjoŋeƚ aŋe ji na baka : « Nanjoŋeƚen, nanoorfƚenan. Uko menƚ ubaa. Wal wi *Abuk Niinƚ awoon i kawulana ƚi iñen yi bado buƚaan ubani. ⁴² Nanaƚiin nyal Natenan, ankwaapnun aƚogi, awii wi. »

Bamob Yetu

(Maci 26.47-56; Luk 22.47-53)

⁴³ ƚi dko menƚ, wi Yetu ahumuƚ kaƚiini, ke Yudat, anwoon alon ƚi banjañan iñeen na batƚe, aŋe wuj na pntuk pi bañaan banwoon na ikeƚ na induk. Baƚenan baweek na *bajukan Bgah na bantohi bayilun baka. ⁴⁴ Yuda, anwaapulun aji na baka, henk di di nakmeenuƚ ñaan menƚ, aji : « I nji kamookun, ula namobana, nawutan kado abuur. » ⁴⁵ Wi abanaan ban aƚogi Yetu aŋe ji na a : « Najukan » aŋe mooka. ⁴⁶ Bukundu ke baŋe depa ƚi a amoba. ⁴⁷ Alon ƚi banwoon da apenan keƚ atib nalempar naŋih i baƚenan, abi fala fal kabaƚ.

⁴⁸ Yetu ke aŋe ƚiini na baka aji : « Dwo nado buƚaan i, ke nado bi pmoben na ikeƚ na induk? ⁴⁹ Nnuur bti dji kawo na an du Katoh Kaweek ki Naŋibaƚi kajukan, ke naamobƚen. Ke uko wi Ulibra wi Naŋibaƚi ujakun uwoon kadolana. » ⁵⁰ Ke wal menƚ, baƚaŋarul bti baŋe ƚi aduka.

⁵¹ Naƚaŋa alon anguradiin blaƚaƚ ƚaƚ akƚaŋulun. Bamoba, ⁵² ke aŋe wutan blaƚaƚ aƚi byiŋu.

Bañoŋ Yetu du uruha wi bayuday

(Maci 26.57-68; Luk 22.54-55,63-71; natenan ƚi Yowan 18.13-15)

⁵³ Bañoŋ Yetu du uko naŋih i baƚenan. Baƚenan baweek, bantohi na *bajukan Bgah

bayit da bti. ⁵⁴ Piyeer ke aŋe low du kafet aƚaŋa te du blay meeƚ bi katoh kaweek ki naŋih i baƚenan. Aƚo na balemp atƚema. ⁵⁵ Baƚenan baweek na bawayeŋ bƚup bti bandukiin bala uko utapar Yetu kahilna kado bafiña aŋe wo baanwini. ⁵⁶ Batum baji batapara ke nƚup ni baka naŋe wo ñaanƚi nƚayeenkiir. ⁵⁷ Balon baji banaƚa katapara kaji : ⁵⁸ « Nƚiinka ke aji afom Katoh Kaweek ki Naŋibaƚi, ki iñen yi bañaan ibomanun, kaŋe kaniw ƚi nnuur nƚawant, kalon ki iñen yi bañaan iwoon iinkboman. » ⁵⁹ Baando ƚiinkar ƚiinkar ƚi uƚup wun.

⁶⁰ Naŋih i baƚenan anaƚa wal menƚ anaƚ ƚi ptoof pi baka aŋe hepar Yetu aji : « Iinkhepna ƚi uko wi bañaan biki bakƚupun ƚi iwi i? »

⁶¹ Ke ul aŋe yompa yomp, aanƚi nin uko ulon. Naŋih i baƚenan akak ahepara aji : « Naŋibaƚi i nƚaan nƚeƚman, iwi iwoon Krittun Abukul i? »

⁶² Yetu ateema aji : « Nji a. Ke naŋe lun kawinen nji *Abuk Niinƚ nƚo ƚi kadeenu ki *Andemun Maakan. Nalun kawina kak ado kabi na infƚelun yi baƚi. »

⁶³ Ke naŋih i baƚenan aŋe tow imiŋa yi nulƚ aji : « Ndoona we kak bamaar ba? ⁶⁴ Natink bti ke akar Naŋibaƚi. We wi naŋulun ƚi uko wi ba? » Ke bukal bti baŋe ji aduknaanaa, awo i pkeƚ. ⁶⁵ Balon bawo ƚi pteƚƚera, awuna kaara akoba aŋe ji na a : « Iwi, Naƚupar Naŋibaƚi, ƚupan ñaan ankobiin. » Ke balemp baŋe wo ƚi pkoba.

Piyeer apok aji aamme Yetu

(Maci 26.69-75; Luk 22.56-62; natenan ƚi Yowan 18.15-18,25-27)

⁶⁶ Wi Piyeer awoon ƚi uƚeeh, du blay, ke ñaƚ alon ƚi balemp biki naŋih i baƚenan aŋe ban. ⁶⁷ Wi awinun Piyeer ke aktƚema, aŋalana aŋe ji na a : « Iwi kak ibi wo na Yetu i Nataret. » ⁶⁸ Ke aŋe pok aji : « Iji we? Menƚo me me uko wi injalun pƚup. » Atool ppƚen du blay bi bdiƚ [ke uguk uŋe haan].

⁶⁹ Naƚ nalemp awina aŋe wo kak ƚi pji na banwoon da : « Awo ƚi baka. » ⁷⁰ Ke Piyeer akak apok. Uunƚoni ke banwoon da baŋe wo ƚi pji na a : « Iwi, na manjoonan, iwo alon ƚi baka, idoo wo i utaak wi Gallilay. » ⁷¹ Ke aŋe mehna aji na Naŋibaƚi aƚepa woli aankƚup manjoonan, awo ƚi pji : « Memme niinƚ i najakun henk. »

⁷² ƚi dko menƚ ke uguk uŋe haan uyaas utebantƚen. Ke Piyeer aŋe leŋ uƚup wi Yetu abiin aji na a : « Ji uguk udo kahaan uyaas utebantƚen ipok nyaas nƚawant kaji iimme'en. » Aƚi wal menƚ, apƚen bdiƚ awooni.

15

Bañoŋ Yetu du kadun ki Pilat

(Luk 23.1-5,13-25; Maci 27.1-2,11-14; natenan ƚi Yowan 18.28-38)

† 14:36 Abba : ƚi uƚup uaramayik dawoon Paap. ‡ 14:63 Atow imiŋa yi nul pyuujna ke adeebaƚi.

¹ Wi nfa mambanan ban kē baṭenan baweek baṣē ʔo ayit na bantohi, na *bajukan Bgah na bañaan bti biki uruha wi bayuday. Bado kē batan Yetu aṣē ñoota aya wul Pilat. ² Kē Pilat aṣē hepar Yetu aji : « Iwi, iwoon naṣih i bayuday i? » Kē atem aji : « Iwi, ijakuṅ haṅ. » ³ Baṭenan baweek batapara iko itum. ⁴ Pilat kē akak hepara : « Inka uko ulon ʔup i? Iinwin iko yi baktapariin bti? » ⁵ Kē Yetu aanteema teem nin uko ulon, kē Pilat adoo ñoṅar.

⁶ Ufettu undoli Pilat aji wutan pa bañaan biki aṣihuṅ nakalabuṣ i baheparun. ⁷ Kē ñiint alon i bajaan bado Barabaat aṣē wo ukalabuṣ, ul na bañaan balon banfiṅun ñaan wi bakyewlanun ubeeka.

⁸ Pntuk pabi aṣē wo ʔi phepar Pilat uko wi ajonun kado baka. ⁹ Pilat aji na baka : « Naṅal nwutanan naṣih i bayuday i? » ¹⁰ Ame kē baṭenan baweek bakuj Yetu, ukaan kē baṭija'a. ¹¹ Kē baṭenan baweek baṣē wuuk pntuk paṭēp ṭēp paṅi awutan baka Barabaat. ¹² Pilat akak ajeṅ bṭup aṣē ji : « We wi nji kadoon keeri na i najaan nado naṣih i bayuday? » ¹³ Kē bakak ahuuran aji : « Paṅana! » ¹⁴ Pilat aji na baka : « Buṭaan bhon bi bi adoon ba? » Kē babaa huurana huuran maakan aji : « Paṅana! » ¹⁵ Jibi Pilat aṅaluṅ pdo uko unliṅ pntuk, awutan baka Barabaat, aṣē do kē bakob Yetu na itintēl, aṣē wul baka a bapan.

Bangoli baben Yetu

(Maci 27.27-31; natenan ʔi Yowan 19.2-3)

¹⁶ Bangoli bañoṭ Yetu du blay bi katoh ki Pilat nantuṅa, aṣē do batēṅ baka bti. ¹⁷ Bawoharēna bayeti bjeenkal jud, abot aṣiir iyiw ado ukēl aṭu'a ʔi bkow*. ¹⁸ Bawo ʔi pnohṅēna aji : « Nwulu mboṣ, iwi naṣih i bayuday. » ¹⁹ Bakoba ʔi bkow na pmul, atēfjēra abot aṅup ʔi kadunul, kawo ji badēmana. ²⁰ Wi babenuluṅ aba, bapēnan bayeti bjeenkal akakana imiṣa yi nul, aṣē pēn na a pya kapan ʔi krut.

Bapan Yetu

(Maci 27.32-44; Luk 23.26-43; Yowan 19.17-27)

²¹ Baṭu ñiint alon i katim ki Timon, i ubeeka wi Kiren ampēnnun ʔeṣh pkuṅa krut ki Yetu, awo aṣin bi Alektandēr na Rufut. ²² Bañoṭ Yetu du dko di bajaan bado Golgota uwoon « Kaheem ki Bkow. » ²³ Bawula poot pi banaakrēnuṅ na bko bi bajaan bado miir kē apok pdaan. ²⁴ Bapaṅa afaaṣiir imiṣa yi nul, wi badoluṅ kanun na mnlak, katenna uko wi andoli akyitanaanun.

²⁵ Wi ṅwoori kaṣeen kalon ṅabanun wi wi bapanuluṅ. ²⁶ Bapiit ʔi bkowul duuṅ ʔi krut uko unṭuun kē bapaṅa, uwo « Naṣih i bayuday. » ²⁷ Bapaṅa na balat batēb, alon ʔi

kadeenu ki nul, alon ʔi kamayu. [²⁸ Kē hēnk di di uko upiitun ʔi Ulibra wi Naṣibaṭi udolaniin, uji : « Banaakrēna na bado buṭaan. »]

²⁹ Bankṭēpuṅ bakar karana aṣē bēṭ bēṭan ikow aji : « Mbēeh, mēnt iwi ijakuṅ aji iwat Katoh Kaweek ki Naṣibaṭi kaṣē kaniw ka ʔi ṅnuur ṅwajanṅ i? » ³⁰ Heliin ʔi krut, ibuuran uleefu. » ³¹ Baṭenan baweek kak na « Bajukan Bgah banaakiir abeṅa aji : « Abuuran balon aṣē wo aanhil pbuuran uleeful! » ³² Aanwo Krittu naṣih i Itrayel i? Aheliin keeri hēnkun ʔi krut ṅwin, ṅṣē ṅfiyaar. » Biki bapanun na a bado kara kak.

Pkeṭ pi Yetu

(Maci 27.45-56; Luk 23.44-49; natenan ʔi Yowan 19.28-30)

³³ ʔi udiin unuor, unuor umara mara awunana, kē bdēm baṣē wala ʔi umundu bti, ado ṅwoori ṅwajanṅ. ³⁴ ʔi ṅwoori ṅwajanṅ ṅi pnak, Yetu kē aṣē do pdiim aji : « Eloy, Eloy, lama tabaktani » uwoon; « Naṣibaṭi i naan, Naṣibaṭi i naan, we ukaan kē iwutēn? » ³⁵ Balon banwoon da, wi batiinkuluṅ, baji : « Natiinkan, adu *Eli. » ³⁶ Alon aṭi, atoop kalēmēt kantanun ʔi pmul ʔi poot ptaakṭaan, awula adaan, aṣē ji : « Nayoonkan, ṅten me Eli abi kawalana. » ³⁷ Kē Yetu aṣē do pdiim pweek aṣē jēmṣa. ³⁸ Bלאāṅ bkēm maakan banjaan baneenan bañaan pneeṅ du dko dyimanaan maakan di Katoh Kaweek ki Naṣibaṭi batowa ʔi ptoof. ³⁹ Naweek i bangoli iṅeen-week alon anaṭ wal mēnt ataan na Yetu. Wi awinun jibi ajēmṣiṅ, aṣē huuran aji : « ṅiint i awo na manjoonan Abuk Naṣibaṭi. »

⁴⁰ Uka kak baat balon bannaṅun alow aṣē ten, bi Mariya i utak wi Magdala, Falome, Mariya anin Yakob nampoṭi na Yotet, bawo ʔi bakan mēntan. ⁴¹ Baat mēntan bajaan babi kaṭaṣ Yetu kabot kaṭēnka wi awoon du Galilay. Baat batum kak bampayiṅ na a du ubeeka wi Yerutalem bawo da.

Umoṅ wi Yetu

(Maci 27.57-61; Luk 23.50-56; natenan ʔi Yowan 19.38-42)

⁴²⁻⁴³ Utaakal ukeṭ udo bi ban, kē ñiint alon i katim kawoon Yotef, anwoon i ubeeka wi Arimati aṣē bi. Awo ṅaan antiinkaniin ʔi uruha wi bayuday, awo ʔi pyoonk ubi wi Pṣih pi Naṣibaṭi. Aya na mntēṅ ahepar Pilat puum pi Yetu wal mēnt ʔiki unuor mēnt uwo wi pbomandēr pa unuor wi pnoorfēn. ⁴⁴ Pilat aṅoṅar kē Yetu adobi keṭ, wi wi aṣaṣiir adu naweek i bangoli iṅeen-week, ahepara me ujon, wi akeṭnuṅ. ⁴⁵ Wi atemuluṅ, kē aṣē dinan Yotef ajeṅ puum. ⁴⁶ Yotef anug blaāṅ bi ifaal, awalan puum pi Yetu ʔi krut aṣē bootan pa na ba, aya bēkan pa ʔi bhēr bi bajipun ʔi kaban ʔi plaak. Ado kē bakēl

* 15:17 Bado hēnk anaaman na uko wi Tetar naṣih najeenkal ajaan aṭu ʔi bkow. ✧ 15:34 Kañaam 22.2.

plaaK pweek ti plëman pi bhër. ⁴⁷ Mariya i utaak wi Magdala na Mariya anin Yotet baten dko di babëkanuluŋ bnuura.

16

Baaŋ baŋenk bhër kër bawo bjint

(Maci 28.1-10; Luk 24.1-10; natenan ti Yowan 20.1-10)

¹ Wi *unuur wi pnoorfën wi bayuday uŋepuŋ, Mariya i utaak wi Magdala, Falome na Mariya anin Yakob banug ukëra ujuŋ ulil pŋëkën katul tulana ti puum pi Yetu. ² Ti unuur unŋaŋuŋ unuur wi pnoorfën, na nfa kub wi unuur upënuŋ, kër baŋë ya du bhër bi Yetu. ³ Balaŋar aji : « In abaaŋ aya kakëluŋ plaak panwoon ti plëman pi bhër ba? »

⁴ Kër wi baŋaŋ akat kër aŋë win plaak pandëmuŋ maakan kër pakëlanaa. ⁵ Baneej du bhër aŋë win ti kadeenu ki baka naŋaŋa alon anwohariiŋ kamiŋa kafaatal kër aŋoo, kër baŋë lënk maakan.

⁶ Aji na baka : « Naklënk, nala Yetu i Nataret, i bapaŋuŋ: anaŋa ti pkeŋ, aanwo ti. Natenan dko di bapiiŋŋanuluŋ. ⁷ Nayaan naji na Piyeer na baŋaŋarul bandukiŋ: “ajotan kadun du Galilay, dul di nakwinnuluŋ jibi abiiŋ aŋupan.” »

⁸ Bapën du bhër aŋë ti, nleef ŋaki na baka, kër babot aŋonjar maakan, palënk pi balënkun paŋu kër baanŋup nin ŋaŋ uko ulon te ado ban katoh.

Yetu apën awinana wi anaŋiŋ ti pkeŋ

[⁹ Yetu anaŋa ti pkeŋ na nfa mi unuur unŋaanuŋ unuur wi pnoorfën. Apën awinana duna ti Mariya i utaak wi Magdala, i abiiŋ apënan nŋtaayi paaj na ulon. ¹⁰ Aya aŋup uko mënŋ bambiiŋ awo na Yetu banwoon wal mënŋ ti puum awooni. ¹¹ Wi batiinkun kër anaŋa ti pkeŋ, kër ul abot awina, baanfiyaara.

¹² Wi uko waŋ uŋepuŋ, Yetu apën awinana awo ji ŋaŋ nampaŋi ti baŋaŋarul batëb bankyaanŋuŋ aya du ufët unwoon du uŋeeh. ¹³ Bukun mënŋan bakak aŋup bandukiŋ uko wi bawinun, kër baanfiyaar baka kak.

¹⁴ Yetu abaaŋŋaŋ apën awinana ti banjaŋan iŋeen na aloolan wi baŋoon ti umeeŋa pa pde, anoman na baka ti uko wi bawoon baanfiyaari na ti pëdënm pi nŋaaŋ ŋi baka ŋiki wi anaŋiŋ ti pkeŋ aŋë pën awinana, baanfiyaar banwinuluŋ. ¹⁵ Akak aji na baka : « Nayaan ti umundu bti naŋup Uŋup Ulil Unuura baŋaŋ bti hiki umundu. ¹⁶ Ankfiyaaruŋ kabot kayeenk batitmu abuur, kër anwoon aankdi pfiyaarën aduknaana. ¹⁷ Iko yi ikyuujun kër bafiyaari : Balun kado kadook nŋtaayi ti katim ki naan. Balun kaŋiini nŋup nŋaant. ¹⁸ Bajej nŋpula ti iŋen yi baka. Woli badoo daan bnunk bankfiŋaruŋ, nin uko ulon uunkdo baka. Bapaf bamaakal iŋen kajeŋan baka. »

¹⁹ Wi Yetu Ajugun aŋiiniŋ aba, aŋë deenana baŋi, aŋo ti kaŋen kadeenu ki Naŋibaŋi. ²⁰ Kër baŋaŋarul baŋë ya du dko bti aŋup Uŋup Ulil Unuura. Ajugun alemp na baka abot ayuuj kër uko wi baktupun uwo manjoonan na iko iŋonjarënaan yi bakdolun.]

Uṭup Ulil Unuura wi Luk apiitun

Uṭup ujuni

Luk apiit ṅlibra ṅtēb. Uṭup Ulil Unuura wi Luk apiitun na Ulemp wi Banjañan. Luk ate ugrek bnuura. Awo nakuraar. Wi Pawulu ayaan pṭup bañaan banwoon baamme Naṣibaṭi Uṭup Ulil Unuura, bukal bagakandērun. Wal mēnt Luk aandobi me Naṣibaṭi. Abaa bi kak kak narittoṅ. Apiit ulibra wi bē aanwin Yetu. Aya ala bañaan bammeṅ Yetu ahepar baka bnuura jibi iko itēpari. Ajeṅ Uṭup Ulil Unuura wi Markut apiitun aṣē piit, jibi Maci adolun. Maci kak ajeṅ ulibra wi Markut. Ṭi ulibra wi nul, Luk ajuk iko yi bayuday akut ajuk iko yi banwoon baanfiyaar Naṣibaṭi bawoon baam-mee. Apiit pa bañaan banteṅ ugrek banwoon baanfēt ṭi Palettina. Aṭiiniyaan pntaali pi Yetu ajunna du Adam kadiimanaan kē Yetu awoon nabuuran bañaan bti. Woli ñaan aleyiir ulibra wi Luk aji win uṅal wi Naṣibaṭi adiimanun bañaan biki umundu upokun: bajiuk, bamaakal. Luk aṭiiniyaan kak Uhaaṣ wi Naṣibaṭi na pñehan Naṣibaṭi.

Hēnk di ifah yi ulibra wi iwoon:

1. Uko unkayi kē Luk apiit ulibra wi (1.1-4)
2. Hum di di Yowan Nabattaar na Yetu babukiṅ (1.5-2.52)
3. Yowan Nabattaar aṭup uko unklun kabi (3.1-20)
4. Batitmu bi Yetu na jibi Fatana akdoon na pguura ajuban (3.21-4.13)
5. Yetu aya aṭo du Galilay (4.14-9.50)
6. Yetu apēna Galilay atool pya Yerutalem (9.51-19.27)
7. Kanēm kabaañsaani ki Yetu ṭi mboṣ: pwayēṣ pi bawayṣulun na pkeṭul (19.28-23.56)
8. Yetu anaṭa ṭi pkeṭ (24.1-12)
9. Yetu apēn awinana ṭi kadun ki baṭaṣarul aṣē deenana du baṭi duuṭ (24.13-53).

Ujuni

¹ Bañaan batum, badoonaan na ppiit, kaṭup iko bti inṭepun ṭi ptoofun. ² Bakakalēṣun ya, jibi bammaarun abot awin na kēṣ ki baka du ujuni, baṭupun baka ya. Bukal biki baṭun ṭup *Uṭup Ulil Unuura. ³ Ukañ kē nṣē ṣal aji, wi nheparun bnuura, aten iko bti jibi iyeenkiiri du ujuni, uyuk maakan nji kak npiitu, nṭupu bnuura jibi iko itēpari, iwi Teofil i mmaganun maakan, ⁴ ihilna ime kē iko yi bajukaniṅ iwo manjoonan.

Uwanjut uṭup Fakariya kē Yowan Nabattaar alun kabuka

⁵ Wal wi *Herod awoon naṣih i utaak wi Yuda, naṭejan i Naṣibaṭi alon awo da i ba-jaan bado Fakariya. Awo i pntuk pi baṭejan biki pṣini pi Abiya. Aharul awo i pṣini pi *Aaron naṭejan, katimul kawo Elitabet. ⁶ Bawo bukal batēb bti bañaan batool ṭi kadun ki Naṣibaṭi, banjayi baṭaṣ uṭup na bgah bi Ajugun bti bnuura. ⁷ Kē baṣe wo baambuki, ṭiki Elitabet aanhilan pbuk, kē bakak awo bukal batēb bti bañaan bandoon abi ṭaf faf.

⁸ Unuur ulon, Fakariya awo ṭi pdo bṭejan ṭi kadun ki Naṣibaṭi, ṭiki pntukul pakaan na pdo ba. ⁹ Baṭejan baji bado kambiiun katen ñaan i Naṣibaṭi adatuṅ, kē ul, Fakariya adataniṅ ṭi baṭejan bti, pneeṅ du *dko dyimanaan di Katoh Kaweek ki Naṣibaṭi, katēr mnkulan*. ¹⁰ Pntuk pi bañaan batum kē paṣe wo ṭi pñehan Naṣibaṭi du bdig, wal wi aktērun mnkulan.

¹¹ Ṭi dko mēnt kē aṣē win *uwanjut ulon wi Ajugun, kē unaṭ ṭi umban udeenu wi umeeṣa utēri mnkulan. ¹² Fakariya alēnk adiwṣa, wi awinun wa, ¹³ kē uwanjut uṣē jaka : « Fakariya, wutan kalēnk! Uko wi iñehanun, utiinkana du Naṣibaṭi : Elitabet aharu, alun kabukaru napoṭ ṅiṅṅ, lunji iṭu'a katim ki *Yowan. ¹⁴ Alun kaṭiju mnliṅ na mntan ; bañaan batum balun kalilandēr kabuka ki nul. ¹⁵ Alun kawo ñaan naweek ṭi kadun ki Ajugun. Aanwo kalun kadaan nin poot. *Uhaaṣ wi Naṣibaṭi ujunna pwo ṭi a du kayiṅ ki anin. ¹⁶ Alun kakakan babuk *Itrayel du Ajugun, Naṣibaṭi i baka. ¹⁷ Alun kado kapoṣ ṭi kadun ki Naṣibaṭi, na uhaaṣ na mnhina mi *Eli *Naṭupar Naṣibaṭi, bapoṭ bakakna batiinkar na baṣin baka, banwoon baankṭaṣ Naṣibaṭi, bakak bawo na nṣal ṅnuura ji bañaan banwoon batool. Alun kado pntuk pi bañaan, pabomandēr bnuura pa Ajugun. »

¹⁸ Kē Fakariya aṣē ji na Uwanjut: « Hum di di nji kadolun, kadoo kame kē uko waṅ uwo manjoonan? Dṭafi, kē ahar naan akak awo naweek. » ¹⁹ Uwanjut uteema aji : « Nji dwoon *Gabriyel! Dji kanaṭ ṭi kadun ki Naṣibaṭi, kalempara. Ul ayilun, mbi ṅiini na iwi, nṭupu uṭup ulil wi. ²⁰ Iñfiyaar uko wi nṭupiṅ, kē uṣē lun kadolana ṭi wal wi Naṣibaṭi adatuṅ, ikak keeri namum, kabiṣ ḅṭup, te unuur wi iko mēnt yun iklunjiṅ kadolana. »

²¹ Wal mēnt, kē bañaan baṣe naṭ ayoonk Fakariya aṣē la uko unkaan kē ajon maakan hēnk du *dko dyimanaan. ²² Kē wi apēnun, aanak ahil pṭiini na baka. Hēnk di bañaan

* 1:9 Mnkulan : Manjañ mantēr du dko dyimanaan kadēmanaan Naṣibaṭi. Mnkulan, manwo pñak pi bbeekar pankayun.

bameen k  aya ka mnwin du dko dyimanaan meet. Fakariya a iniyaan na baka na ifien taft, k  pdiim paankp n.

²³ Wi abaan ulemp wi awoon i pdo du *Katoh Kaweek ki Na iba i, a e kak katohul. ²⁴ Uunjonj, k  Elitabet aharul a e mobana kayinj. Amen kayinj m nt št kli ka een, a e ji  i u al: ²⁵ « K  h nk di di Ajugun alempun na nji,  i wal wi adatun, abuuranaan mnkow  i k s  i ba aan! »

Uwanjut u up Mariya kabuka ki Yetu

²⁶ Wi kayinj ki Elitabet kadolon  i paaj, k  Na iba i a e yil *Gabriyel *Uwanjut du ubeeka wi *Nataret du utak wi *Galilay ²⁷ du neegani anwoon aamme  iint, i  iint alon anwoon Yotef, i p ini pi *Dayit na ih, ajokun. Katim ki neegani an kawo *Mariya. ²⁸ Uwanjut uneej du katohul a e ji na a : « Dwulu mbo , iwi i Na iba i awulun bnuura bi nul atuman. Ajugun awo na iwi. » ²⁹ Wi Mariya atiinkun u up wan a e  onar maakan, awo  i p al, aji : « Pwul mbo  pi pawo phon ba? » ³⁰ Uwanjut k  u e ji na a : « Mariya, wutan kal nk ; Na iba i awulu bnuura bi nul. ³¹ H nk, ilun kawo na kayinj, kabuk napot  iint ; lunj i u'a katim ki Yetu. ³² Alun kawo naweek. Balun kado kadu'a Abuk Na iba i *And mun Maakan. Na iba i Ajugun, alun ka orana  i p ih pi *Dayit ateem. ³³ Ul akun ka ijan p ini pi *Yakob bti, te mndani. P ih pi nul paanklun kaba. » ³⁴ K  Mariya a e ji na uwanjut: « Hum di di uko m nt wun ukhilanun kalun kadolana, wi nwoon m ndobi me biint? » ³⁵ Uwanjut uteema aji : « *Uhaa  wi Na iba i ulun kahela  i iwi, Na iba i And mun Maakan a e guru na mnhina mnweek mi nul ji blifi. Ukaan k  napot nayimanaan anklun kabuka akdu'ana Abuk Na iba i! ³⁶ Tenan, Elitabet, i nayitun, andoon awo na af awo kak na kayinj ki napot  iint. Ul i bajakun aanhil pbuk[†] awo  i kli paaj, ³⁷  iki Na iba i aambi na bi na nin ukoolan. » ³⁸  i dko m nt, k  Mariya a e teem aji : « Nji, dwo nalempar Ajugun, uko m nt uwoon jibi ijakun! » Wi wi uwanjut wun uyaan, aduka.

Mariya aya pwin Elitabet ayitul

³⁹  i nnuur m nt  un, k  *Mariya a e bmand r ataran pya du ubeeka ulon unwoon du inkun du Yuda. ⁴⁰ Aya aban, aneej du uko Fakariya, a e wul Elitabet mbo . ⁴¹  i dko m nt, wi Elitabet atiinkun pwul mbo  pi Mariya, k  napot a e  intar du kayinjul meet, k  *Uhaa  wi Na iba i u e tum  i Elitabet, ⁴² wi wi a aan awo pdiim pweek, aji : « Na iba i awulu bnuura apelan baat bti, abot awul napot iwoonaanun  i kayinj bnuura bweek! ⁴³ Nji dbaa wo wo in ba, k  anin Ajugun adoo po  aban du nji? ⁴⁴ Wi ntiinkaan  iink

pwul mbo  pi nu, k  napot a e lilan, a intar  i kayinj naan meet. ⁴⁵ Naan anfiyaarun aji uko wi Ajugun a upun ulun kadolana anuurrand n! »

Mariya ayeeh mnlilan mi nul

⁴⁶ K  *Mariya a e teema aji :
« Uhaa  wi naan ud man Ajugun,
⁴⁷ k  u al wi naan uwo  i mnlilan wi Na iba i abuuranaanun,
⁴⁸  iki a o aten nji
nalemparul nandayanaan.
H nkun iwuun yi  wal bti ido kadu en  aa  nanuurrand naan,
⁴⁹  iki Na iba i anhiniinj iko bti, ado pa nji iko inuura iweek maakan :
katim ki nul kayimani!
⁵⁰ M aga mi nul manwo  i ba aan biki iwuun bti bankd manulun,
⁵¹ Atar ka en adiiman mnhina mi nul agar band manun ikow yi baka.
⁵² Awan ba ih  i p ih pi baka, a e deen banwalanun ikow yi baka.
⁵³ Awul banwoon  i kanuma iko inuura, atuman a e dook bayok, k  bakak ifien ijint.
⁵⁴⁻⁵⁵ A enk ba aan biki *Itrayel balemparul, ji kahon ki abiin ado ba inun, ale   i m aga mi nul,
*Abraham na pntaali pi nul, te mnto. »
⁵⁶ Mariya a o na Elitabet uko ji kli kwajant, abaa wu a, a i  katohul.

Kabuka ki Yowan nabattaar

⁵⁷ Wi unuur wi Elitabet awoon i kabuk ubanun, a ij napot  iint. ⁵⁸ Bakintul na bayi ul, batiink k  Na iba i ayuuja mn aga, a e wo  i mnlilan na a. ⁵⁹ Unuur u enk bakren, babi pwanal napot *kat mp, ka e ka u'a katim ki a in : Fakariya. ⁶⁰ K  anin a e pok, aji : « Na u'ana katim ki *Yowan » ⁶¹ K  ba e teema aji : « Nin alon  i bayi u aanwo wo katim ki Yowan. » ⁶² K  ba e du a in, ahepara na ifien katim ki analanu batu abukul. ⁶³ Fakariya ado k  batemana iko ipiiti, a e piit aji : « Awo katim ki Yowan. » Ba aan k  ba e  onar bti. ⁶⁴  i dko m nt mntum manhaa a na a, pnd ment k  paf n a, k  a e jun p iini, abeeb Na iba i. ⁶⁵ Bakintul bti bal nk, abot a onar. K  iko int pun yun imee ana, aniink utak unwoon du inkun du *Yuda bti. ⁶⁶ Ba aan bti bahank iko yi batiinkun du  haa , a e ji : « we wi napot i akun kawo? » Mnhina mi Ajugun manwo na a na manjoonan.

Fakariya ayeeh mnlilan mi nul

⁶⁷ K  *Uhaa  wi Na iba i u e bi, aneej atum  i Fakariya a in napot, k  awo  i p up ji *batupar Na iba i aji :
⁶⁸ « Najoh  d man Ajugun, Na iba i i *Itrayel  iki abi  i nja, pbuuran ba aan biki nul.

[†] 1:36 Awo nar k m.

- 69 Anañan pa un, ti biki pşini pi *Dayiñ nalem-parul
Nabuuran i phina pweek,
70 Jibi abiin aţup ti mntum mi baţuparul bay-imanaan bajon.
71 Aji ankmbiin, aluñ kabuuranun ti başooradun,
aluñ kapënanun ti iñen yi bampokun uñ bti.
72 Hënk, Naşibaţi adiiman mnñaga mi nul ti bateemun
aşë leş kahon kayimanaan ki adoluñ.
73 Abi honj *Abraham aşinun amehna,
74 aji, atehun, kapënan ti iñen yi başooradun,
abot ado kē ñhil adëmana na mntëñ,
75 ñhilna ñwo bajinţ na batool ti kēş ki Naşibaţi,
ñnuur bti ñi ubida wi nun.
76 Kē, iwi, napoţ i naan, iluñ kadu'ana naţupar *Andëmuñ Maakan, Naşibaţi iluñ kado kapoş ti kadun ki Ajugun, kabomana bgah,
77 kaţupna pntaali pi nul, kē aluñ kabuuran baka,
wi akbiin kapënan baka ti ipekadu yi baka.
78 Naşibaţi atum na mnñaga, ukaañ kē akluñ kado kafiiţun na bjeehi banwoonun baţi,
bannaamuñ na bi unuur unkmayun,
79 kajeehanaan banwoon ti bdëm na ti ulimëñ wi pkeţ,
kaţijun ti bgah bi mnjeeh. »
80 Kē napoţ, ul, aşë dëma dëm na uleef na uhaaş. Awo du dko di *pndiış te unuur wi aluñiinj anaşa, abi awinana ti bañaan biki Itrayel.

2

Kabuka ki Yetu

- 1 Naşih najeenkal anwoon *Fetar Aguttu ado wal mënţan aji bapiitan bañaan bti.
2 Ppiitan itim pañ, panwoon pteek, padolana ti wal wi Kiriniyut awoon nantuña i utaak wi Tiri.
3 Bañaan bti baya ppiitan, andoli du ubeeka wi bateem. 4 Kē *Yotef ul kak anañaana ubeeka wi *Nataret ti utaak wi *Galilay pya utaak wi Yuda, du Betleyem, ubeeka wi *Dayiñ, ţiki awo i pşini pi nul.
5 Aya pa ppiitan da, ul na *Mariya, poonu i ajokun, anwoyi na kayiñ.
6 Wi bawoon ti Betleyem, kē wal wi Mariya awoon i kabuk, kē uşë ban. 7 Kē abuk napoţ ñiint, bajeenul. Abootana na ilaañ, apiintana ti kambënan, ţiki baantënkber aka dko dpiint du meeti du bayaanţ.

Uwanjut upën awinana ti kadun ki bayafan

(Maci 2.1-15)

- 8 Ti utaak mënţ wuñ, bayafan balon baji bafër du ñteeh kayeñ itani yi baka.
9 *Uwanjut ulon wi Ajugun upën awinana ti kadun ki baka, kē mndëm mi Naşibaţi manşë jeehan baka, kē balënk maakan.
10 Kē uwanjut uşë ji na baka : « Nawutan kalënk, dbi pţupan uţup unklun kaţij mnlilan mweek ti bañaan bti : 11 *Nabuuran Bañaan abuka ti utejan wi ñta wi pa an, du ubeeka wi *Dayiñ naşih : ul awoon *Krittu Ajugun. 12 Kē hënk di di nakyaan kayikënaan napoţ mënţ: naţënk babooţana na ilaañ, bapiintana ti kambënan. »
13 Ti dko mënţ, kē pntuk pweek pi nwanjut ñi baţi paşë wuñ, anaakiir na uteek, aşë beeb Naşibaţi aji :
14 « Naşibaţi adëm du baţi duuţ, mnjeeh mi nul manwala ti mboş pa bañaan biki analuñ! »

Bayafan baya Betleyem

- 15 Wi nwanjut ñakakuñ baţi, aduk baka, kē bayafan başë ţëlşër aji : « Nawulën nya te Betleyem, nya ñwin uko unwoon, wi Ajugun adoluñ kē ñmee. »
16 Hënk di di bataranuñ aya, baţënk Mariya, na Yotef, na napoţ aambaan abuka buka, kē apiint ti kambënan. 17 Wi bawinuluñ, aşë kakalëş uko wi *uwanjut uţupuñ baka ti napoţ mënţ. 18 Bañaan bti bantiinkun bayafan, bañoñar ti uko wi baţupuñ. 19 Kē Mariya, anin Yetu, ahank bnuura iko inţëpuñ bti ti kaţëbul, aşë şalntën ya. 20 Bayafan bawugşa wal mënţ akak, aşë dëman Naşibaţi, abot abeeba ti iko bti yi batiinkun akuţ awin. Iko mënţ yuñ itëp jibi uwanjut ujakun na baka.

Bawalan Yetu katëmp

- 21 Ti unuur uţënk bakreñ, wal wi pwala *katëmp pi napoţ ubani. Kē baţu'a katim ki Yetu, jibi *uwanjut uţupuñ Mariya, wi awoon aandobi wo na kayiñ.

Baţi Yetu aya adiiman du Katoh Kaweek ki Naşibaţi

- 22 Ñnuur ñabani ñi *Yotef na *Mariya bawoon biki kabaanëş bañow jibi *Bgah bi Moyit bajakun. Baţi Yetu du ubeeka wi Yerutalem, kaya kadiimana Ajugun. 23 Bado hanj ţiki upiit ti ulibra wi Bgah bi Ajugun, aji : « *Bajeen ñiint awo kafah ki Ajugun.* »* 24 Bawo i kado kak bafinjar Ajugun ñrikaţë ñtëb, ukaş na waat këme ñbalab ñtëb ñanhojuñ, jibi Bgah bi Ajugun bajakuñ*.

Fimeyoñ abeeb Naşibaţi wi awinun Yetu

- 25 Kē ñiint aloñ aşë wo wal mënţ du Yerutalem, anwoon katim ki Fimeyoñ. Awo ñaan anwoon natool ti kēş ki Naşibaţi abot

adëmana bnuura. « Awo wo ti pyoonk wal wi Naşibaŋi akwentuŋ mnkuul mi *Itrayel. » Kë *Uhaaş wi Naşibaŋi uşë wo ti a. ²⁶ Uhaaş wi Naşibaŋi ubi ŋupa kë aankkeŋ, bë aanwin Krittü, i Ajugun ayiluŋ. ²⁷ Uhaaş wi Naşibaŋi uŋija te du *Katoh Kaweek ki Naşibaŋi. Kë wi bajug Yetu baŋijuluŋ da, pya kado uko wi *Bgah bi Moyit bajakuŋ, ²⁸ Fimeyoŋ ayeenka ŋi iŋen, abeeb Naşibaŋi, aşë ji :

²⁹ « Ajugun, kahoŋ ki nu kadolanaa, hënkunŋ ihilan kawutan nalemparu, aya na mnjeeh,

³⁰ ŋiki dwin na këş ki naan mbuur manwoonunŋ du iwi,

³¹ mi ibomanunŋ ŋi këş ki umundu bti.

³² Dwin bjeehi bankdoliinŋ imeeŋana ŋi banwoonŋ baanwo *bayuday kabot kawo pdëm pi Itrayel pntaali pi nu. »

Fimeyoŋ aŋup uko unklunŋ kabi

³³ Aşin Yetu na anin baŋoŋari jibi batiinkunŋ Fimeyoŋ kë akŋiniyaan uko wi nul. ³⁴ Kë Fimeyoŋ aşë ŋehan Naşibaŋi bnuura pa baka, abaa ji na *Mariya anin Yetu : « Tenan, Naşibaŋi adatuŋ napoŋ i, ul akŋiunŋ pjot na pnaŋa pi baŋaŋ batum ŋi *Itrayel. Alunŋ kado kadiiman mnhina mi Naşibaŋi, baŋaŋ baluŋ kado kalaŋa. ³⁵ Hënk, ŋşal ŋammeniinŋ ŋi ŋhaaş ŋi baŋaŋ batum, ŋaluŋ kameeŋana. Kë iwi Mariya, pjootan palunŋ kalunŋanu kaŋëb ji kakej. »

Aana aŋup uko unkmbiinŋ

³⁶ Uka ŋaaŋ aloŋ *Naŋupar Naşibaŋi i katiim ki Aana, awo abuk Fanuwel, i pşini pi Ater. Adobi wo wo ŋaaŋ naweek, aniima ŋşubal paaj na ulonŋ ³⁷ aşë duka nayoŋ. Aana mënŋ aka ŋşubal iŋeen bakren na ŋbaakër. Aanji low *Katoh Kaweek ki Naşibaŋi, kaşë bi duka duka ŋi plempara, ŋi pyiman na pŋehan. ³⁸ Aban da wal mënŋ aşë wo ŋi pbeeb Naşibaŋi abot aŋiniyaan uko wi napoŋ, baŋaŋ bti bankyoonkunŋ mbuur mi Yerutalem.

Pkak Nataret du utaak wi Galilay

³⁹ Wi *Yotef na *Mariya babaanŋ pdo iko bti jibi Bgah bi Ajugun bajakuŋ, bawuŋşa akak utaak wi *Galilay, du Nataret, ubeeka wi baka. ⁴⁰ Napoŋ adëm na uforta, na uşal untuŋa, kë bnuura bi Naşibaŋi babot awo na a.

Yetu aŋo na bajukan Bgah du Katoh Kaweek ki Naşibaŋi

⁴¹ Na ŋşubal, bajug Yetu baji baya *Ufettu wi Mnjeeh du Yerutalem. ⁴² Kë wal wi Yetu adolonŋ ŋşubal iŋeen na ŋtëb, kë başë ŋija, ji udolade wi baka. ⁴³ Wi ufettu uŋëpuŋ, bawuŋşa akak, kë Yetu napoŋ aşë duka Yerutalem, kë bajugul baamme. ⁴⁴ Banuur aji Yetu awo ŋi pntuk pi baŋaŋ bankyaanŋunŋ

na baka, bapoş ado unuur upëb abaa naŋa pla'a, ahepar na bayit baka, na biki bameerunŋ. ⁴⁵ Wi bawoonŋ baanwina, aşë wuŋşa pla'a te Yerutalem. ⁴⁶ ŋi unuur uwajaŋtën, baŋënka du *Katoh Kaweek ki Naşibaŋi, kë aŋo ŋi ptoof pi *bajukan Bgah bi Moyit, atiink baka, abot ahepar baka iko ilonŋ. ⁴⁷ Baŋaŋ bti banktiinkuluŋ baŋoŋar ŋi mntit mi nul, na jibi akteemuŋ bajukan baweek. ⁴⁸ Wi bajugul bawinuluŋ, bakak aŋoŋar maakan. Kë anin aşë ji na a : « Abuk naan, ibaa dolon do we hënk ba? Tenan! Nji na şaaş ŋhaajala maakan awo ŋi pla'u. »

⁴⁹ Kë Yetu aşë teem aji : « We ukaŋ kë nakla'ën ba? Naamme kë dwo i kawo ŋi katoh ki Paapa i? »

⁵⁰ Kë bajugul başë paam uŋup mënŋ.

Yetu atiink bajugul

⁵¹ Wi wi Yetu aşaanŋ awuŋşa akak *Nataret na bajugul, aji tiink baka. Kë anin ahank ŋi kaŋëb ki nul iko bti yi atiinkunŋ abot awin. ⁵² Yetu kë aşë dëm, na uşal, na uleef. Kë Naşibaŋi na baŋaŋ bti babot alilandëra.

3

Naşibaŋi ayil Yowan Nabattaŋ

(Maci 3.1-6; Markut 1.2-6; natenan ŋi Yowan 1.19-23)

¹ Uwo ŋi wal wi Tiber *Tetar awoonŋ ŋi uşubal uŋënk ŋşubal iŋeen na kaŋeen wi awoonŋ naşih najeenkal*, kë Pont-*Pilat awo nantuŋa i utaak wi Yuda, kë *Herod awo nantuŋa i utaak wi *Galilay, Filip naweek Herod kë awo nantuŋa i ŋtaak ŋi Iture na Trakonitid, kë Litaniyaŋ awo nantuŋa i utaak wi Abilen, ² ŋi wal wi Anat na Kayif bawoonŋ *baŋeŋan baweek biki Naşibaŋi. ŋi uşubal mënŋ *Yowan abuk Fakariya awo du *pndiis, kë Naşibaŋi aşë ŋiini na a, awula uŋup wi nul. ³ Wi wi aşaanŋ ajun pŋaaŋ ŋi utaak bti unŋogunŋ bdëk bi Yordan, aji na baŋaŋ: « Nawutan pjuban, naŋëlëş ŋbida, nado *batitmu, Naşibaŋi aşë pënanan ipekadu. » ⁴ Kë hënk di uko wi *Itayi *Naŋupar Naşibaŋi apiitunŋ ŋi Ulibra wi Naşibaŋi udolaniinŋ, apiit aji :

*« Pdiim ploŋ pahuuran du pndiis aji :
“Nabomaan bgah bi Ajugun akluŋ kaŋëpna,
nadolana ilë itool!*

⁵ *Injiir ilunŋ kafukana,
inkunŋ iweek na impoŋi ifom kalinŋan na igah.*

*Igah inŋoŋunŋ ikak itool.
Igah inşëkreŋiinŋ ikak idaŋ.*

⁶ *Hënk, baŋaŋ bti balunŋ kawin jibi Naşibaŋi
abuuranunŋ ur.»* *⁶

*Uko wi pdo, kawutna pjuban
(Maci 3.7-10)*

* **3.1** Naşih najeenkal awo naşih i Rom na i ŋtaak ŋi baromeŋ batehuŋ. Aji ŋu nantuŋa ŋi utaak undoli wi batehuŋ. * **3:6**

⁷ *Yowan aji ji na pntuk pweek pi bañaan panjaan pabi ti a pyeenk *batitmu : « An, nawo pntuni pi n̄mfunan! In ahoopañanaj aji nañi udeeb wi Naşibañi unkm̄biin ba? ⁸ Nadolan keeri iko inkyuunujun k̄e nawut p̄juban abot aṭ̄el̄eş ı̄bida; nawutan kaşal kaji : «N̄wo biki pşini pi Abraham!» D̄tupan : Naşibañi ahilan kakakan m̄nlaak mi babuk *Abraham. ⁹ Ptibi padobi b̄ekan b̄ekan ti m̄nko uṭ̄eeh, bko banwoon baankbuk m̄nko m̄nuura bafal kaf̄el du b̄doo. »

¹⁰ Pntuk pi bañaan pahepara aji : « K̄e ı̄bada do do hum ba? » ¹¹ K̄e ateeem baka aji : « Ankaanj im̄işa it̄eb, ap̄enan kalonj kaṭen anwaanujun. Ankaanj uko ude, afaaşiiir na anwaanujun ! » ¹² *Bakobraar daaşa balonj babi kak p̄dolan batitmu, aş̄e hepara aji : « Najukan, we wi n̄woon kado? » ¹³ K̄e aji na baka : « Nakhepar kapelan wi baṭu'ananj pyeenk. » ¹⁴ Bangoli bahepara kak, aji : « K̄e un, we wi n̄woonj kado? » K̄e ateeem baka aji : « Nawutan kateh nin ñaanj alonj itaka na uyoh, k̄eme ti n̄ṭilan, nalinanj ti baluk bi nan. »

Yowan aṭ̄imiyaan ñaanj anklunj kabi
(Maci 3.11-12; Maci 1.7-8; natenan ti Yowan 1.24-28)

¹⁵ Jibi bañaan bti bakyoonkunj uko unwoon wi pbi aş̄e şal aji : « Wom *Yowan awoonj *Kritt̄u? » ¹⁶ K̄e Yowan aş̄e ṭ̄iini na baka bti aji : « N̄ji, dji kabattaaran na meel. K̄e, anşaanj alonj kabi aş̄e d̄em ap̄el̄en maakan, m̄endoo ñoom ñoom kanuj p̄f̄en̄eşa iş̄apaat. Ul aklunj kabattaaran na *Uhaaş wi Naşibañi na b̄doo. ¹⁷ Awo na kajeṭ ti iñen, aweey kapaṭeş p̄tiinj na pl̄efar. Aya katoor p̄tiinj ti p̄nkuti, kaş̄e kaf̄el pl̄efar du b̄doo banwoonj baankj̄em̄şa. » ¹⁸ Yowan akak ajukan p̄ntuk pi bañaan iko itum, ameṭ̄anaan baka *Uṭup Ulil Unuura.

Bawat Yowan Nabattaar ukalabuş

¹⁹ *Herod nantunja aje Herodiyana ñaaj i naweekul akak ado iko iwuṭaan itum ilonj kak, ukaanj k̄e *Yowan anoman na a. ²⁰ K̄e Herod, abaa beeh beeh ado kak buṭaan blonj: Awat Yowan ukalabuş!

Batitmu bi Yetu

(Maci 3.13-17; Markut 1.9-11)

²¹ Wi bañaan bti bakdolanujun *batitmu, Yetu kak ado batitmu. Wi awoonj ti p̄ñehan Naşibañi, k̄e bañi baş̄e haab̄eşa. ²² Wi wi *Uhaaş wi Naşibañi uş̄aanj awala ti a, awo wo ji ubalab ufaatal. K̄e p̄diim plonj paş̄e p̄enna bañi, aji : « Iwi, iwoonj Abuk naan, d̄jalul maakan, dmaganu. »

Pşini pi Yetu

(Maci 1.1-17)

²³ Yetu aka uko ji n̄şubal iñeen n̄wanjant wi ajununj p̄jukan bañaan. Ṭi uşal wi bañaan bti, Yetu awo abuk Yotef, i Heli, ²⁴ i Mattat, i Lewi, i Melki, i Yanayi, i Yotef, ²⁵ i Matatiya, i Amot, i Nahum, i Hetli, i Nagayi, ²⁶ i Maat, i Matatiya, i Femyein, i Yotek, i Yoda, ²⁷ i Yowan, i Reta, i Ferubabel, i Falatiyel, i Neri, ²⁸ i Melki, i Adi, i Kotam, i Elmadam, i Er, ²⁹ i Yetu, i Eliyeter, i Yorim, i Mattat, i Lewi, ³⁰ i Fimeyonj, i Yuda, i Yotef, i Yonam, i Eliyakim, ³¹ i Meleya, i Mena, i Matata, i Natan, i Dayiṭ, ³² i Yete, i Yobed, i Boot, i Fala, i Naaton, ³³ i Aminadab, i Admin, i Arni, i Hetrom, i Peret, i Yuda, ³⁴ i Yakob, i Itaak, i Abraham, i Terah, i Nahor, ³⁵ i Ferug, i Ragawu, i Falek, i Eber, i Fala, ³⁶ i Kayinam, i Arfaktad, i Fem, i Nowe, i Lamek, ³⁷ i Metutela, i Henok, i Yaret, i Malalalel, i Kayinam, ³⁸ i Enot, i Fet, i Adam, i Naşibañi.

4

Untaayi Uweek udo na pguur Yetu du p̄ndiış

(Maci 4.1-11; Markut 1.12-13)

¹ Wi Yetu antumun na *Uhaaş wi Naşibañi awoonuj b̄dek bi Yordan, k̄e Uhaaş wi Naşibañi uş̄e ñooṭa du *p̄ndiış. ² Ṭi n̄nuur iñeen n̄baak̄er nj adolonj da, Untaayi Uweek udo na p̄guura ado buṭaan. N̄nuur m̄enṭ bti aandee, ukaanj k̄e ubon ukde'a wi n̄jaṭepun. ³ K̄e Untaayi Uweek uş̄e ji na a : « Woli iwo Abuk Naşibañi, k̄ji na plaak pi pakak kapoom. »

⁴ K̄e Yetu aş̄e teem wa aji : « Upiitana aji : «M̄enṭ uko ude ṭaṇ um̄ebanuj ubida wi ñaan.» »

⁵ Untaayi k̄e ukak apayana bko duuṭ aş̄e diimana byaaş b̄loolan n̄ṭaak bti nj umundu, ⁶ aş̄e jaka : « Dwulow pşih na pyok pi n̄ṭaak nj bti, ṭiki bawul̄en wañ m̄enṭan, k̄e nhinan kaṭen ya ñaanj i n̄jalun. ⁷ Woli inuj ti kadun naan, ad̄emanaan, k̄ka iko m̄enṭ yi bti. » ⁸ K̄e Yetu akak ateema aji : « Upiitana aji : «Ajugun, Naşibañi i nu ṭaṇ i i iwoonj kad̄eman, k̄e ul ṭaṇ i i iwoonj kado kalempar.» »

⁹ K̄e Untaayi Uweek ukak aṭ̄ooṭa Yerutalem, apayana ti b̄tuk bi *Katoh Kaweek ki Naşibañi duuṭ, aş̄e ji na a : « Woli iwo Abuk Naşibañi, klut kajot. ¹⁰ K̄e h̄enk di di upiitunj ti Ulibra wi Naşibañi aji : «Alunj kado n̄wanjut nj nul ṭado kayenju.» ¹¹ Ukak apiitana aji : «N̄jalun kajeju jej, kaṭi ihubta ti plaak plonj.» »

¹² K̄e Yetu aş̄e teem wa aji : « Upiitana aji : «Tinwo kado katen me Ajugun, Naşibañi i nu ahinan p̄do uko wi ajakunj.» »

¹³ Wi Untaayi Uweek adolonj iko bti pa pguur Yetu ado buṭaan, ulowa, adun awuta.

Yetu akak du uṭaak wi Galilay

(Maci 4.12-17; Markut 1.14-15; natenan ti Yowan 4.1-3,43-46)

¹⁴ Mnhina mi *Uhaaş wi Naşibaţi manţon Yetu, akakana *Galilay. Katim ki nul kameeţana ţi utaak bti. ¹⁵ Aji jukan ţi *itoh iñehanaani yi baka, k  bańaan bti bamagana.

¹⁶ Yetu aya *Nataret di akuşnaaniin, aya aneej du *katoh kañehanaani ki bayuday ţi *unuur wi pnoorf n, jibi ajonun kado. Anaţa aya pleyiir Ulibra wi Uţup wi Naşibaţi, ¹⁷ k  baş  leyiir kafah ki *Itayi *Naţupar Naşibaţi apiitun. Wi ahaabşun wa, aş  win dko di bapiitun aji :

¹⁸ « *Uhaaş wi Ajugun uwo ţi nji adat n aji n up bajuuk *U up Ulil Unuura. Ayil n nji na bakalabuş baluĵ kawutan baka nji na bakuul baluĵ kawin, mbuuran bambiinkniĵ biki baknooranun.*

¹⁹ *Ayil n kak n up uşubal wi Ajugun akdi-imanuĵ bnuura bi nul.* »

²⁰ Yetu ad t ulibra wal m nt, awul wa nalemp i katoh kañehanaani, aş   o. Bańaan bti ţi katoh kañehanaani k  baş  jabana k ş. ²¹ K  aş   ini na baka aji : « N a di, u up wi ukak manjoonan ţi an nanktiinknun. »

²² Banktiinkulun bti bamaţa, abot ańonar ţi n up nnuura nji a tupun baka. Wi wi başaan aji : « I m ntan, aanwo abuk *Yotef i? »

²³ K  Yetu aş  teem aji : « Dme bnuura k  naleşanaan uho  unjakuĵ aji : “Iwi naku-raar, duni ijeban uleefu” kakuĵ kajak n : “Ba upun uko wi idolun du ubeeka wi Kaper-nawum. Kaki ido han ţi ubeeka wi nu !” »

²⁴ Yetu abot aji na baka : « D upan na manjoon-an : Nin alon ţi ba upar Naşibaţi aambaan katiinkana bnuura du mboş mi kabuka ki tul. ²⁵ Manjoonan mii mi, d upan wa : Ba  bayo  batum babi wo du *Itrayel ţi wal wi *Eli, wi uşubal udoon nşubal n wanĵ na kli paaj wi uwoon unşubi, k  ubon uweek ukak awo ţi utaak bti. ²⁶ K  Naşibaţi aş  wo aanyil Eli du ńaaţ alon ţi baka, abaa ţ p ţ p ayila du ńaaţ nayo  alon an  tuĵ du ubeeka wi Farepta du utaaĵ wi Fidor. » ²⁷ Bamaak bdo  bakak atum ţi Itrayel ţi wal wi Elite Na upar Naşibaţi. K  aş  wo aanjeban nin alon ţi baka. Naaman i utaaĵ wi Firi i i a epun ţ p ajeban. »

²⁸ Wi bańaan banwoon ţi katoh kañehanaani ki bayuday batiinkun uko wi a upun aş  deebaţ bti. ²⁹ Banaţa apul pulan Yetu, ap nan bdig bi ubeeka, ańo ta te du pnkun duut, pi baniwun ubeeka wi baka, kahilna kawuuka du u eeh. ³⁰ K  aş  ţ p ţi ptoof pi baka, aya na bgahul.

Yetu ajeban ńiint i untaayi uneejun (Markut 1.21-28)

³¹ Yetu aya wal m nt Kapernawum, ubeeka ulon wi utaaĵ wi *Galilay, ţi *unuur wi pnoorf n wi bayuday, awo ţi pjukan bańaan. ³² Banktiinkulun bańonar maakan ţi pjukan pi nul,  iki n up nji nul n awo na mnhina.

³³ K  ńiint alon i untaayi uneejun, aş  wo ţi *katoh kañehanaani ki bayuday. Awo ţi phuuran aji : ³⁴ « Ay, iwi Yetu i *Nataret we wi n kaarun ba? Ibi bi p kun i? Dme ńaan i iwoon; Iwo ńaan nayimanaan i Naşibaţi ayilun. »

³⁵ K  Yetu aş  l bar na wa, aji : « Yompaan mntum, p nan ţi ńaan! » K  untaayi uş  wat ńiint ţi kadun ki bańaan bti, aş  p n ţi a, uundola nin buţaan blon. ³⁶ Wal m nt bańaan k  baş  ńonar fu , a upar aji : « U up wi uwo uho ? Aji  ini na n taayi kado pdiim na mnhina ji naşil, k  n ji n p n! »

³⁷ K  uko wi Yetu uş  meeţana meeţana pya ţi n f t n n ogun da bti.

Yetu ajeban bamaakal batum (Maci 8.14-17; Markut 1.29-34)

³⁸ Wi Yetu ap nun du *katoh kañehanaani ki bayuday, aya aneej du uko Fimon. Anin ahar Fimon amaaĵ wal m nt, k  uleef uyik na a maakan, k  baş  ńehan Yetu ado uko ulon pa a. ³⁹ K  aş  ju  ţi ńaaţ un, al bar na pmaak, k  pap n ţi a.  i dko m nt k  ayootan Fimon abi naţa naţa ajun pwul baka iko ide.

⁴⁰ Wi utaaĵ ubanun, bańaan bti bankaan bamaakal banwoon na mmaak mntum k  ba i baka du Yetu. Aji paf ka en ţi andoli, abi jeb jeb. ⁴¹ N taayi k  n kak ap n ţi bańaan batum, aş  huuran aji : « Iwo Abuk Naşiba il » K  Yetu aş  b g n , aandinan n  n a up,  iki n ame k  ul awoon *Krittun.

Yetu aya p up U up Ulil Unuura du utaaĵ wi Yuda

(Maci 4.23; Markut 1.35-39)

⁴² Wi unuur ujintan jint, k  Yetu aş  p n, aya du dko dangaugun. Bańaan batum k  baş  wo ţi praba. Wi bawinulun, ban al pm bana, awut kaya kaduk baka.

⁴³ K  aş  ji na baka : « Dkak awo i ka up *U up Ulil Unuura ţi uko wi *P ih pi Naşibaţi du n beeka nundu, wan ukaan k  Naşibaţi ayil n. »

⁴⁴ H nk di aşaan aji  up U up Ulil Unuura ţi *itoh iñehanaani ţi utaaĵ wi Yuda.

5

Ba aş Yetu bateek

(Maci 4.18-22; Markut 1.16-20; natanan ţi Yowan 1.35-51; 21.1-11)

¹ Unuur ulon wi Yetu ana un ţi kaban ki *bd k bi Genetaret, k  bańaan baş  fooya atum, ptiinkna U up wi Naşibaţi. ² Wi wi aşaan awin i tem it b ţi kaban ki bd k. Batuh bawala ţi ya, awo ţi pwent iridiya yi baka. ³ Blon ţi i tem m nt bawo bi ńiint alon i bajaan bado Fimon. Yetu apaya ţi ba, aş  ji na a a u kalow p ay, aş   o ţi b tem ajun pjukan pntuk pi bańaan.

⁴ Wi aṭiiniin aba, aṣe ji na Fimoṅ: « Johariin du dko di bdék badiilnuṅ, naṣe nafél iridiya natuh. »

⁵ Ké Fimoṅ aṣe teema aji : « Naweeek, nṭuh utejan bti, nṣemmob mob nin uṭeb, ké wi iṣaan ajakén ndo wa, dfél iridiya. »

⁶ Bafél iridiya, amob nṭeb nṭantumṅ pṭum paṅ, ké iridiya idoo kak i kamar. ⁷ Wi wi baduunṅ batuh baténṅ baka banwoonṅ ṭi bṭeem btébantén na iṣen, babi pṭenk baka. Bukunṅ babi aṭenk baka, ké batuman iṭeem itéb ké ido kak yi kajjir. ⁸ Wi Fimoṅ andu'aniinṅ Piyeer awinuṅ uko mēnt, ajot ṭi ihoṭ yi Yetu aji na a : « Ajugun, lowaan ṭiki dwo ṣaanṅ nado buṭaan. »

⁹ Aṭiini hanṅ ṭiki alénk adiwṣa ul na baténṅul, ṭi bṭuh bi batuhunṅ bi. ¹⁰ *Yakob na *Yowan babuk Febede banjaanṅ balemp na Fimoṅ bakak alénk maakan kak. Ké Yetu aṣe ji na Fimoṅ: « Wutan kalénk, hēnkunṅ baṣaanṅ biki ikkakuṅ katuh. »

¹¹ Wi bakakanaaruṅ kakan iṭeem du pkay, aṣe bi duk duk iko mēnt bti, aṭaṣ Yetu.

Yetu ajeban namaak bdo
(Maci 8.1-4; Markut 1.40-45)

¹² Unuur ulonṅ wi Yetu awoonṅ ṭi ubeeka ulonṅ, ké ṣiint alonṅ ammaakuṅ bdo aṣe wo da. Wi awinuṅ Yetu, aṣe jot ṭi ihoṭul afēt kaara ṭi mboṣ aṣehana aji : « Ajugun, woli iṅjali, ihinan kakakanaanṅ njint* . »

¹³ Yetu atar kañen abana, aṣe ji : « Aa, dṛjali, kakan iṅint. »

Ṭi dko mēnt, ké pmaak pi bdo pabi pēn pēn ṭi a. ¹⁴ Ké aṣe ji na a awut kaṭup nin alonṅ uko unṭepunṅ. Aṣe jaka aji : « Duni iya iwinana du naṭejan Naṣibaṭi ibot ifiṅar Ajugun uko wi *Moyit aṭuunṅ pdo pa bañow bi nu kadiimanaan baṣaanṅ bti ké ijebi. »

¹⁵ Ké katim ki Yetu kaṣe meeṭana meeṭana pya. Baṣaanṅ batum ké bakbi ptiinka kakut kajeb ṭi mmaak mi baka. ¹⁶ Ké ul, aṣe ji ya du dko dgaag kañehan Naṣibaṭi.

Yetu ajeban ṣiint anṭakmuṅ
(Maci 9.1-8; Markut 2.1-12)

¹⁷ Yetu awo unuur ulonṅ ṭi pjukan, ké *bafaritay balonṅ na *bajukan Bgah baṣe wo ṭi bankntinkulunṅ. Bawoona nṣēt bti nṭi *Galilay na Yuda, na Yerutalem. Ké mnṣina mi Ajugun manṣe winana ṭi pjeban pi akjebanunṅ baṣaanṅ. ¹⁸ Wi wi biintṅ balonṅ bantjiji ṣiint alonṅ anṭakmuṅ ṭi kajjiinṅ bawujunṅ. Bado na pneejana kabēkan ṭi kadun ki Yetu, ¹⁹ aṣe wo baanṣilani ṭiki baṣaanṅ batumi. Wi wi baṣaanṅ apaya du bṭuk bi katoh ado bhēr ṭi uṣanṅ ahilna awalan ṣiint anṭakmuṅ na kajjiinṅ ṭi ptoof pi baṣaanṅ, ṭi kadun ki Yetu. ²⁰ Wi Yetu awinuṅ pfiyaar pi biintṅ bukunṅ bafiyaaruli, aṣe ji : « Ṣiintu, ipekadu yi nu ipēni. »

²¹ Ké Bajukan Bgah balonṅ na bafaritay baṣe ṣal aji : « Ṣiintṅ ankkaruṅ Naṣibaṭi i awo ahonṅ ba? In ahilanunṅ kapēnan ṣaanṅ ipekadu bé mēntṅ Naṣibaṭi a ṭañ? »

²² Ké Yetu ammeenṅ nṣal nṭi baka, aṣe ji na baka : « we ukaṅṅ ké nṣal nṣanṅ nṣawo ṭi an ba? » ²³ We uyojnunṅ ba : pji na ṣaanṅ: "Ipekadu yi nu ipēni" kéme "Naṣiin ipoṣ"? ²⁴ Natenan, nabaanṅ ame ké *Abuk Ṣiintṅ aka mnṣina mi ppēnan ipekadu ṭi mboṣ. »

Wi wi aṣaanṅ aji na ṣiintṅ naṭakmaan : « Djaku : Naṣiin, iṣej kajjiinṅ ki nu, iṭiṣ katohul »

²⁵ Ṭi dko mēnt, ké ṣiintṅ anaṭa ṭi kadun ki baṣaanṅ, aṣej kajjiinṅ ki apiintṅunṅ aṭiṣ katohul aṣe beeb Naṣibaṭi.

²⁶ Bammaaruṅ iko mēntṅ bañonṅar fuṭ. Bawo ṭi pbee Naṣibaṭi akut awo na palénk aṣe ji : « Nṣwin nṭa iko iñonṅarēnaan. »

Yetu adu Lewi pa awo naṭaṣarul
(Maci 9.9-13; Markut 2.13-17)

²⁷ Wi uko waṅ uṭepunṅ, ké Yetu apēn, aṣe win ṣiintṅ alonṅ *nakobraar daaṣa. Katim ki ṣiintṅ mēntṅ kawo Lewi. Aṭo du dko di aklempunṅ, ké Yetu aṣe ji na a : « Ṭaṣaan! » ²⁸ ké ṣiintṅ anaṭa aduk iko bti, aṭaṣ Yetu.

²⁹ Wi wi aṣaanṅ adu Yetu pyoban du katohul aṣe du ufettu uweek pa a. Baṣaanṅ batum bawo ṭi pde na baka : bakobraar daaṣa, na baṣaanṅ balonṅ kak. ³⁰ *Bafaritay na *bajukan Bgah biki baka ké baṣe ṣiintṅ uko mēntṅ, aji na baṭaṣar Yetu : « Naji nade kabot kadaan na bakobraar daaṣa na bado buṭaan. We ukaṅṅ ba? » ³¹ Ké Yetu aṣe teem baka aji : « Mēntṅ baṣaanṅ banwoonṅ bajeb banumiinṅ nakuraar, bamaakal banumi'ulunṅ. ³² Mēmbi bi pdu baṣaanṅ banṣaluṅ aji bawo batool, dbi bi pdu bandinanunṅ aji bawo bado buṭaan, bahilna bawut pṣuban, baṭelēs ṅbida. »

Yetu aṭiiniyaan pyiman
(Maci 9.14-17; Maci 2.18-22)

³³ *Bafaritay ké baṣe ji na Yetu : « Baṭaṣar *Yowan Nabattaar baji bayiman kabot kañehan Naṣibaṭi, ké biki nun baji bado hanṅ. Biki nu ké baṣe ji bawo ṭi kande, na udaan! » ³⁴ Ké Yetu aṣe teem baka aji : « Ṭi unuur wi bniiim, ṣaanṅ ahilanṅ kado bayaantṅ bambiinṅ bniiim bayiman wal wi naniim ahumuṅ da i? » ³⁵ Ké wal uṣe bi, wi naniim akjejaninṅ. Balunṅ kayiman ṭi ṅnuur mēnt. »

³⁶ Yetu akak ahoñ na baka aji : « Ṣaanṅ aanji kib kamiṣa kahalū kabamna kamiṣa kaṭaf, woli ṣaanṅ ado hanṅ kamiṣa kahalū kaji kaṭoka, ké dko dambamunṅ daanji daya na kaṭaf! » ³⁷ Nin ṣaanṅ alonṅ aanji ṭi poot phalu ṭi ṅbuuli ṅṭaf. Poot phalu puṅ pafom ṅbuuli, poot patula ṭi mboṣ, ṅbuuli ṅṭoka. ³⁸ Ké

* 5:12 Ṭi bgah bi bayuday, namaak bdo aṭop ṭi kadun ki Naṣibaṭi.

ñaan ašë wo kaŕu poot phalu ti ŋbuuli ŋhalu.
 39 Nin ñaan alon andaanon poot ptaf aanji
 ŋal phalu. Baji baji : "Ptaf palilun apel."† »

6

Yetu na unuur wi pnoorfën

(Maci 12.1-8; Markut 2.23-28)

1 Ti unuur ulon wi pnoorfën wi bayu-
 day, Yetu awo ti pmuur ŋteeh ŋi ŋdeey, kē
 baŕaŕul bašë wuur ŋa afoñël ti iñen, adoh.
 2 *Bafaritay balon kē bašë ji na baka : « we
 ukaan kē nakdo uko wi Bgah baneenanun
 pdo ti *unuur wi pnoorfën ba? » 3 Kē
 Yetu ašë teem baka aji : « Naanleyiir uko wi
 *Dayiŕ abiiŋ ado i, wi ubon ukde'ulun ul na
 batēntul? 4 Aya aneej du katoh ki Naŕibaŕi*
 ajej ipoom yi badolon pa bteŋan bi Naŕibaŕi
 ade akuŕ awul batēntul kē badee. Ipoom yi
 baŕeŋan tañ bakaan na pde. » 5 Wi wi Yetu
 aŕaan aji na baka : «*Abuk őiintŭ awoonŭ Ajug
 unuur wi pnoorfën. »

(Maci 12.9-14; Markut 3.1-6)

6 Ti unuur ulon kak wi pnoorfën wi bayu-
 day, kē Yetu ašë ya du *katoh kañehanaani
 ajukan. Kē őiintŭ alon ašë wo da antakmi ti
 kañen kadeenu. 7 *Bajukan Bgah na *ba-
 faritay balon kē bašë la uko utapar Yetu, ašë
 tena bnuura, kame me ajeban ti *unuur wi
 pnoorfën. 8 Kē Yetu ašë me ŋŕal ŋi baka. Aji
 na őiintŭ antakmuŋ : « Naŕiin ibi ti kadun ki
 bañaan. » Kē őiintŭ anaŕa abi anaŕa.

9 Kē Yetu ašë ji na baka : « Dheparan, we
 wi Bgah badinanun ñaan ado ti unuur wi
 pnoorfën ba? Bnuura kēme buŕaan? Pbu-
 uran ñaan kēme ptoka? » 10 Wi wi aŕaan
 aten baka bti afooyan ašë ji na őiintŭ : « Taran
 kañen. » Kē ado han, kē kañen kabi jeb jeb.
 11 Kē bašë deebaŕ maakan alaŕar katen uko
 wi bahiini kado Yetu.

Yetu adat banjañan iñeen na batëb

(Maci 5.1; 10.1-4; Markut 2.23-28)

12 Yetu aya ti ŋnuur mēntan pñehan Naŕibaŕi
 du pnkuŋ, afēr ti pñehan.

13 Wi unuur ujintun, kē ašë du baŕaŕul.
 Adat ti baka bañaan iñeen na batëb, aŕu ka-
 tim ki *banjañan. 14 Bawoonŭ : Fimonŭ i aŕuunŭ
 katim ki Piyeer, Andre aŕa Fimonŭ, *Yakob,
 *Yowan, Filip, Bartelemi, 15 Maci, Tooma,
 Yakob abuk Alfe, Fimonŭ andu'aniinŭ Nagutar
 utaak, 16 *Yudat i Yakob, na Yudat Itkariyot
 ambiinŭ adek Yetu kafet.

Pntuk pi bañaan pabi ti Yetu

(Maci 4.24-25; Markut 3.7-11)

17 Wi wi Yetu aŕaan awala na baka, ašë naŕ
 ti dko dbad. Baŕaŕul batum, aŕu na pntuk
 pi bañaan banwoonun ŋfēt bti ŋi *Yuda, na
 Yerutalem, na ŋbeeka ŋi Tir na Fidonŭ ŋanwoonŭ
 ti kabanŭ ki bdëk. 18 Babi ptiinka kabot kajeŕ

mmaak mi baka. Biki ŋntaayi ŋakyewlënuŋ
 kak bajebi. 19 Kē bañaan bti bašë do na
 pban Yetu, ŕiki mnhina mlonŭ mampënaŕa ti a,
 ajeban bañaan bti.

Bannuurandënuŭ na banwuŕanunŭ

(Maci 5.1-12)

20 Kē Yetu ašë kat kēŕ aten baŕaŕul ašë ji :
 « Nanuurandëni an nanwaanunŭ,
 ŕiki *Pŕih pi Naŕibaŕi pawo pi nan.

21 Nanuurandëni an nanwoonŭ na ubon
 hēnkuŋ,
 nalunŭ kade kayok.

Nanuurandëni, an nanwoonŭ ti ŋwooni
 hēnkuŋ,
 nalunŭ kado kaji.

22 Nanuurandëni, woli bañaan baŕooran,
 adookan, akaran,
 atok katim ki nan aji nafëpaa ŕiki
 nafiyaar *Abuk őiintŭ.

23 Nalilalan unuur mēntŭ, nawo ti mntanŭ,
 baluk bi nan balunŭ kadēm du baŕi. Kē
 hēnk di di bateem baka babiinŭ ado na
 *baŕupar Naŕibaŕi.

24 Kē an bayok naŕë wuŕan,
 nadobi yeenŭ baluk bi nan!

25 Nawuŕani, an nanyokunŭ hēnkuŋ,
 nalunŭ kawo na ubon.

Nawuŕani, an nankjiinŭ hēnkuŋ,
 nalunŭ kawo na puum kabot kawooni.

26 Nawuŕani, woli bañaan bti baŕup bnuura ti
 an!

Kē hēnk di di bateem baka babiinŭ ado
 na bataaki banjakunŭ aji bawo baŕupar
 Naŕibaŕi. »

Ŋŋal baŕooradul

(Maci 5.39-47)

27 « Kē nŕë ŕupan, an nankntinknunŭ;
 Nañalan baŕooradan, nado kado ban-
 pokananŭ bnuura. 28 Nañehandëran
 bankfëpananŭ Naŕibaŕi awul baka bnuura,
 nañehaan Naŕibaŕi pa bankŕupunŭ buŕaan ti
 an. 29 Woli ñaan akobu ti kajeem kalonŭ, kdek
 kak kundu. Woli ñaan atehu bayeti, wutana
 ajej kak kamiŕa. 30 Woli ñaan añehanu,
 ŕenana, woli ajej uko wi nu, wutan kahepara
 wa. 31 Uko wi nañalunŭ bañaan badolan,
 nadoon wa kak pa baka.

32 « Woli nañal banñalanŭ tañ, ubeeb
 uhonŭ wi wi nakaanŭ ba? Bado buŕaan badoo
 ji banal banñalunŭ baka. 33 Woli nado bnuura
 bankdolanŭ bnuura tañ, ubeeb uhonŭ wi
 wi nakaanŭ ba? Bado buŕaan badoo ji bado
 han. 34 Woli naŕeŕtan banhilanunŭ kalukan,
 ubeeb uhonŭ wi wi nakyoonkunŭ ba? Bado
 buŕaan badoo ji baŕeetan kak batēntŭ baka,
 kayoonk baluk banliunŭ na wi baŕeetanunŭ.
 35 Kē naŕë wo i kaŕëp tēp kanal baŕooradan,
 nadoon kado bnuura, kaŕeetan, kawut kahaŕ

† 5:39 Poot pi baŕtiiniyaanonŭ ti paŕi woli paŕafi paba lil lil maakan.

kē Naŕibaŕi awo da. Kul ki ki bajaan bado katoh ki Naŕibaŕi.

* 6:4 Ti wal wi Dayiŕ, kaloona kajaanŭ kadii-man

balukan. Naluŋ kayeenk baluk bweek, kašë kawo babuk Našibaŋi *Andëmuŋ Maakan. Ul, annuuriinj na banwoon baanji babeeba, na bannotuj. »

*Nadoon kaŋen batëŋan
(Maci 7.1-5)*

³⁶ « Nadoon kaŋaga maakan, jibi Ašinan ajaarj ñagi'an maakan. ³⁷ Nawutan katen buŋaan bi batëŋan, bašë baluŋ bawut pten bi nan. Nawutan kaji atëŋan aduknaanaa, bašë bawo baankluŋ kaji naduknaanaa. Namiiran batëŋan, bašë baluŋ bamiiran. ³⁸ Naŋenan, bašë baluŋ baŋenan. Baluŋ kawulan untumuŋ adoo apel umbootu wi nan, ŋdeey ŋaluŋ katum kadoo katula, baluŋ kaniiban na kaniibi ki najaarj naniibna! »

³⁹ Yetu akak ahoŋ na baka aji : « Hum di di nakuul ahinanuŋ kaŋon nakuul atëŋul ba? A-a, baya kajot bukäl batëb bti ŋi bhër. ⁴⁰ Nin najuk alonj aanhinan kapel najukan i nul, kë najuk anjukunj ame, ašë luŋ kawo ji najukan i nul.

⁴¹ « Iba ya we ppënan katëmal kanwoon ŋi pkëš pi atëŋu, ašë duk pmul panwoon ŋi pi nu? We ukaarj ba? ⁴² Hum di di ihinanuŋ kaji na atëŋu, “ayiŋ naan, biin mpënanu katëmal ŋi pkëš,” ašë wo iinwin pmul panwoon ŋi pi nu? Iwi nataaki, duni ipënan pmul panwoon ŋi pkëš pi nu! Woli ipënan pa kbaa hil kawin bnuura, kapënan katëmal kanwoon ŋi pkëš pi atëŋul »

*Bko na mbuk mi ba
(Maci 7.16-20)*

⁴³ « Bko bjeb baanhil kabuk mnko mnwuŋaan, kë bko bmaakal baanhil pbuk mnko mnuura. ⁴⁴ Baji bayikrënaan bko ŋi mnko mi ba. Ŋaarj aanhinan kamar pjaak ŋi byuw, kë ñaarj aanhil kak kamar mbut ŋi bŋëmpël. » ⁴⁵ Ŋaarj anwoon nanuura, aji jejna bnuura mënŋ du kaŋëbul, kantumi na iko inuura, anwuŋuŋ aji jejna buŋaan bi nul du kaŋëbul, kantumi na iko iwuŋaan. Aa, uko untumuŋ ŋi kaŋëb ki ñaarj, ujaarj upëna ŋuŋ mntumul.

*Itoh itëb
(Maci 7.24-27)*

⁴⁶ « Naji nadu'en kaji “Ajugun, Ajugun,” kašë wo naanji nado uko wi njakuŋ. We ukaarj ba? ⁴⁷ Woli ñaarj abi ŋi nji, atiink uŋup wi naan, aŋaš wa, ddiimanan jibi anaamuŋ: ⁴⁸ Anaam ji ñaarj anniwuŋ katoh. Ajip adilën, ašë paf katoh ŋi mnlaak. Woli ušubal uweek ubii, kë meel mampaari, maanji mahilan ka pšintj, ŋiki, katoh kaniw bnuura aliint. ⁴⁹ Kë aŋšaarj atiink uŋup wi naan ašë wo aandi pdo uko wi njakuŋ, anaam na ñaarj anniwuŋ katoh ŋi mboš ašë wo aanjip adilën. Woli meel mampaari, katoh kajot ŋi dko mënŋ, katoka bti. »

7

*Pfiyaar pi naweek i bangoli iñeen week
(Maci 8.5-13; natenan ŋi Yowan 4.46-54)*

¹ Wi Yetu aŋiiniŋ na bañaarj banktiinkuluŋ aba, ašë neej ŋi ubeeka wi Kapernawum. ² Naweek alonj i bangoli iñeen-week awo da, aka nalemparul alonj, i aŋaluŋ maakan kë amaaki adoo ñogan pkeŋ. ³ Wi atiinkuŋ kë bakŋiiniyaan uko wi Yetu, kë ašë yil bantohi *bayuday balonj du a, bakooŋa abi ajeban nalemparul. ⁴ Wi babiinj ŋi Yetu, ašë kooŋa bnuura aji na a : « Ŋiinj i awo i iŋënka, ⁵ ŋiki aŋal ptaali pi nun. Ul aniwuŋ un *katoh kañehanaani. »

⁶ Kë Yetu agakandër na baka, wi bakyaarj pñog katoh kë naweek i bangoli ašë yil banohul balonj baya baji na a : « Ajugun, kŋo kanooran uleefu, dpoŋ ibi ineej ŋi katoh naan. ⁷ Uko waŋ ukaarj kë mënŋoom abi te du iwi ; iŋale ŋup uŋup uloolan ŋaŋ nalempar naan abi jeb jeb. ⁸ Nji kak dka anšihmuŋ abot awo na bangoli biki nšihuŋ, woli dji na alonj ŋi baka : “Yaani,” aya, undu “Biini,” abi, nalempar naan “Dolan uko wi,” Ado wa. » ⁹ Wi Yetu atiinkuŋ uŋup waŋ ašë maŋ naweek i bangoli maakan, awuŋga wal mënŋ aten bañaarj batum bankŋašuluŋ ašë ji na baka : « Dŋupan, ŋi *Itrayel bti, mëmbaarj kawina pfiyaar panliŋi na pi. »

¹⁰ Wi bayili bakakuŋ katoh, batënk nalempar nangoli naweek kë ajebi.

Yetu anaŋan nduba alonj ŋi pkeŋ du ubeeka wi Nayin

¹¹ Wi uko waŋ uŋëpuŋ, kë Yetu ašë tool pya ubeeka ulonj wi bajaan bado Nayin, baŋašarul na bañaarj batum kë bakyaant na a. ¹² Wi Yetu akneejanuŋ ubeeka, ayit na umoy wi nduba alonj i ñaaŋ nayoŋ alonj akahaŋ ŋaŋ. Pntuk pweek pi bañaarj paŋooŋana. ¹³ Wi Yetu Ajugun awinuŋ ñaaŋ unj ašë ñagi'a aji na a : « Yompan. » ¹⁴ Aya baan kajiinj ki bapafuŋ puum, bamëbanuŋ ka kë banaŋi ; kë ašë ji : « Ndub, iwi i nji kaŋiiniyaanuŋ, naŋiin! » ¹⁵ Nduba ankeŋuŋ kë ahet aŋo ašë juŋ pŋup na bañaarj. Kë Yetu akakana anin. ¹⁶ Bañaarj bti balënk adiwša, abot adëman Našibaŋi aji : « *Naŋapar Našibaŋi naweek apëŋ ŋi ptoofun kë Našibaŋi abot awuli ptaali pi nul. » ¹⁷ Uko wi Yetu waŋ umeeŋana ŋi *Yuda bti na ŋtaak ŋanfooyuŋ wa.

*Yetu aŋeem bayili biki Yowan Nabattaar
(Maci 11.2-19)*

¹⁸ Baŋašar *Yowan Nabattaar baya akakalëša iko mënŋ bti, kë ašë du baŋašarul batëb ¹⁹ ayil baka du Ajugun baya bahepara : « Iwoon anwoon i pbi, këme ŋwo biki kayoonk alonj kak? » ²⁰ Wi biinj mënŋan babanuŋ ŋi Yetu ašë ji na a : « Yowan Nabattaar ayilun ŋi iwi, ŋheparu me iwoon

anwoonj i pbi, kēme njwo biki kayoook alon kak? »

²¹ Wal mēnt Yetu ajeban bañaan batum bammaakun, apēnan bañaan batum nntaayi abot ado bakuul kē bakwin. ²² Kē Yetu ašē teem bayili aji : « Nayaan nakakalēs Yowan uko wi nakwinun akut atiink hēnk : bakuul bakak awin, bantakmun bapoš, bammaakun bdoow bajebi kē bandēnemun baktiink, bankeŋun banaŋa ŋi pkeŋ, *Uŋup Ulil Unuura utiinkana ŋi bawaan. ²³ Anwoon aampok pfiyaarēn anuuarandēni. »

²⁴ Wi bañaan biki Yowan ayilun bayaan, kē Yetu ašē wo ŋi ptiiniyaan uko wi Yowan na bañaan batum bukuŋ aji : « we wi wi nayaan pten du *pndiiš ba? Bmaaj bi uyook ukŋinŋun ba i? A-a. ²⁵ Kē we wi wi naŋaayan aya pten ba? Niiinŋ anñēgiin a? Bankaan iko inuura abot ade umundu bawo du itoh yi baŋih. ²⁶ Kē we wi nayaan pten ba? *Naŋupar Naŋibaŋi a i? Nafaŋi, kē nšē ŋupan, nawin ampelun Naŋupar Naŋibaŋi. ²⁷ Ul i i upiitun aji :

“Naŋibaŋi aji : Tenan, dyil nalempar naan ŋi kadunu,

abomanu bgah.” *²⁸

²⁸ « Dŋupan : ŋi bañaan bambukiin ŋi kayin ki baat, nin alon aampel pel Yowan ; kē ŋaan anwoonun nampoti du *Pših pi Naŋibaŋi ašē pela. » ²⁹ Bañaan bti adoo ŋu na *bakobraar daaŋa banktiinkulun badinan kē Naŋibaŋi awo natoool wi badolun *batitmu bi Yowan. ³⁰ *Bafaritay na *bajukan Bgah kē bašē pok uko wi Naŋibaŋi analun pa baka, bapok Yowan *abattaar baka.

³¹ Yetu akak aji na baka : « We wi wi mbaan anaamntēn na bañaan biki kawuun ki nŋa ki? Banaam na we? ³² Bawo ji bapoti banŋoon du ufeeru, ašē ŋelšer aji :

“Nteeni,

kē naankii!

Nyeeh iyeeh yi pjootan

kē naanwoonii!”

³³ « Aa, Yowan Nabattaar abi, aankde pde, aankdaan poot, kē naji : “Awo na untaayil!”

³⁴ *Abuk Niiinŋ kē abii, ade abot adaan poot, kē naji : “Awo nafeer, nakuj, awo nanoh bakobraar daaŋa na bado buŋaan!”

³⁵ Kē bankŋaŋun uŋup unŋuŋa wi Naŋibaŋi bašē yikrēn kē uwo utool. »

Yetu apēnan ipekadu yi ŋaaŋ nado buŋaan

(Maci 26.6-13; Markut 14.3-9; natanan ŋi Yowan 12.1-8)

³⁶ Unuur ulon, *nafaritay alon adu Yetu pyoban ; kē aya aneej du katoh ki nul aŋo ŋi umeeŋa. ³⁷ Naaŋ alon kē ašē wo ŋi ubeeka mēnt, anwoon nado buŋaan. Wi ameeŋ kē Yetu abi pyoban du uko nafaritay ašē ŋij ukēra ujun ulil pŋekēŋ ŋi pŋukar pmpoti pi

babomanun na ufuuŋ ufaatal. ³⁸ Abi aŋo ŋi kafet ki Yetu, ŋi ihoŋul*, awooni, aŋowana ihoŋ na mnkuul abot awent ya na uwel wi nul, aboot ihoŋ yi Yetu ašē kēr ukēra ujun ulil pŋekēŋ ŋi ya. ³⁹ Wi nafaritay anduun Yetu pyoban awinun uko wan ašē ji ŋi uŋal : « Woli ŋiinŋ i awo lah *Naŋupar Naŋibaŋi na manjooan, ame in awoon ŋaaŋ ankbanulun hēnk, na uko wi awoon: naŋuunk! » ⁴⁰ Kē Yetu ašē ŋiini wal mēnt na nafaritay aji na a : « Timonj, dka uko ulon wi nŋalun kaŋupu » kē ateema aji na a : « Naweeek ŋupan. »

⁴¹ Kē Yetu ašē ji : « Biinŋ batēb balon babi ŋeet itaka du najula, alon kē aŋeet baluk bi nnuur iŋeen week njaaŋ kaŋeen, undu kē ayeenk bi nnuur iŋeen-kaŋeen ⁴² Jibi bawoon baanhilan pluk, kē najula awutar baka bukal batēb bti itaka yi baŋeetun. In akŋalnulun maakan ŋi batēb bukuŋ ba? » ⁴³ Kē Timonj ateem aji : « Dŋal aji i awutarun itaka itum a. » Kē Yetu ajaka : « Ifaŋi. »

⁴⁴ Wi wi aŋaan awuŋŋa ataŋ na ŋaaŋ ašē ji na Timonj : « Iwin ŋaaŋ i? Dneej ŋi katohu, kē iinŋowēn ihoŋ ; ul kē ašē ŋowēn ihoŋ na mnkuul mi nul abot awent ya na uwel wi nul. ⁴⁵ Iimmookēn wi mbiin, kē ul ašē bi kabootēn boot ihoŋ wi mbiinun. ⁴⁶ Iinŋu'ēn ukēra ŋi bkow ; ul, kē ašē kērēn ihoŋ na ukēra ujun ulil pŋekēŋ. ⁴⁷ Ukaan kē njaku, ipekadu yi nul intumun ipēn ŋi a, ŋiki adiimaan unal uweek. Kē ŋaan i bamiirun uko umpoti aji ka unal umpoti pa ammiirulun. » ⁴⁸ Wi wi Yetu aŋaan aji na ŋaaŋ : « Ipekadu yi nu ipēni. » ⁴⁹ Kē banwoon na a ŋi umeeŋa bašē ŋal aji : « Niiinŋ i awo ahon ba, adoo aji pēnan ipekadu? » ⁵⁰ Kē Yetu ašē ji na ŋaaŋ un : « Pfiyaar pi nu pabuuranu ; yaan bnuura. »

8

Baat bangakandēruŋ na Yetu

¹ Wi uko wan uŋepun, kē Yetu ašē wo ŋi pŋaay na nbeeka na nntanka, ajukan abot aŋup *Uŋup Ulil Unuura wi *Pših pi Naŋibaŋi. Baŋaŋarul iŋeen na batēb kē bawo na a, ² aŋu na baat balon biki bapēnanun nntaayi na mmaak : *Mariya i bajaan badu Mariya i ubeeka wi Magdala, i bapēnanun nntaayi paaj na ulon, ³ Yowana ahar Huŋa namali i *Herod, Futana, na balon batum kak. Baat mēnt bajaan baŋenk Yetu na baŋaŋarul na bka bi baka.

Uhoŋ wi nagur ndeey

(Maci 13.1-9; Markut 4.1-9)

⁴ Jibi pntuk pi bañaan payitun, kē bañaan bakwoona nbeeka bti abi ŋi Yetu, kē ašē hoŋ na baka aji : ⁵ « Najaar apēn pgur ndeey. Wi akgurun, ndeey nlon kē njaya ajot du bgah ; apoŋana, kē nkat nde njade bti. ⁶ Nlon kē njajot ŋi mnlaak, wi nŋaatiin, awaan meel akay.

7 Nlonj k  njajot  i ptoof pi iyiw, k  wi njana in na iyiw, k  ifiikl n nja. 8 Nlonj k  njaya ajot  i mbo  mnuura, ana a, awul ndeey njum maakan.   Wi ajakunj hanj a e huuran aji : « Ankaanj iba  itiiniki, atiinakan!  

Uko unkayi k  Yetu aji ho 

(Maci 13.10-17; Markut 4.10-12)

9 Ba asar Yetu bahepara uko wi uho  wanj ujaki. 10 K  ateen baka aji : « An, ba enan k  name iko injoonanunj yi *P ih pi Na iba i, inwoonj iimmeetanaa, k  bandukiiinj,  i uho  wi wi nji ka upunj na baka, h nk : “woli badoo ten baankwin woli badoo tiink baankte.”   

11 « Uko wi uho  ujakunj wii wi : Ndeey njawoonj U up wi Na iba i. 12 Ba aanj balonj bawo ji bgah, bi U up ujutunj, wi bantiinkunj wa, k  Untaayi Uweek u e bi, ap enan wa  i nhaa  nj baka a i bafiyaar baku  babuur. 13 Balonj bawo ji dko di mnlak di U up ujutunj, baji bayeenk wa na mnlilan woli batiink wa ; k  ba e wo baanka intaan, baji bafiyaar bti u, woli ujeenk baji bawutan. 14 K  balonj bawo ji dko di iyiw, bawoonj bantiinkunj U up a e ya, k  mant aaf, pyok panjaanj pafoonj bkow na kalilare ki umundu k  ifiikl n baka k  baand mi. 15 K  banwoonj mbo  mnuura bajaanj batiink U up wi Na iba i na uhaa  unuura utool kam ban wa kabot kabuk ndeey  i kamiir ki baka.

Uho  wi unkaniya

(Markut 4.21-25)

16 « Nin alonj aanji tehan unkaniya ka e f t wa na kakana, k me ka u wa du kali a u eek, aji  u wa du bko duu , bankmbiinj bahilna bawin bjeehi bi wa. 17 Uko ummeniinj n a ulunj kameetana, k  uko unhankaniinj ulunj kap n  i bdig. 18 Na aafaraan keeri  i utiinik wi nan, ankaanj balunj kawula kak kapelan ; k  anwaanunj, badoo yeenk yeenk uko wi a alunj aji akaa.  

Bayi  Yetu biki mnfatan

(Maci 12.46-50; Markut 3.31-35)

19 Anin Yetu na ba a'ul babi du dko di awoonj a e wo baanhinan a oga  iki ba aanj batumi. 20 K  ba e do k  ba upa aji : « Naan na ba a'u buk bukunj du bdig, banjal pwinu.   21 K  Yetu a e teem aji : « Banktiinunj U up wi Na iba i aku  ado uko wi uheparunj bawoonj ni na ba a naan.  

Yetu a a an uk k

(Maci 8.23-27; Markut 4.35-41)

22 Yetu apaya unuur ulonj  i b eem na ba asarul a e ji na baka : « Nawul n nja bd k umbanj wundu.   K  baya alow. 23 Wi bakmuurunj, k  Yetu a e njoy nt. K  uk k u e mara mara ana a  i bd k. Meel manneej  i b eem k  badoo kak i pjiir. 24 Wi wi ba asar Yetu ba aanj a oga, ahuma, ahuuran aji : «

Naweek, Naweek, n keti, wi nun ubaa.   Yetu aten wal m nt a e njoman na uyook na meel mank intarunj. K  i a iani, dko k  dayompand ri. 25 Wi wi a aanj aji na baka : « Pfiyaar pi nan pawo  un ba?   Bal nk aku  a onjar a e  par aji : « N anj i, awo ahonj andoonj a ook uyook na meel k  njado ji njatiinka?  

Yetu ajeban  iin  i untaayi uneejun

(Maci 8.28-34; Markut 5.1-20)

26 Baya a og utak wi Bagenaterenj untaanunj na wi *Galilay. 27 Wi Yetu atapanj tap kaho   i mbo , k   iin  alonj i ubeeka m nt i njantaayi njaneejun a e bi ayit na a. Ujon wi awoonj aankak awoh imi a, k  aankak a er  i itoh, aji bi wo wo du pnguran. 28 Wi awinunj Yetu a e fut idiim ajot  i iho  yi nul ahuuran maakan aji : « Inumiyaan we ba Yetu, Abuk Na iba i *And munj Maakan? Dkoo u koo , khajanaan!   29 Yetu al bar wal m nt na untaayi up n  i  iin  unj. Nyaa  njum, untaayi uji uneej  i a, baji batana tan na mnkorentu k me bakiina kiin, k  a e ji marana maran iko yi batannulunj, untaayi u e ya na a du *pndi . 30 K  Yetu a e hepara aji : « Katimu kawo hum?   K  aji : « Pntuni    iki njantaayi njum njaneej  i a. 31 K  nja e koo a awut kawat nja du infernu.

32 K  batani bweek bi njnkuma ba e wo  i p un du pnkunj duu . Wi wi njantaayi njakoo unj Yetu adinan nja njaneej  i njnkuma. K  adinani. 33 K  njantaayi njap n  i  iin , aneej  i njnkuma, batani bunj k  bawura wura ajot du bd k ayoora.

34 Wi bayafan bajug batani bawinunj uko un punj a e jinj na pti, wi bayaanj a e kakal e uko m nt  i ubeeka na nj t. 35 Wi wi ba aanj ba aanj abi pten uko un punj, abi a og  i Yetu a e win  iin  i njantaayi njap nunj  i uleef k  a o  i iho  yi Yetu. Awohara h nkunj akak n anj, k  ba aanj ba e l nk. 36 Banwinunj uko un punj bti bakakal e bandukiiinj jibi  iin  aneejinj njantaayi ajebi. 37 Ba aanj bti du utak wi Bagenaterenj bal nk adiw a wal m nt, ukaanj k  baji na Yetu « Yaani, lowun!   k  Yetu a e paya  i b eem kaya na bgahul.

38 Wi wi  iin  i njantaayi njadukunj a aanj aji na a : « Dkoo u koo  wutaan mbi na iwi.   K  Yetu a e dooka aji na a : 39 « Kakan katohu! Iya ikakal e uko wi Na iba i adolonj bti pa iwi.   K   iin  ayaa, a e  up  i ubeeka bti uko wi Yetu adolonj pa a.

Yetu ajeban n a  alonj aku  ana an poonu abuk Jayirut  i pket

(Maci 9.18-26; Markut 5.21-43)

40 Pntuk pi ba aanj pawo  i pyoonk Yetu du bd k umbanj wunj. Wi abanunj, k  ba e bi bti pkita. 41 K   iin  alonj anwoonj katim ki Jayirut a e bi da. Awo naweek i *katoh

kañehanaani ki bayuday. Abi ajot ti ihotʻ yi Yetu aşë kooṭa aji abi du katohul. ⁴² Abukul ñaaṭ aloolan ṭañ i akaan i nṣubal iñeen na nṭëb amaak aňogan pkeṭ.

Wi Yetu akyaan ṭi bgah, bañaan batum adoo wuuk wuukana. ⁴³ Kë ñaaṭ alon aşë wo da, awo na pmaak pi ptula pñaak nṣubal iñeen na nṭëb hênkuṅ [atok bka bi nul bti ṭi pñaay na bapiinṭan] kë nin ñaan aanhinan ajebana. ⁴⁴ Ñaaṭ mënṭ abi aňog ṭi kafet ki Yetu aşë ban kambiiṅ ki kamiṣa ki nul, ṭi dko mënṭ kë pñaak pabi ṭañan ṭañan ptula. ⁴⁵ Kë Yetu aşë ji : « Ñaan alon abanën, in ula? » Wi bañaan bti bapokuṅ kë Fimoṅ Piyeer aşë ji na a : « Naweeṭ, bañaan bafooyu, awuuk wuukanu di. » ⁴⁶ Kë Yetu aşë ji na a : « Ñaan alon abanën, dtiink mnhina mloṅ kë mampën ṭi nji. »

⁴⁷ Wi ñaaṭ awinuṅ kë amobanaa aşë bi ajot ṭi ihotʻ yi Yetu, alênk akat kat. Akakalëṣ Yetu ṭi kadun ki bañaan bti uko unkayi kë abana, abot aṭup jibi ajebi ṭi dko mënṭ. ⁴⁸ Kë Yetu aşë jaka : « Ñaaṭu, pfiyaar pi nu pajebanu. Yaan na bnuura. »

⁴⁹ Ahum kaṭiini, kë alon aşë woona uko naweeṭ i katoḥ kañehanaani aji na a : « Kṭo kanooran Najukan, abuku aneem hênkuṅ. » ⁵⁰ Kë Yetu atiinka, aşë teem aji : « Klênk nin, fiyaarën ṭañ, anaṭa. » ⁵¹ Wi babanuṅ du uko naweeṭ i katoḥ kañehanaani, aandinan nin alon aneeṭ na a bë mënṭ Fimoṅ Piyeer, *Yowan na *Yakob, aṭu na aṣin na anin poonu. ⁵² Bañaan bti bawooni abot aṭëga. Kë Yetu aşë ji : « Nayompan, aankeṭi aṅoyëṅ nṅoyëṅ. » ⁵³ Kë bañaan baṣë njuubana, ṭiki bame kë akeṭi. ⁵⁴ Kë Yetu aşë mëban poonu ṭi kañen aji na a : « Poon, naṭiin » ⁵⁵ kë uhaaş uṣë kak ṭi napoṭ, kë anaṭa ṭi dko mënṭ. Wi wi Yetu aṣaan aji na baka bawula pde ade. ⁵⁶ Bajug poonu baňoṅar bnuura, kë aşë ji na baka bawut kaṭup nin alon uko unṭëpuṅ.

9

Yetu ayil banjañan iñeen na batëb

(Maci 10.1-9,11-14; Markut 6.7-13)

¹ Yetu adu *banjañan iñeen na batëb aşë wul baka uforta na mnhina mi bahilni kadook nṭaayi bti, kabot kajeban mmaak. ² Wi wi aṣaan ayil baka baya baṭup uko wi *Pṣih pi Naṣibaṭi na pjeban bamaakal. ³ Aji na baka : « Naktij nin ukoolan pa bayaaş, nin panduk, nin umañ, nin uko ude, nin untaam, nabot nawut kaya na imiṣa itëb. ⁴ Katoh kaji kayeenkanle, naneef da, kaṭo, te wi nakluṅ kapën da kaya. ⁵ Dko di bayaan awo baanyeenkan, nadan danaan pdëpalën ṭi ihotʻ yi nan woli napën ṭi ubeeka mënṭ, nayuujna baka kë bado buṭaan. » ⁶ Wi wi

banjañan baṣaan aya na nṭëṭ aṭup *Uṭup Ulil Unuura abot ajeban bamaakal na dko bti.

Herod Antipa aṅal kame ñaan anwoon Yetu

(Maci 14.1-2; Markut 6.14-16)

⁷ Wi *Herod nantuṅa i *Galilay atiinkuṅ uko unṭëpuṅ aşë ṭu kapaam ; baloṅ baji baji « *Yowan anatiin ṭi pkeṭ » ⁸ baloṅ kaji « *Eli akaan abi » baloṅ kak kaji « Alon ṭi *baṭupar Naṣibaṭi bajon anaṭiin ṭi pkeṭ. »

⁹ Kë Herod aşë ji wal mënṭ: « Yowan, nji ṭi uleef naan ddo kë bafala bkow. Kë in aṣaan awo ñiint ṭi ntiinkuṅ kë baji ado iko yaṅ? » Kë wi wi Herod aṣaan aduka wal mënṭ ala pwin Yetu.

Yetu awul pntuk pi bañaan pde

(Maci 14.13-21; Markut 8.27-31)

¹⁰ *Banjañan bawoona bayaaş wal mënṭ aşë kakalëṣ Yetu iko yi badoluṅ bti. Yetu kë aşë duk pntuk pi bañaan aya agaag na baka du umban wi ubeeka wi bajaan bado Bettayida. ¹¹ Kë wi bañaan bamehan me han aşë ṭaṣa. Yetu ayeenk baka bnuura, aṭiini na baka uko wi *Pṣih pi Naṣibaṭi abot ajeban bannumiin pjeb.

¹² Unuur ujun pyob kë banjañan iñeen na batëb baṣë ñoga ajaka : « Jakan na bañaan baya du nṭanka na nṭëṭ nṅaṅoṅuṅ ṭi bahilna baka uko ude, na dko dpiinṭ, dko di nwoon di daanfëṭi. »

¹³ Kë Yetu aşë ji na baka : « nawulan baka bade bdiḍi'an! »

Kë baṣë teema aji : « Nkaha ipoom kañeen na nṭëb nṭëb. Këme nwo i kaya kanugar bañaan biki bti uko ude. »

¹⁴ Biinṭ banwoon da bawo uko ji iñeen week nyaaş iñeen kañeen (5000).

Yetu kë aşë ji na baṭaşarul : « Nadolan baka bado kaṭoona uko ji bañaan iñeen kañeen (50). »

¹⁵ Kë bado han, bañaan bti kë baṭo bnuura.

¹⁶ Wi wi Yetu aṣaan ajej ipoom kañeen yuṅ na nṭëb nṭëb nṅuṅ, akat kës aten baṭi, abeeb Naṣibaṭi ṭi iko ide yuṅ, akiteṣ ya aşë wul baṭaşarul aji bafah pntuk pi bañaan.

¹⁷ Bañaan bti kë bade ayok, kë baṭonkrën iko ide indukiin kë itum kkaar iñeen na ktëb.

Fimoṅ Piyeer aṭup aji Yetu awoon Krittü

¹⁸ Yetu agaag unuur uloṅ na baṭaşarul awo ṭi pñehan Naṣibaṭi aşë hepar baka aji : « Bañaan baṣal aji dwo in ba? » ¹⁹ Kë baṣë teema aji : « Baloṅ baji iwo *Yowan Nabattaar, kë baloṅ baji iwo *Eli, kë baloṅ kak baji iwo alon ṭi *baṭupar Naṣibaṭi bajon annaṭiin ṭi pkeṭ. »

²⁰ Kë Yetu aşë hepar baka aji : « Kë ṭi an, nji dwo in ba? »

Fimoṅ Piyeer ayeenk wal mënṭ bṭup aşë ji na a : « Iwo *Krittü i Naṣibaṭi ayiluṅ. »

²¹ Wi wi Yetu ašaaŋ ašook baka aji bawut kaṭup wa nin űaaŋ.

²² Akak aji na baka : « *Abuk űiint awo kahaj maakan, kapokana ṭi bantohi, ṭi *baṭejaŋ baweek na ṭi *bajukan Bgah. Baluŋ kado baűiŋa, unuur uwajantĕn ašĕ naṭa ṭi pkeṭ. »

*Hum di di űaaŋ awoon kaṭaš Yetu
(Maci 16.24-28; Markut 8.34-9.1)*

²³ Yetu aṭiini wal mĕnt na baűaaŋ bti, aji na baka : « Woli űaaŋ aŋal kaṭašĕn, awo i kaṭilma uleufal kakunĕa krut ki nul, kadinan phaj ji nji unuur unjintĭ, kabot kaṭašĕn udole wo ṭi pkeṭ. ²⁴ űaaŋ anksaluŋ pbuuran ubida wi nul aluŋ kawaaŋ wa ; kĕ ankluŋ kawaaŋ ubida wi nul pa nji aluŋ kabuuran wa. ²⁵ űaaŋ ahilanle aka umundu bti, adolna wa we ba woli aneemandĕn ubida wi tul? ²⁶ Woli űaaŋ alon akowari'aan, nji na nṭup űi naan, nji *Abuk űiint, dluŋ kakowari'a woli dbi na mndĕm mweek mi Paapa na mi űwanjut űyimanaan. ²⁷ Dṭupan na manjoonan, balon ṭi banwoon ṇa ṭi baankluŋ kakeṭ bĕ baanwin *Pših pi Našibaṭi. »

*Ubi wi Pših pi Našibaṭi
(Maci 17.1-8; Markut 9.2-8)*

²⁸ űnuur bakreŋ űaya pṭĕp wi Yetu aṭupnuŋ uko waŋ, kĕ ašĕ jej bi Fimoŋ Piyeer na *Yowan na *Yakob aya na baka du pnkuŋ pweek pa baya baűehan Našibaṭi.

²⁹ Wi Yetu awoon ṭi pűehan Našibaṭi, kĕ bašĕ win kaara di nul kĕ daṭĕlšaa, imiša yi nul kĕ ikak afaat feh. ³⁰ Biint batĕb kĕ banaṭ aṭiini na a : *Moyit na *Eli ³¹ banknuuruŋ maakan. Bawo ṭi pṭiiniyaan jibi Yetu akbaaűĕsi ulempul, wi akluŋ kakeṭ du Yerutalem.

³² Fimoŋ Piyeer na batĕntul batĕb bukuŋ baŋoyĕnt aront, kĕ wal wi batenuŋ, ašĕ win mndĕm mi Yetu abot awin baűaaŋ batĕb banwoon na a.

³³ Kĕ wi biint bakan mĕntan bakyaan pduk Yetu, Fimoŋ Piyeer kĕ ašĕ ji na a : « Najukan, unuura űwo ṭi dko di! űtan iloona iwajant, kalon kawo ki nu, kalon ki Moyit, kandukiin kawo ki *Eli. » Aankak ame uko wi akṭupun.

³⁴ Ahum kaṭiini, kĕ kanfĕluŋ kalon kašĕ mara mara abi, awun baka, baṭašar Yetu kĕ balĕnk maakan wi kanfĕluŋ kawunuŋ baka. ³⁵ Kĕ pdiim ploŋ pašĕ pĕnna ṭi ka aji : « I, awoon Abuk naan, i nji ndatuŋ. Nadoon kaṭiinka. »

³⁶ Wi pdiim paŋ patiinkaniin kĕ bašĕ wina Yetu ṭaű. ṭuŋ űnuur mĕntan baṭašar Yetu bay-ompi, baantup nin űaaŋ uko wi bawinuŋ.

*Yetu ajeban napoṭ i untaayi ukyewlĕnuŋ
(Maci 17.14-18; Markut 9.14-27)*

³⁷ Wi unuur ujintun kĕ Yetu na baṭašaral bakwala pnkuŋ, kĕ pntuk pweek pi baűaaŋ

pašĕ bi pyit na Yetu. ³⁸ Kĕ űiint alon ašĕ huuranaan du pntuk meṭ aji : « Naweek, dkooṭu kooṭ ; tenan abuk naan! Ul aloolan ṭaű i i nji nkaaŋ. ³⁹ Untaayi uji uneej ṭi a, kadola amara mara kaŋajar, kalĕtar, kabot kayiuh. Ukak aji ujon uwutana, kaduka anoor maakan wal wi ubi'i wutana. ⁴⁰ Dkooṭ baṭašaru badook wa, kĕ baanhi-nani. »

⁴¹ Wi wi Yetu ašaaŋ ateema aji : « Nawo baűaaŋ bawuṭaaŋ, banwoon baanfiyaari! Dwo kaṭo na an te lum ba? Dwo kado kamiiran te lum ba? » Wi aṭiiniŋ haŋ aba ašĕ ji na űiint : « ṭijan abuko! »

⁴² Wi napoṭ akűogun Yetu kĕ untaayi ušĕ wata ṭi mboš adola kĕ aklĕtar. Kĕ Yetu ašĕ bĕg wa, ajebana, akakana ašin. ⁴³ Baűaaŋ bti kĕ bašĕ űonaŋ ṭi mndĕm mi Našibaṭi.

*Yetu aṭup pkeṭ pi nul yuaaš utĕbantĕn
(Maci 17.22-23; Markut 9.30-32)*

Baűaaŋ bti bahum űonaŋ iko bti yi Yetu akdolun, kĕ ašĕ ji na baṭašaral :

⁴⁴ « Namĕbaan uko wi nji kaṭupanaŋ hĕnkuŋ bnuura : *Abuk űiint abi kawulana du baűaaŋ. »

⁴⁵ Kĕ baṭašar Yetu bašĕ wo baante uṭup mĕnt. Uhoű mĕnt upel kame ki baka, bahilna bawo baankte wa. Kĕ bakak aṭi phepar Yetu apiban baka wa.

In adĕmnun ṭi an?

(Maci 18.1-5; Markut 9.33-37)

⁴⁶ Wi wi blaṭar bašaaŋ apĕn ṭi baṭašar Yetu, kĕ baŋal kame andĕmnun ṭi baka. ⁴⁷ Kĕ Yetu ammeen ṱsal nji baka, ašĕ ṭij napoṭ alon, adola kĕ aṭo aűoga ⁴⁸ ašĕ ji na baka : « űaaŋ anyeenkuŋ napoṭ i ṭi katim ki naan, ayeenkĕn nji ṭi uleef naan, kĕ űaaŋ anyeenkuŋ, akak ayeenk anyilnuŋ. Anwoonun nampoṭi ṭi an, un mĕntan adĕmnun. »

*Anwoon aampokan, awo na an
(Markut 9.38-40)*

⁴⁹ *Yowan ajeb bṭup wal mĕnt aji : « Naweek, űwin űaaŋ alon anjaan adook űntaayi ṭi katim ki nu, kĕ űneenana, ṭiki aanji gakandĕr na un kaṭašu. »

⁵⁰ Yetu kĕ ašĕ teem aji : « Nakneenana : anwoon aampokan, awo na an. »

Yetu atool pya Yerutalem

⁵¹ Wi wal wi Yetu awoon i pdeenana baṭi uűogun, kĕ ašĕ bi ṭu ṭu ṭi pya Yerutalem.

⁵² Adun ayil baűaaŋ balon kĕ bajota kadun. Wi bakyaan na bgah, ašĕ neej du ufĕt ulon du *Tamariya kabomana dko dfer. ⁵³ Baűaaŋ biki ufĕt mĕnt kĕ bašĕ pok pyeenk Yetu ṭiki atool tool pya Yerutalem. ⁵⁴ Wi *Yowan na *Yakob bawinuŋ uko waŋ ašĕ ji : « Aju-gun, iŋal űdo bdoowooŋ baṭi bati batĕr baűaaŋ biki, bakakan baka ufob i? »

⁵⁵ Ké Yetu ašë kok anoman na baka [aji : « Naamme uhaaş unwoon kaŋon ubida wi nan. *Abuk Niiñt aambi bi ptook ŋbida ŋi bañaan, abi bi pbuuran baka. »] ⁵⁶ Ké bašë tool wal mënŋ aya untanka umpaŋi.

*Naŋaŋar Yetu awo kawul uleeful bti
(Maci 8.19-22)*

⁵⁷ Wi bakyaan na bgah ké ŋaan alon ašë ji na Yetu : « Dko di ikyahan, dŋaŋu da. » ⁵⁸ Ké Yetu ašë ji na a : « Nñfëŋ ŋaka ihër, ké ŋkat ŋi baŋi ŋaka intaŋ, *Abuk Niiñt ul, aanka dko dpafni bkow. »

⁵⁹ Akak aji na alon : « Ťaŋaan. » Ké an mënŋan ateema aji : « Naweeek, duni ŋenën te umoyën Paapa. » ⁶⁰ Ké Yetu aji na a : « Wutan bakaŋ baya bamoy bankeŋun biki baka ; iwi yaan ido kaŋiiniyaan *Pših pi Naŋibaŋi. »

⁶¹ Alon akak aji na a : « Ajugun, dlun kaŋaŋu, ma duni iyoonkën dya kaŋup bayiŋ naan. » ⁶² Ké Yetu ašë teema aji : « ŋaan anjunun kajaar ašë kok kafet aanhil plemplu du Pših pi Naŋibaŋi. »

10

Yetu ayil baŋaŋarul iŋeen-paaj-na-alon na batëb (72)

(Maci 9.37-38)

¹ Wi uko waŋ utëpun, ké Yetu Ajugun ašë dat bañaan iŋeen paaj na alon na batëb* (72) kak ŋi baŋaŋarul, ayil baka ké bakyaana batëb batëb, aŋota kadun ŋi ŋbeeka bti na dko bti di akluŋ kaŋëpna. ² Aji na baka : « Kakit kadëmi, ké balemp bašë tiinkët ; nakoŋtan Ajug kakit ado balemp babi kakit ki nul. ³ Nayaani, dyilan ji ŋkaneel ŋmpoŋi du ptoof pi ŋñiŋ. ⁴ Naktij nin umboŋu, nin umañ, nin kaŋapaat, naknaŋ pwul nin ŋaan alon mboŋ ŋi bgah.

⁵ « Woli naneej ŋi katoh kalon, naduniin naji : “Bnuura bawo ŋi katoh ki.” ⁶ Woli ŋaan i bnuura awoon ŋi katoh mënŋ, bnuura bi nañehanun buŋ baduka ŋi a ; bë woli aanwo ŋaan i bnuura, aankyeeenk bnuura bi nañehanun. ⁷ Ťi katoh ki bakyeenkanan, naŋoon da, nadaan nabot nade uko wi bakwulanana, ŋiki nalemp aka na ptuumara. Nakdo kañaay na itoh.

⁸ « Woli naneej ŋi ubeeka ulon ké bayeeankan, nadeen uko wi bakwulanana. ⁹ Najebaan bamaakal biki ubeeka mënŋ nabot naji na banfëŋun da : “*Pših pi Naŋibaŋi pañogan.” ¹⁰ Bë woli naneej ŋi ubeeka ulon ké baanyeeankan, napën du igah kaji : ¹¹ “Ndo dan danan pdëpalën pi ubeeka wi nan pankabun ŋi ihoŋ yi nun kadukaran pa. Ké našë wo kame kakša uko wi : Pših pi Naŋibaŋi pañogan.” ¹² Dŋupan, ŋi unuwr wi pwayëŋ, uko

wi Naŋibaŋi akluŋ kado ubeeka mënŋ utam kapel wi badolun Fodom^o.

¹³ « Nawuŋani, an biki ubeeka wi Koratim, nawuŋani an biki ubeeka wi Bettayida, woli mlagre mandolaniŋ du an mandolaniŋ lah du ŋbeeka ŋi Tir na Fidon, banfëŋun da badobi wohara undiimaan ŋšaaku kabot kaŋo ŋi ufob kadiimanaan ké baŋal pŋëlëŋ ŋbida ŋi baka. ¹⁴ Ukaan ké ŋi unuwr wi pwayëŋ uko wi Naŋibaŋi akdolanan ulun katam kapel wi biki Tir na Fidon. ¹⁵ Ké an biki Kapernawum, nanun aji nalun kadeenana te du baŋi i? Nabaa ŋëp ŋëp kawalana te du infernu. »

¹⁶ Yetu akak aji na baŋaŋarul : « ŋaan antiinkanana, atiinkën ; ampokanan apokën, ké ampoknun apok anyilnun. »

*Baŋaŋar Yetu bakak na mnlilan du a
(Maci 13.16-17)*

¹⁷ Baŋaŋar Yetu iŋeen paaj na alon na batëb bakak na mnlilan ašë ji na a : « Ajugun, ŋntaayi ŋadoo ji ŋado uko wi ŋkajuŋ ŋi katim ki nu. » ¹⁸ Ké Yetu ašë teem baka aji : « Dwin *Ťatana ké awoona baŋi aŋot ŋi kaliik liik. ¹⁹ Natenan! Dwulan mnhina mi ppoŋ ŋpula na ŋtifar na pi ppoŋ phina bti pi naŋooradun, bë nin uko ulon uunkdolana do. ²⁰ Ké našë wo kalilan ŋi uko wi itiman ipiitaniŋ du baŋi kapel uko wi ŋntaayi ŋaktiinkanana. »

*Naŋibaŋi ayuuj bampoŋi Uŋup Ulil Unuura
(Maci 11.25-27)*

²¹ Wal mënŋ, *Uhaaş wi Naŋibaŋi utu mnlilan mnweek ŋi Yetu ké ašë ji : « Dbeebu Paap, Ajug baŋi na mboŋ, wi imenuŋ iko yi bantohi na bammeen, ašë diiman ya bapoŋ bampoŋi. Yoow Paap, ŋiki waŋ uwoon uko wi inajuŋ.

²² « Paapa awulun uko bti. Nin ŋaan aamme ŋi Abukul uko wi nwoon bë mënŋ Paapa a, ké nin ŋaan aamme uko wi Paapa awoon bë mënŋ ŋi Abukul a, na biki ndatun adiiman baka a. »

²³ Wi wi Yetu aŋaan awuŋša ŋi baŋaŋarul ašë ji na baka : « Këŋ kankwinun uko wi nakwinun kanuurandëni. ²⁴ Dŋupan, *baŋupar Naŋibaŋi baŋum, na baŋiŋ baŋum babi ŋal pwin uko wi nakwinun bë baanwin wa, abot aŋal katiink wi naktiinkun bë baantiink wa. »

*Uhoñ wi ñiñt najoob bkow i utaak wi
Famariya*

(Maci 22.34-40; Markut 12.28-31)

²⁵ Ké *najukan Bgah alon anŋali ptaawan Yetu ašë naŋa aji na a : « Najukan, we wi nhinanun kado, kayeenkana ubida wi mnŋo? »

²⁶ Yetu ké ašë teema aji : « We wi bapiitun ŋi ulibra wi Bgah ba? We wi iwinun ba? »

* 10:1 Npiit ŋlon ŋi unjon ŋaji : bañaan iŋeen paaj na alon.

o 10:12 Ujuni 19.24-28. * 10:27 Pleŋan 6.5; Bgah 19.18.

²⁷ Ké najukan Bgah ateam aji : « *Njalan Ajugun Našibaṭi i nu na kaṭēbu bti, na uhaaṣu bti na uforta wi nu bti, na uṣalu bti, ibot ijal atēntu jibi ijalun uleefu.* » *²⁸ Wi wi Yetu aṣaṅ aji na a : « Iteem bnuura. Dolan haṅ iluṅ kayeenk ubida. »

²⁹ Ké najukan Bgah aṣē ṅalaara pdiiman ké awo ṭi kafan aṣē ji na a : « Ké in abaan awo atēnt naan ba? » ³⁰ Yetu ké aṣē ji na a : « Niint alon abi walnaana Yerutalem atool pya ubeeka wi Yeriko aṣē yit na bakit bgah ké bawohēsa bti abot akoba bnuura, aṣē duka ṭuṅ ké aṅogan pkeṭ, ké baṭool aya na bgah bi baka. ³¹ Naṭejan alon amara mara aṭēpna bgah mēnt, awina, aṅawṣa'a. ³² Ké niint alon anklempnuṅ du *Katoḥ Kaweek ki Našibaṭi akak aṭēpna bgah mēnt, awina, akak aṅawṣa'a. ³³ Ké niint alon i utaak wi *Famariya ankyaan bayaṣ aṣē bi aṅog, awina, aṣē ṅagi'a. ³⁴ Aṅoga, akuraara iḅen, na ukēra na poot, aṣē tan ya. Wi wi aṣaṅ apayana ṭi ubuuru wi nul aṭija du katoḥ ki bayaṅt, atena. ³⁵ Wi unuor uḅuṅ, niint i utaak wi Famariya apēnan itaka[‡] awul ajug katoḥ ki bayaṅt, abot aji na a : “Doon katena bnuura, woli iduk apēnan itaka ilon, ké nwoona bayaṣ, kakakanu ya.” » ³⁶ Yetu ahepar najukan Bgah aji : « Ṭi uṣalu, ṭi baṅaṅ bawajanṭ bukuṅ in awoonuṅ atēnt niint anjotun ṭi ptoof pi bakit bgah? »

³⁷ Ké ateam aji : « Aṅṅaṅi'uluṅ a. »

Ké Yetu aṣē ji na a : « Yaan ido kado haṅ. »

Maarta na Mariya

³⁸ Wi Yetu na baṭaṣarul bakyaan na bgah, ké aṣē neeṭ ṭi ufēṭ ulon, ké ṅaaṭ alon anwoon katim ki Maarta adu'a pyoban du katoḥul. ³⁹ Maarta mēnt aka aṭa'ul alon anwoon katim ki Mariya, ambiin aṭo ṭi ihoṭ yi Ajugun atiink uṭup wi nul. ⁴⁰ Ké Maarta ul aṣē lanta na ulemp wi katoḥ. Wi wi aṣaṅ abi ṭi Yetu aṣē ji : « Ajugun, uundolu ukoolan i, wi aṭa naan awutnuṅ nji aloolan na ulemp? Jakana abi aṭēnkēn. » ⁴¹ Ajugun ké aṣē teema aji na a : « Maarta, Maarta, iba yewla we anooran bkowu, ala iko itum ba? » ⁴² Uko uwo umpoot, udoo wo wo uloolan, *Mariya adatuṅ kafah kannuurnaaniṅ, baankluṅ kateha ka. »

11

Yetu ajukan baṭaṣarul pñehan Našibaṭi (Maci 6.9-13)

¹ Yetu awo unuor ulon ṭi pñehan Našibaṭi du dko dlon, wi abaan ké alon ṭi baṭaṣarul aṣē ji na a : « Ajugun, jukanun pñehan Našibaṭi jibi *Yowan ajukanuṅ baṭaṣarul. » ² Ké Yetu aṣē ji na baka : « Woli nañehan Našibaṭi najaan naji :

Paap, katimu kayiman, pṣihu pabi.

³ Tenun unuor unwoon uko ude wi ṅnumiṅ, ⁴ miirun ipekadu yi nun,

jibi un ṅkmiirun baṅaṅ bti banjubanuṅ un,

iṣē iwut kawutun ṅjot ṭi kaguuru. »

⁵ Yetu akak aji na baka : « Woli alon ṭi an aka nanoh, aya du a na utejan mn-jel, ajaka : “Nanoh, ṭeṭanaan ipoom iwan-janṭ ṭuṅ. ⁶ Nanoh naan alon abaan aban ban awoona bayaṣ, bē mēnka uko uwula ade.” ⁷ Naṣal aji undu ateamna du meeṭ kaji : “Kdo kanooranan, ddēṭ bgah abot apiṅṅ na bapōṭ, mēnhinan pnaṭa kawulu ipoom.” ⁸ Dṭupan, woli aando naṭa awula ipoom ṭiki awo nanohul, abi naṭi'aara naṭa kawula uko wi anumiṅ ṭiki ayewlēna*.”

⁹ « Djakan : Nañehaan, naluṅ kayeenk, nalaan, naluṅ kawin, nakob kobaan, baluṅ kahaabēsan. ¹⁰ Hēnk di uwoon, ṅaṅ aṅñehanun aka, anklaan awin ; ké ankob kobanuṅ, bahaabēsa.

¹¹ « Alon ṭi an i i abukul akñehanun uṭēb aṣē wula upula ba? ¹² Kēme kak aṅehana pneem, aṣē wula utifar? ¹³ Woli an nandoon awo bado buṭaan name pwul babukan iko inuura, naṣalanuṅ ṅyaṣ hum ṅi ṅi Aṣinan i baṭi ahilanun kaṭen bankñehanun Uhaṣ wi nul? »

Yetu na Beltebul

¹⁴ Unuor ulon, Yetu adook untaayi unnee-juṅ ṭi niint alon ambiṣun ḅṭup. Wi untaayi upēnuṅ ké niint mēnt aṣē kak aṭiini, pntuk pi baṅaṅ ké paṣē ṅoṅar maakan. ¹⁵ Balon ṭi baka ké baṣē ji : « *Beltebul[†], uweek wi ṅntaayi, uwululuṅ mnhina mi pdook ṅntaayi. » ¹⁶ Balon ké baṅal pten Yetu, aji na a ado mlagre adiimanaan ké awoona du Našibaṭi.

¹⁷ Ké Yetu, ammeen ṅṣal ṅi baka aṣē ji na baka : « Woli baṅaṅ biki utaak uloolan bagut, batok utaak di, itoh ido kajotna kaloolan kaloolan. ¹⁸ Woli *Fatana agut na uleeful hum di di pṣihul paknaṭun ba? Naji dji kadookna ṅntaayi ṭi katim ki nul. ¹⁹ Woli dji kadook ṅntaayi ṭi katim ki Beltebul, bankṭaṣanaṅ badook na ṅa ṭi katim ki in? Ukaṅ ké bukal ṭi ṅleef ṅi baka bakluṅ kadiiman ké naanfani. ²⁰ Bē woli pkoṅ pi Našibaṭi, pi pi nji kadooknuṅ ṅntaayi, *Pṣih pi Našibaṭi paban ṭi an keeri.

²¹ « Woli ṅaṅ ankaṅ uforta abot awo na iṅaan anṅ ayeṅ katoḥul, bka bi nul baankbanana. ²² Aṣē wo woli alon ampelanun uforta abii, awata, ayeenk iṅaan bti yi ahaṭun, ajeṅ bka bti bi ayeenkun ṭi a kafaṣ baṅaṅ.

²³ « Anwoon aanwo na nji aṣoorēn. Anwoon aantēnkēn pyitrēn batani agar ba. »

† 10:32 Niint alon anklempnuṅ du Katoḥ Kaweek ki Našibaṭi : awo i pṣini pi Lewi. ‡ 10:35 Itaka yi awulun iwo baluk bi ṅnuur ṅtēb bi nalemp. * 11:8 Kēme ṭiki alun kakowa woli aanwula. † 11:15 Beltebul dawo Katim kalon ki Fatana, uweek wi ṅntaayi.

*Untaayi ukak du katoh ki wa
(Maci 12.43-45)*

²⁴ Yetu akak aji : « Untaayi upënle ti ñaan i ubiin awo. Uji uñaay du *pndiis, kala dko dfët, kaya kabi. Wi uyaan awo uunwini, uji uji : “Dkak du katoh ki naan, ki mpënnun.”
²⁵ Wi ukakun, uji utënk ka kawetana ajint, aboman bnuura. ²⁶ Wal mënť, uji uyaar ntaayi paaj na ulon njanwuťun apel wa, nabi kafët da. Ñaan mënť kašë kak wal mënť kawuťen kapel kateeku. »

²⁷ Wi aťiiniin han, kē ñaať alon ašë huuranaan du pntuk meet aji : « Naať ambukiin, abootan, anuurandëni. » ²⁸ Kē Yetu ašë teema aji : « Iwo kaji, banktiinkun Utup wi Našibaťi abot aťaš wa banuurandëni! »

*Baji na Yetu adiiman kē awoona du Našibaťi
(Maci 12.38-42)*

²⁹ Bañaan batuma tum abi, kē Yetu ašë ji na baka : « kawuun ki kawo kawuťaan, kawo ti phepar mlagre mankdiiimanun kē dwoona du Našibaťi. Baankwin nin uko ulon umpati na wi Yonat *Naťupar Našibaťi adiimanun. ³⁰ jibi Yonat* adiimanun biki ubeeka wi Niniwe kē awoona du Našibaťi, hënk di *Abuk Ñiint aklun kadiiman biki kawuun ki kē awoona du Našibaťi. ³¹ Ti unuur wi pwayëš Naših ñaať i utak wi Faba alun kanaťa na bañaan biki kawuun ki, kayuun kē baduknaana, ťiki awoona du kaban ki umundu pbi katiink utup untuťa wi *Falomon naših*, kē alon ašë wo ti ampelun Falomon naših. ³² Ti unuur wi pwayëš, bañaan biki Niniwe balun kanaťa na biki kawuun ki kayuun kē baduknaana, ťiki bukal biki Niniwe, babi wut pujan wi batiinki utup wi Yonat, alon kē ašë wo ti, ampeli Yonat. »

Uhoñ wi unkaniya

³³ Nin ñaan aanji tehan unkaniya kašë tu wa du bñot, kēma kafët wa na kakana, baji baťu wa du bko duuť bankmbiin bahilna bawin bjeehi. ³⁴ Kēš kawoon unkaniya wi uleef wi nu. Woli kēš ki nu kawo kjeb, uleefu bti kak uwo ti bjeehi ; bē woli kamaaki, uleefu bti kak uwo ti bdëm. ³⁵ Taafaraan bjeehi banwoon ti iwi bawo bdëm! ³⁶ Woli uleefu bti uwo ti bjeehi, bē nin bdëm baanwo ti wa, ujeeh wul bti ji woli unkaniya ujeehan ñaan.

*Yetu ašook bafaritay na bajukan Bgah
(Maci 23.4-36)*

³⁷ Wi Yetu akťiiniin han, kē *nafaritay alon ašë du'a pyoban du katohul, kē aya aneej aťo pde. ³⁸ Wi nafaritay awinun kē Yetu

aaññow duna iñen aba jun pde ji udolade wi *bayuday, ašë ñoňar.

³⁹ Kē Ajugun ašë ji na a : « An buk bukun an bafaritay, naji nawent ikoopa na irata yi nan bnuura ti bdig, kašë wut uleefan meet utum na ušal wi kakii na mñot. ⁴⁰ An bawaan nšal biki! Mënť andolon bdig adolan meet i? ⁴¹ Naťëpan řëp naťen bajuuk uko unwoon du irata yi nan meet, wal mënť iko bti išë iwo ijinť ti an.

⁴² « Nawuťani, an bafaritay, nanjaan nawul kafah ki Našibaťi† ti iko bti yi nakjaarun, kado wul bduugëš na bnkaafu, na iko impoti yi natepiin, kašë ťilma pwo batool na pñal Našibaťi. Uko wan wi wi nawoon i lah kado, kašë kawut kaťilma undukiin.

⁴³ « An bafaritay Nawuťani, an nanjalun pto kadun du *itoh iñehanaani Našibaťi, abot aji nanjal banohntënan ti dko di bañaan. ⁴⁴ Nawuťani, an nanwoon ji ihër yi pnguran inwoon iinka umarkaani, yi ñaan ajaan apoš bē aanji meš. »

⁴⁵ Wal mënť kē *najukan Bgah alon ašë jaka : « Najukan, wali iktiiiniin han, ikarun kak di! » ⁴⁶ Kē Yetu ašë teema aji : « An bajukan Bgah kak, Nawuťani, an nanjaan naťu bañaan pkuña bdaaj bdiť kašë wo naando ji nadeen pkoñ ploolan pban ba! ⁴⁷ Nawuťani, naji naniw ihër yi *baťupar Našibaťi te bašinan bafinun baka. ⁴⁸ Hënk nadiiman kē nawo ti udolade uloolan na bašinan. Bukal bafinun kē našë niw ihër! ⁴⁹ Ukaan kē ušal untuťa wi Našibaťi utup aji : “Dluň kayil baťupar naan na *banjañan du baka ; balun kafin balon ti baka, kahañan balon.” ⁵⁰ Kawuun ki keeri kaťop na pñaak pi baťupar Našibaťi bti pi batulun du wi umundu uwoonun. ⁵¹ Balun kahepna ti pkeť pi Abel te kaban du pkeť pi Fakariya i bafinun ti dko danwoon ti ptoof pi umeeša wi bťënan na *dko dyimanaan di Katoh Kaweek ki Našibaťi.† Aa, dťupan, kawuun ki kalun kahepna ti uko wan.

⁵² « Nawuťani an bajukan Bgah namëbanun kaniğsaani ki ume, awo naannee an ti nleefan, abot anenan banjalun pneej baneej. »

⁵³ Wi Yetu apënnun da, kē bajukan Bgah na bafaritay bašë deebaťëra maakan awo ti phepara iko itum, ⁵⁴ ado na pťaawana kahilna katapara bťup.

12

Yetu ašook bañaan ti kalagare

¹ Wal mënťan, bañaan batum maakan adoo pošar. Kē Yetu ašë ji na baťašarul duna :

☆ 11:30 Yonat 3.3-5. ☆ 11:31 1 Baših 10.1-10. † 11:42 Kakit kaji kado ifah iñen, kalon kaji kawo ki Našibaťi.

§ 11:44 Ti bayuday, woli ñaan apoš bhër bi pnguran iťopi, iinji khil pneej katoh kañehanaani Našibaťi bē iindo bañow ajint. ☆ 11:51 Ujuni 4.8; 2 Nñuur nuur 24.20-22.

« Nalipariin uko utajanaan pson wi *bafaritay : kalagare. ² Nin uko ulonj unhankunj uunklunj kawo uunkpën kawinana, kè nin uko ulonj ummeniinj uunklunj kawo uunkmeetaana.

³ « Ukaanj kè uko wi natupunj du bdëm ulunj katiinkana na pnak, uko wi nahoopatunj du meet dandëtuñ ulunj kahuurana du itoh duuñ. »

In i i ñaaj awoonj kado kañi?

(Maci 10.28-31)

⁴ Yetu akak aji : « Dɔupan, an banoh naan : nakdo kañi banhılanunj pfinj uleef ašë wo baanhılan pdo uko umpelunj wañ.

⁵ Ddiimanan i nawoonj biki kado kañi : nadoon kañi Našibañi ankaanj mnhina mi pñëlan du infernu, wi nakeñun. Aa, dɔupan, ul i i nawoonj kado kañi.

⁶ « Baanj bawapar njiiru kañëen nɔnduñ nɔbë i? Kè Našibañi ašë wo aanji ñilma nin uloolan ñi ña. ⁷ Uwel wi bkwow bi nan bti udoo fënana. Naklënk keeri nin ukoolan, ñiki nadëm apel pntuni pi njiiru. »

Pdinan kème ppok Krittü

(Maci 10.32-33; 12.32; 10.19-20)

⁸ Yetu akak aji na baka aji : « Dɔupan na manjoonan, ñaaj ankdinanunj ñi kadun ki bañaaj kè awo nañašaraan, *Abuk Ñiinñ alunj kadinan ñi kadun ki nwanjut ñi Našibañi kaji awo nañašarul ⁹ Kè ñaaj ankpoknunj ñi kadun ki bañaaj, dlunj kapoka ñi kadun ki nwanjut ñi Našibañi. ¹⁰ Ñaaj anktupunj buñaan ñi Abuk Ñiinñ bahılan kalunj kamiira wa, kè woli ñaaj akar *Uhaaš wi Našibañi baanklunj kamiira wa. ¹¹ Woli bañootan pya kawayëš du itoh iñehanaani, kème ñi kadun ki bañih kème bantunja, nawutan kahaajala pme jibi nakyaaj kayenjan nleefan kème uko wi nakyaaj kañup, ¹² ñiki Uhaaš wi Našibañi ujukanan wal mënñ uko wi naktupunj. »

Uhoñ wi ñiinñ nayok nawaanj ušal

¹³ Kè ñiinñ alonj anwoonj ñi pntuk ašë ji na Yetu : « Najukan, jakan na abuk paapa abi nfaašir iko yi ašinun adukaruñ un. » ¹⁴ Kè Yetu ašë teema aji : « Ñiinñ, in abaanj añu'ën pwo nawayëš kème nafašë bka bi nan ba? » ¹⁵ Wi wi Yetu ašaanj aji na bañaaj bti banwoonj da : « Nañašaraan kanjal bka, ubida wi ñaaj uunwoona ñi bka, ahille adoo yok maakan. »

¹⁶ Wal mënñ, kè ašë hoñ na baka aji : « Ñiinñ alonj nayok abi ka nteeh, kè nɔwul nɔdeey nɔtum, ¹⁷ kè ašë wo ñi phepar ñi ušalul aji : “Dbaa do do hum ba? Mënka dko dhankni nɔdeey ñi naan bti.”

¹⁸ « Wi wi ašaanj aji : “Hënk di di ñji kadolonj: dfoñ inkuti yi naan, kañiir indëmunj apel yi, kahank da nɔdeey ñi naan bti na bka bi naan. ¹⁹ Wal mënñ kašë ji na bkwow

naan : ‘Ašë wo, ihank iko itum pa nšubal nɔtum ; noorfënan, ide, idaan, ido kanoha.’ ”

²⁰ « Kè Našibañi ašë ji na a : “Iwi nanaaf, iñañan pñefëñ na utejan wi nña wi. Hënkunj, in akjeñun uko wi ihankaruñ bkwow ba?”

²¹ « Hënk di uwoonj ñi ñaaj anjaaj ahanka hank iko pa bkwow, anwoonj aanji la pyok pi Našibañi. »

Nahañan Našibañi

(Maci 6.25-34)

²² Wi wi Yetu ašaanj aji na bañašarul : « Uko wañ ukaanj kè njakan, nawut kataafal uko ude wi nanumiinj pa ubida, kème iko iwohara yi nanumiinj pa uleef wi nan. ²³ Ubida upel pde, kè uleef upel imiña. ²⁴ Natenan nɔntomaali ; njaanj nɔtepi, njaanj nɔakit, njaanka nin inkuti ihankni nɔdeey, kè Našibañi ašë ji wul ña uko ude. An napel nɔkat di! ²⁵ Ahoñ ñi an ahılanunj ñi manñaaf kahoñalëš unuñ uloolan ñañ ñi ubida wi nul? ²⁶ Woli naandoo hılan pdo uko wi, unwoonunj umpoñi, we uwoonj pñaaf iko indukiinj?

²⁷ « Natenan iñeñ inuura yi ugof wi uñeñ jibi ijaaj idëm, iinj iñlemp, iinj iñsiir. Kè nšë jakan, *Falomonj nañiñ ñi pdëm pi nul bti, aambaanj kañëgi'aara ji kalonj ñi ya. ²⁸ Ujaagal uwo nña du uñeñ, faan balunj bafël wa du bdoow, kè Našibañi ašë ji woharana woharan wa iko inuura. An nanwoonj naan-fiyaar akëšan, nameen na manjoonan kè Našibañi alunj kawoharënan kak.

²⁹ « An kak, nakdo kala uko ude kème uko udaan, nawutan kahaajala. ³⁰ Iko wañ yi yi banwoonj baanfyaar Našibañi bajaaj babi wo wo ñi pla, kè an, Aşinan ame kè nanuma iko mënñ. ³¹ Nawo i kañëp ñëp kala Pşih pi nul, našë nayeek kak iko mënñ. »

Nalaan pyok pi bañi

(Maci 6.19-21)

³² Yetu akak aji na baka : « An nanwoonj batani bmpoñi, naklënk, ulil Aşinan kè awulan Pşihul. ³³ Nawaapan bka bi nan nabot nañen itaka bajuuk. Nawoon na nɔmbootu nwanwoon njaanj nɔtowa. Nañun bka bi nan du Našibañi. Baankya katoka da. Bakiiñ baanhılan kaban ba, kème nɔbob nɔtok ba. ³⁴ Na manjoonan, dko di bka bi nan bawoonj dul di kañëb ki nan kakwoonj. »

Balemp banwoonj bten ayoonk ubi Abuk

Ñiinñ

³⁵ « Nabomandëran, nawohara iko yi ulemp, nawutan njaniya ñi nan nɔado kayik. ³⁶ Nawoon ji balemp bankyoonkunj ajug baka awoona bniim, bahaabëša plëman wal wi akbihañ bi kakob ñi pa. ³⁷ Balemp biki aktënkunj bawo bten wal wi akbanunj banu-urandëni! Dɔupan na manjoonan, ajug baka awohara iko yi ulemp, kado baka bañi kašë kayiñ baka. ³⁸ Woli ajug baka abi na mnjel,

kême aţep mnjel, woli aţenk balemparul k  bawo bten, banuurand n keeri!

³⁹ « Nameen bnuura uko wi : woli ajug katoh ame lah wal wi nakij awooŋ i kabi, aankwuta aneej du katohul. ⁴⁰ An kak nabomand ra,  ki *Abuk  niin  aluŋ kabi  i wal wi nawooŋ naanha i. »

Ba asar Yetu bawo kado bnuura ulemp wi a uuŋ baka pdo

(Maci 24.45-51)

⁴¹ K  Timoŋ Piyeer a e ji na Yetu : « Ajugun, un ba asaru nkaan k  ikho i haŋ, k me ba aan bti baka? » ⁴² K  Ajugun a e teem aji : « In awooŋ nalemp natool natit i ajug katoh ak uuŋ  i kadun ki ba aan biki nul, ado kawul baka kafah ki ndeey ki baka uwoori ubanle. ⁴³ Nalemp i ajug katoh ak enkuŋ  i ulemp wi a u'u luŋ wal wi akkakuŋ, uŋ m nt anuurand ni. ⁴⁴ D pan na manjoonan, ajug katoh ahankana bka bi nul bti. ⁴⁵ B  woli nalemp aji  i u alul k  ajugul ajon ubi, a e na a akob balemp biin  na baa , ade adaan akuŋ, ⁴⁶ ajug nalemp m nt aluŋ kabi,  i unuur wi awooŋ aankyoonka, na wal wi awooŋ aamme, ka e kahajana bnuura kabot kadola jibi bajaan bado na ba aan banwooŋ baanfiyaar Na iba i.

⁴⁷ « Nalemp ammeen uko wi ajug katoh a aluŋ, a e wo aamboman nin ukoolan k me ado wi a aluŋ ul  i uleeful, aluŋ kakoba maakan. ⁴⁸ K  an aan ado uko unke uŋ bakoba b  aamme, akoba bti u.  aan i bawuluŋ uko utum, baluŋ kahepara uko utum, k  i bahankanuŋ iko utum, baluŋ kahepara kak iko intumuŋ apel. »

Yetu aambi bi p ij mnjeeh, bpa  er bi bi a ijun

⁴⁹ Yetu akak aji : « Dbi  i umundu p ij bdo, a e  al bado bi bateh teh! ⁵⁰ Dwo i kaneej  i mnha i* jibi  aan ajaan aneej  i meel woli ayeenk *batitmu, k  u al wi naan u e  ela  ela maakan ji mbi ndo kaneej  i ma.

(Maci 10.34-36)

⁵¹ « Na al aji dbi bi p ijan btiinkar i? Aa, d pan, dbi bi p ij bways er. ⁵² Kajunna n a, woli ba aan bawo ka een  i katoh, baanktiinkar, bawajan  bana ara bat b, bat b bana ara bawajan . ⁵³ Ajug katoh aluŋ kana ara abukul  iin , abuk katoh  iin  akut ana ara a in.  aa  ana ara abukul  aa , abuk katoh  aa , ana ara anin,  aa  nayotan ana ara ahar abukul, ababul akut ana ara anin ayinul. »

Pten kame iko ink epun

(Maci 16.2-3)

⁵⁴ K  Yetu a e ji na pntuk : « Woli nawin inf luŋ k  ij n du kayoba,  i dko m nt naji

naji u ubal ubi, k  uji ubiha. ⁵⁵ K  woli uyook ufuu na btammaŋu, naji naji dko dayik n a, k  daji dayika. ⁵⁶ An balagare, nahil pme uko wi iko yi ba i na yi mbo  ijakuŋ, a e wo naanhil pyikr n uko wi Na iba i akdolun n a di. »

(Maci 5.25-26)

⁵⁷ « K  we ukaan k  naanji nayikr n an  i n eefan uko unwooŋ unuura  i k e ki Na iba i? ⁵⁸ Woli iya na  aan alon i nakaan b up du *uruha, doon kala pba p om na a  i bgah, ka i a oo u du kadun ki naway e, uŋ m ntan awulu nalemparul awatu ukalabu . ⁵⁹ D pu, iink n du ukalabu  b  inluka te pataka pbaa saani. »

13

Nawutan pjuban na el e   bida

¹  i n al m nt, k  ba aan balon ba e bi, akakal e  Yetu uko wi bagalilay, biki *Pilat adoŋ k  bafin  k  p aak pi baka panaakiir na pi n taam n i ba iuŋ afinar Na iba i. ² K  a e teem baka aji : « Na al aji bagalilay m nt bawo bajuban apel bagalilay bandukiin bti ukaan k  bahaj haŋ i? ³ D pan m nt h nk da, nawutan pjuban, na el e   bida k me nake  an bti ji baka.

⁴ « K  ba aan i een na bakreŋ biki pmbos pweek pi uniw wi Filowe pajotnuŋ afin, na uur k  bajuban apel ba aan biki Yerutalem bandukiin bti i? ⁵ D pan, m nt h nk da, woli naanwut pjuban, a el e   bida nake  an bti ji baka. »

Uho i wi bko banwooŋ baanji babuk

⁶ K  Yetu a e kakal e  ba aan uho i wi : «  iin  alon abi tepi blemani* du u eek wi nul. Abi pmar mnlemani a e wo aant nk nin ploolan  i ba. ⁷ Wi wi a aan aji na nalemparul : “Ddo n subal n wajan  n i njaki kabi pmar mnlemani b  m n i ka  nk ba babuk. Tiban ba. Babaa wo i kado kanooran mbo  we ba?” ⁸ K  undu a e teema aji : “Ajugun, wutan ba kak piikal, nwu  e  mbo   i p eef pi ba, mm nan ba. ⁹ Ulome baluŋ babuk. Woli baambuki, kbaa tib ba.” »

Yetu ajeban  i unuur wi pnoorf n wi bayuday  aa  ant akmuŋ

¹⁰ Yetu awo  i pjukan du *katoh ka ehanaani ki bayuday kalon  i *unuur wi pnoorf n. ¹¹ K   aa  alon a e wo da i untaayi udolon k  a ak m ado n subal i een na bakreŋ ; anjuuk aankak ahil nin phetan uleef. ¹² Wi Yetu awinuluŋ a e du'a aji na a : «  aa u, pmaak pap n  i iwi. » ¹³ Wi wi a aan apafa i en,  i dko m nt k  aheti, a e jun pbeeb Na iba i.

¹⁴ K  naweek i katoh ka ehanaani a e deeba  uko wi Yetu ajebanuŋ  i unuur wi

* 12:50 Bapiit  i ugrek aji : Dwo i kayeen batitmu.

* 13:6 Bapiit aji bko m nt bawo Figuiet  i umbaabu.

pnoorfën. Aṭiini wal mēnt̄ na pntuk pi bañaan aji na baka : « Naka ṅnuur paaj ṅi ṅaan ajaan awo kalemp. Nawo i kabi ṅuṅ ṅnuur mēnt̄ pdo bajebanan, mēnt̄ ṅi unuur wi pnoorfën wa. »¹⁵ Ajugun kē ašē teema aji : « An balagare! ṅi unuur wi pnoorfën, jēm andoli ṅi an aji fēnēs uwit wi nul kēme ubuuru wi nul du kampen kañoof wa uya udaan i? »¹⁶ Kē ṅaaṭ i, anwoon i pntaali pi *Abraham, i *Tatana atanuṅ ṅṅubal iṅeen na bakreṅ, aanwo i kafēnēša ṅi unuur wi pnoorfën i? »¹⁷ Wi ajakuṅ han, kē ban-klaṭuluṅ bti bašē kowa fuṭ, bañaan kē bašē lilan ṅi iko inuura iweek bti yi akdolun.

Uhoṅ wi pbuk pmpoṭi panjaan pabuk bko
(Maci 13.31-32; Markut 4.30-32)

¹⁸ Wal mēnt̄an kē ašē ji : « Na we wi *Pṣih pi Naṣibaṭi panaamuṅ ba? Kē na we wi nhilanuṅ pnaamnt̄en pa ba? »¹⁹ Pawo ji pbuk pmpoṭi pi ṅaan ajejuṅ atepi du uṭeehul. Kē panaṭaa, akak bgof, kē ṅkat ṅadoo bi ado intan ṅi inah yi ba. »

Uhoṅ wi uko utajanaan pṣon
(Maci 13.33)

²⁰ Yetu akak aji : « Na we wi nhilanuṅ kanaamnt̄en *Pṣih pi Naṣibaṭi ba? »²¹ Panaam ji bko btiṣu bi ṅaaṭ ajaan aṭu ṅi pṣon pṭum te pado taaj bti. »

Plēman pammiṅuṅ

²² Wi Yetu akyaanṅuṅ pban Yerutaalem, aṭēpna ṅi ṅbeeka na ṅfēt ajukan ašē ya.²³ Kē alon ašē ji na a : « Ajugun, bañaan bantiinku bakluṅ kabuur i? » Kē ašē ji na baka :²⁴ « Natamaan naneejna plēman pammiṅuṅ, ṅiki dṭupan, batum baluṅ kado na pneej bē baankhilan. »²⁵ Woli ajug katoh anaṭa adoo tuh plēman, kē našē hoj du bdig, nakob plēman kabot kakooṭ bahaabēšan kaji « Ajugun, haabēṣun plēman. » Ašē teeman kaji : « Mēmme di nawoonuṅ. »²⁶ An našē ji na a : « Nde akuṭ adaan na iwi, kē ikuṭ ajukan ṅi igah yi nun. »²⁷ Ul kašē teem kaji : « Mēmme di nawoonuṅ, an bti bado buṭaan, nalowaan. »

²⁸ « Naluṅ kawooni, kadeebaṭ, katibrēn iṅiṅ wal wi nakluṅ kawin *Abraham na *Itaak na *Yakob na *baṭupar Naṣibaṭi bti du Pṣih pi Naṣibaṭi, an ṅi ṅleefan bašē bafēlan bdig. »²⁹ Wal mēnt̄, bañaan bašē bapēna amayar unuur, kayoba, btamṣanka na btammanu kabi pmaar ufettu uweek du Pṣih pi Naṣibaṭi. »³⁰ Kē hēnk di di baloṅ ṅi bambaaṅṣaanuṅ bakluṅ kawo bateek, kē baloṅ ṅi bateek baluṅ kawo babaanṣaani. »

Yetu aṭēgara Yerutalem
(Maci 23.37-39)

³¹ ṅi wal mēnt̄an kē *bafaritay baloṅ bašē bi ṅi Yetu aji na a : « Pēnan ṅi dko di iya dmpaṭi, *Herod anjal kafinu. »³² Kē ašē teem aji na baka : « Nayaan naji na unfēs

wan; »³³ « dpēnan ṅntaayi ṅi bañaan kabot kaje-ban bañaan ṅta na faan, unuur uwajaṅt̄en, nšē mba ulemp wi naan. »³⁴ Kē nšē wo i kaya na bgah naan ṅta na faan na kankoṭan. Hēnk di uwoon, na manjooan nin *Naṭupar Naṣibaṭi aloṅ aanhil kakeṅna du dko dlon dampaṭi na Yerutalem.

³⁴ « Yerutalem, Yerutalem, iwi injaan kfiṅ baṭupar Naṣibaṭi, katap biki ayiliṅ mna-laak, ṅyaas ṅtum ddo na pṅonkrēn babuku jibi uguk ujaan uboof ṅbuk wa, kē ipoki. »³⁵ Ḕnhēn, Naṣibaṭi aluṅ kadukaran katohan. Kē nšē ṭupan, naankak awinēn te wal wi nakluṅ kado kaji : « Bnuura bi Naṣibaṭi ṅi ankmibiṅ ṅi katim ki Ajugun ! »

14

Yetu ajeban ṅiṅ anwoon na ṅntēṅ

¹ ṅi *unuur wi pnoorfën uloṅ Yetu aya pyoban du uko naweek aloṅ i *bafaritay, kē bañaan bašē wo ṅi ptena bnuura. »² Kē ṅiṅ aloṅ anwoon na ṅntēṅ ašē wo ṅi kadunul. »³ Wi wi Yetu aṣaan ahepar *bajukan Bgah na bafaritay aji : « Bgah bi nun badinan ṅaan ajeban namaakal ṅi *unuur wi pnoorfën kēme baandinani? »⁴ Kē bašē yomp. Yetu kē ašē ban namaakal ajebana ašē dola kē ayaa. »⁵ Wi wi aṣaan aji na baka : « Ahoṅ ṅi an awoon aankpēnan ṅi dko mēnt̄ abukul kēme uwitul unjoti ṅi plik ṅi unuur wi pnoorfën ba? »⁶ Kē baanhinan ateema.

Pdat dko dṭo

⁷ Yetu awin kē bambiṅ pyoban baji badat dko dṭo di kadun, ukaṅ kē ahoṅ na baka, aji : »⁸ « Woli badu'u ufettu wi bniim, wutan kaya kaṭo du kadun. Iwo kaṭi nayoban ampeliṅ abi aban, »⁹ andu'anaṅ pyoban iwi na a ašē bi, aji na iwi iṅen ṅiṅ mēnt̄ aṭo. Wal mēnt̄ inaṭa kawo na mnkow kaya kaṭo du kafet. »¹⁰ Kē woli badu'u ufettu, yaan iṭo du kafet, andu'iṅ pyoban abile, ašē ji na iwi : « Nanoh ṅogan moṅ kadun. » Wal mēnt̄, idēm ṅi kadun ki bañaan bti banṭoon na iwi ṅi umeeṣa. »¹¹ Hēnk di uwoon, ṅaan ankdēmanuṅ bkowul, baluṅ kawalana, kē ankwalanuṅ bkowul, baluṅ kadēmana. »

Naduun bajuuk pyoban

¹² Yetu akak aji na andu'uluṅ pyoban : « Woli idu bañaan pyoban kēme pde kañah, wutan kadu banohu, bubuk ṣaaṣ, bayiṭu kēme bakinṭu bayok, ṅiki bukal baluṅ kadu'u kak pyoban kēme pde kañah, uwo baluk bi nu. »¹³ Kē woli ido ufettu, ṭēpan ṭēp idu bajuuk, banṭakmuṅ, bankjiinkuṅ, na bakuul, »¹⁴ iṣē inuurandēn, ṅiki baankhilan pluku. Na manjooan, iluṅ kaluka ṅi wal wi bañaan batool baknaṭiṅ ṅi pkeṭ. »

Bampokuṅ pbi pyoban
(Maci 22.1-10)

¹⁵ Wi alonj ti biki baduun pyoban atiinkun uko wanj ašë ji na Yetu : « Anklunj kačo kade du *Pših pi Našibaŋi anuurandën! »

¹⁶ Kë Yetu ašë ji na a : « Ñiintj alonj abi wo i pdo ufettu uweek ašë du bañaan batum. ¹⁷ Wi wal wi pde kañah ubanuŋ kē ašë yil nalemparul aya aji na biki aduun: “Nabiini, kañah kabaa.”

¹⁸ « Kē bašë junna aloolan aloolan bukal bti pji amiir baka. Nateek aji na a : “Dba nug nug uŋeeh, dwo i kaya pten wa, dkooŋu kooŋ miiraan.” ¹⁹ Kē alonj aji na a : “Dba nug nug ŋngit iŋeen njaari dya hēnk pten jibi ŋaklempi, dkooŋu kooŋ miiraan.” ²⁰ Alonj kē aji na a : “Dba niim niim hēnkun, ukaanj kē mēnhilan pbi.”

²¹ « Kē nalemparul aya akakalēš ajugul uko wi bateemulun. Ajug katoh adeebaŋ wal mēntj ašë ji na nalemparul : “Taraan iya du iyiti na igah yi ubeeka iŋjēn ti, bajuuk, baŋtakmun, bakuul na bankjiinkun.” ²² Kē nalemparul aya akak aji na a : “Naweek, ddo uko wi ijakuŋ kē dko daantum tum.” ²³ Kē ajug katoh ašë ji na a wal mēntj: “Yaan na igah yi ŋŋeeh ido kaŋaš iibiŋ, id-abēr bañaan, katoh naan kahilna katum.” ²⁴ Dŋupan, nin alonj ti bateek biki nduunj aankñem kañah naan. »

*Pduk iko bti kaŋaš Yetu
(Maci 10.37-38)*

²⁵ Bañaan batum bawo ti ppoš na Yetu ; kē ašë kok aji na baka : ²⁶ « Woli ŋaanj abi ti nji bē aanŋalēn maakan apelan ašin, anin, aharul, babukul, baŋa'ul na baweekul na uleeful kak, aanhil pwo naŋašaraan. ²⁷ Anwoonj aankunŋa krut ki nul kadinan phaj ji nji udole wo ti pkeŋ, kapoš ti kafetj ki naan, aanhil pwo naŋašaraan. »

²⁸ « Ahoŋ ti an ajaanj aŋal pniw katoh kaweek bē aanji dun kaŋo kaŋal bnuura katen itaka yi anumiin, kame me ahilan pniw ka kaba? ²⁹ Woli aando haŋ, ajun pniw bē aambi hilan pbaañēš, bankwinunj ka babaŋa ³⁰ kaji : “Ŋaanj i ajununj pniw bē aanhilan pbaañēš!”

³¹ « Kē naŋih ahoŋ ajaanj wonti aya pgut na naŋih alonj aanji dun kaŋal katen me ahilan na bangoli iŋeen-week nŋaaš iŋeen week (10.000) pgut na anwoonj na bangoli iŋeen-week nŋaaš iŋeen-week ntēb ba (20.000)? ³² Woli aanhilani, ayil du naŋih undu wi ahumuŋ nlowi, kakooŋa batiinkar. ³³ Kē hēnk di uwoonj, woli alonj ti an aanduk bka bi nul bti aanhil pwo naŋašaraan. »

*Pnam panyaŋun
(Maci 5.13; Markut 9.50)*

³⁴ Yetu akak aji na baka : « Pnam pawo uko unuura, pašale kak ayaš, bakakanaan kataabare ki pa na we ba? ³⁵ Nin paankak

anuura pa mboš, kēme pa umēñan ; paji pafēl.

« Ankaanj ibaŋ itiiinkni, atiinkan. »

15

Uhoñ wi unkaneel umpoŋi unneemunj akuŋ awinana

(Maci 18.12-14)

¹ *Bakobraar daaša na bado buŋaan bti baji baŋog Yetu, katiinka. ² *Bafaritay na *bajukan Bgah bašë kahoopaŋer kaji : « Ñiintj i aji naakiir na bado buŋaan, kabot kade na baka. »

³ Kē Yetu ašë hoñ na baka aji : ⁴ « Ahoŋ ti an ajaanj aka nŋe ŋkaneel iŋeen-week ašë neemandēn uloolan, aanji duk ŋundu du pšaar, kaya pla unneemunj, te wi awinaŋ wa? ⁵ Wal wi awinunj wa, aji lilan maakan, kalap wa, ⁶ kaya katoh, kadu banohul na bakinŋul, kaji na baka : “Nalilaan na nji, dwin unkaneel wi naan unneemunj.” ⁷ Kē hēnk di uwohan, mnlilan mnweek manwo du baŋi pa nado buŋaan aloolan anŋēlŋun ubida kapel bañaan batum * banwoonj baŋool, banwoonj baanuma pŋŋēlēš ŋbida. »

Uhoñ wi baluk banneemunj akuŋ awinana

⁸ « Kē ŋaaj ahoŋ ajaanj wonti aka baluk bi ŋnuur iŋeen, ašë neemandēn baluk bi unuor uloolan, aanji tehan unkaniya, kawet dko bnuura, te wi awinunj baluk mēntj i? ⁹ Wal wi awinunj ba, aji du banohul na bakinŋul kaji na baka : “Nalilaan na nji, dwin baluk bi mbiin aneemandēn.” ¹⁰ Hēnk di mnlilan manjaanj manwo ti ŋwanjut ŋi Našibaŋi pa nado buŋaan aloolan anŋēlŋun ubida. »

Uhoñ wi napoŋ anneemunj akuŋ awinana

¹¹ Yetu akak aji na baka : « Ñiintj alonj abi ka bapoŋ batēb. ¹² Anwoonj nabaša kē ašë ji na ašin : “Paap, wulaan kafah ki naan ti bka bi nu.” Kē ašin afaaš baka bka bi nul. ¹³ Wi nabaša adolonj ŋnuur ŋntiišu ašë ŋonkrēn bka bi nul bti, atool aya du utak ulonj unlowunj atok token bka bi nul ti unoh.

¹⁴ « Wi atokunj bka bi nul bti, kē ubon wi katēr ilēmēt ušē mara mara ajot ti utak mēntj, kē ajun pwo ti kanuma. ¹⁵ Wi wi ayaanj aneey ulemp du ŋiintj alonj i utak mēntj, kē un mēntj aŋu'a pŋer ŋnkuma. ¹⁶ Ado ji ŋal pde ilēfa yi ŋnkuma katumanaan kayinj bē nin alonj aanji ŋena ya. ¹⁷ Wal mēntj kē ašë ŋalntēn aji : “Balem hum bawoonj du uko paapa, aji bade kayok kado dukŋen, kē nji nšē wo ti akeŋ ubon! ¹⁸ Dkak du paapa kaji na a : ‘Paap djuban ti kadun ki Baŋi abot ajuban ti kadunu ; ¹⁹ mēnkak ataanj na pdu ana abuku, jejaan ji alonj ti balem biki nu.’ ²⁰ Kē hēnk di atoolunj pkak du ašin.

* 15:7 Bapiit ti ulibra aji bañaan iŋeen kañeen kalonj na kañeen kalonj (99).

« Ahum nlowi, k  a in a e wina, abot a agi'a ; a iira, ajotna, amooka bnuura. ²¹ K  abukul a e ji na a : "Paap, djuban  i kadun ki Ba i abot ajuban  i kadun ki nu, m nkak ataaj na pdu'ana abuku." ²² K  a in a e ji na balempr biki nul : "Nataaraan, na ijan kami a kannuurnaaniin, nawohar na, na u'ana paneel  i pko , nabot na u'a i apaat  i iho . ²³ Nayaaran uwit ummagnu   i batani nafi , n e,  noha, ²⁴ abuk naan anna un  i abi ke  a e kak  i umundu, abi neem, a e winana!" K  ba e wo  i unoh.

²⁵ « Bajeen  niin  awo wal m ntan du u eeh. Wi akbiin, a og katoh a e tiink k  bakkob abot aki. ²⁶ Adu wal m nt nalemp i a in alon ahepara uko umba'i duk awo wo. ²⁷ K  un ateema aji : "A a'u abiin, k   aa  afi  uwit ummagnu   iki akak najoob." ²⁸ K  bajeen a e deeba , apok pneej katoh. K  a in a e p n akoota. ²⁹ K  a e teema aji : "Ddo n subal  tum, alemparu, m mbaan  apoka nin pdo uko wi ijaku , k  iimbaan  a enar n upi umpo i nnohnaana na bat nt naan ; ³⁰ k  abuku i a aan akak, ul anyaan ade bka bi nu na baat bawu aan aba, k  i e do k  bafi  uwit ummagnu !"

³¹ « K  a in a e ji na a : "Abuk naan, iwi, iji kwo na nji na  nuur nuur, uko wi nkaan bti uwo wi tu. ³² K  n e wo i kanoha kabot kawo  i mnlilan,  iki a a'u i abi ke , a e kak  i umundu ; abi neem a e winana !" »

16

Namali natit

¹ Yetu abot aji na ba a arul : «  niin  alon nayok abi ka namali, k  ba e kee aara du a aji atoka bka. ² K  ado k  badu namali a e ji na a : "We wi mbaan atiiink k  baktup  i iwi ba? Yuujaan jibi idolun na bka bi naan, h nku  m nkak anjal iwo namali i naan." ³ K  namali a e  al aji : "Dbaa do we, wi ajug katoh ap nanaanun  i ulemp? Pya kajaar? M nhinan ka. B ehan? Dkowa ba. ⁴ Yoow! Dme uko wi nji kadolun wi bakp nanaanun  i ulemp, pa ba aan bahilna bayeenk n du itoh yi baka."

⁵ « K  h nk di di ado n k  badu bante un ajug katoh k  bakbiina aloolan aloolan, aji na nateek : "Hum di di i e un ajug katoh ba?" ⁶ K   niin  ajaka : "Iniibi* i een-week yi uk ra" k  aji na a : "Nje kakaarta ki nu,  oon itaran i iit iniibi i een-ka een." ⁷ Akak aji na alon: "K  iwi, hum di di i e un ajug katoh ba?" K  ateema aji : "Iniibi iweek i een-week yi maaj" k  aji na a : "Nje kakaarta ki nu, i iit iniibi iweek i een bakre ." ⁸ K  ajug katoh a e ma  namali naguuru un jibi adolun mntit h nk. H nk di uwo n, ba aan

banjalun umundu wi batit  i mnwo mi baka na bat nt baka apel biki bjeehi bi Na iba i. »

P jan itaka bnuura

⁹ Yetu akak aji : « D upan : nalaan banoh na itaka yi umundu wi bu aan wi, nahilna unuur wi iko yi umundu wi ikbaan, bayeenkan du itoh yi ba i inwoon yi m no. ¹⁰ Anwoon natool  i uko umpo i wi bawulu-lun aji wo natool  i utum, k  anwoon aanwo natool  i umpo i aanji wo natool  i utum. ¹¹ Woli naanwo batool  i pyok pi umundu wi bu aan wi, in akun kawulan pyok pi manjoonan? ¹² K  woli naanwo batool na bka bi  aan nampa i, na al aji Na iba i alun kawulan banwoon bi nan i?

¹³ « Nin  aan aanhil kalempar ba ih bat b : apok alon ka al undu, k me am ban alon, ka e beeh undu. Naanhilan kalempar Na iba i kabot kalempar itaka. »

N up  lon kak  i Yetu

(Maci 11.12-13; 5.31-32; Marku 10.11-12)

¹⁴ *Bafaritay banjaan ba al itaka batiink iko m nt bti a e berj Yetu. ¹⁵ K  a e ji na baka : « An nawo ba aan banjaan badaar kawo batool  i kadun ki ba aan k  Na iba i a e me n al  i nan. Uko wi ba aan bad manun uji uwo unwu un maakan  i kadun ki Na iba i.

¹⁶ « Ji *Yowan Nabattaar abi ado kabi, *Bgah bi Moyit na *ba upar Na iba i bawoon ; du wal wi abiinun k  ba e  upan *U up Ulil Unuura wi P ih pi Na iba i, k  ba aan bti bataman ado na pneej  i pa. ¹⁷ Ba i na mbo  manyojnun ptok apel uko uloolan umpo e aanun  i *Bgah bi Moyit.

¹⁸ « Naan andookun aharul aku  aniiim alon ajuban pjuan pi piin , k  anniimun  aa  i ayinul andookun ajuban pjuan pi piin . »

 niin  nayok na Lataar najuuk

¹⁹ Yetu akak aji : « Ubi ka  niin  alon nayok, anjaki  e a kabot kade bnuura, kawo  i unoh na  nuur. ²⁰ K  ba e f l  i pl man pi katohul  niin  alon najuuk i bajaan bado Lataar  i uleef unniinkun  jad. ²¹ Ado ji  al  al pje ent ituk injotnun  i ume a wi nayok. Nbu   jadoon aji  alaj  jad  i nul. ²² K  najuuk un  i abi ke , k   jwanjut  aya na a k  a o akab du *Abraham. K  nayok abi ke  kak, k  bamoya.

²³ « Wi nayok awoon du mnke , ahaj maakan, a e kat ke  awin Abraham du kalowan, k  Lataar a o a oga. ²⁴ Wi wi ahuuranun adu'a aji : "Abraham Paapa,  agi'aan, iyil Lataar atoop pko   i meel abi  owan pndem nt, dhaj maakan  i bdo bi." ²⁵ K  Abraham a e teema aji : "Abuk naan, le an k  iwin bnuura wal wi iwoon du mbo , k 

* 16:6 Kaniibi kandoli kawo  litru i een  jawan   na paaj na ulon. † 16:20 Lataar dawoon Na iba i aji  enk.

Lataar ul, ašè wo ʈi mnhaj. Hènkuŋ awo ʈi atuumara, iwi kè išè haj. ²⁶Tenan kak: bwal bweek bakak apaʈèšun na an, banjalun pʈèp bahilna bawo baanktèp, ñaaj aanhil pmuur bwal bi kabi du un.”

²⁷ « Kè nayok ašè ji na a wal mènʈ: “Keeri Paap, dkootu koot, yilan Lataar du katoh ki paapa, ²⁸dka babak paapa kañeen; aya aʈup baka uko wi awinun, bawutna kabi kak ʈi dko di mnhaj di.” ²⁹Kè Abraham ašè ji na a: “Bawo na nlibra nji *Moyit na nji *baʈupar Našibaʈi, baʈiinkan uko wi baʈupun ʈi nja.” ³⁰Kè ñiinʈ nayok uŋ aji na a: “Uunkkèša kèš baka, bè woli ñaaj anwoonun du mnkeʈ aya ʈup baka, bawut pjuban, kaʈèlèš njbida.” ³¹Kè Abraham ašè ji na a: “Wi bawoon baanji baʈiink *Moyit na baʈupar Našibaʈi, woli ñaaj adoo naʈa ʈi pkeʈ abi aʈup baka, baankteha te.” »

17

Pjuban na pmiirad

¹ Kè Yetu ašè ji na baʈaşarul: « iko inhinanun kado bañaan bado buʈaan iinhinan kawaanana, kè ñaaj anšaan ʈij ya ašè wuʈan! ²Uhokan pa a batana plaak pweek bawata du bdèk, kè di pwuta ado alon ʈi bapoʈ biki* Našibaʈi aʈot ʈi pjuban. ³Naʈafaraan!

« Woli atènʈu ajubanu, ʈiiniin na a, woli awut pjuban, kmiira. ⁴Kè woli ajubanu nyaas paaj na ulon ʈi unuur, akuʈ abi nyaas paaj na ulon aji na iwi: “Miiraan” kmiira. »

Pfiyaar pi nalempar Našibaʈi

(Maci 17.19-20)

⁵ *Banjañan baji na Ajugun: « Hoʈalèšan pfiyaar panwoon ʈi un. » ⁶ Kè aji na baka: « Woli naka lah pfiyaar panliŋun na pbuk pi maaj, najile na pnʈeen pi: “Dètadiiran iya ijab du bdèk,” paʈiinkan! »

Plempar Našibaʈi na byompan

⁷ « Ahoŋ ʈi an ajaan aji na nalemparul najaar kème nayafan woli awoona uʈeeh: “Faraan, biin iʈo ide?” ⁸ Aambaa ʈèp ʈèp kaji na a: “Juñaan kañah, ibot iʈèlèš iko ibi iyišen, te ndo nde mbot ndaan, ibale kbaa de kabot kadaan.” ⁹ Aanka na pwula nin uko ulon, ʈiki ado uko wi ajakulun. ¹⁰ Kè hènʈ di uwoon pa an: wal wi nadoli uko bti wi Našibaʈi ajakanan nado, najakan: “Nwo balemp ʈaŋ, njo uko wi nwoon biki kado.” »

Biinʈ iñeen bamaak bdoo

¹¹ Wi Yetu atoolun pya Yerutalem, ašè ʈèpna nɔmbar nji nʈaak nji *Famariya na *Galilay. ¹² Wi akneejuŋ ʈi untanka ulon, kè biinʈ iñeen bammaakuŋ bdoo bašè bi pyit na a, ašè naʈ alow, ¹³ ahuuran aji: « Yetu, najukan, ñagi'un. »

¹⁴ Wi Yetu awinun baka ašè ji: « Nayaan nawinana du baʈenjan biki Našibaʈi. » Wi bakyaan na bgah, ašè mara mara ajeb. ¹⁵ Kè alon ʈi baka, wi awinun kè ajebi, ašè wuğša, awo ʈi phuuran, adèman Našibaʈi. ¹⁶ Abi, aʈot ʈi ihoʈ yi Yetu ašè beeba. Niinʈ mènʈ, awo i utaak wi Famariya. ¹⁷ Kè Yetu ašè hepar aji: « Biinʈ iñeen bti baanjebi i? Kè biki kañeen kalon bandukiin bawo ʈun ba? ¹⁸ Alon ʈi baka aankan ado bi kabi kadèman Našibaʈi, niinʈ i anwoon aanwo *nayuday akakuŋ ʈaŋ abi adèmana! » ¹⁹ Wi wi Yetu ašaan aji na a: « Naʈiin iya, pfiyaar pi nu pabuuranu. »

Ubi wi Pših pi Našibaʈi

(Maci 24.23-28,36-41)

²⁰ *Bafaritay bahepar unuur ulon Yetu lum di *Pših pi Našibaʈi pakbiin, kè ateeem baka aji: « Ubi wi Pših pi Našibaʈi unukwinana, ²¹ kè ñaaj aanko kaji: “Tenan: pawo ʈi! Kème: pawo moŋ.” Pših pi Našibaʈi pawo ʈi ptoofan. » ²² Yetu akak aji na baʈaşarul: « Nnuur nlon nabi, nji nakluŋ kaŋal pwin *Abuk Niinʈ unuur uloolan ʈaŋ, bè naankwina. ²³ Balun kajakan: “Awi moŋ!” “Awi wi!” Nakya da, naktiir da. ²⁴ Jibi kaliik liik kajaan kawoona kabaŋ kalon ki baʈi, kajeehan baʈi bti, hènʈ di di Abuk Niinʈ akluŋ kawo ʈi unuur wi nul. ²⁵ Kè ašè wo i kahaj maakan duna, kawuun ki kabot kapoka.

²⁶ « Uko umbiin awo ʈi wal wi Nowe ukaan awo ʈi nwal nji Abuk Niinʈ. ²⁷ Bañaan bawo wal mènʈ ʈi kande na udaan, aniim, awul babak baka iniim, te unuur wi Nowe aneejuŋ ʈi upuur wi meel uweek, kè ušubal uweek ušè jot, atuman idèk, kè bayoora bukal bti.*

²⁸ « Kè hènʈ di uwohan ʈi wal wi Lot: bañaan bawo ʈi kande na udaan, anug, awaap, atepi, aniw; ²⁹ Kè unuur wi Lot apènuŋ ʈi Fodom, Našibaʈi kè ašè do ušubal wi bdoo, na pdèpalèn panktèradun kè papèna baʈi, aŋin baka bukal bti.* ³⁰ Kè hènʈ di di uklun kawo, ʈi unuur wi Abuk Niinʈ akluŋ kawinana.

³¹ « ʈi unuur mènʈ, ñaaj anwoon ʈi ušaala, awutan kaneeraj iko yi nul. Kè hènʈ di ukwohan pa ñaaj anyaan uʈeeh, awutan kawuğša pʈiis. ³² Nalešan uko undolon ahar Lot*! ³³ Ankdoon na pbuuran ubida wi nul alun kawaan wa, kè anwaanun ubida wi nul alun kabuuran wa. ³⁴ Dʈupan: na utejan mènʈ, bañaan batèb bapiinʈ ʈi kališa kaloolan: alon ajejana, alon aduka. ³⁵ Baat batèb bawo ʈi pson: alon ajejana, alon aduka. [³⁶ Biinʈ batèb bawo du uʈeeh: alon ajejana, alon aduka.] » ³⁷ Kè baʈaş Yetu bašè hepara aji: « Ajugun, ʈun di di iko mènʈ

* 17:2 Bapoʈ biki: Yetu aʈiniyaan ʈi banfiyaarun, bukal bakakuŋ ji bapoʈ. * 17:27 Ujuni 6.9; 7.24. * 17:29 Ujuni 18.20; 19.25. * 17:32 Ujuni 19.26.

ikluṅ kaṭəpna? » Ké ateeṁ baka aji : « Dko di untaam ukeṭnuṅ, dul di di ṅjugude ṅakluṅ kayitiir. »

18

Uhoñ wi nawayēs na ṅaaṭ nayoṭ

¹ Yetu akak ahoñ na baṭaṣarul adiimanaan baka ké bawo biki kado kañehan Naṣibaṭi ṅwal bti, kawut kawutandér. ² Aji na baka : « Ubi ka ṭi ubeeka ulon, nawayēs bṭup aṅñoomuṅ Naṣibaṭi abot awo aanji tiink nin ṅaaṅ. ³ ṭi ubeeka mēnt kak, ṅaaṭ nayoṭ alon awo da aṅṅaali pbi du a bawayēs. Aji ji na a : « Wayēsaaṅ na naṣoorad naan. »

⁴ « Nawayēs ajon kapok aṣē bi ban ṭuṅ aji : « Na manjoonan, mēnji kaṭi Naṣibaṭi abot awo mēnji katiink nin ṅaaṅ ; ⁵ ké jibi ṅaaṭ i aknooranaanuṅ, dwayēs. Woli abi'a bi ṭi, abi baañsaan pdo kayewlənən. » ⁶ Ajugun ké aṣē kak aji na baka : « Natiinkan uko wi nawayēs nawuṭaan i ajakuṅ! ⁷ Ké Naṣibaṭi, aankbi kaṭənk biki nul, kawayēs baka i, wi bakhuuranuṅ añehan ṅwal bti? Ajon uṭənk baka i? ⁸ Dṭupan na manjoonan, awayēs baka kataran taran. Ké *Abuk ṅiint, aluṅle bi, aṭənkara ṭi umundu bañaaṅ banfiyaaruṅ i? »

Uhoñ wi Nafaritay na nakobraar daaṣa

⁹ Yetu akak ahoñ pa bañaaṅ banṣaluṅ aji bawo batool aṣē beeh bandukiin, aji : ¹⁰ « Biint batəb babi ya pñehan Naṣibaṭi du Katoṅul Kaweek ; alon awo *nafaritay ké alon awo *nakobraar daaṣa. ¹¹ Nafaritay anaṭ aṣē ṅehan Naṣibaṭi ṭi uṣalu aji : « Iwi Naṣibaṭi, dbeebu ṭi uko wi mpaṭuṅ na bañaaṅ bandukiin, bakiiṅ, bado buṭaan, bajuban pjuban pi piint ; dbeebu kak wi nwoon mēnaam na nakobraar daaṣa i. ¹² Dji kayiman ṅnuur ṅṭəb ṭi kanēm kabot kafaas uko wi nyeenkunṅ bti kado ifah iñeen, kajeṅ kalon kawulu. » ¹³ Nakobraar daaṣa ul ké aṣē naṭ alow, aandoo ṅoom pkat kéṣ katen baṭi, aṣē kuṅa iñen*, aji : « Iwi Naṣibaṭi, ṅaṅi'aan, ṅji nwoon nado buṭaan. »

¹⁴ Yetu aji na baka : « Dṭupan : Uṅ mēntan wi aṭiṣuṅ, Naṣibaṭi adinan ké awo natoṭ ṭi kadun ki nul, ké uṣē wo uunwo haṅ pa nafaritay. Hēnk di uwoon, ankdēmanuṅ bkowul, baluṅ kawalana, ké anwalanuṅ bkowul, baluṅ kadeṅa. »

Yetu awul bapoṭ bampoṭi bnuura bi Naṣibaṭi

(Maci 19.13-15; Markut 10.13-16)

¹⁵ Bañaaṅ balon baṭij Yetu bapoṭ bampoṭi pa aban baka, ké baṭaṣarul bawin uko mēnt aṣē ṅoman na baka. ¹⁶ Ké Yetu aṣē do ké bañogan bapoṭ aṣē ji : « Nawutan bapoṭ babi ṭi ṅji! Nakneenan baka, ṭiki *Pṣih pi

Naṣibaṭi pawo pi banwoon ji baka. ¹⁷ Dṭupan na manjoonan : anṅaluṅ napeṅ ṭi Pṣih pi Naṣibaṭi awo kanaam na napoṭ. »

ṅiint nayoṭ

(Maci 19.16-30; Markut 10.17-31)

¹⁸ Ké ṅiint alon antiinkaniin aṣē hepar Yetu aji : « Najukan nanuura, we wi nwoon kado kayeenkna ubida wi mṅṭo ba? » ¹⁹ Yetu ké aṣē ji na a : « Imeha ké Naṣibaṭi ṭaṅ anuuriin, ukaaṅ ké ikdu'ən nanuura i? ²⁰ Ime uko wi *Bgah bi Moyit bajakuṅ: "Iinkpiint na ahar ṅaaṅ kéme ayin ṅaaṅ, iinkfiṅ ṅaaṅ, iinkkiij, wutan katapar ṅaaṅ uko wi awoon aandoo, mēbaan ṣaaṣ na naan bnuura. » ²¹ Ké ṅiint ateema aji : « ddo iko mēnt bti wi nwoon napoṭ te hēnkunṅ. »

²² Wi Yetu atiinkunṅ uko waṅ aṣē ji na a : « Iduka uko ulon kak : waapan iko yi ikaaṅ bti, ijej itaka iṭen bajuuk, woli ido haṅ kṣē ka pyok du baṭi. Wal mēnt, kṣē bi, kaṭṣən. » ²³ Wi ṅiint atiinkunṅ uko waṅ, aṣē jootan, ṭiki ayok maakan. ²⁴ Yetu awin ké ajooṭanii aṣē ji : « Utam maakan pa nayoṭ aneeṅ du *Pṣih pi Naṣibaṭi! ²⁵ Aa, uyoṅ apel pa untaam uweek wi pnkunkaali uneeṅ ṭi bhēr bi kaguja ké di nayoṭ aneeṅ du Pṣih pi Naṣibaṭi. »

²⁶ Banktinkuluṅ ké baṣē ji : « Ké in ahilanuṅ keeri kabuur? » ²⁷ Yetu ké ateeṁ baka aji : « Bañaaṅ bajēn baanhilan pbuuran ṅleef ṅi baka, ké Naṣibaṭi aṣē hil pbuuran baka. » ²⁸ Timoṅ Piyeer ké aṣē ji na a wal mēnt: « Tenan, ṅduk iko yi ṅkaaṅ bti pa pṭaṣu. » ²⁹ Yetu ké aṣē ji na baka : « Dṭupan, manjoonan ma : ṅaaṅ ankdukuṅ katoṅul, aharul, babuk aṣin, na bajugul na babukul pa Pṣih pi Naṣibaṭi, ³⁰ ayeenk kapelan maakan ṭi umundu wi uko wi abiiṅ aka, kabot kayeenk ṭi umundu unkmbiin ubida wi mṅṭo. »

Yetu akak aṭup ké aluṅ kakeṭ kabot kanaṭa ṭi pa

(Maci 20.17-19; Markut 10.32-34)

³¹ Yetu adu *banjañan iñeen na batəb mpaṭ aṣē ji na baka : « Hēnkunṅ, ṅṭool ppaya du Yerutalem. Iko bti yi *baṭupar Naṣibaṭi bapiiṭuṅ ṭi *Abuk ṅiint idolana. ³² Abuk ṅiint aluṅ kawulana du banwoon baanwo *bayuday, baluṅ kaberaṅ, kakara, katəṭjəra ; ³³ kakoba na itintəl kaṣē kafina, unuur uwa-jantən aṣē naṭa ṭi pkeṭ. » ³⁴ Ké banjañan iñeen na batəb baṣē tiink aṣē wo baante uko wi ajakuṅ. Uṭup mēntan uṭəp baka ké baamme uko wi Yetu anṅaluṅ pji na baka.

Yetu ajeban nakuul alon du ṅmbaṅ ṅi Yeriko

(Maci 20.29-34; Markut 10.46-52)

³⁵ Ké wi Yetu akṅogunṅ ubeeka wi Yeriko, nakuul alon aṭo bñehan ṭi kabaṅ ki bgah. ³⁶ Wi atiinkunṅ bañaaṅ batum ké baktəp, ké

* 18:13 ṭi ugrek bapiit aji : Akob iñen ṭi bjēnt, hēnk di bayuday bajaan bado woli bawo ṭi puwṭan.

aşê hepar uko unwoon, ³⁷ kê baţupa aji : « Yetu i *Nataret akţepun. » ³⁸ Wi wi aşaan ahuuran aji : « Yetu *Abuk Dayit, űagi'aan! » ³⁹ Banwoon űi kadun banoman na a ayomp, kê abaa huuranaara huuran maakan aji : « Abuk Dayit, űagi'aan! » ⁴⁰ Kê Yetu aşê naţ ado kê baţija a. Wi nakuul aňogun kê aşê hepara : ⁴¹ « we wi iňalun ndolu ba? » Kê ateem aji : « Ajugun, dolaan ndo kawin kak! » ⁴² Yetu kê aji na a : « Doon kawin, pfiyaar pi nu pajebanu. » ⁴³ űi dko mēnt kē akak awin abot aşaş Yetu, aşê dēman Naşibaűi. Kē baňaan bti bakak ayeeh mndēm mi Naşibaűi wi bawinun uko unţepun.

19

Fake

¹ Yetu aneej űi Yeriko awo űi pmuur ubeeka, ² kē űiint alon anwoon katim ki Fake aşê wo da, awo naweek i *bakobraar daaşa abot ayok maakan. ³ Ado na pwin űaan anwoon Yetu aşê wo aanhinani űiki baňaan batumi, kē abot awo űaan naţamňaan. ⁴ Aűi wal mēnt ajot kadun aşê paya űi bko blon kahilna kawin Yetu, anktēpnun da.

⁵ Wi Yetu abanun du dko di apayiin aşê kat kēş aji na a : « Fake, taraan iwala, dwo i kawala du katohu nűa. » ⁶ Kē ataran awala ayeenka na mnlilan. ⁷ Wi baňaan bti bawinun uko wan, aşê űur űuran aji : « Aya awala du uko űiint nado buţaan! » ⁸ Kē Fake aşê naţa anaű, aji na Ajugun : « Ajugun, tenan, dfaaş bka bi naan űi ptoof kaţen bajuuk, akak awo woli dguur űaan bka bi nul kakakana űyaaş űbaakēr uko wi nyeeenkulun. » ⁹ Yetu kē aşê ji na a : « Naşibaűi abuuran nűa baňaan biki katoh ki, iwi kak iwo abuk *Abraham. ¹⁰ Hēnk di uwoon, *Abuk űiint abi bi pla kabot kabuuran banneemun. »

Uhoň wi itaka

(Maci 25.14-30)

¹¹ Wi baňaan bawoon űi ptiink Yetu, kē aşê hoň na baka űiki aňog Yerutalem, kē başê şal aji *Pşih pi Naşibaűi pawinana wal mēnt. ¹² Aji na baka : « űiint alon i kabuka kaweeek abi ya du utaa unlowun pya kayeenk pşih pi utaa wi nul, kaşê kawuűa. ¹³ Adu balemparul iűeen, awul baka andoli baluk bi kli kwajant aşê ji na baka : “Naleman na itaka yi te ubi'ēn.”

¹⁴ « Baňaan biki utaaakul kē başê şoora, ayil baňaan balon kē baya du naşih najeenkal aji na a : “Nēnűal űaan i ašihun.”

¹⁵ « Wi bayaan aţorana du pşih, kē aşê wuűa. Wi abanun, aşê do kē badu balemparul biki abiiű awul itaka, katen jibi andoli űi baka aduki alemp. ¹⁶ Nateek abi ajaka : “Naşih, itaka yi iwulnun yii yi, dduk aka

uko wi iwulnun űyaaş iűeen.” ¹⁷ Kē aji na a : “Ido bnuura, iwo nalemp nanuura ; jibi iwoon nanuura űi uko umpoűi wi nwuliin, iwo nantuűa i űbeeka iűeen.”

¹⁸ « Natēbantēn kē abii, aji na a : “Naşih, itaka yi iwulnun yii yi, dduk aka uko wi iwulnun űyaaş kaűeen.” ¹⁹ Kē akak aji na un mēntan : “Iwo nantuűa i űbeeka kaűeen.”

²⁰ « Undu kak kē abii aji : “Naşih, itaka yi nu yii yi, dtan ya űi blaai ahank. ²¹ Dűi'u, iwi inwoon űiint najoot, anjaan ayeenk uko wi awoon aanhankani, kabot kakit uko wi awoon aantepi.” ²² Kē naşih un aşê ji na a : “Iwi nalemp nawuţaan, daweyēşu na űűup űi iűupun iwi űi uleefu. Ime aji dwo űaan najoot anjaan ayeenk uko wi awoon aanhankani, kabot kakit wi awoon aantepi. ²³ Kē we ukaan keeri kē iinje itaka yi nwuliin ahankan du naţētan ba? Işaan kabuk uko ulon, woli dyaarad ya.”

²⁴ « Wi wi aşaan aji na baňaan banţoon da : “Nayeenkana itaka yi nul, nabot nawul ya andukiű aka űyaaş iűeen uko wi nwululun.” ²⁵ Kē bateema aji : “Adobi ka ka itaka itum!” ²⁶ Kē akak aji na baka : “Dűupan, űaan ankaan, balun kaţena kak, bē anwoon aanka, bado yeenka wi akaan. ²⁷ Kē başoorad naan, banwoon baambi űal nşih baka, naűjan baka űi, nafaal űi kadun naan.” »

Yetu aneej űi Yerutalem ji naşih

(Maci 21.1-9; Markut 11.1-10; natenan űi Yowan 12.12-16)

²⁸ Wi Yetu aűiiniű han aba, aşê tool pya Yerutalem, apoş űi kadun ki pntuk. ²⁹ Wi aňogun űűēű űi Betfage na Betani, kaňog pnkun pi bajaan bado « Pnkuű pi Mnoliwera* » aşê yil baţaşarul batēb aji na baka : ³⁰ « Nayaan du ufēű unwoon űi kadunan wun, woli naneej da, naţēnk ubuuru umpoűi untanun, wi nin űaan awoon aambaan kadapi'aara ; nafēnēşan wa naűij. ³¹ Woli alon ahepar uko unkaan kē nakfēnēş wa, najaka Ajugun anumiin wa. »

³² Wi bayili bayaan, baya űēnk kē uko uwo jibi Yetu ajakun na baka. ³³ Wi bawoon űi pűēnēş ubuuru umpoűi wun, bajug wa kē başē ji : « we ukaan kē nakfēnēş ubuuru ba? » ³⁴ Kē başē teem aji : « Ajugun anuma wa. »

³⁵ Wi wi bajejun wa aűij Yetu, aşê pēnan iyeti yi baka agur wa, aşē dola kē apayaa. ³⁶ Wi akyaan, kē baňaan başē pēnan iyeti yi baka aşēef űi bgah. ³⁷ Wi Yetu abanun du bgah bankwalnaaniin Pnkuű pi Mnoliwera atool pya Yerutalem, kē pntuk pi baţaşarul bti paşē lilan maakan, ahuuran maakan awo űi pdēman Naşibaűi pa mlagre mi bawinun bti. ³⁸ Baji : « Bnuura nuura űi naşih ankmbiin

* 19:29 Pnkuű pi Mnoliwera : Dawoon katim ki pnkuű pi bajaan bado na umbaabu “Mont des Oliviers, Monti di Olivera, Mount of Olives.” * 19:38 Kaňaan 118.26.

ti katimull! » Mnjeeh du baŕi na mndëm du baŕi duuŕ ! » ³⁹ *Bafaritay baloŕ banwoon ti pntuk kÛ baŕÛ aji na Yetu : « Najukan, njoaman na baŕaŕaru baŕaŕan. » ⁴⁰ KÛ aŕÛ teem baka aji : « Dŕpan, woli bayompi, mnlaak mi manhuuran. »

Yetu akak aŕÛgara Yerutalem

⁴¹ Wi Yetu aŕogon, awin ubeeka wi Yerutalem, aŕÛ ŕÛgara wa, ⁴² aji : « Dŕal lah iwi kak iyikrÛn iko inkŕijijÛn nŕa di mnjeeh, kÛ iko mÛnt iŕÛÛ mena, kÛŕ ki nu kaanhilan pwin ya. ⁴³ Nnuur nŕloŕ nŕabi nŕi baŕooradu bakdolun uniw wi mboŕ kakoolnŕÛnu, kagut na iwi. ⁴⁴ Balun katoku, iwi na babuku. Baankwut nin katoh kaloŕ kanaŕ, ŕiki iinyikrÛn wal wi Naŕibaŕi abiiŕ pbuuranu. »

Yetu adook bawaap du Katoh Kaweek ki Naŕibaŕi

(Maci 21.12-17; Markut 11.15-19; nate-nan ti Yowan 2.13-22)

⁴⁵ Yetu aneej wal mÛnt du *Katoh Kaweek ki Naŕibaŕi aŕÛ jun pdook bawaap, ⁴⁶ aji na baka : « Naŕibaŕi aŕup ti Ulibra wi Uŕup wi nul aji : “Katoh naan kawo kaŕehanaani.”⁴⁷ KÛ an naŕÛ kakan ka dko dmennaani di bakii?⁴⁸ »

Yetu ajukan du Katoh Kaweek ki Naŕibaŕi

⁴⁷ Unuur unjinŕi, Yetu aji jukan du *Katoh Kaweek ki Naŕibaŕi. KÛ *baŕÛnan baweek na *bajukan Bgah na baweek biki *bayuday baŕÛ la pŕiŕa, ⁴⁸ aŕÛ wo baamme jibi bakdoli, ŕiki baŕaŕan bti bawat ibaŕ atiinka bnuura.

20

Bayuday bahepar Yetu ŕnaŕ anŕu ulun pdo iko yi akdolun

(Maci 21.23-27; Markut 11.27-33)

¹ Yetu awo unuur uloŕ ti pjukan du *Katoh Kaweek ki Naŕibaŕi abot aŕup *Uŕup Ulil Unuura, kÛ *baŕÛnan baweek na *bajukan Bgah baŕÛ wuj na bantohi ² ahepara aji : « ŕupun, mnhina mnhoŕ mi mi ikdolnun iko yi ba? In ajakiŕ kÛ ihilan kado ya? » ³ KÛ aŕÛ teem baka aji : « Nji kak dŕal kaheparan uko uloŕ. Naŕupaŕan, ⁴ in ayilun *Yowan pbattaar ba? Naŕibaŕi a kÛme baŕaŕan baka? » ⁵ KÛ baŕÛ wo ti plaŕar ti ptoof pi baka aji : « Woli nŕteem aji Naŕibaŕi ayilulun, aheparun kaji, we ukaŕ kÛ nŕÛfiyaara? » ⁶ KÛ woli nŕi baŕaŕan bayilulun, baŕaŕan bti batapun mnlaak, ŕiki bayiyaar aji awo *Naŕupar Naŕibaŕi. »

⁷ Bateem aji baamme anyilulun. ⁸ Yetu kÛ aŕÛ ji na baka : « Nji kak, mÛnkŕupan na mnhina mnhoŕ mi nŕi kadolnun iko yi. »

Uhoŕ wi balemp biki Uwoorta

(Maci 21.33-46; Markut 12.1-12)

⁹ Wi wi Yetu aŕaŕan ahoŕ na baŕaŕan aji : « ŕiŕiŕ alon abi tÛpi uwoorta wi mnko manjaan mandolna ubiŕu, aŕÛ wul wa baŕaŕan

balon pa badoki bapooŕile bawula kafah ki nul, aŕÛ ya bayaŕ bi awo i kaya kajon. ¹⁰ Wal wi umar ubanun, kÛ aŕÛ yil nalemparal alon du baka pa bawula kafah ki nul ; kÛ baŕÛ koba, adook kÛ akak iŕÛn ijinŕ. ¹¹ KÛ ŕiŕiŕ ajug uŕÛeh akak ayil nalemparal alon ; kÛ bakak akob unŕ mÛntan, akowandÛna, aŕÛ dooka kÛ akak iŕÛn ijinŕ. ¹² KÛ akak ayil nawajanŕÛn ; kÛ bakoba aŕnaakan aŕÛla bdig.

¹³ « KÛ ajug uŕÛeh aŕÛ ji wal mÛnt: “Dbaa do do hum ba? Dyl da abuk naan i nŕjalun maakan, ulome ul, baya kakali’a.” ¹⁴ Wi baŕaŕan biki awulun uwoorta bawinun abuk ŕiŕiŕ unŕ aŕÛ ŕal aji : “I akdukiŕ na iko yi aŕin ; nawulan nŕiŕa, nŕyeenkna pŕiiŕ.” ¹⁵ KÛ hÛnk di bamobulun apul pulan apÛnan du uwoorta aŕÛ ŕiŕa. We wi ajug uŕÛeh akeeri bi kado baŕaŕan mÛnt? ¹⁶ Alun kabi kafin baka kawul uwoorta baŕaŕan balon. »

Wi baŕaŕan batiinkun uko waŕ aŕÛ ji : « Naŕibaŕi aankdinan nin uko waŕ uwo! » ¹⁷ Wi wi Yetu aŕaŕan ajaban baka kÛŕ aŕÛ ji na baka : « Natenan uko wi bapiitun ŕi Ulibra wi Naŕibaŕi :

“Pnduba pi baniw bapokun, pakakun amÛban katoh.”

We wi uko umpiitun wi ukdiimanun: ¹⁸ ŕnaŕ anŕjotun ŕi pnduba mÛnt akita, kÛ ŕnaŕ i pakjotnun, panantÛla. »

¹⁹ *Bajukan Bgah na *baŕÛnan baweek bayikrÛn wal mÛnt, na manjoonan kÛ bukal bakaŕan kÛ ahoŕ hanj. Bala wal mÛnt pmba, aŕÛ ŕi baŕaŕan.

Pluk FÛtar daaŕa

(Maci 22.15-22; Markut 12.13-17)

²⁰ *Bajukan Bgah na *baŕÛnan baweek bameana wal mÛnt aŕÛ yil baŕaŕan balon bndaarun aji bawo batool bado katen me Yetu ajub ŕi uŕup uloŕ, kahilna kamoba, kaŕooŕ du pŕih pi nantunŕa naromeŕ. ²¹ Wi wi baŕaŕan aji na a : « Najukan, nŕme kÛ iŕi kŕup kabot kajukan bnuura, abot awo iŕinŕi kpaŕŕÛ, na manjoonan, Bgah bi Naŕibaŕi bi bi ijaan kjukan. ²² Nwo i kaluk FÛtar * naŕih najeenkal daaŕa, kÛme nÛnwo kaluka da? » ²³ KÛ Yetu ammeŕ nŕŕal nŕi kalagare nŕi baka aŕÛ ji : ²⁴ « Nadiimanaan pataka. Kaara di in na katim ki in iwoon ŕi pa? » KÛ bateem aji : « *FÛtar a. » ²⁵ KÛ aŕÛ ji na baka wal mÛnt: « Nakeerin nakakan FÛtar uko unwoon wi FÛtar, naŕÛ nakakan Naŕibaŕi uko unwoon wi Naŕibaŕi. »

²⁶ KÛ baanhinan amob Yetu ŕi nŕup nŕi aŕupun ŕi kadun ki baŕaŕan, baŕoŕar jibi aŕteemun, aŕÛ yomp.

Pnaŕa ŕi pkeŕ

(Maci 22.23-33; Markut 12.18-27)

* 19:46 Itayi 56.7.

* 19:46 Yeremiya 7.11.

* 20:17 Kaŕnaam 118.22.

* 20:22 FÛtar awoon naŕih najeenkal.

21

²⁷ *Bataduk balon babi aňog ti Yetu, bukal bajaan baji pnaťa ti pkeť paanwoo, bahepara aji : ²⁸ « Najukan, *Moyit apiit pa un aji : “Woli ñaaj aka abuk ašin annimunj ašë keť bë aanduk napať, ayeenkan ahar abuk ašin mënť ahilna abukara bapať.” ²⁹ Ubi ka biinj paaj na alon banjaaruñ. Nateek aniim ñaaf ašë waaja bë aambuki. ³⁰ Natëbantën kë ayeenk ñaaf akeť kak bë aambuki, ³¹ nawajantën kak kë ayeenk ñaaf akak akeť bë aambuki. Kë biinj paaj na alon bukuñ bti bado hañ, akeť bë baanduk napať. ³² Kë ñaaf akak abaañsaan aneem. ³³ Kë hënkun woli bañaaj balun anaťa ti pkeť, in akwoon ayin ñaaf mënť, wi bukal paaj na alon bti baniimulun? »

³⁴ Kë Yetu ašë ji na baka : « Biinj na baat biki umundu wi baji baniimar ; ³⁵ kë biki Našibaťi akluñ kaji kë bataan na pnaťa ti pkeť kabot kawo ti ubida unkmbiin, baankak aluñ kado kaniimar wal mënť. ³⁶ Hënk di di bawoon kak baankak akeť, banaam na nwanjut abot awo babuk Našibaťi, wi bannañiñ ti pkeť. ³⁷ Kë Moyit aťup bnuura aji bañaaj baluñ kanaťa ti pkeť. Ťi dko di Ulibra wi Našibaťi danktiiniyaanuñ uko wi bgof bankyikuñ, adu Ajugun aji, “Našibaťi i *Abraham, i *Itaak, na i Yakob.” » ³⁸ Yetu akak aji « Našibaťi awo i bañaaj bajeb, aanwo i banketuñ, ťiki biinj bawajant bukuñ bti bawo bajeb pa ul. »

³⁹ *Bajukan Bgah balon bajeb bťup wal mënť ašë ji na a : « Najukan, iťiini bnuura. » ⁴⁰ Kë baankak aňoom phepara uko ulon.

Krittu awo Abuk Dayiť abot awo Ajug Dayiť

(Maci 22.41-46; Markut 12.35-37)

⁴¹ Yetu aji kak na baka : « Hum di di ñaaj ahilanuñ kaji *Krittu awo *Abuk Dayiť? ⁴² Dayiť ti uleeful aťup ti uko wi Krittu ti Ulibra wi pñaamarën aji :

“Našibaťi Ajugun aji na Ajugun :

Ťoon ti kañen naan kadeenu

⁴³ te ndoo ndo bašooradu,
ido kapafna baka ihoť.”⁴⁴

⁴⁴ Dayiť aji du'a kaji “Ajugun” hum di di Krittu ahinanuñ keeri kawo abuk Dayiť? »

Nalipariin bajukan Bgah

(Maci 23.1,5-7,14; Markut 12.37-40)

⁴⁵ Jibi bañaaj bawoon ti ptiinka, kë Yetu ašë ji na baťaaruñ : ⁴⁶ « Nalipariin *bajukan Bgah banjaan bañal pñaay na imiša iyul, kañal banohñtën baka ti dko di bañaaj, kañal pťo kadun ti itoh iñehanaani, na ti iťij inuura ti nřettu. ⁴⁷ Baji bade bka bti bi baat bayoť, kadaar kajon ti pñehan Našibaťi pa pwinana. Našibaťi aluñ kakob baka kakob kandëmnun maakan! »

Uřen wi ñaaf nayoť najuuk
(Markut 12.41-44)

¹ Yetu akat kës ašë win bayok kë bakwat itaka du dko di bajaan bawatna itaka ti *Katoñ Kaweek ki Našibaťi. ² Abot awin ñaaf nayoť alon najuuk kë aťu da ktaka ktëb řaň. ³ Kë ašë ji : « Na manjoonan, dťupan, ñaaf nayoť najuuk i awul apelan bañaaj bti. ⁴ Banwuluñ bukuñ bti bawul itaka yi bawoon baannuma, kë ul ti bwaan bi nul ašë wul itaka bti yi anumiñ pa pde. »

Iko inkyuujuñ kë uba umundu uňogi
(Maci 24.1-2; Markut 13.1-2)

⁵ Jibi bañaaj balon bawoon ti pmať *Katoñ Kaweek ki Našibaťi aji kanuura, kul na induba inuura inniwnuñ ka, na iko inuura yi bajaaj baťen pa pñegna ka, kë ašë ji : ⁶ « Iko yi naktenuñ yuñ, nřuur nřaluñ kabi, kë nin plaak paankduka kapaf ti pťent pa : iko mënť bti ijoť. » ⁷ Kë bašë hepara aji : « Najukan, lum di di uko wañ ukwoon, kë we ukyuujuñ un kë uko wañ uban ti pbi? »

⁸ Yetu kë ateam baka aji : « Nawutan kadinan bagueuran, bañaaj baťum baluñ kabi na katim ki naan, kaji bawoon *Krittu kabot kaji unuwr wi nul uňogi! Nawutan kaťaš baka. ⁹ Woli naluñ atiink nřut na pgarandër, nawutan kalënk. Iko mënť iwo yi kawo ji umundu ubi udo kaba. Kë umundu ušë wo uunwo kaba wal mënť. »

¹⁰ Aji na baka wal mënť: « Utaak unatať ugut na utaak ulon, pših pagut na plon. ¹¹ Mboš manšintar maakan, mmaak mwuťaan na ubon nřawo ti nřmbar nřlon, iko iyibanaan iwo, iko inkwoonuñ baťi iwinana.

¹² « Kë ji iko yañ bti ibi ido kadolana, bamoban kahajanan, kañootan *uruha du itoh iñehanaani, kawatan ukalabuš, kañootan uruha du kadun ki baših na bantunja ťiki nafiyaarën. ¹³ Iko yañ bti ikdolun naťup baka uko wi nameen ti nji. ¹⁴ Nameen kë naannuma pla uko wi nakyaan kaťup kayenanaan nřleefan : ¹⁵ dlun kawalan uťup untunja wi bašooradan bakwoon baankhil ppok këme kalať. ¹⁶ Bašinan na baninan, babuk bašinan, bayitan na banohan, badoo luñ kakeešsaan, bafñ baťum ti an. ¹⁷ Bañaaj bti bašooran ťiki nafiyaarën. ¹⁸ Kë bkow nin baankluñ kade'u. ¹⁹ Natamaan maakan, hënk di nakluñ kakaana ubida wi manjoonan.

Utoka Yerutalem

(Maci 24.15-22; Markut 13.14-20)

²⁰ « Woli naluñ awin kë bangoli bafooky Yerutalem, nameen kë daban ti pťokana. ²¹ Banwoon ti utaak wi *Yuda wal mënť baťiin bamena du inkuñ iweek, banwoon ti Yerutalem meet baťiin bapën, banwoon

22

du n̄teeh wal m̄ent̄ bawutan kaneej ubeeka, 22 ̄iki n̄nuur m̄ent̄ n̄awo n̄i Našibaṭi akkobun̄ bañaan̄ biki nul banjubanulun̄, n̄nuur n̄i iko impiitaniin̄ bti ikdolaniin̄. 23 N̄nuur m̄ent̄, baaṭ bankwoon̄ na iyin̄, na bankbootanun̄ bawuṭan̄! Pjuuk pweek pawo ṭi utaak wi, udeeb wi Našibaṭi ubot uwala ṭi bañaan̄. 24 Bafin̄ baka na ikej, kamob baka kaya katuh du n̄ṭaak bti, banwoon̄ baamme Našibaṭi balun̄ kapoṣ Yerutalem katok tokan da te wi n̄wal n̄i baka n̄akbaan̄.

Yetu aṭup jibi Abuk N̄iint̄ akluṅ kabi ṭi umundu

(Maci 24.29-31; Markut 13.24-27)

25 « Iko inkyuujun̄ k̄e *Abuk N̄iint̄ abi iwinana ṭi unuor, ṭi pli, na ṭi n̄jah. K̄e ṭi mboṣ, bañaan̄ balun̄ kahaajala, kayewla phomp pi bd̄ek na pi n̄maaron̄. 26 Bañaan̄ balun̄ kakeṭ pal̄enk, wi bakṣaluṅ iko inkluṅ kajotna umundu wi bañaan̄ baf̄eṭun̄, iko yi baṭi ilun̄ kaṣin̄ṭar. 27 Wal m̄ent̄ wi wi bakwinun̄ Abuk N̄iint̄ awuj na mn̄hina na mnd̄em̄ mn̄week ṭi kanf̄elun̄. 28 Woli iko m̄ent̄ ijun̄ pwinana, nahet kakat k̄eṣ, ṭiki mbuur mi nan maññogi. »

Uhoñ wi bjaak

(Maci 24.32-35; Markut 13.28-32)

29 Yetu akak ahoñ na baka aji : « Nate-nan bjaak na mn̄ko bti. 30 Woli manjuna jun p̄teeñ, naji wonṭi naten na nabi me me k̄e p̄ti pañogi. 31 K̄e h̄enk woli nalun̄ awin iko yan̄ k̄e ibani, nameen k̄e *P̄sih pi Našibaṭi paban ṭi pbi. 32 Na manjoonan, d̄ṭupan, kawuun̄ ki kaankṭ̄ep̄ b̄e iko m̄ent̄ bti iinwinanaa. 33 Baṭi na mboṣ n̄aba, k̄e n̄ṭup n̄i naan n̄aṣ̄e wo n̄jaankba. »

Nawoon bten

(Maci 24.36-51; Markut 13.33-37)

34 Yetu akak aji : « Nalipariin, nakwut n̄haaṣ n̄i nan n̄aduka ṭi unoh uweek, na ukuṅ, na mañṭaaf mi umundu, nado kaṭi unuor m̄ent̄ ukur kur ujoṭni'an 35 ji bridiya, ṭiki unuor m̄ent̄ uban ṭi bañaan̄ bti biki umundu. 36 Nawoon bten keeri, nado kañehan Našibaṭi wal undoli, nahilna nabuur ṭi iko inwoon̄ yi pbi bti, nabot nahilna nanaṭ ṭi kadun ki *Abuk N̄iint̄. »

N̄nuur n̄baañsaani n̄i Yetu

37 Na pn̄ak, Yetu aji wo du *Katoh Kaweek ki Našibaṭi kajukan, na utejan aṣ̄e ya kaf̄er du pn̄kuṅ pi bajaan̄ bado « Pn̄kuṅ pi Mn̄oliwera. » 38 Wal wi n̄fa mambanan̄ ban, bañaan̄ bti kaṣ̄e bi du Katoh Kaweek ki Našibaṭi pa p̄tiinka.

Baṭejan baweek na bajukan Bgah batiinkar pa p̄fin̄ Yetu

(Maci 26.1-5,14-16; Markut 14.1-2,10-11)

1 Ufettu wi ipoom indaṭ wi bajaan̄ bado *Ufettu wi Mbuur uñog wal m̄ent̄. 2 *Baṭejan baweek na *bajukan Bgah bañal p̄fin̄ Yetu, aṣ̄e ṭi uko wi bañaan̄ bakbiin̄ kado, ukaan̄ k̄e bakla jibi bakdoli kadoo kaf̄iṅa.

3 K̄e uṣal wi *Tatana uṣ̄e neej ṭi Yudat, i bajaan̄ bado Itkariyot, anwoon̄ alon̄ ṭi *banjañan̄ iñeen na bat̄eb. 4 Aya du baṭejan baweek na baweek biki bangoli bayen̄ *Katoh Kaweek ki Našibaṭi, atiinkar na baka jibi akwuli baka Yetu. 5 Balilan̄ fuṭ aṣ̄e dinan̄ pwala itaka. 6 K̄e ul, aṣ̄e la wal wi akwulun̄ baka'a, b̄e p̄ntuk pi bañaan̄ paankmaar.

Yetu abomand̄er na banjañan̄ pa ufettu wi Mn̄jeeh

(Maci 26.17-25; Markut 14.12-21; nate-nan ṭi Yowan 13.21-30)

7 ṭi wal wi *ufettu wi ipoom indaṭ, unuor wi bajaan̄ bafin̄ n̄kaneel p̄ṭejananaan̄ *ufettu wi mn̄jeeh ubani. 8 K̄e Yetu aṣ̄e yil Fimoṅ Piyeer na *Yowan aji na baka : « Nayaan̄ najun̄ un kañah ki ufettu. »

9 K̄e baṣ̄e hepar a aji : « Ṭun̄ di di inaluṅ n̄juṅnu ka? »

10 K̄e aṣ̄e teem baka aji : « Natenan, woli naneej ṭi ubeeka, nayit na ñiint̄ alon̄ ankuñiñ pdunk pi meel. Naṭaṣana, du katoh ki akyaan̄ kaneej, 11 naji na ajug katoh : “Najukan aji : Ṭun̄ di meet̄ di akdeenun̄ pde pi ufettu na baṭaṣarul dawoon̄?” 12 Ayuujan̄ du bko duuṭ, meet̄ dhaan̄ danwoon̄ na iko yi naknumiñ bti. Dul di di nakyaan̄ kabomanun̄ n̄hilna n̄de pde pi ufettu. »

13 K̄e hayaa, aya awin iko bti jibi Yetu ajakuṅ na baka, aṣ̄e juṅ pde.

Kañah kabaañsaani

(Maci 26.20,26-29; Markut 14.17,22-25; 1 Korint 11.23-26)

14 Wi wal wi pde ubanun̄, k̄e Yetu aṣ̄e ṭo ṭi umeesa na *banjañanul. 15 Wi wi aṣaan̄ aji na baka : « D̄ñal maakan kade pde pi ufettu* wi na an̄ ji ndo kaneej ṭi mn̄haj.

16 D̄ṭupan, m̄enkak ade pa te wal wi uko wi pde pi pakṭejanun̄ ukdolaniin̄ du *P̄sih pi Našibaṭi. » 17 Aje pnkalame ploṅ, abeeb Našibaṭi aṣ̄e ji : « Nayeekan̄ pa, nafaṣ̄iir ; 18 d̄ṭupan, m̄enkak adaan̄ poot te wal wi *P̄sih pi Našibaṭi pakbiin̄. »

19 Wi abaan̄, aṣ̄e jej kapoom, abeeb Našibaṭi, akit̄eṣ ka awul baka aṣ̄e ji : « Uleef naan̄ wii wi, unwulaniin̄ pa an. Naluñiñ nado kado h̄enk, uwo mn̄leṣan̄ mi naan. » 20 Wi babaan̄ pde, akak ado hañ na pnkalame aji : « Poot pi pawoon̄

* 22:15 Pde m̄ent̄ paji paleṣan̄ wal wi Našibaṭi abuurun̄ bayuday pjuuk du Ejiptu.

pñaak pi naan pantulun pa an, pi Naşibaţi aţenjanaanun bhoņar bhalu. »

Yetu aţup aji alon ţi banjańanul akwaapulu

(Maci 26.21-25; Markut 14.18-21)

²¹ « Natenan, ńaan anwoonj i kawaapen aţo na nji ţi umeesa wi. ²² Na manjoonan, *Abuk ńiint awo kakeţ jibi Naşibaţi ajakun, ke ńaan anşaan awaapa aşe wuńan! » ²³ Wal menţ, ke *banjańan başe wo ţi pla ńaan ahon ţi baka akdolun uko wan.

In awoonun naweek?

(Maci 20.24-28; 19.28; Markut 10.41-45)

²⁴ Blaţar bapen ţi *banjańan ke banjal kame i bahilanun kaji awoonun naweek ţi baka. ²⁵ Ke Yetu aşe ji na baka : « Başih biki ńtaak baji banotna biki başihun, ke başihun bado ke baji badu baka "bado bnuura" ²⁶ Ke uşe paţ pa an, anwoonun naweek ţi an awo kaţep ţep kawo ji anwoonun nampoţi, ke ankwulun uworda awo kaţep ţep kawo ji ankdolun uko wi uworda ujakun. ²⁷ In ademmun ba? Anţoon ţi umeesa keme ankyşulun pde? Menţ anţoon ţi umeesa a i? Nji ke nşe wo ţi ptoofan, ji anklemparun bańaan! »

Uko wi Yetu ahonun banjańan

(Maci 19.28)

²⁸ « An nawo na nji wal wi nwoonj ţi mnhaj bti, ²⁹ ke jibi Paapa awulunun pşih, henk di di nkaan awulan pa. ³⁰ Nalun kade kabot kadaan na nji du pşih pi naan, kabot kaţo ţi itij yi pşih, kawayeş kntaali ińeen na ktēb ki *Itrayel. »

Yetu aţup aji Fimoņ Piyeer alun kapok pme'a

(Maci 26.31-35; Markut 14.27-31; natenan ţi Yowan 13.36-38)

³¹ Ke Yetu akak aji : « Fimoņ, Fimoņ, *Fatana ańehan pa phil kaşint şintanan ji ńdeey ţi kajet. ³² Ke nji, nşe ńehan Naşibaţi pa iwi, ihilna inaţ iliint ţi pfiyaar. Woli ilun akak ţi nji, ktēņten batēńtu. » ³³ Ke Fimoņ Piyeer aşe ji na a : « Ajugun, woli uwo pya ukalabuş keme woli udoo wo pkeţ na iwi, nji wi. » ³⁴ Ke Yetu aji na a : « Fimoņ Piyeer, dţupu, ji uguk udo kahaan nţa di, ipok pme'en njaaş ńwajanţ. »

Umbooţu, umań na kej

³⁵ Ke Yetu aşe hepar *banjańan aji : « Wi mbiin ayilan be naantji nin umbooţu, nin umań, nin işapaat, nawaan uko ulon i? » Ke bateem aji : « Nin ukoolan. » ³⁶ Wi wi aşaan aji na baka : « Ke henkun, ankaan umbooţu awo kajej wa, na ankaan umań, ke anwoon aanka kej, awo kawaap umanta wi nul, kanug ka. ³⁷ Dţupan, uko wi Ulibra wi Naşibaţi uţupun uwo kadolana ţi nji : "Baţu'a na bado buţaan." » ³⁸ Baţaşarul bajaka wal

menţ : « Ajugun, ikej itēb yii yi. » Ke ateeem baka aji : « Ukēşi. »

Yetu ańehan Naşibaţi du pnkun pi mnoliwera

(Maci 26.36-46; Markut 14.32-42)

³⁹ Yetu apen aya du Pnkun pi Mnoliwera jibi ajonun kado. Baţaşarul ke baya na a. ⁴⁰ Wi banun du dko menţ aşe ji na baka : « Nadoon kańehan Naşibaţi nawutna kajot ţi kaguuru. » ⁴¹ Wi wi aşaan aduk baka btişu aşe ńup ańehan Naşibaţi ⁴² aji : « Paap, woli injali, klownaan mnhaj mi. Ke menţ unjal wi naan uşaan awo kadolana, wi nu wa. » ⁴³ [Wal menţ, ke *uwanjut wi Naşibaţi ulon uşe pen ţi kadunul pa pteņţena. ⁴⁴ Yetu ahaajala maakan, aşe ńehan Naşibaţi maakan. Uyikaj wi nul udoo kak ji pñaak ajat.]

⁴⁵ Wi Yetu ańehanun Naşibaţi aba, aşe naţa, akak du baţaşarul, aţenk baka ke bakņoyent, banoor maakan ţiki bajootani. ⁴⁶ Ke aşe ji na baka : « we ukaań ke nakņoyent ba? Nanańiin nańehan Naşibaţi, nawutna kajot ţi kaguuru. »

Bamob Yetu

(Maci 26.47-56; Markut 14.43-49; natenan ţi Yowan 18.3-11)

⁴⁷ Yetu ahum kańiini, ke pntuk pi bańaan paşe wuj. Yudaţ, alon ţi *banjańan ińeen na batēb ke awo ţi kadun ki baka. Abi ańog Yetu pa pmooka. ⁴⁸ Ke Yetu aşe ji na a : « Yudaţ, imook mook *Abuk ńiint kawulna'a! » ⁴⁹ Wi banwoon na Yetu bawinun uko unkbomanderun aşe ji na a : « Ajugun, ńtib baka na ikej? » ⁵⁰ Ke alon ţi baka apenan kej atib afal kabaţ kadeenu ki nalempar *naşih i baţenjan. ⁵¹ Ke Yetu aşe ńiini na baka aji : « Nańańaan. » Wi wi aşaan aban kabaţ ki ńiint un ajeban ka.

⁵² Yetu ańiini wal menţ na *baţenjan baweek, na baweek biki bayen *Katoh Kaweek ki Naşibaţi na bantohi bambiin pmoba aji : « Dwo nado buţaan i, ke nado bi pmoben na ikej na induk? ⁵³ Dji kawo na an ńnuur bti du Katoh ki Naşibaţi, ke naando na pmoben. Ke wal wi uşe wo wi nan, wi bańaan biki utejan bajaan banaţa. »

Fimoņ Piyeer apok aji aamme Yetu

(Maci 26.57-58,69-75; Markut 14.53-54,66-72; natenan ţi Yowan 18.12-18,25-27)

⁵⁴ Bamob Yetu wal menţ aşe ńooţa aneejan du katoh ki *naşih i baţenjan. Fimoņ Piyeer ke aşe low du kafet aţaşa. ⁵⁵ Batehan bdoos ţi ptoof pi blay ke bańaan baţo afooy ba atema, ke Fimoņ Piyeer akak aţo da. ⁵⁶ Naat nalemp alon awina ke aţo ańog bdoos ; ke aşe tena bnuura aşe ji : « ńiint i kak awo na a! »

⁵⁷ Ke Fimoņ Piyeer aşe laţa aji : « ńaaţu, memme'a » ⁵⁸ Baţo btişu, ke ńiint alon akak awina, aji : « Iwi kak iwo alon ţi baka! »

Kë Fimoŋ Piyeer ateema aji : « A-a, mënwo na baka. » ⁵⁹ Baŋo uko ji uwoori, kë alon akak aŋup aji : « Natenan, manjoonan ma, ñiinŋ i awo na a, adoo wo i *Galilay. »

⁶⁰ Kë Fimoŋ Piyeer ateem aji : « Iwi, mëmme uko wi ikjakun. » Ʋi dko mënŋ, wi akŋiinŋ, kë uguk ušë haan. ⁶¹ Kë Ajugun ašë kok aten Fimoŋ Piyeer. Wi wi ašaan aleš uŋup wi Ajugun abiiŋ aŋupa : « Fimoŋ Piyeer, dŋupu, ji uguk udo kahaan nŋa di, ipok pme'en nŋyaš nŋwajanŋ. » ⁶² Wi wi Fimoŋ Piyeer ašaan apën bdiŋ, awooni maakan.

Bakob Yetu abot akara

(Maci 26.67-68; Markut 14.65)

⁶³ Bankyeŋun Yetu bawo Ʋi pbeŋa, abot akoba. ⁶⁴ Baji bawuna këš kašë hepara kaji : « In akobiŋ? Iwi *Naŋupar Našibaŋi, Ʋupan ñaanŋ ankobiŋ! » ⁶⁵ Bakak akara, ikar itum ilonŋ kak.

Bañoof Yetu uruha wi bayuday

⁶⁶ Wi unuur uŋinŋun, bantohi *bayuday, *baŋenan baweek na *bajukan Bgah kë bašë yitiir. Bado kë baŋij Yetu Ʋi kadun ki baka, ⁶⁷ ašë ji na a : « Woli iwo Krittu, kŋupun. »

Kë ateem baka aji : « Woli dŋupan, naankfiyaar, ⁶⁸ kë woli dheparan uko ulonŋ, naankteemën. ⁶⁹ Kë hënkuŋ *Abuk Ñiinŋ ašë Ʋo du kaŋen kadeenu ki Našibaŋi anhiniŋ iko bti! »

⁷⁰ Wal mënŋ, kë bukal bti bašë ji : « Iwoon Abuk Našibaŋi keeri? »

Kë ateem baka aji : « Naŋupi, dwo a. »

⁷¹ Kë bašë ji : « Nkak anuma alon aŋupun i? Un Ʋi ibaŋun nŋiinkna wa Ʋi mntumul! »

23

Bañoof Yetu du Pilat

(Maci 27.1-2,11-14; Markut 15.1-5; nate-nan Ʋi Yowan 18.28-38)

¹ Wi wi baŋaanŋ bti banŋoonŋ *uruha wi *bayuday bašaanŋ anaŋa, aŋooŋ Yetu du kadun ki *Pilat. ² Bajun pŋapara aji : « Nŋtënk ñiinŋ i kë awo Ʋi pyewlën baŋaanŋ biki utaak ; aji ji na baka bawut pluk *Fetar naših najeenkal daša, abot aji ul Ʋi uleeful awoonŋ *Krittu, naših. » ³ Kë Pilat ašë hepar Yetu aji : « Iwi, iwoonŋ naših i bayuday i? » Kë Yetu ateema aji : « Iwi, Ijakunŋ haŋ. » ⁴ Kë Pilat ašë ji na *baŋenan baweek, na pntuk pi baŋaanŋ : « Mënwin uko ulonŋ unkkaaŋ nŋi ñiinŋ i aduknaanaa. »

⁵ Kë bašë taman maakan aji na a : Awuuk baŋaanŋ bapataŋa na pjukan pi nul, ajunna du *Galilay, aŋëpna Yuda, ašë bi hënkuŋ te Ʋi. ⁶ Wi Pilat atiinkunŋ uko waŋ ašë hepar aji : « Ñiinŋ i awo i Galilay i? » ⁷ Kë wi ameeŋ kë awo i utaak wi *Herod ašihunŋ, kë ašë do

kë baŋooŋa Herod anwoonŋ Ʋi Yerutalem ŋunŋnuur mënŋanŋ nŋun.

Bañoof Yetu du kadun ki Herod

⁸ Wi *Herod awinunŋ Yetu ašë lilan maakan, aŋal undiimaan pwin Yetu, Ʋiki atiink kë bakŋiinŋiyaan iko yi adolonŋ, abot aŋal kawina ado mlagre mlonŋ. ⁹ Herod awo Ʋi phepar Yetu iko itum, kë apok pteema. ¹⁰ Wal mënŋ kë *baŋenan baweek na *bajukan Bgah bašë huuran iko yi baktaparulunŋ. ¹¹ Wi wi Herod na bangoli biki nul bajununŋ pbeŋ Yetu akowandëna, ašë woharëna kamiša ki naših. Bakakana du Pilat. ¹² Herod na *Pilat bambiinŋ ašoorad, kë bakak unuur mënŋ banoh.

Baŋaanŋ baji na Pilat awutan Barabaat

¹³ *Pilat ado kë badu *baŋenan baweek, baweek biki *bayuday na baŋaanŋ bti, ¹⁴ ašë ji na baka : « Naŋjën ñiinŋ i, aji awo Ʋi pyewlën utaak, kë nhepara Ʋi kadunan, awo mënwin nin uko ulonŋ Ʋi iko yi nataparulunŋ. ¹⁵ *Herod kak aanwin nin uko ulonŋ wi adoonŋ, wi akakanunŋ nja a. Nawini, ñiinŋ i aando do nin uko ulonŋ unkkëšunŋ akeŋ. ¹⁶ Ddo bakoba bašë bawutana. » ¹⁷ [Ufettu undoli *Pilat aji wo i pwutan pa baka nakalabuš alon.]

¹⁸ Kë bašë huuran bukal bti aji afiŋ Yetu ašë wutan Barabaat! ¹⁹ Barabaat awo wal mënŋ ukalabuš Ʋiki ayewlën ubeeka abot afiŋ ñaanŋ.

²⁰ Kë Pilat anŋalonŋ pwutan Yetu akak aŋiini na baka. ²¹ Kë bakhuuranaara huuran aji : « Paŋana! Paŋana! » ²² Kë akak aŋiini na baka uyaaş uwajanŋenŋ aji : « we wi ñiinŋ i adolonŋ uwutaan ha? Mënwin nin uko ulonŋ unkkëšunŋ bafiŋa, ddo bakoba kašë kawutana. » ²³ Kë bukal bašë huuranaara huuran maakan ahepar bapaŋa, kë pŋaat pakdëma dëm ²⁴ te kë Pilat adoo dinan baka uko wi baheparunŋ. ²⁵ Awutan ñiinŋ i bakheparulunŋ, i bawatunŋ ukalabuš Ʋiki ayewlën utaak abot afiŋ ñaanŋ. Wi wi ašaanŋ awutar baka Yetu badola uko wi banjalunŋ.

Yetu awo Ʋi bgah bi mnhaŋ

²⁶ Wi bakyaanŋ na Yetu, bamob ñiinŋ alon i katim ki Fimoŋ, i ubeeka wi Kuren anwooni uteeh, aŋu'a pkuŋa krut Ʋi kafetŋ ki Yetu. ²⁷ Pntuk pweek paŋaša, na baatŋ balonŋ bankunŋinŋ iŋen abot aŋëga. ²⁸ Kë Yetu ašë kok aji na baka : « An baatŋ biki Yerutalem, nawutan kawooni pa nŋi! Nadoon kawooni pa nŋleefan na babukan! ²⁹ Nnuur nŋabi nŋi bakluŋ kado kaji : “Banuurandëni, baatŋ banwoonŋ baanhil pbuk, na iyin inwoonŋ iim-buki, na mnwil manwoonŋ maambootani!” ³⁰ Wal mënŋ baŋaanŋ bado kaji na inkunŋ iweek ijotna baka, kaji na inkunŋ impoŋi imoy bakal! »

* 23:30 Hotey 10.8.

* 23:31 Bašal aji Yetu awoonŋ bmul bŋow, kë banwoonŋ Ʋi pjuban bawoonŋ bmul bkay.

31 Woli bado bmul bñow hënk, hum di di bakluj kado na bkay*? » 32 Bañij kak bado buñaan batëb pa pya kafijn na Yetu.

Yetu apañanaa

33 Wi babanuñ du dko di bajaan bado « Kaheem ki bkow » ašë pañ Yetu da, ul na bado buñaan batëb bukun, alonj ti kañenul kadeenu, alonj ti kamayu. 34 [Kë Yetu ašë ji : « Paap, miirën baka : baamme uko wi bakdolun. » Bangoli bafašair imiša yi nul wi badolun kanuñ na mnlak katenna uko wi andoli akuyitanaanuñ.]

Baben Yetu abot akara wi awoonj ti krut

35 Bañaanj babi anañ bten. Kë baweek biki baka, bašë beña aji : « Abuuran balonj, aburaan uleeful, woli awo *Krittui i Našibañi adaturj » 36 Bangoli kak babeña : baji bañoga kawula poot ptaakñan, 37 kašë ji na a : « Woli iwo naših i *bayuday, buuraan uleefu! » 38 Bapiit ti bkowul duut ti krut aji : « I, AWOONJ NAŠIH I BAYUDAY. »

39 Alonj ti bado buñaan i bapañuñ ti krut awo ti pkar Yetu aji na a : « Iinwo Krittui i? Buuraan uleefu ikuñ ibuuraran. » 40 Kë natëbantañ ašë ñoman na atëñtul uñ aji na a : « lindo ji kñi Našibañi, te bawo ti pdolu uko unnaamuñ na wi bakdolulun! 41 Uliñ liñ pa un, ñwo ti pluk buñaan bi ñdolun ; kë ul ašë wo aando nin buñaan blonj. » 42 Wi wi aškanj aji : « Yetu, luñj ilešën, woli ilunj abi na pših pi nu. » 43 Kë Yetu ašë teema aji : « Na manjoonan, dñupu, nña di, iwo na nji du bañi. »

Pkeñ pi Yetu

(Maci 27.45-56; Markut 15.33-41; nate-nan ti Yowan 19.28-30)

44-45 Ti udiñ unuor, unuor umara mara awunana, kë bdëm bawala ti umundu bti, ado ñwoori ñwajanñ. Wi wi blaañ bkëm maakan banjaan baneenan bañaan pneej du *dko dyimanaan maakan di Katoh Kaweek ki Našibañi batowiñj ti ptoof. 46 Kë Yetu ašë do pdiim pweek aji : « Paap, dšakan uhaaš wi naan ti iñen yi nu. » Wi ajakuñ hanj, ašë jëmša. 47 Naših i bangoli iñeenweeek baromeñ awin uko untepuñ ašë dëman Našibañi aji : « Na manjoonan, ñiñiñ i awo natoool! » 48 Wi Bañaan batum bambiñ pten bawinuñ uko untepuñ, bañiñ, ašë kuña iñen. 49 Banoh Yetu bti na baat bangakandëranuñ na a du *Galilay banañ alow aten.

Umoy wi Yetu

(Maci 27.57-61; Markut 15.42-47; nate-nan ti Yowan 19.38-42)

50-51 Niññ alonj i katim kawoonj *Yotef, anwoonj i ubeeka wi *bayuday wi bajaan bado Arimati, awo da wal mënñ, awo ñaanj najoob bkow, natoool. Awo ti pyoonk ubi wi Pših pi Našibañi. Awo ti bañaan banjaan baño kawayëš du *uruha wi bayuday ašë wo aandinan ti uko wi bawayëš bandukiñ

badinanuñ abot ado. 52 Yotef aya du Pilat, ahepara puom pi Yetu. 53 Awalun puum ti krut, abooñan pa na blaañ bi ifaal ašë neejan pa ti bhër blonj bi bajipuñ ti kabanj ki plaak, bhër bi bawoonj baambaan kamoya nin ñaanj. 54 Unuor wi pbomandër wa, ñiki *unuor wi pnoorfën wi bayuday uñogi. 55 Kë baat banwoonuñ *Galilay na Yetu bašë taš Yotef, baya, aten bhër, awin jibi babëkani puum. 56 Wi wi bakakuñ ubeeka pboman ukëra na ukëra ujuñ ulil pteñkëñ wi bayuday bajaan bakër ti puum. Ti *unuor wi pnoorfën wi bayuday, kë banoorfëni, ñiki hënk di bgah bajakuñ.

24

Yetu anaña ti pkeñ

(Maci 28.1-10; Markut 16.1-8; natenan ti Yowan 20.1-10)

1 Na nfa kub, ti unuor untašunj *unuor wi pnoorfën, baat baya du bhër, atij ukëra wi babomanuñ na ukëra ujuñ ulil pteñkëñ. 2 Bañenk kë plaak pweek maakan pandëtnuñ plëman pi bhër kë pakëlanaa, awo ti kabanj. 3 Baneej, ašë wo baantënk puum pi Yetu Ajugun da. 4 Bañoñar, baamme uko wi bakdolun, kë biññ batëb banwohariñ imiša inknuuruñ bašë pën awinana ti kadun ki baka. 5 Balënk maakan, ašë juñ, kë biññ bukun bašë ji na baka : « Nabaa la we ñaanj najeb ti bankeñun ba? 6 [Aanwo ti, Našibañi anañana ti pkeñ.] Nalešan uko wi abinj ajakan wi ahumuñ du *Galilay. 7 Añiini na an aji *Abuk Ñiññ awo i kawulana du bado buñaan, kapañana ti krut, kašë kanaña ti pkeñ unuor uwajantëñ. » 8 Kë bašë leš ññup ñi Yetu.

Banjañan bapok pfiyaar uko wi baat bañupuñ baka

9 Wi baat bawoonuñ bhër, bakakalëš iko mënñ bti *banjañan iñeen na alonj na bandukiñ bti. 10 Baat mënñ bawoonj *Mariya i ubeeka wi Magdala, Yowana, na Mariya anin Jakob. Baat bangakandëruñ na baka bakak añup wa banjañan ; 11 kë bukal bašë nuñ kë babura ñupa ñup, baanfiyaar baka.

12 [Kë Timonj Piyeer ašë nata wal mënñ aji te du bhër. Añij aten, ašë winara ilaañ tañ, wi wi akakuñ katohul añoñar ti uko untepuñ.]

Başaşar Yetu batëb bankyaan untanka wi Emayut

(Markut 16.12-13)

13 Ti unuor mënñan, başaşar Yetu batëb batool pya untanka wi Emayut unlowiuruñ na Yerutalem uko ji ñwoori ñteb ñi poş. 14 Bawo ti pñiinyaan iko intepuñ. 15 Wi baktiñiñ, alañar, kë Yetu ti uleeful ašë ñog baka agakandër na baka, 16 kë uko ulonj ušë neenan baka pyikrëna. 17 Yetu kë ašë ji na baka : « we wi nabaan añiinyaan hënk wi nakpoşun ba? »

Ké banaŋ, ajoŋan. ¹⁸ Alon ŋi baka anwoon katim ki Kleyofat ké ašé ŋiini na a aji : « Unaam iwoha aloolan, anwoon ŋi Yerutalem anwoon aamme uko unŋepun ŋi nnuur nji! » ¹⁹ Ké ateeem baka aji : « We ula ba? » Ké baji na a : « Uko wi Yetu i ubeeka wi *Nataret! Abi wo *Naŋupar Našibaŋi anhiniin, ŋi udo na utup ŋi kadun ki Našibaŋi na ki bañaan bti. ²⁰ *Baŋenan baweek biki nun, na baweek biki nun bawula ké baŋu'a pkeŋ, apaŋa ŋi krut. ²¹ Nbi haŋ aji ul awoon i kabuuran *Itrayel, ké iko yan bti iše do hénkuŋ nnuur nwanjant nji itépi. ²² Baaŋ balon banwoon na un, ké bašé ŋonarénun maakan na manjoonan. Baya na nfa kub du bhër, ²³ ké wi bawoon baanwin puum pi nul, ašé wuŋsa. Bajakun aji nwanjut nado pën awinana ŋi kadun ki baka aji awo najeb. ²⁴ Balon ŋi un baya du bhër, aŋenk ké bawo jibi baaŋ baŋupun baka ; ké ul, bašé wo baanwina! » ²⁵ Wal mënŋ ké Yetu ašé ji na baka : « An bawaan nŋal, naji nanoom ŋi pfiyaar iko bti yi baŋupar Našibaŋi bajakun! ²⁶ *Krittu aanwo i lah kahaj hénk i, ji abi ado kaneej du mndëm? » ²⁷ Wi wi ašaan ajunna ŋi uko wi *Moyit apiitun, aŋiiniyaan uko wi Baŋupar Našibaŋi bti, aŋépna ŋi Ulibra wi Našibaŋi apiban baka uko wi baŋupun ŋi a.

²⁸ Wi baŋogun ufët wi bawoon i pya, ké Yetu ašé awo ji ŋaan ankyaan na bgahul. ²⁹ Ké bašé dabëra aji na a : « Toon na un, unuur uyobi, utejan udobi ban ban. » Ké aneej aŋo na baka. ³⁰ Wi wi ašaan aŋo ŋi umeeša na baka, ajeŋ kapoom, abeeb Našibaŋi, ašé kitëš ka awul baka. ³¹ Wal mënŋ ké kës kašé haabša na baka ké bayikrëna, wi wi ašaan ayon ŋi kadun ki baka. ³² Ké bašé ŋiini bukal bukal aji : « Nëntiink lah mnlilan ŋi itëbun i, wi aŋiiniin na un du bgah abot apibanun Ulibra wi Našibaŋi? »

³³ Banaŋa ŋi dko mënŋ akak Yerutalem. Baya ŋenk da *banjaŋan iŋeen na alon banwoyi da na batënt baka, ³⁴ ké bakŋiini aji : « Ajugun anaŋa ŋi pkeŋ na manjoonan, apën awinana ŋi kadun ki Fimonj! » ³⁵ Ké bukal bašé kakalëš uko unŋepun ŋi bgah na jibi bayikrënuŋ Yetu wal wi akitëšun kapoom.

Yetu apën awinana ŋi kadun ki banjaŋan
(Maci 28.16-20; Markut 16.14-18; natenan ŋi Yowan 20.19-23; Ulemp wi Banjaŋan 1.6-8)

³⁶ Bahum kaŋiini, ké Yetu ŋi uleeful ašé pën ŋi ptoof pi baka aji : « Bnuura bawo na an. » ³⁷ Balënk maakan, ŋiki bašal aji bawin ujurte. ³⁸ Ké Yetu ašé ji na baka : « we ukaŋ ké nayewlaa ba? We ukaŋ ké nawo na nŋal nŋéb ŋi itëb yi nan ba? ³⁹ Natenan iŋeen na ihoŋ yi naan : Nji a na manjoonan! Nabanaan, naten, ujurte uunji uka uleef utënt wi, upaŋ na nji, jibi nahilanun kawin. » ⁴⁰ [Aŋiini haŋ ašé diiman baka iŋeen na ihoŋ yi nul.] ⁴¹ Ké

jibi bawoon ŋi mnlilan abot aŋonar, ukaŋ ké baanhilan afiyaar, ké ašé hepar baka aji : « Nawo na uko ude ŋi i? » ⁴² Ké bawula utëb yi batoowun. ⁴³ Ajeŋ wa, ade ŋi kadun ki baka.

⁴⁴ Wi wi ašaan aji na baka : « Wi nhumuŋ na an, nŋup nji, nji nji nŋupanaŋ; Uko wi Ulibra wi Našibaŋi ujakuŋ ŋi nji ŋi dko di *Moyit apiitun, na di *baŋupar Našibaŋi bapiitun, na ŋi Iyeeh yi pŋaamarën Našibaŋi, iko mënŋ bti iwo yi kadolana. »

⁴⁵ Wal mënŋ ké ašé haabëš baka nŋal bahilna bayikrën utup wi Ulibra wi Našibaŋi. ⁴⁶ Aji na baka : « Uko wi bapiitun wii wi : *Krittu awo i kahaj, kabot kanaŋa ŋi pkeŋ unuur uwajantëŋ. ⁴⁷ Bañaan bawo kaŋup ŋi katim ki nul ŋi bañaan biki nŋaak bti, kajunna ŋi Yerutalem, kaji na baka bawut pjuban, baŋëlëš nŋida, Našibaŋi ahilna amiir baka ipekadu. ⁴⁸ Nawo bamaar biki iko mënŋ bti. ⁴⁹ Ké nŋi ŋi uleef naan, nŋé luŋ kawulan uko wi Paapa ahoŋun. An, nadukiin ŋi ubeeka te wal wi naktumuŋ na phina panwoonuŋ baŋi. »

Yetu apaya baŋi
(Markut 16.19-20; natenan ŋi Ulemp wi Banjaŋan 1.9-11)

⁵⁰ Wi wi Yetu ašaan aya na baŋašarul te ufët wi Betani, ašé tar iŋeen, aŋehan Našibaŋi awul baka bnuura bi nul. ⁵¹ Wi akdoluŋ haŋ, ašé duk baka, adeeŋana du baŋi. ⁵² Bukal, ké bašé dëmana, ašé kak Yerutalem, atum na mnlilan. ⁵³ Baji babi duka duka kadëman Našibaŋi du katoh kaweeŋ ki nul.

Uṭup Ulil Unuura wi Yowan apiitun

Uṭup ujuni

Ulibra wi uwo Uṭup Ulil Unuura wi Yowan apiitun. Aṭup ṭi ulibra wi uko wi Yetu adolon ṭi mboṣ na uko wi ajukanun bañaan, na pkeṭul na pnaṭa ṭi pkeṭ pi nul. Yetu aṭup bañaan na mnhina, ajeban bamaakal, adook nṭaayi akuṭ ado iko itum maakan iñoṅarēnaan ṭi kadun ki bañaan. Ulibra wi Yowan apiitun uunaam maakan na nji bi Maci, Markut na Luk. Yowan aṣal kē bañaan biki apiitun ulibra wi bame nṭibra mēnt na iko yi Yetu aṭupun da na iko yi adolon. Uko mēnt ukaan kē aampiit iko yi bi Maci, Markut na Luk bapiitun.

Yowan aṭup ṭi ujuni wi ulibra wi nul ṅaan i Yetu awoon. Aṭup aji Uṭup wi Naṣibaṭi ubiin ṭi umundu wi akak ṅaan najēn. Yetu ado iko iñoṅarēnaan itum bañaan bahilna bayikrēn kē ul awoon Naṣih i Naṣibaṭi atarun adat aji ul akbuuranun bañaan. Uko unkaan kē Uṭup Ulil Unuura wi Yowan upaṭ na nji bandukiin wii wi : « Yowan akakalēṣ iko ilon yi Yetu aṭupun inkdiimanun kē awo i Naṣibaṭi : Yetu aṭup aji ul awoon bjeehi bi umundu, pde panjaan pawul ubida, meel manjaan manwul ubida, plēman pi nṅaneel nṅpoṭi nṅakṭēpnun, nayafan nanuura, bko bdoṓni ubiṅu. Aji kak ul awoon bgah, manjoonan na ubida, kē aji naṭan bañaan ṭi pkeṭ kawul baka ubida.

Hēnk di ifah yi ulibra wi iwoon:

1. Pdēman Uṭup (1.1-18)
2. Yowan Nabattaar aṭup uko unklun kabi (1.19-34)
3. Yetu adat baṭaṣarul bateek (1.35-51)
4. Yetu ado nṅaaṣ paaj na ulon iko iññoṅarēnun bañaan (2.1-12.50)
5. Kanēm kabaañṣaani ki Yetu ṭi mboṣ: pwayēṣ pi bawayēṣulun na pkeṭul (12.1-19.42)
6. Yetu anaṭa ṭi pkeṭ (20.1-10)
7. Yetu apēn awinana ṭi kadun ki baṭaṣarul (20.11-21.25)

¹ Du ujuni anwoon Uṭup ado bi wo'a wo, awo du Naṣibaṭi abot awo Naṣibaṭi.

² Anwoon Uṭup awo na Naṣibaṭi du ujuni.

³ Naṣibaṭi aṭēpna ṭi a aṭak iko bti ; ṭi iko bti iṭankaniin nin kalon kaantakana bē kaantēpna ṭi a. ⁴ Ṭi ul di di ubida upēnnun, kē ubida mēnt uwo bjeehi pa bañaan. ⁵ Bjeehi bajeehan du bdēm, kē bdēm baanwun* ba.

⁶ Ubi ka ṅiint alon i Naṣibaṭi ayilun ; ka-timul kawo Yowan†. ⁷ Abi kaṭup uko wi

ameen bti ṭi bjeehi, bañaan bti baṭēpna ṭi a bafiyaar. ⁸ Mēnt Yowan ṭi uleeful awoon bjeehi ; abi bi ṭañ kaṭup uko wi ameen ṭi bjeehi. ⁹ Bjeehi mēnt bawoon na manjoonan bjeehi bambiin ṭi mboṣ kajeehan bañaan bti.

¹⁰ Anwoon Uṭup adobi wo'a wo ṭi mboṣ, kē Naṣibaṭi abot aṭēpna ṭi a aṭak ma, kē bañaan biki mboṣ baṣē wo'a wo baamme'a. ¹¹ Abi ṭi katoh ki nul, kē bañaan biki nul baṣē wo baandi'a. ¹² Kē bañaan bti banṣaan adi'a, afiyaara, aṭen baka kē bahinan pwo babuk Naṣibaṭi. ¹³ Mēnt ṭi pñaa kēme ṭi ṅiint na ṅaaṭ kēme ṭi uko wi ṅiint aralun wi wi bawoonun babuk Naṣibaṭi. Naṣibaṭi ul ṭi uleeful adolon kē bawo babukul.

¹⁴ Anwoon Uṭup akak ṅaan najēn abi afēṭ na nja, kē nṣē win mndēm mi nul, atum na bnuura abot atum manjoonan. Aṣin awululun mndēm mēnt ul anwohan aloolan i abukun ṭañ. ¹⁵ Yowan aṭiiniyaan uko wi nul aji : « Ul i i nji njakun aji : “Ankmbiin ṭi kafet naan, ajotēn kadun ṭiki, ji mbi ndo kawo, ado bi wo'a wo.” » ¹⁶ Na manjoonan nja bti nji nṅeenka yeenk ṭi bnuura bṭum banwoon ṭi a. ¹⁷ Nṅeenka bgah ṭi *Moyit, kē bnuura na manjoonan manṣē biina ṭi Yetu Krittu. ¹⁸ Nin ṅaan aambaon kawina Naṣibaṭi. Abukul i akaan anwoon Naṣibaṭi, ankabun ṭi Aṣin, ameeṭanulun.

Uko wi Yowan nabattaar aṭupun ṭi bkwul (Maci 3.1-12; Markut 1.1-8; Luk 3.1-18)

¹⁹ Uko wi Yowan ajakun wii wi, wi bawee kiki bayuday banwoon Yerutalem bayilun baṭejan Naṣibaṭi na bañaan balon banjaan balemp du *Katoh Kawee kiki Naṣibaṭi kē baya hepara ṅaan i awo i. ²⁰ Aampok pteem baka, abi ṭup ṭup baka ajinṭan aji : « Mēnt nji dwoon Krittu. »

²¹ Kē bateema aji : « Iwo in keeri? Iwo *Eli i? »

Kē aji na baka : « Mēnwo Eli. »

Kē bakak ajaka : « Iwoon *Naṭupar Naṣibaṭi i? »

Kē aji : « A-a. »

²² Kē baṣē ji na a : « Ṭupun keeri ṅaan i iwoon ṅhilna nṅa nṅup banyilun un. We wi wi iṭṭupun ṭi iwi? »

²³ Kē ateem na nṅup nji *Itayi Naṭupar Naṣibaṭi aji : « Nji, dwoon:

pdiim pankhuuranun du *pndiis aji : “Nadolan bgah bi Ajugun bawo btool.” »*

²⁴ Bayili bukun bawo *bafaritay. ²⁵ Bakak ahepar Yowan kak aji : « Kē we ukaan kē ikbattaar wi iwoon iinwo Krittu, iinwo Eli, iinkak awo Naṭupar Naṣibaṭi? »

²⁶ Kē ateem baka aji : « Nji dbattaar na meel, kē alon aṣē wo ṭi ptoofan i nawoon naammee, ²⁷ ankmbiin ṭi kafet naan, i nji

* 1:5 Kē bdēm baanwun ba : Balon baṣal aji kē dko di daji : kē bdēm baandi ba, kēme kē bdēm baanyikrēn ba. † 1:6

Yowan : Baṭiiniyaan ṭi Yowan Nabattaar. ✪ 1:23 Itayi 40.3.

ndoon awo mēññoom kaɲup pñēŋa iŋapaat.
»

²⁸ Uko mēnt̄ uṭēpna du Betani du plut pi bdēk bi Yordan, dul di Yowan akbattaaraanuj.

*Uko wi Yowan Nabattaa aṭupuj̄ ti Yetu
(Maci 3.13-17; Markut 1.9-11; Luk 3.21-22)*

²⁹ Wi unuur ujint̄uj, Yowan awin Yetu kē akbi, kē ašē ji : « Anwoonj unkaneel wi btejan wi Našibaṭi unkmpeñananuj pekadu di umundu awi. ³⁰ Uko wi nul wi wi nji kaṭiiniyaanuj wi njakuɲ: «Ñiint̄ ankmbiin̄j ṭi kafet̄ naan ajotēn kadun, ṭiki, ji mbi ndo kawo, adobi woho wo.» ³¹ Nji ṭi uleef naan, mēmbi me'a, kē pdola ameeṭana ṭi bañaan biki Itrayel, pakaanj kē mbi abattar na meel.
»

³² Yowan aṭup ji ñaan namaar aji : « Dwin *Uhaaš wi Našibaṭi kē uwala ṭi a awo ji ubalab ufaatal abi aṭo ṭi a. ³³ Mēmbi me'a, kē anšaanj ayilēn aji mbattaa na meel ašē jakēn aji : «Ñaanj i ikwinuj Uhaaš wi naan uwala ṭi a ubot uṭo ṭi a, uṭ mēnt̄an akbattaaɲ na Uhaaš wi naan.» ³⁴ Kē nji nšē win abot aṭup kē i mēnt̄ awo Abuk Našibaṭi. »

Baṭašar Yetu bateek

³⁵ Wi unuur ujint̄uj, Yowan akak awo da na batēb ṭi baṭašarul. ³⁶ Awin kē Yetu akṭēp kē ašē ji : « Anwoonj unkaneel wi btejan wi Našibaṭi i. » ³⁷ Baṭašarul batēb bukuɲ batiink uko wi ajakuɲ ašē ṭaš Yetu. ³⁸ Yetu akok awin kē bakṭaša ašē ji na baka : « We wi naklaanj ba? »

Kē bateem aji : « Rabi, ṭuj di di iwoonj ba? » Rabi dawoonj najukan.

³⁹ Kē aji na baka : « Nabiin našē nawin. » Kē baya ame dko di awoonj, aṭo na a unuur mēnt̄. Nwoori nbaakēr nji utaakal nkyaan pban wal mēnt̄.

⁴⁰ Andre aṭa Fimoɲ Piyeer awo alonj ṭi batēb bantiinkuj uko wi Yowan ajakuɲ ašē ṭaš Yetu. ⁴¹ Adun awin Fimoɲ naweekul aji na a : « Nwin Mešuwa. » Mešuwa dawoonj Kritt̄u. ⁴² Añooṭa du Yetu. Yetu ajabana kēš ašē ji : « Iwoonj Fimoɲ abuk Yowan, hēnkuj ido kadu'ana Kefat. » Kefat dawoonj Piyeer[‡].

⁴³ Wi unuur ujint̄uj, Yetu aṭu na pya utaak wi *Galilay. Aya awin da Filip aji na a : « Ṭašaan! » ⁴⁴ Filip awo i Bettayida, ubeeka wi bi Andre na Piyeer. ⁴⁵ Kē Filip aya awin Natanayel aji na a : « Nwin ñaanj i Moyit̄ aṭiiniyaanuj ṭi Ulibra wi Bgah, i baṭupar Našibaṭi bandukiin̄j bakaanj aṭiiniyaan! Yetu i Nataret a, abuk Yotef. »

⁴⁶ Kē Natanayel ašē hepara aji : « Uko ulonj unuura uhil kapēnna du Nataret i? »

Kē Filip ateema aji : « Biini, iwin. »

⁴⁷ Yetu awin kē Natanayel akbi ṭi a, ašē ji : « Abuk Itrayel na manjoonan akbiin̄j hēnk, aamme kalagare. »

⁴⁸ Natanayel kē ašē hepara aji : « Ṭuj di imeennuj ba? »

Kē Yetu ateema aji : « Ji Filip abi ado kadu'u, wi iwoonj du bfig uṭeeh, dwinu. »

⁴⁹ Kē Natanayel ašē ji na a : « Rabi, iwo Abuk Našibaṭi, iwo naših i *Itrayel. »

⁵⁰ Kē Yetu ateema aji : « Ifiyaar ṭiki djaku dwinu wi iwoonj du bko uṭeeh. Iluj kawin iko indēmuj apel yi iwinuj nṭa. »

⁵¹ Wi wi ašaanj aji : « Na manjoonan, dṭupan, naluj kawin baṭi bahaabēša, nwanjut nṭabot nṭado kapaya, kawala ṭi *Abuk Ñiint̄. »

2

Bniim du Kana

¹ Unuur uwajantēn bniim blonj bawo du ubeeka wi Kana du *Galilay, kē anin Yetu awo da. ² Yetu kak awo ṭi biki baduuj babi bniim, ul na baṭašarul. ³ Poot pabaa, kē anin Yetu ašē bi aji na a : « Baankak aka poot. »

⁴ Kē ašē ji na a : « Abuk ñaat, we ukaaɲ kē ikt̄upēn uko wan? Unuur wi naan uundobi ban. »

⁵ Kē anin ašē ji na balemp : « Uko wi akjakarananj, nadolan wa. »

⁶ Kdunk paaj ki mnlaak kawo da ki bayu-day bajaanj baṭuuna meel mi bajaanj badolna bañow. Pdunk paji pado uko ji nṭliru iñeen-week. ⁷ Kē Yetu aji na balemp : « Natumaan idunk yi na meel. » Kē batuman ya.

⁸ Wi babaanj kē ašē ji na baka : « Naliikan hēnkuj nañooṭ najañan iko. » Kē baliik añooṭ.

⁹ Ankjañananuj añemi, kē ušē wo ubiñu. Aamme dko di uwoonuj, kē balemp bašē me, bukal banliikuj meel. Adu naniim, ¹⁰ aji na a : « Ñaanj aji dun kawul poot panliln̄uj, wal wi bañaanj bakujun̄j, kē baa pēnan panwoonj paanlil maakan. Iwi, kē išē hank plil te hēnkuj! »

¹¹ Uko wanj uwoonj ujuni wi iko iñonjarenaan yi Yetu ajaanj ado bañaanj bahilna bame uko wi awoonj. Ado wa du Kana di Galilay, adiiman mndēm mi nul kē baṭašarul bafiyaara.

¹² Wi abaanj, ašē ya ubeeka wi Kaper-nawum, ul, na anin na bubuk ašin na baṭašarul, ado da nnuur nṭiinku.

Yetu na bawaap du Katoh Kaweek ki Našibaṭi

(Maci 21.12-13; Markut 11.15-17; Luk 19.45-46)

¹³ *Ufettu wi Mbuur wi bayuday uñogi, kē Yetu ašē ya Yerutalem. ¹⁴ Aṭēn̄k du *Katoh Kaweek ki Našibaṭi bawaap nṭgit na nkaneele na nṭabal ; batorkaar itaka bakak aṭoo da.

[‡] 1:42 Kefat, Piyeer : ṭi uṭup wi baramayen̄j Kefat dawoonj plaak ; ṭi uṭup wi bagrek Piyeer dawoonj kak plaak.

15 Aje! wal mēnt̄ ital aboman btintēl ašē dook baka bti t̄i Katoh ki Našibaṭi bukalan na ṅkaneel na ṅgit ; afēl itaka yi batorkaar abot awat ṅmeēša ṅi baka. 16 Aji na bawaap ṅbalab : « Napēnaan ṅko ṅi t̄i. Nawutan kakakan katoh ki Paapa dko dwaapi. » 17 Baṭašarul bales̄ wal mēnt̄ uko umpiitaniin t̄i Ulibra wi Našibaṭi : *Uṅal uweek wi nkaan pa Katohu ukfiṅṅuṅ.**

18 Wal mēnt̄, kē baweek biki bayuday bašē ji na a : « Dolan uko ulonṅ unkyuujunṅ kē ihilan kado kado uko wi ikdolunṅ hēnk. »

19 Kē Yetu ateem baka aji : « Nafomle Katoh ki Našibaṭi ki, kanaan ka t̄i ṅnuur ṅwajanṅ. »

20 Kē bašē ji na a : « Bado ṅsubal iṅeen ṅbaakēr na ṅsubal paaj pa pniw katoh ki mēnt̄, kē iwi iṅē ji iniw ka t̄i ṅnuur ṅwajanṅ? » 21 Kē Yetu wal mēnt̄ ašē ṅiiniyaan ṅiiniyaan uleeful. 22 Kē hēnk, wi abiiṅ anaṭa t̄i pkeṭ, baṭašarul bales̄ kē abi ji han, ašē fiyaar uko umpiitunṅ t̄i Ulibra wi Našibaṭi na uṭup wi Yetu abiiṅ aṭup.

23 Jibi Yetu awoonṅ du Yerutalem t̄i wal wi Ufettu wi Mbuur, baṅnaan batum bafiyaara wi bawinunṅ iko iṅonārēnaan yi akdolunṅ. 24 Kē ul ašē wo aanfiyaar baka, ṅiki ame baṅnaan bti, 25 abot awo aannuma ṅnaan aṭupa jibi ṅnaan awoori ṅiki ul t̄i bkowul ame uko unwoonṅ t̄i uhaaš wi ṅnaan.

3

Yetu na Nikodem

1 Uka ṭfa t̄i *bafaritay ṅiint̄ alonṅ i katim kawoonṅ Nikodem. Awo t̄i baweek biki bayuday. 2 Aya du Yetu na utejan aji na a : « Najukan, ṅme kē iwo najukan i Našibaṭi ayilunṅ, ṅiki nin ṅnaan alonṅ aanhil pdo iko iṅonārēnaan yi ikdolunṅ woli Našibaṭi aanwo na a. »

3 Kē Yetu ašē teema aji : « Na manjoonan dṭupu, nin ṅnaan aanhilan kawin *Pših pi Našibaṭi bē aankak abuka buka* . »

4 Kē ašē ji na a : « Hum di di ṅnaan ahiniin kabuka kak wi adoonṅ abi ṭaf? Ahinan kakak du kayinṅ ki anin kabuka kak i? »

5 Kē ateema aji : « Na manjoonan dṭupu, ṅnaan anwoonṅ aankak abuka t̄i meel na Uhaaš wi Našibaṭi aanhil kaneej du Pših pi Našibaṭi. 6 Uleef uji ubuk uleef, kē uhaaš uji ubuk uhaaš. 7 Wutan kaṅonar woli djaku, nawo kabuka kak. 8 Uyook uji ufuuṭ dko di uṅali. Iṅi ktink wa ufuuṭ bē iinṅi kēme dko di uwoonunṅ kēme dko di ukyaan. Kē hēnk di uwoonṅ kak pa baṅnaan bambukiinṅ t̄i Uhaaš wi Našibaṭi. »

9 Kē Nikodem ašē ji na a : « Hum di di uko mēnt̄ ihilunṅ kadolana? »

10 Kē ateema aji : « Hum di ihilunṅ kawo najukan t̄i Itrayel ašē wo iimme iko yanṅ? 11 Dṭupu na manjoonan, ṅji ṅiiniyaan uko wi

ṅmeenṅ kabot kaṭup wi ṅwinunṅ, kē an našē wo naanṅi nadinan pfiyaar uko wi ṅjakunṅ.

12 Woli naanfiyaar wi ṅji kaṭiiniyaanunṅ iko yi mboš, hum di di naklunṅ kafiyaar woli dlunṅ aṭiiniyaan iko yi baṭi ba? 13 Nin ṅnaan alonṅ aampaya baṭi *Abuk ṅiint̄ ṭaṅ [anwoonṅ du baṭi] awaliinṅ. 14 Kē jibi *Moyit adeeṅunṅ upula unṭak du *pndiis̄, hēnk di Abuk ṅiint̄ akdeenaninṅ, 15 ṅnaan anfiyaarulunṅ ahilna aka ubida wi mnṭo.

16 « Našibaṭi aṅal baṅnaan maakan adoo wul Abukul aloolan ṭaṅ i akaan, ṅnaan anfiyaarulunṅ awutna kakeṭ, ašē ka ubida wi mnṭo. 17 Našibaṭi aanyil yil Abukul abi aji na baṅnaan kē baduknaana awo i pkeṭ, ayila yil baṅnaan baṭēpna t̄i a babuur. 18 ṅnaan anfiyaarulunṅ aankduknaana, anwoonṅ aanfiyaara ado bi duknaana duknaana, ṅiki aanfiyaar t̄i Abuk Našibaṭi aloolan ṭaṅ i akaan. 19 Kē uko wi, ukṭunṅ baji baduknaana : bjeehi babi t̄i umundu kē baṅnaan bašē magan bdēm apel bjeehi ṅiki iko yi baṅnaan bakdolunṅ iwuṭ maakan. 20 ṅnaan ankdolunṅ buṭaan apok bjeehi ; unṅ mēnt̄an aanyka du bjeehi, kaṭi iko iwuṭaan yi adolonṅ iwinana. 21 Kē ṅnaan anjaanṅ aṭaš manjoonan aji ya du bjeehi, kahilna kadiiman kē iko yi akdolunṅ iwoona du Našibaṭi. »

Yetu na Yowan Nabattaar

22 Wi iko yanṅ iṭēpunṅ, Yetu aya na baṭašarul du utaak wi Yuda, aṭo da na baka abattaar.

23 Yowan kak awo t̄i pbattaar du Aeon kaṅog Falim ṅiki meel mantum da, kē baṅnaan babot abi'abi t̄i a pyeenk batitmu. 24 Baandobi wata wal mēnt̄ ukalabuš.

25 Unuur ulonṅ kē bṭup bašē pēn t̄i baṭašar Yowan na nayuday alonṅ t̄i uko wi kaṅow.

26 Babi t̄i Yowan aji na a : « Najukan, ṅnaan ambiinṅ awo na iwi du plut pi Yordan, i ibiinṅ aṭiiniyaan uko wi nul awunṅ du abattaar kē baṅnaan bti bakya du a. »

27 Kē Yowan ateem baka aji : « Nin ṅnaan aanhil kayeenk uko ulonṅ bē uunwoona du baṭi. 28 An t̄i uleefan namaar kē ṅiini aji : "Mēnwō Kritu kē bašē yilēn t̄i kadunul." 29 Naniim akaanṅ naniima, kē nanoh naniim anwoonṅ da aji lilan woli aṭiink pdiim pi naniim. Mn̄lilan mi, manwoonṅ mi ṭaan mandēm maakan keeri. 30 Ul awo kado kadēm, ṅji nšē ndo kawala.

31 « Anwoonunṅ baṭi apel baṅnaan bti ; anwoonṅ i mboš, awo i mboš abot aji ṭup iko yi mboš. Anwoonunṅ baṭi [apel baṅnaan bti] 32 aji ṭup uko wi awinunṅ akuṭ aṭiink kē nin alonṅ ašē wo naanṅi di ptiink uṭup wi nul. 33 Anfiyaarunṅ uṭup wi nul adiiman kē adinan kē uko wi Našibaṭi ajakunṅ uwo manjoonan ; 34 Našibaṭi aji wul ṅnaan i ayilunṅ Uhaašul kakēšan ašē kaṭup uṭup wi Našibaṭi.

* 2:17 Kaṅnaam 69.10.

* 3:3 Bē aankak abuka buka : Baṭiiniyaan t̄i kak pbuknaana baṭi.

* 3:14 Natenan t̄i Mn̄fēn

³⁵ Naşibaŋi Aşin aŋal Abukul, akut awula iko bti. ³⁶ Anfiiyaaruŋ Abukul aka ubida wi mnto ; anwoon aandi ptiinka aanka ubida mēnt ; udeeb wi Naşibaŋi uji uwo ŋi a. »

4

Yetu na ŋaaŋ i utaak wi Famariya

¹ Bafaritay batiink kē baji baŋaŋar Yetu batum adoo pel biki Yowan kē abot aji battaar baŋaŋ bampeluŋ biki Yowan akbattaaruŋ. ² Yetu ul ŋi uleeful aanji battaar, baŋaŋarul bajaŋar babattaar. ³ Wi atiinkuŋ uko mēnt, apēn du Yuda akak Galilay. ⁴ Awo i kamuur utaak wi *Famariya.

⁵ Kē hēnk di ayaŋ aban du ubeeka ulon wi Famariya wi bajaŋar badu Fikar kaŋog uŋeeh wi *Yakob abiiŋ aŋen *Yotef abukul. ⁶ ŋi dko mēnt di di pliiik pi Yakob pawoon. Yetu apoş anoor aşē ya aŋo du kaŋog pliiik mēnt. Unuur udiinŋ wal mēnt.

⁷ Kē ŋaaŋ alon i Famariya aşē bi pliiik. Kē Yetu aşē ŋi na a : « ŋenaan meel ddaan. »

⁸ Baŋaŋarul baya wal mēnt ubeeka pla uko ude.

⁹ Kē ŋaaŋ aji na a : « Hum di iwi, inwoon nayuday ihiluŋ kaŋehanaan meel, ŋi nwoon i Famariya? » (Bayuday baanji banaakiir na baŋaŋar biki Famariya.)

¹⁰ Kē ateema aji : « Woli ime lah uko wi Naşibaŋi ajaŋar aŋen abot ame ŋaaŋ anjakiin iŋena adaan, iwi ŋi uleefu ikŋehanoluŋ aşē ŋenu meel manjaŋar manwul baŋaŋar ubida. »

¹¹ Kē aşē ŋi na a : « Naweeek, iinwo na nin ukoolan uliikni kē pliiik pabaa diil maakan. ŋuŋ di di ibaŋar aliiikna meel manjaŋar manwul baŋaŋar ubida ba? ¹² Idēm apel Yakob ateem nja anwuluŋ nja pliiik pi i? Ul andaŋaruŋ ŋi pa abot awul babukul na ŋntaam ŋi nul kē ŋadaani? »

¹³ Kē Yetu aşē teema aji : « ŋaaŋ andaŋaruŋ meel mi, udaan ukak aŋija ; ¹⁴ kē ŋaaŋ aŋaŋar adaan meel mi ŋi kaluŋ kawula nin udaan unuak aŋija, meel mi ŋi kawuluŋ mankak ukumpēş unkwuluŋ ubida wi mnto. »

¹⁵ Kē ŋaaŋ aşē ŋi na a : « Naweeek, ŋenaan meel mēnt, udaan uwutna kakak kaŋjjen ndoo nwo i pbi pliiik ŋi. »

¹⁶ Kē aji na a : « Yaan idu ayinu işē ikak na a ŋi. »

¹⁷ Kē ateema aji : « Mēniimaa. »

Kē Yetu aşē ŋi na a : « Iŋup manjoonan wi ijakuŋ iinniimaa, ¹⁸ ŋiki ibi niima ŋyaaş kaŋeen, kē i iwoonaŋaruŋ hēnkunŋ aanwo ayinu. Ifaŋ ŋi waŋ. »

¹⁹ Kē ŋaaŋ kē aşē ŋi na a : « Naweeek, dwin kē iwo *Naŋupar Naşibaŋi na manjoonan. ²⁰ Bateemun badēman Naşibaŋi ŋi pnkuŋ pi, kē an bayuday naşē ŋi du Yerutalem di di baŋaŋar bawoon i kado kadēmana. »

²¹ Kē aşē ŋi na a : « Abuk ŋaaŋ, fiyaarēn, wal ulon ubi wi mēnt ŋi pnkuŋ pi kēme du Yerutalem ŋaŋ di bakdoon kadēmanaan Naşibaŋi Aşin nja. ²² An, naji nadēman uko wi nawoon naammee. Un ŋi ŋdēman uko wi ŋmeŋ ŋiki ŋi bayuday di di Naşibaŋi aŋepnuŋ abuuran baŋaŋar. ²³ Kē wal uşē bi, wii wi, udo bi ban ban, wi banjaŋar badēman Naşibaŋi Aşin nja bakme'uluŋ na manjoonan kado kadēmana na uhaaş ; bukal bawoon banjaŋar badēman Naşibaŋi Aşin nja, bukal biki aklaaŋ. ²⁴ Naşibaŋi awo uhaaş kē banjaŋar kadēmana bawo i kame'a na manjoonan badēmana na uhaaş. »

²⁵ Kē ŋaaŋ aşē ŋi na a : « Dme kē ŋaaŋ i Naşibaŋi adatuŋ, i bajaŋar bado *Krittu abi. Woli aluŋ abi, aŋup nja iko bti jibi iwoori. »

²⁶ Kē Yetu aji na a : « ŋi nkaŋiiniin na iwi, dwoon aŋ mēnt. »

²⁷ Wal wi aŋiiniin haŋ kē baŋaŋarul başē wuj, aşē ŋoŋar wi bawinuluŋ kē akŋiini na ŋaaŋ. Kē nin alon ŋi baka aşē wo aanehpara uko wi aklaaŋ kēme uko wi akŋiiniin na ŋaaŋ.

²⁸ Wal mēnt ŋaaŋ aduk pdunk pi nul, aya du ubeeka aji na baŋaŋar: ²⁹ « Nabiin nawin ŋiiniin alon aŋupnuŋ iko yi ndoluŋ bti. Woon Krittu a i? » ³⁰ Bapēn ŋi ubeeka aya du a.

³¹ Wal mēnt baŋaŋarul bawo ŋi pkoŋa aji na a : « Najukan, deeni. »

³² Kē aşē teem baka aji : « Dka pde pi nawoon naammee. »

³³ Baŋaŋarul bawo ŋi pşal aji me alon aŋija ŋi uko ude. ³⁴ Kē Yetu aşē ŋi na baka : « Pde pi naan pawoon pdo uko wi anyilnuŋ ajakuŋ ndo na pbaaŋeş ulempul. ³⁵ ŋēm naji naji : “uduka kli kbaakēr kakit kaşē kabi” ? Dŋupan, nakatan kēş naten ŋŋeeh, ŋado bi kay kay pa kakit. ³⁶ Kē nakit ado bi jun jun pyeenk baluk bi nul abot akit ŋdeey pa ubida wi mnto, najaar na nakit bahilna balilan bukal batēb bti. ³⁷ ŋi uko mēnt, uko wi bajakuŋ uwo manjoonan : Alon aji jaar, alon kakit. ³⁸ ŋi dylan naya nakit uko wi nawoon naanjaari. Balon bado ulemp un-tamnuŋ, kē an naşē yeenk ulemp wi uŋenk wi baka. »

³⁹ ŋi ubeeka wi mēnt baŋaŋar biki Famariya batum bafiiyaar Yetu wi batiinkuŋ uko wi ŋaaŋ aŋupuŋ ŋi a aji : « Aŋupēn iko yi ndoluŋ bti. » ⁴⁰ Hēnk, wi baŋaŋar babiin du a, bakooŋa aji aŋo na baka ; kē aŋo da ŋnuur ŋtēb. ⁴¹ ŋŋup ŋi nul ŋado kē baŋaŋar batum maakan kak bafiiyaara ; ⁴² baji na ŋaaŋ: « Mēnt uko wi iŋupuŋ ŋaŋ ukaŋ kē ŋfiyaara ; un ŋi ŋleefun ŋtiinka abot ame kē ul na manjoonan awoon Nabuuran baŋaŋar bti. »

⁴³ Wi Yetu aŋoon ŋnuur ŋtēb du Famariya, aşē pēn da aya *Galilay. ⁴⁴ Abi ŋup aji kē *Naŋupar Naşibaŋi aanji tiinkana du utaak wi nul. ⁴⁵ Kē wi aŋaŋar aban du Galilay, baŋaŋar bamēbana bnuura ŋiki wi bayaŋar *Ufettu wi

Mbuur du Yerutalem bawin iko bti yi adolun da.

Pjeban pi abuk nalempar naših

⁴⁶ Yetu akak ubeeka wi Kana du *Galilay di abiiñ akakanaan meel ubiñu. Ké wal mēnt alon ʔi balempar naših baweek alon i abukul amaakuñ ašé wo du Kapernawum. ⁴⁷ Wi atiinkun ʔé Yetu awoona Yuda aban ʔi Galilay, aya du a, akooʔa aya ajeban abukul ʔiki amaak aňogan pkeʔ. ⁴⁸ Ké Yetu ašé ji na a : « Woli naanwin mlagre na iko iňonjarénaana naanji nafiyaarén. »

⁴⁹ Ké nalempar naših ašé ji na a : « Naweek, biin ji abuk naan abi aket. »

⁵⁰ Ké aji na a : « Yaani, abuku awo najeb. »

Ké ńiintʔ afiyaar uko wi Yetu ajakulun, atool pya kato hul. ⁵¹ Ahum nwo ʔi bgah, ké balempar ul bašé bi ayit na a aji na a abukul ajebi. ⁵² Ahepar baka wal wi amatrēnuñ. Ké baji na a : « Takal da, uko ji uwoori uloolan wi pnak wi wi uleef ukakuñ ajoobēt na a. » ⁵³ Ašin napot aleš ké wal mēnt wi wi Yetu ajakulun : « Abuku awo najeb. » Wi wi ašaan afiyaar Yetu ul na biki kato hul bti.

⁵⁴ Uko wañ uwoon uko uňonjarénaana utēbantēn wi Yetu adolun ʔi Galilay. Ado wa wi apēmnuñ Yuda.

5

Pjeb pi naʔakmaan du Bettata

¹ Wi iko wañ iʔēpuñ, ufettu ulon ʔi bayuday uwoo, ké Yetu ašé ya Yerutalem. ² Ké du Yerutalem ʔi kaňog « plēman pi ńkaneel » ušé ka, dko dlon dňownaani danwoon na irakan kañeen di bajaan bado ʔi uʔup uhebēre Bettata*. ³ ʔuñ irakan mēnt, bamaakal batum maakan : bakuul, bank-jiinkun, na bambiinkniin, baji bapiintʔ da kayoonk meel manšintar ; ⁴ uwanjut ulon wi Ajugun uji ubanle ʔuñ ubi kawala da, meel manšintaruñ pmaak pi akahañ pañi pabi jeb jeb. ⁵ Uka da wal mēnt ńiintʔ alon andoli ńsubal iñeen-ńwajantʔ na bakreñ ʔi aʔakmi. ⁶ Yetu awina ké apiintʔ da abot ame ké ujon wi aʔakmi aanhinañ poš ašé ji na a : « ɳnal kajeb i? »

⁷ Ké ńiintʔ naʔakmaan ateema aji : « Naweek, mēnka nin alon anhiluñ kaʔēnkēn nwala du dko dňownaani woli meel manšintar, ké ji mbi ndo kaban, alon aji do bi banēn da uteek. »

⁸ Ké ašé ji na a : « Naʔiin, jejan iko yi ipiintʔnuñ ipoš. » ⁹ ʔi dko mēnt, ké ńiintʔ abi jeb jeb aje iko yi apiintʔnuñ apoš.

Ké unuur mēnt ušé wo *unuur wi pnoorfēn wi bayuday. ¹⁰ Baweek biki bayuday baji na ńiintʔ i babaan ajeban jeban

: « Unuur wi pnoorfēn uwo nʔa, bgah bi nja baneenan ikuña. »

¹¹ Ké ateem baka aji : « Anjebanaanun ajakēn : “Jejan iko yi ipiintʔnuñ ipoš.” »

¹² Ké bašé hepar aji : « ńnaan alon ajakiin jejan iko yi ipiintʔnuñ ipoš ba? » ¹³ Ké i bajebanuñ ašé wo aamme ńnaan mēntan, ké Yetu abot aneem ʔi pntuk.

¹⁴ Wi uko wañ uʔēpuñ, Yetu ayit na ńiintʔ i ajebanuñ du *Kato h Kaweek ki Našibaʔi ašé ji na a : « Hēnkun ijebi, ʔaňaanun ʔjuban ji uko untamuñ apel umbiñ adolu umobu. »

¹⁵ ńiintʔ aya wal mēnt aʔup baweek biki bayuday aji Yetu ajebanuluñ. ¹⁶ Ké baweek biki bayuday bašé jun phajan Yetu, ʔiki aji do iko mēnt ʔi unuur wi pnoorfēn. ¹⁷ Ké ašé ji na baka : « Paapa aji lempa lemp ɳnuur bti, ké nji kak mbot alemp. » ¹⁸ Uko wañ ukaan ké baweek biki bayuday batamanaara taman ala pfiña ; baji baji mēnt uko wi bgah baneenanun ʔi unuur wi pnoorfēn ʔaň wi wi ajaan ado, abot aji ji Našibaʔi awoon ašin kaliñan uleeful na Našibaʔi.

Mnhina mi Abuk Našibaʔi

¹⁹ Yetu akak ayeenk bʔup aji na baka : « Na manjoonan dʔupan, Abuk Našibaʔi aanhil pdo nin uko ulon bdiidul bē aanwin Ašin ké ado wa. Uko wi Ašin adolun, Abukul akak aji do wa. ²⁰ Našibaʔi aňal Abukul abot aji diimana iko yi ajaan ado ; aluñ kadiimana iko indēmun apel yi, inkʔuun naňonjar. ²¹ Ké jibi Našibaʔi ajaan anaťan baňaan ʔi pkeʔ kabot kawul baka ubida, hēnk kak di di Abukul ajaan awul ńnaan i adatuñ ubida. ²² Hēnk kak, Našibaʔi aankwayēš nin ńnaan alon, awutar uko mēnt bti Abukul, ²³ baňaan bti bahilna badēman Abukul jibi bajaan badēmana. ńnaan anwoon aanji dēman Abukul, aanji dēman Našibaʔi anyiluluñ. ²⁴ Na manjoonan dʔupan, ńnaan anktiinkun ɳʔup ɳi naan abot afiyaar Našibaʔi anyilun, aka ubida wi mnto. ńnaan mēnt aankduknaana, apēnna du pkeʔ abi ʔi ubida.

²⁵ « Na manjoonan dʔupan, wal ubi, hēnkun da, wi banwoon du pkeʔ baktiinkun pdiim pi Abuk Našibaʔi, bankntiinkun pa abi du a, baka ubida. ²⁶ Jibi Našibaʔi awoon anjaan awul ubida, hēnk kak di di aʔenuñ Abukul ado kawul ubida. ²⁷ Akak awula mnhina mi pwayēš ʔiki awo *Abuk ńiintʔ. ²⁸ Nawutan kaňonjar ʔi uko mēnt ʔiki wal ubi wi banwoon du ihēr meē baktiinkun pdiimul. ²⁹ Bandolun bnuura bapēn kayeek ubida, bandolun buťaan bašé bapēn pa Našibaʔi aji baduknaana awo i pkeʔ. ³⁰ Nji ʔi uleef naan, mēnhil pdo nin uko ulon, pwayēš pi naan pañi pawo ptool, ʔiki ʔi uleef naan, mēnji kado uko wi nji

* 52 Bettata : Balon bapiit Betetda.

nñalun, dji kawayēs jibi anyilnuñ ajaknuñ.
»

Uko wi baṭupunñ ṭi Yetu

³¹ Yetu akak aji : « Woli nji ṭaṅ kaṭuparunñ bkow naan uhinan kawo uunkwo manjoonan ṭi an. ³² Kē alonñ aṣē aṭup ṭi uko wi naan, dme kē uko wi aṭupunñ ṭi nji uwo manjoonan. ³³ Nayil bañaanñ du *Yowan, kē aṭupan uko unwoonñ manjoonan ṭi uko wi naan. ³⁴ Kē nṣē wo mēnuma ñaanñ aṭuparaan, dṭup ṭup hañ nahilna nabuur.

³⁵ « Yowan abi wo unkania unktērunñ ajeehan dko, kē nadat nwal nlon pwo ṭi bjeehi na mnlilan wi naktiinkunñ uko wi aṭupanañ. ³⁶ Nji, dka uko unkyuunñ uko wi nwoonñ apel wi Yowan aṭupanañ: iko yi Paapa aṭu'ēnuñ pdo, yi nji kadolon, idiiman kē Paapa ayilnuñ. ³⁷ Kē Paapa anyilnuñ ul ṭi uleeful aṭup ṭi uko wi naan. Naambaanñ katiinka pdiimul, kēme kame jibi anaami. ³⁸ Kē jibi nawoonñ naanfiyaar i ayilunñ, nadiiman kē naambaanñ kamēbanaara uṭup wi nul. ³⁹ Naji najuk Ulibra wi Naṣibaṭi bnuura, ṭiki naṣal kē ṭi wa di di nakkaanunñ ubida wi mntō. Kē Ulibra wi Naṣibaṭi mēnt uṭupunñ uko wi taan. ⁴⁰ Kē an naṣē wo naanñal pbi ṭi nji kakaana ubida.

⁴¹ « Mēnkyeenkna mndēm ṭi bañaanñ. ⁴² Dme an, naanñal Naṣibaṭi na manjoonan. ⁴³ Dbi ṭi katim ki Paapa, kē naanyeenkēn ; alonñ abile bdidi'ul, nayeenka. ⁴⁴ Hum di di nahilunñ kafiyaarēn, an nanjaanñ nadēman njelefan kaṣē wo naanñi nala mndēm mi Naṣibaṭi anwoonñ aloolan? ⁴⁵ Nawutan kaṣal kaṣi dlunñ kakeeṣaaran du Paapa. Moyit i nahaṭunñ akkeṣaaranañ. ⁴⁶ Woli nafiyaar lah *Moyit, nakak kafiyaarēn, ṭiki apiit piit uko wi naan. ⁴⁷ Bē woli naanfiyaar uko wi nji kaṭupunñ? »

6

Pntuk pweek pi Yetu ade de'anun

(Maci 14.13-21; Markut 6.30-44; Luk 9.10-17)

¹ Wi iko yanñ iṭēpunñ, Yetu amuur *bdēk bi Galilay (bul bi bajaanñ bado kak bdēk bi Tiberiyad). ² Bañaanñ baṭum bawo ṭi pṭaṣa wi bawinunñ iko iñonjarēnaan yi akdolunñ ṭi bamaakal. ³ Aya apaya du pnkunñ aṭo da na baṭaṣarul. ⁴ Ufettu wi bayuday wi bajaanñ bado *Ufettu wi Mbuur uñog wal mēnt.

⁵ Yetu akat kēs, awin bañaanñ baṭum kē bakbi du a, aṣē ji na Filip : « Ṭunñ di di nkyaanñ kanugna ipoom kawul bañaanñ biki bti bade? » ⁶ Aṭup hañ katenna Filip, ṭiki ul ṭi uleeful ame uko wi akdolunñ. ⁷ Filip ateema aji : « Baluk bi kli bakreñ baandoo kēs pa ñaanñ andoli ayeenk bndunñ. »

⁸ Andre, naṭaṣarul alonñ anwoonñ abuk aṣin Fimonñ Piyeer aji na a : ⁹ « Napoṭ alonñ awo ṭi na ipoom* kañeen na nṭēb nṭēb ; iko mēnt iṭkēs uko ulonñ pa bañaanñ biki bti i? »

¹⁰ Kē Yetu aṣē ji na baka : « Nadolan bañaanñ baṭo bnuura. » Pjaagal patum ṭi dko mēnt, kē bañaanñ baṭoo. Biinṭ bawo uko ji iñeen-week nyyaṣ iñeen-kañeen (5000). ¹¹ Yetu ajeñ ipoom, abeeb Naṣibaṭi aṣē faaṣ ya bañaanñ abot ado hañ kak na nṭēb. Ñaanñ andoli aji yeenk uko wi akdeen.

¹² Wi badeenñ bti ayok, kē aṣē ji na baṭaṣarul : « Naṭonkaan iko indukiinñ, nin uko ulonñ uwut kaṭoka. » ¹³ Baṭonkan iko bti indukiinñ, kē itum kkaanñ iñeen na kṭēb. Iko mēnt bti ipēnna ṭi ipoom kañeen yunñ.

¹⁴ Wi bañaanñ bawinunñ uko uñonjarēnaan wi adolonñ, aṣē ji : « Na manjoonan i awoonñ *Naṭupar Naṣibaṭi anwoonñ i pbi ṭi mboṣ. » ¹⁵ Wal mēnt kē Yetu aṣē yikrēn kē bañal kamoba kadola awo naṣih, aṣē ṭi aya agaag du pnkunñ.

Yetu apoṣ ṭi bdēk

(Maci 14.13; Markut 6.45-52)

¹⁶ Wi utaakal ubanunñ, baṭaṣar Yetu baya bdēk, ¹⁷ bapaya ṭi bṭeem, atool pya du plut du Kapernawum. Unuur udo bi yob yob, kē Yetu akak awo aando bi du baka. ¹⁸ Bayer aban ṭunñ kē ukēk uṣē unaṭa, kē bdēk baṭuunki. ¹⁹ Wi bapaatunñ uko ji iṭkilometēr kañeen kēme paaj, aṣē win Yetu kē akpoṣ ṭi meel duuṭ abi du bṭeem bi bawoonñ, balēnk wal mēnt. ²⁰ Kē aṣē ji na baka : « Nji a, nawutan kalēnk. » ²¹ Bañal pdo apaya ṭi bṭeem, aṣē kur aban du pkay.

Yetu, pde panjaanñ pawul ubida

(Metenan ṭi Maci 14.34-36; Markut 6.53-56)

²² Na nfa, pntuk pi bañaanñ panwoonñ du bdēk umbanñ wundu paleṣ kē bṭeem bloolan bawohanñ da takal abot ame kē Yetu aampaya ṭi bṭeem na baṭaṣarul, bukal ṭaṅ bayaanñ. ²³ Kē wal mēnt kak, iṭeem ilonñ kē iṣē bi du dko di bañaanñ babinñ adeena ipoom wi Yetu Ajugun abeebunñ Naṣibaṭi. ²⁴ Wi bañaanñ bawinunñ kē Yetu aanwo da, baṭaṣarul kak kē baanwo da, bapaya ṭi iṭeem aya praba du Kapernawum.

²⁵ Wi bayaanñ awina du plut aṣē ji na a : « Najukan, lum di di ibanunñ ṭi ba? »

²⁶ Kē Yetu ateem baka aji : « Na manjoonan dṭupan, mēnt pdo na pyikrēn iko iñonjarēnaan yi nawinunñ pakaanñ kē nakla'ēn, nala'ēn la ṭiki nade ipoom ayok. ²⁷ Nawutan kado kalemp pa pde pankmbaanñ, nadoon kalemp pa pde panjaanñ pawul ubida wi mntō, pi *Abuk Ñiinṭ akluñ kawulan. Naṣibaṭi Aṣin adiiimanan bnuura kē ul awoona du a. »

* 6:9 Ipoom mēnt bado ya na uko unnaamunñ na maaj ; yul iyojnunñ preeṣ ṭi ipoom bti.

28 Wal mēnt̄ kē bašē hepara aji : « we wi ŋwoon̄ kado kado, kahilna kawo t̄i uko wi Našibaṭi aṅaluṅ? »

29 Kē Yetu ateem baka aji : « Pdo uko wi Našibaṭi aṅaluṅ pawo pfiyaar̄ ŋaan̄ i ayiluṅ. »

30 Wi wi bašaṅ aji na a : « Dolan uko unkyuujun̄ kē ŋwo i kafiyaaru. We wi ibaan̄ ado? » 31 Bateem nja bade uko wi bajaṅ bado “Mana” du *pndiis̄, jibi upiitaniṅ t̄i Ulibra wi Našibaṭi aji : “Awul baka kē bade pde panwoonun̄ baṭi.”

32 Kē Yetu ašē teem baka aji : « Na manjoonan̄ dṭupan. *Moyit̄ aanwulan̄ pde panwoonun̄ baṭi, Paapa akwulan̄ pde panwoonun̄ baṭi na manjoonan. 33 Pde pi Našibaṭi pawo anwalnaaniṅ baṭi abot awul umundu ubida. »

34 Kē bašē ji na a : « Naweeek, wulun̄ pde mēnt̄ unuor unwoon̄. »

35 Kē aji na baka : « Nji, dwoon̄ pde panjaṅ pawul ubida. ŋaan̄ ankmbiin̄ t̄i nji, nin ubon uunkak ade’a, kē ŋaan̄ anfiyaarun̄, nin udaan uunkak aṭija. 36 Kē nšē ṭupan, nawinēn̄ ašē wo naanfiyaarēn. 37 Kē baṅaan̄ bti biki Paapa akwulun̄ baluṅ kabi t̄i nji, kē ŋaan̄ ankmbiin̄ t̄i nji, nin mēnkdooka. 38 Mēnwalnaana du baṭi pa pdo uko unlinluṅ, dbi bi pdo uko wi anyilnuṅ aṅaluṅ ndo. 39 Kē uko wi anyilnuṅ aṅaluṅ, uwo nwut kanee-mandēn̄ nin aloṅ t̄i biki awulun̄, nšē naṭan̄ baka t̄i pkeṭ t̄i unuor ubaaṅsaani. 40 Uko wi Paapa aṅaluṅ wii wi : ŋaan̄ andekuṅ kēs̄ t̄i nji Abukul abot afiyaaraan̄ aka ubida wi mnṭo, nšē naṭana t̄i unuor ubaaṅsaani. »

41 Wi ajakuṅ haṅ, kē bayuday baloṅ banwoon̄ da bašē ṅur ṅuran̄ t̄iki aji ul awoon̄ pde panwoonun̄ baṭi. 42 Bawo wi pṭiini aji : « I mēnt̄, aanwo Yetu abuk Yotef̄ i? Nme ašin̄ na anin̄ bnuura. Hum di ahiniṅ hēnkuṅ kaji awoona baṭi ba? »

43 Kē Yetu ašē teem baka aji : « Naṭaṅaan̄ pdo kaṅur ṅuran. 44 Nin aloṅ aanhilan̄ pbi t̄i nji bē mēnt̄ Paapa anyilnuṅ aṭijuluṅ, kē nji nšē luṅ kanaṭana t̄i unuor ubaaṅsaani. 45 *Naṭupar Našibaṭi apiit̄ aji : “Našibaṭi aluṅ kajukan̄ baka bukal bti.” ŋaan̄ anktiinkun̄ Paapa abot amēban̄ pjukan̄ pi nul, abi du nji. 46 Nin ŋaan̄ aambaṅ kawin̄ Našibaṭi Paapa bē mēnt̄ anwoonun̄ du a ; ul ṭaṅ awinun̄ ašin. 47 Dṭupan na manjoonan, ŋaan̄ anfiyaarun̄ aka ubida wi mnṭo. 48 Nji dwoon̄ pde panjaṅ pawul ubida. 49 Bašin̄an̄ bade pde pi bajaṅ bado Mana du pndiis̄ abaa keṭa keṭ. 50 Kē pde panwoonun̄ baṭi, pi ŋaan̄ akdeēn̄ kašē kawo aankeṭ pašē wo pii pi. 51 Nji dwoon̄ pde panwoon̄ na ubida, panwalnaaniṅ baṭi. Woli ŋaan̄ ade pde mēnt̄, aka ubida wi mnṭo. Pde mēnt̄ pawoon̄ uleef

naan̄ wi nji kaluṅ kawul, umundu ukaana ubida. »

52 Bayuday baloṅ bawo wal mēnt̄ t̄i plaṭar aji : « Hum di di ahiluṅ kawulun̄ uleeful ṅde? »

53 Kē Yetu ašē ji na baka : « Na manjoonan̄ dṭupan, woli naande uleef wi *Abuk ŋiint̄ akuṭ awo naandaan̄ pṅaakul, naankwo na ubida. 54 ŋaan̄ ankdeēn̄ uleef naan̄ kakuṭ kadaan̄ pṅaak pi naan̄ aka ubida wi mnṭo, nšē naṭana t̄i pkeṭ t̄i unuor ubaaṅsaani. 55 Uleef naan̄ uwo pde na manjoonan, kē pṅaak pi naan̄ pawo poot na manjoonan. 56 ŋaan̄ ankdeēn̄ uleef naan̄ kakuṭ kadaan̄ pṅaak pi naan̄ amēbandēr na nji mbot nwo na a. 57 Paapa anwoon̄ ukumpēs̄ wi ubida ayilnuṅ kē mbot akaana ubida t̄i a. Hēnk di di ŋaan̄ ankde’ēnuṅ akṭēpnun̄ t̄i nji kaka ubida. 58 Pde panwoonun̄ baṭi pii pi ; paanwo ji pi bašin̄an̄ babiin̄ ade abaa keṭa keṭ. ŋaan̄ ankdeēn̄ pde pi aluṅ kaka ubida wi mnṭo. »

59 Yetu aṭup uko waṅ wi akjukanun̄ du *katoh̄ kaṅehanaani du Kapernawum.

60 Baṭašar̄ Yetu batum, wi batiinkun̄ uṭup waṅ, ašē ji : « Uṭup wi udiṭi! ŋaan̄ aanhilan̄ ptiink wa? »

61 Yetu, ame t̄i uleeful kē baṭašarul̄ bawo t̄i pṅur ṅuran̄ t̄i uko wi aṭupun̄ ašē ji na baka : « Uko waṅ udolan̄ naṭaṅaan̄ pfiyaar̄ i? 62 Kē woli nalun̄ awin̄ *Abuk ŋiint̄ kē akpaya pkak du baṭi bi awoonun̄, nabaa do hum? 63 Uhaaš̄ wi Našibaṭi ujaṅ uwal ubida, ŋaan̄ najēn̄ aanwo nin ukoolan. Nṭup̄ n̄i nji nṭupanan̄ ṅado Uhaaš̄ wi Našibaṭi na ubida ṅabi t̄i an. 64 Kē ušē ka t̄i an̄ baṅaan̄ baloṅ banwoon̄ baanfiyaarēn. » Yetu ado bi meha me du ujuni banwoon̄ baankfiyaara abot ame ankuṅ kawaapa. 65 Aji na baka kak : « Uko waṅ ukaan̄ kē njakan̄ nin ŋaan̄ aanhil̄ kabi du nji bē mēnt̄ Paapa aṭenuluṅ uko mēnt̄. »

66 T̄i wal mēnt̄ kē baṭašar̄ Yetu batum bašē deka kafet̄, baankak aṭaša. 67 Kē ašē ji na baṭašarul̄ iṅeen na batēb̄ : « An kak naya kadukē i? »

68 Fimōṅ Piyeer̄ ateema aji na a : « Ajugun̄ kabaa kaya du in̄ ba? Iwoon̄ na ṅṭup̄ ṅanjaṅ ṅawul ubida wi mnṭo. 69 Nfiyaaru abot ame kē iwi iwoon̄ ŋaan̄ nayimanaan̄ i Našibaṭi ayiluṅ. »

70 Kē Yetu ašē ji na baka : « Mēnt̄ nji ddatanan̄ an baṭašar̄ naan̄ iṅeen na batēb̄ i? Kē aloṅ t̄i an̄ ašē wo untaayi. » 71 Aṭiiniyaan̄ wal mēnt̄ Yuda abuk Fimōṅ Itkariyot, anwoon̄ aloṅ t̄i baṭašarul̄ iṅeen na batēb̄, ašē luṅ kawaapa.

7

Yetu du Ufettu wi iloona

¹ Wi iko yan itèpuḡ, Yetu awo ṭi pñaaḡ yan uṭaak wi Galilay, aanḡal pdo kañaaḡ yan uṭaak wi Yuda ṭiki bala pñḡa. ² Ufettu wi *bayuday wi bajaḡ bado *ufettu wi iloona uñog wal mēnt. ³ Kē baṭa'ul baṣē ṭi na a : « Wutan kaduka ṭi, yaan Yuda baṭaṣaru bahilna kak bawin iko yi ijaḡ kdo. ⁴ Ñaaḡ aanḡi mena woli aḡal iko yi akdolunḡ iwinana. Jibi ik-dolunḡ iko yan, pēnan iwinana ṭi bañaḡ. » ⁵ Baṭiini haḡ ṭiki baanfiyaara.

⁶ Kē Yetu aṣē ṭi na baka : « Wal wi naan uundo bi ban, kē ḡwal bṭi ḡaṣē nuura pa an, nado uko wi naḡalunḡ. ⁷ Bañaḡ biki umundu baanhilan ppokan, kē ḡji baṣē pokēn ṭiki dḡi kaṭup kaḡi iko yi bakdolunḡ iwuṭi. ⁸ An, nayaḡan ufettu, ḡji mēnkya, ṭiki wal wi naan uundo bi ban. »

⁹ Wi ajakuḡ haḡ aṣē duka du Galilay. ¹⁰ Kē wi baṭa'ul bayaḡ du ufettu, kē aṣē naṭa aya da bē nin ñaaḡ aammee. ¹¹ Baweek biki bayuday bawo ṭi pla'a ṭi wal wi ufettu aṣē ḡji : « Awo ṭuḡ ba? » ¹² Ṭi pntuk pi bañaḡ pambiiḡ ufettu bhoopaṭēr batum maakan ṭi uko wi nul. Balonḡ baḡi baḡi awo ñaaḡ nado bnuura, balonḡ kaḡi aḡi fēl bañaḡ. ¹³ Kē nin alonḡ kakṣa aṣē wo aañṭiinyaan uko wi nul kē bañaḡ batee, ṭiki baṭi baweek biki baka.

¹⁴ Bañaḡ baya ado ban ṭi ptoof pi kanēm ki ufettu, kē Yetu aṣē ya du *Katoh Kaweek ki Naṣibaṭi awo ṭi pjukan. ¹⁵ Bayuday bañonḡ aṣē hepar aḡi : « Hum di di ameeḡ iko yi bē aanḡuki? »

¹⁶ Kē Yetu aṣē teem baka aḡi : « Pjukan pi naan paampēna ṭi ḡji, pawoona du anyilunḡ. ¹⁷ Woli ñaaḡ aḡal pdo uko wi Naṣibaṭi aḡalunḡ, ayikrēn me pjukan pi naan pawoona du a, kēme uko wi ḡji kaṭupunḡ uwoona ṭi ḡji ṭaḡ. ¹⁸ Woli uwoona ṭi ḡji nawin kē dla la mndēm mi uleef naan, kē woli dla mndēm mi anyilunḡ, kawo ñaaḡ i manjoonan, anwoonḡ natool. ¹⁹ *Moyit aanwulan *Bḡah i? Kē nin alonḡ ṭi an aṣē wo aanḡi do uko bṭi wi bajakuḡ. We ukaḡ ḡji nakdo na pñḡen ba? »

²⁰ Kē bañaḡ baṣē teema aḡi : « Iwo na unṭaayi. In aklaaḡ pñḡu ba? »

²¹ Kē Yetu aṭeem baka aḡi : « Ddola mlaḡre mloolan, kē naṣē ḡḡonḡ. ²² Moyit aṭu'an pwala kaṭēmp kē paṣē wo paanwoona du a, pawoona du bateem ḡji, kē naṣē ḡji nawalan ñaaḡ kaṭēmp ṭi unuḡ wi pnoorfēn. ²³ Hēnkuḡ, naḡi nawalan ñaaḡ kaṭēmp ṭi unuḡ wi pnoorfēn kē unuḡ wo uko wi Bḡah bi Moyit baneenanunḡ. Kē hum di di nahilanunḡ kadeebaṭēraan ṭiki dḡeban ñaaḡ bṭi ṭi unuḡ wi pnoorfēn? ²⁴ Nawutan kado kawayēṣ ḡji jibi nawinarunḡ uko, nadoon kawayēṣ yan manjoonan. »

Yetu awoha Krittū i?

²⁵ Wal mēntḡ bañaḡ balonḡ biki Yerutalem bawo ṭi phepar aḡi : « Mēntḡ i i baklaaḡ pñḡi i? ²⁶ Kē aṣē wo awi, aṭup ṭi kadun ki bañaḡ, baanḡaka nin uko ulonḡ. Om baweek biki ḡji baṣal aḡi awo *Krittū na manjoonan? ²⁷ Kē un ḡṣē me dko di ñaaḡ i awoonunḡ ; woli Krittū abi, nin alonḡ aanḡme dko di awoonunḡ. »

²⁸ Kē Yetu, anhumunḡ du *Katoh Kaweek ki Naṣibaṭi aṣē huuran aḡi : « Naḡi name'ēn abot ame dko di nwoonunḡ. ḡji mēmbi bi bḡidi naan, anwoonḡ manjoonan ayilunḡ. Naamme'a, ²⁹ kē ḡji ḡṣē me'a ṭiki dwoona du a, kē ul ayilunḡ. »

³⁰ Bado na pmoba wal mēntḡ, kē nin alonḡ aṣē wo aambana ban ṭiki wal wi nul uundobi ban.

³¹ Kē ṭi bañaḡ banwoonḡ da, batum bañiyaar Yetu aṣē ṭiini aḡi : « Woli *Krittū alunḡ abi, adola iko iñḡonḡarēnunḡ impeli yi i akdolunḡ i? » ³² Bafaritay batiink kē bañaḡ bakḡur ḡuran uko mēntḡ ṭi Yetu, kē baṭeḡan baweek na bafaritay baṣē yil bayeḡ bamoba.

³³ Kē Yetu aṣē ḡji : « Dwo na an ḡwal ḡntiinku kak, kaṣē kakak du anyilunḡ. ³⁴ Naluḡ kado kala'ēn bē naankwinēn ; kē dko di ḡji kawoonḡ, naankhil pbi da. »

³⁵ Bayuday bahepar ṭi ptoof pi baka aḡi : « Ṭuḡ di di akyaḡ kē ḡnēnkwinā? Aya du bayitḡ ḡji banwayṣēruḡ du banwoonḡ baanwo bayuday kaṣē kaḡukan banwoonḡ baanwo bayuday i? ³⁶ We wi aḡalunḡ pṭup hēnk wi ajakuḡ: “Naluḡ kado kala'ēn bē naankwinēn ; kē dko di ḡji kawoonḡ naankhil pbi da.” »

Meel manjaḡan manwul ubida

³⁷ Ṭi unuḡ ubaḡaṣaani unwoonḡ unuḡ uwek wi ufettu, Yetu anaṭ aṣē huuran aḡi : « Woli udaan uṭiḡ ñaaḡ, abiin ṭi ḡji, ñaaḡ anfiyaarnunḡ, ³⁸ adaanan. *Ulibra wi Naṣibaṭi uḡi : “Meel mntum manjaḡan manwul ubida manḡunḡ kado kapēna ṭi a ḡi ukumpēṣ.” »

³⁹ Yetu aṭiiniyaan ṭiiniyaan wal mēntḡ Uhaaṣ wi Naṣibaṭi wi banfiyaarulunḡ bawoonḡ biki kabi kayeenk. Naṣibaṭi aandobi wul Uhaaṣul wal mēntḡ ṭiki aando bi dēman Yetu.

Blaṭar ṭi uko wi Yetu

⁴⁰ Bañaḡ balonḡ ṭi pntuk, wi batiinkunḡ uko wi Yetu ajakuḡ aṣē ḡji : « Na manjoonan ñaaḡ i awoonḡ *Naṭupar Naṣibaṭi! » ⁴¹ Balonḡ baḡi : « Awo *Krittū! » Kē balonḡ bakḡi : « Krittū awo i kapēna *Galilay i? ⁴² Baampiit ṭi *Ulibra wi Naṣibaṭi aḡi Krittū awo i pntaali pi *Dayitḡ kapēna Betleyem ubeeka wi Dayitḡ i? »

⁴³ Wal mēntḡ kē bañaḡ baṣē wo ṭi plaṭar ṭi uko wi Yetu. ⁴⁴ Balonḡ ṭi baka baḡal pmoba, kē nin alonḡ aṣē wo aampafa paf kañen.

⁴⁵ Bayeḡ bakak du baṭeḡan baweek na bafaritay, kē bukuḡ baṣē hepar baka uko unkayi kē baantḡij Yetu.

⁴⁶ Ké bateem baka aji : « Nin ñaaj aambaan kañjiyaara ji a. »

⁴⁷ Ké bafaritay başë ji na baka : « Nañal kaji aguuran an kak? ⁴⁸ Alonj ti baweek biki nja kême ti bafaritay afiyaara i? ⁴⁹ Ké pntuk pi bañaanj panktaşuluj başë wo paamme *Bgah bi Moyit, pafëpanaa. »

⁵⁰ Wal mënñj ké alonj ti bafaritay i katim kawoonj Nikodem ambiinj aya du Yetu aşë ji na baka : ⁵¹ « Bgah bi nja badinan baji ñaaj aduknaana bë baandun atiinka kame uko wi adolonj i? »

⁵² Ké bateema aji : « Iwi kak iwo i Galilay i? Tenan bnuura, iwin ké mënñj du Galilay di di *Naţupar Naşibaţi akpënnuj. » [⁵³ Ké başë ţişş andoli du katohul.]

8

Yetu na ñaaj anjubanuj pjuban pi piintj

[¹ Ké Yetu aşë ya du Pnkun pi Mnoliwera*. ² Na nfa kub ké aşë kak du *Katoh Kaweek ki Naşibaţi, ké bañaanj bti bakbi'a bi du a. Aţo, aşë jun pjukan baka. ³ Ké *bajukan Bgah na *bafaritay başë ţija ñaaj alonj i bamobuj ké akpiintj na ñiintj anwoonj aanwo ayinul. Babi anaţana ţi ptoof pi bañaanj, ⁴ aşë ji na Yetu : « Najukan, bamob ñaaj i ké akpiintj na ñiintj anwoonj aanwo ayinul. ⁵ Ké *Moyit aşë ji na nja ţi *Bgah aji baaţ mënñj bawo katap baka mñlaak badoo baķeţ. Ké iwi, we wi işaluj ţi uko mënñj? » ⁶ Baţiini ţiini hañ kaţaawanaana, kahilna kaka uko wi baktaparuli bţup.]

Ké Yetu aşë juţ apiit ţi mboş na pkoñ. ⁷ Jibi bakheparaarulunj hepar, ké Yetu aşë het aji na baka : « Anwoonj aambaanj kajubanaara ţi an, atapana plaak uteek. » ⁸ Wi ajakunj hañ aşë kak ajuţ apiit ţi mboş.]

⁹ Wi bañaanj bukuñj batiinkunj uţup wañ bajun abuyëşana aloolan aloolan, ajunna bantohi. Yetu ké aduka aloolan na ñaaj ţañ, ké anaţ ţi kadunul. ¹⁰ Yetu aheth wal mënñj aşë ji na a : « Banţiinj ti bawo ţun ba? Nin alonj aanji iwo i kakeţ? »

¹¹ Ké atem aji : « Nin alonj Naweek. »

Ké Yetu akak aji na a : « Nji kak, mënki ké iwo i kakeţ. Yaan na bgahu, işë iţañan pjuban. »]

Yetu bjeehi bi umundu

¹² Yetu akak aţiini na bañaanj aji na baka : « Nji, dwoonj bjeehi bi umundu, ñaaj ankaşunuj, aankdo kapos ţi bdëm, aka bjeehi banjaanj bawul ubida. »

¹³ Ké bafaritay başë ji na a : « Iwi, iji kţupar uleefu, njëhnan kadinan ké uko wi iktupunj uwo manjoonan. »

¹⁴ Ké Yetu aşë teem baka aji : « Woli ddoonj ţupar uleef naan, uko wi nji kaţupunj ujoonani, nji dme dko di nwoonuj abot ame

di nji kayaanj, ké an naşë wo naamme dko di nwoonuj na di nji kayaanj. ¹⁵ An, naji nawayëş ji bañaanj bajën, nji, mënji kawayëş nin ñaaj. ¹⁶ Ké woli dbi wo i kawayëş, pwayëş pi naan paji pajoonan, ţiki mënñj nji ţañ nji kawayëşun, Paapa anyilunuj awo na nji.]

¹⁷ « Bapiit ti *Ulibra wi Bgah bi nan aji banuma bañaanj batëb kadiimanaan ké uko unţupunj ujoonani. ¹⁸ Nji dţupar uleef naan, ké Paapa anyilunuj abot aji ţuparaan. »

¹⁹ Bahepara wal mënñj aji : « Şaaş awo ţun ba? »

Ké atem baka aji : « Naamme'ën abot awo naamme Paapa! Woli name'ën lah, name kak Paapa. » ²⁰ Yetu aţiini hañ wi akjukanunj bañaanj du dko di *Katoh Kaweek ki Naşibaţi di bajaanj bawatna itaka. Ké nin alonj aambaan, ţiki wal wi nul uundobi ban.]

²¹ Yetu akak aji na baka : « Dya, ké naşë lunj kado kala'ën, nalunj kakeţ na ipekadu yi nan. Naanhil pya dko di nji kayaanj. »

²² Ké başë ji wal mënñj : « Wom anjal njal kafinj uleeful wi ajakunj dko di akyaanj njënhil kaya da. »

²³ Ké Yetu aşë ji na baka : « An nawo biki mboş, ké nji nşë wo i baţi. Nawo biki umundu wi, nji ké nşë wo mënwo i wa. ²⁴ Uko wañ ukaanj ké nji na an, nakeţ na ipekadu yi nan. Dţupan, woli naanfiyaar ké nji dwoonj, Anwoonj*, nakeţ na ipekadu yi nan. »

²⁵ Ké başë hepara aji : « Iwo in ba? »

Ké atem baka aji : « Dwo ñaaj i nji kajakananj undiimaan aji dwoonj. ²⁶ Dka iko itum yi pţup ţi an inkţunuj nji naduknaanaa. Uko wi njaanj kaţup bañaanj dţiinkna wa du anyilunuj, ul anwoonj ñaaj i manjoonan. »

²⁷ Baanyikrën wal mënñj ké aţiiniyaan ţiiniyaan Aşin. ²⁸ Akak aji na baka : « Woli nalunj adeenj *Abuk Nñiintj, naşë me ké nji dwoonj anwoonj abot awo mënji kado nin uko ulonj bdidi naan, dji kaţup uko wi Paapa ajukanaanj. ²⁹ Ké anyilunuj abot awo na nji, aanwutën ké nwo aloolan. Dji kado uko wi anjalunj unuur unjintj. » ³⁰ Wi Yetu akţupunj hañ ké bañaanj batum başë fiyaara.]

Banwoonj babak Abraham na manjoonan

³¹ Yetu aji na *bayuday banjakuñ bafiyaara : « Woli namëban uko wi nţupananj bnuura, nawo baţaşar naan na manjoonan. ³² Nalunj kame manjoonan, manjoonan mënñj mankunj kabuuranan. »

³³ Ké bateema aji : « Nwo biki pntaali pi *Abraham, ké nin ñaaj aambaanj ka-juukntënan. Hum di di ihilunj kaji njun kabuur? »

* 8:1 Pnkun pi Mnoliwera : "Mont des Oliviers, Monti de Oliveira, Mount of Olives." * 8:24 Natenan ti Ppën 3.14-15.

† 8:25 Balonj bapiit aji : « We ukaanj ké nwo i kado kaţiini na an. »

³⁴ Ké ašë teem baka aji : « Dɕupan na manjoonan, ñaaj anjaan ado buɕaan, pekadu daji dakakana awo nalempar da kabot ka-juukntëna. ³⁵ Nalemp aanji wo ɕi katoh te mntɔ, abuk ka ajaaj awo da te mntɔ. ³⁶ Woli Abuk Našibaɕi abuuranan, naburu na manjoonan. ³⁷ Dme ké nawo biki pntaali pi *Abraham, ké našë la pfiñën, ɕiki nɕup ni naan njaanhil pban du itëban. ³⁸ Dji kaɕup uko wi nwinuɔ du Paapa, ké an nakdo uko wi natiinknuɔ du ašinan. »

³⁹ Ké bašë teema aji : « Abraham awoon ašinan. »

Ké aji na baka : « Woli nawo lah babuk Abraham, nado kado iko yi ajaaj ado. ⁴⁰ Hënkuɔ ké našë ñal pfiñën nji nwoon ñaaj anɕɕupanaɔ manjoonan mi ntiinknuɔ du Našibaɕi, Abraham aando haɔ. ⁴¹ Ké an, našë ji nado iko yi ašinan akdoluj. »

Ké baji na a : « Un, aninun aanwo naɕuunk, ašinan awoha aloolan : Našibaɕi a. »

⁴² Ké aatem aji : « Woli Našibaɕi awoon lah ašinan, nañalën ɕiki dwoona du a abi, mëmbi bi bdidi naan, ul ayilnuɔ. ⁴³ We ukaaj ké naanji nate nɕup ni naan ba? Naanhil hil ptiink uko wi nɕupanaɔ. ⁴⁴ Nawo babuk *Untaayi Uweek ké iko yi ašinan aɔaluɔ yi yi najaaj nañal kado kado. Du uɕuni adobi woha wo nafiɔ bañaaj, nin aanji ɕup manjoonan, ɕiki manjoonan maanwo ɕi a. Woli aɕilan aji do uko wi awoon, ɕiki awo naɕilan abot awo ašin baɕilan. ⁴⁵ Nji dji kaɕup manjoonan ukaaj naanfiyaarën. ⁴⁶ Ahon ɕi an ahilanuɔ hılan kadiiman ké dɕubani? Ké woli dɕup manjoonan, we ukaaj ké naanfiyarën ba? ⁴⁷ Ñaaj anwoon i Našibaɕi aji tiink nɕup ni nul ; naanji natiink nja, ɕiki naanwo biki Našibaɕi. »

⁴⁸ Ké *bayuday bašë teem Yetu aji : « Nënfaɔuɔ i, wi njakuɔ aji iwo i utaak wi *Tamaraya akuɕ aji iwo na untaayi i? »

⁴⁹ Ké aatem baka aji : « Mënwo na untaayi, dji kadëman Paapa, ké an našë la pkowandënën. ⁵⁰ Mënkla mndëm pa uleef naan, alon aklaaj ma pa nji, ul akluɔ kayuuɔ uko wi ñaaj andoli awoon na manjoonan. ⁵¹ Dɕupan na manjoonan, woli ñaaj amëban utup wi naan nin aankkeɕ. »

⁵² Ké *bayuday bašë ji na a : « Nyikrën hënkuɔ na manjoonan ké iwo na untaayi. *Abraham aketɕi, ké *baɕupar Našibaɕi bakak aketɕi, ké išë ji : “Woli ñaaj amëban utup wi naan, aankkeɕ nin.” ⁵³ Idëm apel Abraham ašin nja anketuɔ i na baɕupar Našibaɕi bankaaj aketɕi? Işal aji iwo in ba? »

⁵⁴ Ké Yetu ašë teem baka aji : « Woli ddëman dëman lah bkow naan nji ɕi uleef naan, mndëm mi naan maankwo nin ukoolan. Paapa akdëmanaanaɔ, ul i najaaj naɕiiniyaan kaji awo Našibaɕi inan, ⁵⁵ ašë wo naamme'a. Nji, ké nšë me'a. Woli dji lah mëmme'a kawo naɕilan ji an. Ké nšë me'a abot amëban utup

wi nul. ⁵⁶ Abraham ašinan alilan maakan wi ašaluɔ ké aluj kawin unuur wi naan. Awin wa ašë wo ɕi mnlilan. »

⁵⁷ Ké bayuday bašë ji na a wal mënt: « Lindo ka ka nşubal iñëen kañëen ašë ji iwi iwinuɔ Abraham! »

⁵⁸ Ké aji na baka : « Dɕupan na manjoonan, ji Abraham abi ado kawo, nji dwoo. »

⁵⁹ Bajej wal mënt mmlaak katapa, ké ašë mena apën ɕi *Katoh Kaweek ki Našibaɕi.

9

Pjeb pi nakuul i kabuka

¹ Yetu awo ɕi bgah ašë win ñiint alon ambukiɔ awo nakuul. ² Ké baɕašarul bašë hepara aji : « Najukan, we ukaaj ké ñiint i abuka awo nakuul ba? In ajubanuɔ ba? Ul a kéme bajugul? »

³ Ké Yetu aatem aji : « Mënt pɕuban pi nul pa kéme pi bajugul, uko mënt uwo wo, iko inuura yi Našibaɕi ajaaj ado ihilna iwinana ɕi a. ⁴ Wi unuur uhumuɔ, nwo i kado ulemp wi anyilnuɔ, utejan ubi wi nin ñaaj awoon aankhil ulemp. ⁵ Jibi nhumuɔ ɕi umundu, dwo bjeehi bi wa. »

⁶ Wi Yetu ajakuɔ haɔ, ašë tëfjër mboş anag akër ɕi kës ki nakuul, ⁷ ašë ji na a : « Yaan iñowa du dko di meel di badoluɔ du Filowe. » (Filowe dawoon nayili.) Ké nakuul aya, aya añowa, ašë wuğsa, abi kawin win bnuura.

⁸ Bakintul na bañaaj banjonuɔ kawina ké aji ñëhan baji wal mënt: « Mënt i ajaaj aɕo bñëhan du i? »

⁹ Balon baji : « Ul a. »

Ké balon baji : « Mënt ul a, anaama naam. »

Ul ké ašë ji : « Nji a. »

¹⁰ Ké bašë hepara aji : « Ido do hum adoo kak awin ba? »

¹¹ Ké aatem aji : « Ñiint i bajaaj bado Yetu añowanuɔ mboş na işuuɔ akërën ɕi kës ašë ji na nji nya nñowa du Filowe, ké nya añowa, ašë bi kawin win. »

¹² Ké bašë ji na a : « Ñiint mënt awo ɕun? »

Ké aatem aji : « Mëmmee. »

¹³ Bajej wal mënt ñiint añooɕ du *bafaritay. ¹⁴ Ké unuur wi Yetu ašaj añowan mboş na işuuɔ ajëbanaan nakuul ké ušë wo *unuur wi pnoorfën wi bayuday. ¹⁵ Uko waɔ ukaaj ké bafaritay bahepar ñiint uko wi adoluɔ adoo win hënkuɔ. Ké aatem aji : « Akërën mboş ɕi kës, ké nya añowa abi kawin win. »

¹⁶ Bafaritay balon ké bašë ji : « Ñaaj andoluɔ uko wi aanwo i Našibaɕi ɕiki aanji ɕaş uko wi bgah bajakuɔ ɕi uko wi unuur wi pnoorfën. »

Ké balon baji : « Hum di di ñaaj nado buɕaan ahilanuɔ kado iko iñonjarënaan mënt. » Baankak atiinkar wal mënt. ¹⁷ Wi wi başaaɔ aji kak na nakuul i bajëbanuɔ: « Ké

iwi, we wi iſalun aji awoo, wi adolonj kē ikak awin? »

Kē aji na baka : « Awo *Naſupar Naſibaſi. »

¹⁸ Baanfiyaar kē abi wo nakuul aſē win hēnkun. Uko waſ ukaaſ kē badu bajugul. ¹⁹ Bahepar baka aji : « I awo abukan i? Ujoonan kē abuka buka awo nakuuli? Hum di di ahilanonj keeri awin? »

²⁰ Kē bajugul bateem aji : « Nme kē awo abukun, akuſ ame kē abuka buka awo nakuul. ²¹ Kē jibi adoli ado win hēnkun, na anjebanulonj, nēmme. Naheparēna, awo naweek, aſupan bōidi ul. » ²² Bajugul baſiini haſ ſiki baſi baweek biki baka, bantiinkaruſ aji badook ſiaaſ anſjakun kajji Yetu awoonj *Krittu, ſi *katoſ kaſehanaani. ²³ Uko waſ ukaaſ kē bajugul baſi : « Awo naweek, naheparēna. »

²⁴ Bafaritay bakak adu ſiiniſt ambiin awo nakuul aji na a : « Dēmaan Naſibaſi, iſup manjooan! Un, nme kē ſiiniſt mēnt awo nado buſaan. »

²⁵ Kē aſē teem baka aji : « Mēmme me awo nado buſaan, dmeha uko uloolan : dbi wo nakuul, aſē win hēnkun. »

²⁶ Kē baſē hepara aji : « we wi adoliin? Hum di di adolonj kē ido kak awin? »

²⁷ Kē ateeem baka aji : « Ddo bi ſupan kē naandi ptiinkēn. We ukaaſ kē nakak aſal katiink? Wom nakak aſal kakak baſaſarul? »

²⁸ Kē baſē jun pkara aji : « Iwi iwoonj naſaſar ſiiniſt mēnt ; un, nwo baſaſar *Moyit. ²⁹ Un nme kē Naſibaſi aſiini na Moyit ; kē i, nēmme dko di awoonun. »

³⁰ Kē ateeem baka aji : « Uko waſ uſonarēni : naamme dko di awoonun, kē aſē dolēn kē nkak awin! ³¹ Nme kē Naſibaſi aanji tiink bado buſaan, kē woli ſiaaſ aji dēmana abot ado uko wi aſalun aji tiink un mēntaſ. ³² Nin ſiaaſ aambaan katiinka kē baſi ſiaaſ alon ajeban nakuul i kabuka. ³³ Woli ſiiniſt mēnt aanwo lah i Naſibaſi, aankhil pdo nin uko ulonj. »

³⁴ Kē bafaritay baſē ji na a : « Ibuka abi wo wo bti ſi buſaan aſē ji ijukanun. » Wi wi baſaan adooka kē apēn ſi katoſ kaſehanaani.

³⁵ Yetu aſiink kē badooka. Aya awina aſē hepara aji : « Ifiyaar *Abuk ſiiniſt i? »

³⁶ Kē ateeema aji : « Naweek, in awoonj Abuk ſiiniſt nhilna nfiyaara? »

³⁷ Kē aji na a : « Iwina, ul aſiiniinſi na iwi hēnk. »

³⁸ Wal mēnt kē ſiiniſt aſē ji : « Ajugun, dfiyaari » aſē nſup adēmana.

³⁹ Yetu akak aji : « Nji dbi bi ſi mboſ pa pwayēſ, banwoonj baankwin bahilna bado kawin, bankwinunj bakak bakuul. »

⁴⁰ Bafaritay balonj banwoonj na a batiink uko wi aſupun aſē hepara aji : « Un kak, nwo bakuul i? »

⁴¹ Kē ateeem baka aji : « Woli nawo lah bakuul, baankji naduknaanaa ; kē jibi najakunj aji nawin, nakeer nhum nduknaana. »

10

Uhoſ wi Nayafan na batani bi nul

¹ Yetu akak aſiini aji : « Na manjooan dſupan, ſiaaſ anwoonj aaneejna plēman pi kampen aſē lutna umban ulonj awo nakiij, nalat. ² Anneejnunj plēman kē aſē wo nayafan i nkaneel. ³ Nayeſ aji haabēſa plēman, nkaneel nbot katiinka, aji du undoli ſi katim ki wa kapēnan bdig. ⁴ Woli apēnan nkaneel bti nanwoonj nji nul, aji jot na kadun, nſaſē kaſaſa ſiki nſayikrēn pdiim pi nul. ⁵ Nkaneel mēnt nſaanktaſ nin ſiaaſ nampaſi, nſaji nſaſep tēp kaſi'a ſiki naſayikrēn pdiimul. » ⁶ Yetu ahoſ na baka haſ kē baſē wo baamme uko wi aſalun pſup baka.

⁷ Wi wi akaaſ aſiini na baka aji : « Na manjooan, dſupan nji dwoonj plēman pi nkaneel nſaktēpnun. ⁸ Banjotonj kadun bti bawo bakiiij, na balat, kē nkaneel nſaanktiink baka. ⁹ Nji dwo plēman. Woli ſiaaſ aſēpna ſi nſi alun kabuur, alun kado kaneej kakak kapēn kaſē kaka uko ude. ¹⁰ Nakiij abi bi ſaſ pa pkiij, kafaal, kabot kaſok tokan. Nji dbi pa baſiaaſ baka ubida, bakak batum na wa.

¹¹ « Nji dwo nayafan nanuura, anjaan awul ubida wi nul pa nkaneel nji tul. ¹² ſiaaſ i balukunj luk kē abi byafan, anwoonj aanwo ajug nkaneel, awinle uſiiniſt aji ſi kaduk nſa, uſiiniſt kamob nlon kawayēſ batani. ¹³ Aji do haſ ſiki awo ſiaaſ i balukunj luk pa abi alemp, aanji ſaaf nkaneel. ¹⁴ Nji dwo nayafan nanuura, ame nkaneel nji naan, kē nbot ame'ēn ¹⁵ jibi Paapa ame'ēnunj kē mbot ame'a. Dwul ubida wi naan pa nkaneel nji naan. ¹⁶ Dka nkaneel nlon njanwoonj nſaanwo ſi kampen ki. Nſaſ mēnt kak dwo i kaſij nſa, nſalun katiink pdiim pi naan. Batani baſē bawo bboolan, nayafan abot awo aloolan. ¹⁷ Paapa aſalēn ſiki dwul ubida wi naan ; aſē lun kayeenk wa. ¹⁸ Nin ſiaaſ aanji yeenkēn ubida, nji ſi uleef naan djaan kawul wa. Dka mnhina mi pwul wa, kakuſ kayeenk wa. Uko waſ wi wi Paapa aſu'ēnunj pdo. »

¹⁹ Nſup nji Yetu aſupun nſaſu kē bayuday baankak aſiinkar. ²⁰ Batum baſi : « Awo na untaayi, ayilaa. We ukaaſ kē naktiinka ba? »

²¹ Kē balonj baſi : « Nſup nji nſaanwo nji ſiaaſ anwoonj na untaayi. Kē untaayi, uhil kahaabēſ bakuul kēſ i? »

ſiaaſ i Yetu awoonj na manjooan

²² Ufettu unjaan uleſan unuor wi *Katoſ Kaweek ki Naſibaſi kakaan akak ayiman uwo wal mēnt du Yeruſalem. Uwo ſi wal wi ujoſ. ²³ Yetu aſiaay na Katoſ Kaweek ki Naſibaſi du dko di bajaan bado Uſaala wi *Falomonj. ²⁴ Bayuday babi afooya aſē ji na a

: « Ibaa do kanooranun te lum ba? Woli iwo *Krittü, k̄tupun bañaan bti kame. »

²⁵ Kē Yetu ateem baka aji : « D̄tupan kē naanfiyaarēn. Iko yi n̄ji kadolun pa Paapa iyuuj kē dwo a ; ²⁶ kē an našē wo naanfiyaarēn ̄iki naanwo n̄kaneel n̄i naan. ²⁷ N̄kaneel n̄i naan n̄aji n̄atiink p̄diim pi naan ; dme n̄a kē n̄abot aji n̄ašašen. ²⁸ Dwul n̄a ubida wi mn̄to, n̄aankkeṭ nin kē nin alon aanktehēn n̄a. ²⁹ Paapa an̄tēmun iko mēnt̄ adēm apel iko bti. Nin alon aanhil kateh uko ulon ̄i iñen yi nul. ³⁰ N̄ji na Paapa n̄wo n̄aan aloolan. »

³¹ Wal mēnt̄ kē bayuday bašē kak aṭij mnlaak p̄tapa. ³² Kē ašē ji na baka : « Ddo iko inuura iṭum kē nawini, iko mēnt̄ iwoona du Paapa, kahoṅ ̄i ya kakaan kē naṅal p̄tapēn mnlaak ba? »

³³ Kē bašē teema aji : « Mēnt̄ uko unuura ukaan kē n̄ktapu mnlaak, ikar kar Našibaṭi ukaan, iwo n̄aan najēn ̄tañ ašē jej bkowu aṭu Našibaṭi. »

³⁴ Kē Yetu ašē teem baka aji : « Jēm Našibaṭi aji ̄i ulibra wi nul : “D̄ji : Nawo bašibaṭi?” »

³⁵ N̄me kē n̄aan aanhil plaṭ uko umpiitaniin ̄i Ulibra wi Našibaṭi. Kē wi aduun biki uṭup wi nul uk̄t̄iniyaanun aji bašibaṭi, ³⁶ we ukaan kē n̄aji dkar Našibaṭi Paapa wi n̄jakun aji dwo Abukul, n̄ji i adatuṅ ayil ̄i umundu. ³⁷ Woli mēnkdo iko yi Paapa ajaan ado, nawutan kafiyaarēn. ³⁸ Kē woli ddo ya, woli naando fiyaarēn, nafiyaaran iko yi n̄jaan kado, nahilna nayikrēn uloolan kē Paapa awo ̄i n̄ji, kē n̄ji mbot awo ̄i Paapa. »

³⁹ Bakak ado na pmob Yetu, kē ašē buur baka.

⁴⁰ Akak aya du plut pi bdēk bi Yordan, du dko di *Yowan abiiñ abattaaraan, aṭo da.

⁴¹ Bañaan batum babi du a aji : « Yowan aandiiman nin uko ulon uñon̄arēnaan, kē uko bti wi aṭupun ̄i n̄iint̄ i ušē jooan. »

⁴² Bañaan batum bafiyaara ̄i dko di awoon mēnt̄.

11

Pkeṭ pi Lataar

¹ Ubi ka n̄iint̄ alon ammaakun i katim kawoon Lataar. Abi wo du ufēṭ wi Betani ul na Mariya na Marta baweekul baat̄. ² Mariya abiiñ ajees ukēra ulil p̄tēkēñ ̄i ihoṭ yi Ajugun abot awent̄ ya na uwel wi nul. Lataar aṭa Mariya mēnt̄ amaaṅun hēnk. ³ Baat̄ batēb bañaarun bukun bayil alon du Yetu, kē aya ji na a : « Naweeek, nanohu i imaganun amaaki. »

⁴ Wi Yetu atiinkun uko mēnt̄ ašē ji : « Pmaak pi Lataar paankfiṅa, amaaṅ maak bañaan bahilna bawin mndēm mi Našibaṭi, na mi Abukul. » ⁵ Yetu amagan bi Marta, Mariya, na Lataar aṭa baka. ⁶ Kē wi ašaan aṭiink pmaak pi Lataar, aṭo dko di awoon

n̄nuur n̄tēb kak, ⁷ abaa ji na baṭašarul : « Najoh n̄kak utaaṅ wi Yuda. »

⁸ Kē bašē teema aji : « Najukan, du n̄nuur n̄ant̄epun, bayuday banal katapu mnlaak kafin, kē išē n̄al pkak da. »

⁹ Kē ašē ji na baka : « Kapēna nfa te utaaṅal n̄woori n̄aanwo iñeen na n̄tēb i? An̄kpoṣun na pnak aanji hubta ̄i uko ulon ̄iki aji win bjeehi bi umundu wi. ¹⁰ Kē anšaan aji poṣ na utejan, aji hubta ̄iki bjeehi baanwo ̄i a. »

¹¹ Wi Yetu aṭupun baka uko wun ašē kak aji : « Lataar nanohun an̄oyēnt̄i, kē n̄šē ya kahuma. »

¹² Baṭašarul kē bateema aji : « Ajugun, jibi ak̄noyēṅun n̄oyēnt̄ ̄tañ, akeer ajeb. »

¹³ Yetu aṭiiniyaan uko wi pkeṭ pi Lataar kē bašē nun kē aji Lataar an̄oyēnt̄ n̄oyēnt̄. ¹⁴ Kē ašē jint̄elēs baka b̄tup aji na baka « Lataar akeṭi. ¹⁵ Dilan pa an, wi nwoon mēmmaar pkeṭ pi nul, nahilna nafiyaarēn. Nabiin n̄ya du a. »

¹⁶ Kē Toma, i bajaan badu kbet, ašē ji na baṭašar Yetu bandukiin : « Nabiin kak n̄ya, n̄hilna n̄keṭ na najukan i n̄ja. »

Yetu awoon pnaṭa ̄i pkeṭ

¹⁷ Wi Yetu abanun, aṭēnk kē udo bi do n̄nuur n̄baakēr wi bamoyun Lataar. ¹⁸ Ufēṭ wi Betani uunlowiir na Yerutaalem, uya pban n̄kilometēr n̄wajanṭ ; ¹⁹ kē bayuday batum bašē bi pwin bi Marta na Mariya na puum pi aṭa baka kabot katēṅtēn baka. ²⁰ Wi Marta atiinkun kē Yetu aṅogi, ašē naṭa kaya kayit na a, kē Mariya ašē duka aṭo du katoh.

²¹ Marta aji na Yetu : « Ajugun, woli iwo lah ̄i, aṭa naan aankkeṭ! ²² Kē n̄šē me kē ̄i dko di n̄woon ̄i hēnkun, uko bti wi ik̄ñehanun Našibaṭi, awulu wa. »

²³ Kē aji na a : « Aṭa'u anaṭa ̄i pkeṭ. »

²⁴ Kē akak aji na a : « Dme kē ̄i uba umundu, wal wi bañaan bti baknaṭiin ̄i pkeṭ, ul kak anaṭa ̄i pa. »

²⁵ Kē akak aji na a : « N̄ji dwoon pnaṭa ̄i pkeṭ, n̄ji kak dwoon ubida. Anfiyaarnun, woli adoo keṭ, alun kaka ubida. ²⁶ Kē n̄aan ankaan ubida abot afiyaarēn nin aankkeṭ. Ifiyaar uko wañ i? »

²⁷ Kē ateema aji : « Aa Ajugun, dfiyaar kē iwoon *Krittü Abuk Našibaṭi, anwoon i pbi ̄i umundu wi. »

Nwooni n̄i Yetu

²⁸ Wi Marta aṭiiniñ hañ, ašē ya du Mariya i bañaarun ahoopata aji : « Najukan abii, adu'u. » ²⁹ Wi Mariya atiinkun uko wañ ašē naṭa ataran apēn aya du Yetu. ³⁰ Kē Yetu ašē wo aandoib neej du ufēṭ ahum du dko di ayitiiraanun na Marta. ³¹ Wi bambiin awo ̄i katoh na Mariya atēṅtēna bawinulun kē ataran apēn, baṭaša anun kē aya n̄wooni du bhēr.

³² Wi Mariya abanun du dko di Yetu awoon, awina, aşê jot ti ihoţul aji na a : « Ajugun, woli iwo lah ti, aţa naan aankkeţ. »

³³ Yetu awina k  akwooni ul na bańaan bangakanderun na a k  uko m nt uş  de'a maakan. ³⁴ Ahepar baka dko di bamoyun Lataar, k  baji na a : « Ajugun taşun, nja kayuuju da. » ³⁵ K  Yetu aş  wooni.

³⁶ Bańaan balon k  baş  ji : « Natenan jibi anjaluli. »

³⁷ Balon ti baka k  baş  ji : « Ul anjebanun nakuul, aanhil lah kaneenan Lataar akeţ i? »

Pnaţa ti pkeţ pi Lataar

³⁸ Uko m nt ukak ade Yetu maakan k  aş  ya du bh r, baj l j l bh r m nt ti prkuţ, k  plaak pad tnun ba. ³⁹ Yetu aji : « Nap naan plaak. »

Marta naweek Lataar k  aş  ji na a : « Ajugun, ajun p k k n, udobi do  nuur nbaak r ni amoynaani. »

⁴⁰ K  ateema aji : « M njaku aji woli ifiyaari kwin mnd m mi Naşibaţi i? »

⁴¹ Bap nan plaak, k  Yetu aş  kat k ş du baţi aji : « Paap, dbeebu wi itinknuţ. ⁴² Dme k   nuur bti iji ktiink n, k  nş  tiini hań pa bańaan banfooyun bahil bafiyaar k  iwi iyilnuţ. »

⁴³ Wi aţiiniń hań aş  huuran maakan aji : « Lataar, p nan! » ⁴⁴ K  ankeţun ap n k  ihoţ na i en itaayana na il m nt, k  bkow babooţan na bla n. Yetu aji na baka : « Nataay şana, naş  nawuta aya. »

⁴⁵ Bayuday batum bambiin du uko Mariya abot awin uko wi Yetu adolun, bafiyaara. ⁴⁶ Balon k  baş  ya du *bafaritay p p baka uko wi adolun. ⁴⁷ K  Baţenjan baweek na bafaritay baş  duur du uruha wi baka aş  ji : « we wi nbaan ado ba? Niint i aji do iko i onar naan itum. ⁴⁸ Woli  wuta k  akdo iko yi akdolun yi, bańaan bti kafiyaara, baromeń babi tok dko dyimanaan di nun na utak wi nja. »

⁴⁹ Alon ti baka i katim kawoon Kayif anwoon uşubal m nt naşih i baţenjan aji na baka : « Naamme nin uko ulon! ⁵⁰ Naanwin k  uko m nt uwo unuura pa an i? N an aloolan akeţar bańaan bti. H nk baş  bawut p ok utak bti. » ⁵¹ Uko wi Kayif ak pupun uump na ti a ; k  jibi awoon uşubal m nt naşih i baţenjan, a p ji Na par Naşibaţi k  Yetu akeţar bayuday bti. ⁵² M nt pa bukal tań baka, ma pyitr n babuk Naşibaţi bti banways run bawo baloolan.

⁵³ Unuur m nt wi wi baweek biki bayuday bajunun pla pfiń Yetu. ⁵⁴ Ukaan k  a ańan pdo kaya kabi ti p oof pi bayuday. Aya du

utaak ulon uń ogun *pndi ş du ubeeka wi Efrayim, a o da na ba aşarul.

⁵⁵ *Ufettu wi Mbuur wi bayuday uńogi k  bańaan batum baş  woona n f t ni baka abi ti Yerutalem kado bańow ji ufettu ubi uban. ⁵⁶ Bala Yetu, k  wi bawoon du *Katoh Kaweek ki Naşibaţi andoli aji hepar at n l me aşal k  abi ti ufettu. ⁵⁷ K  *baţenjan baweek na *bafaritay baş  ji  nań awinle Yetu awo i ka p baka bahilna bamoba.

12

Du Betani

(Maci 26.6-13; Markut 14.3-9)

¹ Wi *Ufettu wi Mbuur udukiin  nuur paań, Yetu aban Betani, di Lataar i abiin anańan ti pkeţ af ţun. ² Badu da Yetu pyoban, Marta awo ti ulemp, k  Lataar ti uleeful a o na Yetu. ³ Mariya ajeń p oof pi ulitru wi uk ra ulon ulil p k k n untamun maakan *, ak r ihoţ yi Yetu abot awent ya na uwel wi nul. K  p k k n plil pun paniink katoh.

⁴ K  Yuda Itkariyot, anwoon alon ti ba aşar Yetu, ankbiiń kawaapa, aş  ji : ⁵ « we ukaan k  baanjeń uk ra utam maakan wi awaap, unwoon itaka itum†, awul ya bajuuk ba? »

⁶ Aank iini tiini hań  iki ańal bajuuk, a iini tiini  iki awo nakiiń. K  jibi awoon nahank itaka yi bi Yetu na ba aşarul, a aal pdo kajeń itaka yi ba u'u lun phank kalempa aana. ⁷ Yetu k  aş  ji na a : « Wutana : ado do hań pa unuur wi baklun ka u' n du bh r. ⁸ Bajuuk bawo na an  nuur bti, k  nji k  nş  wo m nkwo na an  nuur bti. »

⁹ Wal m nt bańaan batum babi, wi batiinkun k  Yetu awo da. Baambi tań pa pwin Yetu, bakak ańal kawin Lataar i anańanun ti pkeţ. ¹⁰ K  *baţenjan baweek baş  tiinkar aji bafin Lataar kak, ¹¹ ul akaan k  bayuday batum bakak afiyaar Yetu aduk baţenjan baweek.

Uneej wi Yetu du Yerutalem ji naşih

(Maci 21.1-9; Markut 11.7-10; Luk 19.35-38)

¹² Wi unuur ujin un, bańaan batum maakan bambiin *Ufettu wi Mbuur du Yerutalem batiink k  baji Yetu abi ufettu. ¹³ Bajej ik n yi mnjaak aş  p n abi pkita, ahuuran aji :

« *Hotana!*

Bnuura nuura ti ankbiiń ti katim ki Ajugun, naşih i Itrayel. »

¹⁴ Yetu awin ubuuru umpoţi aş  dapa wa, jibi upiitaniń aji :

¹⁵ « *Nawutan ka l nk, an babuk *Fiyor:*

Tenan, naşih i nan abi awi, adapa ubuuru umpoţi. »^{*}

* 12:3 Uk ra ulon: Baji badu uk ra m nt nardu, uwo uk ra ulil maakan wi bap nanaanun ti bko blon. † 12:5 Itaka itum : Ilij na baluk bi uşubal. * 12:13 Kańaam 118.25-26. * 12:15 Takariya 9.9.

¹⁶ Uko mēnt̄ baṭaṣarul baanyikrēn wa wal mēnt̄. Kē wal wi mndēm mi Yetu mambiin awinana kē baṣē leṣ kē iko mēnt̄ bti ipiitana ṭi a ṭi Ulibra wi Naṣibaṭi kē babot adola ya.

¹⁷ Bañaan̄ bambiin̄ awo na Yetu wi abiin̄ adu Lataar du bhēr anaṭana ṭi pkeṭ bawo ṭi pkakalēs uko wi bawinun̄. ¹⁸ Bañaan̄ baṭum baṭiink uko uñoṛarēnaan wi adoluṅ, ukaan̄ kē babi pwina. ¹⁹ *Bafaritay bawo ṭi phooṣaṭēr wal mēnt̄ aji : « Nawin kē ṛēnhilan da nin uko ulon̄; bañaan̄ bti bawo ṭi pṭaṣa. »

Bagrek banjalun̄ pwin Yetu

²⁰ Banwoon̄ baanwo bayudayᶜ balon̄ bawo wal mēnt̄ ṭi bambiin̄ pdēman Naṣibaṭi ṭi wal wi *ufettu wi mn̄jeeh. ²¹ Baya du Filip anwoon̄ i ubeeka wi Bettayida du utaak wi Galilay aṣē ji na a : « Naweeek, ṛṅal kawin Yetu. » ²² Filip aya aṭup Andre, kē bukal batēb baya aṭup Yetu.

²³ Kē Yetu aṣē ji : « Wal ubani, wi bakluṅ kawin mndēm mi *Abuk Ṇiin̄. ²⁴ Na man-joonan, dṭupan, woli pbuk pi maaj panjotun̄ ṭi mboṣ paankeṭi, paṭo ploolan ; bē woli pakeṭi paji pawul mbuk mntun̄. ²⁵ Ṇaan̄ anjalun̄ ubida wi nul awaan̄ wa, kē anwoon̄ aankdēman ubida wi nul ṭi mboṣ alun̄ kaka ubida unwoon̄ uunkba. ²⁶ Woli Ṇaan̄ anjal plemparaan, awo i kaṭaṣēn̄; hēnk, dko di nji kawoon̄, ul kak alun̄ kawo da. Woli Ṇaan̄ alemparaan, Paapa kadēmana.

²⁷ « Hēnkun̄ uhaaṣ wi naan̄ uṭēla ṭēlaa, kē we wi nji kajakun̄? Dwo i kaji na Paapa abuuranaan̄ ṭi wal wi i? A-a, uko wan̄ ukaan̄ kē mbii. ²⁸ Paap, dolan̄ bañaan̄ bawin kē katimu kadēmi! »

Kē pdiim paṣē pēna baṭi aji : « Ddo bi dēman ka akak alun̄ kadēman ka. » ²⁹ Ṭi bañaan̄ baṭum banwoon̄ da atiink pdiim, balon̄ baji baṭiink kamparantant, kē balon̄ baji uwanjut̄ uṭiiniin̄ na Yetu.

³⁰ Kē Yetu aṣē kak aṭiini na baka aji : « Mēnt̄ nji dkaan̄ kē pdiim pan̄ patiinkanaa, an baka. ³¹ Hēnkun̄ wal wi Naṣibaṭi akyuun̄ umundu wi kē uduknaanaa ubani, hēnkun̄ bawalan̄ *Fatana, naṣih i umundu wi afēla bdig. ³² Kē nji, wal wi nji kadeejan̄iin̄ᶜ, dpul bañaan̄ bti babi ṭi nji. » ³³ Yetu aṭup ṭup wal mēnt̄ jibi akbiin̄ kakeṭ. ³⁴ Bañaan̄ bateema aji : « Njuk ṭi Ulibra wi Naṣibaṭi kē *Krittu aṭo te mnto. Hum di di ihilanun̄ kaji *Abuk Ṇiin̄ awo i kadeejana? In awoon̄ Abuk Ṇiin̄ ba? »

³⁵ Kē Yetu aji na baka : « Bjeehi bahum nwo na an ṛwal ṛntiinku. Nadoon̄ kapoṣ wi nahumun̄ nwo na bjeehi, kaṭi bdēm babi bawunan̄ : Ankoṣun̄ ṭi bdēm aanji me dko

di akyaan̄. ³⁶ Wi nahumun̄ nwo na bjeehi, nafiyaarēn̄ ba nahilna nawo bañaan̄ biki bjeehi. » Hēnk di di Yetu aṭiiniin̄ aṣē ya na bgahul, aya amena baka.

Ppok pfiyaar Yetu

³⁷ Yetu ado iko itum iñoṛarēnaan̄ ṭi kadun̄ ki bañaan̄, kē bawoha wo baanfiyaara. ³⁸ Kē hēnk di uko wi *Itayi *Naṭupar Naṣibaṭi ajakun̄ udolaniin̄, aṭiini aji :

« *Ajugun, in afiyaarun̄ uṭup wi nun?*

In i Ajugun adiimanun̄ mn̄hina mi nul? »*

³⁹ Itayi akak aṭup uko unkayi kē bañaan̄ mēnt̄ baanhil pfiyaar. Aji :

⁴⁰ « *Naṣibaṭi adē baka kēs*

adēnētan baka ṛhaaṣ

kēs ki baka kahilna kawo kaankwin,

ṛhaaṣ ṛi baka ṛawut kayikrēn.

Hēnk baankkak ṭi nji njeban baka. »*

⁴¹ Itayi aṭup han̄ ṭiki awin mndēm mi Yetu abot aṭiiniyaan̄ uko wi nul.

⁴² Kē ṭi wal mēnt̄ kak baṭum ṭi baweeek biki bayuday bafiyaar Yetu, kē bafaritay baṣaan̄ aka kē baanyuuy wa, bawutna kadook baka du *katoh kañehanaani. ⁴³ Bahokan̄ pwinana bnuura ṭi bañaan̄ apel pwinana bnuura du Naṣibaṭi.

⁴⁴ Yetu ahuran̄ aji : « Ṇaan̄ anfiyaarun̄, mēnt̄ nji ṭi uleef naan̄ ṭaṅ i i afiyaarun̄, afiyaar kak anyiln̄un̄. ⁴⁵ Kē Ṇaan̄ anwinnun̄ awin anyiln̄un̄. ⁴⁶ Dbi ṭi umundu ji bjeehi, Ṇaan̄ anfiyaarun̄ awutna kaduka du bdēm.

⁴⁷ « Woli Ṇaan̄ atiink ṛṭup ṛi naan̄ aṣē wo aammēban̄ ṛa, mēnt̄ nji kajakun̄ aduknaanaa. Mēmbi bi pwayēs umundu kaji uduknaanaa, dbi bi pbuuran̄ wa. ⁴⁸ Kē Ṇaan̄ ampokun̄ awo aandi ptiink ṛṭup ṛi naan̄ aṣē duknaana : ṛṭup ṛi nji ṛṭupun̄ ṛalun̄ kadi-iman̄ kē aduknaanaa ṭi unuur ubaañsaani. ⁴⁹ Mēnt̄ nji ṭi uleef naan̄ dṭupun̄, Paapa anyiln̄un̄ aṭupun̄ uko wi nwoon̄ kaṭup na jibi nwoon̄ kaṭup wa. ⁵⁰ Dme kē uko wi aṭun̄ pdo uji uñoṭ Ṇaan̄ du ubida wi mnto. Hēnk, uko wi nji kaṭiiniyaanun̄, dji kaṭup wa jibi Paapa ajakun̄ ṛṭiiniyaan̄ wa. »

13

Yetu aṅow ihoṭ yi baṭaṣarul

¹ *Ufettu wi Mbuur uñoṛi, kē Yetu ame kē wal wi pduk umundu wi kakak du Naṣibaṭi Aṣin ubani. Kē jibi anjalun̄ baṭaṣarul banwoon̄ ṭi umundu, hēnk di anjalun̄ baka te wal ubaañsaani.

² Yetu na baṭaṣarul bawo ṭi pde kañah, kē Untaayi Uweek uṣē do bi neej ṭi *Yuda, abuk Timon̄ Itkariyot, kē akten̄ jibi akdolun̄ kadoo kawaap̄ Yetu. ³ Yetu ame kē Aṣin aṭu iko bti ṭi iñen̄ yi nul, abot ame kē awoona du Naṣibaṭi akuṭ akak du a. ⁴ Wi wi aṣaan̄ anaṭa, awohēs

ᶜ 12:20 Banwoon̄ baanwo bayuday : Bañaan̄ biki bakṭiiniyaanun̄ ṭi bawo bagrek. ᶜ 12:32 Wal wi nji kadeejan̄iin̄ uwoon̄; Wal wi nji kadeejan̄iin̄ ṭi Krut. Natenan̄ kak ṭi Yowan 3.14-15. * 12:38 Itayi 53.1. * 12:40 Itayi 6.9-10.

kamiša, atan blaañ ti blank, ⁵ ajej meel ațu ti ubaald u așe jun pñow ihoț yi bațașarul awent ya na blaañ bi atanuț ti blank.

⁶ Abi aban ti Fimoņ Piyeer, kē uņ așe jaka aji : « Ajugun, iwi, kañowēn ihoț? »

⁷ Kē ateema aji : « Uko wi nji kadolun hēnk, iimme wa, ilun kame wa. »

⁸ Kē ateema aji : « Nin iinkñowēn ihoț! »

Kē aji na a : « Woli mēññowu ihoț, iinkwo ti banwoon biki naan. »

⁹ Kē așe ji na a : « Ajugun, kwut kañowēn ihoț țai, ñowaan kak iñen na bkow! »

¹⁰ Kē ateema aji : « Aññowiiñ aankak anuma kañowa ; awo najiñt bti. Ihoț țai yi yi awoon kañow. An kak nawo bajiñt, așe wo mēñt an bti baka. » ¹¹ Na manjoonan Yetu ame ankmbiñ kawaapa, ukaañ kē aji mēñt bukal bti bajiñtuñ.

¹² Wi abaañ pñow baka ihoț, akak awohara kamiša ațo așe ji na baka : « Name uko wi ndolanañ hēnk i? » ¹³ Naji naduēn kaji Najukan kaji Ajugun ; nafañ, dwo a.

¹⁴ Woli nji Ajugan na Najukan dñowan ihoț, an kak nawo i kado kañowar ihoț. ¹⁵ Ddo do hañ adiimanaan, an kak nado kado jibi ndolanañ.

¹⁶ Na manjoonan, dțupan, nalemp aambaañ kapel i aklemparuñ, kē nayili aampel anyilulun. ¹⁷ Name hēnkun iko yañ, woli nado ya, nawo ti mnilan.

¹⁸ Mēñt an bti biki nji kațiiñyaanuñ. Dme biki nji ndatuñ bnuura, kē uko umpiitaniñ ti Ulibra wi Nașibați ușe wo i kadolana :

Ñaañ anțooñ na nji ade

akak așoorēn. *

¹⁹ « Dțupan hēnkun ji uko mēñt ubi udolana, nahilna woli uko mēñt ulun adolana name kē nji *dwoon anwoon. ²⁰ Na manjoonan, dțupan, anyeenkun ñaañ i nji nyilun, ayeenkēn ; kē anyeenkun, ayeenk anyilun. »

Pneeji Fatana ti Yudat

(Maci 26.20-25; Markut 14.17-21; Luk 22.21-23)

²¹ Wi Yetu ațiiñiñ hañ aba, ușalul uțēla țēla maakan kē așe ji : « Dțupan, na manjoonan, aloñ ti an aluñ kawaapēn. » ²² Bațașarul bawo ti ptenar țiki baamme ahon țiki baka i i ajakun. ²³ Aloñ ti bațașarul, i amaganuñ ațo akab ti a. ²⁴ Fimoņ Piyeer ado na kañen aji na a ahepara ñaañ mēñt. ²⁵ Kē uņ ajuț ti Yetu așe hepara aji : « Ajugun, in ul a ba? »

²⁶ Kē ateem aji : « I nji kawulun kapoom ki nji katoopun ti pot a. » Ajej wal mēñt kapoom atoop ti pot awul *Yudat, abuk Fimoņ Itkariyot. ²⁷ Wi ayeenkun ka, kē *Tatana așe neej ti a. Wi wi Yetu așaan aji na a :

« Uko wi iwoon i pdo, țaraan ido wa. » ²⁸ Kē nin aloñ ti banwoon da așe wo aamme uko unkayi kē ajaka hañ. ²⁹ Jibi Yudat awoon anjaañ ahank itaka, batum bașal aji aji ji

na a aya anug iko yi banumiñ pa ufettu, kēme awul bajuuk uko ulon. ³⁰ Wi ayeenkun kapoom kuñ așe pēn ; utejan uban wal mēñt.

Uko uhalu wi pdo

³¹ Wi Yudat apēnuñ kē Yetu așe ji : « Hēnkun mndēm mi *Abuk Niiñt manwinana, kē mndēm mi Nașibați mankak awinana ti a. ³² [Kē woli mndēm mi Nașibați manwinana ti a,] Nașibați akak adiiman ul ti uleeful mndēm mi Abukul, ado uko mēñt hēnkun. » ³³ An babak naan, dwo na an ŋwal ŋntiinku țai. Naluñ kado kala'ēn, kē nșe țupan uko wi nțupun bayuday bandukiñ; naanhil pya dko di nji kayaan. ³⁴ Dțupan uko uhalu wi nawoon i kado kado : Nañaladan, aa, jibi nji nñalanañ, nañaladan hañ. ³⁵ Woli nañaladi, bañaañ bti bayikrēn wal mēñt kē nawo bațașaraan. »

³⁶ Fimoņ Piyeer aji na a wal mēñt : « Ajugun, iya țuñ ba? »

Kē ateema aji : « Dko di nji kayaan, iinhil kațașēn da hēnkun, ilun kabi da. »

³⁷ Kē așe ji na a : « Ajugun, we ukaañ kē mēñhil pțașu da hēnkun ba? Woli udoo wo nkeț pa uko wi nu, nji wi! »

³⁸ Kē ateema aji : « Kē iji ilun kakeț pa uko wi naan? Dțupu na manjoonan : Ji uguk udo kahaan nța, ipok nyaas ŋwajant kaji iimme'ēn. »

14

Yetu : Bgah banjaañ bațij du Așin

¹ Yetu akak aji na bațașarul : « Nawutan kahaajala. Nafiyaarēn Nașibați nakuț nafiyaarēn. ² Du katoh ki Paapa, dko dawo da adēm. Dya kabomanan dko da. Woli uunjoonan lah, mēnkțupan wa. ³ Kē woli dbi ya abomanan da dko, kașe kakaran kațijan nañogēn nahilna, dko di nwoon, nawo da kak. ⁴ Kē dko di nji kayaan, name bgah byaani da. »

⁵ Kē Tooma așe ji na a : « Naweeek, wi ŋwoon ŋēmme dko di ikyaan, hum di di ŋkmeen bgah byaani da ba? »

⁶ Kē Yetu ateema aji : « Nji, dwoon bgah, manjoonan na ubida. Nin ñaañ aankya du Nașibați Paapa bē aantēpna ti nji. ⁷ Woli name'ēn, nalun kame Nașibați Paapa kak ; nado me'a hēnkun akuț awina. »

⁸ Kē Filip așe ji na a : « Ajugun, diimanun Nașibați Așin nja, uko mēñt ukēșun. »

⁹ Kē aji na a : « Filip, djon na an ti maakan, kē ișe wo iimme'ēn te hēnkun. Ñaañ anwinnun, awin Nașibați Paapa. Hum di di ihilun kaji : “Diimanun Nașibați Așin nja?” ¹⁰ Infiyaar kē dwo ti Paapa, kē abot awo ti nji i? Nțup nji nji kațupun ŋaanwoona ti nji, Paapa anwoon ti nji akdolun ulemp wi nul. ¹¹ Nafiyaaraan woli dțupan aji : “Dwo ti Paapa kē Paapa akuț awo ti nji.” Kēme

nafiyaaraan ŋiki nawin iko yi nji kadoluŋ. ¹² Na manjoonan dŋupan, ŋaanaŋ anfiyaarnuŋ, aluŋ kado kak iko yi nji kadoluŋ. Adoo luŋ kado indemuŋ apel ya ŋiki dya du Paapa. ¹³ Ké uko wi nakluŋ kaŋehan ŋi katim ki naan, ddo wa. Hénŋ ŋi iko yi Abukul akdoluŋ mndém mi Naŋibaŋi Paapa manhilna manwinana. ¹⁴ Woli naŋehan uko uloŋ ŋi katim ki naan, kaluŋ kado wa. »

Kahoŋ ki ubi wi Uhaaŋ wi Naŋibaŋi

¹⁵ Yetu akak aji : « Woli naŋalén, naluŋ kaméban iko yi njakananŋ nado kado. ¹⁶ Nji nŋé luŋ ŋehan Paapa awulan Naŋénkar alonŋ ahilna awo na an te mnto : ¹⁷ an mēntan awoon Uhaaŋ wi Manjoonan wi umundu uwoon uunhil pyeenk ŋiki uunwin wa abot awo uunyikrén wa. An, name wa ŋiki uŋogan akuŋ aluŋ kawo ŋi an.

¹⁸ « Mēnkdukan bajinŋ, dluŋ kabi du an. ¹⁹ Uduka ntiinku, umundu uŋé uwo uunkak awinén. Ké an naŋé luŋ kawinén. Dka ubida, ukaanŋ ké an kak nakluŋ kaka wa. ²⁰ Unuor mēnt, nayikrén ké dwo ŋi Paapa, ké an nawo ŋi nji, ké nkuŋ awo ŋi an. ²¹ ŋaanaŋ ammēbanuŋ iko yi njakuŋ abot ado ya, uŋ mēntan aŋalanuŋ. Ké anŋaanaŋ aŋalén, Paapa aluŋ kaŋala ; nji kak mbot nŋala, nŋé ndo amē'n. »

²² Yudaŋ ké aŋé ji na a (mēnt Yudaŋ Itkariyot akŋiiniŋ ŋi) : « Naweeŋ, we ukaanŋ ké ikdo un ŋaŋ nme'u, ké umundu uŋé wo uunkme'u? »

²³ Ké Yetu ateema aji : « Woli ŋaanaŋ aŋalén, amēban nŋuŋ nji naan, Paapa akak kaŋala, nŋé bi du a, kakuŋ kaŋo du a. ²⁴ ŋaanaŋ anwoon aanaŋalén, aankmēban nŋuŋ nji naan ; ké uŋuŋ wi naan uŋé wo uunwoona du nji, uwoona du Paapa anyilnuŋ. ²⁵ Dŋupan uko wi, wi nhumuŋ na an. ²⁶ Ké Naŋénkar, *Uhaaŋ wi Naŋibaŋi wi akluŋ kayil ŋi katim ki naan, uluŋ kajukanan iko bti kabot kaŋeŋanan iko yi nŋupanaŋ bti. ²⁷ Ddukanan bnuura, bnuura bi naan bi bi nji kawulanaŋ. Bnuura bi njaanŋ kawul baanknaam na bi umundu ujaanaŋ uwul. Uhaaŋ wi nan uwutan kaŋaajala kéme kalénk.

²⁸ « Natiink uko wi njakananŋ: dya, dluŋ kakak ŋi an. Woli naŋalén, naluŋ kalilan ŋi pya pi naan du Paapa, ŋiki Paapa adém apelén. ²⁹ Dŋupan uko mēnt hénkuŋ ji ubi udo kaban, nahilna woli ubii nafiyaar. ³⁰ Mēnkak aŋiini iko itum na an, ŋiki *naŋih i umundu wi abi. Aanhilanaan nin uko uloŋ, ³¹ ké umundu uŋé wo i kame ké dŋal Paapa abot aji kado jibi Paapa ajakuŋ ndo kado. Nanaŋiini, nawulan nŋya na bgah bi nja. »

15

Bko banjaanŋ badolna ubiŋu

¹ Yetu akak aji : « Nji dwoonŋ bko bi mbuk manjaanŋ mandolna ubiŋu na manjoonan, ké Paapa ajaanaŋ alemŋ ŋi uwoorta. ² Kanah

kanwoonŋ ŋi nji aŋé wo kaambuki, aji fal ka, ké kambukuŋ, aji heent ka bnuura kahilna kabuk kak maakan. ³ Uŋuŋ wi nji nŋupanaŋ udo bi jinŋanan jinŋan ji kanah ki baheentunŋ. ⁴ Namēbanaanŋ jibi mmēbanaanŋ. Jibi kanah kajaanaŋ kawo kaaŋi kahil pbuk woli kaanwo ŋi bko, hénk di di nawoonŋ kak naan-hilan kawul mbuk woli naammēbanaan.

⁵ « Nji dwoonŋ bko banjaanŋ badolna ubiŋu ; an ké naŋé wo inah. ŋaanaŋ ammēbanaanuŋ, ké mbot amēbana, an mēntan aji wul mbuk mntum. Nalowénle naankhinan pdo nin uko uloŋ. ⁶ Woli ŋaanaŋ aanwo na nji, aji fēlana ji kanah, kaji kakay. Inah itēnt kuŋ mēnt baji bajeŋ ya kafē du bdoos, iyik.

⁷ « Woli namēbanaan abot amēban nŋuŋ nji naan nahil kahepar uko wi naŋaluŋ kaka wa. ⁸ Woli nawul mbuk mntum, nawo baŋaŋaraan na manjoonan, uko mēnt yuuŋ mndém mi Paapa.

⁹ « Jibi Paapa aŋalanuŋ, hénk di di nkaanaŋ aŋalan. Nadukiin nŋuur bti ŋi uŋal wi naan. ¹⁰ Woli nado iko yi njakananŋ nado, nawo ŋi uŋal wi naan, jibi nji ndoluŋ iko yi Paapa ajakuŋ awo ŋi uŋal wi nul. ¹¹ Dŋupan uko wi, mnlilan mi naan manhilna manwo ŋi an, hénk mnlilan mi nan manwo mnweek maakan. ¹² Uko wi nji kajakananŋ nado wii wi : Naŋaladan jibi nji nŋalanaŋ. ¹³ Uŋal undēmnuŋ uwo pwul ubida wi ŋaanaŋ pa banohul. ¹⁴ Nawo banoh naan woli nado uko wi njakananŋ nado.

¹⁵ « Mēnkak ado kadolan balempar naan, nalemp aanji me uko wi ajugul ajaanaŋ ado. Ké nŋé du'an banoh naan ukaanaŋ ké nji kaŋupan uko bti wi ntiinknuŋ du Paapa. ¹⁶ Mēnt an nadatnuŋ ; nji ddatanaŋ abot aŋu'an ulemŋ pi pya pŋuŋ Uŋuŋ Ulil Unuura kabot kawul mbuk mntum, mbuk mēnt mambot manŋo. Wal mēnt, uko wi nakluŋ kahepar Paapa ŋi katim naan, awulan wa. ¹⁷ Uko wi nji kaŋu'anaŋ pdo uwo naŋalad. »

Pŋoor pi umundu uŋooruŋ Yetu na baŋaŋarul

¹⁸ Yetu akak aji na baŋaŋarul : « Woli umundu uŋooran, nameen ké uŋoorén ji ubi udo kaŋooran. ¹⁹ Woli nawo lah biki umundu, uŋalan ŋiki nawo biki wa ; ké naŋé wo naanwo biki umundu ŋiki ddatanaŋ apēnan ŋi wa, ukaanaŋ ké umundu uŋooran. ²⁰ Naleŋan uko wi mbiinŋ aŋupan : “Nalemp aambaanaŋ kapela i aklemparuŋ.” Woli bahajanaan, an kak baluŋ kahajanan ; woli batiink uŋuŋ wi naan, bakak katiink uŋuŋ wi nan.

²¹ « Iko mēnt bti nji kaŋuunŋ badolan ya, ŋiki baamme anyilnuŋ. ²² Woli mēmbi lah, awo mēntiini na baka, baankduknaana, ké baŋé wo hénkuŋ baanka uko uŋuŋ ŋi pekadu di baka. ²³ ŋaanaŋ anŋooruŋ akak aŋoor Paapa. ²⁴ Woli mēndo lah ŋi ptoof pi baka iko yi

nin ñaaj awoonj aambaaj kado, baankduk-naana ; kè hènkuj başè win akuj aşoorun nji na Paapa. ²⁵ Kè hènki di uko umpiitaniinj ti Ulibra wi Naşibaţi udolaniinj: “*Babubara aşoorën.*”^{*}

²⁶ « Dluj kayil Naţenkar alon, anwoonj Uhaaş wi manjoonan unwoonuj du Naşibaţi Paapa. Woli ubii, uluj kaţup uko wi umeen ti nji. ²⁷ An kak, naluj kaţup uko wi nameen ti nji ţiki du ujuni di di nawoon na nji. »

16

¹ Yetu akak aji : « Dţupan iko yanj bti nawutna kaţañan pfiyaar. ² Baluj kadookan du itoh iñehanaani ; wal uluj kaban wi bafiñan bakdoonj kaji başal kaji bado do uko wi Naşibaţi aţaluş.

³ Baluj kado iko yanj ţiki baamme Paapa abot awo baamme^{en}. ⁴ Kè nşè ţupan uko wan nahilna woli wal ubani naleş kè dţupan wa. Mënţupan wa du kateeku ţiki dhum nwo na an.

Uko wi Uhaaş wi Naşibaţi ukluj kado

⁵ Yetu akak aji na baka aji : « Kè nşè kak hènkuj du anyilnuş, kè nin alon ti an aanheparaan dko di nji kayaaj. ⁶ Dwin bnuura kè uko wi nţupanaş ukaaj kè na-jooţan maakan hènki. ⁷ Kè nşè ţupan manjoonan, uwo bnuura pa an nji nya. Woli mënyaa, Anwoonj i Kaţenkan aankbi ti an, nşale ya kayila ti an. ⁸ Wi akluş kabi, ayuuş kè bañaaj biki umundu baneem ti uko wi pekadu, ti uko wi pwo natool na ti uko wi pwayeş. ⁹ Umundu uneem ti uko wi pekadu ţiki na manjoonan pekadu dawoonj ppoş pfiyaarën ; ¹⁰ uneem ti uko wi ptool ţiki bawin kè dya du Paapa kè naankak awinën ; ¹¹ aneem ti uko wi pwayeş ţiki bawayeş *Fatana naşih i umundu wi kaji aduknaanaa.

¹² « Dka iko itum kak yi nwoonj i pţupan, kè işè wo iinhił kajinj ti ikowan hènkuş. ¹³ Woli aluj abi, ul anwoonj Uhaaş wi Manjoonan, aţonjan kado name manjoonan bti. Aankluş kaţiiñiyaan uleeful, uko wi aţiinkuj ţañ wi wi akdoonj kaţup kabot kapibanan iko inkluş kabi. ¹⁴ Ul aluj kadëmanaan, aluj kayeenk ti nji uko unwoonj wi naan kadolan name wa. ¹⁵ Uko bti wi Paapa akaaj uwo wi naan, ukaaj kè nji ayeenk ti uko unwoonj wi naan kadolan name wa.

¹⁶ « Uduka ntiinku naankak awinën, naţole ntiinku nakak kawinën. »

¹⁷ Baţaşarul bahoopaţer aji : « We wi ak-jakuj hènki ba wi ajakuj uduka ntiinku nşenkak awina njale ţo ntiinku njak kawina? We ukaaj kè abot aji aya du Aşin? »

¹⁸ Bawo ti pţiini aji : « we wi aţaluş pţup wi ajakuj “ntiinku”? Nşenyikrën uţup wi akţupuj. »

¹⁹ Yetu ame kè bañal kahepara uko wi akţiiñiyaanuj aşè ji na baka : « Nawo ti phepar uko wi njakuj: “Uduka ntiinku naankak awinën, nakale ţo ntiinku nakak kawinën.”

²⁰ « Na manjoonan dţupan, naluj kawooni, kabot kaţëga, bañaaj biki umundu başè balilan. Naluj kajooţan, kè pjooţan mënţ paşè luş kakak mnlilan. ²¹ Woli ñaaş aya kabuk, uleef uji ude'a ţiki wal wi mn-haj mi nul ubani ; aşale buk aankak aji leş mnhaj, aji lilan uko wi aţijuj napoş ti umundu. ²² Kè hènki di uwoonj pa an : na-jooţan hènkuş, kè nşè luş kawinan kak naşè nawo na mnlilan ti nşaaş, mnlilan mënţ nin ñaaj alon aankhił ppenanan ma. ²³ Unuur mënţ, naankheparaan nin uko ulon.

« Na manjoonan dţupan uko wi nakluş kañehan Paapa ti katim ki naan aluj kawulan wa. ²⁴ Te hènkuş naanñehan nin uko ulon ti katim ki naan. Nañehaan, naluj kayeenk, mnlilan mi nan manşè mandëm maakan.

²⁵ « Dhoñ hoñ aţupnan iko mënţ bti. Kè wal uşè bi wi nwoonj mënkak ado kahoñ, dţupan uko wi Paapa na nşup njinj piş. ²⁶ Unuur mënţ naluj kañehan Paapa ti katim ki naan, kè nşè wo mënkto kañehandëran a, ²⁷ Naşibaţi Paapa ti uleeful aţalan, ţiki nañalën akuş afiyaar kè dwoona du a. ²⁸ Dwoona du Paapa abi ti umundu wi, hènkuş dduk umundu wi kaya du Paapa. »

²⁹ Kè baţaşarul başè ji na a : « Iwini, iinkak ahoñ, iţup hènkuş na nşup njinj piş! ³⁰ Nme hènkuş kè ime iko bti abot aji këme iko yi ñaaj aţaluş pheparu. Uko mënţ ukaaj kè nşiyaar kè iwoona du Naşibaţi. »

³¹ Kè Yetu aţeem baka aji : « Nafiyaar hènkuş? ³² Kè wal uşè ubi, udo bi ban ban wi nakwayşeruj an bti, kaji andoli aya na bgahul, nadukën aloolan. Kè nşè wo mënwo aloolan, Paapa awo na nji. ³³ Dţupan iko yi, nşaaş nji nan nşahilna nşatoora wi nawoonj baloolan na nji. Umundu uluj kawooran an, natamaan, dwat wa. »

17

Yetu añehandër baţaşarul

¹ Wi Yetu aţiiniinj hanj aşè kat keş du baţi aji : « Paap, wal ubani. Diimaan mndëm mi Abuku, ahilna adiiiman mndëm mi nu. ² Iwula mnihina mi aşih bañaaj bti ahilna awal biki iwululuj bti ubida wi mnţo. ³ Pka ubida wi mnţo, pawo pme'u iwi inwoonj Naşibaţi na manjoonan, abot awo aloolan ţañ, na pme^{en} nji Yetu Krittü i iyiluj. ⁴ Ddiiman mndëm mi nu ti mboş wi ndoluj

ulemp bti wi iŋuunuŋ. ⁵ Kê hênkuŋ Paap, du dko di iwoon, dêmanaan ŋi kadunu, wulaan mndëm mi mbiinŋ aka wi nwoonŋ na iwi ji umundu ubi udo kapašana.

⁶ « Ddo bañaanŋ biki idatuŋ ŋi umundu awulën, kê bame'u. Babi wo biki nu kê işë wulën baka ; bamëban uŋup wi nu. ⁷ Hênkuŋ bayikrën kê iko bti yi iwulnuŋ ipënna du iwi. ⁸ Dwul baka nŋup ŋi iwulnuŋ, kê bayeenk ŋa, ayikrën kê dpënna du iwi na manjoo-nan, afiyaar kê iwi iyilnuŋ. ⁹ Bukal biki nji kañehanderuŋ. Mëntŋ umundu wi nji kañehanderuŋ, biki iwulnuŋ baka ŋiki bawo biki nu. ¹⁰ Uko bti unwoonŋ wi naan uwo wi nu, jibi uko bti unwoonŋ wi nu uwoonŋ wi naan. Mndëm mi naan manwinana ŋi baka. ¹¹ Hênkuŋ dbi du iwi, mênkak awo ŋi umundu, kê bukal başë wo ha wo ŋi umundu. Paap iwi inyimanuŋ, mëbaan baka na mnhina mi katimu ki iwulnuŋ bahilna bakak ñaanŋ aloolan jibi nji na iwi nwoonŋ. ¹² Wi nwoonŋ na baka dmëban baka ŋi katim ki iwulnuŋ abot ayeŋ baka kê nin aloŋ ŋi baka aanneemi, woli mëntŋ anwoonŋ i kaneem a. Hênk di uko umpitaniinŋ ŋi Ulibra wi Naşibaŋi ukdolaniinŋ, ¹³ Hênkuŋ dbi du iwi, aşë ŋup nŋup ŋi ŋi umundu bahilna bawo na mnlilan mnweek maakan mi nwoonaanunŋ. ¹⁴ Dwul baka uŋup wi nu kê umundu uşë şoor baka, ŋiki baanwo biki umundu jibi nwoonŋ mënwo i umundu. ¹⁵ Mênkñehanu ipënan baka ŋi umundu, dñehanu ñehan ido kayeŋ baka, *Ajug Buŋaan awut kaban baka. ¹⁶ Baanwo biki umundu jibi nwoonŋ mënwo i umundu. ¹⁷ Uŋup wi nu uwo manjooan, keer iŋëpna ŋi manjooan ido baka bawulu ikow yi baka. ¹⁸ Jibi iyilnuŋ ŋi umundu, dyil baka kak ŋi umundu. ¹⁹ Dwulu bkow naan bti pa baka, bukal bahilna baŋëpna ŋi manjooan bawulu ikow yi baka.

²⁰ « Mëntŋ bukal biki nji kañehanderuŋ ŋaŋ, dñehander kak biki nŋup ŋi baka nŋakdoluŋ bafiyaarën. ²¹ Hênk bukal bti bahil kawo ji ñaanŋ aloolan. Jibi iwi Paapa iwoonŋ ŋi nji kê mbot awo ŋi iwi, bukal kak bamëbandëran na nja, umundu uhilna ufiyaar kê iyilnuŋ. ²² Dwul baka mndëm mi iwulnuŋ, bahilna bawo ji ñaanŋ aloolan jibi nwoonŋ ñaanŋ aloolan. ²³ Nji dmëbandër na baka, kê iwi imëbandër na nji. Hênk bahil kawo ji ñaanŋ aloolan na manjooan, umundu ubot uwe kê iyilnuŋ abot aŋal baka jibi inŋalnuŋ. ²⁴ Paap, dŋal dko bti di nwohanŋ, biki iwulnuŋ bawo da na nji. Hênk bawin mndëm mi naan. Mndëm mëntŋ iwulën na ŋiki inŋalën ji umundu ubi udo kapašana. ²⁵ Paap, iwi inwoonŋ natool, umundu uumme'u, kê nji nşë me'u kê biki babot ayikrën kê iyilnuŋ. ²⁶ Ddo baka kê bame'u abot alunŋ kado

bame'u kak, bahilna bado kaŋal jibi inŋalnuŋ, nji ŋi uleef naan mbot nwo ŋi baka. »

18

Yetu amobanaa

¹ Wi Yetu abaanŋ pñehan, aya na baŋaşarul, kê bamuur katant ki Fedroŋ. Uwoorta ulonŋ uwo du plut, kê du wa di di ayaanŋ aneej na baŋaşarul.

² Kê Yuda, ankwaapulunŋ aşë me dko mëntŋ, ŋiki Yetu ajon kayit da na baŋaşarul. ³ Aya du uwoorta mëntŋ aŋij pntuk pi bangoli na bayeŋ biki *baŋejan baweek na *bafaritay bawululuŋ ; bawo na nŋaniya na ifiŋi akuŋ awo na ikeŋ. ⁴ Yetu, ammeenŋ uko unwoonŋ i pdola bti, apën aşë hepar baka aji : « In i naklaanŋ ba? »

⁵ Kê bateem aji : « Yetu i Nataret. »

Kê aji na baka : « Nji a » Kê Yuda ankwaapulunŋ aşë naŋ na baka. ⁶ Wi Yetu ajakuŋ na baka : « Nji a. » Kê başë kak ufeŋ, ajot ŋi mboş.

⁷ Kê akak ahepar baka aji : « Naji in i naklaanŋ ba? »

Kê bateem aji : « Yetu i Nataret. »

⁸ Kê aji na baka : « Djakan aji nji a. Woli nji i naklaanŋ, nawutan biki baya. » ⁹ Hênk di di uko wi abiinŋ aji na Naşibaŋi wi akñehanuluŋ udolaniinŋ : « Mënneemandën nin aloŋ ŋi biki iwulnuŋ. »

¹⁰ Wal mëntŋ, kê Timoŋ Piyeer anwoonŋ na kakej aşë toot ka, atuh nalempar *naşih i baŋejan afala kabaŋ kadeenu. Katim ki nalemp mëntŋ kawo Malkut. ¹¹ Kê Yetu aşë ji na Piyeer : « Kakaan kakej ki nu ŋi kabeel! Işal aji mênkdaanŋ pñakalame pi Paapa awulnuŋ, panwoonŋ pi mnhaj? »

Bañooŋ Yetu du kadun ki Anat naşih i baŋejan

(Maci 26.57-58; Markut 14.53-54; Luk 22.54)

¹² Wal mëntŋ kê bangoli na naweek i baka na bayeŋ biki baweek biki bayuday kê başë mob Yetu atan. ¹³ Bañooŋa duna du Anat*, aşin ahar Kayif. Kayif awoonŋ naşih i baŋejan ŋi uşubal mëntŋ. ¹⁴ Ul abiinŋ awul bayuday uşal aji : « Uhokan ñaanŋ aloolan akeŋ pa bañaanŋ bti. »

Ppok pi Piyeer

(Maci 26.69-70; Markut 14.66-68; Luk 22.55-57)

¹⁵ Timoŋ Piyeer na naŋaşar Yetu aloŋ bawo ŋi pŋaş Yetu. Naşih i baŋejan ame naŋaşarul anwoonŋ na Piyeer. Kê naŋaşarul mëntŋ aşë neej na Yetu du blay bi *naşih i baŋejan. ¹⁶ Kê Piyeer aşë naŋ du bdiŋ aŋog plëman. Naŋaşar Yetu i naşih i baŋejan ameenŋ, apën aŋiini na ñaŋ ankyejuŋ plëman, ado Piyeer kê aneeji.

* **18:13** Anat abiinŋ awo naşih i baŋejan, kê wi baromeŋ bayeenkuŋ uatak aşë do kê Kayif ayeenka ; kê bayuday batum başë ŋu'a ŋu aŋ Anat awoonŋ naşih i baŋejan.

17 Ñaaf nayer plëman aji na Piyeer wal mënṭ: « Iwi iinwo kak alonj ṭi baṭaşar űiintj i i? »

Kë aji na a : « Mënwo a. »

18 Balemṭ na bayerṭ batehan bdoo afooy ba atëma ṭiki ujonṭ uwoo. Piyeer awo da kak na baka atëma.

Naşih i baṭejan na Yetu

(Maci 26.59-66; Markut 14.55-64; Luk 22.66-71)

19 Naşih i baṭejan ahepar Yetu ṭi uko wi baṭaşarul na ṭi iko yi akjukanuṭ. 20 Kë Yetu ateema aji : « Na pnak di di nṭiiniṭ na bañaanṭ bti. Djon kajukan du *itoh ifehanaani na du *Katoh Kaweek ki Naşibaṭi, di bayuday bti bajaan bayitna. Mëmbaanṭ kamena uko ulonj. 21 We ukaanṭ kē ikheparaan ba? Heparan bantiinkuṭ uko wi njukanuṭ baka ; bukal bame uko wi nji nṭupunṭ. »

22 Wi ateemuṭ haṭ, kē alonj ṭi bayerṭ anaṭunṭ da aşē koba kañen ṭi kajeem aji na a : « Hēnk di di ikteemuṭ Naşih i baṭejan? »

23 Kë Yetu aşē ji na a : « Woli dṭup buṭaan, kdiiman jibi nṭupi buṭaan ; bē woli dṭup bnuura, we ukaanṭ kē ikobēn? »

24 Kë Anat aşē do kē bañoota du Kayif Naşih i baṭejan. Iñenul itanana wal mēnt.

25 Kë Piyeer aşē wo du blay atëma, baji na a : « Iwi kak, jēm iwo alonj ṭi baṭaşar űiintj i i? »

Kë apok aji : « A-a, mēnwo a. »

26 Wal mēnt, nalempar Naşih i baṭejan alon, ayiṭ i Piyeer abiinṭ afal kabaṭ aji na a : « Mēnwinu lah du uwoorta na a i? » 27 Kë Piyeer akak apok. ṭi dko mēnt kē uguk uşē haan.

Yetu du kadun ki Pilat

(Maci 27.1-2,11-14; Markut 15.1-5; Luk 23.1-5)

28 Bapēnna wal mēnt du uko Kayif, ajej Yetu ayaanaan du katoh kaweek ki *Pilat nantuṭa anwoonj i Rom. Nfa mamban wal mēnt. Kē bayuday başē wo baanneej du katoh, baṅal kawo bajinṭ kahilna kade pde pi *Ufettu wi Mbuur. 29 Waṅ ukaanṭ kē Pilat apēn du bdiḡ abi du baka aşē hepar baka aji : « we wi űiintj i adolonj ba? »

30 Kë bateema aji : « Woli aanwo lah nado buṭaan, ṅēnkṭjiu a. »

31 Kë Pilat aji na baka : « Najejana nawayēş bdiid'an jibi bgah bi nan bajakuṭ. »

Kë bateema aji : « An baromeṭ naandinan ṅji ṅṅin ṅaan. » 32 Hēnk di di uṭup wi Yetu abiinṭ aṭup jibi akkeṭari udolaniinṭ.

33 Pilat aneeṭ wal mēnt du katoh aşē du Yetu aji na a : « Iwi, iwo naşih i bayuday i? »

34 Kë ateema aji : « Iwi ṭi uleefu ijakuṭ uko waṅ kēme balonj baṭupunṭ haṭ ṭi nji? »

35 Kë aji na a : « Nji, dwo nayuday i? Biki utaaku, *başih biki baṭejan baṭjiinṭ ṭi nji. We wi idolonj ba? »

36 Kë ateema aji : « Pşih pi naan paanwo pi umundu wi. Woli pawo lah pi umundu wi, balempar naan baḡutan kaneenan bayuday pmobēn. Kē pşih pi naan paşē wo paanwo pi mboş. »

37 Kë Pilat aşē ji na a : « Ikeer awo naşih? »

Kë ateema aji : « Ijakuṭ haṭ; dwo naşih. Dbuka abot abi ṭi umundu pa pdiiman uko unwoonj manjoonan. űaan anwoonj i manjoonan aji tiink pdiim pi naan. »

38 Pilat aji na a : « we uwoonj manjoonan? »

Wi ajakuṭ haṭ, aşē kak apēn aya du bayuday aji na baka : « Mēnwin ṭi a nin uko ulonj unkaanṭ nji aduknaanaa. 39 Kē jibi njaan kawutanan nakalabuş alonj ṭi wal wi Ufettu wi Mbuur, naṅal nwutanan "Naşih i Bayuday" i? »

40 Kē başē huuran aji : « A-a, mēnt ul a. Barabaat i i ṅṅaluṭ iwutan. » Kē Barabaat mēnt aşē wo nalat naweek.

19

1 *Pilat ajej wal mēnt Yetu ado kē bakoba na itintēl. 2 Bangoli başiiir iyiw ado ukēl afuutaana, akak ajej kamişa kajeenkal awoharana. 3 Baji babi kañoḡa kaşē ji na a : « űwulu mboş, iwi naşih i bayuday! » Wi bajakuṭ haṭ, başē koba ṭi kaara.

4 Pilat akak apēn aji na bayuday : « Natenan, dṭija ṭi an ṭi, kaṭupan kē mēnwin nin uko ulonj unkaanṭ nji aduknaanaa. » 5 Wi Yetu apēnuṭ awo na iyiw ṭi bkow na kamişa kajeenkal, kē aşē ji na baka : « űaan mēnt awi. » 6 Wi baṭejan baweek na bayerṭ biki baka bawinaarulunṭ win aşē huuran aji : « Paṅana ṭi krut! Paṅana! »

Kë Pilat aji na baka : « An najejana naya napaṅ. Nji mēnwin nin uko ulonj unkaanṭ nji aduknaanaa. »

7 Kē başē teema aji : « Nka bgah, kē ṭi bgah mēnt awo i pkeṭ ṭiki aji awo Abuk Naşibaṭi. »

8 Wi Pilat atiinkuṭ uko mēnt aşē lēnk kak maakan. 9 Aya aneeṭ du katoh aşē hepar Yetu aji : « Iwoona ṭun ba? » Kë Yetu aanteema. 10 Pilat aji na a wal mēnt: « Iinṅal pteemēn? Imme kē dka mnhina mi pwutanan na mi ppaṅu i? »

11 Kë ateema aji : « Woli iinyeenkna lah mnhina mēnt du baṭi iinkhinanaan nin uko ulonj ; ukaanṭ kē antjinunṭ ṭi iwi aka pekadu dandēmun apel di nu. »

12 Kë dul di Pilat ajunnuṭ pla jibi akdoli kadoo kawutanan Yetu. Kē bayuday başē huuran aji : « Woli iwutana, iinwo nanoh *Fetar. űaan anjakuṭ aji awo naşih aanwo naşoorad Fetar naşih najeenkal i? » 13 Wi Pilat atiinkuṭ uko waṅ aşē pēnan Yetu bdiḡ aşē ṭo du ṭṭij

pi ajaan awayësaan du dko di bajaan bado « Gabata » ti utup uhebërè, uwoon blay bi babomanuñ na mnlak. ¹⁴ Unuur wi bakbomanderuñ pa *Ufettu wi Mbuur wa, ti mndiin unuur, kè Pilat asè ji na bayuday : « Nañih i nan awi. »

¹⁵ Kè bukal başè huuran aji : « Fiñana! Fiñana! Pañana ti krut. »

Kè Pilat aji na baka : « Kè nwo i kapan nañih i nan? »

Kè bañenan baweek bateema aji : « Nkaha nañih aloolan, Tetar a. »

¹⁶ Wal mènñ kè Pilat asè awutar baka Yetu baya bapan. Kè bangoli bajeja ayaanaan.

Pkeç pi Yetu ti krut

(Maci 27.32-44; Markut 15.21-32; Luk 23.26-43)

¹⁷ Bado Yetu kè apèn akuña krut ul ti uleful aya du dko di bajaan bado Golgota na utup uhebërè uwoon kaheem ki bkow. ¹⁸ Bapanja da na biinñ batèb balon, alon ti kañen kamayu, alon ti kadeenu. ¹⁹ *Pilat ado kè baboman kampiñu kalon apan ti krut duuñ. Bapiit ti ka aji : « Yetu i Nataret nañih i bayuday. » ²⁰ Uko mènñ bayuday batum baleyiir wa ùki dko di bapanñuluñ dañog ubeeka kè uko mènñ ubot apiitana ti utup uhebërè, uromen na ugrek. ²¹ Kè *bañenan baweek başè ya aji na *Pilat : « Kpiit kaji nañih i bayuday, piitan iji niinñ i aji awoon nañih i bayuday. »

²² Kè Pilat ateeem baka aji : « Uko wi mpiitun, dpiit wa. »

²³ Wi bangoli bapanuñ Yetu du krut, bajej imiña yi awohariin ado ifah ibaakèr, bangoli baji andoli ayeenk kalon. Kè kamişa kameet kaşè wo kaanwo na ulètna, kañijna kañuñ te utèeh, ukaan kè ²⁴ balañar aji : « Nwut katow ka. Nabiin ndo kanuñ na mnlak nten ankyeenkuñ ka. » Hènk, kè uko umpiitun ti Ulibra wi Naşibañi udolanaa, upiitana aji :

« *Bafaşaar imiña yi naan*

akuñ ado kanuñ na mnlak

katen ankjejuñ kamişa naan. »*

Uko wañ wi wi bangoli badolon.

²⁵ Anin Yetu na aña anin, na Mariya ahar Klopaf na Mariya i utaak wi Magdala banañ añog krut. ²⁶ Yetu awin anin, akak awin naşaşarul i amaganuñ kè anañ añog ti a asè ji na anin : « Abuk ñaaf, abuku awuñ. » ²⁷ Akak aji na naşaşarul : « Naan awuñ. » Kapèna unuur mènñ kè naşaşarul un asè jej Mariya du katohul.

²⁸ Wi uko wañ utèpuñ, Yetu ame kè uko uba bti hènkuñ asè ji : « Udaan utjèn. » Hènk di uko umpiitaniinñ ti Ulibra wi Naşibañi udolaniinñ. ²⁹ Pdunk plon pawo da wal mènñ pantumi poot ptaakñaan, hènñ kè bajej

kalèmènt kalon atan ti pmul atoop ti pa asè ñoor ti mntum mi Yetu. ³⁰ Wi añemuñ poot ptaakñaan puñ asè ji : « Uko mènñ ubaa. » Wi wi añaan ayoont bkow asè jèmşa.

³¹ Uwo ti unuur wi bakbomanderuñ pa *unuur wi pnoorfèn wi bayuday ; unuur wi pnoorfèn mènñ uwo unuur unyimani maakan, kè baweek biki bayuday başè wo baañal muum manwo ti ikrut unuur mènñ. Bañenan Pilat aji : « Dolan bakit baka ihoñ* batarna bakañ başè bawalan muum! » ³² Bangoli babi añog biinñ biki bapanuñ na Yetu, akit ihoñ yi nateek, akak akit yi natèbantèn. ³³ Wi babanuñ ti Yetu asè ùnk kè ado bi keñ, kè hènñ di di bawoon baankita ihoñ. ³⁴ Kè Nangoli alon asè ajeñ bjan alofa ti kantaagan. Ti dko mènñ, kè pñaak na meel işè pèn. ³⁵ Nñan ankñapanan uko wi awo namaar, kè uko wi akñupuñ ubot awo manjoonan. Ame kè uko wi akñupuñ ujoonani, añuñ iko yan an kak nahilna nafiyaar. ³⁶ Hènñ di uko wi Ulibra wi Naşibañi ujakuñ udolaniinñ, upiit aji : « *Nin kamoh kalon ki nul kaankluñ kakita.* »* ³⁷ Ukak apiitana ti Ulibra wi Naşibañi aji : « *Baluñ kado katen ñaan i baluñanuñ kantaagan.* »*

Umoj wi Yetu

(Maci 27.57-61; Markut 15.42-47; Luk 23.50-56)

³⁸ Yotef i utaak wi Arimati awo naşaşar Yetu asè wo aandiiman wa ùki aji baweek biki bayuday. Wi Yetu akeñuñ, aya ahepar *Pilat me ahil kayeenk puum kaya kamoy. Kè Pilat adinanii. Yotef abi ajeñ puum ayaanaan. ³⁹ Nikodem kak awo na a. Ul abiiñ aya du Yetu na utejan. Atj bko blil ptèkèn bi bajaan bamoyna. Bko mènñ bañog ñkil iñeen ñwajan. ⁴⁰ Bajej puum ataay na ilaafi na bko bunñ jibi bayuday bajaan bado. ⁴¹ Du dko di bapanuñ Yetu uwoorta ulon uwo da, kè bhèr blon bhalu banwoyi baambi moynaara ñaan kè bawo da. ⁴² Uwo ti unuur wi bayuday bakbomanderuñ pa unuur wi pnoorfèn kè bhèr babot awo baanlowi, ukaan kè bamoy Yetu da.

20

Bhèr bawo bjint

(Maci 28.1-8; Markut 16.1-8; Luk 24.1-12)

¹ Ti unuur untaşuñ *unuur wi pnoorfèn*, bdèm bahumi kè Mariya i ubeeka wi Magdala asè ya du dko di bhèr. Atjèn kè plaak pweek maakan pandètnuñ plèman pi bhèr kè papèni. ² Atj wal mènñ aya du bi Timon

* 19:24 Kañaam 22.18. * 19:31 Baji bakit biki bapanuñ ihoñ batarna bakañ ùki baji banaña ti ya kahilna kahefènt,

* 19:36 Ppèn 12.46; Mnfèn 9.12; Kañaam 34.20. * 19:37 Fakariya 12.10. * 20:1 Unuur untaşuñ unuur wi pnoorfèn

: "dimanche, Sunday, domingo."

Piyeer na nataşar Yetu undu, i Yetu amaganuñ, aşè ji na baka : « Bapënan Ajugun du bhër, kè njemme dko di baţu'u li. »

³ Kè Piyeer apèn na nataşar Yetu undu, kè bakya du dko di bhër. ⁴ Baţi bti batèb ; kè nataşarul undu aşè tar apel Piyeer, ajota kadun, abana uteek du bhër. ⁵ Ajuunknaa awin ilaaf yi babinj ataayna puum, aşè wo aanneeji. ⁶ Wal mënţ, kè Fimoñ Piyeer aşè ban ; aneej du bhër, aten ilaaf. ⁷ Akak aten blaaf bambooţanaanuñ bkow kè babèkan bnuura awo mpaţ. ⁸ Wi wi nataşarul undu ambanuñ uteek abaan aneej. Awin akuţ afiyaar. ⁹ Na manjoonan te wal mënţ baando bi me kè jibi bapiitun ţi Ulibra wi Naşibaţi, Yetu awo i kanaţa ţi pkeţ. ¹⁰ Baţaşarul bakak wal mënţ du katoh ki baka.

Pwinana pi Yetu ţi kadun ki Mariya i Magdala

¹¹ Mariya anaţ du kañog bhër du bdig, awooni. Wi akwooniñ, aşè juţ aten du bhër meet. ¹² Awin nwanjuţ nţèb njanwohi imişa ifaatal kè njaţo ţi dko di puum pi Yetu pabinj abèkan, ulonj du bkow, ulonj du ihoţ. ¹³ Nwanjuţ njan njaţi na a : « Abuk nfaat, we wi ikwooniñ ba? »

Kè aji na nja : « Dwooni ţiki bapënan Ajugun naan, kè mèmme dko di baţu'u li. »

¹⁴ Wi ajakuñ hanj aşè kok, awin Yetu kè anaţi, kè aşè wo aamme kè ul a. ¹⁵ Kè Yetu aşè ji na a : « Abuk nfaat, we wi ikwooniñ ba? In i iklaañ ba? »

Mariya aji me nalemp i uwoorta a, aşè ji na a : « Naweeek, woli iwi iyaan na a, kţupèn dko di iţu'uli, dya kajeja. »

¹⁶ Kè aji na a : « Mariya! »

Kè aşè kok aji na a ţi uţup uhebèrè : « Rabuni! » uwoonj najukan.

¹⁷ Kè aji na a : « Kmèbanaan, mendo bi paya du Paapa. Yaan iwin bayiţ naan iji na baka dpaya du Paapa, anwoonj kak Aşin baka, du Naşibaţi, anwoonj kak Naşibaţi i baka. »

¹⁸ Kè Mariya i ubeeka wi Magdala aşè ya aji na baţaşar Yetu : « Dwin Ajugun. » Kè hènki di di akakalèşun baka uko wi ajakulun.

Yetu apèn awinana ţi kadun ki baţaşarul

¹⁹ Ţi utaakal wi unuur unţaşun unuur wi pnoorfèn baţaşar Yetu bayit du katoh kalon anigan ilèman bti ţiki baţi baweeek biki bayuday, kè Yetu aşè bi anaţ ţi ptoof pi baka aji : « Bnuura bawo na an! » ²⁰ Wi ajakuñ hanj, aşè diiman baka ifen na kantaagan. Baţaşarul balilan maakan wi bawinun Ajugun. ²¹ Akak aji na baka : « Bnuura bawo na an. Jibi Paapa ayilnun, hènki di di nkaan ayilan. » ²² Wi ajakuñ hanj, aşè fuuţ ţi baka aji : « Nayeenan Uhaaş wi Naşibaţi. ²³ Bañaan biki nakmiirun ipekadu, Naşibaţi amiir baka ya ; kè biki nawoonj naankmiir ya, Naşibaţi aankmiir baka ya. »

²⁴ Kè Tooma, alonj ţi baţaşar Yetu ifeen na batèb i bajaan bado kbet aşè wo aanwo da wi Yetu abiin du baka. ²⁵ Kè baţaşar Yetu bandukiñ başè bi aji na a : « Nwin Ajugun! »

Kè aşè ji na baka : « Woli mënwin ţi ifen yi nul dko di bapanun ireegu, kè woli mënţu pkoñ pi naan ţi da, woli mënţu kañen ţi kantaagan ki nul, nin mënkfyaar. »

²⁶ Wi kanèm kaţepun, baţaşar Yetu bakak ayitiir du meet, kè Tooma awo na baka. Ilèman iniigani kè Yetu aşè pèn, abi anaţ ţi ptoof pi baka aşè ji : « Bnuura bawo na an. »

²⁷ Wi wi aşaan aji na Tooma : « Ifen yi naan yii yi, ţuun pkoñ ţi ; ţuun kañen ţi kantaagan ki naan. Wutan katam bkow, fiyaarèn. »

²⁸ Kè aşè ji : « Ajugun, Naşibaţi i naan! »

²⁹ Kè aji na a : « Iwinèn ukaan kè ifiyaari. Banwoonj baanwin aşè fiyaar banuurandèni. »

³⁰ Yetu akak ado ţi kadun ki baţaşarul iko iñonjarènaan itum inwoonj iimpiitana ţi ulibra wi. ³¹ Iko impiitaniñ ţi, iipiitana piitana, nahilna nafiyaar kè Yetu awoonj *Kriţtu, Abuk Naşibaţi, nakuţ nahilna naka ubida ţi a woli nafiyaari.

21

Pwinana pi Yetu du bdèk bi Tiberiyad

¹ Wi uko wanj uţepun, Yetu akak apèn awinana ţi kadun ki baţaşarul du kabanj ki bdèk bi Tiberiyad. Hènki di di apènuñ awinana ţi kadun ki baka.

² Fimoñ Piyeer, na Tooma i bajaan bado kbet na Natanayel anwoonj i ubeeka wi Kana du Galilay na babuk Tebede na baţaşar Yetu balon batèb bawoonj da. ³ Kè Fimoñ Piyeer aşè ji na baka : « Dya btuh. »

Kè baji na a : « Nbi na iwi. » Bapèn, apaya ţi bţeem, kè utejan mënţ baammob nin uţèb.

⁴ Wi nfa mambanuñ, Yetu anaţ du kabanj ki bdèk ; kè baţaşarul baamme kè ul a. ⁵ Kè aşè ji na baka : « Babuk naan, namob njetèb i? »

Kè bateema aji : « A-a. »

⁶ Kè aşè ji na baka : « Nafèlan brididiya ţi kañenan kadeenu, namob. » Bafèl brididiya aşè wo baankak ahinan ba ppul ţiki batum nţèb. ⁷ Kè nataşar Yetu i amaganuñ aşè ji na Piyeer : « Ajugun a! » Wi Fimoñ Piyeer atiinkunj uko wanj aşè woh imişa yi nul ţiki aanwoharaa, aşè téfa du meel. ⁸ Baţaşarul bandukiñ ţi bţeem bapul brididiya apènan, baanlow pkay, bawo uko ji njetèr ifeen-week di pa.

⁹ Wi bawalinj du pkay, bawin bdoo kè batehan da, kè nţèb napaţ ţi ba duuţ. Kapoom kabèkan da. ¹⁰ Kè Yetu aşè ji na baka : « Naţijan nţèb ni nabaan amob mob njan. »

11 Wal mēnt̄ kē Fimoŋ Piyeer ašē paya ʔi bʔeem kē bapul bridiya moŋ pkay. Batum ɲt̄ēb ɲweek : ɲawo iŋeen week na iŋeen kaŋeen na ɲwajanʔ (153), kē bridiya bašē wo baammara mar. ¹² Kē Yetu ašē ji na baka : « Nabiin nade. » Nin aloŋ ʔi baʔašarul aaññoom kahepara ñaaŋ i awo'i. Bame kē Ajugun a. ¹³ Wal mēnt̄ abi, ajej kapoom awul baka, aʔu na ɲt̄ēb. ¹⁴ Waŋ uwoon̄ uyaas uwajanʔēn wi Yetu apēnuŋ awinana ʔi kadun ki baʔašarul wi anaʔiŋ ʔi pkeʔ.

Yetu na Fimoŋ Piyeer

¹⁵ Wi badeeŋ aba, kē Yetu ašē ji na Fimoŋ Piyeer : « Fimoŋ abuk Yowan, iŋalēn apel biki i? »

Kē ateema aji : « Ajugun, aa, ime kē dŋalu. »

»

Kē aji na a : « Doon kayeŋ batani bi naan. »

»

¹⁶ Akak ahepara uyaas utēbant̄ēn aji na a : « Fimoŋ abuk Yowan, iŋalēn i? »

Kē ateeŋ aji : « Ajugun, aa, ime kē dŋalu. »
Kē aji na a : « Doon kayafan batani bi naan. »

¹⁷ Akak ahepara uyaas uwajanʔēn aji na a : « Fimoŋ abuk Yowan, iŋalēn i? »

Piyeer ajooʔan wal mēnt̄ ʔi uko wi akheparun̄ uyaas uwajanʔēn me aŋalaara ašē ji na a : « Ajugun, ime iko bti, ime bnuura kē dŋalu. »

Kē aji na a : « Doon kayeŋ batani bi naan. »

¹⁸ Na manjoonan dʔupu : wi ihojun, iji ktan katēlu bdidi'u, kaya dko di iŋaluŋ. Kē wi iklun̄ kaʔaf, ilun̄ kadeeŋ iŋen, aloŋ atanu katēl, aŋooʔu dko di iwoon̄ iinŋali. »

¹⁹ Aʔup ʔup haŋ pkeʔ pi Piyeer aklun̄ kakeʔ kadēmanaan Našibaʔi. Wi ajakuŋ haŋ ašē ji na a : « ʔašaan. »

²⁰ Piyeer akok ašē win naʔašar Yetu i amaganun̄ kē akʔaš baka ; ul awoon̄ ambiin̄ ajuʔ ʔi bjēnt̄ bi Yetu wi bakdeeŋ ahepara ankwaapulun̄. ²¹ Piyeer awina ašē ji na Yetu : « Ajugun, kē i? »

²² Kē ateema : « Woli dŋal aʔo te ubi'ēn, utenu i? Iwi, ʔašaan. » ²³ Banfiyaarun̄ Yetu banaʔa wal mēnt̄ aʔup aji baji naʔašarul mēnt̄ aankket̄. Kē Yetu ašē wo aanji aankket̄, aji : « Woli dŋal aʔo te ubi'ēn, utenu i? »

²⁴ Naʔašarul mēnt̄ ʔi uleeful amaarun̄ iko mēnt̄ bti akuʔ apiit̄ ya, kē ɲbot ame kē uko wi aʔupun̄ ujoonani. ²⁵ Uka iko ilon̄ itum kak yi Yetu adolon̄. Woli ñaaŋ aŋal ppiit̄ ya bti, dʔal aji umundu bti uunkkēš ʔtuuna ɲlibra ɲankpiitun̄.

Ulibra wi Ulemp wi Banjañan

Uşup ujuni

Ulibra wi uwoon unkkakalêşuñ iko yi banjañan biki Yetu badolun. Uwoon utëbanñen wi Luk apiitun pa Teofil nanohul. Luk ul ti uleeful awo nakuraar. Kê aşê ji bi kagakandêr na Pawulu na dko pşup Uşup Ulil Unuura. Ti ulibra wi, Luk aşup iko yi başaşar Yetu badolun na jibi baniinkani Uşup Ulil Unuura ti umundu bti. Ņaañ ahinan kawin ti ulibra wi, ulemp wi Uhaaş wi Naşibaţi udolun. Uwala ti banjañan, awul baka mnhina mi pşup Uşup Ulil Unuura. Bañaan batum bakak afiyaar ajunna Yerutalem aya Yuda na Famariya na nmbañ nşum ti umundu. Iko itêp jibi Yetu abiiñ aşup aji ilun kawo ti Ulibra wi 1.8: « Kê naşê luñ kayeenk phina woli Uhaaş wi Naşibaţi uwala ti an. Naluñ kawo bamaar biki naan ti Yerutalem na ti utaak wi Yuda bti, na ti utaak wi Famariya te kaban kaban ki umundu. » Ulibra wi uşup jibi bhoñar bi Naşibaţi adolun na bañaan babanuñ du bañaan bti biki mboş. Du Itrayel, başaşar Yetu badunna aşup bayuday Uşup Ulil Unuura abaa ya du nşaañ nşan banwoon baanwo bayuday, na du bañaan bti. Du dko bti di başupun Uşup Ulil Unuura bañaan balon bafiyaari kê balon baanfiyaar wa. Bañaan batum bab şoor banjañan, kê bukal başê tamanaara aşup baka iko itum bahilna baliint ti pfiyaar.

¹ Teofil, ti ulibra wi naan uteek, dşiiyiyaan iko bti yi Yetu adolun abot ajukan du ujuni, ² te unuur wi adeeraniin du baţi. Ji abi ado kadeenana du baţi, aţepna ti *Uhaaş wi Naşibaţi aşup *banjañan biki adatuñ, uko wi pdo. ³ Wi akeşun, ti kadun ki baka di di akaan apên awinana najeb. Ado iko itum ti nşuur iñeen na nşaañ, adiiman baka kê awo najeb na manjoonan, aji pên kawinana ti kadun ki baka kabot kaşup baka uko wi *Pşih pi Naşibaţi.

⁴ Unuur ulon wi akdeen na baka, aşê ji na baka bawut kapên ti Yerutalem, başo da bayoonk kahon ki Aşin, ki batiinknuñ ti mntum mi nul : ⁵ « *Yowan *abattaar an na meel, kê an, ti nşuur nşankmbiiñ nşan naluñ kayeenk *batitmu bi Uhaaş wi Naşibaţi. »

Yetu apaya baţi

⁶ Wi wi *banjañan bayitiirun, aşê hepar Yetu aji : « Ajugun! Woon hênkuñ di di ikkakanuñ *Itrayel pşih ? » ⁷ Kê aşê teem baka aji : « Naanka na pme unuur kême wal wi Aşinun adatuñ ti mnhina mi nul,

⁸ kê naşê luñ kayeenk phina woli *Uhaaş wi Naşibaţi uwala ti an. Naluñ kawo bamaar biki naan ti Yerutalem na ti utaak wi *Yuda bti, na ti utaak wi *Famariya te kaban kaban ki umundu. »

⁹ Wi Yetu ajakun han, aşê deenana du baţi, kê baktena. Wi wi kanfelun kaşaan abi awuna, baankak awina. ¹⁰ Jibi bahu-mun katen baţi bi apayiiñ, kê biint batêb, banwohariin imişa ifaatal başê mara mara awinana. ¹¹ Baji na baka : « An biint biki *Galilay, nabaa naş we aten baţi ba? Yetu i, ampayiiñ baţi ti kadunan, alun kabiha, jibi nawinulun hênk, kê apaya baţi. »

Bahoşan Matiyat ti Banjañan

¹² *Banjañan bapênna wal mênş du Pnkuñ pi Mnołiwera* aşê kak Yerutalem danwoon daanlowiir maakan na pnkuñ mênşan, datool pdo ukilometêr. ¹³ Wi bakakun, baya aneej ti katoh, du meet di bko duuñ, di bi Fimoñ Piyeer, na Yowan na *Yakob na Andre na Filip na Tooma, Bartelemi na Maci, Yakob abuk Alfe, Fimoñ nagutar utaak, na *Yudat abuk Yakob bajonun kayitiiraan. ¹⁴ Batiinkar bukal bti na baaş balon na *Mariya anin Yetu, na başa Yetu, añehan Naşibaţi.

¹⁵ Ti nşuur mênşan banfiyaaruñ Yetu, baya pban iñeen-week na iñeen nşêb, kê Fimoñ Piyeer aşê naşa ti ptoof aji na baka : ¹⁶ « An bayit naan uko wi *Uhaaş wi Naşibaţi ubiiñ aţepna ti mntum mi *Dayit, aşup ti Ulibra wi Naşibaţi ti uko wi nawo Yudat, ambiin aţij bammobun Yetu, uwo wo wi kabi kadolana. » ¹⁷ Abi wo alon ti un, ayeenk kafah ki ulemp ji un. ¹⁸ Kê niint mênşan aşê bi nug uşeeh na ktaka ki buşaan bi adolun burj: Ajot afêta amay, kê ipêş itatadiiri. ¹⁹ Uşup wan uniink Yerutalem bti, ukaan kê bakak ado uşeeh mênşan aji « HAKELDAMA » uwoon ti uşup wi baka « uşeeh wi pñaak. »

²⁰ Fimoñ Piyeer akak aji na baka : « Kê başê piit ti Ulibra wi Pñaamarên Naşibaţi ti uko wi Yudat aji :

“Katohul kaduka kajinş,
nin alon aankwo da.”

Akak aji :

“Alon ayeenk ulemp wi nul.”

²¹⁻²² Piyeer aji kak : « Kê bañaan balon başê jon nwo na un, undiimaan, wi Yetu Ajugun awoon na nja aneej apên, du unuur wi *Yowan abattaaruñ te unuur wi abiiñ adeenana du baţi ti kadun un. Keeri alon ti baka awo i kabi na un, kayuuj kê bawin Yetu wi anaşiiñ ti pkeş. » ²³ Wi wi başaan aţij batêb ti baka, *Yotef anşu'aniin katim ki Bartabaat, kê başê duuna ki Yuttut, na alon anwoon katim ki Matiyat. ²⁴ Kê başê fñehan

* 1:12 Pnkuñ pi Mnołiwera : Dawoon katim ki pnkuñ pi bajaan bado na umbaabu “Mont des Oliviers, Monti di Olivera, Mount of Olives.” * 1:20 Kañaam 69.26. * 1:20 Kañaam 69.26.

Naşibaţi aji : « Iwi Ajugun, inmeen ñaan na uşalul, yuujun i idatun ţi batëb biki, ²⁵ awo nanjañanu, ayeenk ulemp wi Yudat adukun, aya di awoon i kaya. » ²⁶ Bado kanun na mñlaak, kē Matiyat adatanaa, ahoţan ţi banjañan ifeen na alon bukuņ.

2

Uhaaş wi Naşibaţi uwala ţi banfyaarun Yetu

¹ Bayitiir bti ţi unuur wi *Pentakot. ² Ţi dko mēnt, kē başē tiink pñaat panwoonun baţi anaam na ukēk kē pabi aneej ţi katoh ki bawoon atum ka. ³ Kē başē win iko ilon j i indēmēt yi bdoo. Iko mēnt igarandēri, aji kandoli kaya kaţo ţi alon. ⁴ *Uhaaş wi Naşibaţi uneej atum ţi baka bti, kē bakak aţup űţup nyaant, andoli jibi Uhaaş wi Naşibaţi uţu'uli pţup.

⁵ Ţi wal mēntan kē *bayuday balon banjaan bađeman Naşibaţi banwoonun űtaak bti űi umundu, başē wo ţi Yerutalem. ⁶ Wi batiinkun pñaat, pntuk payitiir aşē ñonjar maakan űiki andoli aji tiink baţup uţup wi tul. ⁷ Bañonjar adiwaş, aşē ji : « Bañaan bankűiiniin hēnk baanwo biki *Galilay i? ⁸ Kē hum di di andoli ţi un, ajaki tiink bakţup ţi uţup wi nul? ⁹ űwoona Part, na Med na Elamit, na Metopotamiya, na Yuda, na Kapadoşiya, na Pont na Atiya. ¹⁰ Balon bawoona Frigiya na Pamfili, na Ejiptu na űfēt űi Libiya űanñogun Kuren, balon kē bawoona Rom. ¹¹ Balon kē bawo bayuday biki kabuka aţu na bankakun baka, biki Kret, na Barab. Kē andoli ţi un aşē ji tiinka baka baţup ţi uţup wi nul iko inuura yi Naşibaţi adolon. » ¹² Bañaan bañonjar fuţ, baamme uko wi pdo, andoli kaji na atēntul : « We uwoon uko wi? » ¹³ Kē balon başē ber baka, aji : « Biki baka pdaan poot. »

Fimon Piyeer aűiini na bañaan

¹⁴ Kē Fimon Piyeer aşē naţa na *banjañan ifeen na alon bukuņ aşē huuran atem baka aji : « An *bayuday na an bti nanfēţun ţi Yerutalem, an bti nawatan ibaţ natiink nabot nate uko wi űi kaţupanañ. ¹⁵ Nin, bañaan biki baankuji, jibi naşalun. űhum ţi nfa mpoţi. ¹⁶ Uko wi *Naţupar Naşibaţi i bajaan bado Yowel abiin aţup uţēpun ţēp adolana hēnk.

¹⁷ Naşibaţi aji :

“Ţi űnuur űbaañşaaani, dbi kawalan Uhaaş wi naan űi bañaan bti.

Babukan biinţ na baat balun kawo baţupar biki naan,

baţoű na bantohi biki nan balun kado kaţaaűi iko inkwoonun du űji, kawin iko inwoonun yi pbi.

¹⁸ *Ĕnhēn, dlun kawalan űi űnuur mēnt Uhaaş wi naan űi balempar naan biinţ na baat, başē bawo baţupar biki naan.*

¹⁹ *Dlun kado iko iñonjarēnaan du baţi duuţ kakak kadiiman iko iweek űi mboş. Pñaaak, bdoo, na udu ilun kawo.*

²⁰ *Unuur ulun kakak bđēm, pli pakak ji pñaaak, ji unuur uweek unuura wi Ajugun ubi udo kaban.*

²¹ *Hēnk, ñaan anklunjiin kahaţ űi katim ki Ajugun abuur.”**

²² Fimon Piyeer akak aji na baka : « An bañaan biki *Itrayel natiinkan bnuura uko wi űi kaţupun: Naşibaţi ayil Yetu i *Nataret ayuujna űi a mlagre na iko iñonjarēnaan itum, indiimanun pñina pi nul jibi nameej wa an űi űleefan. ²³ űiiniin an, bawulan a, jibi Naşibaţi adoon abi me wa akak anjal uwo, nañña, wi nadolon kē banwoon baanfyaari bapaña. ²⁴ Kē Naşibaţi aşē naţana űi pkeţ, abuurana mnhaj mi pkeţ, pkeţ paanhilan amēbana. ²⁵ *Dayiţ aűiiniyaana aji :

“Wal undoli dji kawin Ajugun űi kadun ki naan, iñogēn ukaan kē nnaţ aliint.

²⁶ *Ukaan kē nñilan maakan akuţ ayeeh mñlilan mi naan.*

Kē uleef ubi wo wo űi mnhaj

²⁷ *űiki iinkwutan uhaaş wi naan uya ufēt du mnkeţ,*

akak awo iinkwutēn, űji ñaan nalemparu naweek mpuţ.

²⁸ *Iyuujn bgah bankűijun du ubida, ilun kaţumanaan na mñlilan űiki iñogēn.”**

²⁹ « An bayiţ naan, dhilan kaţupan uko wi na mntēņ: Atemun Dayiţ akeţi, amoya, kē bhēr bi nul bawoha űi utaak wi nun. ³⁰ Abi wo Naţupar Naşibaţi aşē me kē Naşibaţi abi hoja uko ulon, amēhna űi kadunul, *“aji alun kaţu alon i pşini pi nul űi pşih.”**

³¹ « Kē wi wi Dayiţ atarun awin kē *Krittu alun kanaţa űi pkeţ, aşē űiiniyaan wa aji : *“Naşibaţi aanwuta kē aţo du mnkeţ kē uleeful ukak awo uumpuţi.”**

³² Yetu mēntan, Naşibaţi anaţana űi pkeţ, kē űwo bti bamaar. ³³ Naşibaţi adeeņja űi kadeenu ki nul, kē ayeenk du Aşin nja *Uhaaş wi Naşibaţi, wi ahoņulun űfa, aniinkan wa űi bañaan, jibi nakwinun akuţ atiink hēnk. ³⁴ Ţiki Dayiţ ul, andoon awo aampaya baţi aűiini aji :

“Naşibaţi Ajugun aji na Ajugun :

Ţoon űi kañen naan kadeenu

³⁵ *te ndo űsooran başooradu, ido kapafna baka ihoţ.”**

³⁶ Fimon Piyeer abaañēş bţup aji : « Bañaan biki *Itrayel bti, nameen bnuura keeri : Yetu i napaņun űi krut, Naşibaţi adola kē awo Ajugun akuţ awo Krittu. »

* 2:21 Yowel 3.1-5. * 2:28 Kañaaam 16.8-11. * 2:30 Kañaaam 132.11. * 2:31 Kañaaam 16.10. * 2:35 Kañaaam 110.1.

Bateek banfiyaarun

³⁷ Wi bañaan batiinkun uṭup waŋ ašë tëla tëla, ahepar Fimoŋ Piyeer na *banjañan bukundi aji : « Bayiṭun, kē ŋbaa do do hum ba? » ³⁸ Fimoŋ Piyeer ateeem baka aji « Nawutan pjuwan, naŋelēs ŋbida, andoli ṭi an aji yeenk *batitmu ṭi katim ki Yetu Krittu, Našibaṭi ahilna amiiran ipekadu. Našibaṭi aluŋ kawulan Uhaaš wi nul. ³⁹ Kahoŋ ki nul kawo ki nan, na babukan, na banlowun bti, na biki Našibaṭi Ajugun akluŋ kadu'ara. » ⁴⁰ Fimoŋ Piyeer akak aṭiini na baka pa bate abot akooṭ baka aji : « Nalowan bañaan bawuṭaan biki nahilna nabuuran ŋleef ŋi nan. » ⁴¹ Bandinanuŋ uṭup wun, bado batitmu, kē bañaan banñogun iñeen-week ŋyaas iñeen ŋwajanṭ (3000), bahoṭana unuur mēnṭan ṭi pntuk pi banfiyaarun Yetu.

Pntuk pteek pi banfiyaarun

⁴² Bañaan bakak amēban bnuura pjukan pi *banjañan, amēban ṭi uṭok na bboofar, ṭi pfaašiiir kapoom* na pñehan Našibaṭi. ⁴³ Bañaan bti bawo na palēnk ṭi ŋleef ŋi baka, ṭiki banjañan baji bado mlagre na iko iñonarēnaan itum. ⁴⁴ Banfiyaarun Yetu bti bakak aṭok iko yi bakaan bti. ⁴⁵ Baji bawaaip itoh na bka bi baka, kafašiiir, andoli ayeenk kaliñan na kanuma ki nul. ⁴⁶ Unuur unjinṭi baji bayitiir du *Katoh Kaweek ki Našibaṭi, kafašašer ipoom ṭi itoh yi baka, kade na mnlilan na uhaaš ujint. ⁴⁷ Baji badēman Našibaṭi, kē bañaan bti babot amagan baka. Ajugun, kē ašë ji do unuur unjinṭi, ahoṭan ṭi pntuk puŋ biki abuuranuŋ.

3

Fimoŋ Piyeer na Yowan bajeban ñiint antakmuŋ

¹ Fimoŋ Piyeer na *Yowan baya unuur uloŋ du *Katoh Kaweek ki Našibaṭi wi ŋwoori ŋwajanṭ ŋi utaakal ŋakobuŋ, ṭiki uwoon uwoori wi pñehan Našibaṭi. ² Kē bañaan baloŋ bašë ṭij da ñiint alon antakmi ṭi kabuka. Unuur unwoon, baji baṭija kaṭooran ṭi plēman pi Katoh ki Našibaṭi pi bajaan badu Plēman Pnuura. Aji ṭo da pñehan bañaan banjaan babi pneej ṭi Katoh ki Našibaṭi. ³ Wi awinuŋ Fimoŋ Piyeer na Yowan kē bakbi pneej, kē ašë ñehan baka itaka. ⁴ Kē Fimoŋ Piyeer na Yowan bašë tena bnuura, wi wi Fimoŋ Piyeer ašaan aji na a : « Tenun » ⁵ Ñiint ajaban baka kēs anuŋ aji bawula ukoolan. ⁶ Kē Fimoŋ Piyeer ašë ji na a : « Mēnwo na unṭaam, mēnwo na uwuuru, ašë wulu uko wi nwoonaanun; ṭi katim ki Yetu *Krittu i *Nataret, pošan! »

⁷ Fimoŋ Piyeer aṭijana wal mēnt ṭi kañen kadeenu ašë dola kē anaṭaa. ṭi dko mēnt, ñiint atiink ihoṭ kē iliint na a. ⁸ Kē abi lut lut anaṭ abi kapoš poš. Aneej na baka ṭi Katoh ki Našibaṭi, apoš, alut, ašë beeb Našibaṭi. ⁹ Bañaan bti bawina kē akpoš ašë beeb Našibaṭi. ¹⁰ Bayikrēna ašë ji : « Ñiint i, mēnt ul ajaan aṭo bñehan du Plēman Pnuura i? » Kē bañaan bašë ñonjar fuṭ akuṭ alēnk ṭi uko unṭepuŋ.

Fimoŋ Piyeer aṭiini na bañaan

¹¹ Ñiint uŋ aankak adi pwutan bi Fimoŋ Piyeer na Yowan, kē bañaan bti bašë ñonjar, aṭi aya du baka, du ušaala wi bajaan bado Ušaala wi *Falomoŋ*. ¹² Wi Fimoŋ Piyeer awinuŋ bañaan bukuŋ, ašë ṭiini na baka aji : « An bañaan biki *Itrayel ; nabaa ñonjar we ṭi uko unṭepuŋ ba? Nabaa tenun hum hēnk ba? Našal aji phina pi nun na pḍēman pi njaan ṇḍēman Našibaṭi pakaan kē ñiint i apoši i? ¹³ Yetu i nawuluŋ baših biki nan, i napokuŋ ṭi kadun ki *Pilāt andooŋ abi šal pwutana, Našibaṭi i *Abraham, i *Itaak na i *Yakob na i bašinun adiiaman pḍēm pi Yetu nalemparul mēnt. ¹⁴ Ñiint, anwoon najint natool, ul i i napokuŋ ašë ñehan bawutan nafiŋ bañaan. ¹⁵ Hēnk, kē nafiŋ napaš ubida. Kē Našibaṭi ašë naṭana ṭi pkeṭ, kē ŋwo bamaar. ¹⁶ Pfiyaar ṭi katim ki Yetu pakaan kē ñiint naṭakmaan, i nakwinuŋ abot ame'a i ajebi. Ĕnhēn, pfiyaar ṭi Yetu pajebanuluŋ bnuura hēnk jibi nakwinuŋ an bti.

¹⁷ « An bayiṭ naan kē nšë me kē uko wi nadoluŋ, an na bašihan, nado do wa na kapaam. ¹⁸ Našibaṭi ul, adobi ṭupa ṭup unḍiimaan ṭi mntum mi baṭuparul bti aji *Krittu aluŋ kahaj kakeṭ, kē waŋ wi adolan. ¹⁹ Keeri nawutan pjuwan, nakak du Našibaṭi ipekadu yi nan ihilna ipēn. ²⁰ Ajugun aluŋ kawulun ŋwal ŋi mnjeeh, kabot kayil Yetu Krittu, i adatuŋ unḍiimaan pa an. ²¹ Yetu mēnt, awo i kaṭo baṭi te wal wi iko bti ikkakuŋ ihalu, jibi Našibaṭi abiiŋ aṭup ṭi mntum mi baṭuparul bayimanaan biki ṭfa. ²² Na manjoonan *Moyit aṭup aji : Našibaṭi Ajugun aluŋ kayil naṭuparul ji nji, pa an, anwoon i pntaali pi nan. Nawo i katiink iko bti yi akluŋ kaṭupan. ²³ Ñaŋ anwoon aantiinka aluŋ kapēn ṭi pntaali pi Našibaṭi, kašë kakeṭ. ²⁴ Kē *baṭupar Našibaṭi bti, ajunna ṭi Famiyel na bambiiŋ abi ṭi kafetul, baṭiiniyaan andoli iko yi ŋkwinuŋ nṭa yi. ²⁵ Uko wi Našibaṭi aṭupun aṭēpna ṭi baṭuparul uwo wi nan. Ĕnhēn, *bhoŋar bi Našibaṭi adoluŋ na bašinan bawo kak pa an, wi ajakuŋ ṭfa na Abraham aji : *Dbi kaṭēpna ṭi kabuka ki nu kawulna umundu bti bnuura.* ²⁶ Ukaan kē Našibaṭi apēnan Yetu kē

* 2:42 Banfiyaarun Yetu baji woli bade baji bafašiiir kapoom kalešna kañah kabaañsaani ki badeer na a. * 3:11 Ušaala wi Falomoŋ : Dko mēnt dapaṭēšaanuŋ dko di banwoon baanwo bayuday bahiluŋ kanaṭ na dko di bayuday ṭafi bahiluŋ kanaṭ. * 3:23 Plešan 18.15,18,19. * 3:25 Ujuni 22.18.

awo nalemparul ašë yila ti an duna, kahilna kawulan bnuura bi nul, wi akpënananan ti buñaan bi nakdolun. »

4

Baŕij Timoŕ Piyeer na Yowan uruha uweek

¹ Timoŕ Piyeer awo na *Yowan, ahum kaŕiini na bañaan, kë baŕejan baloŕ, na naweek i bayeŕ biki *Katoh Kaweek ki Naŕibaŕi, na *bataduk baloŕ bašë bi, aňog baka. ² Badeebaŕ ŕiki *banjañan batëb bukuŕ bajukan bañaan aji Yetu anaŕa ti pkeŕ, kë waŕ ukyuuy kë banketuŕ bahilan kanaŕa ti pa. ³ Hënk, kë bado kë bamob baka awat ukalabuš ayoonkna mnjint, ŕiki unuur udobi yob yob wal mënt. ⁴ Kë bañaan batum ti banktiinkuŕ uŕup wi banjañan, bafiyaar ti Yetu. Wal mënt banfiyaaruŕ bti banoŕan iñeen-week ŕyaaş iñeen kañeen (5000).

⁵ Wi unuur ujintuŕ kë baweek biki *bayuday, bantohi na *bajukan Bgah bi Moyit bašë yitiir du Yerutalem. ⁶ Baŕo na Anat, *naŕejan naweek, anwooŕ na Kayif na *Yowan na Alektandër na biki mnšini mi *baŕejan baweek bti, ayitiir. ⁷ Baŕij Timoŕ Piyeer na *Yowan ti kadun ki baka ašë jun phepar baka aji : « Ti phina kême ti katim ki in ki ki najebanuŕ ñiint antakmuŕ? »

⁸ Timoŕ Piyeer, i *Uhaaş wi Naŕibaŕi uneejun akëš, kë ašë teem baka aji : « An baweek biki nun na bantohi, ⁹ nadu'un nŕa *uruha ŕiki ŕdo ñaan antakmuŕ bnuura, ašë heparun jibi ŕhili hil ado jeban ñiint i. ¹⁰ Nawoon bame, an bti, na bañaan bti biki *Itrayel bantudukiŕ kë ti katim ki Yetu i *Nataret ki ki ñiint annaŕuŕ uŕ ajebnuŕ. Yetu i napanuŕ, kë Naŕibaŕi ašë natana ti pkeŕ, ul akaan kë ñiint i akak najeb ahil anaŕ ti kadunan. ¹¹ Kë ul Yetu i i Ulibra wi Naŕibaŕi ujakuŕ aji :

“Awooŕ pnduba pi an baniw napokuŕ, pnduba mëntan puŕ pakakuŕ amëban katoh.”*

¹² Ul ŕaň ahilanuŕ pbuuran bañaan. Ènhën, ti umundu bti Naŕibaŕi aanwul wul nin ñaan aloŕ kak anhilanuŕ pbuuranun. »

¹³ Banŕooŕ uruha baňoŕar wi bawinuŕ Timoŕ Piyeer na *Yowan banwooŕ baando juk juk, jibi baktupi kë nin baantëp ado lënk lënk. Bayikrën wal mënt kë biki mënt babi wo bagakandër na Yetu. ¹⁴ Wi bakaan awin ñiint anjebuŕ uŕ kë anaŕ akab ti baka kë bašë waan uŕup. ¹⁵ Hënk, kë bado kë bapënan baka ti dko di uruha, ašë jun ptiini bukal bukal, katen jibi bakdoli. ¹⁶ Bahepar aji : « Nbaa do do hum na bañaan biki ba? Babaan ado mlagre mnjint piš mi mi, kë bañaan bti banfëtuŕ ti Yerutalem bamee, nënhilanuŕ kapok wa. ¹⁷ Kë nšë wo kado uko uwut kameešana kapel hënk. Nbëg baka keeri

bañaan ptiini na nin ñaan aloŕ hënkun ti katim ki Yetu. »

¹⁸ Wi wi banŕooŕ ti uruha bašaan adu baka kë bakak ti wa, ašë bëg baka maakan bañaan ptiiniyaan na pjukan ti katim ki Yetu. ¹⁹ Kë Timoŕ Piyeer na Yowan bašë teem baka aji : « we unurnaaniŕ ti kadun ki Naŕibaŕi ba? Ptiinka kême ptiinkan? Uduka ti an! ²⁰ Un daan nënhilanuŕ kayomp na uko wi ŕwinuŕ akuŕ atiink. »

²¹ Bakak abëg baka bnuura, ašë wutan baka kë bayaa. Baanka uko unooranaan baka wi bañaan bti bawooŕ ti pdëman Naŕibaŕi ti mlagre mi bawinuŕ. ²² Niiŕt anjebnuŕ na mlagre uŕ, adobi pel pel nšubal iñeen nbaakër.

Banfiyaaruŕ bañehan Naŕibaŕi, wi bawo i ti mnhaŕ

²³ Wi bawutanaaruŕ wutan Timoŕ Piyeer na *Yowan, kë bašë wuŕga, akak du batënt baka aya kakalëš iko bti yi *baŕejan baweek na bantohi bajakuŕ na baka. ²⁴ Bañaan batiink baka ašë ñehan Naŕibaŕi ti pdiim ppoolan aji : « Ajugun, iwi ipaŕuŕ baŕi, mboš, na bðëk na iko bti inwooŕ da! ²⁵ Iwi iŕëpnaŕ ti Uhaaş aŕup ti mntum mi *Dayit atëemun nalemparu wi ajakuŕ aji :

“We ukaan kë bañaan biki nŕaak babubara ŕinŕar kë bañaan bti babubara aŕaat anooran ŕleef?”

²⁶ *We ukaan kë baŕih biki mboš bakhbomandër ugut, kë baweek batiinkar aji bagut na *Yawe Nawat Kabuka na Krittu i akëruŕ?”*

²⁷ Aa wo! Herod na Pont *Pilat bayitiir ti ubeeka wi, na banwooŕ baanwo bayuday, na *bayuday, anaŕara Yetu nalemparu nayimanaan, i idatuŕ aji awo Krittu. ²⁸ Bado hënk iko yi bti ti mnhina mi nu na jibi ijakuŕ iluŕ kadolana. ²⁹ Ajugun, hënkun, watan kabaŕ ti kabëgare ki baka išë iŕenun un balemparu, ŕdo kaŕup Uŕup wi nu na mntëŕ mnweek. ³⁰ Taran kañen ki nu ijeban bañaan, ido mlagre na iko iñoŕarënaan ti katim ki Yetu, Nalemparu Nayimanaan. »

³¹ Wi bañehanuŕ Naŕibaŕi aba, kë dko di bawooŕ dašë ŕinŕar kë *Uhaaş wi Naŕibaŕi ušë neeŕ ti baka bti kë baktup Uŕup wi Naŕibaŕi na mntëŕ.

Banfiyaaruŕ baŕok iko yi bakaan bti

³² Banfiyaaruŕ bti bakak hënkun awo ušal na uhaaş uloolan. Kë nin aloŕ aanŕi ŕal ŕal, kaji nŕi aloolan dkaan wi, kême wundu. Bajj banaakrën bka bi baka bti. ³³ Phina pweek pawinanaa, wi *banjañan baktiiniyaanuŕ pnaŕa ti pkeŕ pi Yetu Ajugun, kë bnuura bweek bi Naŕibaŕi batum ti bukal bti. ³⁴ Nin aloŕ ti baka aanwinana winana bwaan.

* 4:11 Kañaam 118.22.

Bankaan mboş kême itoh baji bawaap ya katij itaka yun³⁵ kabi wul banjañan. Baji bafaş itaka andoli ayeenk kafah kanlinuñ na kanuma ki nul.

³⁶⁻³⁷ Kê hênk di Yotef, ñiint alon i pşini pi Lewi, anwoonun unjiw wi Kiprut, i banjañan bajaan bado Barnabat (uwoon ñaan anjaan atênñen) kê aşê ka ƒa uŕeeh ulon. Awaap wa aŕij itaka abi awul banjañan.

5

Ananiyat na Tafira

¹ Kê ñiint alon i bajaan bado Ananiyat na Tafira aharul başê waap mboş mlon, atiinkar, ² amen itaka ilon, aşê ƒij indukiin, awul *banjañan.

³ Kê Fimon Piyeer aşê hepara aji : « Ananiyat, we ukaan kê *Fatana aneeju uhaas, kê ido la pguur *Uhaas wi Naşibaŕi, ajeŕ itaka ilon ƒi yi iwaapnuñ mboş, amen? ⁴ Ihilan lah, kawut pwaap mboş mênŕ, kême kajej itaka yi iwaapnuñ ma bti, kadolna uko wi inumiin? Hum di di uşal wañ udoli do, adoo neej ƒi iwi ba? Mênŕ bañaan biki ikdoon na pguur hênk, Naşibaŕi a. » ⁵ Wi Ananiyat atiinkar ƒiink uko wañ, aşê jot ƒi dko mênŕ, abi keŕ keŕ, kê bañaan bantiinkun uko wañ bti balênk maakan. ⁶ Baŕaşa babi, abooŕan puum apênan aya amoy.

⁷ Uko ji nwoori nwanan uŕêpi, ahar Ananiyat kê aşê bi aneej bê aamme uko unŕepun. ⁸ Kê Fimon Piyeer aşê du'a aji na a : « ƒupaan! Preeş pi, pi pi nawaaparun mboş i? » Kê ateema aji : « Aa, preeş pañ pa. »

⁹ Kê Fimon Piyeer aşê kak aji na a : « Nabaa ŕal ŕal hum adoo ji naguur Uhaas wi Naşibaŕi ba? Tenan, banyaan amoy ayinu banaŕun ƒi plêman hênk, bakak aŕooŕu, kaya kamoy. »

¹⁰ ƒi dko mênŕ, kê abi jot jot ƒi ihoŕ yi Fimon Piyeer aşê ba. Wi baŕaşa baneejuñ, baŕênka kê aketŕi akak aŕooŕa pya kamoy du kaŕog ayinul.

¹¹ Palênk pweek panej banfiyaarun bti, aŕu na bañaan bti bantiinkun uko unŕepun.

Banjañan bajeban bañaan batum

¹² *Banjañan bado wal mênŕ mlagre na iko iŕoŕarênaan itum ƒi ptoof pi bañaan. Banfiyaarun baji bayitiir bti du uşala wi bajaan bado Uşala wi *Falomon. ¹³ Nin alon aanji ŕoom pnaakiir na baka, aŕu baka ƒi ilişa kême ijiin, Fimon Piyeer wal wi aktêpun ulimênŕ wi nul uban alon ƒi baka. ¹⁴ Pntuk pi bañaan paji paŕiina kak nbeeka nŕaŕogun Yerutalem, katij bamaakal na biki nŕtaayi nŕakewlênun, kê bukal bti bajebi.

Bahajan Banjañan

¹⁷ Kê *naşih i baŕenjan na batênŕul – bukal biki bajaan bado pntuk pi *bataduk – başê kuj *banjañan maakan, anaŕara baka ¹⁸ Bado kê bamob baka, awat ukalabuş. ¹⁹ Kê na utejan mênŕan, *uwanjuŕ wi Ajugun uşê bi, ahaabêş ilêman yi ukalabuş apênan baka aşê ji na baka : ²⁰ « Nayaan *Katoh Kaweeŕ ki Naşibaŕi nado kaŕup uŕup wi ubida uhalu. »

²¹ Banjañan batiink uwanjuŕ wun, kê wi unuur ujintan jint, kê başê ya Katoh ki Naşibaŕi, aŕo ajukan. Naşih i baŕenjan na batênŕul bado kê badu *uruha uweek wi biki *Itrayel, wi bajaan bado Pntuk pi bawayeş bŕup *bayuday aşê yil baya baŕij banjañan banwoon du ukalabuş. ²² Wi bayili biki naŕenjan naweeŕ bayaan aban, baantênk banjañan du ukalabuş, aşê kak du uruha aya kakalêş aji : ²³ « Wal wi nŕyaan du ukalabuş, nŕênk kê udêŕ bnuura, kê bayen banaŕ ƒi plêman. Kê wi nŕhaabêşun bgah, aşê ƒênk dko kê dawo djint. » ²⁴ Wi naweeŕ i bayen biki Katoh Kaweeŕ ki Naşibaŕi na baŕenjan baweeŕ batiinkun uko wañ, baŕoŕar, aşê la na nŕşal uko unŕepun.

²⁵ Wal mênŕ, kê ñiint alon aşê bi aji na baka : « Natenan! Biint biki nawatun ukalabuş, buk bukundi, ajukan bañaan du Katoh ki Naşibaŕi. » ²⁶ Kê naweeŕ i bayen biki Katoh ki Naşibaŕi aşê tool, na bangoli biki nul ayaarad banjañan. Baando btam na baka, ƒiki baŕi pntuk pi bañaan pun, pabi patap baka mlaak.

²⁷ Kê baŕij baka, aneejan du uruha. Naşih i baŕenjan kê aşê hepar baka aji : ²⁸ « Nŕenneenan neenan pjukan katim kañ i? Kê Yerutalem bti daşê bi kak kak ƒi bgah bi nan, nañal kataparun pkeŕ pi ñiint i. »

²⁹ Kê Fimon Piyeer na banjañan bandukiin başê teem aji : « Nwo i kaŕaş Naşibaŕi, mênŕ bañaan biki nwoon kaŕaş. ³⁰ Naşibaŕi i başinun apênan ƒi pkeŕ Yetu i nadolun kê bafinji, wi napañulun ƒi krut. ³¹ Ul i i Naşibaŕi adêmanun ƒi kadeenu ki nul, awoona Naşih akut awo *Nabuuran Bañaan, bayuday bahilna baŕêlêş nŕbida, ipekadu ibot ipên ƒi baka. ³² Nwoon bankŕupun uko unŕepun, un, na *Uhaas wi Naşibaŕi, unwoon uko wi Naşibaŕi awulun bankŕaşulun. »

³³ Wi banŕoon *uruha batiinkun uko wañ, badeebaŕ maakan, aşê ji bado bafin banjañan. ³⁴ Kê ñiint alon i bajaan bado Gamaliyel aşê naŕa ƒi uruha. Awo *nafariŕay *najukan Bgah, i bañaan bamaganun bnuura. Aji na baka bapênan banjañan bdiŕ btiinku, ³⁵ aşê ƒup na baka aji : « An bañaan biki *Itrayel nalipariin ƒi uko wi nañalun pdo bañaan biki. ³⁶ Du nnuur nundu, nŕwina win, kê Tewdat awuji, ahomp na dko aji awo ñaan naweeŕ, kê bañaan banŕoganun iŕeen-week nŕyaaş nŕbaakêr (400) baŕaşa. Ul ƒi uleeful kê bafinja, kê bankŕaşulun bawayşeri,

nin ukoolan uunduka. ³⁷ Ké nawo *Yudat i *Galilay akak abi, ti wal wi mnfën mi bañaan akuŋa pntuk ; ul kak akeŋi, ké baŋaşarul bti bawayşeri. ³⁸ Ukaan ké njakan napënan iŋen ti bañaan biki, nawut baka baya! Woli ulemp wi baka na nşal nji baka nşawo nji bañaan bajën nşaluŋ kabaara bdidi nş ; ³⁹ nşale wo nji Naşibaŋi, naankluŋ kahilan pneenan nş. Naŋaafaraan kala pğut na Naşibaŋi de. »

⁴⁰ Banŋoon uruha, ké batiink uŋup wi Gamaliyel. Bado ké badu banjaŋan, ado ké bakob baka itintël, aşë ji na baka baŋaŋna pŋiniyaan katim ki Yetu, abaa wutan baka ké bayaa.

⁴¹ Banjaŋan bapën ti uruha, aşë lilan maakan jibi Naşibaŋi awinuw aji bataan na phaj ti katim ki Yetu. ⁴² Unuur unjinti, du Katoh Kaweek ki Naşibaŋi kême du itoh yi bañaan, baji bajukanaara jukan, kakut kaŋup *Uŋup Ulil Unuura unyuujun ké Yetu awoon Krittü.

6

Banfiyaaruŋ badat bañaan paaj na alon bado kaşënk banjaŋan

¹ Wal mënŋan bañaan banfiyaaruŋ Yetu batuma tum pya. *Bayuday banjaan baŋiini *ugrek, banaŋa pŋom na banjaan baŋiini uŋup uhebërë, ŋiki baji baŋilma unuur undoli baat bankeŋandënuŋ bayin baka ti wal wi pfah uko ude. ² Ké *banjaŋan iŋeen na batëb başë du banfiyaaruŋ bti aji na baka : « Un nşenwo i kaduk ulemp wi pjukan Uŋup wi Naşibaŋi, kabi pfaaş uko ude. ³ An bayiŋun, nadatan ti an bañaan paaj na alon banwoon batool ti kęş ki an bti, bantumuŋ na *Uhaaş wi Naşibaŋi na uşal untuŋa, nşu baka ti ulemp mënŋan. ⁴ Un nşë nji nđuka duka ti pŋehan Naşibaŋi, na ulemp wi pjukan Uŋup wi nul. »

⁵ Banfiyaaruŋ bti badinan uko wi banjaŋan bajakun: Ké badat Fefan anfiyaari Aju-gun maakan akuŋ atum na Uhaaş wi Naşibaŋi, na Filip, na Prokoor, na Nikanoor, na Timon, na Parmenat, na Nikola (ankakun) nayuday, awo i ubeeka wi Antiyoka) ⁶ Baŋij baka ti kadun ki banjaŋan, ké bañehandër baka Naşibaŋi abot apaf baka iŋen ti ikow.

⁷ Uŋup wi Naşibaŋi umeetana meetana pya, banfiyaaruŋ ti Yerutalem ké baktuma tum pya, ké batum ti baŋenjan badoo kak aŋaş bgah bi Yetu.

Bamob Fefan

⁸ Fefan antumi na bnuura bi Naşibaŋi na mnhina mi Naşibaŋi aji do iko iŋonarënaan na mlagre mnweek ti bañaan. ⁹ Ké ti wal mënŋ bañaan balon biki *katoh kañehanaani ki bayuday ki bajaan bado ki « Bajuuk ti Ulemp biki Bawutanun » baneej blaŋar na

Fefan. Ti bañaan bakan mënŋan balon bawo biki Kuren, ké balon bawo biki Alektandriya, balon ké bawo biki Filitiya ké balon bawo biki Atiya. ¹⁰ Ti blaŋar bi baka baanhilan apënan uŋup uŋint uŋool wi Fefan, ŋiki aŋiini na uşal untuŋa wi *Uhaaş wi Naşibaŋi uwululuŋ. ¹¹ Ukaan ké baluk bañaan balon, ké baji : « Nŋiink nŋiint i, ké akŋup uko uwuŋaan ti *Bgah bi Moyit na ti Naşibaŋi. » ¹² Baya awuuk bañaan bti, na bantohi na *bajukan Bgah bi Moyit, ké badëpa ti Fefan amob ayaanaan du *uruha. ¹³ Baŋij bañaan balon, ké badaar aji bawoon bamaar, aşë ji : « Nŋiint annaŋun i aji ŋupa ŋup buŋaan ti uko wi *dko dyimanaan di, na ti Bgah bi Moyit. ¹⁴ Nŋiinka ké aji Yetu i *Nataret i alun kafom dko di, kabot kaŋet udolade wi *Moyit awulun un. » ¹⁵ Bañaan bti banwoon ti uruha bajabana kęş, aşë win kaara di nul ké dajeeh ji di *uwanjut.

7

Fefan aŋiini ti kadun ki uruha

¹ Ké *naşih i baŋenjan aşë hepar Fefan aji : « Uko wi baŋupun ti iwi uwoha manjoonan i? »

² Ké Fefan aşë teem aji : « An batëŋ naan na başin naan, natiinkan. *Abraham ateeum awo ŋfa du utaaŋ wi Metopotamiya, ji abi ado kafet du ubeeka wi Haran. Naşibaŋi i mndëm apën awinana da ti kadunul, ³ aji na a : “Dukan utaaŋ wi nu, na biki katohu, iya utaaŋ wi nji kalun kayuujü.” ⁴ Wi wi Abraham apënuŋ du utaaŋ wi bakaldeyën, aya afet du Haran. Ké dul di Naşibaŋi adolnuluŋ, wal wi aşin aneemun, ké apën abi ti utaaŋ wi nafetun nŋa wi. ⁵ Aanwula nin ufet, nin dko dpaf kaŋot du utaaŋ mënŋ, aşë hoŋa aji alun kawo ajug utaaŋ mënŋ ul na pntaali pi nul. Wal wi Naşibaŋi akdoon kaŋon mënŋ, Abraham ahum aandobi buk. ⁶ Ké hënk di di Naşibaŋi aŋiiniin aji : “Pntaali pi nul palun kaya pyaanŋ, balun kajuukŋtën pa ti ulemp, kahajan pa nşubal iŋeen week nşbaakër (400).

⁷ Ké nji Naşibaŋi nşë luŋ kawayşë babuk utaaŋ unŋun baka ti pjuuk, ti buŋaan bi badoon. Waŋ uŋeple, bapën da kabi kadëmanaan ti utaaŋ wi nŋonjir wi.” ⁸ Wal mënŋan wi adolun *bhonar bi na Abraham, aŋenanaan ba pwala *katëmp, ukaan ké wi abukun *Itaak, ké awalana katëmp wi akaan nnuur bakren. Ké hënk di di *Itaak adolan wi abiiŋ abuk *Yakob, ké Yakob adola harj na babukul banwoon bateemun iŋeen na batëb bammeetaniin*.

⁹ Ké Bateemun bammeetaniin bakuj *Yotef aŋa baka wal mënŋ aşë waapa, ké bannugulun baya na a Ejiptu. Ké Naşibaŋi aşë wo na a. ¹⁰ Apënana ti unoor wi nul bti, aşë ŋena ké awo na uşal untuŋa, abot adola ké atiinkana

* 7:3 Ujuni 12.1.

* 7:7 Ujuni 15.13-14.

* 7:8 Bawoon babuk Yakob iŋeen na batëb, bampaşun kşini ki Itrayel.

du Farawuna naših i Ejiptu. Farawuna adola kè awo nantuja i Ejiptu bti na i katoh ki nul bti. ¹¹ Wal mënčan, kè ubon uweek use wo ti Ejiptu bti na ti utaaq wi *Kanaan ; bañaan kè banoor maakan, kè bateemun baankak aka uko ude. ¹² Wi Yakob atiinkuñ kè baji uko ude uwo du Ejiptu, ašë yil da uyaas uteek, bateemun. ¹³ Uyaas utëbantën, wi bakakuñ, kè *Yotef abi meešana ti babuk ašin. Hënq, kè Farawuna ašë me kabuka ki Yotef. ¹⁴ Wi wi Yotef ašaan ado kè bayaarad Yakob ašin na bayiñul bti. Bukal bti bawo iñeen paaj na ulonj na kañeen (75). ¹⁵ Kè hënq di Yakob ayaanj du Ejiptu, kè dul di di ayaanj akeña ul na bateemun bam-meetañiñ. ¹⁶ Bajej baka wal mënq añaof du ubeeka wi Fikem, aya moy du dko dloñ di Abraham abiiñ anug na itaka ti babuk Emor du Fikem.

¹⁷ « Kè wal wi uko wi Našibați ahonuj Abraham ubanuñ ti pdolana, pntaali pi nun pațumi, ašë tuma tum pya ti Ejiptu. ¹⁸ Hënq di naših alonj abiiñ aneejan pših, anwoonj aantënkëbër atiink kè bațiiniyaan uko wi Yotef. ¹⁹ Naših mënq ațu mntit mi nul bti ti phajan pntaali pi nun, kadoo țu baka bafël bapoț bambaanj abuka buka baketna. ²⁰ Wal mënčan wi wi *Moyit abukiñ, kè Našibați ašë ñala. Aboot kli kwajanț du katoh baka. ²¹ Wi bašaan añaofa afël, abuk Farawuna ñaaț kè ašë jeja, akuş ji abukul ²² Moyit ajuk bnuura pme pi bañaanj biki Ejiptu, abot awo ñaan naweeq ti uko wi ajaanj ado na wi ajaanj ațup.

²³ « Wi Moyit akaanj ñşubal iñeen ñbaakër, kè uşal wi pya pwin bayiñul baitrayel kè uşë bi ti a. ²⁴ Wi akyaanj, awin ñiñt alonj i utaaq wi Ejiptu kè akhajan ayiñul, kè ayeenkara, afiñ ñiñt i Ejiptu, alukandëra. ²⁵ Aşal kè bayiñul bame kè Našibați ațëpna ti a, ațij baka mbuur, kè başë wo baammee. ²⁶ Wi unuwr ujintuj, awin baitrayel batëb kè bakgut ašë neej pwayeş ado na pkakan baka ti ploolan aji na baka : “An biki, nabootuj abaa ñom we ba?” ²⁷ Kè anwoonj ti phajan atëñul uñ ašë wuuk Moyit aji na a : “In ațu iñ pwo naših na nawayeş ti un ba? ²⁸ Om iñal kafinën jibi ifiñuj ñiñt i Ejiptu takal?” ²⁹ Wal wi Moyit atiinkuñ uko wañ, ašë ti, aya pyaanț du utaaq wi Madiyan, di abiiñ akaana bapoț biñt batëb.

³⁰ « Wi ațoonj da, ado ñşubal iñeen ñbaakër, kè *uwanjuț, uşë pën awinana ti bdoon bloñ bankiyiki ti bgof du bnkan banñogun pnkuñ pi Finayi. ³¹ Moyit añañar ti uko wi awinuñ ašë ñog pten bnuura, kè pdiim pi Ajugun paşë tiinkana aji : ³² “Nji dwoonj Našibați i bateemu, Našibați i Abraham, i Itaak na i Yakob.” Moyit alënk wal mënq akat kat aankak añaom pten. ³³ Kè Ajugun ašë jaka : “Wohşën işqaat, dko di inañuj duñ dayimani. ³⁴ Aa, dwin mnhaj

*mi pntaali pi naan du Ejiptu, atiink mntëg mi baka, ašë wala pbuuran baka. Hënkuñ biini, dñal kayilu du Ejiptu.”*³⁵

³⁵ « Moyit mënq i baitrayel babiñ apok aji na a : “In ațu iñ pwo naših na nawayeş? Ul i Našibați akaanj ayil awo naših na nabuuran i baka. Našibați ațëpna ti uwanjuț wi awinuñ ti bgof bankiyikuñ ayilna a. ³⁶ Kè ul akaanj apënan baka du Ejiptu. Ado mlagre mwweek na iko iñonjarënaan du utaaq mënq, na wi bakmuuruñ *bdëk bjeenkala na du bnkan, ñşubal iñeen ñbaakër. ³⁷ Ul Moyit ajakuñ na baitrayel aji : “Našibați aluj kapënan ti bayiñan națuparul alonj ji ñji pa an.” ³⁸ Wi bateemun bayiñuj du bnkan ul kak abananuñ baka uțup wi uwanjuț uțiiniñ na a du pnkuñ pi Finayi. Aa, ul ayeenkunj ñțup ñi ubida, awulun.

³⁹ « Kè bateemun başë bi wo baandi ptiinka, apoka, ašë ñal pkak du utaaq wi Ejiptu. ⁴⁰ Baji na *Aaron : “Takun başibați bankdoon kapoş ti kadunun, Moyit i ampënanuñ un du Ejiptu, ñaan aamme jibi ațëpi.” ⁴¹ Tuñ ñnuur mënq, kè başë țak ubay, ado pa wa pğur, ašë lilandër ulemp wi iñen yi baka maakan. ⁴² Kè Našibați ašë dek baka feț awut baka kè bakdëman njah ñi bați, jibi *bațupar Našibați bajakuñ:

“An bañaanj biki *Itrayel, ñji i i nañjaruñ abot ado bțenan

bi pntuni pi ñntaam ñşubal iñeen ñbaakër du *pndiis i?

⁴³ *Kaduñ ki Molok našibați i nan ki nakunjiñ ka,*

na ptu pi Refan našibați i nan annaamuñ ujah

yul yi națakuñ abot akak adëman.

Ukaanj kè ñji kadolan naya pjuuk dko dlow danțëpuñ utaaq wi Babilon.”

⁴⁴ « Hënkunj ti uko wi *kaloona kanjaanj kadiiman kè Našibați awo da, kul ki bateemun bammeetañiñ babiñj awoonaan du bnkan : Moyit ado kè baboman ka jibi Našibați ajakuluj, aji na a ado ka kanaam ji ki awinuñ. ⁴⁵ Wi babuk baka bayeenuñ ka, ašë ya na ka aneejan du ñtaak ñi bayeenuñ wal wi Yotuwa awoonj ti pših, wi Našibați adookunj bañaanj biki ñtaak mënq ti kadun ki baka. Kè kaloona mënq kawo da te wal wi *Dayiț abiiñ aneejan pših. ⁴⁶ Dayiț aňalana ti kadun ki Našibați, ašë ñehan aji aňal pdo baniwa katoh pa a, ul Našibați i Yakob. ⁴⁷ Kè *Falomonj ašaan abi niwa katoh mënq.

⁴⁸ « *Andëmuñ Maakan kè ašaan awo aanji fëț ti itoh yi iñen yi bañaanj bajën ibomanuñ. Jibi *Națupar Našibați ajakuñ:

⁴⁹ *“Bați bawoonj pbuuşin pi naan*

Kè mboş manwo di mnpañi ithoț yi naan Ajugun aji : Katoh kanaam hum ki ki nakniwnuñ ba,

ké tuj dakwoon dko dnoorfënaani di naan ba?

⁵⁰ *Mënt kañen ki naan kapaşun iko yi bti i?" »*

⁵¹ Fefan akak aji na baka : « An batam ikow, badënët n̄haaş, nadënëmi,† akut apok *Uhaaş wi Naşibaţi, nawoha ji bateaman.

⁵² Ahon  i ba upar Naşibaţi i i bateaman bawoon baanhajani ba? Badoo fin bambiin a up ubi wi N̄aan Natool. An nawul N̄aan Natool mën t k  bafinji. ⁵³ An nanyeenkun Bgah bi Naşibaţi ban p nunj  i njanjut, napok p aş ba. »

Batap Fefan m̄nlaak a in

⁵⁴ Wi ba aan biki *uruha batiinkun han, a   deeba er Fefan bnoura ado dumr n i iin. ⁵⁵ K  Fefan ul, i *Uhaaş wi Naşibaţi uneejun, atum, a   jaban k ş du ba i, awin pd m pweek pi Naşibaţi, k  Yetu ana   i kañen kadeenu ki Naşibaţi. ⁵⁶ K  aji : « Natenan dwin ba i, k  bawo bhaab, k  *Abuk N̄iint a   na   i kadeenu ki Naşibaţi. »

⁵⁷ Wal m n t k  ba   huuran maakan an t iba  yi baka. Wi wi ba aan ad pa  i a bukal bti, ⁵⁸ apul pulan ap nan  i ubeeka, ajun ptpa m̄nlaak. Bankntapulun m̄nlaak m n tan bahankan imi a yi baka nataša alon anwoon katim ki Fawul. ⁵⁹ Wi baktapulun m̄nlaak h nk, k  Fefan a   n han Naşibaţi aji : « Yetu Ajugun, yeenkan uhaaş wi naan. » ⁶⁰ Wi wi a aan a up a   huuh maakan aji : « Ajugun, k o kaf n baka pjuban pi badolun pi. » Wi akjakun han a   j m a.

8

¹ K  *Fawul adinan  i uko wi bafinun Fefan.

Uyaaş uteek wi bahajanun banfiyaarun

Unuur m n tan, bajun phajan maakan banf tun Yerutalem a iyaar Yetu, k  bukal bti baway r  i n ak n̄i *Yuda na *Famariya k  *banja an ta  badukiin. ² Ba aan balon banjaan bad man Naşibaţi k  bamoy Fefan, a   t ga  i pke ul. ³ K  *Fawul ul, a   wo  i phajan maakan pntuk pi banfiyaarun bti, aji neej  i itoh, kamob biin  na baat kawat ukalabu .

⁴ K  banways run bukun ba   n̄aay na utaak, a up U up Ulil Unuura.

Filip a up U up Ulil Unuura du Famariya

⁵ K  Filip, aya du ubeeka ulon,  i utaak wi *Famariya, a   jun p up ba aan uko wi *Kritt . ⁶ Wi ba aan bti batiinkun iko i on r naan yi Filip adolun abot awin ya, bam ban uko wi aktupun. ⁷ K  h nk di di n taayi n tum n p n n  i ba aan biki n aneejun, awuuh maakan, ban akmun na bankjiinkun batum k  bajebi. ⁸  i ubeeka m n t ba aan balilan maakan.

⁹ N̄iint alon i bajaan bado Fimon anjonun  i ubeeka m n t awo da. Ulempul uwo pdo kado dayaamu, aji do ba aan ka on r maakan. Ahomp aji awo n̄aan naweek, ¹⁰ k  ba aan batum baktiinka, bampo i na baweek. Baji baji : « N̄iint i awo mn̄hina mi Naşibaţi, mi bajaan bado mn̄week. »

¹¹ Ba aan batiinka,  iki ajon ka on r n baka na dayaamu di ajaan ado. ¹² K  h n kun ba aan ba   fiyaar Filip anjaan a up *U up Ulil Unuura wi *P ih pi Naşibaţi na wi Yetu Kritt . Banfiyaarun bti, biin  na baat, badolan *batitmu. ¹³ K  Fimon  l  i uleeful akak a iyaar, adolan batitmu abot abi duka duka  i p aş Filip. Wi awinun iko i on r naan na iko yi mn̄hina inkdolaniin, a onari.

¹⁴ Wi *banja an du Yerutalem batiinkun k  baji ba aan biki Famariya bayeenk U up wi Naşibaţi, bayil da *Yowan na Fimon Piyeer. ¹⁵ Wi babanun, ba ehan Naşibaţi pa banfiyaarun, *Uhaaş wi Naşibaţi uhilna uwala  i baka, ¹⁶  iki uundobi wala  i nin alon  i baka. Badolan ta  batitmu  i katim ki Yetu Ajugun. ¹⁷ Wi wi Fimon Piyeer na Yowan ba aan apaf baka i en  i ikow, k  Uhaaş wi Naşibaţi uwala  i batamari.

¹⁸ Wi Fimon a aan awin k  Naşibaţi awul Uhaaş wi nul ba aan wi banja an bapafun baka i en, a ji itaka a   ji na baka : ¹⁹ « Na enaan nji kak phina m n t nkak nhilna n̄aan i nji mpafun i en, ayeenk Uhaaş wi Naşibaţi. » ²⁰ K  Fimon Piyeer a   teema aji : «  epan iya ike  du, iwi na itaka yi nu, wi  salun aji ihilan kanug na itaka uko wi Naşibaţi ajaan a en  en. ²¹ Iinka nin kafah  i uko un t pun  i, uhaaş wi nu ununjin  i kadun ki Naşibaţi. ²² Ta aan mn̄on pi nu, i ehan Ajugun : Ahinan kalun kamiiru u al uwu aan umbiin  i iwi wun. ²³ Dwin k  iwo na bkujar na uhaaş wi bu aan akut ahot  i pekadu! » ²⁴ K  Fimon a   ji na bi Fimon Piyeer na Yowan : « Na ehand raan Ajugun an  i n lefan, iko yi najakun yan iwutna kaban n. »

²⁵ Wi Fimon Piyeer na Yowan ba upun uko wi bameen  i Ajugun, wi baktupun u up wi nul, a   kak Yerutalem.  i bgah, ba up U up Ulil Unuura  i n f t n tum n̄i Famariya.

Filip na namali i na ih n̄aaf i Itiyopiya

²⁶ *Uwanjut wi Naşibaţi u ini na Filip, aji na a : « Yaan umban wi btammanun, du bgah banjaan bawoona Yerutalem kawala Gata, nin alon aanwo  i ba » ²⁷ K  Filip a   tool. Wi wi ayitun na n̄iint alon i Itiyopiya anwoon namali i Kandaki na ih n̄aaf i utaak m n t*. Niin  m n t awoona Yerutalem di ayaan pyaan  pi pd man Naşibaţi, ²⁸ a i . A o

† 7:51 Bapiiti aji ba aan « baanwalan n̄haaş na iba  kat mp » bawo ji banwoon baanfiyaari, baanji batiink Naşibaţi.

* 8:27  i ugrek awo n̄aan i baka un, baji baka  wal m n t banjaan balempar na ih n̄aaf. Anka aniin a hil pkak  i bgah bi bayuday.

ti ukaaru wi nul wi nmpelént nkapuluŋ ašé leyiiir uko wi Itayi *Naŋpar Našibaŋi apiituŋ.

²⁹ *Uhaaş wi Našibaŋi kē ušē ji na Filip : « Yaan imob ukaaru wundu. » ³⁰ Kē Filip aŋii, aŋog wa, ašē tiink namali kē akleyiir uko wi Itayi Naŋpar Našibaŋi apiituŋ, ašē hepara : « Imeha uko wi ikleyiiruŋ hēnk i? » ³¹ Kē ašē teema aji : « Dbaa do do hum kado kame, woli baampibanaan wa. » Wi wi ašaŋ ado kē Filip apaya ti ukaaru aŋo, aŋoga. ³² Dko di Ulibra wi Našibaŋi di akleyiiruŋ dii di, daji : « *Ji unkaneel wi bakŋooŋuŋ pya kaŋiŋ*

Ji unkaneel umpoŋi ti kadun ki napuunk wa, †

Hēnk di di ajaŋ ayompan mntum.

³³ *Baneenana unwoŋ wi nul, ti pwalan bkowul.*

Ubidu wi nul upēn ti umundu wi In klunŋ kakakalēs pntaali pi nul? »

³⁴ Kē namali ašē hepar Filip aji : « Dkooŋu kooŋ ŋupaan ŋaŋ i Naŋpar Našibaŋi aŋiiyaanuŋ hēnk? Ul ti uleeful a kēme alon? » ³⁵ Kē Filip ašē ŋēpna ti umpiituŋ wun, aŋupa *Uŋup Ulil Unuura wi Yetu. ³⁶ Wi bakyaan na bgah, ašē ban ti dko di meel, kē namali ašē ji na a : « Meel mi mi, we ueneenanuŋ ndolan *batitmu ba? » [³⁷ Filip aji : « Woli ifyaar na uhaaş wi nu bti, ihilan kayeenk batitmu. » Kē namali ašē teem aji : « Aa, dfiyaar kē Yetu *Krittu awo abuk Našibaŋi. »]

³⁸ Namali ado kē banaŋan ukaaru, kē bawala bukal batēb bti ti meel, kē Filip adola batitmu. ³⁹ Wi bapēnuŋ ti meel, kē Uhaaş wi Ajugun ušē jej Filip, kē namali aŋak awina. Namali aya na bgahul alilan maakan. ⁴⁰ Kē ul Filip, ašē winana du ubeeka wi Atot ašē ŋup Uŋup Ulil Unuura ti ŋbeeka bti ji aŋēpnuŋ te adoo ban wi Kaytaraya.

9

Fawul aŋihaar hēnkunŋ Yetu Krittu

¹ Wal mēnŋan, kē *Fawul ašē bi duka duka ti pbēg baŋaŋar Yetu, abot ala pfiŋ baka. ² Aya ahepar *naŋih i baŋeŋan kē awula uworda umpiituŋ pa baweek biki *katoh kaŋehanaani du Damat. Fawul aŋal kaya kaŋēnk baŋaŋ bgah bi Yetu du Damat, biinŋ kēme baat, kamob baka kaŋooŋ Yerutalem.

³ Wi akyaanŋ ti bgah ado ten Damat, ti dko mēnŋ bjeehi bweek banwoonuŋ baŋi kē bašē mara mara agura, ajeehana. ⁴ Kē ašē jōt ti mboŋ ašē tiink pdiim plonŋ kē pakjaka aji : « Fawul, Fawul, we ukaaŋ kē ikhajanaan ba? » ⁵ Fawul kē ašē hepar aji : « Iwi in ula ba, Ajugun? » Kē ašē teema aji : « Nji Yetu a, ikhajanuŋ. » ⁶ Kē nšē ji inaŋa, ineej ubeeka baya kaŋupu uko wi iwoŋ kado. »

⁷ Bangakandēruŋ bayaas na a banaŋ, baanhilan bŋup ŋiki balēnk maakan : baji

batiink pdiim, bē baanji bawin nin ŋaŋ alon. ⁸ Fawul anaŋa ti mboŋ ahaabēs kēs ašē wo aŋak awin nin ukoolan, batēnŋul baŋjana tjan aneejanaan Damat, ⁹ kē aŋo da ŋnuur ŋwajaŋ aandee, aandaani akut aduka nakuul.

¹⁰ Kē ušē ka ŋiinŋ alon naŋaŋar Yetu i bajaŋ bado Ananiyat anwoŋ du Damat. Aka mnwin, awin Ajugun, kē aji na a : « Ananiyat! » kē ahepni'a aji : ¹¹ « Ajugun, nji wi. » Kē Ajugun ašē ji na a « Yaan du bgah bi katim ki Bgah Btool, ihepar du katoh ki Yudat, ŋaŋ i bajaŋ bado Fawul, awo i utaak wi Tartut. Awo da aŋeŋan Našibaŋi, ¹² ašē ka mnwin awin, ŋaŋ alon i katim ki Ananiyat, ambiyi apafa iŋen akakna ado kawin. » ¹³ Ananiyat ateema aji : « Ajugun, dtiink kē baŋaŋ batum bakŋiiniyaan buŋan bi adoluŋ baŋaŋ banfiyaaruŋ du Yerutalem. ¹⁴ Kē ti Damat ti, *baŋeŋan baweek bawula du Yerutalem uworda umpiituŋ, wi ahilni kamob baŋaŋ bti bankdēmanuŋ uko wi tu. » ¹⁵ Kē Ajugun ašē jaka : « Yaani, ddat ŋiinŋ mēnŋan un, pa adolēn mmeetaŋa ti banwoŋ baanwo bayuday, ti baŋih biki baka, na ti *bayuday. ¹⁶ Dluŋ kadiimana bdiidi naan mnhaj mi awoŋ i kahaj bti pa nji. » ¹⁷ Kē Ananiyat ašē ya wal mēnŋ, aneej du katoh, apafa iŋen ašē ji : « Fawul ayiŋ naan, Ajugun Yetu, ampēnuŋ ti kadunu du bgah bi iktēpnuŋ, ayilnuŋ, ikakna ido kawin, ikuŋ itum na *Uhaaş wi Našibaŋi. » ¹⁸ Ti dko mēnŋ iko ji ipepat ikaŋaŋa ti kēs ki nul aŋot, kē akak awin bnuura. Wi wi anaŋiŋ ayeenk *batitmu. ¹⁹ Wi adeeŋ, kē uleef ukak na a.

Fawul aŋup Uŋup Ulil Unuura du Damat

*Fawul aŋo na baŋaŋar Yetu biki Damat ŋnuur ŋlon. ²⁰ Aandoo kak ayoonk ašē neej ti *katoh kaŋehanaani ki bayuday aŋup aji Yetu awoŋ Abuk Našibaŋi. ²¹ Baŋaŋ bti banktiinkuluŋ baŋoŋar ašē ji : « Mēnŋ ul ti uleeful awoŋ du Yerutalem ado na baŋaŋ bti bankdēmanuŋ Yetu mēnŋ i? Aambi bi pmob baka kaŋooŋ du *baŋeŋan baweek i? » ²² Kē Fawul ašē tamanaara taman ti pdiiman *bayuday biki Damat banwoŋ baanhilana pnēt, kē Yetu awoŋ Krittu. ²³ Wi ŋnuur ŋlon ŋaŋēpuŋ, kē bayuday balon bašē tiinkar pa pfiŋ Fawul. ²⁴ Kē ašē me uko unkbo-mandēruŋ. Badoo kak kak aji bayen ilēman yi ubeeka, pnak na utejan kahilna kafina. ²⁵ Unuur ulon na utejan baŋaŋar Yetu kē baŋu'a ti pkaar pweek*, aŋēpana ti bhēr blon banwoŋ ti uniw, awalana uniw unfooyuŋ ubeeka. Wi wi ašaŋ atool pya Yerutalem.

Fawul akak Yerutalem

²⁶ Wi *Fawul abanuŋ Yerutalem, ado na pnaakiir na baŋaŋar Yetu kē baŋaŋ mēnŋ bašē ti a, ŋiki baanhfiyaar aji akak aŋaŋ Yetu na

† 8:32 Baji bapuunk ŋkaneel, kajej pfaal kaŋiirna ilaaŋ.

* 9:25 Pkaar pawo kacak kaweeŋ.

10

manjoonan. ²⁷ Ké Barnabat ašé yeenka wal mēnt, adiimana *banjañan. Wi wi abaan akakalēš baka jibi Fawul ayiti na Ajugun ŧi bgah, ké aŧiini na a, na jibi aŧupun na mntēn utup wi Yetu du Damat. ²⁸ Wal mēnt ké ašé bi duka duka ŧi pñaay na baka ŧi Yerutaleman aŧup na mntēn utup wi Ajugun. ²⁹ Aji ŧiini na *bayuday banjaan baŧup *ugrek, kater na baka, ké bukuŋ bašé do na pba na a. ³⁰ Wi baŧašar Yetu bameeñ uko wañ ašé ŋooŧa ubeeka wi Kaytaraya, ké dul di di bayaan adolna ké aya ubeeka wi Tartut.

³¹ Pntuk pi banfiyaaruñ Yetu pawo wal mēnt ŧi bnuura ŧi utaaŋ wi *Yuda bti, ŧi *Galilay na ŧi *Tamariya. Payaha ya kadun ŧi ptiink Ajugun. *Uhaaš wi Našibaŧi utēñtēn banfiyaaruñ Yetu, ké baktiink Ajugun, abot atuma tum na ŋnuur nuur.

Fimoñ Piyeer ajeban Ayne du ufēŧ wi Luda

³² Ké wal mēnt, Fimoñ Piyeer, jibi ajaan añaay na bañaan, ašé wala du banfiyaaruñ Yetu banfēŧuñ du Luda. ³³ Aŧēnk da ŋiint alon i bajaan bado Ayne anŧakmi awo ŧi kališa ŋšubal bakreñ. ³⁴ Ké Fimoñ Piyeer ašé jaka : « Ayne, Yetu ajebanu, naŧiin iboman kališa ki nu bdidi'u! » ké anaŧa ŧi dko mēnt. ³⁵ Bañaan bti biki Luda na biki ufēŧ wi Faron wi bawinuluñ, ašé fiyaar Ajugun.

Fimoñ Piyeer anaŧan Tabita ŧi pkeŧ du ubeeka wi Yope

³⁶ Ŋaaŧ alon naŧašar Yetu i bajaan bado Tabita (katim kañ kawoon ŧi utup *ugrek Dorkat: dawoon ubata) awo du ubeeka wi Yope. Awo ŋaaŧ anjoobi bkw, aji ŧēnka ŧēnk bajuuk, kado bnuura. ³⁷ Amaak ŧi ŋnuur mēnt aket. Wi bañowuñ puum ašé jej pa apayan du meeŧ di bko duuŧ. ³⁸ Jibi Luda dañogun na Yope, baŧašar Yetu ké batiink ké Fimoñ Piyeer awo da, ašé yil da biint batēb aji na baka baya baji na a abi hēnkuñ. ³⁹ Anaŧa ŧi dko mēnt aya na baka. Wi abanuñ, badola ké apaya bko duuŧ. Baat bayoŧ bti banaŧ ŧi kadunul awooni abot ayuuj imiša yi Tabita abiiñ alēt wi ahojuñ na baka. ⁴⁰ Fimoñ Piyeer ado ké bapēnan bañaan bti, ašé ŋup añehan Našibaŧi. Wi awuŋsiin ataañ na puum ašé ji : « Tabita naŧiin. » Ahaabēš kēš, ké wi awinuñ Fimoñ Piyeer, ašé naŧa aŧo. ⁴¹ Fimoñ Piyeer ké ašé wala kañen aŧēnka pnaŧa, ašé du baat bayoŧ, na banfiyaaruñ bandukiñ adiiman baka ké awo najeb. ⁴² Bañaan bti ŧi Yope batiink uko unŧēpuñ, ké batum bakak afiyaar Ajugun Yetu. ⁴³ Fimoñ Piyeer afēŧ du Yope ajon du uko ŋiint alon nalemp injan anwoon katim ki Fimoñ.

Korneliyut awin uwanjuŧ du Kaytaraya

¹ Ŋiint alon i bajaan bado Korneliyut, awo ŧfa du ubeeka wi Kaytaraya, awo naweek i bangoli iñeen-week du pntuk pandu'aniin Itali. ² Ŋiint an aji dēman akuŧ afiyaar Našibaŧi ul na biki katohul bti. Aji ŧēnk bajuuk *bayuday abot aji ŋehan Našibaŧi unu-ur undoli. ³ Unuur ulon na pnak, kaya ŋwoori ŋwajanŧ, Našibaŧi ahaabša kēš ké awin bnuura *uwanjuŧ wi Našibaŧi ulon ké ubi aneej du katohul ašé ji na a : « Korneliyut! » ⁴ Ké Korneliyut ašé jaban uwanjuŧ kēš, alēnk ašé teem wa aji : « Ajugun we wa ba? » Ké uwanjuŧ ušé teema aji : « Našibaŧi atiink pñehan pi nu akuŧ awin bnuura bi ijaan kdo bajuuk, aanŧilmi'u. ⁵ Hēnkuñ yilan biint balon du Yope ido ŋiint anwoon Fimoñ andu'aniin Piyeer, abi. ⁶ Awo nayaanŧ i ŋiint alon anwoon Fimoñ kak ašé wo nalemp injan, anfēŧuñ du kakab bdēk. »

⁷ Wi uwanjuŧ unŧiiniñ na a uyahan ya, ké ašé du balemp batēb biki katohul na nangoli alon ŧi biki ašihuñ anfiyaaruñ Našibaŧi maakan, abot aji lemp du uko Korneliyut. ⁸ Aŧup baka uko unŧēpuñ bti ašé yil baka ké baya Yope.

⁹ Wi unuur ujintuñ, ké bayili bakya na bgah, adoo ŋog Yope. Fimoñ Piyeer apaya wal mēnt ŧi ušaŋ* añehan Našibaŧi, wal mēntan unu-ur udiini. ¹⁰ Ké ubon ušé de a ké anjal pde. Wi bawoon ŧi pjuña, Našibaŧi ahaabēša kēš ké ašé mara mara awin ¹¹ baŧi ké bawo bhaab, ké uko ulon ušé wala ŧi mboš, unnaami kaloona kaweek kantananiñ ŧi imbiint ibaakēr. ¹² Ŋntaam ŋi katoh na ŋi uŧeeh bti, ŋankpuliñ na ŋankyiŧuñ, ŋawo ŧi ka meeŧ. ¹³ Ké ašé tiink pdiim plon ké pakjaka aji : « Fimoñ Piyeer, naŧiin, ŋiñan ŋa, ide. » ¹⁴ Ké ašé teem aji : « Ajugun, nin! Wi mbuknaaniñ, mēmbaan kadeha uko wi *Bgah baneenanuñ kēme uko uŧop ulon. » ¹⁵ Ké pdiim pakak ajaka : « Uko wi Našibaŧi adinanuñ ŋaan ade, mēnt iwi iwoon kaji uŧopi. » ¹⁶ Pdiim paŧiini na a hañ ŋyaaš ŋwajanŧ, ké kako kašé pula, akak baŧi.

¹⁷ Ahum kašal uko wi Našibaŧi anjalun kaŧupa, ké bayili biki Korneliyut bankrabuñ uko Fimoñ nalemp injan bašé wuj ŧi plēman. ¹⁸ Bahuuran kameena me Fimoñ andu'aniñ Piyeer awoha nayaanŧ i katoh mēnt.

¹⁹ Fimoñ Piyeer ahum kašal uko wi awinuñ, ké *Uhaaš wi Našibaŧi ušé ji na a : « Biint bawajanŧ buk bukuñ ala'u. » ²⁰ Waliin hēnkuñ igakandēr na baka naya, išé iwut kaŧaaf nin ukoolan, ŧiki ŋi dyluñ baka. ²¹ Ké Fimoñ Piyeer awala ayit na bañaan mēntan. Aji na baka : « Nji wi. Dwoon

† 9:37 Wal mēntan, baji baniuñ itoh, kapaf, imeeŧ ilon kawo bko duuŧ. * 10:9 Itoh iji iwo na dko dlon du bko duuŧ, dandaanuñ, di ŋaan ahiniñ kaŧo, kēme kapint.

ñaan i naklaan. We utjanaan? »²² Bateema aji : « Naweek i bangoli, Korneliyut, ñaan natool, anfiyaarun Naşibaţi, k  bayuday bti bamagana, ayilun un. Uwanjuţ wi Naşibaţi ulon ujakuŋ na a aji awo kadu'u du kato- hul katiinku iţupa uko wi iwoon kaţupa. »²³ Fimoŋ Piyeer aneejan baka   katohul, ado baka k  bawo bayaant biki nul.

Wi nfa mambanun, k  Timoŋ Piyeer a  gakand r na baka, ul na bañaan balon biki Yope banfiyaarun Yetu.²⁴ Aban Kaytaraya na baka   unuur ut bant n. Korneliyut adu bayit l na banohul biki kaţ b, k  ba o py- oonk baka.²⁵ Wi Timoŋ Piyeer abanun   katoh, Korneliyut k  a  na a   dko m nt aya ayit na a, ajot   iho ul, ad mana.²⁶ Fimoŋ Piyeer ajaka : « Na iin » a   nka k  ana aa, abaa ji na a : « Nji dwo  aan naj n ji iwi. »²⁷ A ini na a, a  n e, awin bañaan batum ban oon a  ji na baka :²⁸ « Name k  pnaakiir na banwoon baanwo bayuday, k me p o na baka paneenan   nja bayuday. » K  Naşibaţi a  dol n nji   uleef wi naan, k  nyikr n k  pnaakiir na  aan anwoon aanwo nayuday paanwu i.

²⁹ Ukaan k  wi idu' nun, k  mbi kabi bi, b  m ntaaf  aaf nin ukoolan. D al h nkuŋ kame uko wi iduurni.³⁰ Korneliyut k  a  teema aji : « Udo  nuur  wajant, ji woori wi nji kaţupun na iwi h nk, ka og  woori  wajant  i pnak, d o a han Naşibaţi du ka- toh ki naan. K   aan alon anknuurun a  mara mara ap n   kadun ki naan³¹ ajak n : "Korneliyut, Naşibaţi atinku akut ales jibi ijaan k nk bajuuk.³² Yilan keeri du Yope baya bado  iin  anwoon Fimoŋ andu'aniin Piyeer abi  i. Awo nayaant i katoh ki Timoŋ nalemp injan an  un du kakab bd k." ³³  i dko m nt, k  nyil k  badu'u, k  idinan abi a nkun  i. H nkuŋ   o   kadun ki Naşibaţi un bti, katiink iko bti yi Ajugun ajakuŋ ibi iţupun. »

Fimoŋ Piyeer a up Korneliyut na bayit l U up Ulil Unuura

³⁴ K  Timoŋ Piyeer a   ini na bañaan aji : « Dbaan ayikr n k  Naşibaţi aanji pa  er. ³⁵ K   i utak undoli woli  aan afiyaara akut a a  bgahul aji wo na a. ³⁶ Awul utup wi nul bañaan biki *Itrayel : *U up Ulil Unuura wi mnjeeh  i Yetu *Krittu, ul anwoon Ajug bañaan bti. ³⁷ Name iko in  un bti  i *Yuda ; ijunna *Galilay, wi *Yowan a iniyaanun *batit mu aba. ³⁸ Name Yetu m nt amp nnun *Nataret, nawin jibi Naşibaţi adatulun awula *Uhaa  wi nul na phina. Name kak k  a aay na dko bti ado bnuura, ajeban bañaan biki *Untaayi Uweek uknooranun,  iki Naşibaţi awo na a. ³⁹ K  nja  wo bamaar biki uko wi adolon bti  i Yerutalem na utak wi *bayuday bti. Ul, i bafinun wi bapanulun  i pmul.

⁴⁰ Ul, Naşibaţi ana ana  i pke   i unuur uwa- jant n a  diimana bañaan. ⁴¹ M nt bañaan bti bawinulun, un  a  biki Naşibaţi ajonun ndati, aji  wo bamaar, un  ndaanun akut ade na a, wi ana in  i pke . ⁴² K  a   i na un   up bañaan uko wi  maarun; Ul kak i i Naşibaţi adatun aji awo naway   b up i bañaan bajeb na bank un. ⁴³ Ul kak Yetu i i *ba upar Naşibaţi bti baktiiniyaanun wi bajakuŋ:  aan anfiyaarulun,  i mnhina mi Yetu m nt ipekadu yi nul iji ip n bti. »

Uhaa  wi Naşibaţi uwala  i banwoon baanwo bayuday

⁴⁴ Timoŋ Piyeer ahum kakakal   iko yun, k  *Uhaa  wi Naşibaţi u  wala  i bañaan bti banktiinkun utup wi nul. ⁴⁵ *Bayuday ban- fiyaarun ba n ooanulun ba on ar maakan, wi bawinun k  Naşibaţi adoo  en banwoon baanwo bayuday Uhaa  wi nul,  iki ⁴⁶ batiink baka, k  baktup   up  mpa i akut ad man Naşibaţi. Fimoŋ Piyeer akak a ini na baka aji : ⁴⁷ «  aan alon akak ahinan kaneenan bado bañaan biki *batit mu i? Bukal banyeenkuŋ Uhaa  wi Naşibaţi ji nja. » ⁴⁸ Piyeer ado k  bado baka batit mu  i katim ki Yetu, k  bañaan bakak a ehana aji a o da  nuur  lon.

11

Fimoŋ Piyeer akakal   biki Yerutalem uko wi awinun

¹ *Banja an na banfiyaarun Yetu bti banwoon  i *Yuda batiink k  banwoon baanwo bayuday badoo kak afiyaar U up wi Naşibaţi. ² Wi Fimoŋ Piyeer akakuŋ ubeeka wi Yerutalem, *bayuday banfiyaarun k  ba    oman na a aji : ³ « Ibaa do do hum adoo nee  i itoh yi banwoon baanwo bayuday, ade na baka ba? »

⁴ K  Timoŋ Piyeer a  jun pkakal   baka bnuura iko jibi i  eparun du ujuni. ⁵ « Dbi wo du ubeeka wi Yope a han Naşibaţi, k  a  haab aan ke  k  nwin uko ulon k  uwal- naana ba i, uwo wo ji kaloona kaweeek kan- tananiin  i imbiint ibaak r, k  kabi awala aban  i nji. ⁶ Djaban ka ke , a  win  i ka meet  ntaam  i katoh na  i ut eh bti,  anjaan  apula na  anjaan  ayit, ⁷ a   iink pdiim plon k  pakji na nji : "Fimoŋ Piyeer, na iin, finan  a, idel!" ⁸ K  nteem pa aji : "Ajugun, nin! Wi mbuknaaniin, uko wi bgah baneenanun k me uko utop ulon uumba n kaneejar n mntun." ⁹ K  pdiim pakak ap na ba i aji : "Uko wi Naşibaţi adinanun pde, m nt iwi iwoon kaji u opi." ¹⁰ Udo han  yaa   wajant, k  iko bti i   kak ba i. ¹¹  i dko m nt, k  biin  bawajant balon biki bayilnun ubeeka wi Kaytaraya ba   ban  i katoh ki  woon. ¹² *Uhaa  wi Naşibaţi k  u   jak n wutan ka aaf nin ukoolan, yaan na baka. Bañaan banfiyaarun paaj k  bagakand r na nji k   ya du uko Korneliyut. ¹³ K  a  kakal  sun

12

jibi awinari *uwanjut k  ubi aneej du ka-
tohul a   ji na a : "Yilan  naaŋ aloŋ du
Yope ido  fimoŋ andu'aniin Piyeer abi  i,
14 aluŋ ka upu n up nankluŋ kabuuranu iwi
na biki katohu." 15 Djaka jak djun b up,
k  Uhaa  wi Na iba i u   wala  i baka jibi
ubiin awala  i un du kateeku. 16 K  n  
le  wal m nt u up wi Ajugun, wi abiin a up
aji : "Yowan abattaar na meel, k  an, na  
luŋ kayeenk *batitmu bi Uhaa  wi Na iba i."
17 Woli Na iba i a en ba aaŋ biki aliŋan na
un wi n ka uŋ  fa afiyaar Yetu *Krittu Aju-
gun, woon nji nandayanaan i, dhilanuŋ ka-
neenan Na iba i ado uko wi a aluŋ? »

18 Wi batiinkuŋ haŋ a   walan n haa ,
ad man Na iba i aji : « Manjoonan ma keeri,
banwoon baanwo bayuday bahil kakak du
Na iba i kaku  kaka ubida wi manjoonan,
Na iba i a enuŋ baka wa. »

*Kabuka ki pntuk pi banfiyaaruŋ du An-
tiyoka*

19 Wi Tefan ake uŋ k  ba   kak ahajan
banfiyaaruŋ, k  baways ri. Balon baya ado
ban utaak wi Feniti, k  balon baya te unjiw
wi Kiprut, k  balon baya kak te ubeeka
wi Antiyoka, a   jukanaara *bayuday  a i
*U up Ulil Unuura. 20 K  banfiyaaruŋ balon
banwoonuŋ Kiprut na Kuren ba   ya An-
tiyoka a up banwoon baanwo bayuday kak
U up Ulil Unuura. 21 Mnhina mi Ajugun
man enk baka k  ba aaŋ batum bafiyaar
aku  akak du Ajugun.

22 Wal wi biki pntuk pi banfiyaaruŋ pi
Yerutalem batiinkuŋ iko yaŋ, k  ba   do
Barnabat k  aya Antiyoka. 23 Wi abanuŋ,
alilan maakan  iki awin bnuura bi Na iba i
 i ba aaŋ biki ubeeka m nt a   ji na baka
bataman  i pfiyaar Ajugun  i it b yi baka.

24 Barnabat awo  naaŋ najoob bkow
an umuŋ na *Uhaa  wi Na iba i, aku  afiyaar
Ajugun, k  ba aaŋ batum bafiyaar aku 
akak  i Ajugun.

25 Barnabat aya wal m nt Tartut pla Fawul.

26 Wal wi awinuluŋ a   kak na a  i Antiyoka.
Wi wi ba aaŋ a o  i pntuk pi banfiyaaruŋ
man an puŋ u bal up b bukal bat b ajukan
ba aaŋ batum. K   i Antiyoka m nt di di
bajunnuŋ pdu ba a ar Yetu aji « baritton. »

27  i n nuur m n an n uŋ, k  *ba upar
Na iba i balon bawoona Yerutalem aya
Antiyoka. 28 Aloŋ  i baka i katim ki Agabu , i
Uhaa  wi Na iba i uneejuŋ k  a   na a, a up
baka aji ubon uweek uluŋ kawo  i umundu
bti (k  wul ubiin awoha  i wal wi p ih pi
Klodiyyut). 29 Wal m n an k  ba a ar Yetu
biki Antiyoka ba   tiinkar aji andoluŋ awul
uko wi ahilanuŋ ka  nkna banfiyaaruŋ biki
utaak wi Yuda. 30 K  h nk di di badoluŋ,
Barnabat na *Fawul k  baya wul baweeke
biki pntuk pi banfiyaaruŋ itaka yi bajuntuŋ.

Herod Na ih ahajan banfiyaaruŋ Yetu

1 Wal m nt *Herod na ih akak  i phajan
banfiyaaruŋ Yetu balon. 2 Ado k  bafin
*Yakob naweeke *Yowan na kakej. 3 Wi
awinuŋ k  waŋ ulil *bayuday a   taman,
ado k  bamob  fimoŋ Piyeer (uwo  i wal
wi *ufettu wi ipoom inda ). 4 Wi amobuŋ
 fimoŋ Piyeer, ado k  bawata ukalabu  a    u
bangoli, k  baji balu ar babaak r babaak r
pye a. Aŋal karuhnaana  fimoŋ Piyeer  i
kadun ki ba aaŋ bti woli *ufettu wi mnjeeh
u pi. 5 H nk, k  batuh  fimoŋ Piyeer aye a
bnuura. Wal m nt k  banfiyaaruŋ ba  
 nehan maakan Na iba i pa a.

6  i utejan un aanuŋ unuur wi Herod a uŋ
pluŋ kado *uruha wi  fimoŋ Piyeer, k  awo
 i ptoof pi bangoli bat b a oy nt. Batana
na mnkorentu, k  bayeŋ balon bakak ana 
 i pl man pi ukalabu . 7  i dko m nt, k 
*uwanjut wi Ajugun u   bi, k  ukalabu 
ukak ajeeh maakan. Uwanjut ukob koban
 fimoŋ Piyeer  i kantaagan ahuma a   ji na
a : « Faraan ina a! »  i wal m nt, k 
mnkorentu man   p nna  i i en yi  fimoŋ
Piyeer ajot. 8 Uwanjut k  u   ji na a : «
Na iin ibomand r! » k   fimoŋ Piyeer ado
jibi ujakuŋ. K  uwanjut ukak ajaka : « Jejan
bayeti bi nu, ita  n. » 9 Bap n  i ukalabu 
k   fimoŋ Piyeer ak a  uwanjut aamme aji
uko unkt puŋ h nk, uwo manjoonan, a al aji
a aafi  aafi. 10 H nk k  ba  p bayeŋ bateek,
a  p bat bant n, a   ban du pl man pweeke
pntak panwujun du ubeeka. Pl man pa-
haab a bdiid pa,  i kadun ki baka. Bap n
a  p na bgah blon ;  i dko m nt, k  uwanjut
u   neem.

11 Wal m nt, k  uhaa  u   kak na  fimoŋ
Piyeer k  a   ji : « Dbaaŋ ayikr n h nkun,
manjoonan ma. Ajugun ayil uwanjut wi
nul, abuuranaan  i phina pi Herod, na  i iko
iwu aan bti yi bayuday ba aluŋ pdol n. »

12 Wi  fimoŋ Piyeer a al n nuŋ u  m nt,
a   tool aya du uko *Mariya anin Yowan
andu'aniin Marku . Ba aaŋ batum bayit
da a nehan Na iba i. 13 Akob  i pl man, k 
nalemp  naa  aloŋ andu'aniin Rode a    og,
ahepar  naaŋ ankobuŋ. 14 Ayikr n pdiim
pi  fimoŋ Piyeer a   lilan maakan, aando
haab   pl man, a i akak meet aji na ba aaŋ:
«  fimoŋ Piyeer a! Awoon du pl man, du bdig. »
15 K  ba   teema aji : « Iwi iyilaa » k  ul a  
m bana  i u up wi nul, k  ba   kak ajaka : «
Om uwanjut wi nul wa? »

16 Wal waŋ bti,  fimoŋ Piyeer awo  i pkob  i
pl man. Banfiyaaruŋ Yetu bahaab  , awina
a    no ar maakan bukal bti. 17 An t baka
ka en bayompna, a   kakal   baka jibi Aju-
gun adoluŋ te k  adoo p n du ukalabu . A  
ji na baka « Nayaan na up uko m nt Yakob,

na banfiyaarun bukundu. » Wi abaan, aşê kak aya dko dmpati.

¹⁸ Wal wi unuur ujintun, bangoli bañonjar maakan aşê hepar dko di Timon Piyeer abaan aya ya? ¹⁹ Herod atu bañaan pla'a, kē nin aloy aanwina win. Wi aheparun bayen, aşê do kē bafin baka. Wi uko warj utēpun, kē Herod aşê pēn du utaa wi *Yuda aya ado ḡnuur ḡlonj du ubeeka wi Kaytaraya.

Pkeḡ pi Herod Naḡih

²⁰ *Herod adeebaḡer bnuura wal mēnt bañaan biki ḡbeeka ḡi Tir na Tidonj, kē başê tiinkar aji baya kawina. Bajunna aḡiini na Blattut, nalempar Herod aloy i ahaḡun, awat ḡi ppoolan na a. Wi babaan aşê ya du Herod, akooḡa aba na udeeb, bateer. Uko ude wi baka uji uwoona du utaa wi Herod Naḡih.

²¹ ḡi unuur wi Herod adatuḡ, ul ḡi uleeful, awohara imiḡa yi pḡih aḡo ḡi ḡḡij pi pḡih, aşê ḡiini na bañaanj, ḡibi ajonun kado. ²² Bañaanj kē başê maagaḡena maakan aji : « Mēnt ḡnaan najēn akḡiiniḡ ḡēnk, naḡibaḡi nampoḡi a! » ²³ ḡi dko mēnt kē *uwanḡut wi Ajugun uşē koba, ḡiki aandēman Naḡibaḡi. ḡNkut ḡajota kayinj, kē akeḡi.

²⁴ Kē bañaanj banfiyaarun Uḡup wi Naḡibaḡi akut atiiḡ wal başê tuma tum pya. ²⁵ Wi bi Barnabat na *Fawul, babaan ulemp wi babiinj pdo ḡi ubeeka wi Yerutalem, bapēn da, aşê ya na *Yowan andu'aniḡ Markut.

13

Barnabat na Fawul baya kayili

¹ Du Antiyoka, uka ḡfa ḡi pntuk pi banfiyaarun, *baḡupar Naḡibaḡi na *bajukan Bgah : Barnabat, Timeyon andu'aniḡ najēnal, Lutiyut i Kuren, Manayeen nanoh i kpoḡi *Herod Naḡih i *Galilay, na *Fawul. ² Unuur ulonj wi bawoonj ḡi pdēman Naḡibaḡi abot ayiman, *Uhaaş wi Naḡibaḡi kē uşē ḡi na baka : « Nadatan Barnabat na Fawul babi bawo wo ḡi ulemp ḡaḡ unkaanj kē ndu baka. » ³ Wi bayimanun akut aḡehan Naḡibaḡi, aşê paf baka iḡen ḡi ikow, awutan baka kē bayaa.

Barnabat na Fawul baḡup Uḡup Ulil Unuura du unḡiw wi Kiprut

⁴ ḡibi *Uhaaş wi Naḡibaḡi uyilun baka ḡēnk, Barnabat na *Fawul baya du ubeeka undu'aniḡ Teluka, dul di di bajejnun ulantu, aya unḡiw wi Kiprut. ⁵ Wi babanun ubeeka wi Falamina aşē jun pjukan Uḡup wi Naḡibaḡi ḡi *itoh iḡehanaani yi bayuday. Bawo na *Yowan Markut, kē akḡēnk baka.

⁶ Kē wi bamuurun unḡiw bti, adoo ban ubeeka wi Pafot, aşē yit da na ḡnaan nayaamu i bajaan bado Bar-Yetu, awo nayuday aşē ḡi homp kaji ul awo *Naḡupar Naḡibaḡi. ⁷ ḡNiinḡ mēnḡan unḡ awo du uko Fergiyut Pawulut nantuḡa i unḡiw anwoon

ḡnaan natit. Nantuḡa unḡ ado kē badu Barnabat na Fawul ḡiki aḡal ḡtiink Uḡup wi Naḡibaḡi. ⁸ Kē Elimaat nayaamu (ḡēnk dawoon katimul ḡi *ugrek) aşē pok uko mēnt wun, aanḡal nantuḡa awuḡēş uşal. ⁹ Kē Uhaaş wi Naḡibaḡi uşē neej wal mēnt atum ḡi Fawul – i bakaanj aji bado *Pawulu ; – ajaban Elimaat kēş, aşē jaka : ¹⁰ « Iwi, iwo ḡnaan antumun kaguuru na mnlafren, abuk *Untaayi Uweek! Anwoon aanḡal ḡḡēp ḡi bgah, lum di di ibaan aḡañan ḡañan pdo kapēnan bañaanj ḡi bgah btool bi Ajugun ba? ¹¹ Tenan ḡēnkun Ajugun aḡaan akobu, ikak nakuul, iinkak awin bnuur te ḡnuur ḡlonj ḡadoo ḡaḡēp. » ḡi dko mēnt, kēş kafēl na Elimaat, kē akfooy na dko ala ḡnaan nañooḡa. ¹² Nantuḡa i unḡiw aḡiyaar Yetu wi awinun uko unḡēpun, akak aḡonjar maakan ḡi pjukan pi uko wi Ajugun.

Pawulu na Barnabat bajukan Uḡup Ulil Unuura du Antiyoka di Pitidi

¹³ *Pawulu na batēntul bajej ulantu du ubeeka wi Pafot, pya ubeeka wi Perga unwoon ḡi utaa wi Pamfili. *Yowan Markut aduk baka da awuḡa akak Yerutalem. ¹⁴ Kē bukal başē ḡuḡa ḡi bgah bi baka. Bamuur Perga aya aban ubeeka wi Antiyoka du utaa wi Pitidi. ḡi *unuur wi pnoorfēn wi bayuday, kē başē neej du *katoḡ kaḡehanaani aḡo. ¹⁵ Wi baleyiirun ḡlibra ḡi *Bgah bi Moyit, na ḡḡup ḡi *baḡupar Naḡibaḡi, kē baweek biki katoḡ kaḡehanaani başē do kē bahepar baka aji : « Batēnt naan, nakale uko uḡup unhilanun katēḡḡēn bañaan biki bti, naḡoḡ katiinkana. » ¹⁶ Pawulu kē aşē naḡa, anēḡ baka kaḡen, aşē ḡi : « An bañaanj biki *Iḡrayel na an bti nandēmanun Naḡibaḡi, natiinkan. ¹⁷ Naḡibaḡi i pntaali pi nun, pi Iḡrayel, adat başinun, adēman pntaali pi baka, wi bawoonj bayaanj du utaa wi Ejiptu. Apēnan pa du Ejiptu kak ḡi mnhina mi nul. ¹⁸ Awo na başinun du *pndiiş ḡşubal iḡeen ḡbaakē, alemp na baka. ¹⁹ Awet ḡraaşa paaj na ulonj ḡi utaa wi Kanaan, ajeḡ mbōş awul babukul biki Iḡrayel, ²⁰ uko warj udo ḡşubal iḡeen-week ḡyaaş ḡbaakē na iḡeen kaḡēen (450).

« Wi warj utēpun, kē aşē wul baka baweek te wal wi Famiyel Naḡupar Naḡibaḡi abiiḡ abi. ²¹ Wi wi başaanj ahepar Famiyel pka naḡih, kē Naḡibaḡi awul baka *Fawul abuk Kit i pşini pi Benyamin, kē aḡih baka ḡşubal iḡeen ḡbaakē. ²² Wi abiiḡ apēnan Fawul, aşē ḡu *Dayiḡ ḡi pşih. Ul Dayiḡ mēnt, ḡēnk di di Naḡibaḡi aḡiiniḡ uko wi nul, aji :

“Dwin ḡi Dayiḡ abuk Yete, ḡnaan i uhaaş naan unḡalun, dme kē ahil kalun kado unḡal wi naan bti.”

²³ ḡi pşini pi nul pi pi Naḡibaḡi awulun ḡrayel Yetu, *Nabuuran Bañaanj, ḡibi abiiḡ ahonj ḡfa. ²⁴ Yowan, ambiin ḡyetu uteek, ajukan ḡi

Itrayel bti pwut pjoban na pyeenk *batitmu.
 25 Yowan ji abi ado kaba ulemp wi nul, aji na baka : “Naşal aji dwo in ba? Nji mēnwō ñaaj i naşaluŋ aji dwoo, natenan, aloŋ aluŋ kabi ti kafet ki naan, i mpoŋuŋ maakan pŋup kafēñeşa šapaat.”

26 « An batēŋ naan, an biki pntaali pi *Abraham na an bti, nandēmanuŋ Naşibaŋi : nja biki Naşibaŋi awuluŋ uŋup wi mbuur.
 27 Bañaan banfētun du Yerutalem na baweek biki baka, baamme kē Yetu awoon Nabuuran Bañaan. Kē baankak ate nŋup ŋi baŋupar Naşibaŋi ŋi bajaan bapiban baka ti unuur undoli wi pnoorfēn, ašē baañşaan pdo jibi ujakuŋ wi baŋuun pbi kafin Yetu. 28 Baanka uko utapara ašē ji na *Pilāt ado bafinā. 29 Wi baŋēpanuŋ iko bti impiitaniin ŋi a, bawalana ti kŋut, ahetana du bhēr. 30 Kē Naşibaŋi ašē naŋana ti pkeŋ. 31 Yetu ado ŋnuur nŋtum ŋi ajaki pēn kawinana ti bañaan bangakandēruŋ na a undiimaan, du ūtaak wi *Galilay te du ubeeka wi Yerutalem ; kē bukuŋ mēnŋan bawoon hēnkuŋ bamaar biki nul ti bañaan biki Itrayel. 32-33 Kē un nŋē bi bi pŋijan *Uŋup Ulil Unuura : uko wi Naşibaŋi abiiŋ ahon başinun ŋfa ado wa hēnkuŋ pa nja, ŋnwoon babuk baka, wi anaŋanuŋ Yetu ti pkeŋ. Hēnk di di bapiitun ŋi ulibra wi pñaamarēn, aŋup ŋi kañaam katēbantēn aji :

“*Iwi iwoon Abuk naan ;*

Nŋa di, dkak Şaas.”^o

34 Naşibaŋi atar aŋup kē aluŋ kanaŋana ti pkeŋ, nin aankluŋ kawuta apuŋ. Aŋup aji hēnk :

“*Dluŋ kawulan na manjoonan iko inuura in-*

yimanuŋ,

yi nhoŋuŋ Dayiŋ.”^o

35 Ukaan kē bapiit kak aji :

“*Tinkluŋ kawut ñaan nayimanaan i nu apuŋ.*”^o

36 Dayiŋ ul ti wal wi nul, wi adoluŋ unŋal wi Naşibaŋi ašē piinŋ aket, kē bamoya na başin kē apuŋi. 37 Bē i Naşibaŋi anaŋanuŋ ti pkeŋ, aampuŋi. 38 An bayiŋ naan ŋbi bi pŋupan name kē Yetu akaan kē ipekadu ihil kapēn. Ti katim ki Yetu ki ki baŋupanaŋ pbuur ti ipekadu ; 39 ti katim ki nul ki ki ñaan anhaŋuŋ akbuurnuŋ ti ipekadu bti yi *Bgah bi Moyit bawoon baanhilan aburanan. 40 Nalipariin, uko wi baŋupar Naşibaŋi bajakuŋ uluŋ udolan, baji :

41 “*Natenan an babeeh iko,*
nañonŋarēn, naşoşa, naba.

Ťiki, ti ŋnuur ŋi nawoon ŋi, dluŋ kado uko

uweek

wi nameeŋ woli baŋup ŋup ñaan wa, aank-

fiyaar.”^o

42 Wi Pawulu na Barnabat bakpēnuŋ ti katoh kañehanaani, bañaan bukuŋ bakooŋ baka baluŋ bakak, ti unuur wi pnoorfēn unkmibiin baŋiiniyaan kak uko wi baŋupun. 43 Wi bañaan bawayşēruŋ, batum ti baka, bayuday

na baloŋ bankakuŋ ti Bgah bi Moyit, baŋaş Pawulu na Barnabat. Kē bukal başē ŋiini na baka atēŋŋēn pa bajuŋa ti bnuura bi Naşibaŋi.

Pawulu na Barnabat bajukan banwoon
baanwo bayuday

44 Wi *unuur wi pnoorfēn ukaan aban, ubeeka bti ubi ayit atiink uŋup wi Ajugun.

45 *Bayuday bakuj baka wi bawinuŋ pntuk pi bañaan pun, ašē laŋ uko wi *Pawulu akjakuŋ, akak akara. 46 Pawulu na Barnabat kē başē taman maakan ajukan na mntēŋ aji : « An biki bañaan bawoon lah kajukan Uŋup wi Naşibaŋi duna. Kē wi naşaan apok wa, aşal aji naantaan na pka ubida wi mnto, ŋwutan ŋuŋ kaya du banwoon baanwo bayuday. 47 Uko warj wi wi Ajugun ajakuŋ ŋwo i kado :

“*Ddolu kē iwo bjeehi bi banwoon baanwo*

bayuday,

ihilna iŋŋi umundu bti du mbuur.”^o

48 Wi banwoon baanwo bayuday, batiinkuŋ uko mēnt, balilani, abot adēman uŋup wi Ajugun. Kē biki Naşibaŋi adatuŋ bti pa ubida wi mnto, bafiyaari. 49 Uŋup wi Ajugun umeetana ti ūtaak wuŋ bti.

50 Bayuday kē başē wuuk wal mēnt baaŋ bayok baloŋ bandēmanuŋ Naşibaŋi, na bantohi biki ubeeka, kē baklaŋ Pawulu na Barnabat. Kē bawuuk bañaan kē bakak ahajan baka, adoo dook baka ti ūtaak.

51 Kē Pawulu na Barnabat başē dan daran pdepalēn ti ihoŋ yi baka adiimanaan uedeb wi baka, ašē tool aya ubeeka wi Ikoniyum.

52 Banfiyaaruŋ biki Antiyoka kē başē tum wal mēnt na mnlilan na *Uhaaş wi Naşibaŋi.

14

Pawulu na Barnabat baŋup bañaan biki
Ikoniyum Uŋup Ulil Unuura

1 Du ubeeka wi Ikoniyum kak bi *Pawulu na Barnabat baya, aneej du *katoh kañehanaani ki bayuday aŋiiniyaan uŋup wi Naşibaŋi bnuura, jibi babiin ado ; kē bañaan batum, *bayuday na banwoon baanwo bayuday, bafiyaari.

2 Bayuday bampokuŋ pfiyaar Yetu kē başē kak awuuk banwoon baanwo bayuday kē babot aşoor banfiyaaruŋ. 3 Uko mēnt unneenan bi Pawulu na Barnabat baŋo da ŋnuur nŋtum bado kaŋup uko wi Ajugun na mntēŋ mi awuluŋ baka, kē ul akak adiiman kē uŋup wi baka untaanun na bnuura bi nul ujoonani, wi awuluŋ baka phina pi pdo iko iñonŋarēnaan na mlagre. 4 Bañaan biki ubeeka bti bakak apaŋ, baloŋ bawo na bayuday kē baloŋ bawo na *banjañan.

5 Kē banwoon baanwo bayuday na bayuday, na baweek biki baka başē tiinkar aji bahajan banjañan katap baka mmlaak kafin.

⁶ Wi banjañan bameeñ uşal wi baka, bañi aya Littra na Derbe, ñbeeka ñi utaak wi bajaan bado Likanoya, na ñfēt ñaññoğun da, ⁷ aya aţupa ŷup da *Uţup Ulil Unuura.

Pawulu na Barnabat baţup Uţup Ulil Unuura du Littra na Derbe

⁸ Niinţ alon awo tfa du Littra anţakmi ihoţ, aji bi wo wo ti dko dloolan, aambaan kapoşa, ŷiki abuka buka hañ ; ⁹ aţo atiink *Pawulu. Kē Pawulu aşē jabana kēş, awin kē afiyaar pfiyaar panhinanun kajebana. ¹⁰ Wi wi adolon pdiim pweek adu'a aji na a : « Nañin inaţ iliinţ ti ihoţ! » Kē ñiinţ alut anaţ; abi kapoş poş.

¹¹ Wi bañaan bawinun uko wi Pawulu adolon, kē başē huuran na uţup wi baka wi Likanoya aji : « Başibaţi biki nun bakak bañaan bajēn, awala ti un » ¹² Wal mēnţ, kē başē ŷu Barnabat katim ki Diya, aşē ŷu Pawulu ki Hermet* ŷiki ul ajaan aţupar Barnabat. ¹³ Natul i Diya, awoon alon ŷi başibaţi biki baka, i kadun kawoon ŷi uneej ubeeka, aya aţij űgit ñaññoğun na itoh. Ul na pntuk pi bañaan puñ banjal pdo *banjañan pgur. ¹⁴ Wi bi Barnabat na Pawulu bañiinkun uko wi banalan kado, batow imişa yi baka adimanaan kē baandii, aşē ti aneej ti ptoof pi bañaan ahuuran aji : ¹⁵ « Babuk biinţ we ukaan kē nakdo hēnk ba? Nwo bañaan bajēn ji an! Nñi bi ti, pţupan *Uţup Ulil Unuura, napēnna ti iko inaaif yi nakkolonun yun, naşē nakak du Naşibaţi najeb, anţakun bañi, aţak mboş, na bdēk, na iko bti inwoon da. ¹⁶ Du kateeku, awut bañaan, andoli kē aji ŷaş bgah bi aţaluñ. ¹⁷ Kē aşē wo anţañan pdiiman baka kē awoha da, na iko inuura yi akdolonun: awulan uşbal unwoonun bañi na ñdeey ñţum ti wal wi kanjalēn, awulan uko ude, aţu mnlilan mntum ti ñhaaş ñi nan. » ¹⁸ Baţup anoor abaa bi hilan aneenan pgur mēnţ.

¹⁹ *Bayuday balon banwoonun Antiyoka di Pitidi, na Ikoniyoim kē başē bi bi, abot ado bañaan kē bakak du baka, atap Pawulu mnlak, apula, afēl du bdig bi ubeeka ŷiki başal aji akeţi. ²⁰ Kē wi banfiyaarun başaan afooya, kē aşē naţa akak du ubeeka. Unuur utēbantēn ul na Barnabat kē başē ya Derbe.

Pawulu na Barnabat bakak Antiyoka di Firi

²¹ *Pawulu na Barnabat baţup *Uţup Ulil Unuura du ubeeka wi Derbe, kē bañaan batum baţaş baka afiyaar Ajugun. Kē başē kak wal mēnţ Littra, aţēpna Ikoniyoim, abaa ya Antiyoka di Pitidi. ²² Batējţēn banfiyaarun, aţu ŷi ñşal ñi baka kē bawo kata-man ŷi pfiyaar, abot aji na baka : « Nwo

kahaj bnuura bnuura kabaa kaneej du *Pşih pi Naşibaţi. »

²³ ŷi pntuk pi banfiyaarun pandoli, baji badat bantohi, kañehan Naşibaţi kayiman kaşē duk baka ŷi iñen yi Ajugun, i bafiyaarun.

²⁴ Bamuur utaak wi Pitidi aşē ban Pamfili. ²⁵ Baţup Uţup Ulil Unuura du Perga abaa ban du ubeeka wi Ataliya. ²⁶ Dul di di bajejnun ulantu pkak Antiyoka di Firi, dko di babinun awutanaan baka ŷi iñen yi Naşibaţi, aji baya pdo ulemp wi badolonun ñţa hēnk.

²⁷ Wi babanun Antiyoka aşē yitrēn bafiyaarun bti. Baţup baka jibi Naşibaţi alem-pun na baka, akuţ aţup baka jibi ayuuji banwoon baanwo bayuday bgah bfiyaaraanuli. ²⁸ Pawulu na Barnabat baţo da ajon na banfiyaarun Yetu.

15

Ñjom padēm du Antiyoka ŷi uko wi pwala katēmp

¹ Bañaan balon bawoona utaak wi *Yuda, abi aban Antiyoka, aşē wo ŷi pjukan banfiyaarun aji : « Naanhilan kabuur, woli naanya *katēmp jibi *Bgah bi Moyit bajakun. » ² *Pawulu na Barnabat balaţ baka, kē ñjom pweek paşē wo. Bañaan kē başē tiinkar aji na Pawulu na Barnabat, na bañaan balon biki Antiyoka, baya Yerutalem, bañiiniyaan uko mēnţ na *banjañan na bantohi.

³ Kē banfiyaarun başē tēnk baka ŷi uko uyaani bayaaş, kē bamuur Feniti na *Tamaruya, aţup jibi banwoonun baanwo bayuday bakakun du Ajugun, uţup uhalu wan, uţu banfiyaarun bti ŷi mnlilan mweek. ⁴ Wi babanun Yerutalem, banfiyaarun, na banjañan na bantohi, babi akit baka, kē başē kakalēş baka jibi Naşibaţi aţēpnun ŷi baka, ado iko itum.

⁵ Kē balon ŷi pntuk pi *bafaritay banfiyaarun Yetu başē teem aji : « Bawo biki kawalan katēmp banfiyaarun banwoon baanwo bayuday, kabot kaji na baka baţaş Bgah bi Moyit. »

Fimoñ Piyeer aţimi na bañaan

⁶ *Banjañan na bantohi, kē başē yitiir pñiiniyaan uko mēnţ. ⁷ Wi baţēşerun ajon, kē Fimoñ Piyeer aşē naţa aji na baka : « An bayiţ naan, name kē Naşibaţi adatnun undiimaan ŷi an, aji ñţup banwoon baanwo bayuday *Uţup Ulil Unuura, bañiinkna, babot bafiyaar. ⁸ Kē Naşibaţi ammeen ñşal ñi bañaan, aşē diimanun kē aţal banwoonun baanwo bayuday, wal wi akaan awul baka *Uhaaş wi nul jibi awulun un. ⁹ Aampaţēşun nin na baka, apēnan baka ipekadu, ŷiki bafiyaari. ¹⁰ Kē we uşaan awo hēnkun pla Naşibaţi bţup pan ba?

* **14:12** Diya na Hermet bawoon balon ŷi başibaţi bampoţi biki bañaan bukun. Diya awoon naweek kē Hermet aşē ji ŷupar a.

6*Uhaaş wi Naşibaţi uneenan *Pawulu na biki agakandëraanuŋ pŋup Uŋup wi Naşibaţi du utaaŋ wi Atiya, ukaaŋ kē bamuur aya ŋtaak ŋi Frigiya na Galatiya. 7 Wi baŋogunŋ utaaŋ wi Mitiya, aşē do na pneej Bitiniya, kē Uhaaş wi Yetu uşē wo uundinan baka. 8 Wi wi bamuurunŋ Mitiya, aya aban pkēŋ pi Trowat. 9 Na utejan, Naşibaţi ahaabēşa kēş kē awin ŋiint alonŋ i Matedoniya, kē anaŋi, aşē ji na a : « Biin Matedoniya, ŋēnkun! » 10 Wi uko waŋ utēpaŋ tēp, kē ŋşē bi bomandēr bomandēr pya, ŋiki ŋşal aji Naşibaţi adu'un du, ŋya ŋŋup biki Matedoniya *Uŋup Ulil Unuura.

Du ubeeka wi Filip, Liidi afiyaar hēnkunŋ Yetu

11 Kē ŋjinaana ulantu ŋi Trowat, abi ya ya utool du unjiw wi Famotrat. Wi nfa mambanuŋ, kē ŋşē ya aban ubeeka wi Newopolit. 12 Dul di di ŋpēnnunŋ aya ubeeka ulonŋ ŋi utaaŋ uteek wi Matedoniya unwoonŋ katim ki Filip. Ubeeka mēntŋ uwo ŋi pşih pi Rom†. ŋŋo da ŋnuur ŋlon.

13 ŋi *unuur wi pnoorfēn wi bayuday, kē ŋşē pēn aya umbaŋ wi kabaŋ ki katant, di ŋşaluŋ aji, ŋya kawin da dko dŋehanaani Naşibaţi. ŋŋo da aŋiini na baatŋ banyitunŋ da. 14 Alonŋ ŋi baka, katimul kawo Liidi ; awo ŋaat andēmanunŋ Naşibaţi, i ubeeka wi Fiyatira, aji waap ilaaŋ ijeenkal intamunŋ. Awo ŋi ptiinkun, kē Ajugun aşē haabēşa uhaaş, afiyaaraan uko wi *Pawulu akŋupunŋ. 15 ŋaat aŋ ayeenk *batitmu, ul na biki katohul, wi abaaŋ, aşē ŋehanun aji : « Woli naşal aji dfiyaar hēnkunŋ Ajugun na manjoonan, nabi kawala ŋi katoh ki naan. » Akooŋun, kē ŋdinani.

Bawat bi Pawulu na Filat ukalabuş

16 Unuur ulonŋ, wi ŋkyaaŋ dko dŋehanaani Naşibaţi, aşē yit na poonu alonŋ najuuk anwoonŋ na untaayi unjaanŋ udola aŋup uko unklunŋ kabi. Aji ŋij banka'ulunŋ itaka itum, ŋi mŋŋoori mi ajaanŋ ado. 17 Poonu mēntŋ awo ŋi pŋaş *Pawulu na un, aşē huuran aji : « Baŋaaŋ biki bawo balempar Naşibaţi ampelunŋ baŋaaŋ bti, badiimanan bgah bankŋooŋanaŋ du mbuur. » 18 Wi wi awoonŋ ŋi pdo haŋ ŋnuur ŋŋum, kē Pawulu adobi deebaŋ, akok aji na untaayi, « ŋi katim ki Yetu Krittu, dji ipēn ŋi a! » ŋi dko mēntŋ, kē untaayi ubi pēn pēn ŋi poonu.

19 Wi banknjuukŋnēnuŋ poonu unŋ bawinunŋ kē uko udeeni wi baka utokaa, kē başē mob bi Pawulu na Filat, apul pulan, aŋooŋ du ufeeru, baya bado baka *uruha. 20 Baŋij baka du bawayēş bŋup baromeŋ, aji na baka : « Baŋaaŋ biki, bawo ŋi pyewlēn ubeeka wi nun, bawo *bayuday, 21 aşē wo ŋi pjukan bgah bhalu, kē un baromeŋ ŋşē wo ŋēnwo kadinan ba kēme kaŋaş ba. »

22 Kē pntuk pi baŋaaŋ pajuŋ pkob bi Pawulu na Filat. Bawayēş bŋup baromeŋ bado kē bawohēş baka, afud itintēl. 23 Wi bakobunŋ baka bnuura, aşē wat baka ukalabuş, aji na bayeŋ bado katen baka bnuura. 24 Wi bajakaŋ jak haŋ na nayeŋ, kē aşē bi jej jej baka atuh du meēt dbaaŋşaani di ukalabuş, akiin.

25 Wi utejan mnjel uŋogunŋ, kē bi Pawulu na Filat başē wo ŋi pŋehan akutŋ ayeeh, adēman Naşibaţi. Bakalabuş bandukiinŋ, kē baktiink baka. 26 ŋi dko mēntŋ, kē mboş manşē şintar maakan, kē ŋniw ŋi ukalabuş ŋaklēk. ŋi dko mēntŋ kak, kē ilēman yi ukalabuş bti işē haabşsa, mnkorentu kē manfēşa ŋi bakalabuş. 27 Nayeŋ i ukalabuş anaŋaa, awin kē ilēman yi ukalabuş iwo bhaab, aşē toot kej, aŋal pŋiŋ uleeful, ŋiki aşal kē bakalabuş babuuri. 28 Pawulu kē aşē ŋajar maakan aji na a : « Kŋiŋ uleefu! ŋwo ŋi un bti. »

29 Nayeŋ ado kē batehan bdoo, alēnk akat kat aşē ŋi ajot ŋi ihoŋ yi bi Pawulu na Filat. 30 Wi abaaŋ, aşē pēnan baka bdig, ahepar baka aji : « Baweeek, we wi nhiniinŋ kado, kabuurna? » 31 Kē başē teema aji : « fiyaarēn Ajugun Yetu, ilunŋ kabuur, iwi na biki katohu. » 32 Wi wi başaaŋ aŋup baka, ul na biki katohul bti, Uŋup wi Ajugun. 33 Wal mēntan wunŋ, na utejan mnjel, kē nayeŋ aya na baka, aŋow baka ijen. Kē ŋi dko mēntŋ, kē nayeŋ adolan *batitmu ul na biki katohul bti. 34 Aneejan baka katohul, awul baka pde, nayeŋ ataŋ ul na biki katohul bti, ŋiki bafiyaar hēnkunŋ Naşibaţi.

35 Wi nfa mambanuŋ, kē bawayēş bŋup baromeŋ başē yil bangoli baya baji na nayeŋ awutan bi Pawulu na Filat. 36 Kē nayeŋ aşē ji na Pawulu : « Bawayēş bŋup baji ŋwutanan iwi na Filat, nayaan na bnuura. » 37 Pawulu kē aşē ji na bangoli : « We? Bakobun ŋi kadun ki baŋaaŋ, un ŋnwoonŋ baŋaaŋ banliŋunŋ na baromeŋ, bē baan-dolon *uruha, ajejun awat ukalabuş aşē ŋal bŋup baba hēnk, na byompan? Nin! Babiin bdidi baka bapēnanun » 38 Kē bangoli bakak, aya akakalēş bawayēş bŋup baromeŋ, kē başē haajala, wi bameeŋ kē Pawulu na Filat bawo baŋaaŋ banliŋunŋ na baromeŋ. 39 Wi wi bayaanŋ akooŋ baka bamiir baka, apēnan baka ŋi ukalabuş, aşē ŋehan baka bapēn ŋi ubeeka. 40 Pawulu na Filat bapēn du ukalabuş aşē ya du uko Liidi. Wi bayaanŋ awin banfiyaaruŋ, atēŋŋēn baka aşē tool aya.

17

Bahaŋan bi Pawulu na Filat du Tetalonika

1 Bi *Pawulu na Filat baŋŋēpna ŋbeeka ŋi Anfiŋpolit, na Apoloniya, aşē ban du ubeeka

† 16:12 Baŋaaŋ banfēŋunŋ ŋi Filip baliŋ liŋ na baromeŋ.

wi Tetalonika. *Katoh kañehanaani ki bayuday kalon kawo da. ² Pawulu aya aneej da, jibi ajonun kado. Ado inēm iwajanť yi ajaki ya du katoh kañehanaani, ři *unuur wi pnoorfēn kaťēlšēr na baka. Aji řēpna ři Ulibra wi Nařibaťi, ³ kajukan baka kakuť kadiiman kē : *Krittu awo i kahaj, kabot kanaťa ři pkeť. Pawulu akak aji na baka : « Kē Krittu, awoon Yetu i nji kaťupanař hēnk. » ⁴ Bayuday balon badinan uko wi baktupun ašē řař bi Pawulu na Filat. Kē bagrek batum banjaan badēman Nařibaťi, baťař baka aťu na baat bammeetaniin batum.

⁵ Kē bayuday balon bařē kuj baka maakan. Wi wi bayaan, ayitrēn bawaan udooni balon banwoon ři igah yi ubeeka, kē banaakiir ado pntuk, ayewlēn ubeeka. Baya aneej du uko Yatōn, ado na pmob bi Pawulu na Filat kaťij moř pntuk, du bdig. ⁶ Wi bayaan awo baanwin baka ašē mob Yatōn na banfiyaaruň balon, apul pulan, aňooť du bawayēř bťup ašē huuran aji : « Baňaan biki bayewlēn umundu bti, ašē ban hēnkun ři, ⁷ awo bayaant biki Yatōn. Bawo ři plať bgah bi nařih najeenkal, aji nařih alon awoon, anwoyi katim ki Yetu. » ⁸ Wi baťupun han, kē pntuk na bawayēř bťup bařē yewla. ⁹ Bawayēř bťup baťu Yatōn na baka pluk, abaa wutan baka.

Pawulu na Filat baya Bereya

¹⁰ Wi utejan ubanaň ban, kē banfiyaaruň bařē do bi *Pawulu na Filat kē baya ubeeka wi Bereya. Wi babanuň da, ašē ya du *katoh kañehanaani ki bayuday. ¹¹ Baňaan biki Bereya bajoo ikow apel biki Tetalonika, řiki baji batiink Uťup wi Nařibaťi bnuura, kakak kajuk Ulibra wi Nařibaťi unuur undoli, katenna me uko wi Pawulu aťupun ujoonani. ¹² Batum ři baka, na ři bagrek, baat bammeetaniin na biinť, bafiyaar hēnkun.

¹³ Wi *bayuday biki Tetalonika batiinkun kē baji Pawulu awo ři pjukan Uťup wi Nařibaťi du Bereya, kē bakak aya da, ajun pyewlēn abot awuuk pntuk. ¹⁴ ři dko mēnť, banfiyaaruň bado Pawulu kē aya umban wi bdēk bweek, bi Filat na Timote kē bařē duka Bereya. ¹⁵ Baňñoťanuň Pawulu, baya na a te Atenay, ašē kak na kakuran ki Filat na Timote bataran baya baťēnka du Atenay.

Pawulu aťiini na baňaan biki Atenay

¹⁶ Wi *Pawulu awoon ři pyoonek bi Filat na Timote du Atenay, anoor ři kēř, řiki awin jibi ubeeka utumuň iduun. ¹⁷ Ukaan kē aji teň du *katoh kañehanaani na *bayuday biki kabuka, na bankakun bayuday

bandēmanuň Nařibaťi, akak aji teň bťup na baňaan bankťēpnuň du ufeeru řnuur bti. ¹⁸ Kē pntuk pi bame baweek balon biki bajaan bado bapikureyeň* na battoyik† bařē neeť blaťar na a. Balon kē baji : « We wi nahompi i akdoluň na pťup ba? » Kē balon baji : « Awo wo ři aťiiniyaan řnton řyaant. » Baťup han řiki batiinka kē aťiiniyaan Yetu, na pnaťa ři pkeť.

¹⁹ Ukaan kē baťij Pawulu, aňooť du dko di bajaan bado « Ayeropagut‡ » di bawayēř bťup baweek bawoon, ašē ři na a : « řhinan kame pjukan phalu pi iťkĩniyaanuň pan i? ²⁰ Iko ilon ři ikjukanuň iwo iyaant ři un, kē řňal kame iko ři iřakuň. » ²¹ Baňaan biki Atenay na bayaant banfēťun da, babi wo wo řaň ři pkakalēř na ptiink uko uhalu unwoon.

Pawulu aťiini na baňaan du uruha uweek

²² Pawulu anaťa anať ři kadun ki bawayēř bťup, ašē ři na baka : « An baňaan biki Atenay! Dyikrēn kē nawo baňaan banfiyaaruň bnuura, bařibaťi batum. ²³ Wi nji kapořun na ubeeka, dten bnuura iko ři najaan nadēman, adoo win *umeeša wi mngur§ wi badoluň aji wi nařibaťi anwoon aammeetanaa, i nadēmanuň ašē wo naamme'a, ul i i nji kaťupanaň. ²⁴ Nařibaťi anťakuň umundu na iko bti inwoon ři wa, awoon Ajug baťi na mboř, aanji fēť ři iduun ři řiaan najēn abomanuň. ²⁵ Akak awo aanji yeenk nin uko ulon unwoonuň ři řiaan najēn, kawo ři anuma numa wa, řiki ul ajaan awul baňaan bti ubida, uhefēnť, na iko bti. ²⁶ Aťēpna ři řiaan aloolan, aťak baňaan biki řraša bti, aji bafēť umundu. Awul andoli řnuurul, na dko di akluň kafēť. ²⁷ Nařibaťi ado han, baňaan bado kalaana'a, ulome bawina woli bamap mapan, babana bahilan kabi kawina. Kē ašē woha awii wi aanlow low nin alon. ²⁸ "ři ul i i njeenkun uhefēnť, apoř, awo." řwo biki pntaali pi nul jibi bayeeh biki nan bajakuň. ²⁹ Kē wi řřaan awo biki pntaali pi Nařibaťi, řēnwo kařal kē Nařibaťi anaam ři ptu pi uwuuru, kēme untaam, kēme plaak, iko ři řiaan apařun ři uřal wi nul. ³⁰ Nařibaťi aanťo aten iko ři badoluň řfa ři kapaam, ašē ři hēnkun, baňaan bti, dko di bawohan, bawut pjuban. ³¹ řiki adat unuur ulon, wi akluň kado řiinť i adatuň, abi awayēř umundu, pwayēř panjinťun piř. Adiimanun kē wan uwo manjoonan wi anaťanuň ři pkeť. »

³² Wi batiinkun kē aťiiniyaan uko wi pnaťa ři pkeť, balon babeňa, kē bandukiin bahepar pluň katiinka byaař blon aji na a « řňal kaluň

* **17:18** Bapikureyeň baanfiyaar bařibaťi bampoťi, bařal aji bnuura bi řiaan bawoona ři pmēban uleef, kawo řiaan anwoon aantum unoh. Baňaan bakak hēnkun ři kapaam, aťu banjal unoh na pjuban pi piinť, katim ki Bapikureyeň. † **17:18** Battoyik bukal, bařal aji mbuur mi řiaan, manwoona ři uřal, unjaan uťon umundu, ukaan kē bawo baňaan banlowuň iko itum intaanuň na unoh kēme iko inaaf. ‡ **17:19** Aeropagut: Dawoon bayiti bweek, bi bawayēř bťup baweek bajaan baťo, kateň, kakuť kajukan bgah. § **17:23** Umeeša wi mngur :Baji bafiňna untaam wi pğur ři umeeša.

katiinku ti utup wan, byaaş blon. » ³³ Hënk di Pawulu apënuj ti *uruha uweek. ³⁴ Bañaan balon başaşa, akak afiyaara. Diyonitiyut, alon ti bawayëş bñup, awo ti bakanj mënčan, na ñaaţ alon kak i bajaanj bado Damarit, na bañaan balon kak.

18

Pawulu aţup Uţup Ulil Unuura du ubeeka wi Korint

¹ Wi uko wanj utëpuj, kë *Pawulu aşë pën du Atenay, aya ubeeka wi Korint. ² Aya atënk da ñiinţ alonj *nayuday i bajaanj bado *Akila. Awo abuk utaak wi Pont, aşë baa woono wona Itali, ul na Pritiliya aharul, ţiki Klodiyut naşih najeenkal aji bayuday bti bapën du Rom. Pawulu aya, awin baka, ³ jibi awoonj naboman iloono ji baka, afëţ na baka kë baji balem. ⁴ *Unuur wi pnoorfën bti, aji ţëlşër na bañaanj du *katoh kañehanaani ki bayuday, kado na pdo bayuday na bagrek, bafiyaar Yetu.

⁵ Wi Filat na Timote bawoonuj Matedoniya, kë Pawulu aşë bi duka duka ti pjukan Uţup wi Naşibaţi, adiiman bayuday kë Yetu awoonj *Krittu na manjoonan. ⁶ Wi bayuday bajunuj plaţa abot akara, kë Pawulu aşë wentara, aşë ji na baka : « Dba na an, nakdukiinj kame, nji dwo najinj piş, hënkunj dya du banwoonj baanwo bayuday. »

⁷ Wal mënčan, kë Pawulu aşë pën da, aya du uko ñiinţ alonj anjaanj adëman Naşibaţi, i bajaanj bado Titiyut Yuttut. Katohul kañog katoh kañehanaani ki bayuday. ⁸ Naweek i katoh mënţ, i katim kawoonj Kritpuţ, afiyaar hënkunj Ajugun ul na biki katohul. Bañaanj biki Korint batum, banktiinkunj Pawulu, bafiyaar hënkunj abot adolan *batitmu.

⁹ Unuur ulon, na utejan, Ajugun ahaabëş Pawulu kës kë awina kë aji na a : « Wutan kalënk, doon kaţiini, kyomp, ¹⁰ nji dwo na iwi, nin alonj aankdololu do buţaan, bañaanj batum biki ubeeka wi bawo biki naan. » ¹¹ Pawulu aţo da uşubal na kli paaj ajukan bañaanj Uţup wi Naşibaţi.

Bayuday baţj Pawulu uruha

¹² Wi Galiyonj awoonj nantunja i utaak wi Akayi, kë *bayuday başë wat ti ploolan, anaţara *Pawulu, aňooţ *uruha, ¹³ aşë ji : « Ñiinţ i, ado na pkakan bañaanj ti pdëman Naşibaţi pampaţunj na bgah bi nun. »

¹⁴ Pawulu aji ahaab kateem, kë Galiyonj aşë ji na bayuday : « Woli an bayuday, nabi bi lah, akeëşaar pa buţaan blonj këme kalat ki ñiinţ i adoluj, kaka na pţo katiinkan. ¹⁵ Kë wi uşaan akak wi blaţar, na nţup, na itim, na bgah bi nan, nameen. Nji, kawayëş iko yanj,

mënkdo wa. » ¹⁶ Wi wi aşaanj ado kë bapënan baka du uruha. ¹⁷ Kë başë kak wal mënţ bukal bti, adëpa ti Foten, naweek i *katoh kañehanaani, akoba ti kadun ki uruha. Kë Galiyonj aţoha ţunj ayompan mntumul.

Pawulu akak Antiyoka

¹⁸ *Pawulu aţo du Korint ajon, abaa duk banfiyaarun, agakandër na *Pritiliya na Akila, kë bajej ulantu aya utaak wi Firi. Ado kë bapuunka bkow du pkëj pi Kenëray, ţiki abi honj amehna tfa*, ji abi ado kajej ulantu. ¹⁹ Bawala du ubeeka wi Efet, kë dul di Pawulu aduknuj Pritiliya na Akaliyat, aya du *katoh kañehanaani ki bayuday, aţëlşër na baka. ²⁰ Balonj bañehana aţo da ajon, kë aandinani. ²¹ Kë wi aşaanj aya, aşë ji na baka : « Ulille Naşibaţi, kaluj ubi ti an ti, byaaş blon. » Wi wi aşaanj ajej ulantu du Efet. ²² Aya awala du Kaytaraya, aya Yerutalem, awul pntuk pi banfiyaarun mboş abaa ya Antiyoka.

²³ Wi aţoonj da nnuur nlon, aşë tool, añaay na utaak wi Galatiya, abaa ya wi Frigiya, atëntën banfiyaarun bti ti nţaak mënčan.

Apolot ajukan Uţup wi Naşibaţi du Efet na Korint

²⁴ Wal mënčan, kë *nayuday alonj i bajaanj bado Apolot abuk ubeeka wi Alektandriya aşë bi, aban ti Efet. Awo ñiinţ anjaki ţiini bnuura, ammeenj bnuura Ulibra wi Naşibaţi. ²⁵ Bajukana ptaş bgah bi Ajugun bnuura. Aji ţup na kaţëb ki nul bti kabot kajukan uko wi Yetu unjinţunj abot atool, aşë meha *batitmu bi *Yowan tañ. ²⁶ Ajun pţup na mntënj ti *katoh kañehanaani ki bayuday, kë wi bi *Pritiliya na Akila batinkulunj, aşë du'a du katoh ki baka, ajukana bgah bi Naşibaţi, ajinţana ba bnuura.

²⁷ Wi Apolot abiinj anjal pya Akayi, banfiyaarun batëntëna, aşë piit başaş bgah, aji na baka baţjana bnuura. Wi abanuj da, alemp maakan na bankakunj ti bnuura bi Naşibaţi, afiyaar. ²⁸ Hënk, aji laţ bayuday bnuura ti kadun ki bañaanj, aji ţëpna ti Ulibra wi Naşibaţi kadiiman kë Yetu awoonj Krittu.

19

Pawulu ajukan Uţup Ulil Unuura du Efet

¹ Wi Apolot awoonj ubeeka wi Korint, *Pawulu aţëpna bgah bi inkunj duuţ, aban Efet. Aţënk da banfiyaarun balonj ² aşë hepar baka aji : « Nayeenkaara *Uhaaş wi Naşibaţi i wal wi nafiyaarun? » Kë başë teema aji : « A-a, nğendo me me aji Uhaaş wi Naşibaţi ulonj uwoo. » ³ Kë Pawulu aşë hepar baka aji : « Kë *batitmu bhonj bi bi nayeenkunj ba? » Kë bateema aji :

* **18:18** Woli ñaanj aneej bhonjar na Naşibaţi, iji kmehna, kayiman iko ilonj kabot kawo iinkpuunka te ibale ba pyiman. Pawulu abi neej bhonjar bi plempar Naşibaţi, uwoonj kë aampuunka wal mënţ bti, aşë ba hënkunj ahinan kapuunka.

« Batitmu bi *Yowan. »⁴ Ké Pawulu ašé ji : « Batitmu bi Yowan, bawo bi banjalun pwut pjuban na p̄t̄el̄és ubida. Aji na bañaan bafiyaar alon anklun kabi ti kafet̄ul, awoon Yetu. »⁵ Wi batiinkun uko wan, banfiyaarun bayeenk batitmu ti katim ki Yetu Ajugun. ⁶ Wi Pawulu apafun baka ifen ti ikow ké Uhaas wi Našibați ušé wala ti baka. Ké bukuw mēnt̄ bajun p̄tiini n̄t̄up n̄anwoon n̄aammeet̄anaa abot aṭup n̄t̄up n̄i Našibați ajakun. ⁷ Bañaan mēnt̄an baban ifeen na batēb.

Kabuka ki Pntuk pi banfiyaarun pi Efet

⁸ *Pawulu ado kli kwajant̄ ki ajaan aya kaneey du *katoḥ kañehanaani ki bayuday, kaṭup na mnt̄ej̄ uko wi *P̄sil̄ pi Našibați. Ado na pyuuj banktiinkulun ké manjoonan mi mi aktupun. ⁹ Ké balon ti baka bašé tam ikow, apok p̄fiyaar abot abej̄ bgah bi Yetu, ti kadun ki bañaan. Ukaan ké Pawulu awut baka, ašé du banfiyaarun mpaṭ, aji t̄el̄š̄er na baka n̄nuur bti du Tkoola di ñiint̄ alon i katim ki Tiranut. ¹⁰ Ado han, ajukan n̄š̄ubal n̄t̄eb, ukaan ké bañaan bti biki utaak wi Atiya, *bayuday na bagrek, bahil atiink uṭup wi Ajugun.

Babuk Fēkewa

¹¹ Našibați aṭep̄na ti *Pawulu ado mlagre mnweek. ¹² Udoo kak kak aji woli bajej̄ ilēm̄ent̄ kéme ilaañ yi abanun, aṭooṭ̄ abanan bamaakal, baji babi jeb jeb, n̄nt̄aayi n̄atota ti baka. ¹³ *Bayuday balon baji bañaay na dko, kapēnan bamaakal n̄nt̄aayi, ašé do na pdo uko mēnt̄ ti katim ki Yetu Ajugun. Baji baji : « Ti katim ki Yetu, i Pawulu aktupun dji napēn! Napēnan! » ¹⁴ Naṭejan naweek alon nayuday, i katim kawoon Fēkewa aka babukul paaj na alon banjari bado han.

¹⁵ [Unuur ulon], ké untaayi ušé teem baka aji : « Dme Yetu abot ame Pawulu, ké an, nawo bahon ba? » ¹⁶ Wal mēnt̄an, ké ñiint̄ anneejiin untaayi ašé rēta ti baka, awat. Akob baka, ké bamatkabaari, aṭi apēn ti katoḥ byiṣu. ¹⁷ Wi bayuday na bagrek banfēt̄un du Efet batiinkun uko wan, ašé lēnk maakan, abot adēman katim ki Yetu Ajugun. ¹⁸ Bañaan batum bafiyaar, abi apeet̄ but̄aan bi badolon ti kadun ki bañaan. ¹⁹ Ké batum bambiin̄ ado dayaamu, baṭij̄ n̄libra n̄i baka aṭonkrēn, atēr ti kadun ki bañaan. Wi batenuṭ̄ p̄reṣ pi n̄libra mēnt̄, ké pawo itaka itum itum. ²⁰ Ké hēnk di di, ti mnhina mi Aju-gun, Uṭup wi Našibați ké ukmeet̄ana meet̄ana pya ké banfiyaarun babot atum tum.

P̄nom pweek panwoon du Efet

²¹ Wi iko yan̄ iṭēpun, ké *Pawulu ašé šal aṭu na pya Yerutalem, kaṭep̄na Matēdoniya na Akayi. Ašé šal aji : « Woli dlun̄ aya, aban Yerutalem, kawo kaya ubeeka wi Rom. »
²² Wi wi ašaan ayil du utak wi Matēdoniya,

batēb ti banjaan̄ baṭēnka, Timote na Erattut, ké ul̄ ašé duka kak n̄nuur n̄lon̄ ti utaak wi Atiya.

²³ Wal mēnt̄an wi wi bgah bi Yetu baṭijun̄ p̄nom pweek. ²⁴ Ké ñiint̄ alon̄ naṭak i katim ki Demetriyut, ašé wo wal mēnt̄ da, aji ṭak iduun̄ impoṭi yi untaam, innaamun̄ ptu pi našibați ñaaṭ̄ anwoon̄ Artemit. Ñiint̄ mēnt̄ aji wul̄ baṭak batum ulemp ké baji badeena bnuura. ²⁵ Demetriyut adu baka bti, na bañaan̄ balon̄ banklempun̄ ulemp utēnt̄ wi nul, ašé ji : « Babuk biint̄, name ké ulemp wi n̄jaan̄ n̄do wi, uwoon̄ pyok pi nun. ²⁶ Ké našé win abot̄ atiink uko unṭēpun̄, Pawulu un̄ aji bašibați banṭaknaaniin̄ ifen yi bañaan̄ baanwo bašibați na manjoonan. Ahinan̄ akakan̄ ti udolade wi nul̄ pntuk pi bañaan, mēnt̄ ti Efet ti ṭaṇ da, ma ti kaya pba utaak wi Atiya bti. ²⁷ Ahinan̄ katokun ulemp, kabot̄ kapoṭan̄ kadun̄ ki našibați ñaaṭ̄ naweek, kati-ink̄t̄ēn̄ pdēm pi nul. Ul̄ i bañaan̄ bti biki Atiya na biki umundu bti bajaan̄ badēman. »

²⁸ Wi bañaan̄ bukuw batiinkun̄ uko wan, ašé deebaṭ̄ ajun̄ phuuran̄ aji : « Artemit i n̄ja biki Efet adēmi. » ²⁹ Uundo jon, ké ubeeka bti ušé wo p̄naat̄ n̄aat. Ké badēpa ti bi Gayut na Arittarkut, bamatedoniya bankyaanṭun̄ na Pawulu, aṭooṭ̄ du bayiti pweek bi utaak. ³⁰ Pawulu an̄al p̄neej̄ kaṭiini na baka, ké banfiyaarun̄ Yetu bašé neenana. ³¹ Banoh Pawulu balon̄, balempar̄ naših̄ baweek du Atiya, bado yil̄ yil̄ aji bajaka awut kado na pwinana du bayiti.

³² Wal mēnt̄ bañaan̄ bti du bayiti bayewlāa, ké p̄naat̄ patumi. Balon̄ bahu-uran̄ wi, ké balon̄ bakhuuran̄ ulon̄. Ké batum, baando me me uko unṭijun̄ baka. ³³ *Bayuday ké bašé wuukar̄ ñiint̄ alon̄, i katim ki Alektandēr, kadun, ké balon̄ baṭupa uko wi akyaan̄ kakakalēs. Alektandēr ado ké bañaan̄ bayompi, ahilna aṭup. ³⁴ Bañaan̄ bayikrēn̄ ké awo nayuday, ašé huuran̄ bti aji : « Artemit i n̄ja biki Efet, adēmi. » Bahuuran̄ han̄ ado n̄woori n̄t̄eb.

³⁵ Nantuña i ubeeka ado bañaan̄ wal mēnt̄ ké bayompi, ašé ji na baka : « An̄ bañaan̄ biki Efet, jēm̄ umundu bti ume ké ubeeka wi Efet ujaan̄ uyer̄ kadun̄ ki Artemit naweek na ptu pi nul̄ panwoonun̄ baṭi i? ³⁶ Ké wi nameej̄ ké ñaan̄ aanhinanun̄ plaṭ uko wan, nawo kaṭoora, kašal̄ bnuura ji nabi nado kado ukoolan. ³⁷ Naṭij̄ biint̄ biki, bē baambaan̄ kakiijan̄ du kadun̄, kéme akar̄ našibați ñaaṭ̄ i nun. ³⁸ Hēnkun̄, woli Demetriyut na baṭak batēnt̄ul̄ baka ka uko wi bakkeṣaari, *uruha wii wi, ké bawayēs̄ bṭup̄ biki biki. Bayaan̄ bakeṣaar̄ baka. ³⁹ Woli nanuma pkeṣaar̄ uko ulon̄ kak, uruha uweek uwo da, unjaan̄ ujint̄an̄ bṭup̄. ⁴⁰ Name'aara ké bahinan̄ n̄ṭa di kataparun̄ na manjoonan, kaji n̄paṭaṭaa, kabot̄ kafan̄ ti uko unṭēpun̄ n̄ṭa di i? N̄nhinanun̄ kaṭup uko unkayi ké n̄ja

nyit bti hënk. » Wi nantunja aṭiiniin aba, aṣe do baṅaan kē bawaysëri.

20

Pawulu aya Matedoniya na Gret

¹ Wi pṅaat paṭañun, kē *Pawulu aṣe do kē bayitrën banfiyaarun ṭi Yetu, atëṅṭën baka. Wi wi aṣaan aduk baka, aṣe tool pya, ajej bgah bi Matedoniya. ² Amuur utaak mënṭ, atëṅṭën banfiyaarun, abot aṭiini na baka ajon abaa bi ban Gret. ³ Pawulu aṭo du Gret kli kwajant. Wi atoolun pjeṭ ulantu, kaya utaak wi Firi, kē baṣe ṭupa aji *bayuday babomandër pdola buṭaan. Kē aṣe guban, akakna Matedoniya. ⁴ Pawulu agakandër na Fopater, abuk Pirut i ubeeka wi Bereya, na Arittarkut na Fekundt biki ubeeka wi Tetalonika. Gayut i ubeeka wi Derbe, na Timote, na Tihik, na Trofim biki utaak wi Atiya. ⁵ Biinṭ bukuṅ mënṭan, bajotun kadun, ayoonkun du Trowat. ⁶ Kē un, nṣe jej ulantu du pkëṅ pi ubeeka wi Filip, wi *ufettu wi ipoom indaṭ utëpuṅ. Wi ṅnuur kañeen ṅaṭëpuṅ, kē nya ṭenk baka du Trowat aṭo da kanëm kapëb.

Pawulu anaṭan ñaanj ankeṭun du Trowat

⁷ Unuur uteek wi kanëm, kē nṣe yitiir pa pfaaṣiir kapoom*. Kē *Pawulu aṣe ṭup na baṅaan, te mnjel ṭiki aṭu na pya na nfa. ⁸ Nkaniya ṅtum ṅatehan wal mënṭ du meeṭ di bko duuṭ, di nyitiiraanun. ⁹ Kē nduba alon aṣe wo da, i bajaan bado Ewutikut, anṅoon ṭi ujaneeṭ ulon aṭiink Pawulu. Kē Pawulu aṣe ṭiini, ajon maakan ṭi bṭup, kē nduba adobi yinṭ. Wi anṅoyënṭun, adoo ront, aṣe buurna du uṣobra uwajantën ajot. Wi bawalliṅ atena, ado na pnaṭana, aṣe ṭenk kē adobi keṭ. ¹⁰ Kē Pawulu aṣe wala, anṅup ṭi napot, amooka aṣe ji na baṅaan: « Nawutan kalënk, awo najeb. » ¹¹ Wi wi akakuṅ bko duuṭ, afaaṣiir ipoom na baka, kē badee. Wi aṭiiniin te mnjinṭ, aṣe ya. ¹² Kē baṅaan baṣe ṭiis na nduba najeb un, alilan bnuura.

Pawulu awoona Trowat aya Milet

¹³ Wi wi nṣaan ajot kadun, ajej ulantu, pya Atot, di ṅwoon i pya kajijna *Pawulu, ṭiki apoṣ poṣ aya da. ¹⁴ Wi nyitun du Atot, aṣe jija ṭi ulantu, atool pya ubeeka wi Mitilena. ¹⁵ Wi ṅbanun da, akak aṭëp na ulantu, kē wi unuur ujinṭun kē nṣe ñog unjiw wi Hiyot, aban unjiw wi Tamot ṭi unuur utëbantën, ṭi uwajantën kē ṅban ubeeka wi Milet. ¹⁶ Pawulu aji aṭëp ṭëp Efet aankpant ṭiki aanṅal pjon ṭi utaak wi Atiya. Ataran pban Yerutalem woli ahinani ji unuur wi ufettu wi *Pentakot udo kaban.

Pawulu aṭiini uyaani na bantohi biki banfiyaarun biki Efet

* 20:7 Natenan ṭi Ulemp 2.42.

¹⁷ *Pawulu awo ṭi Milet, aṣe yil, kē badu bantohi biki pntuk pi banfiyaarun pi Efet. ¹⁸ Wi babanun, kē aṣe ji na baka : « Nawin jibi nṅo'i na an du unuur uteek wi nṭap-nun kahoṭ ṭi utaak wi Atiya. ¹⁹ Dlempar Ajugun, awalan uleef naan awooni, ahaj ṭiki *bayuday balon babomandër pdolën buṭaan. ²⁰ Mëmmanan nin ukoolan, uko wi nawoon i pme bti, dṭup abot ajukanan wa, ṭi kadun ki baṅaan na du itohan. ²¹ Dṭup bayuday na banwoon baanwo bayuday aji bawut pjuban, bakak ṭi Naṣibaṭi, bafiyaar Yetu Ajugun. ²² Kē *Uhaaṣ wi Naṣibaṭi uṣe wuukën hënkun pya Yerutalem, bē mëmme, uko wi nji kayaan katënk da. ²³ Dbubara me kē ubeeka wi nji kayahan, Uhaaṣ wi Naṣibaṭi uji uleṣanarën, kē ukalabuṣ na mḥaj mawo da ayoonkën. ²⁴ Kē nṣe ṣal aji mnwo mi naan, manwo mndaayanaan, bubara ndo ulemp bti wi Yetu Ajugun ajakuṅ ndo te uba, unwoon ṭup *Uṭup Ulil Unuura wi bnuura bi Naṣibaṭi.

²⁵ « Dbi ṭi an ṭi, aṭiiniyaan *Pṣih pi Naṣibaṭi, aṣe me kē naankak alun kawin kēṣ ki naan. ²⁶ Ukaan kē nṭupan nṭa hënk : Ddo wi nhil-anun bti pa an, woli naanduk ate pjukan pi naan faan, dwent iṅen yi naan. ²⁷ Dṭupan iko bti yi Naṣibaṭi ajakuṅ mbi nṭupan bē mënduk duk nin ulon. ²⁸ Nalipariin ṅleefan, na batani bti bi Uhaaṣ wi Naṣibaṭi uwulanan, aji nado kayeṅ. Namëbaan banfiyaarun Naṣibaṭi biki bnuura. Yetu atul pñaakul, pbu-uranaan pntuk pi nul. ²⁹ Dme kē woli dyaa baṅaan banjooṭun ji ṅwuṭ baluṅ kabi pdo batani buṭaan. ³⁰ Balon ṭi an badoo luṅ kawo ṭi ṅṭilan, kado kawuuk banfiyaarun Yetu balon baṭaṣ baka. ³¹ Nakeerin nawo bten! Nakak naleṣ uko wi : Ddo ṅṣubal ṅwajant, aji kaleṣanan pnak na utejan, kadoo kawooni.

³² « Hënkun ddukan ṭi iṅen yi Naṣibaṭi, uṭup wi bnuura wi nul ubot uwo na an. Uṭup mënṭ uhinan katjian pntuk pi banfiyaarun. Ṭi uṭup mënṭ kak, Naṣibaṭi ahinan kawul iko inuura yi ahankun pa banwoon biki nul. ³³ Wi nwoon ṭi, mēññebar unṭaam wi ñaan alon, kēme uwuuru, kēme imiṣa. ³⁴ Name bnuura, dlemp lemp na iṅen yi naan, kē ṅklempaṣaana nji na biki ngakandëraanun. ³⁵ Ddiimanan na ṅnuur bti na dko bti : Hënk di di ñaan ajaan alemp, katënkna bajuuk. Kē nakak awo i kaleṣ uko wi Ajugun Yetu ajakuṅ ul ṭi uleeful : “Mnlilan manwoona ṭi pṭen, apel ṭi pyeenk.” »

³⁶ Wi Pawulu aṭiiniin aba, aṣe ṅup na baka, aṅehan Naṣibaṭi. ³⁷ Kē baṅaan bti baṣe wooni, amook Pawulu ṭi pwayṣer na a. ³⁸ Uko unkaan kē bajooṭan maakan, uwoon wi ajakuṅ na baka : « Naankak alun kawin kēṣ ki naan. » Wi wi baṣaan aṅooṭana te du ulantu.

21

Pawulu aya Yerutalem

¹ Wi ndukuŋ bantohi biki Efet tuŋ, ašë ya uŋolu na ulantu, te unjiw wi Kot. Unuur utëbantën, kë nban pkëŋ pi Rodet, awoona da, aya ubeeka wi Patara. ² Wi nbanuŋ da, nŋënk ulantu undeki na utaaŋ wi Feniti, kë njej wa aya. ³ Nya adoo ten unjiw wi Kiprut, ašë duk wa ŋi kaŋen kamayu ki nun aya umbaŋ wi utaaŋ wi Firi. Nwala du pkëŋ pi Tir, ŋiki dul di di ulantu ukjiŋsaanuŋ iko yi ujijuŋ. ⁴ Du Tir nya ŋënk banfiyaaruŋ Yetu, aŋo na baka kanëm kapëb. *Uhaaš wi Našibaŋi uwuuk baka, kë bašë ji na *Pawulu : « Kya Yerutalem. » ⁵ Wi nŋëpanuŋ kanëm, ašë tool na bgahun. Bañaan bti kë baŋooŋanun, aŋu na baat na bapoŋ, aŋëpan ubeeka. Wi wi nŋaŋaŋ aŋuŋ ŋi kabaŋ ki bdëk bweek aŋehaŋ Našibaŋi. ⁶ Wi nbaan, ašë wayšër na baka, apaya ŋi ulantu, kë banfiyaaruŋ Yetu bukuŋ bakak itoh yi baka.

⁷ Nbaaŋŋaan pyaanŋ pi nun na ulantu wi nŋoonuŋ ubeeka wi Tir, aban ubeeka wi Ptolemayit. Wi nbanuŋ da, nya wul banfiyaaruŋ Yetu mboš, aŋo unuur upëb na baka. ⁸ Wal wi unuur ujintuŋ, kë nŋë tool aya, aban ubeeka wi Kaytaraya. Nya wala du uko Filip, naŋuŋ *Uŋuŋ Ulil Unuura. Filip mënŋ awo alon ŋi biki babinŋ adat du Yerutalem, bado kaŋënk *banjaŋan². ⁹ Awo na beğani babaakër, banwoon baaniimaa, banjaki *baŋupar Našibaŋi. ¹⁰ Wi nwoon da ado nnuur, kë Naŋupar Našibaŋi alon andu'aniŋ Agabut ašë woona Yuda, aban da. ¹¹ Agabut mënŋ abi awinun, ašë jej katël ki Pawulu, atan ihoŋul na iŋenul na ka, ašë ji : « Uko wi Uhaaš wi Našibaŋi ujakuŋ wii wi : Hënk di di *bayuday du Yerutalem bakluŋ katan ajuŋ katël ki. Baluŋ kawula banwoon baanwo bayuday. »

¹² Wi nŋiinkuŋ uko waŋ, un na banfiyaaruŋ biki Kaytaraya, nkoŋ Pawulu awut kaya Yerutalem. ¹³ Kë Pawulu ašë teemun aji : « we wi nabaan awooni ba, atokën ušal? Nji, katim ki Yetu Ajugun kakëš nwut batanën bafin du Yerutalem. » ¹⁴ Wi nwoon nŋëhilaŋ pneenana, ašë wuta, aji : « Uwoon jibi Ajugun ajakuŋ! »

¹⁵ Wal wi nŋëpanuŋ nnuur nlon, ašë bomaŋdër, atool pya Yerutalem. ¹⁶ Banfiyaaruŋ Yetu baloŋ biki ubeeka wi Kaytaraya kë baŋooŋanun. Baŋooŋanun du uko nŋiint alon anjoni nfiyaar Yetu, i katim ki Mnaton, anwoon i unjiw wi Kiprut. Kë du katohul di di nŋërnun.

Pawulu ayit na bantohi biki Yerutalem

¹⁷ Wi nbanuŋ Yerutalem, banfiyaaruŋ baki akitun na mnliŋan. ¹⁸ Unuur utëbantën, kë

*Pawulu ašë bi na un, kë nya uko Yakob. Dul di di bantohi biki pntuk pi banfiyaaruŋ bti bayituŋ. ¹⁹ Pawulu awul baka mboš, ašë tuŋ baka bnuura iko bti yi Našibaŋi aŋëpnun ŋi a ado du banwoon baanwo bayuday. ²⁰ Wi bantohi batiinkuŋ uko waŋ, badëman Našibaŋi ašë ji na Pawulu : « Ayiŋun iwini, *bayuday batum batum bafiyaar hënkunŋ Yetu Ajugun, akuŋ aŋaš bti *Bgah bi Moyit bnuura. ²¹ Kë wi baktuŋuŋ baka ŋi iwi wii wi : baji iwi iji kjuŋan bayuday bti banwoon du nŋaak nŋpaŋi aji bawut pŋaš Bgah bi Moyit. Baji iji kji na baka, bawut pwalan bapoŋ *katëmp, bawut pŋaš bgah bi bayuday. ²² Kë nbaa do do hum ba? Bamehaara me kë iwo ŋi. ²³ Dolan uko wi nŋëkjaŋin : Nwo ŋi na biint babaakër banhoŋuŋ amehna^{*}. ²⁴ Yaan na baka, iya idolan baŋow, ilukar baka, bašë bahilan bapuunk ikow. Hënk bañaanŋ bti bameena kë iko yi baktuŋuŋ ŋi iwi bti iinwo manjoonan, bašë bawin kë iwi kak iji kŋaš *Bgah bi Moyit. ²⁵ Kë banwoon baanwo bayuday ašë fiyaar hënkunŋ Yetu, nŋiit baka uko wi nŋdinanuŋ : Nawutan kade uyemaŋ wi mngur, nŋntaam nŋankeŋuŋ kë pŋaak paantulaa. Nawutan pjuŋan pi piint. »

²⁶ Unuur utëbantën Pawulu kë ašë ya na biint babaakër bukuŋ, ajuŋ baŋow na baka. Ašë ya du *Katoh Kaweek ki Našibaŋi. Aŋuŋ unuur wi bakluŋ kayit kaji andoli kado bŋëjan bi nul, woli baŋow baŋëpi.

Bañaanŋ biki Rom bamob Pawulu du Katoh Kaweek ki Našibaŋi

²⁷ Wi nnuur paaj na ulonŋ nji baŋow nŋaŋoganuŋ pba, kë *bayuday baloŋ biki utaaŋ wi Atiya bašë win *Pawulu du *Katoh Kaweek ki Našibaŋi, ašë naakrëna na pntuk pi bañaanŋ bti, kë bamoba. ²⁸ Wi bamobuluŋ ašë huuran aji : « An bañaanŋ biki *Itrayel naŋënkun! Nŋiint anjaan aŋuŋ wi nja uwuŋaan ŋi bañaanŋ na dko, ŋi *Bgah bi Moyit na ŋi Katoh ki Našibaŋi ki, awi. Adoo beeh beeh aŋij baloŋ banwoon baanwo bayuday ŋi katoh ki, aŋopan dko dyimanaan di. » ²⁹ Baŋup haŋ ŋiki bawin Trofim i Efet, kë agakandër na Pawulu ŋi ubeeka, ašë ŋal aji Pawulu aneej na a du Katoh ki Našibaŋi.

³⁰ Kë phomp paniink ubeeka bti, bañaanŋ kë babi pntuk, abi añaŋ Pawulu, apul pulan apënaŋa bdiğ ašë dët ilëman. ³¹ Kë baloŋ baŋal pŋiŋa. Wal mënŋ kë bašë yil du naŋiŋ i bangoli[†] biki Rom, aji na a ubeeka wi Yerutalem bti uyewlaa. ³² ŋi dko mënŋ, kë naŋiŋ adu bangoli baloŋ baweeek na baloŋ tuŋ, ašë mintar pntuk mënŋ. Wi bañaanŋ bawinuluŋ na bangoli, ašë taŋan pkoba. ³³ Kë naŋiŋ i bangoli ašë bi ŋi Pawulu, amëbana,

* 21:8 Ulemp 6.5; 8.5-40. * 21:23 Woli nŋaŋ amehna, iji khoŋ Našibaŋi uko ulon, hënk di di bajaŋan babeeb ŋfa Našibaŋi këme woli nŋaŋ aŋal pŋehaŋ Našibaŋi uko ulon, iji kdo haŋ kak. † 21:31 Naŋiŋ mënŋ aŋiŋ bangoli iŋeen week nŋyaš iŋeen (1000).

aşê do kê batana na ktal ktêb ki mnkorentu aliintan. Wi wi aşaaŋ ahepar aji : « Ŋiintŋ i awo ahoŋ ba? Abaa do do we ba? »³⁴ Balonŋ ŋi pntuk baji bahuuran wi, bukundi kahuuran wi monŋ. Bañaanŋ bñaanŋ pŋaat paŋ kê naşih i bangoli aanhilan ame uko unŋêpuŋ na manjoonan, aşê ji batija du katoh kaweeek kambiguŋ na pmbosŋ pkêm.³⁵ Bado na ppayan Pawulu ajeja jej ahilna abuur pntuk pankşookuluŋ.³⁶ Bañaanŋ bti bataşa aşê huuran aji : « Ŋfiŋa! »

Pawulu aŋup bañaanŋ aji aanjubani

³⁷ Wi bangoli bakŋooŋuŋ *Pawulu du pşih, kê aşê hepar naşih i baka, aji : « Dhil kaŋupu uko ulonŋ i? » Kê ateema aji : « Mbееh! Ite uŋup *ugrek i? »³⁸ Mênŋ iwi keeri iwoonŋ ŋiintŋ i Ejiptu ampataŋiŋ ŋi ŋnuur ŋlonŋ ŋuŋ, aŋêp du *pndiis na balat iŋeen week ŋyaaş iŋeen ŋbakaêr (4000). »³⁹ Kê Pawulu aşê teema aji « Ŋji dwo *nayuday abuk ubeeka wi Tartut, du utaak wi Filitiya. Dwo abuk ubeeka ummeeŋaniŋ. Dkooŋu kooŋ, ŋenaan ŋŋiini na bañaanŋ. »⁴⁰ Wi naşih i bangoli adinanuŋ, kê Pawulu aşê naŋ du bko duuŋ atar baka kaŋen. Wi bañaanŋ bayompuŋ bti, kê aşê ŋiini na baka na uŋup *uhebêrê aji :

22

¹ « An batênŋ naan na başin naan, natiinkan uko wi ŋji kaŋupuŋ pa pyeŋan uleef naan. »² Wi batiinkuŋ kê aŋiini na baka na uŋup *uhebêrê, kê başê yomp juk, atiinka. Kê *Pawulu aşê ji : ³ « Ŋji, dwo *nayuday, ambuknaaniŋ ubeeka wi Tartut, du utaak wi Filitiya, aşê kuşnaana ŋi ubeeka wi. Gamaliyel ajukanaanuŋ bnuura bgah bi başinun, ajinŋan. Dbi wo ŋnaaŋ aŋaluŋ maakan uko wi Naşibaŋi ŋi an bti nŋa hênk. ⁴ Dbi ji kahajan banjaanŋ baŋaş bgah bi Yetu, te kadoo fiŋ, kamob biintŋ na baatŋ kawat ukalabuş ⁵ kê *naşih i baŋeŋan na biki pntuk pi bantohi bawo bamaar. Ddoo yeenkna yeenkna du baka, uworda umpiitunŋ pa bayuday biki Damat, kaya da kamob banfiyaaruŋ Yetu, kaŋij ŋi *uruha ŋi Yerutalem ŋi, pa bakob baka. »

Pawulu akakalêş jibi akakuŋ ŋi bgah bi Yetu

⁶ « Unuur ulonŋ, kaya mndiŋ unuur, wi ŋji kayaŋ adoo ŋog Damat, ŋi dko mênŋ, kê bjeehi blonŋ bweek banwoonŋ baŋi başê bi agurê, ajeehanaan. ⁷ Kê ŋjot ŋi mboş aşê tiink pdiim plonŋ kê pakji na ŋji : “*Fawul! Fawul! we ukaanŋ kê ikhajanaan ba?” ⁸ Kê nşê teem aji : “Iwi in ula ba, Ajugun?” Kê pdiim pateem aji : “Dwo Yetu i *Nataret, i ikhajanuŋ.” ⁹ Bañaanŋ biki ŋkyaanŋuŋ bawin bjeehi bnuura, aşê wo baantiink pdiim

pankŋiiniŋ na ŋji. ¹⁰ Kê nşê hepara aji : “Ajugun, kê we wi nşaanŋ awo i kado ba?” Ajugun kê aji : “Naŋin ineej Damat, baya kaŋupu da uko wi Naşibaŋi ajakuŋ ido.” ¹¹ Batênŋ naan bamêbanaan mēban ŋi kaŋen, aneejanaan Damat, ŋki bjeehi bweek batokên kēş. »

¹² « Ŋiintŋ alonŋ anwoonŋ Ananiyat kê aşê wo da. Awo ŋaanŋ anjaanŋ aŋaş Naşibaŋi na bgah bnuura, i *bayuday bti banfêŋuŋ da bamaganuŋ. ¹³ Ananiyat abi pwinên, aşê ji : “Fawul ayiŋ naan kakan ido kawin.” ŋi dko mênŋ, kê nkak awin, abot awina. ¹⁴ Kê Ananiyat aşê ji na ŋji : “Naşibaŋi i başinun, adobi datu dat pa ime kanuma ki nul, iwin ŋnaanŋ Natool, ibot itiink uŋup umpênmuŋ ŋi mntumul. ¹⁵ Iwi ikwoonŋ namaar i nul ŋi kadun ki bañaanŋ bti ŋi uko wi iwinuŋ abot atiink. ¹⁶ Ibaa yoonk we hênkuŋ ba? Naŋin iyeenk *batitmu, ipekadu yi nu ipêna woli itimana.”

Naşibaŋi ayil Pawulu du banwoonŋ baanwo bayuday

¹⁷ « Wi nkakuŋ Yerutalem, awo du *Katoh Kaweeek ki Naşibaŋi aŋehana, kê Naşibaŋi aşê haabêşaan kēş ¹⁸ kê nwin Ajugun, kê akji na ŋji : “Faraan! Pēnan ŋi Yerutalem hênkuŋ, ŋki baankdi ptiink uko wi imaaruŋ abot awin untaaruŋ na ŋji.” ¹⁹ Kê nşê teema aji : “Ajugun, bañaanŋ biki bame bnuura kê dji kaŋaaŋ na *itoh iŋehanaani, kawat bañaanŋ banfiyaaruŋ Yetu ukalabuş, kabot kado bakob baka. ²⁰ Kê wi pŋaak pi Fefan ankeŋariŋ patuliŋ kê ŋji mmaar da adinan wa abot ayenŋ imişa yi banfiŋuluŋ.” ²¹ Wi wi Ajugun aşaaŋ ajakên : “Yaani, dyilu dko dlow, du banwoonŋ baanwo bayuday.” »

Pawulu na naşih i bangoli

²² Wi *bayuday batiinkuŋ *Pawulu kê adoo ŋup uko waŋ, kê başê huuran maakan aji : « Nabiin ŋfiŋ ŋaanŋ i, aanwo i kawo ŋi dko. » ²³ Wi bakhuuranuŋ, afêl iyeti yi baka bko duuŋ abot akuyêş pdêpalên, ²⁴ kê naşih i bangoli aşê do kê baŋooŋa du katoh kaweeek kambiguŋ na pmbosŋ pkêm. Aji bakoba na itintêl, aŋupna uko unkayi kê bañaanŋ bakhuura hênk. ²⁵ Wi bapiinŋanuŋ Pawulu kakob, kê aşê ji na naweeek i bangoli iŋeen-week annaŋuŋ da : « Naşal aji pmob ŋnaanŋ anliŋuŋ na baromeŋ kakob na itintêl bē aandobi dolan uruha uwo ŋi bgah i? » ²⁶ Wi naweeek i bangoli atiinkuŋ uko waŋ aşê ya du naşih i bangoli, akakalêşa wa. Aşê jaka aji : « Iwin uko wi iŋaluŋ lah pdo? Ŋiintŋ i aliŋ na baromeŋ. » ²⁷ Kê naşih i bangoli aşê ya du Pawulu, ahepara aji : « ŋupan, iwi iliŋ na baromeŋ i? » Kê ateema aji : « Hênk da na manjoonan. » Naşih i bangoli kê aşê jaka : ²⁸ « Ŋji, dluk luk itaka itum,

* 22:23 ŋi bayuday pfêl bayeti kême kamişa bko duuŋ pajaanŋ payuuy kê unwoonŋ kême uko ulonŋ wi ŋaanŋ adolonŋ uŋêp uŋup.

abaa hil alin na baromeŋ. » Ké Pawulu ateema aji : « Ké nji, nşé buka buka alin na baromeŋ. » ²⁹ Banwoonŋ biki pkoba pa aŋiini balowa ŋi dko mēnt, ké naşih i bangoli aşé lēnk wi ameeŋ ké Pawulu i atanuŋ hēnk, alin na baromeŋ.

Baŋij Pawulu du uruha uweek

³⁰ Wi nfa mabanuŋ, ké naşih i bangoli aşé do ké bafēnēs *Pawulu aşé du *baŋejan baweek na pntuk pi bawayēş bŋup *bayuday, ŋiki aŋal kame na manjoonan uko wi baŋaaŋ baktaparuluŋ. Wi wi aşaaŋ adola ké abi anaŋ ŋi kadun ki baka.

23

¹ Wi wi *Pawulu aşaaŋ ajaban bawayēş bŋup *bayuday kēş aşé ji : « An bayiŋ naan, uhaaş uwo ujinŋ na nji ŋi mnwo mi naan ŋi kadun ki Naşibaŋi te nŋa di. » ² Ké *naşih i baŋejan anwoonŋ katim ki Ananiyat aşé ji na bannaŋuŋ ŋi kadunul bakoba ŋi mntum. ³ Ké Pawulu aşé ji na a : « Iwi nataaki i*, Naşibaŋi aluŋ kakobu na manjoonan. Iŋo ŋuŋ aji iwayēş jibi Bgah bajakuŋ, abaa kak aji na baka bakobēn. »

⁴ Biinŋ bannaŋuŋ aŋog Pawulu ké başé jaka : « Ikar kar naşih i baŋejan Naşibaŋi! » ⁵ Ké Pawulu aşé teem aji : « Babuk biinŋ mēmmē aji awoonŋ naşih i baŋejan. Baŋup ŋi Ulibra wi Naşibaŋi aji : “*Naaŋ aanwo kaŋiiniyaan uko wi naşih i utaak wi nul buŋaan.*” »

⁶ Wi Pawulu awinuŋ ké baloŋ ŋi pntuk pi bawayēş baweek bawo *bataduk, ké baloŋ bawo *bafaritay, ké aşé huuh aji : « An bayiŋ naan! Dwo nafaritay, abuk bafaritay. Baŋijēn *uruha ŋi, ŋiki dhaŋ aji bankeŋuŋ baluŋ kanaŋa ŋi pkeŋ. » ⁷ Wi ajakuŋ jak haŋ, ké bafaritay na bataduk başé jun pŋjom, abot apatşēr. ⁸ (Bataduk başal aji bankeŋuŋ baankuŋ kanaŋa ŋi pkeŋ, ké nŋwanjuŋ na nŋtonŋ nŋaanwoo, ké bafaritay başal aji iko mēnt iwooo.) ⁹ Pŋaat ké pabi dēma dēm, ké *bajukan Bgah bafaritay baloŋ banaŋa aŋoman aji : « Nŋēka nin uko utapar ŋiinŋ i. Om untonŋ kēme *uwanjuŋ udoo ŋiini na a. »

¹⁰ Pŋjom padēm pdēm paŋ, ké naşih i bangoli adoo ŋi babi bakit kitan Pawulu, aşé ji na bangoli bawala baya bapēnana ŋi ptoŋ pi baka, baŋija katoh kaweeek kanyenaniinŋ.

¹¹ Utejan mēnt, ké Ajuğun aşé naŋ ŋi kadun ki Pawulu aji na a : « Mébaan iliinŋ! Iŋiiniyaan katim ki naan ŋi Yerutaalem ŋi aşé wo kak i kado haŋ du Rom. »

Bayuday baŋal pŋin Pawulu

¹² Wi unuur ujinŋuŋ, ké *bayuday baloŋ başé tiinkar. Bahonŋ amehna aji baankde baankdaan bē baanfinŋ *Pawulu.

¹³ Bantiinkaruŋ haŋ bapel iŋeen nŋbaakēr.

¹⁴ Wi wi başaaŋ aya du *baŋejan baweek na bantohi aji na baka : « Nŋonŋ amehna aji nŋēnkde nin ukoolan te wi nŋkfinjaŋ Pawulu. ¹⁵ Hēnkunŋ an ŋi katim ki pntuk pi bawayēş bŋup baweek, nayilan du naşih i bangoli naji na a aŋijan Pawulu, nadaar naji naŋal kame bnuura uko wi adoluŋ. Ké un, nŋdobi bomandēr bomandēr pa pŋina ji abi ado kaban ŋi. »

¹⁶ Wi naŋaşa alonŋ ayimi Pawulu atiinkunŋ uko waŋ, aşé ya du katoh kaweeek kambiguŋ na pmboş pkēm, aneej da aŋupa. ¹⁷ Wi wi Pawulu aşaaŋ adu naweeek alonŋ i bangoli iŋeen-week, aji na a : « Nŋoŋan naŋaşa i du naşih i bangoli, aka uko ulonŋ wi pŋupa. » ¹⁸ Ké naweeek i bangoli aŋooŋ naŋaşa du naşih i baka, aşé ji na a : « Pawulu nakalabuş aduēn akooŋen aji nŋjuu naŋaşa i, aka uko ulonŋ wi pŋupa. » ¹⁹ Ké naşih i bangoli aşé mēbana ŋi kaŋen apēn na a ké bagaagi aşé jaka : « We wi inaluŋ pŋupēn? » ²⁰ Ké naŋaşa aşé jaka : « Bayuday batiinkar aji babi pheparu iŋij Pawulu faan du pntuk pi bawayēş bŋup baweek, baji baŋal kadaar kaji baŋal kame uko wi adoluŋ. ²¹ Kdinan baka uko waŋ, ŋiki baŋaaŋ bampeluŋ iŋeen nŋbaakēr bamena dko dloŋ, ayoonka. Bahonŋ amehna aji baankde nin kadaan bē baanfinŋ Pawulu. Babomandēr hēnkunŋ aba, ayoonk yoonk idinan. » ²² Ké naşih i bangoli aşé jaka awut kaŋup nin alonŋ kaji aŋupa uko mēnt, aşé wutan naŋaşa ké ayaa.

Baŋooŋ Pawulu du ubeeka wi Kaytaraya

²³ Wi wi naşih i bangoli aşaaŋ adu baweek batēb biki bangoli iŋeen-week aji na baka : « Nabomandēran na bangoli iŋeen-week nŋyaaş nŋtēb (200), na bajug nŋmpēlēt iŋeen paaj na ulonŋ (70), na bangoli iŋeen-week nŋyaaş nŋtēb (200) biki ijan, naya Kaytaraya nŋa di woli nŋwoori kaŋeen kalonŋ nŋi utaakal nŋakobi. » ²⁴ Nabomana nŋmpēlēt naŋooŋna *Pawulu, ahilna aban najeb du Felit nantuŋa. ²⁵ Hēnk ké naşih i bangoli aşé piit Felit aji :

²⁶ « Iwi Felit nantuŋa naweeek, nji, Klodiyut Litiyat dpiitunŋ awulu mboş. ²⁷ *Bayuday bamob ŋiinŋ i aŋal pŋina, ké nşé bi na bangoli naan abuurana, ŋiki baŋupēn aji alin na baromeŋ. ²⁸ Wi nŋaluŋ pme uko wi ajabanuŋ aşé ŋooŋa pntuk pi bawayēş bŋup baweek pi baka. ²⁹ Wi wi nŋşaaŋ ayikrēn ké uko wi baktaparuluŋ utaŋa na bgah bi baka, bē baanka ka nin uko ulonŋ utapara unkēşuŋ bafina kēme batuha. ³⁰ Wi mmeenŋ ké baloŋ batiinkar pŋina, ké nşé yil ŋi dko mēnt aji baŋiju a. Dkak ado bantaparuluŋ bŋup babi ŋi iwi baŋup uko wi adoluŋ baka. »

³¹ Na utejan, bangoli bado uko wi naşih i baka ajakuŋ, ajeŋ Pawulu, aya na a te

* **23:3** Pawulu ahoŋ ajaka « iwi uniw ufaatŋaan wuŋ » uwo wo ji aŋal kadiimanaan baŋaaŋ ké Ananiyat aji daar kala pwo nanuura ŋi bdiŋ aşé wuŋ du kaŋēb meeŋ, awo kataaki.

ubeeka wi Antipatrit. ³² Wi unuur ujintun kē bangoli bukun bašē kak du katoh kaweeek, awut bajug nmpēlēt kē baya na Pawulu. ³³ Wi babanun Kaytaraya ašē wul Felit nantuja uko wi Klodiyut apiitun, ašē dukara Pawulu. ³⁴ Wi nantuja aleyiirun uko umpiitun ašē hepar Pawulu utak wi awoonun. Wi ameen kē awo i utak wi Filitiya†, ³⁵ ašē ji na a : « Dluḡ katiinku woli bantapariij bṭup babani. » Kē ašē do kē bahank Pawulu du katoh ki pših ki *Herod abiiḡ aniw, ayeḡa.

24

Bayuday bakesaar Pawulu du Felit

¹ Wi ḡnuur kañeen ḡaṭēpun, kē Ananiyat *naših i baṭejan ašē ya na baloḡ ṭi bantohi na naṭupar bañaan, i katim ki Tertulot du Kaytaraya. Babi ṭi kadun ki Felit nantuja, akeesaar *Pawulu. ²⁻³ Wi baduun Pawulu, kē Tertulot ašē jun pṭapara iko aji : « Iwi Felit nantuja naweeek, ḡjon ḡṭo ṭi awo bnuura ṭi pših pi nu, kē mntit mi nu mankak aṭij iko inuura ihalu ṭi utak. Kē ḡji ḡlilandēru maakan, kabot kataanaru, ḡnuur bṭi na dko bṭi. ⁴ Nḡnkṭo kanooranu na bṭup bṭum, ašē ḡal itiinku bṭiišu. ⁵ Niinṭ i awo ḡnaḡ anwuṭun maakan, anwoon ṭi pyewlēn *bayuday ṭi dko bṭi, abot awo i pntuk pi banatareḡ. ⁶ Adoo do do na pṭoṭan *Katoḡ Kaweeek ki Našibaṭi, ukaan kē ḡmoba. [Nḡḡal pwayēša bṭup jibi bgah bi nun bajakun ⁷ kē Litiyat naših i bangoli ašē bi na kmēni atehun a ṭi iñen, ⁸ ado bantaparun Pawulu bṭup babi ṭi iwi.] Woli ihepara bnuura, aṭiinka, kēme bṭidiṭu iko yi ḡktaparulun. » ⁹ Kē bayuday baṭok na a, ṭi uko wi ataparulun aji ujoonani.

Pawulu aṭup ṭi kadun ki Felit nantuja

¹⁰ Wi Felit nantuja adekun *Pawulu kañen aji atem, kē ašē yeenk bṭup aji : « Dme kē ido ḡṭubal ḡṭum, aji kwayēš ṭi utak wi, ukaan kē ḡlilan maakan kabi kaṭupu kayeḡan uleef naan. ¹¹ Ihinan kahepar bnuura baṭupu kē uundo pel ḡnuur iñeen na ḡṭēb wi nyanḡ Yerutalem pṭēman Našibaṭi. ¹² Bambiḡ akeesaarēn baantēnkēn kē ḡji kaḡon na nin ḡnaḡ aloḡ du *Katoḡ Kaweeek ki Našibaṭi kēme anaṭan pntuk pi bañaan ṭi itoh iñehanaani, kēme ṭi ubeeka. ¹³ Baankak ahinan kadiiman kē uko wi baktaparaanun ḡḡnkun uwo manjoonan. ¹⁴ Kē nšē dinan ṭi kadunu aji dji kadēman Našibaṭi i bašinun, wi ḡnaḡ kaṭaš Bgah bi bukal bajakun aji bawo bwuṭaan. Dfiyaar iko bṭi inṭaanun na Bgah, na yi *baṭupar Našibaṭi bapiitun, ¹⁵ abot ahaṭ pnaṭa ṭi pkeṭ pi baṭool na bado buṭaan ji bañaan biki bantaparaanun bṭup. ¹⁶ Ukaan kē ḡji kadoonaan ḡnuur bṭi pwo

na uhaaš ujint ṭi kadun ki Našibaṭi, na ki bañaan. »

¹⁷ « Kē wal wi ndolun ḡṭubal du bdig, ašē kak ṭi Yerutalem aṭij itaka pṭēnkna bañaan bajuuk biki pntaali pi naan, kabot kado iṭejan yi Našibaṭi. ¹⁸ Wi wi bašaḡ aṭēnkēn du Katoḡ ki Našibaṭi kē ḡji kabaanēš bṭejan bjintan uhaaš. Mēnwō na nin pntuk ploḡ abot awo mēḡṭij nin ḡjaat. ¹⁹ Kē *bayuday baloḡ biki Atiya bawoon lah kabi kanaṭ ṭi kaṭup uko wi bakaan na ḡji, ²⁰ kēme banwoon ṭi baṭup uko wi bawinun uwuṭaan ṭi ḡji wi nnaṭun ṭi kadun ki baka du pntuk pi bawayēš bṭup baweeek pi bayuday. ²¹ Kēme uwohanḡ kak uko wi nhuuranun ṭi kadun ki baka aji : “Uṭup wi pnaṭa ṭi pkeṭ, ukaan kē mbi ḡṭa bawayēšaḡ ṭi kadunan?” »

²² Kē Felit nantuja, ammeen bnuura uko wi bgah bi Ajugun, ašē lutan pwayēš te unuur uloḡ, aji na baka : « Dluḡ kawayēš uko wi nan woli Litiyat naših i bangoli abii. »

²³ Wal mēḡ kē ašē ji na naweeek i bangoli iñeen-week aloḡ, ahank Pawulu du ukalabuš, bawut kado kanoorana babot bawut bayiṭul bado kaṭēnka.

Pawulu aṭiini na nantuja na aharul

²⁴ Wi ḡnuur ḡloḡ ḡaṭēpun, kē Felit ašē bi na aharul anwoon *nayuday i katim ki Drutiliya. Felit ado kē badu *Pawulu, ašē ṭiinka kē aṭṭiḡniyaan pfiyaar Yetu Krittū. ²⁵ Kē jibi Pawulu aṭṭupun adoo jun pban ṭi iko yi pwo ḡnaḡ natoool, yi pṭijan uleef, na yi unuur wi Našibaṭi aklun kawayēš bañaan, kē Felit ašē yewla, aji na a : « ṭaṭaan ba ḡḡnk ḡṭa, ihinan kaya, woli dbi jeeḡ kayil pdu'u. » ²⁶ Ahaṭ wal mēḡ aji Pawulu awula itaka, ukaan kē aji du'ara du, kaṭiini na a.

²⁷ Wi ḡṭubal ḡṭēb ḡaṭēpun, kē Portiyut Fettut ašē yeenkēš Felit ṭi pntuḡa, anwuṭun Pawulu du ukalabuš, pṭolna bayuday balilan.

25

Baṭij Pawulu uruha ṭi kadun ki Fettut nantuja

¹ Wi Fettut abanun ṭi utak ado ḡnuur ḡwajanṭ, ašē pēnna Kaytaraya, aya Yerutalem. ² *Baṭejan baweeek na bantohi baweeek *bayuday kē bašē bi anaṭ ṭi kadunul, akeesaar *Pawulu. ³ Kē bašē ḡḡhan Fettut aṭēnk ṭēnk baka, ado Pawulu aya Yerutalem, ṭiki babop ayoonka ṭi bgah, kaḡilna kaba na a. ⁴ Kē Fettut ašē teem baka aji : « Pawulu awo ukalabuš du Kaytaraya, kē ḡji ṭi uleef naan, ḡkak awo i kaya da ṭi ḡnuur ḡji. ⁵ Nadolan baweeek biki ino, balun babi na ḡji, woli ḡniḡṭ ar mēḡṭan ado buṭaan bloḡ baya keešaara. »

† 23:34 Felit awoon i pwayēš Pawulu ṭiki Pawulu awoona Filitiya danwoon ṭi pših pi nul.

⁶ Fettut ado du Yerutalem nnuur bakren kaya ifteen tañ na baka, ašë ya Kaytaraya. Wi unuur ujintuñ, kè ašë ʒo du uruha, ado kè bañij Pawulu ʒi kadunul. ⁷ Wal wi Pawulu abiiñ, kè bayuday banwoonuñ Yerutalem, bašë bi anañ afooya, atapara iko itum iwuṭaan maakan, yi bawoon baanhinan adimaan kè ijoonanii. ⁸ Kè Pawulu ašë yerjan uleeful aji : « Mèndo do nin ukoolan unwuṭuñ ʒi bgah bi bayuday, kème ʒi *Katoth Kaweek ki Našibaṭi, kème aṭup buṭaan ʒi *Fetar naših najeenkal i Rom. » ⁹ Kè Fettut, anañ aṅal bayuday balilandëra, kè ašë hepara aji : « Iinṅal kabi Yerutalem, nya nwayëšu ʒi uko wi batapariin ? » ¹⁰ Kè Pawulu ašë teema aji : « Dwo ʒi uruha wi Fetar ʒi, awo i kawayëšaana ʒi. Mèndo bayuday nin ukoolan, kè iwo name iwi ʒi uleefu. ¹¹ Bè woli djuban na manjoo-nan, woli ddo uko ulon uwuṭaan unkëšun nket, mènkpok pa. Ašë wo kakša woli iko yi bataparaanuñ iinjoonani, nin alon aanka na pwulën du bayuday. Dnuma Fetar awayëšaana! » ¹² Wi Fettut awinaruñ na balemparul bañnoguluñ, ašë teema aji : « Inuma pwayëš pi Fetar, ikeer aya du kadun ki Fetar. »

Fettut aṭiini na Agripa naših

¹³ Wi nnuur nlon naṭëpuñ, kè Agripa naših na Berenit aṭa'ul naaṭ bašë bi ʒi Kaytaraya, pwul Fettut mboš. ¹⁴ Jibi bawoon biki pdo da nnuur nlon, kè Fettut ašë ʒiini na Agripa naših ʒi uko wi *Pawulu aji na a : « Niiñt alon awo ʒi, i Felit awutuñ du ukalabuš. ¹⁵ Wi nwoon du Yerutalem, kè *baṭejan baweek na bantohi biki *bayuday bašë bi atapar ñiint i bṭup ašë ñehanaan, aji nji aduknaanaa. ¹⁶ Kè nšë teem baka aji baromen baantaal pmob naaṅ katuh bə anañt ʒi kadun ki bantaparuluñ bṭup ayejan uleeful. ¹⁷ Wi wi bašaaj abi na nji ʒi, kè mèndo ʒo ajon, ašë ʒo du uruha wi unuur ujintuñ, ašë do kè bañij ñiint mènṭ. ¹⁸ Kè wi bañijuñ bankeesaaruluñ ʒi kadunul, baantup ʒup nin uko ulon ʒi iko iwuṭaan yi nji nšaluñ aji ul adoo. ¹⁹ Pñom pi bakaan na a pawoona tañ ʒi bgah banwoon bi baka, na ʒi naaṅ alon ankeṭuñ i bajaaj bado Yetu, i Pawulu akjakuñ awo najeb. ²⁰ Kè nšë yewla, mème hum di nji kawayëšun iko yan, ašë hepara me aṅal kaya Yerutalem baya bawayëšaana ʒi iko mènṭ. ²¹ Kè wi Pawulu ašaaj hepar aji aṅal pwayëš pi *Fetar naših najeenkal, kè ndo kè badëta, te wal wi nji kaluñ kado bañoota du Fetar. » ²² Kè Agripa ašë teem Fettut aji : « Nji kak dñal katiink ñiint mènṭan. » Kè aji na a : « Iluñ katiinka faan. »

Bañij Pawulu ʒi kadun ki Agripa na Berenit

²³ Wi nfa mabanuñ, kè Agripa na Berenit, bašë bi na pkëpaṭër pweek, aneej du

dko di uruha, kè baših bangoli na bantohi baweek biki ubeeka kè bafooy baka. Wi wi Fettut adoluñ wal mènṭ kè bañij *Pawulu. ²⁴ Ašë ʒiini na bañaaj aji : « Iwi Agripa naših na an bti nanwoon ʒi na un, nawin ñiint i. Ul akaaj kè *bayuday bti babi du nji, du Yerutalem na ʒi, aṅoman maakan ašë huur aji, aantaaj na pwo najeb. ²⁵ Kè nji kè nšë win nji ʒi uleef naan, kè aando nin uko ulon unkëšun akeṭ. Wi ašaaj añehan aji aṅal pya du naših najeenkal aya awayëša, kè nšë ji ddola aya du a. ²⁶ Ašë wo mènka nin uko ulon unkëšun ppiiit naših najeenkal ʒi ñiint i. Ukaaj kè nṅija ʒi kadun ki nan na ki nji Agripa naših ʒi uleefu. Hènk, woli nahepara, kašë ka uko upiit naših najeenkal. ²⁷ Naaj aanhilañ kabubara kañoṭ nakalabuš du naših najeenkal bə iintup uko wi adoluñ. »

26

Pawulu aṭiini ʒi kadun ki Agripa naših

¹ Hènk, kè Agripa ašë ʒi na *Pawulu : « Ihi-nan kaṭup, kayejan uleefu. » Pawulu adeej kañen, ašë yerjan uleeful aji : ² « Iwi Agripa naših, dlilan nṅa, wi nnaṭuñ ʒi kadunu, kateem ʒi iko yi bayit naan *bayuday bataparaanuñ bti. ³ Dkak alilan maakan, ʒiki ime udolade wi baka bnuura akak ame bnuura iko yi bajaaj bañomna. Ukaaj kè nji kakoṭu kooṭ itiinkën bnuura.

⁴ « Bayuday bti bame jibi nṭoori ʒi kpoṭ. Bame kak bti jibi ʒi kateeku nṭoori du utaak wi naan, na du Yerutalem. ⁵ Bame'en undi-maan, ahilan kaṭup woli bañali kè dji kaṭaš bgah bi pntuk pi *bafaritay bantamun ʒi bgah bi nun. ⁶ Kè hènkuñ, uko unkaaj kè bakwayšaana ʒi, uwoon kè: Dhaṭ uko wi Našibaṭi abiiñ ahoñ bašinun. ⁷ Kè kšini ifteen na kṭéb ki pntaali pi nun, kahon mènṭan ki ki kahaṭuñ pyeenk, wi kadëmanuñ Našibaṭi na nṅaaš nji baka nfa na utaakal. Iwi Agripa naših, mnhaṭ mañ mankahaj kè bayuday bañijën uruha. ⁸ We ukaaj kè an bayuday naṅal aji nṅehinan kafiyaar kè Našibaṭi aji naṅan bañaaj ʒi pkeṭ ba? » ⁹ « Kè nji ʒi uleef naan hènka, kè ndun aṅal aji dwo kado uko wi nhinanuñ bti katokna katim ki Yetu i *Nataret. ¹⁰ Kè hènka di ndolan du Yerutalem, amob banfiyaaruñ Yetu baṭum awat ukalabuš. *Baṭejan baweek badi-nanaan pdo hañ, aji wonṭi baṭu baka pkeṭ dji kawo ʒi bandinanuñ. ¹¹ Dji kañaay na itoh ifehanaani bti, kahajan banfiyaaruñ Yetu, kawuuk baka pkar katim ki nul. Ddeebaṭër baka maakan, adoo ji kaya nṅeeka nmpaṭi prab baka kahajan.

Pawulu akak akakalëš jibi aṭëpuñ adoo fiyaar Yetu

¹² « Kè hènka di ntooluñ unuur ulon pya ubeeka wi Damat, pdo ulemp mènṭ awo na uworda wi *baṭejan baweek. ¹³ Kaya pban

mndiin unuur, djaku iwi, naših, kē nšē wo ʈi bgah, ašē win bjeehi blon banwoonun baʈi ašē jeehan apel unuur, kē babi agurēn nji na bankyaanʈun na nji. ¹⁴ Hēnk, kē nʈpēn bti ajot ʈi mboš. Kē nšē tiink pdiim plon kē pakʈiini na nji na uʈup *uhebērē aji : “*Tawul, Tawul, we ukaaŋ kē ikhajanaan ba? Ibaa noor we atootar ji upatar wi ajug wa akwuukun na pfeeru pjul.” ¹⁵ Kē nšē hepar aji : “Iwi in ula ba, Ajugun?” Kē Ajugun ašē teem aji : “Nji Yetu a, ikhajanun. ¹⁶ Naʈiin iwo bnaʈ, dpēn awinana ʈi kadunu, kakakanaanu nalempar naan. Iwo kaʈup bandukiin uko wi iwinuŋ nʈa ʈi nji, na wi nji kalun kadimanu. ¹⁷ Dluŋ kayeŋu, ʈi *bayuday na banwoon baanwo bayuday biki nji kayiliin iya. ¹⁸ Iwoyi kahaabēš baka kēš, kapēnan baka ʈi bdēm, kaʈij moŋ bjeehi, kapēnan baka ʈi mnhina mi uweek wi nʈtaayi, kaʈij du Našibaʈi. Hēnk bahilna woli bafiyaarēn, bapēnan baka ipekadu bahil kawo ʈi biki Našibaʈi adatuŋ aji bawo pntaali pi nul.”

Pawulu aʈup jibi alemparun Yetu

¹⁹ « Ukaaŋ, Agripa naših, kē nʈaš uko wi Našibaʈi aʈupnuŋ wi ahaabēšaananu kēš. ²⁰ Djunna Damat na Yerutalem, abaaŋšaana nʈfēt nji *Yuda bti na nji banwoon baanwo bayuday. Aʈup baka aji bawut pjuban bakak du Našibaʈi, bado kado iko inkyyuun kē bawut pjuban. ²¹ Uko waŋ ukaaŋ kē *bayuday bamobēn wi nwoon du *Katoŋ Kaweek ki Našibaʈi aŋal pfiŋēn. ²² Kē Našibaʈi ašē wo na nji te unuur wi nʈa wi, kē ndoo naʈ ʈi kadun ki baŋaŋ bti, bampotʈi na baweek aʈup uko wi mmaaruŋ. Uko wi nji kaʈupun uunwo wo ulon umpatʈi na wi *baʈupar Našibaʈi na *Moyit bajakuŋ ʈfa aji ubi kadolana, ²³ *Krittu alun kahaj kašē kawo nateek ankaŋaŋiŋ ʈi pkeʈ kaʈup bayuday na banwoon baanwo bayuday, bjeehi bi mbuur. »

Pawulu ado na pkakan Agripa naših ʈi bgah bi Yetu

²⁴ Wi *Pawulu akyeŋanun uleeful han, kē Fettut ašē huuh aji : « Iwi iyilaa! Pjuk pweek pi ijukuŋ pajun pfooyanu bkow! » ²⁵ Kē Pawulu ašē teema aji : « Iwi Naweek maakan, mēnyilaa, uko wi nji kaʈupun ujoonan akuʈ aʈep ʈi bgah. ²⁶ Agripa naših, dñoom kaʈup na a na mntēŋ ʈiki dme kē aampaam iko mēnt bti, iindolana du bñot, dme kē ame ya bti aba. ²⁷ Iwi Agripa naših, ifiyaar uko wi *baʈupar Našibaʈi bajakuŋ i? Dme kē ifiyaar wa. » ²⁸ Kē Agripa ašē teem Pawulu aji : « Injal kakakanaan naritton ubaa kaʈo'un ʈi! » ²⁹ Kē Pawulu akak ateem aji : « Mēmmē me utar kēme ujon, uko wi nji kaŋehanun Našibaʈi uwoon iwi na banktiinkun bti nʈa di,

nakak nawo ji nji, ašē wo mēnŋal natana mnkorentu ji nji. »

³⁰ Hēnk kē naših, na nantuŋa i utaak, na Berenit, na baŋaŋ bti banwoon na baka bašē naʈa. ³¹ Wi bapēnun ašē ʈiini bukal bukal aji : « Niiŋt i aando do uko ulon unkēšun akeʈ kēme aya ukalabuš. » ³² Kē Agripa ašē ji na Fettut : « Nhinan lah kawutana, kē ašaŋ ahepar pwayēšaana du naših najeenkal. »

27

Batool pñooʈ Pawulu du Rom

¹ Wi ukakuŋ wi pjej ulantu kaya Itali, kē bašē wul *Pawulu na bakalabuš balon Yuliyut, anwoon naweek i bangoli iŋeenweek baromeŋ du pntuk pi bangoli pi bajaan bado Pntuk pi Naših najeenkal. ² Kē njej ulantu du pkēŋ pi Adramitiyun unwoon wi pya Atiya, atool pya. Arirtarkut i Tetalonika du Matedoniya kē abi na un. ³ Wi unuur ujintun kē nšē ban Fidoŋ. Yuliyut awo na Pawulu bnuura, awuta kē aji ya kawin banohul, baʈena iko yi anumiin. ⁴ Nwoona du Fidoŋ, kē jibi uyook ukkobun adek na un, kē nʈfooy na umban wi unjiw wi Kiprut wi uwoon uunkkob. ⁵ Kē wi wi nmuuruŋ bdēk bañnogun ʈtaak nji Filitiya, na Pamfli aban Mire du utaak wi Likiya. ⁶ Wi nʈbanun da, kē naweek i bangoli ašē win ulantu ulon unwoonun Alektandriya, atool pya Itali, ašē dolun kē njej wa.

⁷ Ndo nnuur nʈum aya ya btišu, ʈiki uyook uwoo, nʈaj maakan abaa ban kañog ubeeka wi Kēnidut. Uyook uŋeenanun pya na btool, kē nʈduk ubeeka wi Falmome ʈi kaŋen kadeenu, afooy unjiw wi Kret. ⁸ Nʈaš ʈaš ukab, ahaj maakan abaa ban dko di bajaan bado Ikēŋ Inuura, dañnogun ubeeka wi Lataya.

⁹ Nʈo du Lataya ajon, kē pya kadun pado kak anooran, ʈiki unuur wi pyiman wi *bayuday* udobi ʈep, kē pya na bdēk wal mēnt pahil kapēnan unguun. Hēnk, kē Pawulu ašē ʈup uko wi ašaluŋ aji na baka : ¹⁰ « Babuk biinʈ, dwin kē bgah bi nun bi baya kawuʈ, ulantu utoka dko dweek na iko yi ujijun bti, baŋaŋ badoo hilan kakeʈ da. » ¹¹ Kē naweek i bangoli ašē mēban ʈi wi naweek i baʈon ulantu na ajug wa bajakuŋ, apok ptiink Pawulu. ¹² Pkēŋ paannuura pʈepanaan nnuur nji ujonʈ na ukēk uweek, kē batum ʈi baka baŋal nnej ʈi bdēk, nʈdoonan pban pkēŋ pi Fonika woli nhinani. Pkēŋ pi Fonika pawo du unjiw wi Kret, pataaŋ na kayoba ajeʈ ʈi btammaŋu na btamšanka, kē bahilan kaʈepan da nnuur nji ujonʈ na ukēk.

Ukēk unaʈa du ptoof pi bdēk bweek

* 27:9 Ulibra wi Bgah 16.29 upiit aji : ʈi pli ppajantēn na plon, ʈi unuur uŋeenantēn, nayiman, naankdo nin ulemp ulon, an babuk utaak na bayaant bti.

¹³ Uyook umpoŋi unaŋnaana btammanju ajun pyook, kē baŋaanaŋ baŋal aji bahinan kado uko wi baŋaluŋ, afēnēš ulantu, atool akab kab na kabaŋ ki unjiw wi Kret. ¹⁴ Uundo jon, kē ukēk uweek unwoon katim ki btamŋanka umayar unuur ušē naŋnaana unjiw akēk. ¹⁵ Ukēk wuŋ ubi akob ŋi ulantu, kē nŋenkak ahilan wa pŋijan, ašē wut kē uyook ukya na un. ¹⁶ Wi nŋēpnuŋ btammanju bi unjiw umpoŋi unwoon katim ki Kawuda, ašē ŋu kamenkla uyook btiišu. Ndoonaan te adoo kakan bŋeem bmpoŋi bbuurni bantanuŋ ŋi kafet ki ulantu. ¹⁷ Hēnk, kē balemp biki ulantu bajel ital atanrēn wa uwutna katoka. Baŋi wal mēnt uyook ufēl baka ŋi pyiw pwuŋan pi bdēk bweek du Libiya. Wi wi baŋaanaŋ aŋuŋ iloona, ašē wut uyook kē ukya na baka. ¹⁸ Unuur utēbantēn, kē ukēk ukkēka kēk maakan, kē bajel iko injijun afēl du bdēk. ¹⁹ Unuur uwajantēn, bajel iloona na iko yi ulantu afēl du bdēk na ifēn yi baka. ²⁰ Ndo nnuur nŋum, nŋēwin bnuur kēme njah, kē uyook ukkoba kob maakan, kē nbi ji ji wi nun ubaa.

²¹ Ndo nnuur, nŋēde de nin ukoolan, kē *Pawulu ašē naŋa, aji na baŋaanaŋ: « Babuk biinŋ, nawo i lah katiink uko wi njakanaŋ, kawut kapēn du Kret, naŋŋaanaŋ kabuur ptoka toka pi. ²² Kē nšē kooŋan kooŋ hēnkunŋ, namēbaan naliint! Nin aloŋ ŋi an aankket, ulantu ŋaŋ uktokiinŋ. ²³ Takal na utejan, *uwanjut wi Naŋibaŋi anka'ēnuŋ, i njaanaŋ kadēman ubi ŋi nji, ²⁴ ajakēn: “Pawulu, klēnk! Iwo i kawayēša ŋi kadun ki naŋiŋ najeenkal, kē Naŋibaŋi ŋi bnuura bi nul, akdo baŋaanaŋ bti bankyaanaŋuŋ na iwi babuur.” ²⁵ Babuk biinŋ, natēnŋēn, ŋiki dhaŋ ŋi Naŋibaŋi ame kē uwo jibi ajakaaruŋ. ²⁶ Kē uyook ušē ya kafēlun du unjiw ulonŋ. »

²⁷ Ndoobi wo wo ŋi utejan unŋēnkunŋ ifēen na nbaakēr ŋi meel, kē ukēk uhuma kaya na un ŋi bdēk bi katim ki Adiriyatik. Kaban mnjel, kē balemp biki ulantu bašē nnuur aji nŋog pkay. ²⁸ Wi wi batanuŋ pko ploŋ na pŋal awalan katenna kadiilade, awin kē kawo nmetēr ifēen nŋwajant na paaj na ulonŋ, akak aban ŋuŋ aten, awin kē kawo nmetēr ifēen nŋēb na bakreŋ. ²⁹ Baŋi wal mēnt uyook ufēlun du mnlak, atan klaar kdiŋ kbaakēr du kafet ki ulantu awalan ŋi meel kahilna kamēban wa, ašē bi kataran ŋaran unuur ujint. ³⁰ Balemp biki ulantu bado wal mēnt na ppēn ŋi wa kabuur. Bawalan bŋeem bbuurni ašē daar aji baŋal pŋan ilaar idit ilonŋ ŋi kadun ki ulantu. ³¹ Kē Pawulu ašē ji na naweek i bangoli na bangoli bandukiinŋ aji: « Woli balemp biki ulantu biki baantaŋ ŋi wa, naankhilan kabuur. » ³² Ukaanaŋ kē bangoli bafal ital intijanaanuŋ bŋeem bbuurni, awutan ba, kē bakyaak.

³³ Wi bakyoonkunŋ mnjint unuur, kē Pawulu ašē ji na baka bade aji na baka:

« Naŋo nnuur ifēen na nbaakēr kē nŋaas nŋawo bnaŋ na an, naande nin ukoolan. ³⁴ Nabiin nade, nanuma pde kahilna kawo bajeb, nin kawel kalonŋ kaankjot ŋi ŋaanaŋ. » ³⁵ Wi wi aŋaanaŋ ajeŋ ipoom abeab Naŋibaŋi akitēš ya, ašē jun pde. ³⁶ Kē wi wi baŋaanaŋ bti bakakanuŋ nŋaas, ade ntiinku. ³⁷ Nŋwo wal mēnt baŋaanaŋ ifēen-week nŋaas nŋēb na ifēen paaj na ulonŋ na paaj (276) ŋi ulantu. ³⁸ Wi baŋaanaŋ bti badeeŋ ayok, kē bašē fēl nŋeey nŋanwoon ŋi ulantu du bdēk awiŋŋanaan wa.

Ulanu ujiiri

³⁹ Wi unuur ujintuŋ, baŋonŋ ulantu baanyikrēn pkay pi bakwinuŋ, ašē win pkay ploŋ panwoon na pyiw, aji baya kakaban ulantu ŋi pa woli bahinani. ⁴⁰ Kē wi wi bafaluŋ ital intannuŋ ilaar idit intijanuŋ ulantu ašē wutan ya kē iya bdēk. Wi wi baŋaanaŋ afēnēš ital yi batannuŋ nŋaap nŋanjaanaŋ nŋaŋonŋa ulantu, atan kaloona ŋi kadun ki wa, uyook uhilna uwuukar wa kadun, ašē tool pya pkay. ⁴¹ Kē ušē ya wal mēnt abinaŋ ŋi pyiw pwuŋan pi bdēk, kē kadun ki wa kajiiri, uunkak ahilan pya, kafet kē kašē rumpadiir fuŋ ŋiki nŋaaronŋ nŋakob bnuura.

⁴² Bangoli kē bašē nŋal wal mēnt kafinŋ bakalabuš, bawutna kalam kabuur. ⁴³ Kē naweek i bangoli ašē nŋal *Pawulu abuur pket, ašē ji na baka bawut kafinŋ bakalabuš. Abaa tēp tēp aji na baka, banhiluŋ plam bti badunna bajot bdēk balam baban pkay, ⁴⁴ bandukiinŋ baji nŋaanaŋ andoluŋ alanka ŋi kampiŋuŋ kayaakna pya kēme iko ilonŋ ŋi inkiitiinŋ ŋi ulantu, kaŋaŋna bukundu. Kē hēnk di di badoluŋ, aban bti pkay abuur.

28

Pawulu aban unjiw wi Malita

¹ Wi nbuuruŋ bti, ašē baa me kē unjiw uwo katim ki Malita. ² Baŋaanaŋ banfētunŋ da baŋijan un bnuura. Batehan bdoos, aduŋuŋ kē nŋo atēma ŋiki ušubal ujun pšub, kē ujonŋ uwoos. ³ *Pawulu ajeŋ wal mēnt imul ikay afēl du bdoos, kē upula ulonŋ ušē pēn ŋi ya, aŋi bdoos buŋ. Ulut alabari'a ŋi kaŋen. ⁴ Wi baŋaanaŋ banfētunŋ ŋi unjiw bawinuŋ upula ŋi kaŋen ki Pawulu, ašē hoopater aji: « Nŋiint i aka pwo nafiŋ baŋaanaŋ, ŋiki ajaka jak abuur pket du bdēk, kē naŋibaŋi alonŋ andu'aniinŋ « naŋibaŋi anjaanaŋ aluk » ašē wo aandinan awo najeb. » ⁵ Kē Pawulu ul, ašē lēt upula awat du bdoos, nin ukoolan uundola do. ⁶ Kē baŋaanaŋ banuŋ aji ajun pŋur kēme kajot kaket ŋi dko mēnt. Wal wi bayoonkunŋ ajon baanwin ukoolan, ašē wugēš nŋal aji awo aloŋ ŋi baŋibaŋi.

⁷ Ufēt wi naweek i unjiw anwoonŋ katim ki Publiyuŋ uŋog da. Aŋijanun kē nŋwo bayaanaŋ biki nul nnuur nŋwajant, ji banohul. ⁸ Aŋin Publiyuŋ amaaŋ wal mēnt awo na ptool kē uleef ubot ayik na a. Pawulu aya awina,

aşê ñehan Naşibaŋi, apafa iñen ƚi bkow, aje-bana. ⁹ Kê wi wi bamaakal biki unjiw bandukiin ƚi babin ƚi Pawulu, kê ajeban baka. ¹⁰ Bañaan bamaganun maakan, wi nkyaan, kê başê pënan iko yi nkyaan kanuma ƚi du bgah byaanŋaani awulun.

Pawulu na batënful bawoona Malita atool pya Rom

¹¹ Wal wi ndoluŋ kli kwajant, aşê jija ƚi ulantu ulon ƚi ubeeka wi Alektandriya, unŋëpanuŋ wal wi ujonŋ ƚi unjiw unwoon katim ki kbet*. ¹² Nya awala du Firakuta, ado da nnuur nwanant. ¹³ Wi nwoonuŋ da, aşê ƚaş kaban ki bdëk, adoo ban ubeeka wi Regiyum. Na mnjinŋ, kê uyook unwoonuŋ btammaŋu uşê jun pkob, kê ndo nnuur ntëb, aşê ban pkëŋ pi Putewoli. ¹⁴ Wal wi nbanuŋ ubeeka mënŋ, nŋën da balon banfiyaaruŋ, kê bamëbanun kê nŋo da kanëm kapëb. Wi wi nşaan aban Rom. ¹⁵ Banfiyaaruŋ biki Rom batiink kê baji nwo ƚi bgah, aşê bi te Ufeeru wi Apiyut na du dko di bajaan bado Itoh yi Bayaanŋ Iwajanŋ pkitun. Wi *Pawulu awinun baka, abeeŋ Naşibaŋi, aşê kak atëŋ maakan.

Pawulu aŋup Uŋup Ulil Unuura du Rom

¹⁶ Wi nbanuŋ Rom, badinan *Pawulu kê agaag ufët wi nul aşê do nangoli alon kê akyerja. ¹⁷ Wal wi aŋoon nnuur nwanant, aşê du bantohi *bayuday babi bayit na a. Wi babin ayit, kê aşê ji na baka : « An bayiŋ naan, nji, nwoon mën do bañaan biki pntaali pi nun ukoolan, kême ƚi udolade wi başinun, bamobën du Yerutalem awul baromen. ¹⁸ Baheparaan bnuura uko unŋëpuŋ, aşal pwutanaan ƚiki baanwin win nin ukoolan ƚi nji unkeşuŋ bafinën. ¹⁹ Kê wi bayuday başaan apok uko mënŋ, kê nwoyi kahepar pwayëş pi naşih najeenkal, ahepar pa. Aşê wo kakşa mënka nin uko ulon utapar pntaali pi naan. ²⁰ Waŋ ukaan kê ndu'an, kawinan, kaŋini na an, ƚiki batanën na mnkorentu mi ƚi katim ki ñaan i biki *Itrayel bahaŋuŋ. »

²¹ Wi wi bateemuluŋ aji : « Nënyeenk nin uko ulon umpiitun ƚi iwi unwoonuŋ *Yuda kê bayiŋun banwoon da baambi ƚi aŋup ukoolan uwuŋaan ƚi iwi. ²² Kê nşê nala katiink uşalu, ƚiki bañaan ƚi dko ƚi balaŋ pntuk pi iwoon. »

²³ Hënk, kê bamëban unuur na Pawulu, kê bañaan batum ƚi baka baluŋ abi du dko di Pawulu awaliin. Aŋini na baka nfa te utaakal uŋup wi *Pşih pi Naşibaŋi. Ado na pdo baka bayikrën uko wi Yetu, aŋëpna ƚi *Bgah bi Moyit, na uko wi *baŋupar Naşibaŋi bapiitun. ²⁴ Balon ƚi baka bafiyaar uko wi aŋupuŋ, kê balon baanfiyaari. ²⁵ Wi bawoon

biki pwayşer bahumaara baantiinkari. Kê Pawulu aşê ji na baka ƚaŋ: « Ni! *Uhaaş wi Naşibaŋi unŋini bnuura, wi uŋëpnuŋ ƚi mntum mi *Itayi, Naŋupar Naşibaŋi. ²⁶ Aŋini aji :

“Yaan du bañaan mënŋan, iji na baka : Woli nadoo wat wat ibaŋ atiink oo, naankteha te.

Woli nadoo haabëş haabëş kêş bnuura oo, naankwina win.

²⁷ *ƚiki nhaaş natak adënët na bañaan biki, banët ibaŋ yi baka, adëe kêş ki baka,*

Kahilna kawo baankwin na kêş ki baka, Kabot kawo baanktiink na ibaŋ yi baka,

Nşal ni baka nawutna kate, bahilna bawut pkak du nji.

Nhilna nwut kajeŋan baka.” »

²⁸ Kê Pawulu aşê baañëş bŋup aji na baka « Nawo i kame keeri, kê Naşibaŋi, banwoon baanwo bayuday biki awulun Uŋup wi mbuur. Bukal baluŋ katiink wa! » [²⁹ Wi Pawulu aŋupuŋ haŋ kê bayuday başê ya, aŋom.]

³⁰ Pawulu aŋo da nşubal ntëb du katoh kalon ki aklukuŋ luk bdidi'ul, aji yeenk banjaan babi ƚi pwina. ³¹ Aŋo da aŋup uko wi Pşih pi Naşibaŋi, abot ajukan uko wi Yetu Ajugun na mntëŋ abot awo najeeh.

* **28:11** Kême Kattor na Polut: Bawo ƚi unjon wi bagrek başibaŋi bampoŋi banwoon kbet, aşê meetana bnuura ƚiki baya bdëk biki ƚa bafiyaar aji kbet kuŋ kaji kayen baŋon nlanu. ✧ **28:27** Itayi 6.9-10.

Uṭup wi Pawulu apiitun banfiyaaruṅ banfētun du uṭaak wi Rom

Uṭup ujuni

Pawulu ampiitun kakaarta ki awo nayuday. Abuknaana Firi, du untanka wi bajaan badu Tartut. Kē asē kuṣnaana du ubeeka wi Yerutalem, dul di di ajuknuṅ. Pawulu abi me udolade wi bayuday bnuura. Abi wo ṅaan anhajanunṅ maakan baṅaanṅ bateek banfiyaaruṅ Krittū. Kē Yetu Krittū asē bi pēn awinana ṭi kadunul adu'a awo namaar ṭi kadun ki banwoonṅ baanwo bayuday. Aṭup Uṭup Ulil Unuura du dko bti di pṣih pi Rom. Wi Pawulu apiitunṅ uṭup wi awo du ubeeka wi Korintṅ du ṅsubal ṅṭēnk iṅeen kaṅeen na paaj na ulonṅ (57) wi Krittū abukiinṅ kaya ṅsubal iṅeen kaṅeen na bakreṅ (58). Abi ṅal pya Yerutalem akak aṅal kaya pṣih pi Rom. Apiitṅ kakaarta ki baṅaanṅ banfētunṅ du Rom kaṭup baka kē aṅal kaya du baka kajukan baka Uṭup wi Naṣibaṭi katēṅṅēnaan baka.

Hēnk di ifah yi ulibra wi iwoonṅ:

1. Pawulu aṭup Uṭup Ulil Unuura (1.1-17)
2. Baṅaanṅ bajēn bti bajubanunṅ (1.18-3.20)
3. Hum di di Naṣibaṭi ajakunṅ aji baṅaanṅ bajēn bawo batool ṭi kēṣ ki nul (3.21-4.25)
4. Baṅaanṅ biki Naṣibaṭi balunṅ kaka ubida uhalu (5.1-8.39)
5. Naṣibaṭi awutan Itrayel kē uṣē wo uunwo wi mṅṅo (9.1-11.36)
6. Ubida uhalu unwoonṅ na unṅal (12.1-15.13)
7. Uko wi Pawulu ajakunṅ aji ado na pwul mboṣ (15.14-16.27)

¹ Nji Pawulu nalempar Yetu *Krittū dpiitunṅ. Naṣibaṭi adu'ēn pwo *nanjaṅan, adatēn aṭu'ēn pṭup *Uṭup Ulil Unuura wi nul ² Uṭup mēntṅ, Naṣibaṭi aṭēpna undiimaanṅ ṭi *baṭuparul ahonṅ wa ṭi Ulibra wi nul. ³ Uṭup mēntṅ uṭiiniyaan uko wi Abukul, ampēnnunṅ ṭi kabuka ki *Dayiṭ naṣih. ⁴ Kē *Uhaaṣ Uyimanaan wi Naṣibaṭi uṣē diiman na mnghina mnweek kē awo Abuk Naṣibaṭi, wi anaṭiṅ ṭi pkeṭ. Ul awo Yetu Krittū Ajugun. ⁵ ṭi ul i i Naṣibaṭi aṭēpnuṅ awulēn bnuura ado kē nwo nanjaṅan. Hēnk, katim ki nul kameeṭana, nhilna ndo baṅaanṅ biki ṅtaak bti bafiyaara bakuṭ bado katiinka. ⁶ An kak nawo ṭi bakanṅ mēntan, an biki Naṣibaṭi aduunṅ na nawo biki Yetu Krittū. ⁷ An bti nanwoonṅ du Rom, biki Naṣibaṭi aṅalunṅ abot adu'an nawo baṅaanṅ biki nul, dṅehan Naṣibaṭi Aṣin nja na Ajugun Yetu Krittū bawulan bnuura babot bajoobṅṅēnan ṅhaaṣ.

ṅṅal pya pwin baṅaanṅ biki Rom

⁸ ṅṅal duna kaṭēpna ṭi Yetu Krittū kabeeb Naṣibaṭi i njaanṅ kadēmanṅ ṭi uko wi nan bti ṭiki baṅaanṅ biki umundu bti baṭiink kē nafiyaar Krittū. ⁹ Naṣibaṭi i njaanṅ kadēman na uhaaṣ wi naan bti wi njaanṅ kaṭup *Uṭup Ulil Unuura unjaanṅ uṭiiniyaan Abukul ame kē dṭup manjoonan wi njakunṅ aji dji kaṣalan wal undoli ¹⁰ wi njaanṅ kaṅehan Naṣibaṭi. Dji kaṅehana woli uwo uko wi aṅalunṅ, adolēn nhilan mbi du an. ¹¹ ṅṅal maakan pwinan, kahilna kafaasēṅ na an uko wi Uhaaṣ wi Naṣibaṭi uṭennunṅ pa utēṅṅēnan. ¹² ṅṅal kawo ṭi pfoofan, pfiyaar pi nan, na pfiyaar pi naan patēṅṅēn nja bti.

¹³ Baiṭ naan, ṅṅal name kē djon ṅal pbi du an, kē Naṣibaṭi aṣē wo aandinanaan te hēnkunṅ. ṅṅal kalempṅ ṭi pfoofan kawin ulemp mēntṅ uwul uko unuura, jibi udoonṅ abi wo du ṅtaak ṅlonṅ. ¹⁴ Dwo i pya du baṅaanṅ biki ṅbeeka na du biki ṅteeh, du banjukunṅ na du banwoonṅ baanjukṅ. ¹⁵ Uko mēntṅ ukaanṅ ṅṅal pṭupan an kak nanfētunṅ du Rom *Uṭup Ulil Unuura.

¹⁶ Mēnji kakowa pṭup *Uṭup Ulil Unuura : uwo na manjoonan mnghina mi Naṣibaṭi pa mbuur mi baṅaanṅ bti banfiyaaruṅ, kajunna duna du bayuday te du banwoonṅ baanwo bayuday. ¹⁷ Uṭup ulil unuura mēntṅ uyuuṅ nja jibi Naṣibaṭi ajaanṅ ado nja ṅwo batool ṭi kēṣul. ṭi pfiyaar ṭaṅ di di pwo natool pawoonunṅ. Ulibra wi Naṣibaṭi uji : “ṭi pfiyaar pi pi ṅaanṅ natool ajaanṅ akaana ubida.”¹⁸

Baṅaanṅ bti bajubanunṅ

¹⁸ Naṣibaṭi aji diimaanṅ du baṭi udeeb wi nul ṭi baṅaanṅ bti ṭiki baanji badēmana abot aji bado iko inwoonṅ iinwo itool kamenna manjoonan. ¹⁹ Kē uko wi ṅaanṅ ahilunṅ pme ṭi Naṣibaṭi uṣē wo ujintṅ piṣ pa baṅaanṅ bti : Naṣibaṭi ṭi uleeful adiiiman wa baka. ²⁰ Nin ṅaanṅ aambaanṅ kawina Naṣibaṭi, kē du wal wi apaṣnuṅ umundu te hēnkunṅ, woli baṅaanṅ baten iko yi apaṣunṅ, bawin mndēm mi nul manwoonṅ maankba kabot kame kē awoonṅ Naṣibaṭi na manjoonan. Baṅaanṅ bajēn baanhilan kafanṅ ṭiki baankdēman Naṣibaṭi abot ado iko inwoonṅ iinwo itool. ²¹ Bame Naṣibaṭi bnuura aṣē wo baanji badēmana ji Naṣibaṭi abot awo baanji babeeba jibi bawoonṅ i kado kabeeba. Babaa ṭēp ṭēp awo na ṅsal ṅpēn kē ṅsal ṅi baka ṅdah ṅaya du bdēm. ²² Baṣal aji batiti aṣē wo bayila : ²³ bapok mndēm mi Naṣibaṭi anwoonṅ aankkeṭ akak ṭi pdēman itu yi ṅaanṅ najēn ankkēṭunṅ, yi ṅkat, yi ṅntaam na yi ṅko ṅi uṭeeh.

²⁴ Uko mēntṅ ukaanṅ kē Naṣibaṭi awut baka kē bawo ṭi iko iṭop jibi ṅhaaṣ ṅi baka ṅaṅalunṅ ya, kē bakṭopan ṅleef ṅi baka. ²⁵ Bajej manjoonan mi Naṣibaṭi aṭēṅ na ṅṅilan, apok pdēman napaṣ iko i bawoonṅ i pdēman te

mn̄to, awo ƚi p̄d̄eman uko umpaŋaniin. Uwo hanj.

²⁶Uko m̄ent̄ ukaan̄ k̄e Naŋibaƚi awut baka ƚi iko injaan̄ ipoƚan̄ ŋaan̄; bahar baka baankak aji bapiin̄ na biin̄t̄ awo ƚi p̄piin̄t̄ na baat̄ bat̄ent̄ baka. ²⁷K̄e biin̄t̄ bakak aduk p̄piin̄t̄ na baat̄ ayanar biin̄t̄ bat̄ent̄ baka, baji bado iko ikowand̄enaan̄ na biin̄t̄ bat̄ent̄ baka, h̄enk̄ bayeenk̄ bukal ƚi ŋleef̄ ŋi baka kakob kantaan̄uŋ na pneem pi baneemuŋ.

²⁸Baŋal aji baanwo i kame Naŋibaƚi, ukaan̄ k̄e awut baka ƚi ŋŋal ŋi baka ŋdah, k̄e h̄enk̄, bakdo iko yi bawoon̄ baanwo i kado. ²⁹Batum na iko bti inwoon̄ iinwo itool, buƚaan, p̄neear iko, na mn̄ot. Batum na bkujar, bfiŋar, p̄ŋom, kaguuru, babi duka duka ƚi iko iwuƚaan. Baji batapar baŋaan̄ bƚup na ŋŋilan, ³⁰abot akuutar; awo baŋoorad Naŋibaƚi, bakarad, bapiitar, bahomp. Baji babi ƚu ƚu ŋhaas̄ ƚi pla iko iwuƚaan ihalu, baanji batiin̄ bajug baka. ³¹Baan̄titi, baanji bado uko wi bajakuŋ aji bado, baj̄en̄ ŋhaas̄ abot awo baanji baŋaga bat̄ent̄ baka. ³²Bame bnuura pwaȳes̄ pi Naŋibaƚi ƚi iko m̄ent̄; banjaan̄ bado han̄ bataan̄ na pkeƚ. K̄e baŋe duki'aara duka ƚi iko m̄ent̄, badoo beeh beeh aji bamagan banjaan̄ bado iko m̄ent̄.

2

Pwaȳes̄ p̄tool pi Naŋibaƚi

¹Iwi, ŋaan̄ i iwohan̄, iinfaŋi woli iji kŋal k̄e baŋaan̄ balon̄ baduknaanaa. Na manjoonan̄ woli iji baduknaanaa aŋe do ji baka, iji k̄diiman̄ iwi ƚi uleefu k̄e iduknaanaa. ²K̄e ŋŋe me k̄e woli Naŋibaƚi awaȳes̄ baŋaan̄ banjaan̄ bado iko yan, awaȳes̄ na manjoonan̄. ³Iŋal aji iwi inkjakuŋ k̄e balon̄ baduknaanaa aŋe do iko yi bakdolun̄ ilun̄ kabuur kakob ki Naŋibaƚi i? ⁴K̄eme ibeeh bnuura bweek bi Naŋibaƚi, kamiir ki nul, pjoob bkow pi nul? Imme me k̄e bnuura m̄ent̄ bawo kadolu iwut pjuban ibot it̄el̄es̄ mn̄wo mi nu i?

⁵K̄e iŋe wo iinji kŋal kate, iindi pwut pjuban ukaan̄ k̄e iji kla kakob kaweeƚ wal wi Naŋibaƚi ak̄diimanun̄ udeeb uweek wi nul na pwaȳes̄ p̄tool pi nul. ⁶Alun̄ kawaȳes̄ andoli ƚi uko wi adolun̄. ⁷Baŋaan̄ bantamanun̄ ƚi pdo bnuura, banklaan̄ p̄d̄em na mnd̄em na iko inwoon̄ iinktoka yi Naŋibaƚi ajaan̄ awul, awul baka ubida wi mn̄to. ⁸K̄e baŋaan̄ bampokulun̄ ado uko unilun̄ baka taŋ, bampokun̄ p̄taŋ manjoonan̄ abot aƚaŋ iko inwoon̄ iinwo itool, alun̄ kadiiman̄ baka udeeb uweek wi nul. ⁹K̄e pwuƚan̄ na phaa-jala ŋaŋe kob baŋaan̄ bti bankdolun̄ buƚaan, bayuday, na banwoon̄ baanwo bayuday kak. ¹⁰K̄e Naŋibaƚi aŋe lun̄ kawul bankdolun̄ bnuura p̄d̄em na mnd̄em, kajoob̄t̄en̄ baka

ŋhaas̄, bayuday na banwoon̄ baanwo bayuday kak. ¹¹Na manjoonan̄, Naŋibaƚi aanji paŋŋeŋ.

¹²Baŋaan̄ banjaan̄ bajuban balun̄ kaya bti infernu, badole wo baamme *bgah bi Moyit ; k̄e banŋaan̄ ajuban bti aŋe me bgah bi Moyit, aƚeƤna ƚi bgah m̄ent̄ kawaȳes̄ baka. ¹³Na manjoonan̄, m̄ent̄ baŋaan̄ banjaan̄ balin̄ ƚi p̄tiink uko wi bgah bi Moyit bajakuŋ bawoon̄ batool ƚi kadun ki Naŋibaƚi, banjaan̄ bado uko wi bajakuŋ baklun̄ kawo batool ƚi k̄eŋ ki nul. ¹⁴Na manjoonan̄, woli banwoon̄ baanwo bayuday, banwoon̄ baamme bgah bi Moyit, bado uko wi bgah bajakuŋ b̄d̄idi baka, baji badiiman̄ k̄e bawo na bgah m̄ent̄ ƚi ŋhaas̄ ŋi baka. ¹⁵Baji badiiman̄ h̄enk̄ k̄e uko wi bgah bi Moyit bajakuŋ upiitana ƚi baka meet̄, ŋhaas̄ ŋi baka ŋaji ŋaƚup baka me uko wi badolun̄ uwuƚi k̄eme uwo unuura. ŋŋal ŋi baka kak ŋaji ŋaƚup baka uko me uwuƚi k̄eme unuura. ¹⁶H̄enk̄, uko m̄ent̄ ulun̄ kap̄en̄ wal wi Naŋibaƚi ak̄ƤeƤnuŋ ƚi Yetu Kritt̄u jibi nƚupuŋ ƚi *Uƚup Ulil̄ Unuura, kawaȳes̄ baŋaan̄ bti ƚi iko yi ameerun̄ baka.

Bayuday na Bgah bi Moyit

¹⁷K̄e iwi, injakuŋ aji iwo nayuday, anahna *bgah bi Moyit, ahompna Naŋibaƚi, ¹⁸iji ime uko wi aŋalun̄, apaƚeŋ bnuura na buƚaan̄ ƚiki bgah bi Moyit bayuuju wa. ¹⁹Ifiyaar k̄e iwoon̄ kado kaƚon̄ nakuul abot awo unkania pa baŋaan̄ banwoon̄ ƚi b̄d̄em. ²⁰Iŋal aji ime apel bandukiin̄, iwo kajukan baka, ƚiki iŋal k̄e ƚi bgah ime iko bti, ime manjoonan̄. ²¹K̄e wi iŋaan̄ ajukan bandukiin̄, we ukaan̄ k̄e iinkjukan uleefu ba? Iji k̄ji na bukundi bawut kakiiŋ aŋe ji k̄kiiŋ! ²²Iji kneenan̄ pjuban pi piin̄t̄ aŋe ji k̄juban pjuban pi piin̄t̄! Ipok bado kad̄eman̄ itu aŋe ji kya du dko di iwoon̄ kajey da bƚijar! ²³Iji knahna bgah aŋe ji kwalan̄ Naŋibaƚi wal ijaan̄ kwo iinji kƚaŋ ba! ²⁴Na manjoonan̄ Ulibra wi Naŋibaƚi uji : “*Naji nado banwoon̄ baanwo bayuday bakar katim ki Naŋibaƚi.*”^o

²⁵Woli ido uko wi *bgah bi Moyit bajakuŋ, pwala kat̄emp pi nu paka udooni. K̄e woli iinkdo uko wi bgah bajakuŋ, iwo ƚi k̄eŋ ki Naŋibaƚi ji anwoon̄ aanwala kat̄emp anwoon̄ aanwo nayuday*. ²⁶K̄e woli banwoon̄ baanwala kat̄emp baƚaŋ uko wi bgah bajakuŋ, bawo ji banwaliin̄ kat̄emp ƚi k̄eŋ ki Naŋibaƚi. ²⁷Anwoon̄ aanya kat̄emp aŋe do uko wi bgah bajakuŋ alun̄ kadiiman̄ k̄e iduknaanaa, iwi inwoon̄ iinji kƚaŋ bgah m̄ent̄ wi badoon̄ apiit̄ ba awulu k̄e ibot awala kat̄emp. ²⁸M̄ent̄ pwala kat̄emp pakkaan̄ ŋaan̄ awo nayuday na manjoonan̄, k̄e kat̄emp kaanwo uko unkwiniin̄ ƚi kaara. ²⁹A-a, nayuday na manjoonan̄ awo ŋaan̄ i uhaas̄ wi nul uwoon̄ ƚi Naŋibaƚi.

o 2:24 Natenan ƚi Itayi 52.5.

* 2:25 Pwala kat̄emp pajaan̄ padiiman̄ k̄e ŋaan̄ awo nayuday.

Ké pwala katêmp na manjoonan paanwo pfal kantomtên jibi bapitun̄ ò bgh pawo p̄t̄l̄êš uhaaş pi Uhaaş wi Naşibaŋi ujaan udo. Ŋaaŋ anwoon̄ haŋ aji yeenkna kabeeb du Naşibaŋi, m̄n̄t̄ ò baŋaaŋ biki ajaan̄ ayeenkna ka.

3

Pjuban pi baŋaaŋ bti

¹ Ké tuŋ keeri di di nayuday apelnun̄ bandukiin̄? Pwala katêmp paka udooni i? ² Pwo nayuday panuura maakan; bukal biki Naşibaŋi ahankanun̄ iko yi aŋupun̄. ³ Ké h̄n̄kun̄? Woli balon̄ ò baka baanfiyaara, uko m̄n̄t̄ kado Naşibaŋi awo aankdo uko wi ajakun̄ i? ⁴ Nin, baŋaaŋ bti bawo i kame ké Naşibaŋi aji do uko unjoonanun̄, ké ŋaaŋ naj̄n̄ andoli awo na ŋilan. H̄n̄k di di *Dayiŋ aŋiiniŋ na Naşibaŋi aji : « *Imeeŋana pwo natool ò iko yi iktupun̄ kafarŋa woli blaŋar bawoo.* » ⁵ Ké woli buŋaan di ŋdolon̄ dayuun̄ bnuura ké Naşibaŋi awo natool, we uwoon̄ wi p̄tup̄ ba? Woli Naşibaŋi adiiman nja udeebul, aankp̄n̄ ò pwo natool i? Ké n̄ŋaaŋ aŋiini jibi ŋaaŋ naj̄n̄ ajaan̄ aŋal. ⁶ Name ké m̄n̄t̄ h̄n̄k da! Woli aanwo natool, hum di akhilanun̄ keeri kawaȳš umundu? ⁷ Ké wi ŋilan naan ŋakaan̄ ké manjoonan mi Naşibaŋi manwinanaa abot adiiman mnd̄m̄ mi nul, we ukaan̄ keeri ké nduknaanaa wi njubanun̄? ⁸ Keeri we ukaan̄ ké ŋ̄n̄hil kaji : « Nawulan̄ ŋdo buŋaan, bnuura baš̄e babi? » Aa, baŋaaŋ balon̄ badiih̄n̄ aji nji djukanun̄ uko m̄n̄t̄. Bakaŋ m̄n̄ŋan̄ balun̄ kakoba kakob ki bataaŋanaanun̄.

Nin alon̄ aanwo natool

⁹ Ké we wa keeri? Nja bayuday ŋpel bandukiin̄ i? Nin! Na manjoonan, ddo bi diiman ké baŋaaŋ bti, bayuday na banwoon̄ baanwo bayuday, bawo bti baŋaaŋ banjaan̄ bajuban. ¹⁰ Upiitana ò Ulibra wi Naşibaŋi aji : « *Nin ŋaaŋ natool aanwo, nin alon̄.*

¹¹ *Nin ŋaaŋ alon̄ aanwo na uŋal, nin ŋaaŋ alon̄ aankla Naşibaŋi.*

¹² *Baŋaaŋ bti badek Naşibaŋi kafet, bagakand̄r aneem.*

Nin alon̄ ò aanji do bnuura aandoo wo wo aloolan.

¹³ *Kaŋuŋ ki baka kawo ji btuur bi bahaab̄šun̄, pnd̄m̄nt̄ pi baka paŋum na kaguuru, bawo na bnunk bi upula ò iduun̄.*

¹⁴ *Mntum mi baka mantum na bkarad na ŋŋup ŋjoof*

¹⁵ *batar ò p̄ŋiŋ ŋaaŋ.*

¹⁶ *Baji batok kabot kaduk pwuŋan dko di baŋep̄an̄.*

¹⁷ *Baamme jibi bakdoli kawoona ò btiinkar.*

¹⁸ *Baŋoom Naşibaŋi bnuura »**

¹⁹ Ké ŋš̄e me bnuura uko bti wi bgh* bajakun̄, baŋup na banwoon̄ i kaŋaş ba, baŋaaŋ bti bahilna bayomp baš̄e bayikr̄n̄ ké baduknaana bti ò kadun̄ ki Naşibaŋi. ²⁰ Ukaan̄ ké nin ŋaaŋ aanhil kawo natool ò kadun̄ ki Naşibaŋi ò p̄ŋaş bgh taŋi : na manjoonan, bgh bado taŋi ŋaaŋ ame ké aji juban.

Pkak natool ò k̄š̄ ki Naşibaŋi

²¹ Ké h̄n̄kun̄ Naşibaŋi aš̄e diiman nja jibi akdolon̄ nja ŋwo batool ò kadun̄ ki nul, b̄e aankt̄p̄na ò *bgh bi Moyit ; ahon̄ nja uko waŋ undiimaan ò ŋlibra ŋi bgh na ŋi baŋuparul. ²² Naşibaŋi aji do baŋaaŋ bawo batool ò kadunul wi bafiyaarun̄ Yetu *Krittu. Aji do haŋ pa baŋaaŋ bti banfiyaarun̄ Krittu bawo baloolan ò kadunul. ²³ Na manjoonan, baŋaaŋ bti bajubani, alow Naşibaŋi awaan mnd̄m̄ mi nul. ²⁴ Naşibaŋi awul baŋaaŋ bnuura wi akakanun̄ baka batool ò kadunul b̄e baanluki. Aŋep̄na ò Yetu Krittu abuuran̄ baka òi pekadu. ²⁵⁻²⁶ Ayil Yetu ké atul p̄ŋaakul ayeenkar nja kakob pa ipekadu yi nja. H̄n̄k, Naşibaŋi adiiman baŋaaŋ bti ké awo natool wi amiirun̄, awo aankob bambiin̄ ajuban̄ ŋfa. Akak adiiman baŋaaŋ bti pwaȳš̄ p̄tool pi nul h̄n̄kun̄ wi awoon̄ natool abot ado ké banfiyaarun̄ Yetu bti bawo batool.

²⁷ Ŋwo keeri kado kahomp h̄n̄kun̄ i? Nin! we ukaan̄? ŋiki m̄n̄t̄ p̄ŋaş bgh pakaan̄ ké ŋbuuri, p̄fiyaar pi ŋfiyaarun̄ *Krittu pa. ²⁸ H̄n̄k ŋwin ké ŋaaŋ aji wo natool ò kadun̄ ki Naşibaŋi woli aŋiyaari, m̄n̄t̄ p̄ŋaş bgh pakaan̄. ²⁹ Ké ŋš̄e hepar, Naşibaŋi awo Naşibaŋi i bayuday taŋi i? Aanwo kak Naşibaŋi i banwoon̄ baanwo bayuday i? Aa, awo kak Naşibaŋi i banwoon̄ baanwo bayuday. ³⁰ Naşibaŋi awoha aloolan, ké uko uloolan taŋi uwoon̄ wi pdo kawoona natool ò kadunul. Baŋaaŋ baji bawo batool ò kadunul woli bafiyaari, bawole bayuday kéme woli baanwo bayuday. ³¹ Ké h̄n̄kun̄, woli ŋdiiman ké p̄fiyaar pawoonun̄, ŋwo biki kaŋilma *bgh bi Moyit i? Nin! Woli ŋfiyaar na manjoonan, wi wi ŋjaan̄ ŋŋaş bgh na manjoonan.

4

Pfiyaar pi Abraham aŋiyaarun̄

¹ Ké h̄n̄kun̄, we wi ŋkjakun̄ keeri ò *Abraham i ŋwoonun̄ ò kabuka? We wi Naşibaŋi ayuujulun̄ ò pwo natool pi nul? ² Woli iko yi Abraham adolon̄ ikaan̄ lah ké awo natool ò k̄š̄ ki Naşibaŋi, ahinan̄ kahomp. Ké uš̄e wo uunwo haŋ. ³ Na manjoonan *Ulibra wi Naşibaŋi upiit aji : « *Abraham ahaŋ ò Naşibaŋi ukaan̄ ké Naşibaŋi aji awo natool ò kadunul.* » ⁴ Ŋaaŋ alemp̄le, baluk bi ajaan̄ ayeenk

* 3:4 Kaŋaaŋ 51.6. * 3:18 Natenan ò Kaŋaaŋ 36.2. *

3:19 Bgh : Bgh ò baŋiŋiiaan̄ iko bti inwoon̄ ò kafah kajon̄

ki Ulibra wi Naşibaŋi.

baanwo wo uŋen : alemp lemp ayeenkna baluk mēnt. ⁵ Kē ŋaaŋ ašē wo aanhinan kado Našibaŋi aji awo natool ŋiki alemp uko ulonj ɬaŋ. Našibaŋi aji dinan kē baŋaaŋ bambiin apoka bawo batool wal wi bafiyaaruluŋ ɬaŋ. ⁶ *Dayiŋ kak aŋiniyaanuŋ mnlilan mi ŋaaŋ i Našibaŋi ajakuŋ aji awo natool ŋi kadunul bē aanten iko yi adoluŋ, aji :

⁷ « *Banuuraŋdēni biki Našibaŋi amiiruŋ pjuban pi baka, apēnan ipekadu yi baka.*

⁸ *Anuuraŋdēni, ŋaaŋ i Našibaŋi awoonj aanten pekadu di adoluŋ.* »^{*}

⁹ Kē pnuuraŋdēn mēnt, pawo pa banwaliin katēmp kēme pawo kak pa banwoonj baanwala ka? Jēm ŋbaa ji ji ti kē *Abraham ahaŋ Našibaŋi ukaaŋ kē Našibaŋi aji awo natool ŋi kadunul. ¹⁰ Kē lum di di Našibaŋi ajakuŋ aji awo natool ŋi kadunul ba? Wi awaliin katēmp wa, kēme ji abi ado kawala katēmp? Ji abi ado kawala katēmp Našibaŋi aji awo natool. ¹¹ Ayeenk pwala katēmp kē pawo uko ulonj unkyuujuŋ kē Našibaŋi adobi dolaara do kē awo natool ŋi kadunul wi afiyaaruluŋ. Kē hēnk di akakuŋ ašin baŋaaŋ bti banwoonj baanya katēmp ašē fiyaar Našibaŋi, Našibaŋi aji bawo batool ŋi kadunul. ¹² Awo kak ašin banwaliin katēmp, banwoonj baanliŋ ŋi pwala katēmp ɬaŋ bakak aŋaš pfiyaar pi Abraham ašin nja afiyaarunj ji abi ado kawala katēmp.

¹³ Našibaŋi ahonj ɬfa *Abraham na pntaali pi nul aji baluŋ kayeenk umundu. Mēnt pŋaš *bgah pakaan kē Našibaŋi ahonja, pfiyaar pi afiyaaruluŋ pakaan kē adinan aji awo natool ŋi kēš ki nul. ¹⁴ Woli pŋaš bgah ɬaŋ pakŋuun ŋaaŋ ayeenk iko inuura yi Našibaŋi ahonjuŋ, pfiyaar pawaanj keeri udooni, kahoŋ ki Našibaŋi kakuŋ kawaanj udooni. ¹⁵ Kē ušē wo uunwo haŋ, bgah baji bado Našibaŋi adeebaŋŋer ŋaaŋ jibi awoonj aantaš ba, kē bgah bašale wo baanwoo, pjuban paankak aji pawo.

¹⁶ Hēnk, ŋi pfiyaar di di ŋaaŋ ajaan ayeenkna kahoŋ ki Našibaŋi. Kahoŋ mēnt kawo uŋen unkwonj pa bampēnnuŋ ŋi *Abraham bti, mēnt pa bankŋašun *bgah ɬaŋ, uwo pa banfiyaaruŋ bti jibi Abraham afiyaarunj. Abraham awo ašin nja bti. ¹⁷ Našibaŋi aji na Abraham ŋi Ulibra wi nul : « *Ddolu iwo ašin kntaali ki ŋtaak ŋtum* ». » Awo ašin nja ŋi kadunul ki Našibaŋi i afiyaarunj, Našibaŋi anjaan awul bankeŋuŋ ubida, kado uko unwoonj uunwoo, uwo.

¹⁸ Abraham ahaŋ wal wi mnhaŋ manwoonj maankak awo, afiyaar ašē kak ašin kntaali ktum jibi Našibaŋi abiiŋ aŋupa aji : « *Jibi njah ŋatumuŋ, hēnk di babuku bakluŋ katum* ». »

¹⁹ Aya pka ŋšubal iŋeen-week ašē fiyaaraara fiyaar Našibaŋi bē aanwutan nin

wi atenuŋ uleeful undoonj abi kaya ya pkeŋ akuŋ aten Taara aharul anwoonj aanak ahil kabuk ; ²⁰ amēban ŋi uko wi Našibaŋi ahonjuŋ, aanwo na ŋšal ŋtēb ; abaa ɬep ɬep afiyaara maakan, adēmana. ²¹ Afiyaar na manjoonan kē uko wi Našibaŋi ahonjuŋ bti, aka mnhina mi pdo wa. ²² Uko mēnt ukaaŋ kē *Našibaŋi aji awo natool ŋi kadunul*. ²³ Kē woli *Ulibra wi Našibaŋi uji Našibaŋi aji awo natool, mēnt pa ul aloolan a ɬaŋ ; ²⁴ ŋŋup mēnt ŋawo pa nja kak, ŋnfiyaaruŋ kē Našibaŋi anaŋanuŋ Yetu ŋi pkeŋ ukaaŋ kē aji ŋwo batool ŋi kēš ki nul. ²⁵ Yetu mēnt awulaniin pa ipekadu yi nja, anaŋa ŋi pkeŋ ŋhilna ŋwo batool.

5

Mnjeeh na mnlilan

¹ Kē hēnk keeri, wi pfiyaar pi nja padoluŋ kē ŋwo batool ŋi kadunul ki Našibaŋi, ŋŋēpna ŋi Ajugun Yetu *Krittu awo ŋi mnjeeh na Našibaŋi. ² ŋfiyaar Yetu Krittu ukaaŋ kē Našibaŋi awul nja bnuura bi nul bi ŋmēbanuŋ aliint. ŋlilan ŋiki ŋme kē ŋyeenk kafah ŋi mndēm mi Našibaŋi. ³ ŋdoo ji ŋlilan woli ŋwo ŋi unoor ŋiki ŋme kē unoor uji uŋij kamiir, ⁴ kamiir mēnt kaji kaŋij pmēban kaliintan ŋi unoor, kē pmēban mēntan paŋi paŋij mnhaŋ. ⁵ Mnhaŋ maanji manguur ŋaaŋ nin. Našibaŋi aŋēpna ŋi Uhaaš wi nul wi awuluŋ nja, atuman uŋalul ŋi ŋhaaš ŋi nja.

⁶ Na manjoonan, wi ŋwoonj ŋēndobi hinan pbuuran ŋleef ŋi nja, wi wi *Krittu akeŋaruŋ nja ŋmpokuŋ Našibaŋi, ŋi wal wi Našibaŋi adatuŋ. ⁷ Utam maakan pkeŋar ŋaaŋ, adole wo natool. Kē ŋaaŋ ašē hinan katēŋ pkeŋar ŋaaŋ anwoonj nanuura na manjoonan. ⁸ Uko unkyuujuŋ kē Našibaŋi aŋal nja maakan uwoonj kē wi ŋhumuŋ ŋi pekadu, Krittu akeŋ pa nja. ⁹ Krittu atul pŋaak pi nul pa nja ukaaŋ kē Našibaŋi aji ŋwo batool ŋi kēš ki nul, abaa do do hum kado kawo aancluŋ kalowan nja udeeb wi Našibaŋi? ¹⁰ Woli wi ŋbiin awo bašoorad Našibaŋi, akak ŋi ploolan na nja wi Abukul akeŋuŋ pa nja, hum di di akwoonj aankbuuran nja wi anaŋiŋ ŋi pkeŋ. ¹¹ Kē ušē wo uunliŋ ŋi waŋ, Našibaŋi ado nja kē ŋlilani ŋiki Ajugun Yetu Krittu ado nja kē ŋwo hēnkunj ŋi ploolan na Našibaŋi.

Adam na Yetu Krittu

¹² Name kē pjuban pi ŋaaŋ aloolan, *Adam, paŋij pekadu ŋi umundu, kē pekadu mēnt daŋij pkeŋ. Hēnkunj baŋaaŋ bti bajubani, awo i kakeŋ bukal bti. ¹³ Pjuban pawo ŋi umundu ji *bgah bi Moyit babi bado kawo. Kē jibi bawoonj baando bi wo, Našibaŋi aanji mēban pjuban. ¹⁴ Kē do wal wi Adam te wal wi *Moyit, pkeŋ papeli, padoo diiman mnhina mi pa ŋi banwoonj

baanjuban ji Adam ampokun pdo uko wi Naşibaţi ajakulun.

*Adam awo wo ji anwoon i pbi, Yetu. ¹⁵ Kê pjuban pi Adam paşê wo paanhilan kanaamntên na uţen wi Naşibaţi aţenuj. Na manjoonan pjuban pi űaaű aloolan paţu kê baűaaű batum bakaţi ; kê bnuura bi Naşibaţi başê dem apel uko mênţ. Uţen wi aţêpnun ţi űaaű aloolan, Yetu *Krittu aţen baűaaű udem apel. ¹⁶ Pjuban pi Adam papaţ maakan na uţen wi Naşibaţi. Naşibaţi awayêş pekadu dloolan, kê pwayêş mênţ paşê ţij kakob. Kê uţen wi Naşibaţi uşê do kê amiir ipekadu itum. ¹⁷ Pjuban pi űaaű aloolan pado kê mnhina mi pkeţ manwinanaa, na manjoonan űaaű aloolan mênţ uű akaan. Kê ţi Yetu Krittu aloolan kak nşê yeenk apelan : baűaaű bti banyeenkuű bnuura bweek maakan bi Naşibaţi ado baka kê bawo batool. Krittu ado baka kê bawat pkeţ kakaana ubida wi mnţo.

¹⁸ Hênk, pjuban ploolan pi Adam pado kê baűaaű bti baduknaanaa ; kê hênk kak di di udo utool uloolan wi Krittu adolun uţijun baűaaű ubida, kê bawo batool. ¹⁹ űi ppok ptiink pi űaaű aloolan, baűaaű batum baneej ţi pekadu ; kê ţi ptiink Naşibaţi pi űaaű aloolan, baűaaű batum bakak batool ţi kadun ki Naşibaţi. ²⁰ *Bgah babii, hênk kê pekadu daşê tuma tum, kê dko di pekadu datumun, bnuura babi atum apel. ²¹ Hênk, jibi pjuban padiimanun mnhina mi pkeţ, hênk kak di di Naşibaţi aţêpnun ţi Yetu Krittu Ajugin awul nja bnuura bi nul, űhilna űwo batool ţi kadunul, űwat pekadu űkaana ubida wi mnţo.

6

Ubida na Krittu

¹ Kê we wi űkjakun keeri? űwo kaduka ţi pjuban kayeenkna bnuura btum bi Naşibaţi i? ² Nin! űkeţ pa pjuban pi nja, hum di di űhinanun keeri kaduka ţi pjuban? ³ Naamme kê nja bti űnyeenkun batitmu ţi Yetu *Krittu, űyeenk yeenk batitmu ţi pkeţ pi nul i? ⁴ Wi űnyeenkun batitmu, űkeţ amoya na a kahilna jibi anaţijn ţi pkeţ ţi mndem mi Aşin, űwo ţi ubida uhalu.

⁵ Kê wi űkjakun baloolan na Yetu ţi pkeţ pi nul, űlun kakak baloolan na a kak ţi pnaţa ţi pkeţ pi nul. ⁶ űme kê űaaű i űbiin awo apaűana na a, uleef unwoon ţi mnhina mi pekadu uhilna utoka, hênk űrwutna kawo ţi mnhina mênţ. ⁷ űme kê űaaű ankeţun abuur pekadu. ⁸ Wi űkeţun na *Krittu, űme bnuura kê űlun kaka ubida na a. ⁹ űme kê Krittu annaţijn ţi pkeţ, aankak akeţ, pkeţ paankak ahinana. ¹⁰ Wi Krittu akeţun, akeţ kapênanaan pekadu byaaş bloolan ; kê hênkun wi awoon najeb, aka ubida pa Naşibaţi. ¹¹ Kê an kak hênk di nawoon

kaşal kaji nakeţi, kê pekadu daankak aţonan, naţêpna ţi Yetu Krittu aka ubida pa Naşibaţi.

¹² Nakwut keeri pekadu daţon uleefan, uleef unwoon i kalun kakeţ ; nawutan kado kaţaş iko iwuţaan yi uleefan unalun. ¹³ Nakwut nin dko dlon ţi uleefan dawo ţi pekadu, dado kado iko inwoon iinwo itool. Wi nanaţijn ţi pkeţ aka ubida, naţêpen ţêp nawul Naşibaţi űleefan. Nadolan uleefan bti udo kado uko unwoon utool ţi kadun ki Naşibaţi. ¹⁴ Na manjoonan, pekadu daankak ahinan nin uko ulon ţi an : naankak awo ţi mnhina mi *bgah bi Moyit, nawo ţi bnuura bi Naşibaţi.

Pdo uko unwoon utool

¹⁵ Kê we wi űwoon kado ba? Wi űwoon űênwo ţi mnhina mi *bgah bi Moyit awo ţi bnuura bi Naşibaţi, űwo kaduka ţi pekadu i? Nin, mênţ hênk da. ¹⁶ Naamme kê woli nawutar uleefan űaaű alonj kê awo naşih i nan, naji nawo ţi mnhina mi nul i? Woli pekadu di di nawutarun uleef, daji datij pkeţ, woli Naşibaţi a, naji nawo batool. ¹⁷ Nawulên űbeeb Naşibaţi : An nambijn awo ţi mnhina mi pekadu, nakak hênkun aţaş na űhaaşan bti pjukan pi nayeekun. ¹⁸ Hênkun nabuur ţi pekadu akak aji nado iko inwoon itool.

¹⁹ Mênkhoű na an ţiki naando bi hil pyikrên. Nawo űfa baűaaű banţuun űhaaş űi baka bti ţi iko iţop na pjuban, hênk naji nabi pok pok ptaş Naşibaţi ; kê hênk kak di di nawoon hênkun kaţu űhaaşan bti ţi pdo kado iko inwoon itool kakaana ubida uyimanaan. ²⁰ Wi nabijn awo ţi mnhina mi pekadu, naando ji naşal kaji nawo kado iko itool. ²¹ We wi nakaan wi nadolun iko yi, yi nakkowariin hênkun ba? Iko mênţ itij pkeţ. ²² Hênkun wi nabuurun pekadu akak alempar Naşibaţi na űhaaşan bti, uko wi nakkaan uwo ubida uyimanaan na pka ţi ubaaűsaani ubida wi mnţo. ²³ Aa, pjuban paji paţij pkeţ, kê uko wi Naşibaţi aşaan aji űen uşê wo ubida wi mnţo ţi Yetu Krittu Ajugin.

7

Plempar Naşibaţi phalu

¹ An bayit naan, dime kê name *bgah bi Moyit bnuura, name keeri kê bgah bawo pa űaaű ado kaţaş ba wal wi awoon aando bi keţ. ² Nawulên űten ţi uko wi bniim : bgah baji űaaţ awo kawo na ayinul te ukeţul. Wal wi akkeţun, awo najeeh, ³ ahilan kanimmar na űiinţ alonj. Aşale ya na űiinţ alonj nampaţi wal wi ayinul ahumun najeb, aanwo ţi bgah.

⁴ An bayit naan, hênk di uwoon pa an kak. Nawo hênkun biki *Krittu, pkeţ pi nul pabuuranan ţi mnhina mi *bgah. Nawo bajeeh hênkun ahinan kawo biki Krittu, anaţijn ţi pkeţ, kahilna kalil Naşibaţi. ⁵ Wi

ñbiin aṭaṣ iko yi ñleef ñi nja ñaṅalun ṭaṅ, pekadu daji daṭēpna ṭi bgah kado nja ñṅal pdo iko iwuṭaṅ itum injaan ṭiṅ pkeṭ. ⁶ Kē nṣē wo ñṅkak awo hēnkun ṭi mnḥina mi bgah. Nṅwo ji bañaan bankeṭun, kē bgah baankak aka mnḥina ṭi nja. Uhaaṣ wi Naṣibaṭi udo kē ṅhinan plempara ṭi udolade uhalu ; awo ñṅkak awo ṭi mnḥina mi *bgah bi Moyit ji ṭfa.

Pgut na pekadu

⁷ Kē we wi ṅwoon keeri kaji? *Bgah bi Moyit ṭi uleef wi ba bawo pekadu i? Nin! Mēnt hēnk da. Kē uṣē wo woli mēnt *bgah ba lah, mēnkme uko unwoon pekadu. Woli mēnt bgah bajakun lah *wutan kañeebar bka bi ñaan*⁸, mēnkme uko unwoon pñeebar uko wi ñaan. ⁸ Pekadu daṭēpna ṭi uko wi bgah baṭuun pdo adolēn kē ṅji kañeebar iko itum impaṭi. Woli bgah baanwo, pekadu dakeṭi. ⁹ Ji mbi ndo kame bgah, pdo najeb kē wi mmehaṅ me uko wi bgah bajakun, kē pekadu daṣē buka, ¹⁰ kē nṣē keṭ. Hēnk, bgah banwoon i kawulēn ubida babaa ṭēp ṭēp aṭiṅ pkeṭ. ¹¹ Pekadu daṭēpna ṭi uko wi bgah baṭuun pdo aguurnēn, kē uko mēnt ukaaṅ kē nkeṭi. ¹² Kē hēnk di bgah bayimanun, iko bti yi bgah bajakun kē iwo itool akuṭ anuura. ¹³ Kē uko unnuuriin mēnt, ukak hēnkun uko unjaan uṭiṅ pa nji i? Nin! Mēnt hēnk da, pekadu daṭēpna ṭi uko unuura aṭiṅ kahilna kadiiman uko unwoon pekadu. Pekadu daṭēpna ṭi uko wi bgah baṭuun pdo adiiman pyiban pi da.

¹⁴ Nṅme kē *bgah baawona du Naṣibaṭi, kē ṅji nṣē wo ñaan najēn awaapana kawo ṭi mnḥina mi pekadu ¹⁵ Na manjoonan, mēnji kame uko unkaan kē ṅji kado iko yi njaan kado. Mēnji kado iko yi ṅṅalun pdo, dji kado yi mpokun. ¹⁶ Kē woli mēnṅal pdo iko yi ṅji kadolun, udiiman kē dyikrēn kē bgah banuura. ¹⁷ Aṣē wo mēnt ṅji ṭi uleef naan djaan kado haṅ, pekadu danwoon ṭi ṅji meet da. ¹⁸ Dme kē bnuura baanwo ṭi ṅji, baanwo ṭi ñaan najēn i nwoon. Dji kanal pdo bnuura kaṣē wo mēnji kahinan. ¹⁹ Mēnji kado bnuura bi ṅṅalun kabaa ṭēp ṭēp kado buṭaan di nwoon mēnṅali. ²⁰ Kē hēnk, woli mēnṅal pdo iko yi ṅji kadolun, udiiman kē mēnt ṅji dwoon ankdolun ya, pekadu danwoon ṭi ṅji meet da.

²¹ Nji ṅṅalun pdo bnuura bi *bgah bajakun, dwin uko wi : buṭaan bi bi njaan kado. ²² Ddinan na uhaaṣ wi naan bti ṭi uko wi bgah bi Naṣibaṭi bajakun, ²³ aṣē wo ṭi uleef naan meet na uko ulon unjaan ugut na bgah bi mmeen aji bawo bnuura, kadolēn nḥak nakalabuṣ i pekadu danjaan daṭoṅēn. ²⁴ Ni ṅji nwoṭēni! In akun kabuuranaan ṭi uleef

wi, unwoon wi pkeṭ? ²⁵ Dbeeb Naṣibaṭi! Aṭēpna ṭi Yetu *Krittu abuuranaan.

Hēnk na uhaaṣ wi naan bti dji kaṭaṣ bgah bi Naṣibaṭi, kē ṭi uleef wi naan nṣē wo ṭi pṭaṣ pekadu.

8

Ubida wi Uhaaṣ wi Naṣibaṭi ujaan uwul

¹ Woli iwo ṭi ppoolan na Yetu *Krittu, Naṣibaṭi aanklun kaji keeri kē iduknaanaa. ² Hēnkun iṭaṣ *Uhaaṣ wi Naṣibaṭi unjaan uṭēpna ṭi Yetu Krittu kawulu ubida, ubu-uraniin pekadu na pkeṭ*. ³ *Bgah bi Moyit baanhil pdo haṅ, ṭiki iko yi uleef wi nja unṅalun ido kē bgah baanka mnḥina maṅ. Kē Naṣibaṭi aṣē buuran nja wi ayilun Abukul abi ji ñaan najēn abot awo bṭeṅan pa pyeenkar nja kakob pa ipekadu yi nja. ⁴ Naṣibaṭi ado uko waṅ, uko wi bgah bajakun uhilna udolana kadiimanaan kē Naṣibaṭi awo natool. Uko mēnt uwo pa nja ñṅkṭaṣun Uhaaṣ wi nul awo ñṅkṭaṣ iko yi uleef wi nja unṅalun.

⁵ Bañaan banjaan baṭaṣ iko yi ñleef ṅji baka ṅṅalun baji baṣal ikow yi baka ṭaṅ. Kē bañaan banjaan baṭaṣ *Uhaaṣ wi Naṣibaṭi baṣē ji baṣal iko inwoon yi wa. ⁶ Woli ṅṣal ṅji nja ṅṭaṣ iko yi ñleef ṅji nja ṅṅalun, ṅlun kakeṭ. Kē ṅṣal ṅji nja ṅṣale ṭaṣ Uhaaṣ wi Naṣibaṭi, ṅwo na ubida ṅhaaṣ ṅji nja ṅabot kaṭoora. ⁷ Pṭaṣ iko yi ñleef ṅji nja ṅṅalun pawo pgut na Naṣibaṭi ; uleef wi nja uunji uṭaṣ bgah bi Naṣibaṭi abot awo uundo hilan pṭaṣ ba. ⁸ Woli ñaan aṭaṣ iko yi uleef unṅalun aanhilan kalil Naṣibaṭi.

⁹ Hēnkun naankak aṭaṣ iko yi ñleefan ṅṅalun, naṭaṣ *Uhaaṣ wi Naṣibaṭi, unwoon ṭi an. Bañaan banwoon baanwo na Uhaaṣ wi Yetu *Krittu, baanwo biki nul. ¹⁰ Kē Krittu aṣē wo ṭi an. Hēnk, wi ñleefan ṅadoon awo ṅi pkeṭ ṭiki najubani, Uhaaṣ wi Naṣibaṭi uwulan ubida ṭiki nawo batool ṭi kēṣ ki Naṣibaṭi. ¹¹ Kē woli uhaaṣ wi anaṭanaanun Yetu ṭi pkeṭ uwo ṭi an, annaṭaanun Yetu ṭi pkeṭ alun kaṭēpna ṭi uhaaṣun unwoon ṭi an kawul ñleefan ṅanwoon ṅi pkeṭ ubida.

¹² An bayiṭ naan, ṅṅewo keeri kado kaṭaṣ iko yi ñleefun ṅṅalun, ṅwo kado kaṭaṣ uko wi *Uhaaṣ wi Naṣibaṭi ujakun. ¹³ Woli naṭaṣ iko yi ñleefan ṅṅalun nalun kakeṭ. Kē woli Uhaaṣ wi Naṣibaṭi uṭēnkan kē napok pdo iko yi ñleefan ṅṅalun nalun kaka ubida. ¹⁴ Bañaan biki Uhaaṣ wi Naṣibaṭi ukṭoṅun ṭaṅ bawoon babukul. ¹⁵ Uhaaṣ wi nayeekun uunkdolan nawo bajuuk bankṭi ulun. Udolan kē nawo babak Naṣibaṭi banjaan bahuuran kaji na a : « Abba†! Paap!

☆ 7:7 Natenan ṭi Ppēn 20.17; na ṭi Pleṣan 5.21. * 8:2 Naṭaṣ Uhaaṣ wi Naṣibaṭi unjaan uṭēpna ṭi Yetu Krittu kawulan ubida, ubuurananan pkeṭ; ṭi ṅliḥra ṅlon bapii aji dṭaṣ Uhaaṣ wi Naṣibaṭi unjaan uṭēpna ṭi Yetu Krittu kawulēn ubida, ubuurananan pkeṭ. † 8:15 Abba :ṭi uṭup uaramayik dawoon Paap.

» ¹⁶ Uhaaş wi Naşibaŋi uŋuŋ nja ŋi ŋhaaş ŋi nja k   ŋwo babukul. ¹⁷ Wi ŋwoonj babuk Naşibaŋi, ŋluŋ kayeenk uko wi ahoŋuŋ. Woli ŋhaj na Krittu, ŋluŋ kayeenk na a uko wi Naşibaŋi ahoŋuŋ, kawo ŋi mnd  m na a.

Mnd  m mankluj kabi

¹⁸ Dwin k   mnhaj mi ŋkhajuŋ h  nkuŋ maanhilan kaliŋ na mnd  m mi Naşibaŋi akluŋ kayuuj ŋi nja. ¹⁹ Iko yi Naşibaŋi apaşuŋ iwo ŋi pyoonk maakan wal wi Naşibaŋi akdimanuŋ banwoonj babukul. ²⁰ Umundu utaran atool pya katoka b   m  nt wul uŋaluŋ ŋal wa, Naşibaŋi adoluŋ haŋ aş   wul wa mnhaŋ ²¹ k   uluŋ kabuur p  toka, kaneej ŋi mnjeeh mi babukul bakluŋ kaka ŋiki bawo ŋi mnd  m.

²² Ŋme k   te h  nkuŋ iko yi Naşibaŋi apaşuŋ bti iwooni awo ŋi mnhaj ji ŋaaŋ ankyaanj kabuk. ²³ M  nt umundu taŋ ukhajuŋ, nja kak ŋnwoonj na *Uhaaş wi Naşibaŋi k   uwo uŋen uteek wi nul, ŋwooni ŋi ŋhaaş ŋi nja meet wi ŋwoonj maakan ŋi pyoonk Naşibaŋi adiiman k   ŋwo babukul abot abuuran ŋleef ŋi nja. ²⁴ Mnhaŋ mi ŋwoonanuŋ mando k   ŋme k   ŋbuuri. K   woli ŋdo bi win uko wi ŋhaŋuŋ, m  nt mnhaŋ ma. In akhaŋuŋ uko wi adoŋj abi win? ²⁵ K   ŋşale wo ŋ  nwin uko wi ŋhaŋuŋ ŋtaman ŋi pyoonk wa.

²⁶ Jibi ŋbişniin, *Uhaaş wi Naşibaŋi uji uŋ  n nja ; wi ŋwoonj ŋ  mme uko wi ŋk  hanuŋ Naşibaŋi, Uhaaş uji uŋehan pa nja kaş   wo uunji uŋ  pna ŋi ŋ  p. ²⁷ Naşibaŋi ammeej uko unwoonj ŋi ŋhaaş ŋi nja bti, adinan ŋi uko wi uhaaş wi nul ujakuŋ ŋiki ujaan uŋehand  r baŋaanj biki Naşibaŋi jibi Naşibaŋi aŋaluŋ. ²⁸ Ŋme k   Naşibaŋi aji lemp ŋi uko undoli pa bnuura bi baŋaanj bti banjaluluŋ, bawo biki adatuŋ pa uko wi aŋaluŋ pdo. ²⁹ Baŋaanj m  nt ado bi dat dat baka, adinan pdo baka bawo ji Abukul, h  nk, abukul aş   wo bajeen i babukul baŋum. ³⁰ Naşibaŋi adu keeri baŋaanj biki adoŋj abi dinan dinan aji adati ; biki aduuŋ ado k   bawo baŋool ŋi keş ki nul ; biki adoluŋ k   bawo baŋool ad  man baka.

Pd  m pi uŋal wi Naşibaŋi

³¹ K   we wi ŋwoonj kaŋuŋ ŋi uko m  nt bti? Woli Naşibaŋi awo na nja, aloŋ ahinan kaşoor nja i? ³² Ul unwoonj aanneenan Abukul toot  ş, aş   wula pa nja bti. Wal wi Naşibaŋi adoŋj ado haŋ, hum di awoonj aank  ten nja kak ŋi bnuura bi nul iko bti. ³³ K   in aktaparunj b  p biki Naşibaŋi adatuŋ? Nin ŋaanj aloŋ na manjoonan aanhilli. Naşibaŋi ajakuŋ bawo baŋool, ³⁴ in ahilunj keeri kaji baduknaanaa? Nin aloŋ! *Krittu ak  t k   Naşibaŋi anaŋana ŋi p  k  t, k   awo h  nkuŋ ŋi kaŋen kadeenu ki Naşibaŋi aŋapar nja. ³⁵ K   we ukp  nanuŋ nja uŋal wi Krittu aŋaluŋ nja?

Phaajala, mnhaj, unoor, k  me ubon, bwaan, k  me iko injaan ido buŋaan k  me b  njar? ³⁶ H  nk di upiitaniin ŋi Ulibra wi Naşibaŋi aji : « *Iwi ikaanj k   ŋji ŋ  oŋ p  k  t nfa na utaakal.*

« *Iwi ikaanj k   ŋji ŋ  oŋ p  k  t nfa na utaakal.* »*

³⁷ K   ŋş   wat iko m  nt bti ŋiki *Krittu aŋal nja. ³⁸ Dwin k   nin uko ulonj uunhil kap  nan nja ŋi uŋal wi Naşibaŋi aŋaluŋ nja : m  nt p  k  t pa k  me ubida, ŋwanjut, k  me ŋntaayi, m  nt n   da k  me faan, k  me bankşihuŋ, ³⁹ m  nt iko yi bko duuŋ ya k  me yi mboş uŋeeh. Nin uko ulonj umpaşaniin uunhil kap  nan nja ŋi uŋal wi Naşibaŋi ant  pnuŋ ŋi Yetu Krittu Ajugun aŋal nja.

9

Pdat pi Naşibaŋi adatuŋ Itrayel

¹ *Krittu ame k   uko wi nji kabiiin p  p uwo manjoonan ; m  nk  lan, k   *Uhaaş wi Naşibaŋi unwoonj ŋi nji udiiman k   uko wi nji kajakuŋ uwo manjoonan : ² uhaaş wi naan ujoŋan maakan k   mbot ahaj maakan. ³ Ddoos hokan hokan Naşibaŋi af  p  n ŋji ŋi uleef wi naan mbot nlow Krittu pa bnuura bi bayiŋ naan, biki pntaali pi naan. ⁴ Bawo biki pntaali pi *Itrayel, akuŋ awo biki Naşibaŋi adatuŋ bawo babukul. Naşibaŋi adiiman baka mnd  m mi nul. Ado *bhoŋar na baka abot awul baka bgah bi nul na idolade yi pd  manaan Naşibaŋi na iko bti yi ahoŋuŋ. ⁵ Bawo biki pntaali pi bateem nja bam-meetaniin. K   ŋi pntaali m  nt pi pi Yetu ap  nnuŋ, ul ampeluŋ iko bti, awo Naşibaŋi, awo na bnuura te m  nt! Uwo haŋ.

⁶ Uko undoluŋ pntaali pi Itrayel kakşaa uunwo k   Naşibaŋi aando uko wi ahoŋuŋ. Uko unwoonj uwo k   m  nt baŋaanj biki Itrayel bti bawoonj biki pntaali pi Naşibaŋi. ⁷ Baŋaanj bti biki pntaali pi *Abraham baanwo babukul na manjoonan. H  nk di di Naşibaŋi ajakuŋ na Abraham aji : « *Bankp  nnuŋ ŋi Itaak taŋ bakwoonj pntaali pi nu.* »* ⁸ M  nt bamp  nnuŋ ŋi Abraham bti keeri bawoonj babuk Naşibaŋi, biki Naşibaŋi ahoŋuŋ aji bawo pntaali pi nul bawoonj babukul. ⁹ Uko wi ahoŋuŋ Abraham wii wi, aji : « *Dluŋ kabi ŋi pkili ŋi wal wi ; uŋ  nk wal m  nt Faara aharu abuk napoŋ ŋiinŋ.* »*

¹⁰ K   uş   wo uumbaanj h  nk. Naşalan *Rebeka : babukul bat  b biki akaanj na Itaak ateeem nja bawo kbet. ¹¹⁻¹² Ji babi bado kabuka, ji babi bado kado uko unuura k  me uwuŋaan, Naşibaŋi aji na Rebeka aji : « *Pntaali pi naweek pabi kado kalempar pi nampoŋi.* »* Naşibaŋi aŋuŋ haŋ kadiimanaan k   ul adatuŋ jibi aŋaluŋ, uunwo wo uko wi aloŋ ŋi baka adoluŋ. ¹³ K   h  nk kak di di Naşibaŋi aŋiiniin ŋi Ulibra wi nul aji : « *Dŋal Jakob aş   pok Etawu* »*

* 8:36 Kaŋaam 44.22.

* 9:7 Ujuni 21.12.

* 9:9 Natanen ŋi Ujuni 18.10.

* 9:11-12 Ujuni 25.23.

* 9:13

¹⁴ Njhal keeri kaji Naşibaŋi aanwo natool i? ¹⁵ Nin! Aŋup Moyit aji : « *Dmiir űaaŋ i njaluŋ pmiir; kaŋaga i njaluŋ kaŋaga* »* ¹⁶ Uko mēntŋ udiiman kē woli Naşibaŋi adat űaaŋ, aanji ten űi uko wi űaaŋ mēntŋ kēme wi ahilun kado, műaga mi nul mankaŋ kē aji data. ¹⁷ űi Ulibra wi Naşibaŋi, aji na *Farawuna naşih i Ejiptu : « *Kē uko unkaŋ kē nűu űi pşih uwo kē dűal kaűēpna űi iwi kayuuŋ mnhina mi naan, katim naan kahilna kameűana űi umundu bti.* »* ¹⁸ Iko bti iwoona űi uko wi Naşibaŋi anjalun pdo, ahinan kaŋaga baűaaŋ kēme kado baka batam ikow.

Udeeb na műaga mi Naşibaŋi

¹⁹ űaaŋ alon ahinan keeri kahepar kaji : « Hum di di Naşibaŋi ahinanunŋ kadeebaűēr nja wi ajaan ado nja űdo jibi anjalun űdo? » ²⁰ Kē nşē heparan an bayiű naan, naşal aji nawo bahonŋ kado kahepar Naşibaŋi uko wi akdolun ba? *Pűukar paűi pahepar ambomanunŋ pa uko unkeyi kē aboman pa na jibi abomandēruŋ pa i**? ²¹ Ambomanunŋ pa ahinan kaboman pűukar pnuru na pűukar pwuűaaŋ űi ufuuŋ uloolan wi awoonaanunŋ.

²² Kē hēnk kak di di Naşibaŋi abiinŋ anjal pdiiman udeeb wi nul kabot kadiiman mnhina mi nul baűaaŋ bti bantaanunŋ na pyeenk kakob. Aşē baa űēp űēp amiir baka. ²³ Ado hanŋ wi adiimanunŋ jibi adēmunŋ maakan wi aűagiiŋ baűaaŋ biki adatuŋ pa bawo űi mndēm mi nul. ²⁴ Nja űwoonŋ biki Naşibaŋi adatuŋ mēntŋ, nēno wo bayuday űaű, banwoonŋ baanwo bayuday bawo űi bakaanŋ mēntan. ²⁵ Hēnk di di Naşibaŋi ajakuŋ na Hotea űi ulibra wi nul :

« *Baűaaŋ banwoonŋ baambi wo biki pntaali pi naan*

kē nşē do baka bawo biki pntaali pi naan.

Baűaaŋ biki nwoonŋ mēmbaanŋ kanjala

kē nşē űal baka maakan. »*

²⁶ Akak aji na a :

« *Dji na baka,*

naanwo biki pntaali pi naan

kē başē luŋ kadu'an

babuk Naşibaŋi ajug ubida. »*

²⁷ Kē hēnk di di *Itayi *Naűupar Naşibaŋi ajakuŋ na babak Itrayel :

« *Babuk Itrayel batum ji piyiŋ panwoonŋ du kabaŋ ki bdēk,*

kē bantiinku űi baka űaű bakdukiinŋ kabuur.

²⁸ *Ajugun aluŋ kataran taran kado űi umundu uko bti wi abiinŋ aűup aji ado**. »

²⁹ Itayi akak aűiimi aji :

« *Woli Ajugun *Anhiniinŋ iko bti aandukar nja lah baűaaŋ balonŋ biki pntaali pi nja*

űwoha ji biki ubeeka wi Fodom

kaba fuű jibi babaanŋ biki ubeeka wi Gomora*. »

³⁰ Kē we wi űwoonŋ kate űi uko wanŋ? Wii wi : baűaaŋ banwoonŋ baanwo bayuday banwoonŋ baankla űfa pwo batool űi kadun ki Naşibaŋi, bakak batool űi kadunul űiki bafiyaara. ³¹ Kē biki Itrayel banklaanŋ pwo batool űi kadun ki Naşibaŋi aűēpna űi bgah bi Moyit başē wo baanhili. ³² Kē we ukaanŋ ba? Başal aji pűaş bgah pakűuunŋ bawo batool űi kēş ki Naşibaŋi, baanyikrēn kē bawo i kafiyaara. Bajot űi plaak panjaanŋ pado baűaaŋ bahubta, ³³ Hēnk di di upiitaniinŋ űi Ulibra wi Naşibaŋi aji :

« *Tenan! Dűu plaak plonŋ du *Fiyonŋ.*†

Plaak pa pdo baűaaŋ bahubta babot bajot.

Kē banfiyaaruŋ plaak mēntŋ başē wo baankkowa nin. »

10

¹ An bayiű naan, uko wi nji njaluŋ maakan űi uhaaş naan, uko wi nji kaűehandēruŋ bayuday Naşibaŋi, uwo babuur. ² Dme kē baűala maakan, kē űjal wi baűaluluŋ uşē wo uunwo na kame, ³ baanyikrēn jibi ajaanŋ ado űaaŋ awo natool űi kadunul. Balaana pwo batool űi kadunul na iko yi başaluŋ bukal űi űleef űi baka. Hēnk, bapok udolade wi nul wi ajaanŋ aűēpna kado baűaaŋ bawo batool űi kadunul. ⁴ Na manjoonan *bgah bi Moyit badolun hēnkunŋ kē űban du *Krittu, banfiyaaruŋ bti bawoona batool űi kadun ki Naşibaŋi.

⁵ *Moyit űi uleeful adiiman űi űpiit űi nul jibi űaaŋ ajaanŋ aűēpna űi pűaş bgah kawo natool aji : « *űaaŋ anűaűuŋ iko bti yi bajakuŋ, aka ubida unkwonunŋ űi ba* »* ⁶ Kē uűup wi Naşibaŋi aűupunŋ űi pwo natool panwoonunŋ du pfiyaar uşē ji : Kdo kaji űi uşalu : « *In akluŋ kapaya baűi?* » Krittu aando bi wala wala űi ba i? ⁷ Kdo kaji kak : « *In akluŋ kawala du bnjiir?* » Krittu aando bi naűa naűa űi pkeű i?

⁸ Kē we wi ujakuŋ keeri? *Uűup wu wuŋ aűogu, uwo űi mntumu, awo űi uhaaşu.** Uűup mēntŋ uwoonŋ uűup wi űkűupunŋ unjakuŋ aji űaaŋ awo i kafiyaar. ⁹ Woli iűup na mntumu aji Yetu awoonŋ Ajugun abot aűiyaar űi uhaaşu kē Naşibaŋi anaűana űi pkeű, klunŋ kabuur. ¹⁰ Na manjoonan, pfiyaar du uhaaş meeű pajaanŋ paűij pwo natool, pűup na mntum kaji Yetu awoonŋ Ajugun paűi paűij mbuur. ¹¹ Hēnk di di *Ulibra wi Naşibaŋi ujakuŋ : « *Baűaaŋ bti banfiyaaruŋ baankkowa**. » ¹² Hēnk, uunka nayuday kēme anwoonŋ aanwo nayuday : bukal bti baka Ajug baka aloolan,

* 9:15 Natenan űi Etekiyil 33.19. * 9:17 Natenan űi Ppēn 9.16. * 9:20 Natenan űi Itayi 29.16. * 9:25 Hotey 2.25.

* 9:26 Hotey 2.1. * 9:28 Itayi 22.23. * 9:29 Natenan űi Ujuni 19.24-35. † 9:33 Fiyonŋ: Dawo katim kalonŋ ki Yerutalem.

* 10:5 Bgah 18.5. * 10:8 Pleşan 30.12-14. * 10:11 Natenan űi Itayi 28.16. * 10:13 Natenan űi

Yowel 3.5.

anjaan atuun bnuura bañaan bti banŕuun mnhaŕ mi baka ŕi a. ¹³ Na manjoonan *anŕuun mnhaŕ mi nul ŕi Ajugun aluŕ kabuur*.*

¹⁴ Kê hum di di bakŕuun mnhaŕ mi baka ŕi Ajugun, wi bawoon baanfiyaara? Hum di bakfiyaaruluŕ, wi bawoon baambaan katiinka uko wi nul? Hum di baktiinkuŕ uko wi nul, wi nin aloŕ awoon aantup baka wa? ¹⁵ Kê hum di di ñaan aŕtupurŕ baka wi bawoon baanyil nin aloŕ? Kê hênk di di Ulibra wi Naŕibaŕi ujakuŕ: « *Natenan jibi unuuri pwin bañaan bankŕijuŕ Uŕup Ulil Unuura!* »*

¹⁶ Kê mênŕ bayuday bti baŕaan aŕaŕ *Uŕup Ulil Unuura. Hênk, *Itayi *Naŕupar Naŕibaŕi ahepar aji : « *Ajugun, in afiyaaruŕ uŕup wi ŕŕupurŕ?** » ¹⁷ Pfiyaar paŕi pawoona ŕi uko wi ñaan atiinkuŕ, kê uko wi ñaan atiinkuŕ uwoona du uŕup wi *Krittü.

¹⁸ Kê nŕê hepar keeri, bayuday baantiink tiink i? Na manjoonan batiinki. Upiitana ŕi *Ulibra wi Naŕibaŕi aji :

« *Pdiim patiinkana ŕi umundu bti, ŕŕup ŕjaban du kaban ŕi umundu.* »*

¹⁹ Kê nkak ahepar, biki *Itrayel baantee i? *Moyit ateeŕ ŕi uko waŕ wi ajakuŕ aji Naŕibaŕi aji :

« *Ddolan nakuj bañaan banwoon baanwo pn-taali pi naan, ddolan nadeebaŕer bañaan banwoon baamme nin uko ulon ŕi nji.* »*

²⁰ *Itayi Naŕupar Naŕibaŕi adoo ñoom aji Naŕibaŕi aji :

« *Banwoon baankla'en bawinên, dwinana du banwoon baanheparaan.* »*

²¹ Kê ŕi uko wi Itrayel aŕê ŕi : « *Nywal bti, ddek kañen bañaan banwoon baantiinkên abot atam ikow.* »*

11

Mñaga mi Naŕibaŕi añagiŕ pntaali pi nul

¹ Dhepar keeri : Naŕibaŕi apok pntaali pi nul i? Nin! Nji ŕi uleef naan dwo nayuday, i pntaali pi *Abraham, i pŕini pi *Benyamin.

² Naŕibaŕi aampok pntaali pi nul pi adoon abi dat dat. Jêm name uko wi *Ulibra wi Naŕibaŕi upiitun ŕi dko di *Eli aŕomanuŕ du Naŕibaŕi ŕi uko wi Itrayel? ³ Aji na a : « *Ajugun, bafin *baŕuparu akuŕ atok iliit yi mngur yi nu. Nji aloolan ddukiin kê bakak aŕal kafinên.* »

⁴ Kê Naŕibaŕi aŕê teema aji : « *Ddat baŕaŕar naan iñeen-week ŕyaas iñeen paaj na ulon (7000) banwoon baandêman *Baal.* »*

⁵ Kê hênk di uwoon hênkuŕ. Naŕibaŕi ŕi mñaga mi nul adat baloŕ bantiinku ke bawo biki nul. ⁶ Adat baka ŕi mñaga mi nul, mênŕ iko yi badoluŕ ikaan ; woli hênk da lah, mñaga mi Naŕibaŕi maankwo mi manjoonan.

⁷ Kê we wi ŕwoon kamêban ŕi uko waŕ? Pntaali pi Itrayel paanwin uko wi paklaan, biki Naŕibaŕi adatuŕ ŕaŕi bawinuŕ wa. Kê bandukiin baŕê dênêŕ ŕhaaŕ. ⁸ Hênk di di upiitaniin ŕi *Ulibra wi Naŕibaŕi aji :

« *ŕe ŕta Naŕibaŕi ado ŕhaaŕ ŕi baka kê ñadênêŕi kêŕ ki baka kaankak awin, ibaŕ yi baka iinktiink.* »*

⁹ Kê *Dayiŕ naŕiŕ akak aji : « *Pde pi baka pawoon bŕaaw, bahilna bajot, bakoba kakob ki bataananaanuŕ.* »

¹⁰ Dolan kêŕ ki baka kafêl bado bakak bakuul dolan baka bado kajin ŕwal bti.* »

¹¹ Kê nŕê hepar keeri : biki Itrayel bajot pjot pi bawoon baanknaŕa nin i? Nin! Pjot pi baka pado banwoon baanwo bayuday bahilan babuur, kadoona bayuday bakuŕ baka. ¹² Kê woli phubta pi bahuubtiin pado kê bañaan bti biki umundu bayeenk bnuura bweek, kê pjot pi baka pado kê ŕtaak bti ŕyaeeŕk bnuura bweek, wel wi pkak baka bti ŕi mbuur pawoon paankŕij?

¹³ An nanwoon naanwo bayuday dŕupan hênkuŕ: nji dwoon *nanjaŕan i Naŕibaŕi ay-iluŕ du an, dji kalilan maakan pdo ulemp unwoon wi naan, ¹⁴ ŕiki dŕjal pdo bañaan biki pntaali pi naan bakuŕan, baloŕ ŕi baka bahilna babuur. ¹⁵ Wi Naŕibaŕi apokuŕ biki *Itrayel, bandukiin bahilan akak du a. Hênk, woli Naŕibaŕi akak atiinkar na biki Itrayel, uwo wo ŕi pwul ubida banketuŕ keŕ.

¹⁶ Woli bawul Naŕibaŕi pde pteek, pde pandukiin bti payimani. Woli intaaŕ ni bko iymani, bko bti bayiman kak. ¹⁷ Itrayel dawo ŕi bko bi mnoliwera bi batepiin bi Naŕibaŕi afaluŕ inah ilon ; aŕê ŕu iwi inwoon iinwo nayuday ŕi dko di bafalnuŕ ya, ihilna iyeenk pñaak pankwoonuŕ du kantaan ki bko. ¹⁸ Kê iŕê wo i kawut kaŕal kaji ipel inah infalaniin yuŕ. Leŕan ŕaŕi kê mênŕ iwi iŕjanuŕ intaaŕ ni bko mênŕ, yul iŕjaniin.

¹⁹ Dme kê iŕi inah mênŕ ifalana falana ihilna iyeenk dko di yul ibiin awo. ²⁰ Hênk da. Inah ifalana falana ŕiki yaanfiyaari, kê iwi iŕê wo dko di iwoon ŕiki ifiyaari. Wutan keeri kado kahomp, ŕêpan ŕêp ido kalipara. ²¹ Woli Naŕibaŕi apênan inah inwoon yi nul, hum di awoon aanhil pdo haŕ kak na iwi ba?

²² Hênkuŕ iwin jibi Naŕibaŕi ahiini kawul ñaan bnuura na jibi ahiini kakob ñaan. Aweŕan banjotuŕ aŕê wulu bnuura. Ado kawularuŕ wul bnuura woli itaman amêban bnuura bi nul. Woli iindo haŕ, apênanu ŕi dko di iwoon. ²³ Kê bukal, woli baanduka ŕi ppok pfiyaar bakak du di babinuŕ awo ŕfa, ŕiki Naŕibaŕi aka mnhina mi pkakan baka da.

* **10:15** Natenan ŕi Itayi 52.7. * **10:16** Natenan ŕi Itayi 53.1. * **10:18** Kañaam 19.5. * **10:19** Natenan ŕi Pleŕan 32.21. * **10:20** Natenan ŕi Itayi 65.1. * **10:21** Natenan ŕi Itayi 65.2. * **11:4** 1 Baŕiŕ 19.10,18. * **11:8** Natenan ŕi Pleŕan 29.3. * **11:10** Pleŕan 29.3; Itayi 6.10; 29.10.

24 Iwi, iwo kanah ki bko bpaajal ki Naşibaţi afuluŋ abi ƚu ƚi bko bi nul bi atepiiŋ. K  bayuday, bawooŋ inah yi bko bi batepiiŋ tepi bun. Naşibaţi ahilan keeri kakakan baka du bko banwooŋ bi baka.

Mbuur mi Itrayel

25 An bayiƚ naan, m nŋal an nawooŋ naanwo bayuday nado kahomp. H nk, dƚupan uko ummeniŋ unwooŋ ƚi uko undoluŋ pntaali pi *Itrayel : baloŋ ƚi baka bakak atam ikow, abot aluŋ kaduka haŋ te wal wi an nanwooŋ naanwo bayuday biki Naşibaţi adatuŋ bti nakbuuruŋ. 26 H nk, biki Itrayel babuur, h nk di di Naşibaţi ajakuŋ ƚi ulibra wi nul :

« *Aloŋ aluŋ kawoona *Fiyon pbuuran baka wal m nt biki pntaali pi Yakob baş  ba aŋan ppok n.*

27 *Uko m nt wi wi nhoŋuŋ aji ddo, wal wi nkap nanuŋ pekadu di baka, ƚi bhoŋar bi nji kaluŋ kado na baka. »**

28 Woli  naaŋ aten jibi bapokuŋ p aş *U up Ulil Unuura, bawo başoorad Naşibaţi, nahilna natiink wa. K  baş  woha biki Naşibaţi adatuŋ, aŋal baka ƚiki aten ƚi bhoŋar bi abiiŋ ado na bateem baka. 29 Aanji teŋ uko wi adoŋ abi  en  en, aanji  ilma ba aŋ biki adoŋ abi dat dat.

30 An nanwooŋ naanwo bayuday nabi pok p aş Naşibaţi, k  a   bi miiran wi bayuday babiŋ apok p aşa. 31 K  kamiir ki amiranaŋ, kado k  ahil kak kamiir bayuday bampokuŋ p aşa. 32 H nk, Naşibaţi ado k  ba aŋ bti baduka ƚi ppok ptiinka awo wo ji bad etaa. Ado do haŋ kahilna kamiir ba aŋ bti.

33 In ahilanaŋ kaniib pyok pi Naşibaţi na uşal untuŋa wi nul na iko yi ameeŋ? In ahilun kame uşal wi nul, in ahilun kapiban uko wi akdoluŋ? 34 H nk di di upiitaniŋ ƚi *Ulibra wi Naşibaţi, aji :

« *In ahilanaŋ kame uşal wi Ajugun?*

In ahilun kawula uşal? »

35 « *In a e anuluŋ kadoo kayoonk baluk? »**

36 H nk di uwooŋ, iko bti iwoona du a, iko bti i epna ƚi a, iko bti iwo pa a. Mnd m manwo ƚi Naşibaţi te mnto! Uwo haŋ.

12

Ubida uhalu ƚi Kritt 

1 An bayiƚ naan, Naşibaţi adiiimanaŋ nja kamiir ki nul, ukaaŋ k  nji kakoo an koot keeri, nawul n leefan n awo b enjan b eb banwooŋ bi Naşibaţi abot alila. Waŋ ukwooŋ p  man pi nakdoŋ kad mana ƚi n a aŋan. 2 Nawutan p o uko wi ba aŋ biki umundu wi bajaan bado, na epan  ep nawut Naşibaţi a  l an n a a  abot awulan n sal n halu. Wal m nt, nahilan kayikr n uko wi Naşibaţi

aŋaluŋ: uko unwooŋ unuura, uko unliluŋ, unwooŋ ujint piş.

3 Naşibaţi awul n bnuura, ukaaŋ k  nji ka upan an bti : « Nawutan kala p  man n leefan. Andoli ƚi an a epn n ƚi pfiyaar pi afiyaaruŋ Naşibaţi adolna uko wi a u uluŋ p o. 4 N wo na uleef uloolan, untumi na iko impaţi, k  iko m nt bti i   pa  iko yi ijaan ilemp. 5 K  h nk di uwooŋ pa nja : n tum maakan k  nja n wooŋ biki *Kritt  n   wo uleef uloolan, andoli awo i bandukiŋ. 6 Naşibaţi ƚi bnuura bi nul a en  naaŋ andoli iko impaţi na yi at ntul yi awo i kado kalempna. Woli n wo i p o ka upar Naşibaţi, n do wa na pfiyaar pi Naşibaţi a enuŋ nja. 7 Woli n wo i plempar bat nt nja, n lempar baka. Woli n wo i pjukan bat nt nja, n do haŋ. 8 Woli n wo i p nt nt bat nt nja, n do haŋ. Woli n wo i p en, n ten b  n nkyoonk nin uko uloŋ. Woli Naşibaţi a u nja ƚi p iŋ, n wo kataman. Woli iwo i p  nk najuuk,   nkana na m nilan.

9 Na aladan na bat ntan na manjoonan. Nalowan iko bti inwooŋ iwu aan, nam baan bnuura uko unwooŋ unuura. 10 Na aladan na bat ntan jibi na aladuŋ du katoh, andoli ji taman ƚi p  man at ntul. 11 Nawutan nin kawalan i en. Na uun kaba  ƚi plempar Aju-gun na uhaa  wi nan bti. 12 Nalilaan ƚi mna  mi naha uŋ, namiiran ƚi mna , nawut ka aŋan nin p ehana Naşibaţi. 13 Nadoon ka  nk ba aŋ biki Naşibaţi banwooŋ ƚi kanuma nabot nado kayeenk bayaant du itohan.

14 Na ehaana Naşibaţi awul bnuura ba aŋ bankhajanaŋ ; na ehaana awul baka bnuura, awut kaf p baka. 15 Nalilaan na banwooŋ ƚi m nilan, nawooni na banwooŋ ƚi n wooni. 16 Natiinkaran. Nakdo kala mnd m, na ep n  ep nawalan ikowan. Nawutan ka al kaji natit apel bandukiŋ. 17 Nawutan kalukan  naaŋ andolanaŋ bu aan. Natamaan nado kado uko unuuriŋ ƚi k   ki ba aŋ bti. 18 Natamaan nado jibi nahiluŋ nawo bnuura na ba aŋ bti. 19 An bayiƚ naan biki n alun, naklukan nin, nawutan Naşibaţi awaye . H nk di di Ajugun ajakuŋ ƚi ulibra wi nul : « *Nji dluŋ kalukanaŋ, nji dklun katuuman* »* 20 Akak aji :

« *Woli ubon ude ba ooradu,*

wulan baka bade.

K  woli udaan u ij baka,

wulan baka badaan.

Woli ido haŋ,

ikuŋan baka mnkow. »*

21 Nakwut bu aan dawatan, na epan  ep nawat da na bnuura bi najaan nado.

13

P o katiink baweek biki p iŋ

* 11:27 Natenan ƚi Itayi 59.20; na ƚi Ka aam 14.7.

* 11:35 Natenan ƚi Yob 41.3.

* 12:19 Ple an 32.35.

* 12:20

¹ Ñaaj andoli adoon katiink baweeek banwoon ði pñih, ðiki pñih bti pawoona du Nañibaði kè banwoon ði pñih, Nañibaði aþuun baka ði pa. ² Hènk, ñaaj ampokun ptiink banwoon ði pñih apok ptaş uko wi Nañibaði aþuun pdo. Bukun mënþan Nañibaði akob baka. ³ Na manjoonan banwoon baando buþaan baanwo kado kalènk bañih, bandolun buþaan bawoon kado kalènk baka. Kè woli iinjal keeri pdo kalènk banwoon ði pñih, dolan bnuura tañ, bataañaru ði uko war. ⁴ Na manjoonan bawo balempar Nañibaði biki aþuun ði pñih pa bnuura bi nu. Kè işale do buþaan, iwo kado kalènk baka ðiki baka mn-hina mi pweþan. Balempar lempar Nañibaði kadiiman udeeb wi nul bankdolun buþaan. ⁵ Iwo keeri kado katiink baka ðiki ime kè uwo uko wi iwoon kado kado ; iinwo kado wa ðiki iþi udeeb wi Nañibaði tañ.

⁶ Ukaaj kak kè iwo kado kaluk daaşa. Na manjoonan bakobraar daaşa baji balempar lempar Nañibaði wi bakdolun hañ. ⁷ Lukan ñaaj andoli uko wi iwoon i pluka. Iwole kaluk daaşa, lukan da ; uko wi iwohañ pluk pñih, lukan wa. Kè hènkkak, iwole ptiink ñaaj, ðinkana bnuura ; iwole pdèman ñaaj, dèmaana.

Bñalad bi nñaladun

⁸ Nawutan kaþeet nin ñaaj alon. Baþeet bi nan bi nnuur bti bawoon tañ bñalad bi nañaladun; ñaaj anñalun atènþul ado uko wi *bgah bi Moyit bajakun bti. ⁹ Bgah baji : « linkpiint na ahar ñaaj », « linkfin ñaaj », « linkkiij », « linkñeebar bka bi atènþu »* na iko ilon kak. Kè utup uloolan uşè ðonkrèn iko mènþ bti yi bgah bajakun, uwoon; « Nalan atènþu jibi injalun uleefu. »* ¹⁰ Pñal atènþul paanji pañja nin buþaan dlon ; pñal atènþul pawoon keeri pdo uko bti wi bgah bajakun.

Pbomandèr pa ubi wi Krittun

¹¹ Name wal wi nwoon hènkuñ; wal wi pnaþa ði bnoy ubani. Unuur wi mbuur uñog nja hènkuñ apel wal wi nbaañ ajun jun pfiyaar. ¹² Utejan ulowi, nfa mañogi. Nawulèn nduk keeri iko injaañ idolana du bdèm, njej injaanan yi pnak. ¹³ Nawulèn ndo kado iko inwoon itool jibi ñaaj ajaañ ado na pnak. Nawulèn n#wut kande kaweeek, na ukuj na pjuban pi piint na ubida uþop na pñom na bkujar. ¹⁴ Natamaan nanaam na Yetu *Krittun Ajugun ði mnwo mi nan, naþañan pdo kaþaş iko yi nleefan nañalun kado kado.

14

Pwut kado kabeeh batènþ nja

¹ Nayeenkan ði ptofan anwoon aando bi liint ði pfiyaar nawut kado kañom na a ði

iko yi aşalun. ² Alon afiyaar kè iko bti ihinan kade'ana ; kè alon anwoon aando bi liint ði pfiyaar afiyaar kè aanwo kade nin uyemaþ ulon. ³ Anjaañ ade uyemaþ awutan kabeeh anwoon aani de wa ; kè anwoon aani de wa awutan kado kaji atènþul mènþ aduknaanaa, un mènþan awo kak i Nañibaði. ⁴ Iwo in ado ji nalempar ñaaj alon alemp bnuura kème buþaan? Woli alemp bnuura kème alemp buþaan uten anþu'ulun ulemp. Kè aşè lun kalemp bnuura ðiki Ajugun aka mn-hina mi pþènka.

⁵ Alon aji dèman unuur ulon kapel nandukiin, kè balon baji baji nnuur bti nñalinun. Andoli aji wo i kamèban ði uko wi afiyaarun. ⁶ Andèmanun nnuur nlon, aji do hañ pa Ajugun. Kè hènkk di di anjaañ ade iko bti, ajaañ ade ya pa Ajugun, kabot kabeeba ; kè anwoon aani de iko bti aji do hañ pa Ajugun kabot kabeeba. ⁷ Na manjoonan, woli nka ubida kème akeþ, mènþ nja nwoon bajug ubida wi nja. ⁸ Woli nka ubida, nka wa pa Ajugun, kè woli nkeþi, nkeþ pa Ajugun ; hènkk, woli nwo bajeb kème akeþ, nwo biki Ajugun. ⁹ Na manjoonan, Krittun akeþ keþ aşè naþa ahilna awo Ajug bankeþun na Ajug banwoon bajeb. ¹⁰ Iwi, we ukaañ kè ikji atènþu aduknaanaa ba? Kè iwi, we ukaañ kè ibeeh atènþu ba? Nja bti Nañibaði alun kawayèş nja. ¹¹ Upiitana ði *Ulbra wi Nañibaði

« Nji Ajugan anwoon najeb dþupan :

bañaañ bti balun kañup ði kadun naan,

bukal bti badèmaanaan kadinan kè nji dwoon Nañibaði »*

¹² Hènkk, andoli ði nja alun kahepna ði kadun ki Nañibaði pa uleeful.

Pwut pdo atènþ nja ajuban

¹³ Nawulèn nþañan pdo kaji batènþ nja baduknaanaa. Nabiin nþèp þèp nþu nşal ði pwo nènkkdo uko unktijun pjuban pi atènþ nja. ¹⁴ Pfiyaar pi nfiyaarun Yetu Ajugun padolèn kè mmee, akut ayikrèn bnuura kè nin uko ulon unwoon wo uþop ; uji uwo uþop ði ñaaj anşalun aji uwo uþop. ¹⁵ Woli ide uko ulon kè uþu atènþu kè ajoþan pa iwi, iinkak aþala. Þaafaraan uko wi ikdeej utok uhaaş wi ñaaj i *Krittun akeþarun. ¹⁶ Kwut keeri uko unwoon unuura pa iwi ukak uko unkdolon bado kaþiiniyaan buþaan ði iwi. ¹⁷ Na manjoonan, *pñih pi Nañibaði paanwo uko wi kande kème pdaan, pawo pi pwo natool, btiinkar na mnlan mi *Uhaaş wi Nañibaði ujaañ uwul. ¹⁸ Ñaaj anklemparun Krittun hènkk, aji lil Nañibaði, bañaañ babot kaþala.

¹⁹ Nawulèn keeri ndo kala pdo uko unjaañ utij btiinkar na bþènkari ði pfiyaar. ²⁰ Kdo uko wi pde utok uko wi Nañibaði adolon. Na manjoonan nin iko ide ilon iinwo wo iþop,

aşê ji ikak iko iţop woli n̄aan ade ya aşê do atênţul kê ajot  i pekadu. ²¹ Uko unuuriin uwo pwut kade uyemaţ, pdaan poot kawut pdo uko bti unktuun atênţu ajuban.

²² Uko wi iksalun  i uko mênţ hankan wa pa iwi na Naşiba i. N̄aan anwoon aanşal aji ajuban  i uko wi afiyaaruun, anuurandêni. ²³ Kê anşaan aji wo na nşal n̄têb woli ade kême adaan uko ulon, Naşiba i aji ji aduk-naana,  iki uko wi adolun uunwoona  i pfiyaar pi nul. Uko bti unwoon uunwoona  i pfiyaar uwo pekadu.

15

Pdo batênţ nja bnuura

¹ Nja n̄fiyaaruun aliint  i *Kritt u nwo i kado kamiir banwoon baanka mn̄hina mênţ, kawut kado uko wi nja n̄jalun  a . ² N̄aan andoli awo i kado kala plil atênţul pa bnuura bi u  mênţan, kadolna'a ado kayaha ya kadun  i u  pfiyaar pi nul. ³ Kritt u uleeful aanla la uko unlilulun, udoo piitana  i *Ulibra wi Naşiba i aji : « *Ikar yi bankariin ibi  i nji.* »[ ] ⁴ Iko bti inwoon  i Ulibra wi Naşiba i ipiitana piitana n̄hilna n̄me n̄bot n̄ţêpna  i kamiir na mntê  mi n̄piit mênţ n̄kawulun n̄kaana mn̄ha .

⁵ D̄nehan Naşiba i anwoon ukumpêş wi kamiir na mntê  aţenan natiinkar nado kado ji Yetu *Kritt u. ⁶ Hênk, an bti nawo  i ploolan kadêman Naşiba i Aşin Ajugun Yetu Kritt u.

Pyeenk batênţul

⁷ Nawo keeri kado kayeenk batênţan jibi *Kritt u ayeenkana , mndêm mi Naşiba i manhilna manwinana  i mnwo mi nan. ⁸ Na manjoonan dţupan, Kritt u akak nalempar bayuday kadolna uko wi Naşiba i ahonun bateem baka kabot kayuun kê Naşiba i aji do uko wi ajakun. ⁹ Ado han banwoon baanwo bayuday bahilna kak bado kadêman Naşiba i  iki a aga baka. Hênk di di upiitaniin  i *Ulibra wi Naşiba i aji :

« *Ukaan kê nji kalun kadêmanu  i ptoof pi ba aan biki n̄taak bti,*

dlun kado kayeehu iyeeh yi p̄naamarên. »[ ]

¹⁰ Ukak apiitana aji :

« *An n̄taak bti nawoon  i mnlilan na pntaali pi Ajugun.* »[ ]

¹¹ Ukak apiitana aji :

« *An n̄taak bti nadoon kadêman Ajugun, an kn̄taali bti nadoon kayeeh mndêm mi nul.* »[ ]

¹² *Itayi *Naţupar Naşiba i akak a iini  i uko mênţ aji :

« *Alon ampênun  i pntaali pi Yete* alun kabi,*

ul akna i  kaşih n̄taak bti ; n̄a  mn̄ha  mi n̄a  i a. »[ ]

¹³ D̄nehan Naşiba i anwoon ukumpêş wi mn̄ha  atumanan mnlilan na mn̄jeeh wi nafiyaarulun. Hênk, *Uhaaş wi Naşiba i uwulan mn̄hina, mn̄ha  mahilna mantum  i an.

P up uko wi Pawulu aklempun

¹⁴ An bayi  naan, dme  i bkow naan na manjoonan kê bnuura batum  i an, kê nawo ba aan bammee  akun ahil kado kajakandêr. ¹⁵ Kê nşê  upan n up n am  i n ba  n lon  i kakaarta ki kaleşanan iko yi nadoon abi juk. Ddo han  iki Naşiba i  i bnuura bi nul ¹⁶ adolên kê nji kalempar Yetu *Kritt u  i kadun ki banwoon baanwo bayuday. Dji kado ulemp uyimanaan wi p up *U up Ulil Unuura wi Naşiba i, ba aan biki n̄taak bti bahilna bawo u en unlilun Naşiba i wi *uhaaş wi nul udolun kê uyimani.

¹⁷ Ukaan kê wi nkakun i Yetu *Kritt u, dhinan kalilan maakan  i uko wi nji kalemparuun Naşiba i. ¹⁸ D̄noom kado ka un na mntê   i uko wi Kritt u  a , wi adolunun kê ndo banwoon baanwo bayuday kê bak aş Naşiba i. Kritt u ado han a êpna  i n up na udo wi naan, ¹⁹  i mn̄hina mi mlagre na iko i onarênaan  i mn̄hina mi *Uhaaş wi Naşiba i. Kê hênk di mpênun Yerutalem ayaan  te du u ak wi Iliriya a up *U up Ulil Unuura wi Kritt u aba. ²⁰ Kê nşê bi  u  u uhaaş naan bti  i p up U up Ulil Unuura du n̄taak n̄anwoon n̄aamba  katiinka uko wi Kritt u kawutna kaniw du dko di alon adoon abi jun jun. ²¹ Hênk di njaan kado uko umpiitaniin  i *Ulibra wi Naşiba i :

« *Biki bawoon baan up uko wi nul balun kawina,*

banwoon baantiink kê ba imiyaaan uko wi nul balun kate. »[ ]

Pawulu a al pya Rom

²² Uko wan uneenanaanun n̄yaaş n tum pbi du an. ²³ Kê hênkun wi mbaan ulemp wi naan du n̄taak mên  abot ado nşubal n tum n̄i n̄jali pbi du an, ²⁴ d al kanu ar na an. Dşal woli dlun aya Etpa a kapant kawinan naşê naţênkên nhilna mban u ak mên . ²⁵ Kê nşê tool hênkun pya Yerutalem p nk ba aan biki Naşiba i banwoon da. ²⁶ Banfiyaaruun biki n̄taak n̄i Matedoniya na Akayi badinan p nk ba aan bawaan mên . ²⁷ Aa, badinan pdo han, aşê wo na manjoonan biki p nk baka. Jibi bayuday banfiyaaruun Kritt u ba okun iko inuura inwoonun du ba i yi bayeenkun na banwoon baanwo bayuday, hênk kak di di bukal kak bawoon ka ok na bayuday iko yi umundu  i bakaan. ²⁸ Wal wi nji kalun kado kakuran mên  kaba, awul baka iko bti yi ba enun baka, d êpna du an katool pya

  15:3 Ka aam 69.9.   15:9 Natenan  i 2 Famiyel 22.50; na  i Ka aam 18.50.   15:10 Peleşan 32.43.   15:11 Ka aam 117.1. * 15:12 Yete awoon a in Dayi  naşih.   15:12 Itayi 11.10.   15:21 Natenan  i Itayi 52.15.

Etpaña. ²⁹ Dme kë woli dbi du an Krittu kalilan maakan.

³⁰ An bayiṭ naan, kë nşë kooṭan ṭi katim ki Yetu *Krittu Ajugun na uṣal wi *Uhaaş wi Naşibaṭi ujaan uwul nja : nabiin ṅgutan, ṅñehan Naşibaṭi pa nji. ³¹ Nañehaan nñil mbuur bayuday banwoon baanfiyaar Krittu. Nañehaan kak iko yi nji kañooṭuṅ biki Naşibaṭi banwoon du Yerutalem iyeenkana bnuura. ³² Hënk, nñilna woli ulil Naşibaṭi kabi du an na mñlilan kanoorfën ntiinku na an. ³³ Dñehan Naşibaṭi anwoon ukumpëş wi mñjeeh awo na an bti! Uwo haṅ.

16

Pwul mboş

¹ Dṅal nayeenk Febe ñaaṭ i nja anjaan alempar banfiyaaruṅ biki Kenëray. ² Nayeenkana ṭi ptoofan jibi ñaaṅ ajaan ayeenk bañaaṅ biki Naşibaṭi ṭi katim ki Ajugun, naṭënkana ṭi iko bti yi aklun kanuma ṭiki ul ṭi uleeful aṭënk bañaaṅ batum aṭu na nji ṭi uleef naan.

³ Dwul mboş *Pritiliya na Akila banjaan bawo na nji ṭi plempar Yetu *Krittu, ⁴ bukal bambiin anaṭ naṭ kawul iṭuṭ yi baka aburanaanën pkeṭ. Dbeeb baka, mënṭ nji aloolan kabebuṅ baka, banfiyaaruṅ banwoon baanwo bayuday bti bakak abeeb baka. ⁵ Dkak awul mboş banfiyaaruṅ banjaan bayit du katoh ki baka.

Dwul mboş Epenet i mmaganuṅ anwoon nateek anfiyaaruṅ *Krittu du utaak wi Atiya.

⁶ Dwul mboş Mariya anhaahuṅ maakan na an.

⁷ Dwul mboş Andronika na Yuniya bayiṭ naan ṭi *Krittu bambiin awo na nji du ukalabuş. Bawo bañaaṅ bantiinkaniin ṭi banjañan abot afiyaar *Krittu ji mbi ndo kafiyaara.

⁸ Dwul mboş Jmplyiat i mmaganuṅ bnuura ṭi katim ki Ajugun.

⁹ Dwul ma Urabanu anjaan alempar *Krittu na un, na Fitaku i mmaganuṅ.

¹⁰ Dwul ma Apelet anyuujuṅ kë amëban *Krittu.

Dwul mboş biki katoh ki Arittobulu.

¹¹ Dwul mboş Herodiyon ayiṭ naan.

Dwul ma biki katoh ki Nartitu, banwoon biki Ajugun.

¹² Dwul bi Trifena na Trifota mboş, bukal banhaahuṅ maakan ṭi plempar Ajugun. Dwul mboş Peretida anjalaniin abot ahaah bnuura pa Ajugun.

¹³ Dwul mboş Rufu i Ajugun adatuṅ na anin ankaan awo ni.

¹⁴ Dwul ma Atenkritu na Flegon na Hermet na Patroba na Hermat na bayiṭ baka banwoon na baka.

¹⁵ Dwul mboş Filologu na Yuliya na Nereyu na aṭa'ul ñaaṭ, na Olimpiya na bañaaṅ biki Naşibaṭi bti banwoon na baka.

¹⁶ Nawuladën mboş an bti naboofar bboofar banyimanuṅ. Kntuk ki banfiyaaruṅ *Krittu bti kawulan mboş.

Ṇṭup ṅlon ṅbaañsaani

¹⁷ An bayiṭ naan, dkooṭan kooṭ, nalipariin bañaaṅ banjaan banaakrën bañaaṅ kakuṭ kaneemanan wi bajaan balaṭ pjukan pi bajukananan. Nalowan baka! ¹⁸ Bañaaṅ ji bukun mënṭan baanji balempar *Krittu Ajugun, iyin yi baka yi yi bajaan balempar. Baji baguur na ṅṭup ṅtaab ṅi baka ṅtum bañaaṅ banwoon kabaṭ kaloolan. ¹⁹ Na manjoonan pfiyaar pi nafiyaaruṅ Naşibaṭi pameeṭana ṭi dko bti, ukaan kë uwo mñlilan mi naan. Kë nşë ṅal nawo na ṅsal ṅntuṅa, kadolna bnuura kaşë kabi kalow low buṭaan. ²⁰ Naşibaṭi anwoon ukumpëş wi mñjeeh awat hënkun Fatana ṭi ihoṭan.

Dñehan bnuura bi Yetu Ajugun bawo ṭi an.

²¹ Timote anjaan alemp na nji awulan mboş, ul na Lutiyut na Yaton na Fotipater bayiṭ naan.

²² Nji Tertiyu mpiitaruṅ Pawulu kakaarta, dwulan mboş ṭi katim ki Ajugun.

²³ Gayut anyeeknuṅ du katohul awulan mboş. Du katohul di di banfiyaaruṅ bti bajaan bayitiiraan.

Erattut namali i ubeeka akak awulan mboş, na Kwartu ayiṭ nja.

²⁴ [Dñehan Yetu Krittu Ajugun awulan an bti bnuura. Uwo haṅ.]

Mndëm mi Naşibaṭi

²⁵ Nawulën ṅdëman Naşibaṭi! Aka mnhina mi pdolan naliinṭ ṭi pfiyaar. Uko waṅ wi wi nji njakuṅ wi nji kaṭupuṅ *Uṭup Ulil Unuura unṭjiiniyaanuṅ uko wi Yetu *Krittu, kadiiman manjoonan mammenaniin undiimaan. ²⁶ Hënkun kakşa manjoonan mënṭ manṭëpna ṭi uko wi *baṭupar Naşibaṭi bapiiṭuṅ, uko wi Naşibaṭi anwoon aankba ajakuṅ aji udolana, apën awinana ṭi kadun ki ṅtaak bti ṅahilna ṅafiyaara ṅabot ṅado kaṭaşa. ²⁷ Nawulën ṅdëman te mñṭo Naşibaṭi anwoon aloolan anwoon na uṣal unṭuṅa ṭi katim ki Yetu Krittu. Uwo haṅ.

Uţup uteek wi Pawulu apiitun banfiyaaruŋ banfētun du utaak wi Korint

Uţup ujuni

Korint dawo ulon ʒi nʒeeka nʒandēmnuŋ nʒi utaak wi Akayi unwoon nʒa ʒi utaak wi Gret. Bañaan batum bambiin afēt ʒi ubeeka mēntʒi babi wo bañaan banwoon banfiyaar Naşibaţi abot awo bado iko iwuţaan. Pawulu ado uşubal na kli paaj pa ptooran pntuk pi banfiyaaruŋ. Wi Pawulu apiitun kakaarta ki, awo du Atiya du ubeeka wi Efet. Bañaan balon biki pntuk pi banfiyaaruŋ du Korint bapiituluŋ kahepara uko ulon wi banjalun pme. Ji ikaarta bti yi Pawulu, ado alon kē apiit akut aŋooţ kakaarta du biki apiitun ka. Kē ŋaan i Pawulu ayilun katimul kawo Foten. Foten awo ŋaan anfiyaaruŋ Krittu kē bañaan başe wo baamme'a bnuura. Pawulu ado kakaarta ki apiitun ki ifah itēb. ʒi kateek ŋaan aji win kē banfiyaaruŋ baţup Pawulu iko itum inţepun ʒi pntuk pi banfiyaaruŋ mēntʒi. Kē Pawulu aşe win iko iwanjan inkaan udooni : Bañaan baantiinkar ʒi pntuk pi banfiyaaruŋ. Alon aya apiitun na ahar aşin. Banfiyaaruŋ baji baŋooţ batēntʒi baka banfiyaaruŋ du uruha wi banwoon baanwo bayuday. Uko mēntʒi ukaan kē Pawulu ahepar baka me iko ikowandēnaan yi aktiinkun ijoonanaari. ʒi kafah katēbantēn uţup paaj na ulon ʒi du uţup iŋeen na paaj Pawulu atem ʒi iko yi baheparulun. Aţiiniyaan bniim. Aji na baka balow nnton. Aţiiniyaan kak uko wi pyit pde panwoon paanji padēman Krittu. Aji na baka bala uţen wi Uhaaş wi Naşibaţi unjaan uţenk pntuk pi banfiyaaruŋ. Aji na baka bado kala bjalad du uţup iŋeen na nţēb te iŋeen na nʒbaakēr. Akak aţiiniyaan pnaţa ʒi pkeţ. ʒi uba kakaarta, Pawulu aţup aji anjal kaya pwin baka kayeenkna iko yi baţonkrēnuŋ katēnkna bajuuk biki Yerutalem.

¹ Nji Pawulu, i Naşibaţi aduun pa nwo nanjaan i Yetu *Krittu, ʒiki anjalun uko mēntʒi, na Foten ayit nja, nʒpiitanaj. ² Npiitan, an banfiyaaruŋ Naşibaţi nanwoon du Korint, nankakuŋ ayiman wi nawoon ʒi ploolan na Yetu Krittu, an nandu'aniin pwo biki nul. Npiitun kak bañaan bti banjaan badēman katim ki Yetu Krittu Ajug nja, anwoon Ajugun akut awo Ajug baka, du dko di bawohan. ³ Dņehan Naşibaţi Aşin nja na Yetu Krittu Ajugun bawulan bnuura babot bajiobţēnan nʒhaaş.

⁴ Naşibaţi awulan bnuura wi nawoon ʒi ploolan na Yetu *Krittu ukaan kē nji kabeeba wal undoli ʒi uko wi nan. ⁵ ʒi pwo ʒi ploolan na a pun, nawo bayok ʒi iko bti : ʒi uţup undoli na ʒi pme bti. ⁶ Na manjoonan, namēban bnuura uko wi nʒupanaŋ ʒi Yetu Krittu, bado kē uneej ʒi an aţoo alint. ⁷ Hēnk, naankwaan nin uţen ulon, wi nawoon ʒi pyoonek Yetu Krittu Ajugun apēn awinana. ⁸ Ul akluŋ kadolan namēban nalint te ubaaŋşaan nahilna nawo bañaan biki nin ŋaan awoon aankka uko uwuţaan uţup ʒi baka ʒi unuur wi akbiin. ⁹ Naşibaţi aji do uko bti wi ahoŋun, ul andatanaj nawo ʒi ploolan na Abukul Yetu Krittu Ajugun.

Uko wi bpulad ʒi ptoof pi banfiyaaruŋ

¹⁰ An bayiţ naan, dkooţan ʒi katim ki Ajugun Yetu *Krittu nawo bti ʒi uţup uloolan, bpulad baţan ʒi ptoofan, naţēpēn ʒēp natiinkar nawo na uşal uloolan na uţup uloolan. ¹¹ An bayiţ naan, uko unkaan kē nji kaţiini han uwo kē bañaan biki ufēt wi Kēlowe baţupēn aji bpulad bawo ʒi ptoofan. ¹² Dņal kaji balon ʒi an baji baji : « Nji dwo na Pawulu, » alon kaji « Nji dwo na Apolot, » alon kaji « Nji dwo na Kefat* . Alon kak kaji « Nji dwo na Krittu. » ¹³ Naşal aji Krittu afaaşiiri i? Nji Pawulu i i bapaŋun ʒi krut pa an i? Kēme ʒi katim ki naan ki ki nayeeknuŋ batitmu i? ¹⁴ Dbeeb Naşibaţi ʒi uko wi nwoon mēmbattaar nin alon ʒi an bē mēntʒi Kriput na Gayut baka, ¹⁵ hēnk nin alon aankhil kaji nabattaar ʒi katim ki naan. ¹⁶ Yoow, dbaan aleş, dbattaar kak biki katoh ki Tefanat, aşe wo mēnkak aleş me mbattaar alon kak. ¹⁷ Krittu aanyilēn yil mbi bhattaar, ayilēn yil mbi nţup *Uţup Ulil Unuura. Aanyilēn pţup wa na nţup ʒi mntit mi ŋaan najēn, pkeţ pi Krittu ʒi krut pawutna kawaan udooni.

Uşal unwoon untuŋa na manjoonan

¹⁸ Uţup wi pkeţ pi *Krittu ʒi krut uwo nyila pa banneemuŋ aşe wo pa nja nʒmbuurun mnhina mi Naşibaţi. ¹⁹ Hēnk, Naşibaţi aţiini ʒi *Ulibra wi nul aji : « *Dluŋ katok pntuŋa pi banwoon na nşal nntuŋa, katok mntit mi bantitun* ». ²⁰ In awoon na uşal untuŋa ba? In awoon name? In awoon nalil mntum i umundu wi nʒa wi? Naşibaţi adiiman kē uşal untuŋa wi mboş uwo nyila. ²¹ Naşibaţi na uşal untuŋa wi nul ado kē umundu uumme'a na uşal untuŋa wi wa. Ulila kē aţēpna ʒi uţup wi nʒkpuŋ abuuran banfiyaaruŋ, uţup mēntʒi uwo wo ji nyila ʒi kēş ki bañaan bajēn. ²² Bayuday baŋal kawin iko iŋonarēnaan kē banwoon baanwo bayuday bakla pwo na nşal nntuŋa, ²³ kē un nşē ʒup uko wi Krittu ampananiin. Bayuday baji uko mēntʒi uwo pkar Naşibaţi, kē banwoon baanwo bayuday baji uwo nyila. ²⁴ Kē ʒi bañaan

* 1:12 Kefat: Katim kalon ʒi Kefat kawo Piyeer. ✧ 1:19 Itayi 29.14.

biki Naşibaŋi adatuŋ, bayuday na banwoon baanwo bayuday, Krittü ajaan adiiman mn-hina na uşal untuŋa wi Naşibaŋi. ²⁵ Na manjoonan uko wi bajaan bado nyila ŋi Naşibaŋi upel nşal ntuŋa ŋi baŋaŋ bajën, kē pbiışna pi Naşibaŋi papel mnhina mi baŋaŋ bajën.

²⁶ An bayiŋ naan, natenan jibi nabiin awo wi Naşibaŋi adu'anany: baŋaŋ biki bajakuŋ aji bawo na nşal ntuŋa baantum ŋi an, kē baŋaŋ banwoon na mnhina baantum ŋi an kak, kē baŋaŋ baweek baantum ŋi an. ²⁷ Baŋaŋ biki bajakuŋ aji bawo bayila, Naşibaŋi adat dat baka kakowandënaan banwoon na nşal ntuŋa. Baŋaŋ biki bajakuŋ aji baanwo na mnhina, Naşibaŋi adat baka kakowandënaan baŋaŋ banwoon na ma. ²⁸ Baŋaŋ bampoŋi, baŋaŋ biki babeehuŋ, ado baka ji baŋaŋ bawaan udooni, Naşibaŋi adat baka kadolna uko wi umundu uşaluŋ aji uka udooni uwaan udooni. ²⁹ Hënk nin alon aankhil kado kahomp ŋi kadun ki Naşibaŋi. ³⁰ Ul adoluŋ kē nawo ŋi ploolan na Yetu *Krittü, kē ul Krittü awoon ŋaŋ ankaan kē ŋme uşal untuŋa wi Naşibaŋi. Akaan kē ŋwo batool ŋi kēş ki Naşibaŋi, ayiman ŋi kadunul, ul abuuranuŋ nja ŋi pekadu. ³¹ Hënk di di upiitaniin ŋi *Ulibra wi Naşibaŋi aji : « *Woli ŋaŋ alon aŋal kahomp, adoon kahompna iko yi Ajugun adoluŋ.* »*

2

Uşup wi Krittü ampananiin ŋi krut

¹ An bayiŋ naan, wi mbiin du an pŋupan iko yi Naşibaŋi imbiin amena mënkla la naji dwo ŋaŋ anlıluŋ mntum kēme ŋaŋ anwoon na kame. ² Dbaa ŧep ŧep aji mënktiiniyaan nin uko ulon umpaŋi na wi Yetu *Krittü, ul i bapaŋuŋ ŋi krut. ³ Dbi du an na pbiışna na blal, alënk akat kat. ⁴ Pjukan pi naan na nŋup ŋi nji kaŋupanaŋ ŋaanwo nŋup ŋilil ŋi name, mnhina mi *Uhaaş wi Naşibaŋi manwinaniin hënk, ⁵ kadolna pfiyaar pi nan pawut kanaŋna ŋi uşal untuŋa wi ŋaŋ najën paşë panaŋna ŋi mnhina mi Naşibaŋi.

Uşal untuŋa wi Naşibaŋi

⁶ Baŋaŋ banliintuŋ ŋi pfiyaar kakşa, nŋup baka nŋup ŋi uşal untuŋa, kē uşë wo uunwo wi umundu wi, wi başih biki wa, bandoon abi kaba ba. ⁷ Uko wi nŋktiiniyaanuŋ uwo uşal untuŋa wi Naşibaŋi wi baŋaŋ bawoon baamme, Naşibaŋi adoluŋ kē uwoo, wi awoon aando bi paş umundu, kadëmanaan nja. ⁸ Nin naşih alon i umundu wi aamme uşal untuŋa mënt, woli bawo lah na wa, baankpaŋ Ajugun anwoon na mndëm. ⁹ Hënk di di upiitaniin ŋi Ulibra wi Naşibaŋi aji :

« *Uko wi nin pkëş pawoon paanwini, uko wi nin kabaŋ kawoon kaantiinki,*

uko wi nin uşal uwoon uunşali, wi wi Naşibaŋi ahankuŋ pa banŋaluluŋ. »*

¹⁰ Nja biki Naşibaŋi aŧëpnuŋ ŋi *Uhaaşul adiman uko mënt. Uhaaşul ujaan ujeehan iko bti kado ban du uşal wi nul unlownuŋ. ¹¹ In ameen uko unwoon ŋi uşal wi ŋaŋ najën bē mënt uhaaş unwoon ŋi a wa? Kē hënk kak di di nin ŋaŋ awoon aamme uko wi Naşibaŋi bē mënt *Uhaaşul wa. ¹² Uhaaş wi nŋeenkuŋ uunwo uhaaş wi umundu wi, uwo Uhaaş wi Naşibaŋi ŋhilna ŋme iko inuura yi aŧenuŋ nja. ¹³ Nënktiiniyaan uko mënt na nŋup ŋi nşal ntuŋa ŋi baŋaŋ bajën, nŋiiniyaan wa na nŋup ŋi Uhaaş wi Naşibaŋi ujukanuŋ nja, aŧup iko yi wa baŋaŋ banwoon na wa. ¹⁴ Kē ŋaŋ anwoon aanwo na Uhaaş wi Naşibaŋi aanji hinan pyeenk iko yi wa, ŋiki iji iwo wo ŋi nyila ŋi a. Aanhinan kame ya, ŋiki ŋaŋ aji me ya woli Uhaaş wi Naşibaŋi uwo ŋi a ŧaŋ. ¹⁵ ŋaŋ anwoon na Uhaaş wi Naşibaŋi aji me iko bti, kē bandukiin başë wo baanji bahil pme'a kadoo kahil kaŋup ŋi a. ¹⁶ Upiitana ŋi Ulibra wi Naşibaŋi aji : « *In ameen uşal wi Ajugun kadoo kawul uŋ mëntan uşal?* »* Kē nja nşë me uşal wi *Krittü.

3

Ŋjom ŋi ptoof pi banfiyaaruŋ

¹ Kē an bayiŋ naan, mënŋiini na an ji baŋaŋ biki, banjaan baŋaş *Uhaaş wi Naşibaŋi, dŋiini na an ji baŋaŋ biki banjaan baŋaş iko yi nŋeef ŋi baka ŋaŋaluŋ. Nahum nwo bapoŋ bampoŋi ŋi uko wi pfiyaar *Krittü. ² Ukaan kē nwulan mntow kē nadaani, mënwanul pde pantamuŋ, naando bi hil pde pa. Te hënkun naando bi hilan pde pa, ³ ŋiki nahum nwo baŋaŋ bankŋaşuŋ iko yi nŋeef ŋi baka ŋaŋaluŋ. Woli bkujar na ŋjom pawo ŋi ptoofan, naanwo wo baŋaŋ bankŋaşuŋ iko yi nŋeef ŋi baka ŋaŋaluŋ ado iko yi baŋaŋ biki umundu bajaan bado i?

⁴ Woli alon aji : « Nji dwo na Pawulu, » kē alon kak aji : « Nji dwo na *Apolot, » naanwo wo bti baŋaŋ biki umundu i? ⁵ In awoon Apolot? Kē in awoon Pawulu? Nwo balem-par Naşibaŋi biki naŧëpnuŋ afiyaar ; andoli ŋi un Ajugun aŧu'uluŋ ulemp mënt. ⁶ Nji dtepiin bko, Apolot kē atulan ba, kē Naşibaŋi aŧaŋ anaŋan ba. ⁷ Hënk, antepiin na antulanuŋ baanwo nin uko ulon, Naşibaŋi anjaan anaŋan bko awoon uko ulon. ⁸ Antepiin na antulanuŋ bawo baloolan, kē andoli ŋi baka aŧë luŋ kayeenk baluk bi nul bankliŋuŋ na ulemp wi adoluŋ. ⁹ Nja nŋlemp lemp na Naşibaŋi, kē an naşë wo uŧeeh wi nul, nawo katoh ki awoon ŋi pnüw.

¹⁰ ŋi bnura bi Naşibaŋi awulun, ji naniw nanuura dŧëf itap yi katoh kē alon aŧë niw katoh. ŋaŋ andoli atenan bnura jibi akniwi ŋi itap yun duuŋ, ¹¹ Kē nin alon aŧë wo

aanhil kaŋu itap ilonŋ impaŋi bē mēntŋ inwoon da ya ; itap mēntŋ iwoon Yetu *Krittū. ¹² Ŋaaj ahiil kaniw na uwuuru, untaam, mnlak mnuura, imul, pjaagal. ¹³ Uko wi akjejaan pniwna, ulemp wi nul uluŋ kawinana ŋi unuor wi pwayēs. Unuor mēntŋ bdoos bado upēn uwinana, buŋ mēntŋ badiiiman ulemp wi ŋaaj andoli adooŋ. ¹⁴ Woli uko wi ani-wuŋ unat aliint, ayeenk katum ; ¹⁵ ušale yik, awaŋandēn kašē buura buur ji ŋaaj ambuuruŋ pyik.

¹⁶ Naamme kē nawo katoh ki Našibaŋi i, kē *uhaas wi nul uwo ŋi an meet i? ¹⁷ Woli ŋaaj alonŋ atok katoh ki Našibaŋi, unŋ mēntan Našibaŋi atoka. Katoh ki Našibaŋi kayimani, katoh mēntŋ kawoon an.

¹⁸ Nin ŋaaj awutan kaguur uleeful! Woli ŋaaj alonŋ ŋi an ašal aji awo na ušal untuŋa wi umundu wi, akakan nayila ahilna akak ŋaaj anwoonŋ na ušal untuŋa na manjoo-nan. ¹⁹ Ušal untuŋa wi umundu wi uwo nyila ŋi kēš ki Našibaŋi. Hēnk di upiitaniinŋ ŋi Ulibra wi Našibaŋi aji : « *Aji mob ban-jakuŋ aji bawo na ŋšal ŋntuŋa ŋi kaguuru ki baka.* »* ²⁰ Ukak apiitana aji : « *Ajugun ame ŋšal ŋi baŋaaj bantūŋa, ame kē ŋawaaj udooni.* »* ²¹ Ukaaj kē ŋaaj aanwo kado kahompna baŋaaj bajēn ; an nakaan iko bti na baŋaaj bti : ²² uwole Pawulu, uwole Apolot, kēme Kefat*, uwole umundu, uwole ubida, kēme pkeŋ, kēme uko wi nŋa na wi faan, an nakaan iko bti na baŋaaj bti. ²³ Te an Krittū aka'anaj, kē Krittū ul, Našibaŋi aka'ulunŋ.

4

Balempar Krittū

¹ Kē un, nawo kajejun keeri ji balempar *Krittū, baŋaaj banwoonŋ bamali biki Našibaŋi aŋuunŋ pdiiman baŋaaj iko yi nul immeniinŋ. ² Namali awo kado kalempar ajugul na uhaas ujintŋ. ³ Kē nji nšē wo mēntŋ aten me nawayēsaaan kēme uruha wi baŋaaj bajēn uwayēsaaan, mēnka kak na pwayēs uleef naan. ⁴ Uhaas wi naan uunjakēn aji djobani kē nšē wo kaka mēnji dwo natool ; Ajugun akwayēsaaanŋ kaŋup. ⁵ Ukaaj kē naanwo i kaŋaran pwayēs ; nayoonkan unuor wi Ajugun akbiinŋ. Ul akluŋ kado iko immeniinŋ yi bdēm ipēn iwinana, kadiiiman iko inwoonŋ ŋi ŋšal ŋi baŋaaj. Wal mēntŋ Našibaŋi adēman ŋaaj andoli kaliŋan na ulemp wi adolonŋ.

⁶ An bayit naan nakaan kē nŋēpna ŋi uko wi Apolot na wi naan nahilna najukna ŋi un pwut kado umpati na uko wi bapiitunŋ. Hēnk, nin alonŋ ŋi an awutna kado kahomp kaji awo na imonŋ kēme na undu. ⁷ Iwi, in adoliinŋ kē ipel bandukiinŋ ba? We wi ikaan, bē iinyeenk yeenk wa ba? Kē wi iyeenkunŋ wa,

we uwoonŋ pdo kahomp kawo ji baantenuŋ ten wa ba?

⁸ Našal aji nado bi kaka uko wi nanumiinŋ bti i? Našal aji nado bi wo wo bayok i? Kē nakak baših adukun kafeŋ i? Na manjoo-nan, dŋehana nakak baših, ŋhilna ŋših na an. ⁹ Našibaŋi awo wo ji aŋu un ŋnwoonŋ banjaŋan du kafeŋ ji baŋaaj banjubanuŋ ataaj na pkeŋ. Ŋkak bten bi umundu bti : ŋwanjut na baŋaaj bajēn. ¹⁰ *Krittū akaaj kē ŋwo bayila, kē an našē šal aji Krittū akaaj kē naji naji nawo na ušal untuŋa. Un ŋbiišnaa, kē an našē wo na mnhina. Badēmanan kē un bašē walanun. ¹¹ Te nŋa, ŋwo na ubon, udaan kē utiun, ŋwo byiŋu, ŋwo ŋi mnhaŋ, ŋwaaj dko dfēŋ, ŋwo ŋi pŋaay na dko, ¹² ŋnoor ŋi ulemp wi iŋen yi nun. Woli ŋaaj akarun, ŋji ŋŋehandēra bnuura ; ahajanun le, ŋmiir ; ¹³ woli ŋaaj aŋup buŋaan ŋi un, nji ŋŋup bnuura ŋi a. Te nŋa ŋwo uko unwuŋunŋ ŋi mboš awo uko wi baŋaaj bti bagatuŋ.

¹⁴ Mēmpiitan piit hēnk nakownaana, dpiitan piit ji babuk naan biki nŋaluŋ maakan nahilna name. ¹⁵ Woli nado ka baŋaaj iŋeen week nŋaas iŋeen week (10000) bankjukanananŋ bgh bi *Krittū nakaha ašinan aloolan ; nakak babuk naan ŋi Yetu Krittū wi nŋupanaj *Uŋup Ulil Unuura. ¹⁶ Dkooŋan keeri, nadoonaan nado kado ji nji. ¹⁷ Uko waŋ ukaaj kē nyil du an Timote anwoonŋ abuk naan ŋi Ajugun i nŋaluŋ maakan kē abot amēbanaan, aluŋ kalešanan mnwo mi naan wi nwoonŋ ŋi ploolan na Krittū Yetu mantaanunŋ na uko wi njaaj kajukan banfiyaaruŋ bti ŋi dko bti.

¹⁸ Balonŋ badeenŋ iŋaŋan awo ŋi phomp ašal aji mēnkak du an. ¹⁹ Kē nšē bi du an uunkjon woli ulil Ajugun katen bahomp mēntŋ. Woli dlun aban, mēnkten nŋup ŋi baka ŋaŋ, dten me baka mnhina na manjoo-nan. ²⁰ *Pših pi Našibaŋi paanwo ŋi nŋup ŋaŋ, pawo ŋi mnhina. ²¹ We wi nahokanuŋ keeri? Nanjal mbi du an na pmul kēme mbi du an na unjal na pjoob bkow?

5

Mnwo mwuŋaan ŋi pntuk pi banfiyaaruŋ

¹ Na manjoo-nan, baji baŋiiniyaan mnwo mnwuŋaan ŋi ptoof pi naan, mnwo mnwuŋaan mandoonŋ awo maanwo du banwoonŋ baanfiyaar Našibaŋi : ŋiintŋ alonŋ adoo ya apiintŋ na ahar ašin. ² Kē našē homp, nawo lah kawo ji baŋaaj banwoonŋ na puum kado ŋiintŋ mēntŋ apēn ŋi ptoofan. ³ Nji kē nšē wo mēnwo da na an, uhaas wi naan kē ušē wo da, ddo bi wayēs wayēs ŋiintŋ adolonŋ uko mēntŋ ji ŋaaj anwoonŋ da, amaar. ⁴ Ddo uko mēntŋ ŋi katim ki Yetu Ajugun. Aa, wal wi nakluŋ kayit, nšē wo ŋi ptoofan na uhaas, mnhina

* 3:19 Yob 5.13.

* 3:20 Kaŋaan 94.11.

* 3:22 Kefat: Katim kalonŋ ki Kefat kawo Piyeer.

mi Yetu Ajugun manwo da na nja, ⁵ naşë nawutar ñiint nawuŋaan mënŋ *Fatana, uleef wi nul utoknaana. Hënk uhaaş wi nul uşë uluŋ ubuur ŋi unuur wi Ajugun akwayeşun bañaan.

⁶ Naanwo i kado kahomp nin! Naamme kè uko untiinku utajanaan pşon ujaan unaŋan pşon ptum i? ⁷ Napënaan uko utaa-janaani pşon ujon, nakakna pşon phalu, bañaan bajinŋ ŋi kës ki Naşibaŋi. Nado bi wo wo bajinŋ. *Krittü anwoonŋ unkaneel wi *Ufettu wi Mbuur awul kaŋuŋul pa nja. ⁸ Nawulën keeri ŋdo ufettu, ŋwut kawo na mnŋot na ipekadu ŋi ipoom inwoonŋ na uko utaa-janaani pşon ujon, ŋwo bañaan bajinŋ ŋi kës ki Naşibaŋi, banjaan baŋup manjoonan, banwoonŋ ŋi pşon phalu.

⁹ ŋi kakaarta kalonŋ ki mpiitananŋ djakan aji nalow bañaan banwoonŋ ŋi pjuban pi piinŋ. ¹⁰ Wi njakuŋ hanŋ, mënŋ bajuban ŋi piinŋ bti biki nji kaŋiiniyaanunŋ, kème bañeebar iko, kème baguuru, kème banjaan badëman ŋntonŋ. Woli hënk di njakuŋ lah, napën ŋi umundu! ¹¹ Uko wi nŋaluŋ lah kaŋupan uwo nawut kanaakiir na ñaan anjakuŋ aji awo i *Krittü aşë wo ŋi pjuban pi piinŋ kème añeebar iko, kème adëman ŋntonŋ, akutar, akuj, kème awo naguuru. Naando wo wo kaŋok pde na ñaan mënŋ. ¹² Nji dkaan na pwayëş bañaan banwoonŋ baanwo biki Krittü i? Nin! Mënŋ banwoonŋ biki Krittü biki ŋwoonŋ i kawayëş i? ¹³ Naşibaŋi ak-luŋ kawayëş banwoonŋ baanwo biki Krittü. Nadolan jibi *Ulibra wi Naşibaŋi utu'ananŋ pdo : « *Napënaan ñaanŋ naŋot ŋi ptoofan.* »^{*}

6

Pŋom na uruha ŋi ptoof pi banfiyaaruŋ

¹ Woli alonŋ ŋi an aka uhok na ayiŋul ŋi *Krittü, hum di di ajaanŋ aŋoom kaŋooŋa pwayëş du banwoonŋ baamme uko unwoonŋ utool ŋi kadun ki Naşibaŋi, kawo aanji ñooŋa du banwoonŋ biki Naşibaŋi bawayëş? ² Naamme kè bañaanŋ biki Naşibaŋi bakluŋ kawayëş umundu i? Kè woli nawoonŋ i kawayëş umundu, nabişna pwayëş iko impoŋi i? ³ Naamme kè ŋluŋ kawayëş ŋwanjuŋ i? Kè hum di di ŋwoonŋ ŋënhil kawayëş iko yi umundu wi ba? ⁴ An kè naşë ji naka uhok ŋi iko yi umundu wi kaşë ya du bañaanŋ biki banfiyaaruŋ *Krittü baŋuunŋ bawayëş bawaaŋ udooni. ⁵ Djiini hënk nakownaana. Naanwo na ñaanŋ alonŋ ŋi an anwoonŋ na uşal untuŋa anhiluŋ kawayëş uhok ŋi ptoofan i? ⁶ Kè naşë ji nado anfiyaaruŋ Krittü aya na ayiŋul ŋi Krittü uruha, kabaa beeh kaŋooŋa du kadun ki banwoonŋ banfiyaari.

⁷ Na manjoonan pdo kado uruha ŋi ptoofan pado bi diiman diiman kè najoti. We ukaanŋ

kè naamba kəp kəp adinan badolan buŋaan ba? We ukaanŋ kè naankwut bakiian ba? ⁸ Kè naşë ji nabaa kəp kəp kado buŋaan, kakiiŋ bandukiinŋ, kadoo do hanŋ na bayiŋan ŋi *Krittü. ⁹ Naamme kè banjaanŋ bado buŋaan baankluŋ kawo du *Pşih pi Naşibaŋi i? Natiinkan bnuura : bañaanŋ banjaanŋ bajuban pjuban pi piinŋ, banjaanŋ badëman ŋntonŋ, baŋupan, banjaanŋ bapiinŋ na biinŋ ŋi baka, kème baaŋ ŋi baka, ¹⁰ bakiinŋ, bajaanŋ bañeebar iko, bakuj, bakuutar na baguuru baankwo du Pşih pi Naşibaŋi. ¹¹ Kè hënk di balonŋ ŋi an babinŋ awo. Kè Naşibaŋi i nja aşë tēpna ŋi Yetu Krittü Ajugun na *Uhaaş wi nul aŋow ipekadu yi nan, kè nakak ayiman, adolan kè nawo batool ŋi kës ki nul.

*Pmëban uleef ji dko di *Uhaaş wi Naşibaŋi ufëŋun*

¹² Balonŋ baji baji : « Nji, dhinan kado iko bti, » kè iko bti işë wo iinnuura pa ñaan. Aa, dhinan kado iko bti, kè nşë wo mënkdinan uko ulonŋ udo kaŋonŋ. ¹³ Balonŋ ŋi an baji baji : « Uko ude uwo wi kayinŋ, kè kayinŋ kawo ki uko ude, » kè Naşibaŋi aşë luŋ kaba na yul bti. Kè uleef uşë wo uunwo wo pdo kabubanaan pjuban pi piinŋ, uwo wi Ajugun, ul amëbanuŋ wa. ¹⁴ Kè Naşibaŋi, annaŋanunŋ Ajugun ŋi pkeŋ, akak aluŋ kanaŋan nja ŋi pa na mnhina mi nul. ¹⁵ Naamme kè uleef wi nan uwo kafah kalonŋ ki uleef wi *Krittü i? Djeŋ keeri uleef wi Krittü kado uleef wi naŋuunk i? ¹⁶ Naamme kè ñaanŋ anyaanŋ anaakiir na ñaaŋ naŋuunk aji kak kawo ñaanŋ aloolan na a i? Na manjoonan upiitanan aji ŋi Ulibra wi Naşibaŋi : « *Bukal batëb bakak ñaanŋ aloolan.* »^{*} ¹⁷ Kè hënk kak di di ñaanŋ annakiirunŋ na Ajugun, ajaanŋ akak uhaaş uloolan na a.

¹⁸ Nadoon kaŋi keeri pjuban pi piinŋ, Pekadu dlonŋ dmpaŋi di ñaanŋ adolonŋ dawo du uleef bdiŋ, kè anşaanŋ ajuban pjuban pi piinŋ aji juban uleeful. ¹⁹ Naamme me kè uleef wi nan uwoonŋ dko dyimanaan di *Uhaaş wi Naşibaŋi ufëŋun i? Uwo ŋi an, Naşibaŋi awulananŋ wa. Mënŋ an keeri nakaanŋ uleefan. ²⁰ Naşibaŋi anugan nug ŋi preeş pweek. Nadoon kadëmana keeri na uleefan mënŋ.

7

Bniim

¹ Hënkunŋ, dbi ŋi uko wi nabiinŋ aheparaan aji me unuura ñiintŋ aŋo bē aankwo na ñaaŋ. ² Uko wi njakuŋ wi : jibi nameeŋ kè ñaanŋ ahinanŋ kajot ŋi pjuban pi piinŋ, dşal aji ñiintŋ andoli aji wo kawo na aharul, ñaaŋ andoli kak awo na ayinul. ³ Ñiintŋ adoon kado uko wi awoonŋ i kado kado na aharul, ñaaŋ kak ado wi awoonŋ kado. ⁴ Mënŋ ñaaŋ akaanŋ uleeful, ayinul a ; kè hënk kak di di

ñiint awoon aanka uleeful, aharul akaan wa. ⁵ Nawutan keeri kaneenandër ñleefan bë naanto ɔ awat ti ploolan kalowiir ñwal ñloñ, kahilna kawo ti pñehan Naşibaŋi. Woli nabaa, naşë kak, kaŋi *Fatana abi ado na pguuran ŋiki naanji nahil pmëban ñleefan.

⁶ Uko wi nŋupun wi, mënjakan aji uwoon uko wi pdo kado, dji nahil kado wa. ⁷ Kë nşë hokan bañaan bti bawo ji nji, bawut kaniim. Kë ñaan andoli aşë ji yeenkna du Naşibaŋi uŋen umbaan kabi wo wo wi nul, alon aji yeenk wi bniim, undu kayeenk wi pduka nayot.

⁸ Kë nşë ji na biint na baat banwoon baanwo ti bniim, kë unuura baduka hañ ji nji. ⁹ Başale wo baanhil pmëban ñleef ñi baka, bawo kawo ti bniim. Uhokan ñaan awo ti bniim kë di pkeŋ na uyen.

¹⁰ Kë banşaan awo ti bniim, uko wi nŋuun baka pdo wi, dbaa ji nji, uko wi Ajugun aŋuun pdo wii wi : ñaat anniimiin aanwo kagar na ayinul. ¹¹ Kë woli agar na a, awo kaduka hënk këme kakak katiinkar na a. Kë hënk kak di di ñiint awoon aanwo kagar na aharul.

¹² Kë nşë ñal kaŋupan kak uko ulon, nji ti uleef naan djakuñ, mënŋ Ajugun a : ñiint anfiyaarun *Krittu awole na ñaat kë awo anwoon aanfiyaara, kë ñaat adinan pwo ti bniim, aanwo kagar na a. ¹³ Kë ñaat anfiyaarun Krittu awole na ñiint anwoon aanfiyaara, kë adinan pwo na a, aanwo kagar na a. ¹⁴ Niint anwoon aanfiyaari, aharul mënŋ aji dola akak najint ŋi kës ki Naşibaŋi, kë ñaat anwoon aanfiyaari, ayinul mënŋ aji dola akak najint. Woli mënŋ hënk da lah, babukan kawo baŋop ti kës ki Naşibaŋi, kë jibi uwoon hënk, bawo bajint. ¹⁵ Kë woli anwoon aanfiyaar Krittu aŋal pgar, agaran ; ñiint këme ñaat anfiyaarun aanwo katanana wal mënŋ. Na manjoonan Naşibaŋi adu'an nawo ti mnjeeh. ¹⁶ Iwi ñaat, imehaara me iluñ kabuuran ayinu i? Kë iwi ñiint imehaara me iluñ kabuuran aharu i?

Pwo jibi Naşibaŋi ajakuñ ñwo

¹⁷ Woli mënŋ uko wi nŋiiniyaanun hënkun wa, ñaan andoli awo kawo jibi Ajugun aŋenulun kë awoo, jibi abiiñ awo wi Naşibaŋi adu'uluñ. Uko mënŋ wii wi nŋakuñ na banfiyaarun bti bado kaŋaş. ¹⁸ Woli ñaan alon ŋi wal wi adu'aniin awala katëmp, adukiin hañ. Woli aanwala katëmp wal wi adu'aniin, awutan kado bawalana katëmp. ¹⁹ Pwala katëmp paanwo nin uko ulon, kë pwo iinwala katëmp paanwo nin uko ulon ; uko unkaan udooni, uwo pŋaş iko yi Naşibaŋi aŋuun pdo kado. ²⁰ Aa, ñaan andoli adukiin jibi abiiñ awo wal wi Naşibaŋi adu'uluñ. ²¹ Woli iwo najuuk ti ulemp wal wi idu'aniin, kŋoo kaŋaaf uko ulon. Kë woli ihil kabuur, buuran. ²² Na manjoonan,

ñaan i bakjuukntënuñ ti ulemp wi Ajugun adu'uluñ, awo najeeh ŋi kës ki Ajugun, kë ñaan anwoon najeeh wi adu'aniin awo najuuk ti ulemp i *Krittu. ²³ Naşibaŋi anugan nug ti preeş pweek, nawutan keeri kakak bajuuk ti ulemp biki bañaan bajën. ²⁴ An bayit naan, dkak aŋupan : andoli ti an adukiin ti kadun ki Naşibaŋi jibi abiiñ awo wal wi adu'aniin.

Ťi uko wi bañaan banwoon baando bi wo ti bniim

²⁵ Ťi uko wi bañaan banwoon baando bi wo ti bniim, Ajugun aantupën uko wi pŋu'an nado kado, kë nşë wulan uşal naan. Naşibaŋi awulnuñ mñaga mi nul, ukaan kë nawo katiinkën. ²⁶ Jibi umundu utokiin hënkun uko wi nşaluñ aji unuura uwo ñaan andoli aduka jibi awoon. ²⁷ Woli iniimi, wutan kala pgar na ñaat. Woli iiniimi, wutan kado kala bniim. ²⁸ Kë işale aniim, iinjubani ; woli neegani aniimaa, aanjubani ; kë bañaan bannimiin başë luñ kahaj, ukaan kë nŋal kalowanana mnhaj mënŋ.

²⁹ An bayit naan, uko wi nşaluñ kajakan wii wi : uba umundu uñogi. Hënkun banwoon na baat bawoon ji baanwo na baka, ³⁰ bankwooniin bawoon ji baankwooni wooni, banwoon ŋi mnlilan bawoon ji baanlilan lilan, banknugun bawoon ji baanka ka, ³¹ banwoon ŋi iko yi umundu wi badoon ji banwoon baanwo ŋi ya. Umundu jibi uwoon hënk uba hënkun.

³² Kë nşë ñal nawut kawo ŋi manŋaaf. Ñaan anwoon anniimi aji ŋaaf iko yi Ajugun, aji şal jibi akliluli. ³³ Kë anniimun aşë ŋi ŋaaf iko yi umundu, aji şal jibi aklili aharul, ³⁴ wal mënŋ aji wo na nşal nŋëb. Kë hënk kak di di ñaat anwoon anniimaa, na ñaat anwoon aando bi me ñiint bajaan baŋaaf iko yi Ajugun, kahilna kawo ŋi kës nul bajint ŋi uleef na ŋi uhaaş. Kë anniimiin aşë ŋi şal iko yi umundu, aji şal jibi aklili ayinul. ³⁵ Dŋup uko mënŋ pa bnuura bi nan ; mēñal ñal pŋu'an pkuñ pi nawoon naanhinani. Dŋal nado uko unwoon unuurnaaniin naşë namëban ŋi Ajugun naliint, naliñ ŋi ul ŋaŋ.

³⁶ Hënkun, woli ñiint ajok ñaat, aşë win kë aanhil pmëban uleeful, kë ñaat akëş bniim, aniimana, mënŋ pekadu da. ³⁷ Bë woli ñiint aşaluñ bnuura du uhaaşul meet, nin alon aanwuuka wuuk, kë uwo uko wi aŋaluñ, kë aji ayukana, aankpiint na a, aankniimaa, un mēntan ado bnuura. ³⁸ Hënk, ñaan anniimun ñaat i ajokun ado bnuura, kë anşaan awo anniimi aşë do bnuura kak apel. ³⁹ Ñaat aji wo kawo na ayinul ñwal bti wi awoon najeb, kë woli ayinul abi akeŋ ahina kaniimar na ñaan i aŋaluñ, bubara awo i Ajugun. ⁴⁰ Kë nşë şal aji woli aduka jibi awoon, anuurrandën kapel. Nji kak dşal aji dwo na *Uhaaş wi Naşibaŋi.

8

Ti uko wi pde uyemaŋ wi mngur

¹ Hēnkun, dbi ɓi uko wi uyemaŋ wi mngur. Nme kē nja bti nwo na kame ɓi uko mēnt. Kē kame kašē ji kado ŋaan adeen iganan kahomp, uŋal kē ušē ji udo baŋaaj baya kadun. ² Woli ŋaan aŋal aji ame uko ulon, aando bi me jibi awoon i kame. ³ Kē ŋaan aŋale ŋal Naŋibaŋi, uŋ mēntan Naŋibaŋi aji me a.

⁴ Ti uko wi pde uyemaŋ wi mngur keeri, nme kē iko yi baŋaaj bajaaj badēman kawo wo ji iwo Naŋibaŋi iinwo nin uko ulon ɓi umundu, kē Naŋibaŋi awoha aloolan. ⁵ Na manjoonan udo ka iko itum du baŋi na ɓi mboŋ yi baŋaaj bajaaj badu Naŋibaŋi na Ajugun, ⁶ kē nja nšē fiyaar kē Naŋibaŋi awoha aloolan, Aŋin nja a ; iko bti iwoona du a, kē ul akaan kē ŋka ubida. Kē Ajugun aloolan awohaŋ, Yetu *Krittu a, iko bti iŋepna ɓi a, kē nja ŋkak aŋepna ɓi a aka ubida.

⁷ Kē mēnt baŋaaj bti baŋaaj ame uko mēnt. Banfiyaarun balon banŋaalun ɓi pde man iko ilon yi bajaaj badu Naŋibaŋi mēnt baji bade nyemaŋ mēnt kašē ɓi uŋal te hēnkun kē bawo ɓi bteŋan. Hēnk, uŋal wi baka unwoon uunliinti ušē kak kaŋop. ⁸ Mēnt uko ude ukdolon nja ŋhil njaŋ ɓi kadun ki Naŋibaŋi : woli nēndee, nēnkwaan nin uko ulon ; woli ndee, nēnkka nin uko ulon. ⁹ Naŋafaraan kakša uko wi badinananan pdo wi nawoon banfiyaarun udo bayitan ɓi *Krittu mēnt biki nšal nwoon njanliinti bapuban. ¹⁰ Woli ide du kadun ki iko yi bajaaj badēman kadu Naŋibaŋi, iwi immeen kē ihil pdo wa, kē anfiyaarun Krittu alon i uŋal uwoon uunliinti awinu, iinŋal aji itēntēna ado kade nyemaŋ ɓi mngur i? ¹¹ Hēnk, ido na kame ki nu kē anwoon aanliint uŋal kē aneemi, ayiŋ mēnt i Krittu akeŋarun. ¹² Wal wi najubanun han bayitan ɓi Krittu, atok nšal ɓi baka nwanwoon njanliinti, najuban juban Krittu. ¹³ Ukaan kē woli uko ude ulon ukaki kado ayiŋ naan ajot, kahokan pwut kade wa kawutna kado ajot.

9

Uko wi nanjaŋan awoon i kado

¹ Jēm badinananan pdo iko bti i? Mēnwō *nanjaŋan i? Mēnwōn Yetu Ajugun i? Mēnt nji dteŋanan ɓi bgah bi Ajugun i? ² Woli mēnwō nanjaŋan ɓi kēš ki balon, dwo kawo a ɓi kēš ki nan ; na manjoonan an najaaj nadiiman kē nji dwo nanjaŋan wi nawoon baloolan na Ajugun.

³ Uko wi nji kateemun banklaŋun wii wi : ⁴ nēnka na pka uko ude na udaan ɓi ulemp wi pɓup *Uŋup Ulil Unuura i? ⁵ Nēnka na pjeŋ ayiŋun ɓi *Krittu awo aharun jibi banjaŋan

bandukiin na babak aŋin Ajugun na Kefat* i? ⁶ Nji na Barnabat taŋ nwoon kado kak ulemp wi iŋen yi nun kadeena i? ⁷ Nabi tiinka kē baji nangoli akelukun uko wi akdeen i? In ajaan ado uŋeeh kašē wo aanji deena wa? In ajaan ado batani kašē wo iinji kdaan mntow mi batani mēnt ba?

⁸ Dteŋiniyaan iko yi baŋaaj bajēn bajaaj bado nahilna nayikrēn, kē *Bgah bi Moyit bakak aŋiniyaan uko mēnt kak. ⁹ Na manjoonan, upiitana ɓi Bgah bi Moyit aji : « *Iinwo kaneenan uwit unklempariin pfeer wal wi kakit kabanun.* »* Naŋibaŋi aji taaf nŋit i? ¹⁰ Mēnt nja nkaan kē aŋini han i? Aa, nja nkaan kē uko mēnt upiitana. Naan anjaarun na ankitun baji bahaŋ kē balun kayeenk kafah ki baka ɓi uko wi bakitun. ¹¹ Kē un ntepiin iko inuura inwoonun du Naŋibaŋi ɓi an, naŋal aji nēnwō i pyeenk du an kapelan iko inuura yi umundu wi yi nnumiin i? ¹² Woli baŋaaj balon bampaŋi bayeenk iko mēnt ɓi an, un nēnwō i kaŋep ɓi pyeenk ya kapelan i?

Kē nšē wo nēnto aten uko mēnt, nbaa ɓi ɓi ɓi amiir iko bti kawutna kaneenan *Uŋup Ulil Unuura wi *Krittu uya kadun. ¹³ Naamme kē baŋaaj banjaaj balemp du *Kath Kawee ki Naŋibaŋi baka na pdeena da i? Aa, bankteŋanun du *umeeša wi mngur baka na pyeenk ɓi iko inŋeŋanun da. ¹⁴ Kē hēnk kak di di Ajugun ajakun na banktupun Uŋup Ulil Unuura aji bawo kadeena pdo kaŋup uŋup mēnt.

¹⁵ Kē nji ɓi uleef naan nšē wo mēnhepar iko mēnt ɓi. Mēnkpiit piit kayeenkna iko mēnt; na manjoonan, dhokan kakeŋ! Uko wi nji kanahnun, nin ŋaan aanktok wa. ¹⁶ Mēnwō kado kahomp kaji dtup *Uŋup Ulil Unuura, uwo uko wi Naŋibaŋi aŋu'ēnuŋ pdo. Woli mēntun wa, kawuŋen. ¹⁷ Woli uwo lah uko wi nji ɓi uleef naan njakun aji ddo, kaka baluk ; kē ušē wo uunwo han, Naŋibaŋi aŋu'ēnuŋ pdo wa. ¹⁸ Kē we uwoon baluk naan keeri? Uwoon ndo kaŋup Uŋup Ulil Unuura wi nji kaŋupun, kawo mēnklempešaana wa.

¹⁹ Nin alon aanhil kaŋu'ēn pdo uko ulon, kē nšē ŋal ŋal kalempar baŋaaj bti, kahilna kaŋij baŋaaj batum maakan ɓi pfiyaar *Krittu. ²⁰ Woli dwo ɓi ptoof pi bayuday, dji kawo ji nayuday, kahilna kaŋij baka ɓi pfiyaar Krittu. Woli dwo ɓi ptoof pi banktaŋun Bgah bi Moyit, dji kawo ji ŋaan anktaŋun ba kahilna kak kado baka bafiyaar Krittu, nji ndoon awo mēnka na ptaŋ ba. ²¹ Woli dwo ɓi ptoof pi banwoon baanktaŋ Bgah bi Moyit, dji kawo ji ŋaan anwoon aanktaŋ ba kahilna kado baka bafiyaar. Kē nšē wo mēnwō ŋaan anwoon aanji taŋ bgah bi Naŋibaŋi, wi njaan kaŋaŋ bgah bi *Krittu. ²² Woli dwo ɓi ptoof pi banwoon baanliint ɓi pfiyaar, dwo ji banwoon baanliint ɓi pa.

* 9:5 Kefat: Katim kalon ki Kefat kawo Piyeer. ✧ 9:9 Pleŋan 25.4.

Dwo iko bti pa bañaan bti, kahilna kado jibi nhilanuñ, Krittü ahilna abuuran baloñ. ²³ *Uṭup Ulil Unuura ukaañ kē ndo iko mēnt bti, kahilna kayeenk iko yi uhoñuñ.

²⁴ Naamme kē ṭi pṭi, batum baji baṭi, aloolan kaşē jot bandukiñ kadun kayeenk katuum i? Naṭiin keeri nahilna nayeenk katuum. ²⁵ Bampētar baji bawut iko bti kahilna kabomandēr. Kē başē ji bado hañ kahilna kayeenk katuum. Kē katuum mēnt kaşē ji kaba. Nja kē nşē ji ṇdo hañ kahilna kayeenk katuum kanwoon kaankba. ²⁶ Ukaañ kē mēmbubara aṭi, mēñji kabubara kagutan, dji kabi taman taman. ²⁷ Dji kamiir iko itum, kaṭijan uleef, kaṭi pṭup bañaan *Uṭup Ulil Unuura kaşē kawo mēnkyeenk katuum ki uhoñuñ.

10

Uko undoluñ bañaan biki *Itrayel du pndiiş

¹ An bayit naan, ḍnal naleş uko umbiñ ado bateem nja. Wi bapēnnuñ uatak wi *Ejptu na *Moyit bawo bti ṭi kanfēluñ uṭeeh, amuur *bdēk bjeenkalo. ² Uwo wo ji bukal bti babattaar ṭi kanfēluñ na bdēk kawoona baloolan na Moyit. ³ Bukal bti bade pde pi Naşibaṭi awuluñ, ⁴ adaan meel mi Naşibaṭi adoluñ kē mampēnna ṭi plaak, kē plaak mēnt pawoon *Krittü. ⁵ Kē batum maakan ṭi baka başē bi wo baanlil Naşibaṭi, ukaañ kē bakte kē muum manratat du *pndiiş.

⁶ Iko yañ, yi bateen nja badoluñ, idiiman nja kē ṇwo i kawut kañal pdo iko iwuṭaan ji baka. ⁷ Nawutan kado kadēman iko yi bajaan badu Naşibaṭi ji baloñ ṭi baka. Hēnk di di upiitaniñ ṭi *Ulibra wi Naşibaṭi aji : « *Bañaan baṭo ade, adaan aşē naṭa unoh* ». »

⁸ Nawulēn ṇwut pjuban pi piññ ṭi baloñ ṭi baka, pul pakaan kē bañaan te iñeen itēb na ṇwajant, ṇyaaş iñeen-week ṇyaaş iñeen-week (23 000) bakte ṭi unuur uloolan. ⁹ Nawulēn ṇwut kado kadak *Krittü jibi baloñ ṭi baka babiñ adak Naşibaṭi, uko mēnt ukaañ kē ṇpula ṇafin baka. ¹⁰ Nawutan kado kañur ṇuran jibi baloñ ṭi baka babiñ ado, uko mēnt ukaañ kē uwanjuñ unjañ ufñ uba na baka. ¹¹ Nja ṇñfoguñ ṭi uba umundu, iko mēntañ yuñ bti, yi bateem nja badoluñ, iwo wo ṇhilna ṇten ṭi ya abot apiitana ṇhilna ṇlipara. ¹² Hēnk keeri woli ṇñañ aşal aji anaṭi, alipariñ kajot. ¹³ Mnhañ mi nahajan, baloñ bahaj ma. Kē Naşibaṭi aşē luñ kado uko wi ajakuñ, aankḍinan iko mēnt iwuukan nado buṭaan bi nawoon naankhilan pbuur. Woli iko mēnt iwuukan nado buṭaan aji dolan nabuur kakuñ kaṭijan kaliint.

Pwut kadēman iko yi bajaan badu Naşibaṭi

* 10:1 Natanen ṭi Ppēn 13.21-22. * 10:7 Ppēn 32.6. * 10:8 Natanen ṭi Mnñēn 25.1-18. * 10:9 Natanen ṭi Mnñēn 21.5,6. * 10:26 Kañaam 24.1; 50.12; 89.12; Pleşan 10.14.

¹⁴ Ukaañ keeri kē nji na an biki ṇjaluñ maakan nalowan iko yi bajaan bado Naşibaṭi. ¹⁵ Nawo bañaan bankaañ ṇşal, ukaañ kē ṇjal naṭiink bnuur uko wi nji kaṭupanañ. ¹⁶ Naşalan pnkalame pandaannuñ ṭi kañah kabaañşaan ki *Krittü pankaañ kē nji ṇbeeb Naşibaṭi : woli ṇḍaan ṭi pa, ṇḍenji ṇwo ṭi ploolan na Krittü ṭi pñaaḍ pi atuluñ i? Hēnk kak, kapoom ki ṇjaañ ṇpitēş kaanwo pwo baloolan na Krittü ṭi uleef wi nul wi awuluñ i? ¹⁷ Nfaaşiiir nja bti kapoom kaloolan, uko mēnt udiiman kē ṇtum aşē woha uleef uloolan. ¹⁸ Natanen bañaan biki Itrayel : banjaañ bade uyemaṭ unṭejanuñ du *umeeşa wi mngur wi Naşibaṭi, baanwo ṭi ploolan na Naşibaṭi i? ¹⁹ Kē we wi ṇjaluñ kaṭupan hēnk ba? Uyemaṭ unṭejanuñ iko yi bajaan bado Naşibaṭi uka udooni i? Iko mēnt yuñ ika udooni i? ²⁰ Nin! Dji uko wi baṭejanuñ, na manjoonan baṭejan wa ṇnton, mēnt Naşibaṭi i i baṭejanuñ wa. Mēñjal nawo ṭi ploolan na ṇnton. ²¹ Naanhilan kadaan ṭi pnkalame pi Ajugun kakuñ kadaan ṭi pi ṇnton. Naanhilan kade du umeeşa wi Ajugun kakuñ kade du wi ṇnton. ²² Woli ṇdo hañ udeeb wi Ajugun uwala ṭi nja. Naşal aji ṇhinan apela i?

Pdo iko bti pa pdēman Naşibaṭi

²³ Dhinan kado iko bti, kē iko bti işē wo iinnuura pa ṇñañ. Aa, dhinan kado iko bti kē mēnt iko bti işaan aji iṭu ṇñañ aya kadun ṭi pfiyaar. ²⁴ Nin ṇñañ awutan kado kaşal uleeful ṭañ, adoon kaşal atēñṭul. ²⁵ Nahinan kade iko bti inkwaapuñ du ufeuru, kawut kaşal uko uloñ. ²⁶ Upiitana ṭi *Ulibra wi Naşibaṭi aji : « *Ajugun aṭaṭaṭa umundu na iko bti inwoon ṭi wa.* » »

²⁷ Woli ṇñañ anwoon aanfiyaar *Krittü adu'an pyoban kē nañal pya da, nadeen iko bti yi akwulanañ, nawut kaşal uko uloñ. ²⁸ Bē woli ajakan aji uyemaṭ uwo wi baṭejananuñ iko yi bajaan bado Naşibaṭi, wutan kade ṭiki ibi katok uşal. ²⁹ Wi njakuñ uşal, mēñṭiiniyaan ṭiiniyaan uşal wi nan, ṭiiniyaan wi undu. We ukaañ kē ṇñañ anwoon aanliint ṭi uşal, awo kado kaṭup ṭi uko wi nji nwoon kado? ³⁰ Nji, woli dbeeb Naşibaṭi ṭi uko wi nji kadeen, we ukaañ kē bakji ddo buṭaan ṭi uko wi mbeebuñ Naşibaṭi ba? »

³¹ Hēnk, woli nade kēme adaan, kēme uko wi nakdolaruñ, nadoon iko bti pa pdēman Naşibaṭi. ³² Mnwo mi nan manwoon mnwo manwoon maankdo bayuday na banwoon baanwo bayuday na banfiyaaruñ Krittü bajot. ³³ Hēnk di di ṇjaañ kado : dji kañal ṭi iko bti pdo uko unliñ bañaan bti. Mēñji kaşal uleef naan, dji kaşal bandukiñ, bahilna babuur.

11

¹ Nadoon kado ji nji, jibi njaan kado ji *Krittu.

Uko unyukuŋ pwohara pa ñiint na ñaaŋ ŋi wal wi pñehan Naŋibaŋi

² Dbeeban ŋi uko wi najaan naleŋen ŋi iko bti abot amēban idolade yi nayeeknuŋ ŋi nji jibi njukananan ŋa. ³ Kē nŋē ŋal name uko wi : ñiint andoli awoona ŋi *Krittu ; kē ñaaŋ awoona ŋi ñiint ; kē Krittu awoona ŋi Naŋibaŋi*. ⁴ Ñiint andoli ankñehanun Naŋibaŋi kēme aŋupara aŋē gur bkow aji walan Krittu†; ⁵ kē ñaaŋ ankñehanun Naŋibaŋi kēme aŋupara bē aangur bkow awalan ayinul‡: uwo wo ji awo ñaaŋ andolon buŋaan kē bapuunka§. ⁶ Woli ñaaŋ aangur bkow, apu-unkiin keeri. Kē wi ukowandēnun ñaaŋ amaŋa kēme apuunka, aguran bkow. ⁷ Ñiint aanwo kaguur bkow, anaam na Naŋibaŋi abot aji yuy mndēm mi nul ; ñaaŋ ul, ajaan ayuy mndēm mi ñiint. ⁸ Na manjoonan, mēnt ñiint apēnnun ŋi ñaaŋ, ñaaŋ apēnnun ŋi ñiint. ⁹ Kē ñiint awo aampaŋana pa ñaaŋ, ñaaŋ apaŋaniin pa ñiint. ¹⁰ Uko wi nji nŋupun, na ŋwanjut ŋakaan kē ñaaŋ awo kaŋu ŋi bkow uko unkdīmanun kē ahinan kañehan Naŋibaŋi. ¹¹ Kē ŋi kēŋ ki Ajugun, ñaaŋ anuma ñiint, kē ñiint anuma ñaaŋ. ¹² Na manjoonan, jibi ñaaŋ apēnnun ŋi ñiint, hēnk di ñiint abuknaaniin ŋi ñaaŋ ; kē bukal bti baŋē woona du Naŋibaŋi.

¹³ Dŋal naŋal ŋi ŋleefan. Unuura ñaaŋ ado kañehan Naŋibaŋi bē aangur bkow i? ¹⁴ Jēm umundu ujukanan kē ukowandēn ñiint akujēnt uwe l? ¹⁵ Kē ñaaŋ aŋale kujēnt uwe l, mndēm mi nul ma. Uwe l wi nul udo bi ñēga ñēg. ¹⁶ Kē woli ñaan alon aji uko wi nŋupun uunjoonani, dŋal kaŋupa uko wi ŋaŋ: ŋenka udolade ulon umpaŋi, kē banfiyaarun Naŋibaŋi bti kak baanka udolade ulon.

Kañah ki Ajugun

¹⁷ Hēnkuŋ dŋal kaŋiiniyaan uko ulon wi najaan nado unwoon uunlilēn : woli nayit pdēman *Krittu, byit mēnt baanji baŋijan bnuura, baji baŋēp ŋēp kaŋijan buŋaan. ¹⁸ Djunna atiink kē baji woli nayit, bpulad baji bawo ŋi ptoofan – kē nfiyaar uko mēnt ŋi umban ulon. ¹⁹ Kē bpulad baŋē wo kawo ŋi ptoofan, banjaan bamēban kaliint bahilna bawinana. ²⁰ Woli nayit keeri, mēnt kañah ki Ajugun ki ki najaan nabi pde. ²¹ Na manjoonan, ŋi wal wi nakdeen andoli aji taran pde kayak, hēnk alon aji wo na ubon, alon kakuj. ²² Naanka itoh yi nakdeenun kabot kadaan i? Kēme nabeeh bañaan biki Naŋibaŋi? Naŋal pkowandēn banwoon

baanka nin uko ulon i? We wi nwoon kajakan ba? Dwo i kabeeban i? Mēnhil kabeeban ŋi uko mēnt.

²³ Na manjoonan, dyeenkna du Ajugun uko wi njukananan: Yetu Ajugun, † utejan wi awoon i kawulana, aje kagum, ‡ abeeb Naŋibaŋi, apitēŋ ka awul baŋaŋarul aŋē ji : « Uleef naan wii wi, unwulaniin pa an. Naluŋiin nado kado hēnk uwo pleŋan pi naan. » ²⁵ Wi babaan pde, aje kpnkalame aji : « Poot pi pawoon pñaaŋ pi naan pantulun pa an, pi Naŋibaŋi aŋenanaanun bhoŋar bhalu. Naluŋiin nado kado hēnk wal undoli wi nakdaanun pa, uwo pleŋan pi naan. » ²⁶ Na manjoonan, wal undoli wi nadeen kapoom mēnt abot adaan poot mēnt, naji naŋup ŋup pkeŋ pi Ajugun kayoonkna ubi wi nul.

²⁷ Ukaan kē ñaan adele kapoom ki Ajugun kēme adaan poot pi nul ŋi unoh, alun kahepna ŋi uleef wi Ajugun wi adeen na pñaaŋul pi adaanun. ²⁸ Ñaan andoli awo katen tenan uleeful keeri kabaa kade kapoom kakut kadaan poot. ²⁹ Woli ñaan ade kapoom, adaan poot bē aanŋu ŋi uŋal kē uleef wi Ajugun wa, adu kakob ki Naŋibaŋi ŋi a. ³⁰ Uko waŋ ukaan kē utum ŋi ptoofan bamaakal, banŋakmuŋ, kē batum badoo piint akeŋ. ³¹ Woli ŋten lah ŋleef ŋi nja, Naŋibaŋi aankkob nja. ³² Kē Ajugun aŋē ji kob nja kakut kaŋan nja ŋhilna ŋwut kaduknaana ji umundu.

³³ Hēnk, an bayit naan, woli nayitiir pde nayoonekarēn. ³⁴ Woli ubon ude ñaan, adeen du katohul, hēnk Naŋibaŋi aankun kakoban. Kē iko indukiin ŋi yi naheparun, dlun kateeman ŋi ya wal wi nji kalun kaban du an.

12

Iko yi Uhaaŋ wi Naŋibaŋi ujaan uŋen

¹ An bayit naan ŋi *Krittu, hēnkuŋ nabiin ŋŋiiniyaan iko yi *Uhaaŋ wi Naŋibaŋi ujaan uŋen, mēnŋal nawo ŋi kapaam ŋi iko mēnt. ² Name kē wi nawoon naando bi fiyaar Krittu, nabi dēman iko inwoon iinhi bŋup, kē ikŋoŋan aneemanan. ³ Ukaan kē nji ŋŋal kaŋupan kē nin ñaan i Uhaaŋ wi Naŋibaŋi ukŋoŋun aanhil kaji : « Yetu afēpanaa! » Kē nin ñaan aanhil kaji : « Yetu awoon Ajugun » bē mēnt Uhaaŋ wi Naŋibaŋi ukŋoŋulun.

⁴ Iko yi *Uhaaŋ wi Naŋibaŋi ujaan uŋen ipaŋi, kē wul ŋaŋ uŋaŋ aji uŋen ya bti. ⁵ Utum jibi ñaan ahili kalempar Ajugun, kē ul ŋaŋ i i ŋklemparun. ⁶ Iko iŋoŋarēnaan itum maakan, kē Naŋibaŋi aŋē woha aloolan anjaan aŋēpna ŋi nja bti kado iko mēnt bti. ⁷ Uhaaŋ wi

* **11:3** Ñiint andoli awoona ŋi Krittu ; kē ñaaŋ awoona ŋi ñiint ; kē Krittu awoona ŋi Naŋibaŋi : balon baji Krittu awo naweek ñiint ; kē ñiint awo naweek ñaaŋ ; kē Naŋibaŋi awo naweek Krittu. † **11:4** Aji walan Krittu : Bapiit aji aji walan bkowul.

‡ **11:5** Aji awalan ayinul : Bapiit aji aji walan bkowul. § **11:5** Bapuunka : ŋfa du Korint ppuunka ŋi ñaaŋ paŋi paŋiiman kē awo nawuŋaan, nado pekadu, najuban pjuban pi piint.

Naşibaŋi uŋi uwinana ŋi ŋiaan anfiyaaruŋ andoli ahilna aŋenk banfiyaaruŋ bti. ⁸ Uŋi uŋen alon uŋup untuŋa, kawul alon uŋup wi kame ; k  wul ŋaŋ uŋaŋ aŋi uŋen. ⁹ Uŋi uwul alon pfiyaar, kawul alon kak mnhina mi pjeban bamaakal ; k  wul ŋaŋ uŋaŋ aŋi uŋen. ¹⁰ Uhaaŋ m nt uloolan ukaŋ aŋi uwul alon mnhina mi pdo mlagre, kawul alon mi pdo kaŋupar Naşibaŋi, kabi wul alon mnhina mi ppaŋ   uko unwoonuŋ du wa na unwoon uunwoona da, kawul alon mnhina mi pŋup ŋŋup ŋi baŋi, kawul alon kak mnhina mi pŋolanaar ŋa. ¹¹ Aa, Uhaaŋ wi Naşibaŋi ŋaŋ ujaan udo iko m nt bti, andoli uwulu jibi uŋaluŋ.

Uleef uloolan untumi na iko impaŋi

¹² Uleef uwo uloolan aŋ  wo na ŋmbaŋ ŋŋum, jibi ŋmbaŋ ŋi uleef ŋatumuŋ aŋ  woŋa ŋi uleef uloolan, h nk di *Krittu awoon kak aloolan k  ŋja ŋwoon ŋmbaŋ ŋŋum ŋi nul. ¹³ Nja bti, bayuday na banwoon baanwo bayuday, balempar baŋaŋ na baweek biki baka, ŋyeenk nja bti batitmu ŋi Uhaaŋ wi Naşibaŋi kawoona uleef uloolan ; ŋyeenk nja bti uhaaŋ m nt ak san.

¹⁴ H nk keeri, uleef uunwo umbaŋ uloolan, utum ŋmbaŋ. ¹⁵ Woli kahoŋ kaji lah : « M nwo kaŋen, m ntok keeri ŋi uleef » kankwoha wo ŋi uleef i? ¹⁶ K  woli kabaŋ kaji lah : « M nwo pk s, m ntok keeri ŋi uleef » kankwoha wo ŋi uleef i? ¹⁷ Woli uleef bti uwo lah pk s k s, hum di di ukhilanuŋ katiink? K  woli uleef bti uwo lah kabaŋ baŋ, hum di ukhiluŋ katiink pŋ k n? ¹⁸ Na manjoonan, Naşibaŋi aŋu umbaŋ wi uleef wi aŋali ŋi dko di aŋaluŋ. ¹⁹ Woli ŋmbaŋ bti ŋawo lah uko uloolan, uleef uunwo? ²⁰ K  ŋmbaŋ ŋaŋ  tum, uleef k  uwo uloolan. ²¹ Pk s paanhinan kaji na kaŋen : « M nkak anumi'u » k  bkow baankak ahil kaji na ihoŋ : « M nkak anumi'an. » ²² Nmbaŋ ŋi uleef ŋanŋ n n naun ŋanumanaa ; ²³ k  ŋmbaŋ ŋi ŋbehnun, ŋanwoon ŋaanyuk pŋiiniyaan, ŋul ŋi ŋjaan ŋboman bnuura ; ²⁴ k  ŋanwoon ŋaanwo haŋ, ŋaannuma pboman. Na manjoonan Naşibaŋi aboman uleef ad man ŋmbaŋ ŋanwoon ŋaand mana. ²⁵ H nk uleef uunfaaŋiiri, uwo wo uloolan, umbaŋ undoli uŋi uŋaaf ŋandukiin. ²⁶ Woli umbaŋ ulon ŋi uleef ude, uleef bti ujaan uhaj na wa ; k  woli umbaŋ ulon ŋi uleef ud mana, ŋundu bti kak ŋaji ŋad mana.

²⁷ K   n, nawoon uleef wi *Krittu, naŋok ŋi wa, andoli awo umbaŋ ulon. ²⁸ K  Naşibaŋi aŋ  duna ŋu ŋi kadun ki banfiyaaruŋ Krittu banjaŋan, k  bat bant n bawo baŋuparul, k  bawajant n bawo bajukan aŋ  ŋu na bankaŋ mnhina mi pdo mlagre, aŋu na bankaŋ mi pjeban bamaakal, mi pŋ nk baŋaŋ, mi pŋih na mi pŋup ŋŋup ŋi baŋi. ²⁹ Baŋaŋ bti bawo banjaŋan i? Baŋaŋ bti

bawo baŋupar Naşibaŋi i? Baŋaŋ bti bawo bajukan i? ³⁰ Baŋaŋ bti bayeenk mnhina mi pjeban bamaakal i? Baŋaŋ bti bahil pŋup ŋŋup ŋi baŋi i? Baŋaŋ bti bahiluŋ pŋolanaar ŋa i? ³¹ Naŋalan uŋen und mnuŋ, wi *Uhaaŋ wi Naşibaŋi ujaan uwul. K  nŋ  diimanan h nkuŋ bgah banuurnaaniin.

13

Uŋal

¹ Woli dŋiini ŋŋup ŋi baŋaŋ baj n adoo ŋiini ŋi ŋwanjuŋ aŋ  wo m nwo na uŋal, dwo wo ŋi untintan wi bakkobuŋ k me untinu. ² Woli dyeenk uŋen wi pdo kaŋupar Naşibaŋi, abot ayeenk wi pme iko immeniin bti na kame bti, woli ddoo fiyaar Naşibaŋi adoo hum b  m nwo na uŋal, m nwo nin uko ulon. ³ Woli dŋen iko yi nkaan bti, woli ddoo wul uleef naan bat r aŋ  wo m nwo na uŋal, m nka nin udooni.

⁴ Naan awo le na uŋal na manjoonan, aŋi wo na kamiir, aŋi joob bkow, aŋi kuŋ ŋaŋ, aŋi homp, aŋi deen iŋaŋ, ⁵ aŋi do uko unwoon uunyuŋi, aŋi ŋal uleeful ŋaŋ, aŋi deebaŋ k me kahank ŋaŋ ŋi uhaaŋ. ⁶ Aaŋi liland r uko unwoon uunwo utool, kaŋ  liland r manjoonan ; ⁷ aŋi miir ŋi iko bti, aŋi ŋaŋan pfiyaar, aŋi ŋaŋan phaŋ ŋi Naşibaŋi, kataman ŋi iko bti.

⁸ Uŋal uunji uba. Uŋen wi pŋupar Naşibaŋi uluŋ kaba, wi pŋup ŋŋup ŋi baŋi k  ukluŋ kaba, wi kame k  ukluŋ kaba. ⁹ Na manjoonan ŋ ndo bi me iko bti, ŋ ndo bi ŋup ŋŋup bti ŋi Naşibaŋi, ¹⁰ k  wal wi iko ikk suŋ kakuŋ kanuura bti ukluŋ kabi, uko unwoon uunk s bti uba.

¹¹ Wi mbiin awo napoŋ, dji kaŋiini ji napoŋ kaŋal ji a, kawin iko ji a. K  h nkuŋ wi nwoon naweek, dp nan ŋi uŋal naan iko bti yi kpoŋ. ¹² H nkuŋ ŋi win ji naan antenuŋ ŋi kawini kanf luŋ k  wal m nt nŋ  luŋ kawin Naşibaŋi bnuura katena ŋi k s, h nkuŋ ŋ mme Naşibaŋi bnuura, k  wal m nt nŋ  luŋ kame'a bnuura jibi ul ameen nja bnuura.

¹³ K  iko iwajant  iŋaŋ awo nin iinkba : pfiyaar, mnhaŋ na uŋal ; k  uŋal uŋaŋ apel yuŋ m ntan bti.

14

Pŋupar Naşibaŋi na pŋiini ŋŋup ŋi baŋi

¹ Natamaan keeri nawo na uŋal. Nadoon kala kak iko yi *Uhaaŋ wi Naşibaŋi ujaan uŋen, k  ŋuŋ yuŋ m ntan, wi pdo kaŋupar Naşibaŋi wi wi nawoon kado kala maakan.

² Na manjoonan ŋaŋ anjaan aŋup ŋŋup ŋi baŋi aŋi ŋiini ŋiini na baŋaŋ baj n, aŋi ŋiini na Naşibaŋi ŋaŋ ; nin alon aŋi te iko yi ajakuŋ, aŋi ŋup iko inmeniin yi *Uhaaŋ wi Naşibaŋi uwululuŋ. ³ K  aŋaŋ aŋupar Naşibaŋi aŋ  baa ŋ p ŋ p aŋiini na baŋaŋ baj n ; ŋŋup ŋi nul ŋaka mnhina mi pdo

banfiyaarun baya kadun, kaŋan baka kabot kajooŋtɛn baka ŋhaaŋ. ⁴ Anjaan aŋup nŋup ŋi baŋi, uleeful wi wi ajaan ado uya kadun, kɛ anjaan aŋupar Naŋibaŋi aŋɛ ji do pntuk pi banfiyaarun bti paya kadun.

⁵ Dɗal maakan nado kaŋup nŋup ŋi baŋi, aŋɛ hokan nado kaŋupar Naŋibaŋi. Anjaan aŋupar Naŋibaŋi apel ankaan mnhina mi pŋup nŋup ŋi baŋi. Woli anjaan aŋup nŋup ŋi baŋi aji tolanaar ŋa kadolna pntuk pi banfiyaarun bti paya kadun, aji wo ji anŋuparun Naŋibaŋi. ⁶ Kɛ hɛnkun, an bayiŋ naan, dheparan : woli dbi lah du an aŋup nŋup ŋi baŋi ŋaŋ, awo mɛndiiimanan iko yi Naŋibaŋi immeniin, awo mɛndolan kɛ nawo na kame, awo mɛnŋupar Naŋibaŋi akuŋ awo mɛnjukanan, udooni uhon wi wi nji kakaarun an ba?

⁷ Natenan kak, woli ŋaan alul kɛme akob kora, aŋɛ naakrɛn ikobare hum di di baŋaan bakmeen uko wi akkobun? ⁸ Woli nangoli alul pduuna bangoli bandukiin baya ugut aŋɛ wo aanlul jibi bajaan balul, hum di di bakbomanderun pa pya ugut ba? ⁹ Kɛ hɛnk di di uwoon kak pa an : woli naŋup nŋup ŋi baŋi, nŋup ŋanwoon ŋaanteetanaa, hum di di baŋaan bakmeen uko wi nakjakuŋ? Naŋiini ŋiini ti uyook.

¹⁰ Nŋup ŋanwoon ŋi umundu ŋatumi, kɛ undoli uŋɛ ji uteetana ti bankŋupun wa. ¹¹ Woli ŋaan aŋiini uŋup wi nwoon mɛntee, dji kawo ŋaan nayaant ŋi kadunul, ul kakuŋ kawo nayaant ŋi kadun naan. ¹² Ukaan kɛ wi nanjalun na ŋhaaŋan bti *Uhaaŋ wi Naŋibaŋi uŋenan iko yi wa, nawo kabi kaŋu tu ŋhaaŋ ŋi pyeenk iko itum inkdolun banfiyaarun bti baya kadun.

¹³ Ukaan keeri kɛ anhilun pŋup nŋup ŋi baŋi awoon kado kaŋehan Naŋibaŋi aŋena ahil pdo katolanaar ŋa. ¹⁴ Woli dŋehan na nŋup ŋi baŋi, uhaaŋ wi naan uji uwo ŋi pŋehan, uŋal kaŋɛ wo uunji ulemp. ¹⁵ Kɛ we wi nwoon keeri kado? Dŋehan Naŋibaŋi na uhaaŋ wi naan kabot kaŋehana na uŋal wi naan, dyeehara na uhaaŋ wi naan kabot kayeehara na uŋal naan. ¹⁶ Na manjoonan, wi ikdɛmanun Naŋibaŋi ŋi nŋup ŋi baŋi, hum di ŋaan anwoon aante nŋup mɛnŋ ahiniin kateem kaji uwo han bɛ aante uko wi iŋupun? ¹⁷ Uko wi iŋupun udole wo unuura, ankntiinkiiŋ aanji tɛpna ti wa kaya kadun. ¹⁸ Dbeeb Naŋibaŋi ŋi uko wi njaan kaŋup nŋup ŋi baŋi, ddo ŋup ŋa apel an, ¹⁹ kɛ nŋɛ ji nwole ti ptoof pi pntuk pi banfiyaarun kahokan kaŋiini kdiim kaŋeen ki bateen kaŋihina kajukan baka kɛ di kdiim iŋeen-week ŋyaaŋ iŋeen-week (10 000) ki bawoon baankte.

²⁰ An bayiŋ naan ti *Krittu, nawutan kawo bapoŋ ŋi uko wi uŋal, nawoon baka ŋi uko wi buŋaan, naŋɛ nawo bantohi ŋi uko wi najaan

naŋal. ²¹ Hɛnk di upiitaniin ŋi *Ulibra wi Naŋibaŋi aji :

« Dŋɛpna ti nŋup ŋi baŋaan bayaant, kaŋɛpna ti mntum mi bayaant, kaŋiiniyaan na biki pntaali pi naan te baando di di wal mɛnŋ ptiinkɛn. Hɛnk di *Yawe Nawat Kabuka ajakuŋ. »*

²² Hɛnk keeri woli Naŋibaŋi aŋɛpna ti nŋup ŋi baŋaan bawoon baantee, uji uwo uko unjaan udiiman banwoon baanfiyaara kɛ adeebaŋɛr baka, uko mɛnŋ unwoon pa banfiyaarulun ; kɛ woli Naŋibaŋi aŋɛpna ti *baŋuparul, aji ŋup ŋup na banfiyaarulun bahilna baya kadun, uko mɛnŋ unwoon pa banwoon baanfiyaara. ²³ Natenan ten, woli banfiyaarun *Krittu bti bayiŋ aŋɛ ŋiini bukal bti na nŋup ŋi baŋi, woli banwoon bayaant banwoon baando bi fiyaar Krittu baneer ŋi dko mɛnŋ, naŋal aji baankji nayilaa i? ²⁴ Kɛ baŋaan bti baŋale ŋupar Naŋibaŋi woli anwoon nayaant anwoon aando bi fiyaar aneer ŋi dko mɛnŋ, uko wi atiinkun bti uji udola ayikrɛn kɛ awo nado buŋaan, nŋup ŋun ŋajaan ŋadola aŋalan uleeful. ²⁵ Wal mɛnŋ, iko immeniin ŋi uŋalul iji ipɛn kawinana, aŋɛ jot kafɛŋ kaara ŋi mboŋ kadɛman Naŋibaŋi kaŋɛ kaji : « Na manjoonan, Naŋibaŋi awo ŋi ptoofan! »

ŋi uko wi byit bi banfiyaarun

²⁶ An bayiŋ naan ti *Krittu, kɛ we wi nawoon kado? Woli nayitiir pŋehan Naŋibaŋi, kɛ alon aka kayeeh, kɛ alon aka uko wi pjukan, alon kɛ aka uŋup unwoonun du Naŋibaŋi, alon kɛ aka uŋup wi baŋi wi pŋup, kɛ alon ahil ptolanaar wa, iko mɛnŋ bti iwo kado baŋaan baya kadun. ²⁷ Woli balon banal pŋup nŋup ŋi baŋi, nadoon batɛb kɛme bawajanŋ baŋup, andoli ji ŋup kayewan atɛnŋul, alon aŋɛ tolanaar wa. ²⁸ Woli natolanaar wa aanwoon, bayompan, baŋiini na Naŋibaŋi du ŋhaaŋ ŋi baka meeŋ. ²⁹ Kɛ woli balon banal pŋupar Naŋibaŋi, batɛb kɛme bawajanŋ ŋi baka baŋiiniin bandukiin baŋɛ bado kaŋal ŋi uko wi baŋupun. ³⁰ Woli alon awo ŋi pŋup kɛ Naŋibaŋi aŋɛ wul alon kak ŋi banwoon da uŋup, nateek ayompan awuta adiiman wa. ³¹ Na manjoonan, an bti nahilan kaŋupar Naŋibaŋi, aloolan aji ŋup kayewan atɛnŋul, baŋaan bti bahilna bajuk babot baŋan baka. ³² Banjaan baŋupar Naŋibaŋi baji bahil pmɛban ŋleef ŋi baka. ³³ Naŋibaŋi aanwo i parɛfa, ul ajaan aŋij mnjeeh ; ŋi byit bti bi banfiyaarun uko wan uwoon kado kadolana.

³⁴ Woli nayitiir pdɛman Naŋibaŋi, baat baji bawo kawut pŋaat, baandinan baka bado kahoopaŋɛr da. Jibi upiitaniin ŋi *Ulibra wi Bgah, bawo kado katiink tiink. ³⁵ Woli banal kame uko ulon, baheparan bayin baka du katoh. Unuura ŋaaf ado kaŋaat woli pntuk pi banfiyaarun payit pŋehan Naŋibaŋi.

³⁶ An biki Korint, naşal aji uţup wi Naşibaţi up enna du an i? An nawohaŋ baloolan bantiinkuŋ wa i? ³⁷ Woli  aaŋ a al aji awo Naţupar Naşibaţi k eme  aaŋ anwoonŋ na *Uhaaş wi Naşibaţi, awo kayakir en k e uko wi mpiitanaŋ uwo uko wi Ajugun aţuunŋ pdo kado. ³⁸ K e  aaŋ a ale pok pyikr en uko m ent, Naşibaţi apoka ul kak.

³⁹ An bayiţ naan  i *Krittu, nadoon kala keeri p upar Naşibaţi kaş  kawo naankneenan p up n up n i baţi. ⁴⁰ Iko m ent b i idolaniinŋ na uşal ujij ibot i     i b ah.

15

Pnaţa  i pkeţ pi Yetu

¹ An bayiţ naan, dnal kalesanan *U up Ulil Unuura wi n upanaŋ, wi nayeenuk u aku  am eban  i wa aliint. ²  i u up m entŋ wi wi Naşibaţi a  pnunŋ abuuranan, an nanjaan nam eban wa jibi n upanaŋ wa ; woli m ent h enk da, pfiyaar pi nan pawaanŋ udooni.

³ Uko und emnuŋ  i iko yi n i ka upanaŋ uwoonŋ wi nyeenuk u n i kak unwoonŋ k e *Krittu ake  ap enanaan ipekadu yi n a, jibi upiitaniinŋ  i *Ulibra wi Naşibaţi. ⁴ Amoyaa a   naţa  i pke   i unuor uwajant en, h enk kak di di upiitaniinŋ  i Ulibra wi Naşibaţi. ⁵ Ap en awinana  i kadun ki Kefat*, aluŋ ap en awinana  i kadun ki banja anul i een na bat eb. ⁶ Akak aluŋ ap en awinana  i byaaş bloolan  i kadun ki banfiyaarulunŋ i een-week nyaaş ka een : bantumnuŋ  i baka bahum bajeb k e baloŋ bake i. ⁷ Wi iko yanŋ i  epuŋ, akak ap en awinana  i kadun ki Yakob* na ki banja an bti.

⁸ Abaa saan ap en awinana  i kadun naan n i kak, k e nwo ji napo  ambukiinŋ b e wal wi kabuka ki nul uundo bi ban. ⁹ N i dwoonŋ ampo  taanuŋ  i banja an biki nul ; na manjoonan m endo taanŋ taanŋ na pdu'ana nanja an  iki dbi hajanŋ i a ba aaŋ biki Naşibaţi banfiyaaruŋ *Krittu. ¹⁰ K e Naşibaţi a   wul en bnuura bi nul ado k e nwo  aaŋ i nwoonŋ ; bnuura bi awulnuŋ baan-waanŋ udooni, dbaa   p   p alemp apel ban-ja an bandukiinŋ. M ent n i a  i uleef naan dwoonŋ anlempuŋ, Naşibaţi ajaanŋ a  pna  i n i kalemp  i bnuura bi awulnuŋ. ¹¹ H enk keeri, uwole n i k eme banja an bandukiinŋ bakt upuŋ, *U up Ulil Unuura wi wi n kt upuŋ, u up m entŋ wi wi nafiyaaruŋ.

Pnaţa pi ba aaŋ  i pke 

¹² K e woli n upanaŋ aji *Krittu anaţa  i pke , hum di di baloŋ  i an bahilanuŋ kaji ba aaŋ baanknaţa  i pke  ba? ¹³ Woli ba aaŋ baanknaţa  i pke , Krittu aannaţa keeri  i pa. ¹⁴ K e woli Krittu aannaţa  i pke , uko wi n upunŋ ukeer awaanŋ udooni, k e pfiyaar

pi nan pawaanŋ udooni. ¹⁵ Woli na manjoonan banke uŋ baanknaţa  i pa, uwoon k e Naşibaţi aannaţanŋ Krittu  i pa. N keer awo ba ilan  i uko wi Naşibaţi, wi n upuŋ aji anaţanŋ Krittu  i pke . ¹⁶ Aa, woli banke uŋ baannaţa  i pa, Krittu kak aannaţa  i pa. ¹⁷ K e woli Krittu aanna aa, pfiyaar pi nan pawaanŋ udooni, nahum nwo  i pekadu, ¹⁸ k e banfiyaarulunŋ banke uŋ baankbuur. ¹⁹ Woli n ha  Krittu abuuran n a  i mboş  a n, n woonŋ ban aganaanuŋ.

²⁰ K e *Krittu na manjoonan a   naţa  i pke ;  i banke uŋ, Krittu awoonŋ nateek ana-na iinŋ  i pa. ²¹  aaŋ aloolan a ijunŋ pke   i mboş h enk kak di di  aaŋ aloolan akdolunŋ ba aaŋ banaţa  i pke . ²² *Adam akaanŋ k e ba aaŋ bti bakke , h enk kak Krittu akaanŋ k e ba aaŋ bti banwoonŋ na a baknaţa  i pke . ²³  i uko wi pnaţa  i pke , Naşibaţi ado bi  up  up jibi uko m ent u   puŋ: Krittu awoonŋ nateek anna iinŋ  i pke , woli aluŋ abi, ba aaŋ biki nul babaa naţa  i pa. ²⁴ Woli uko wanŋ u  pi, uba umundu u   bi, wal m ent atok ba i  bti, baweek bti na mn ina bti, kaş  kawul p i  Naşibaţi anwoon A in. ²⁵ Na manjoonan Krittu aluŋ ka i  te wal wi Naşibaţi ak uunŋ ba ooradul bti  i iho ul u eeh. ²⁶ Na ooradul naba a saani i aktokuŋ awoonŋ pke . ²⁷ *Ulibra wi Naşibaţi u i a u iko bti  i iho  yi Krittu u eeh ; k e wi ujakuŋ aji a u iko bti  i iho  yi Krittu u eeh, n me k e Naşibaţi  i uleeful aanwo  i iho ul u eeh, ul a uunŋ iko bti  i iho  yi Krittu u eeh. ²⁸ Wal wi Naşibaţi akluŋ ka u iko bti  i iho  yi Krittu u eeh, wi wi ul, Abuk Naşibaţi, akwoonŋ  i kaf   ki nul, ul Naşibaţi, anklunŋ ka u iko bti  i iho ul u eeh. H enk Naşibaţi aluŋ kawo aloolan  a  an sihuŋ, aluŋ ka i   i iko bti.

²⁹ Na alan kak biki babattaaruŋ  i katim ki banke uŋ: we wi baha uŋ pyeenk ba? Woli ujoonan k e banke uŋ baanknaţa  i pa, we ukaaŋ k e babattaar  i katim ki baka ba? ³⁰ K e n a, we ukaaŋ k e unuor undoli n i n wo  i mntum mi pke  ba? ³¹ An bayiţ naan, na manjoonan d i kawo  i mntum mi pke  unuor undoli, k e uloŋ u   wo mnlilan mi naan uwoonŋ wi nawoonŋ  i ploolan na Yetu *Krittu Ajugun. ³² Woli u al wi ba aaŋ baj en  a n ukaaŋ k e ngutan na n ko n i u eeh du Efet, we wi nkaaŋ da? Woli banke uŋ baanknaţa  i pa, nabiinŋ n de n bot n dan ; n ke  faan. ³³ Na aafaraan : banoh bawu aan baji batok  aaŋ mnwo. ³⁴ Na  lsan n şal n i nan, na a anŋ p uban. Na manjoonan, baloŋ  i an baamme Naşibaţi ; uwo mnkow pa an.

Uleef wi bankna iinŋ  i pke 

³⁵ K e alonŋ a   hilan kahepar kaji : « Hum di di banke uŋ bakna iinŋ  i pa? Babi na uleef unaam hum ba? » ³⁶ Iwi iwo nawaanŋ

* 15:5 Kefat: Kawo katim kaloŋ ki Piyeer. † 15:7 Yakob : Yakob i awo abuk a in Yetu aku  awo naweek i pntuk pi banfiyaaruŋ pi Yerutalem.

uşal! Iimme kè woli itepii, udeey ulonj uunji uhil kabuk bè uunket keŋ duna i? ³⁷ Kè uko wi itepiinj uunwo uko umbukiinj: uwo pbuk ƙaŋ, pi maaj kème njeey nlon. ³⁸ Wal mènŋ, Naşibaŋi kaşè do wa ubuk bko bi anjalun, pbuk pandoli paji pabuk bko bi pawoonj i kabuk.

³⁹ Njeefbti njaannaami, ulonj uji uwo wi ñaanj najèn, ulonj kawo wi nŋtaam, ulonj kawo wi nkat, ulonj kawo wi nŋèb. ⁴⁰ Uka kak iko inwoonj du baŋi, na inwoonj ƙi mboş ; kè kanuura ki iko yi baŋi kapaŋ na ki iko yi mboş. ⁴¹ Kanuura ki bnuur kapaŋ na ki pli, kè ki njah kapaŋi ; ujah udoo ji upaŋ kanuura na ujah utènt wa.

⁴² Kè hènŋ di di uwoonj ƙi uko wi pnaŋa ƙi pkeŋ. Uko wi bamoyunj ƙi mboş ji utepi, uwo uleef unkupuŋ. Uşale naŋa ƙi pkeŋ, uunkak ahil kapaŋ. ⁴³ Uko wi bajaanj bamoy uwo uleef unwaanunj udooni, kè woli unafa ƙi pkeŋ, uji utum na mndèm. Uko wi bajaanj bamoy uwo uleef unwoonj uunka mn-hina, kè woli unafa ƙi pkeŋ, uji utum na mn-hina ⁴⁴ Uleef wi bajaanj bamoy uwo uleef wi ñaanj najèn, bè uşale naŋa ƙi pkeŋ, *Uhaaş wi Naşibaŋi uji uwul wa mn-hina. Uka keeri uleef unwoonj wi ñaanj najèn akuŋ aka uleef unjaanj uyeenk Uhaaş wi Naşibaŋi. ⁴⁵ Upiitana ƙi *Ulibra wi Naşibaŋi aji : « *Niinj nateek, *Adam, awo ñaanj najèn i Naşibaŋi awulunj uhefènt.* » Kè Adam natèbantèn anwoonj Krittu, atum na Uhaaş wi Naşibaŋi unjaanj uwul ubida. ⁴⁶ Mènŋ ñaanj anyeenkunj Uhaaş wi Naşibaŋi ajaanj abi uteek, ñaanj najèn a ; anyeenkunj Uhaaş wi Naşibaŋi abaa bi. ⁴⁷ Naşibaŋi abomananunj ufuuş ; kè banwoonj baŋi. ⁴⁸ Bañaanj biki mboş bawo wo ji i Naşibaŋi abomananunj ufuuş ; kè banwoonj baŋi kè bawo ji anwoonunj baŋi. ⁴⁹ Njunna awo ji ñaanj mènŋ anwoonunj ƙi mboş, aşè lunj kanaam anwoonunj baŋi.

⁵⁰ An bayiŋ naan ƙi *Krittu, uko wi nji njalun kaŋupan uwoonj kè ñaanj najèn aan-hinan kaneej du *Pşih pi Naşibaŋi, kè uko unkupuŋ unnhinan kaneej du dko di iko iwoonj iinj i puŋ.

⁵¹ Hènŋunj dnjal kaŋupan uko ulonj um-meniinj: mènŋ nja bti nklunj kaket, kè nja bti nşè lunj kaŋèlşa. ⁵² Uko mènŋ utaran taran, kawo ji ñaanj akompèşunj uyaaş uloolan, ƙi wal wi plul pbaañşaanj paklulunj. Palunj kalul, bañaanj bankeŋunj başè banaŋa bawo baankak aket, wal mènŋ nja bti nŋèlşa. ⁵³ Na manjoonan, uko unkupuŋ uwo kakak uko unwoonj unkupuŋ, kè uko unkeŋunj uwo kayeenk ubida unwoonj uunkba. ⁵⁴ Wal wi uko unkupuŋ ukkakuŋ uko unwoonj uunji upuŋ, kè uko unkeŋunj uyeenk ubida wi mnŋo, wal mènŋ wi wi uŋup umbiinj apiitana

ƙi *Ulibra wi Naşibaŋi ukdolaniinj: « Pkeŋ pawatanaa, pakobaa. ⁵⁵ Iwi pkeŋ, pwat pi nu pundu? Iwi pkeŋ, uko ufiŋji wi nu uwo ƙun? »* ⁵⁶ Uko wi pkeŋ pajaanj pafiŋna uwo pekadu, kè uko unjaanj uwul pekadu mn-hina uwo *Bgah bi Moyit. ⁵⁷ Nabiin keeri njeeb Naşibaŋi anjaanj aŋèpna ƙi Ajugun Yetu *Krittu kado nja nwat. ⁵⁸ An bayiŋ naan ƙi *Krittu biki mmaganunj, namèbaan keeri naliint. Nadoon kataman unuor undoli ƙi plempar Ajugun. Name kè plempara paan-waanj udooni.

16

Bajunt bŋènkni banfiyaarunj biki Yerutalem

¹ Hènŋunj dnjal kaŋupan uko ulonj ƙi uko wi bajunt bŋènkni bañaanj biki Naşibaŋi banwoonj Yerutalem. Ddobi ƙup banfiyaarunj biki Galatiya uko wi bawoonj i pdo. Dnjal an kak nado haŋ. ² Ƙi unuor uteek wi kanèm, andoli ƙi an ajejan ktaka klonj jibi ahinanunj aka, ahank du katohul, kawutna kayoonk mbi nabaa naneej bajunt. ³ Wal wi nji kabiinj, dwul biki nadatunj ikaarta yi mpiitunj bañaanj biki Yerutalem bameena uko unŋijunj baka, dyil baka bañoŋŋ baka uko wi najuntunj kaŋènkna baka. ⁴ Woli uyoŋanaan nya da nji ƙi uleef naan, bado bayaaş na nji.

Pya bayaaş pi Pawulu

⁵ Dnjal pŋèpna utaak wi Matedoniya kabaa kabi pwinan. ⁶ Ulome ndo du an nnuur nlonj kème nŋo da wal wi ujonŋ bti, hènŋ naşè nawulèn uko wi nnumiinj pa bayaaş. ⁷ Mènŋal ƙi byaaş bi kapant pant, dnjal pdo nnuur nlonj na an woli ulil Ajugun. ⁸ Kè nşè lunj kaŋo du ubeeka wi Efet te ufettu wi *Pentakot, ⁹ ƙi dwin kè dhil kado da ulemp unuura wi ndoonj abi jun pdo, kè başoorad nja başè tum da kakşa.

¹⁰ Woli Timote abii, nadoonan kadola awo bnuura ƙi ptoofan. Awo na nji kè nji nlempar Ajugun, ¹¹ nin alonj awutan keeri kabeeha. Natènkana aka uko wi anumiinj pa bayaaş abiina te du nji. Nwo ƙi pyoonka, nji na banfiyaarunj banwoonj na nji.

¹² Kè *Apolot ayiŋ nja ƙi *Krittu, ddabèra abi pwinan ul na bayiŋ nja bandukiinj, kè aşè wo aando bi njal pbi hènŋunj ; alunj kabi woli ahinani.

Iko ibaañşaanj yi pdo

¹³ Nawoon bten, namèban naliint ƙi pfiyaar pi nan, nawoon bañaanj batèj, nanaŋan naliint. ¹⁴ Uko wi nakdolunj bti, nadolan wa na unjal.

¹⁵ An bayiŋ naan, dkak aŋupan uko ulonj. Name kè Fefanat na biki katoh ki nul bawoonj bateek bankakunj afiyaar *Krittu du

utaak wi nan wi *Akayi, name kë baji balem-
par banfiyaaruŋ bandukiin. ¹⁶ Nadoon
katiink keeri bañaan ji bakan menŋan, na
bañaan bti bankdoonaanun na baka.

¹⁷ Dilan ti uko wi Fefanat na Fortunatut
na Akayut habiin pwinen ; batenkên wi
nawoon naanwo da, ¹⁸ batentënaan jibi
batentënanan. Najukan pyikrên bnuura bi
bañaan banwoon ji baka bajaan bado.

¹⁹ Banfiyaaruŋ *Krittu bti biki utaak wi
Atiya bawulan mboş. *Akila na Pritiliya
na banfiyaaruŋ banjaan bayit du katoh ki
baka bawulan mboş ti katim ki Ajugun.

²⁰ Banfiyaaruŋ bti banwoon ti na nji bawu-
lan mboş. An kak nawulandên mboş naboo-
far na uşal uyimanaan.

²¹ Nji Pawulu ti uleef naan dpiitun ti awu-
lan mboş.

²² Woli ñaan aanŋal Ajugun, afëpana.

Maranata* - Ajugun biini!

²³ Dñehan Yetu Ajugun awulan bnuura.

²⁴ Dñalan, an bti wi ŋwoon ti ploolan na
Yetu *Krittu.

---

* 16:22 Maranata : Ti uhebërë dawoon Ajugun, biini! këme Ajugun abi.

Uṭup utēbantēn wi Pawulu apiitun banfiyaarun banfētun du utaa wi Korint

Uṭup ujuni

Ulibra wi uwo kakaarta katēbantēn ki Pawulu apiitun banfiyaarun biki Korint. Ṭi kakaarta ki nul kateek aṭup baka aji aṅal pya kawin baka. Abi ji na baka kak bajunt, bajunt mēnt batēnkna banfiyaarun biki Yerutalem, kē ul ṭi uleeful akyaan kayeenk bajunt mēnt. Kē ašē bi wo aanya da. Hēnk di di awoon aanya da : Timote awo ṭi bgah pya Korint, ašē me ṭi bgah iko yi banfiyaarun biki da bakdoli. Kē uko mēnt uunlila. Atiink kē bayuday balon baya Korint ajukan da iko impaṭi na Uṭup Ulil Unuura wi Pawulu abiin ajukan da. Baji baji na baka kē Pawulu aanwo nanjaṅan i Krittū na manjoonan. Wi wi Timote ašaṅ atiiš ašē ṭup Pawulu, kē ajootan maakan. Uko mēnt ukaaṅ kē apiit baka kaṭup uko wi ašaluṅ na uko unkayi kē aanya du baka.

Pawulu aṭup ṭi kakaarta ki kē awo nanjaṅan i Krittū ašē paṭ jibi aklempi na bandukiin bajaṅ bajukan bgah. Uko mēnt ukaaṅ kē bašooro. Pawulu akak aṭēga aji aṅal ul na biki Korint bawo ṭi ploolan. Aji na baka bataman ṭi bajunt batēnkna banfiyaarun biki Yerutalem. Akak aṭup aji aṅal kaya kawin baka kahilna kaṭup baṅaṅ banwoon baanwut pjuan manjoonan. Woli Pawulu amēban aliint aji awo nanjaṅan aṅal ṅal baṅaṅ bame Uṭup Ulil Unuura bakut bame kē Yetu awoon Ajugun.

Hēnk di ifah yi ulibra wi iwoon:

1. Pawulu awul baka mboš akut abeeb Našibaṭi (1.1-11)
2. Ulemp wi nanjaṅan du banfiyaarun (1.12-2.17)
3. Pṅal ṅaṅ jibi Krittū aṅaluṅ nja (3.1-7.16)
4. Pṅen bajuuk (8.1-9.15)
5. Pawulu aṭup aji awo nanjaṅan na manjoonan (10.1-13.10)
6. Pwul mboš pbaaṅšaani (13.11-13)

¹ Nji Pawulu, i Našibaṭi aduun pa nwo nanjaṅan i Yetu *Krittū, ṭiki aṅaluṅ wa, na Timote ayiṭ nja, ṅpiitanan an banfiyaarun Krittū biki ubeeka wi Korint na baṅaṅ biki Našibaṭi bti banwoon ṭi utaa wi Akayi* bti. ² Nṅehan Našibaṭi Ašin nja na Yetu Krittū Ajugun bawulan bnuura babot bajoobṭēnan ṅhaaš.

Pawulu abeeb Našibaṭi

³ Nawulēn ṅbeeb Našibaṭi, Ašin Yetu *Krittū Ajugun ṭi uko wi aṅagiin nja abot atēṅṅēn nja. ⁴ Aji tēṅṅēn nja wal wi ṅjaan ṅwo ṭi unoor undoli, kadolna nja ṅhil ṅdo katēṅṅēn baṅaṅ banwoon ṭi unoor undoli na pṭēṅṅēn pi Našibaṭi atēṅṅēnuṅ nja. ⁵ Na manjoonan, Krittū akaaṅ kē ṅkhaj maakan, kē hēnk di di akaaṅ aji tēṅṅēn nja maakan. ⁶ Woli ṅwo ṭi unoor, uwo wo pa pṭēṅṅēnan kabot kaṭijan mbuur ; woli Našibaṭi atēṅṅēnuṅ, uwo pa pṭēṅṅēnan nahilna namiir mnhaj mi ṅhajun. ⁷ Uhaṭ wi ṅṭuun ṭi an udēmi ; ṅme kē jibi nahajuṅ ji un, hēnk kak di di Našibaṭi aktēṅṅēnanaṅ ji un.

⁸ An bayiṭun, ṅṅal name kē mnhaj mi ṅhajun du utaa wi Atiya mantēp uṭup[†], kē ṅhaajala maakan adoo ṅal aji wi nun ubaa. ⁹ Na manjoonan ṅbi ji ji pkeṭ pi nun pabani, ukaaṅ kē ṅēnkak ahaṭ ṅleef ṅi nun, ahaṭ ṭi Našibaṭi anjaan anaṅan baṅaṅ ṭi pkeṭ. ¹⁰ Ul abuuranuṅ un pkeṭ mēnt, akak aluṅ kabuuranuṅ. Aa, ṅṭu mnhaj mi nun ṭi a, ame kē aluṅ kabuuranuṅ kak. ¹¹ An naṭok ṭi ulemp mēnt ṭi najaṅ naṅehandērun ; hēnk, Našibaṭi atiiink pṅehan pi baṅaṅ batum, kawulun bnuura, uko mēnt ukaaṅ kē baṅaṅ batum baji babeeba.

Uko unkaaṅ kē Pawulu alutan bayaas bi nul du Korint

¹² Hēnkun, uko wi uwoon mnlilan mi nun, uhaaš wi nun udiimanuṅ un kē mnwo mi nun ṭi umundu wi na ṭi kadun ki nan manwo mnwo mntool akut ajinṭ ṭi kadun ki Našibaṭi. Uko mēnt uwoona du Našibaṭi, mēnt ušal unṭuṅa wi baṅaṅ bajēn ubiṅ aṭonun, bnuura bi nul babiṅ aṭonun. ¹³ Na manjoonan, ṭi ikaarta yi ṅpiitanan, ṅēmpiitan nin uko ulon umpaṭi na wi nahilun kaleyiir kakut kate, kē nšē me kē unuur ulon nalun kate. ¹⁴ Uka uko ulon wi nadoon abi yikrēn : ṭi unuur wi Ajugun Yetu akbiṅ, ṅwo mnlilan mi nan nakuṭ nawo mnlilan mi nun.

¹⁵⁻¹⁶ Dfiyaar uko mēnt, ukaaṅ kē mbi ṅal kaṭēpna duna du an, kabaa kaya Matēdoniya di ṅji kawoonun kakak du an, kašē kayeenk uko wi ṅji kanumiṅ pyaana bayaas du *Yuda, hēnk nahilna nanuurandēn uyaas utēbantēn. ¹⁷ Wi ṅkajuṅ aji ddo han, dbeṅ beṅ i? Woli dji ddo uko, dji kawo na ušal wi ṅaṅ najēn anwoon aanji ṭijan ṭi uṭup uloolan i? ¹⁸ Na manjoonan, ṭi katim ki Našibaṭi, uṭup wi nun na an unwo wi « aa » na « a-a. » ¹⁹ Uko wi Yetu *Krittū Abuk Našibaṭi, wi ṅji na Filat na Timote ṅṭupanaṅ, unwo wi « aa » na « a-a » ubaa ṭēp ṭēp awo wi « aa » ṭaṅ. ²⁰ Yetu Krittū awoon « aa » mēnt, iko bti yi Našibaṭi ahonun idolana ṭi a. Kē ṭi

* 1:1 Akayi : Korint dawo ṭi utaa wi Akayi, dawoon ubeeka unwoonun uweek da. † 1:8 Mnhaj mi ṅhajun du utaa wi Atiya : Naṅ aamme mnhaj mi aktiṅiyanun ṭi. Manka pwo mnhaj mandēmuṅ mi aṭiṅiyanun ṭi ulibra wi Ulemp wi Banjaṅan 19.23-40.

ul i i n̄ktēpnur kaji uwo han, kadēmanaana. 21 Našibaṭi ajaan atēntēnun na an, n̄liint ṭi pfiyaar Krittu. Ul ṭi uleeful adatur n̄ja, 22 adiiiman kē n̄wo biki nul wi aṭuur uhaaṣ wi nul ṭi n̄ja, wul uwoon uko ujuni ṭi iko yi ahoṇuṣ aji aluṣ kawul n̄ja.

23 Uko wi n̄ji kaṭupur uwo manjooan, Našibaṭi amee ; woli d̄tilani afiṇēn : mēn̄jal ṇal pnooran, ukaaṇ kē mēnkak du Korint. 24 N̄n̄jal pwo baṣiṇ bankṭu'anaṇ uko wi nawoon i pfiyaar ; namēban aliint ṭi pfiyaar pi nan kē n̄ṣē ṇal kaṭēnkan nawo na mnlilan.

2

1 D̄ṣal keeri aji mēnkak pwinan, nawutna kawo kak ṭi p̄jooṭan. 2 Woli ddolan kē najooṭani, n̄in aloṇ aankhil pdolēn n̄lilan ṭiki an b̄ti najooṭan. 3 D̄piit jibi mpiitun, kawutna kaban na p̄jooṭan du baṇaaṇ banwoon kadolēn n̄lilan. Dme na manjooan kē mnlilan mi naan manwo mnlilan mi an b̄ti. 4 Aa, d̄piitan awo na mnkuul, ajoṭan, kē uleef ubeew na n̄ji. Kē n̄ṣē wo mēmpiitan piit najooṭanaana, ddo han nameena jibi n̄jalanaṇ maakan.

Pawulu amiir anjubanulur

5 N̄aaṇ andolnur kē n̄jooṭani, mēnt̄ n̄ji ṭaṇ i i adoluṣ kē n̄jooṭani, an b̄ti biki adoluṣ kē najooṭani. Dbaa ji an b̄ti, batum ṭi an. 6 Uko wi baṇaaṇ batum badiimanulur kē ajubani udo bi kēs kēs, 7 ukaaṇ kē nawo i kamiira hēnkun kabot katēntēna awut kawo na p̄jooṭan pampelulur. 8 Dkooṭan keeri nadiimana kē naṇala. 9 Dbi piitan kak katenna me natiink uko b̄ti wi n̄ṭupanaṇ. 10 Kē ṇaaṇ i naṣaaṇ amiir, n̄ji kak d̄ji kamiira. Aa, woli dka uko ulon wi pmiir, dmiir miir pa an ṭi kadun ki *Krittu. 11 Ddo han *Ṭatana awutna kaguur n̄ja ; ṇme bnuura iko yi ajaan aṇal p̄do.

Pawulu ahaajala du Trowat

12 Wi mbiin du ubeeka wi Trowat p̄ṭup Uṭup Ulil Unuura wi *Krittu, dwin kē Ajugun aṭenēn kē nhinan p̄do uko mēnt̄ bnuura. 13 Kē uhaaṣ uṣē ṭēla ṭēla na n̄ji ṭiki mēnt̄ēn da Tit ayiṭ naan ṭi Krittu ; uko mēnt̄ ukaaṇ kē nduk baka aya utaaṣ wi Matedoniya.

Mbuur manjaan manwoona ṭi Krittu

14 Nawulēn ṇbeeb Našibaṭi. Adoluṣ kē Krittu akob Ṭatana awat kē ṇṭok ṭi p̄wat pi awatulur. Aji ṭēpna ṭi n̄ja kado *Krittu ameeṭana kaniink dko b̄ti jibi ukēra ulil p̄ṭēkēn̄ ujaan uniink dko. 15 Na manjooan, ṇwo pa Našibaṭi p̄ṭēkēn̄ plil pi Krittu ṭi p̄toof pi baṇaaṇ banwoon ṭi b̄gah bi mbuur na baṇaaṇ banwoon kak ṭi b̄gah bi p̄keṭ. 16 Ukēra mēnt̄ uji uwo ṭi banwoon ṭi b̄gah bi p̄keṭ na p̄ṭēkēn̄ panjaan paṭij p̄keṭ, kawo

ṭi bandukiiṇ p̄ṭēkēn̄ panjaan pawul ubida. Kē in aṣaaṇ aṇil p̄do ulemp mēnt̄? 17 Baṇaaṇ batum baji bado na plaana pyok ṭi uṭup wi Našibaṭi. Kē un n̄ṣē ji n̄ṭup uṭup wi Našibaṭi na ṇhaaṣ ṇjiṇṭ jibi aṭu'ur un p̄do. Ṭi mnhina mi Krittu, n̄ji n̄ṭup wa kē Našibaṭi amee.

3

Mndēm mi bhoṇar bhalu

1 Naṣal aji uko wi mbaaṇ aṭup ṭup uwoon kē ṇhomp homp i? N̄numa ji baloṇ p̄diimanan ikaarta inkdiimanun kē Našibaṭi ayilun un kēme kaheparan ya i? 2 An ṭi ṇleefan nawoon kakaarta ki nun, kapiitana ṭi ṇhaaṣ ṇi nun, kē baṇaaṇ b̄ti bame ka abot aleyiir ka. 3 Baṇaaṇ bame bnuura kē nawo kakaarta ki *Krittu apiitun ahankanun. Kakaarta mēnt̄ kaampiitana na kaṇen ki ṇaaṇ najēn kapiitana na *Uhaaṣ wi Našibaṭi anwoon ukumpēs wi ubida, uko unwoon ṭi ka uumpiitana ṭi m̄nlaak*, upiitana ṭi ṇhaaṣ ṇi nan ṇanwoon ṇi baṇaaṇ bajēn.

4 Ṭi pwo ṭi ploolan na *Krittu ṇhaṭ ṭi Našibaṭi, ukaaṇ kē ṇṭiini hēnk. 5 Na manjooan, ṇēn̄ṇoom kaji un ṇdolur ulemp mēnt̄ b̄didi'un ; Našibaṭi awulur un mnhina mi p̄do wa. 6 Ul awulur un mnhina mi pwo banklempun ṭi uko wi *bhoṇar bhalu, banwoon baanwo bi b̄gah bampiitaniin ṭi m̄nlaak* aṣē wo bi *Uhaaṣ wi Našibaṭi. B̄gah bampiitaniin baji baṭij p̄keṭ, kē Uhaaṣ wi Našibaṭi uṣē ji uṭij ubida.

7 Nameen kē b̄gah mēnt̄ bampiitaniin ṭi klaak, bajaan baṭij p̄keṭ aṣē wul *Moyit mndēm kakaṣa, mul mambiin̄ anuur ṭi kaara di nul ado kē biki *Itrayel baambi hil p̄tena, mndēm mēnt̄ kē manṣē wo maanjoni. 8 Kē ulemp wi *Uhaaṣ wi Našibaṭi uṣē luṣ kawul mndēm mampelnur. 9 Aa, wi ulemp wi Uhaaṣ wi Našibaṭi unjaan udo ṇaaṇ awo natool ṭi kēs ki nul uwoon uunkwo na mndēm mampelnur? 10 Hēnk, uko umbiin̄ adēmana uunkak adēm, ṭiki mndēm mampelnur mambiin̄. 11 Na manjooan, woli uko unkm̄baan̄ uwo na mndēm, hum di di unwoon uunkba uwoon uunkwo na mndēm mampelnur ba?

12 Hēnkun, wi ṇhaṭun uko waṇ, ṇtum na mntēṇ. 13 Nēndo ji *Moyit anjaan awun kaara kaneenanaan babuk *Itrayel bawin mndēm manktoolun p̄ba. 14 Kē ṇhaaṣ ṇi biki Itrayel ṇaṣē dēnēṭa dēnēṭ te hēnkun, woli baleyiir ṭi kadun ki baṇaaṇ ulibra wi *b̄gah bi Moyit, baanji bahil pwin mndēm ; pwo ṭi *Krittu ṭaṇ pakkaan̄ bawin ma. 15 Te hēnkun, woli baleyiir ulibra wi b̄gah bi Moyit, ṇhaaṣ ṇi baka ṇaji ṇawunana. 16 Kē woli ṇaaṇ aji

* 3:3 Uumpiitana ṭi m̄nlaak : Natenan ṭi Pp̄n 34 - Našibaṭi ado kē Moyit afeṇ m̄nlaak, apiit b̄gah bi nul ṭi ma. ✪ 3:6 Natenan ṭi Pp̄n 34.

aşaş Ajugun, uko unneenanulun pwin uji upên. ¹⁷ Kê Ajugun na *Uhaaş wi Naşibaţi başê wo baloolan, kê dko di Uhaaş wi Ajugun uwoon, dul di di mbuur manwoon. ¹⁸ Nja bti, n̄hilun hênkuŋ pwin mndêm mi Ajugun, mndêm mênţ manji manwinana ti nja ; uhaaş wi Ajugun uwo ti ptêlêş nja kê n̄kak anaam na Ajugun, mndêm mi nja kê mankdêma dêm pya.

4

Mndêm mammeniŋ

¹ Naşibaţi ti m̄naga mi nul awulun un ulemp mênţ, ukaan kê n̄mêban aliint. ² N̄pok iko yi bdêm ikowandënaan, n̄n̄ji n̄wo ti kaguru uru kaţêlêş utup wi Naşibaţi. N̄baa ţêp ţêp aji n̄diiman manjoonan, baŋaan bti bawin kê n̄wo batool ti kadun ki Naşibaţi. ³ *Uţup ulil unuura wi n̄kţupun, woli udoo wunana ti balon, utênk ţênk kê bukun mênţan bawo ti bgah bi pkeţ. ⁴ Baanfiyaar utup mênţ ţiki Tatana naşih i mboş atok baka uşal, bawutna kawin bjeehi bi Uţup Ulil Unuura banjaan badiiman mndêm mi *Krittu anjaan adiman jibi Naşibaţi awoon. ⁵ Na manjoonan, mênţ uko wi nun ti n̄leefun wi wi n̄kţupanan, uko wi Yetu Krittu Ajugun wi wi n̄kţupanan, ul akaan kê n̄klemparan. ⁶ Naşibaţi aţiini tfa aji : bjeehi bajeehaan ti bdêm. Ul akaan ajeehan n̄haaş n̄i nja, n̄hilna n̄me bjeehi bi mndêm mi nul banjaan banuur ti kaara di Yetu Krittu.

⁷ Bjeehi mênţ bi Naşibaţi aţuun ti nja bawo wo ji uwuuru wi bajeun ahank ti uko undayanaan, ujintna ti kêş ki baŋaan kê mn̄hina mn̄week mi n̄woonaanun mun manwoona du Naşibaţi, maanwoona ti nja. ⁸ N̄wo ti unoor undoli aşê woha bnaţ, ahaajala aşê haţaara. ⁹ bahajanun, kê Naşibaţi aşê wo aankwutanun nin, bakobun awat kê n̄şê doonaanaara. ¹⁰ Na n̄nuur, n̄ji tiink ti n̄leefun mn̄haj mi Yetu ahajun adoo keţ, ubida wi nul uhilna uwinana ti un. ¹¹ Na manjoonan, un n̄woon bajeb, uko wi Yetu uji udo n̄wo ti mntum mi pkeţ unuur undoli, ubida wi nul uhilna uwinana ti n̄leef n̄i nun n̄anwoon n̄i kakeţ. ¹² Hênk, n̄nog pkeţ nahilna naka ubida.

¹³ Upiitana ti *Ulibra wi Naşibaţi aji : « *Dfiyaari, ukaan kê n̄ţupi.* »* Un kak, ti uhaaş wi pfiyaar mênţ, n̄fiyaar Naşibaţi, ukaan kê n̄kţup. ¹⁴ N̄me kê Naşibaţi annaţanun Yetu Ajugun ti pkeţ alun kantaţanun na a, kadolun n̄winana na an ti kadunul. ¹⁵ Uko wi n̄khajun bti uwo keeri pa an, hênk, bnuura bi Naşibaţi baji bawo ti baŋaan banjaan batuma tum pya, baŋaan batum babeeba abot adëmanaara dëman maakan.

Phaţ iko yi baţi

* 4:13 kampiitaniŋ ti ulibra ujon wi bagrek. Kaŋaam 116.10.

¹⁶ Uko wan ukaan kê n̄mêban aliint. Woli uleef wi nun udoo ţafa ţaf pya na n̄nuur, uhaaşun uji uwoha wo uhalu na n̄nuur. ¹⁷ Unoor n̄i n̄knoorun hênkuŋ unwoon uunkjon uwo uko umpoţi ti kadun ki mndêm mweek manwoon maankba mi unoor mênţ ukbomanun un. ¹⁸ Hênk, n̄n̄ji n̄ţu n̄şal ti iko inkwinaniin, n̄ji n̄ţu n̄a ti inwoon iinwinanaa ; iko injaan iwinana iinji ijon, kê inwoon iinwinanaa işê wo yi mnto.

5

¹ N̄me na manjoonan kê uleef wi nja wi umundu wi uwo wo ji kaloona : wal wi kakjotun, n̄ka du baţi uleef ulon unwoon ji katoh ki Naşibaţi aniwun nja, kanwoon kaankjot nin. ² Kê n̄şê wooni hênkuŋ ti n̄haaş n̄i nja meet, ti uleef wi nja wi umundu wi ţiki n̄nal kawohara uleef wi nja wi baţi ; ³ n̄wohara wal mênţ, n̄n̄kwo byişu. ⁴ Aa, n̄leef n̄i nja n̄jawo ji kaloona, n̄wooni ti n̄haaş n̄i nja meet abot aţêga wi n̄woon ti unoor hênkuŋ. N̄n̄nal n̄al p̄fêl uleef wi nja wi umundu wi, uko wi n̄jalun uwo pwohara uleef wi Naşibaţi akwulun nja, uleef wi nja unwoon wi pkeţ uhilna utêlêşa ukak uleef unwoon uunkket. ⁵ Naşibaţi ti uleeful apaşun nja pa uko mênţ, awul nja *Uhaaş wi nul adimananun kê alun kawul nja ubida wi mnto.

⁶ Hênkuŋ keeri n̄ji n̄ţêŋ maakan na n̄nuur. N̄me kê n̄wole du kaloona kanwoon uleef wi nja, n̄low Ajugun. ⁷ Na manjoonan, n̄poşna pfiyaar, n̄n̄kpoşna kêş. ⁸ N̄ţêŋ maakan ahokan pduk uleef wi, kaya kawo na Ajugun. ⁹ Hênk, n̄bi ţu ţu n̄şal ti plila n̄wole ti uleef mênţ keme woli n̄pên ti wa. ¹⁰ Nja bti n̄wo i kanaţ ti kadun ki *Krittu, awayêş nja wal mênţ, andoli aluka uko wi alempun na uleeful wi awoon ti mboş.

Plemp baŋaan batiinkaraan na Naşibaţi

¹¹ N̄me uko unwoon pdo kaţi Ajugun aşê do na pdo baŋaan bandukiin bado kaţi a. Naşibaţi ame'un bnuura, kê nhaţ aji an name'un bnuura. ¹² N̄n̄kak anjal kado nayikrënun, n̄nal kaţenan uko wi nakkahni ti un, nahilna naka uko uteem banwoon baanknahna uko unwoon ti n̄haaş n̄i baŋaan aşê nahna iko inkwinaniin du bdig. ¹³ Na manjoonan, woli n̄waaŋ n̄şal, uwo wo pa Naşibaţi ; kê woli n̄jawo na n̄şal uwo wo pa an. ¹⁴ Unjal wi *Krittu anjalun un uktoŋun un. Nyikrën bnuura kê n̄aan aloolan akeţarun baŋaan bti, baŋaan bti badobi keţ keţ keeri. ¹⁵ Akeţar baŋaan bti, nja n̄n̄kaan ubida n̄wutna kaka wa pa n̄leef n̄i nja tañ, n̄ka wa pa ankeţun akuţ anaţa ti pkeţ pa baka.

¹⁶ Hênkuŋ keeri, n̄n̄kak aji n̄ten n̄aan jibi baŋaan bajên bajaan batena. Hênk, woli

ηdoo ten tfa *Krittu na kēs ki bañaan bajēn, hēnkun ηjēnkak atena hanj. ¹⁷ Woli űnaan awo ti ploolan na Krittu, aji bi kak kak űnaan nahalu : iko yi ubida ujon ibaa, kē ihalu ibii. ¹⁸ Kē uko mēnt bti ušē woona du Našibați anűēpnun ti Krittu adolon kē ηtiinkar na a akuű awulun ulemp wi pdo bañaan batiinkar na a. ¹⁹ Našibați abiiű awo ti Krittu ado bañaan kē batiinkar na ul Našibați, aanűo aten buűaan bi badolon ašē ű'un pűup uűup wi btiinkar mēnt. ²⁰ Krittu ayilun yil keeri pűupara, kē uwo wo keeri ji Našibați ti uleeful aji tēpna ti un kaűiini na an. Ti katim ki Krittu ηjakan nawuta adolan natinkar na a. ²¹ Krittu aambaan kadola pekadu, kē Našibați adola kē akoba pa pekadu di nja, ηhilna ηkak batool ti kēs ki Našibați wi ηwoon ti ploolan na Krittu.

6

¹ Hēnk, un ηnklempun na Našibați ηkooűan kooű, nawutan kanohnaana bnuura bi nayeenkun du a. ² Aűiini aji :

« *Wi unuur ubanun, dűiink pűēhan pi nu ;
ti unuur wi mbuur, dbi abuuranu.* »^{*}

Hēnkun unuur ubani, unuur wi mbuur uban hēnkun.

³ Nēnjal kado uko ulon unkdolon űnaan alon aűiib, ulemp wi nun uwutna katoka. ⁴ Nbaa tēp tēp adiiman ti iko bti kē ηwo balempar Našibați na manjooan. Nji ηtam kamiir ti mnhaj, unoor na phaajala. ⁵ Bakobun awat ukalabuš, ado bañaan kē banaűari'un, aűu'un ηlemp ηtam, aneenanun bűoy aűanun pde. ⁶ Kē nšē diiman kē ηwo balempar Našibați ti pwo na ušal ujinű, ti pme, ti kamiir, ti pjoob bkow, ti pwo na *Uhaaš wi Našibați, ti pűal na uűal unjooanun. ⁷ Nji ηdiiman kē ηji ηlempara ti pűup manjooan, kē mnhina mi nul manji mantēnkun. Inaanan yi nun iyeűanaan ηleefun na igutni iwoon pdo kado uko unwoon utool ti kēs ki Našibați. ⁸ Badēmanun, akak apoűetanun ; akarun akuű abeebun ; baűu'un baűilan te ηwo bañaan bankűupun manjooan ; ⁹ baűu'un bayaanű te ηmeeűana bnuura ; aűu'un banűoganun pkeű te ηwo bajeb ; bakobun ašē wo baanűinun ; ¹⁰ ηji ηwo ji ηjooűani kašē wo ti mnlilan ; ηwo bawaan ašē do bañaan baűum kē bawo bayok ; ηwo ji bañaan banwoon banka ni uko ulon, ašē ka iko bti.

¹¹ An bayiűun biki Korint, ηűiini na an na uhaaš ujinű, aűu'an ti ηhaaš ηi nun. ¹² Ndiimanan kaara kē an naűaan adēt dinan. ¹³ Kē nšē űiini na an ji babak naan : an kak naűu'un ti ηhaaš ηi nan.

Pdat uko unnuurnaaniin

* 6:2 Itayi 49.8. * 6:16 Bgah 26.12; Etekiyel 37.27. * 6:17 Itayi 52.11; Etekiyel 20.34,41. * 6:18 Natenan ti 2 Famiyel 7.14.

¹⁴ Nawutan kawo ti kahoű kaloolan na banwoon baanfiyaar *Krittu. Hum di di uko unwoon utool uhiniin kanaakiir na unwoon uunwo ti bgah? Hum di di bjeehi bahilun kanaakiir na bdēm? ¹⁵ Hum di di Krittu ahilun katiinkar na *Tatana? We wi anfiyaarulun ahilun kaűok na anwoon aanfiyaara? ¹⁶ Hum di di *Katoh ki Našibați kahilun kawo na ηnton? Na manjooan nja ηwo dko dyimanaan di *Uhaaš wi Našibați anwoon najeb ufēűun. Hēnk di di Našibați aűiiniin ti *Ulbra wi nul aji :

« *Dluű kafēű ti ptoof pi baka kapoš na baka ;
dwo Našibați i baka, bašē bawo pntaali pi naan.* »^{*}

¹⁷ Ukaan kē Ajugun akak aűiini aji :
« *Napēnan ti ptoof pi bañaan mēnt,
nalowan baka.*

*Nawutan nin kaban uko unűopun,
nűi nšē nyeenkan du katoh naan.* »^{*}

¹⁸ *Ajugun anhiniin iko bti akak aűiini aji :
« *Dwo ji aűinan,
an našē nawo ji babak naan, biinű na baaű.* »^{*}

7

¹ An biki nűalun maakan, wi Našibați ahoűun nja iko mēnt, nabiin keeri ηpēnan iko iűop bti inwoon ti ηleef ηi nja na ηhaaš ηi nja, ηdoonaan ηwo bañaan bajinű ti kēs ki Našibați, ηbot ηdo kaűi'a.

Mnlilan mi Pawulu

² Nawo kadiimanun kaara di nan. Nēndo nin űnaan alon buűaan, ηnēlempašana ujēnk wi nin űnaan. ³ Mēntup űup kajina naduknaanaa, ddo bi űpan aji ηűu'an ti ηhaaš ηi nun ti ubida na ti pkeű. ⁴ Dhaű maakan ti an, alilan maakan ti uko wi nan. Ti unoor wi nun bti dji kaűum na mntēű kabot kalilan maakan.

⁵ Na manjooan, wi ηbanun du Matedoniya, ηēndoo tēp anoorfēn noorfēn nin, awo ti unoor uweek : ugut du bdig, palēnk moű meet. ⁶ Kē Našibați anjaan atēűtēn biki bapoűēnun ašē tēűēnun na ubi wi *Tit. ⁷ Mēnt pbi pi nul taű paűiun uko mēnt, aűupun jibi an ti ηleefan natēűēnulun. Aűupun kak aji naűal maakan kawinēn, aűup jibi najooűani na jibi najaan nayeenkaraan. Uko mēnt ukaan kē mnlilan mi naan mandēm apel.

⁸ Ukaan kē ti kakaarta ki mpiitanan, woli ddoo űpan uko umbiin adolan kē najooűani, mēndug umeli. Na manjooan dbi dug umeli du kateeku wi nwinun kē uko mēnt udolan kē najooűan ηwal ηlon, ⁹ kē nšē lilan hēnkun, mēnt ti uko wi najooűanun wa : dlilan ti uko wi pjooűan mēnt padolanan kē naűēlēs mnwo mi nan. Pjooűan mēnt pawo

jibi Naşibaŋi aŋaluŋ pawo, nġendolan keeri nin uko uloŋ uwuŋaan. ¹⁰ Na manjoonan, pjootan pi Naşibaŋi ajaan aŋu ŋaan paji pdola aŋelġeş mnwo mi nul, kadola abuur, aanji dug umeli. Kġ pjootan pi uşal wi iko yi umundu paşġe ji paŋji pkeŋ.

¹¹ Natenan keeri uko wi pjootan pi Naşibaŋi aŋu'anaŋ padoluŋ ŋi an : natenan jibi najaan natar kanaŋ kaliint, jibi naŋehanuŋ aji Naşibaŋi amiiran, jibi nakowiin, jibi nakŋiin Naşibaŋi, jibi nanuhnun na manjoonan, jibi naŋuun nġaaş, jibi najaan naŋal pweŋan andoluŋ buŋaan. Nadiiman ŋi iko bti kġ najint ŋi uko mġnt. ¹² Woli dpiitan, mġnt anjubanuŋ akaan, kġ mġnt i babubanuŋ akaan: dŋal nġal nadiiman ŋi kadun ki Naşibaŋi jibi nanaŋ aliint ŋi uko wi nun. ¹³ Uko mġntan utġntġenuŋ un.

Nkak alilan maakan ŋi uko wi Tit alilandġranaŋ ; an bti najoobġġena uhaaş. ¹⁴ Mġnkowa wi nġi ndiimanuŋ ŋi kadunul kġ dlilan ŋi uko wi nan ; kġ jibi nġonuŋ kaŋapan manjoonan, uko wi nġilandġruŋ ŋi kadun ki nul uwo uko unjoonanuŋ. ¹⁵ Kġ hġnk, uŋal wi aŋalanaŋ uŋi udġma dġm pya woli aleş jibi an bti najaan natar ŋi pdo uko wi aŋu'anaŋ pdo na jibi nayeinkuluŋ akuŋ atiinka bnuura. ¹⁶ Dliilan ŋi uko wi nhilun kahaŋ ŋi an ŋi iko bti.

8

Pġen na uhaaş ujint

¹ An bayitun ŋi *Krittu, dŋal name jibi Naşibaŋi awuli pntuk pi banfiyaaruŋ panwoon Matedoniya bnuura bi nul. ² Bahaj maakan, kġ mnlilan mi baka manşġ dġm maakan kġ badoo ŋen na uhaaş ujint, wi badoon awo bawaan. ³ Dwo namaar, baŋen jibi bahinanuŋ adoo ŋġp uko wi bahinanuŋ kġ nin aloŋ aantu ŋu baka pdo han. ⁴ Bakooŋun maakan aji nġinan baka baŋġnk baŋaan biki Naşibaŋi banwoon du Yerutalem. ⁵ Uko wi bawuluŋ udoo ŋġp uko wi nġaŋuŋ: badun awul Ajugun nġaaş nġi baka akuŋ awulun nġa, ado wal mġnt uko wi Naşibaŋi aŋaluŋ. ⁶ Uko mġnt ukaan kġ nġkoŋ Tit abi du an abaaŋġeş ulemp wi pŋonkrġn itaka yi bajunt jibi abiin ajun wa.

⁷ Nawo na iko bti atuman inwoon: pfiyaar, uŋup unuura, pme, na pnaŋ kaliint maakan ŋi iko aŋu na uŋal wi naŋaluŋ un. Ukaan kġ nġal naŋu uşal bnuura ŋi ulemp wi pġġnk biki Yerutalem. ⁸ Mġnji nawo i kado uko mġnt. Dŋapan jibi bukundi banaŋuŋ aliint, nahilna nadiiman kġ uŋal wi nan ujoonani. ⁹ Name jibi Ajugun Yetu *Krittu adolanaŋ bnuura : ul ambiin awo nayok, an nakaan kġ adinan akak nawaan, kahilna kadolan nayokna bwaan ŋi nul.

✧ 8:15 Pġġn 16.18.

¹⁰ Hġnk, dŋupan uko wi nşaluŋ ŋi uko mġnt: an, nanwoon bane bateek banjuntuŋ akuŋ aŋal nġal bajunt mġnt, unuura nataman ŋi uko mġnt. ¹¹ Hġnkuŋ, jibi nabiiin aŋu uşal ŋi pjun uko mġnt, nabaafġġeşan ulemp mġnt keeri jibi nahinani. ¹² Woli ŋaan aŋen na uhaaş ujint, Naşibaŋi aji yeenk uko wi ŋaan mġnt aŋenuŋ, kaşġ katen ŋi uko wi akaan, kawo aanji ten ŋi wi awaanuŋ. ¹³ Unwo wo pa pŋu'an ŋi bwaan kabomanaan bukundi, uwo wo pa pdo baŋaan bti baliŋan liŋan. ¹⁴ ŋi wal wi nwoon wi, nawo bayok ahinan keeri kaŋġnk banwoon ŋi kanuma. Hġnk, woli nalun awo ŋi kanuma unuor uloŋ, uko wi bapelandġnuŋ uhil kaŋġnkan, naşġ liŋ wal mġnt. ¹⁵ Hġnk di di upiitaniŋ ŋi *Ulibra wi Naşibaŋi aji : « Anjeŋġuŋ atuman aanji pelan, kġ anjeŋġuŋ ntiinku aji kġşan^o. »

Baŋaan biki Pawulu ayilun du Korint

¹⁶ Nawulan nġġman Naşibaŋi anŋuun ŋi uhaaş wi Tit pnaŋ kaliint ŋi plemparan ji un. ¹⁷ Adinan pdo uko wi nŋu'uluŋ pdo, ul ŋi uleful adinanuŋ ataran taran aji aya du an. ¹⁸ Nġo ayiŋ nġa ŋi *Krittu kġ agakandġr na a. Ayiŋun mġnt aji lempar *Uŋup Ulil Unuura bnuura, ukaan kġ kntuk bti ki banfiyaaruŋ bti kakkġmana. ¹⁹ Banfiyaaruŋ bakaan adata agakandġr na un nġa nġaaş uko wi naŋenuŋ. Nġo ulemp unuura mġnt Ajugun ahilna adġmana kabot kadiiman jibi nŋuun kabaŋ ŋi pdo wa. ²⁰ Nġġnġal baŋaan baŋiini buŋaan ŋi uko wi pġaŋan itaka itum injuntuŋ. ²¹ Nġa pdo uko unnuuriin, mġnt ŋi kġş ki Ajugun ŋaŋ, nġal kak pdo uko unnuuriin ŋi kġş ki baŋaan bajġn. ²² Nyl na baka ayiŋ nġa ŋi Krittu i nġonuŋ nten ŋi iko itum, kġ abot adiiman byaaş bi kak jibi anaŋuŋ aliint. Hġnkuŋ, ahaŋan bnuura ukaan keeri kġ aŋal maakan kado kalemparan ²³ Kġ ŋi uko wi *Tit, dŋal kajakan kaji ajaan awo na nġi kabot kalemp na nġi ŋi uko wi nan. Kġ bayiŋ nġa ŋi Krittu bangakandġruŋ na a bandukiin, kntuk ki banfiyaaruŋ kayilun baka, baji balemp Krittu kadġmanaana. ²⁴ Nadiimaan baka keeri kġ naŋal baka na manjoonan, banfiyaaruŋ bti bahilna bame kġ nġan wi nġilandġranaŋ.

9

Bajunt pa banfiyaaruŋ biki Yerutalem

¹ Hġnkuŋ, mġnkak anuma ppiitan uko uloŋ ŋi bajunt bi najuntuŋ kaŋġnka baŋaan biki Naşibaŋi banwoon du Yerutalem. ² Na manjoonan, dwiin jibi naŋuun nşal ŋi bajunt mġnt, kġ nġi kanahna uko mġnt ŋi kadun ki biki Matedoniya kaji na baka kġ an biki Akayi nado bi dinan dinan bane. Uhaaş wi naŋuun utġntġenuŋ batum ŋi baka. ³ Kġ nşġ yil bayiŋ nġa ŋi *Krittu mġnt, nahilna nabomandġr bnuura jibi njakuŋ.

Hënk, mnilan mi n̄ilandëranaj manwutna kawaañ udooni ti uko mën̄t. ⁴ Mën̄jal woli biki Matedoniya bagakandër na nji abi, bañënk kē naambomandëri. Uwole hañ uwo mnkwo mankwonj kak mi nan. ⁵ Dşal keeri kē dwo kakooñ bayiñun ti Krittũ mën̄tş bajotun kadun du an babi bajañan uñen wi nahonun. Hënk, woli n̄bani, n̄jën̄k kē nabomandëri, uñen mën̄tş uşë uwinana ji uñen unwoonun du uhaaş meet, uunkwo uñen wi mpit.

⁶ Dñal naleş uko wi : ñaan antepiñ unti-inku aji kit untiinku, kē antepiñ utum aji kit utum. ⁷ Ñaan andoli ajaan añen jibi uhaaşul uwululuj kawut kajootan kēma kaşal kē bañu'a tu pdo wa ; uko Naşibañi aji n̄al ñaan anjaan añen na uhaaş ujñt. ⁸ Kē aşë wo na mn̄hina mi pwulan iko itum inuura indoli, nahilna naka iko bti nakëşan nadoo naduka na uko udo kañënkna bañaan. ⁹ Hënk di di upiitanij ti Ulibra wi Naşibañi aji : « Ñaan natool aji ñen bawaañ iko utum ; awo natool te mñto*. » ¹⁰ Naşibañi anjaan awul na-jaan btepi kabot kawul bañaan n̄deey n̄i baañ badeena, alun kawulan iko itum keeri, katëmplën ya, nahilna nawo batool ti kēş ki nul wi nakdoonj kañen. ¹¹ Hënk, nawo bayok ti iko bti, kahilna kado kañënk bañaan batum başë babeeb Naşibañi ti uko wi nawulun un aji n̄wul baka. ¹² Ulemp wi nakdolunj hënk uunji ulin ti pwul biki Naşibañi uko wi bawaañun, uñi udo kak bañaan batum babeeb Naşibañi. ¹³ Bañaan batum bawin ti ulemp wi nakdolunj wun kē nafiyaar abot atiink *Uñup Ulil Unuura wi *Krittũ aji nañënk baka bnuura kakut kañënk bañaan bti, wal mën̄tş badëman Naşibañi. ¹⁴ Bnuura bweek bi Naşibañi awulanaj akëşan bado balun bado kañehandëran babot bañalan. ¹⁵ Nawulan n̄beeb Naşibañi bnuura pa uñen uñëp uñup wi añenun.

10

Pawulu atem bankñupun buñaan ti ulemp wi nul

¹⁻² Nji Pawulu i bajakun aji dji kawo na-booy woli dwo ti kadunan kaşë kañiini na mñtëñ woli dlowan apiitan, dkooñan ti katim ki *Krittũ anjoobun bkow abot awo bnuura : nawutan kadolën ndo mñoonk na mñtëñ wal wi nji kalun kakak du an jibi nşalun pdo ba na bañaan balon banşalun aji n̄ji nñaş iko yi n̄leef n̄i n̄ja nñalun, ijaan iñonun. ³ Na manjoonan n̄wo bañaan bajën aşë wo n̄jñi ngutan ji bañaan bajën. ⁴ Inaanan yi n̄jaan ngutanaan iinwo yi bañaan bajën ; ngutan na mn̄hina manwoonun du Naşibañi, man-hiniñ pwat n̄niw n̄ankëmun. Nji n̄tok nşal n̄janjaan n̄neeman ñaan, ⁵ uko undoli un-nañiñ aji uneeenan pme Naşibañi, n̄ji n̄mob

nşal bti kado n̄ja n̄jado kañaş Krittũ. ⁶ Ti wal wi nakbiñ kañaş Krittũ na n̄haaşan bti, n̄bi kanañ nañ kaliñt pa pkob ñaan anwoon aañi taşa.

⁷ Nahaabëşan kēş naten iko bnuura! Woli ñaan afiyaar na manjoonan kē awo i *Krittũ, ameen kē un kak n̄wo biki Krittũ ji ul. ⁸ Ajugun awulun un mn̄hina manwoonj mi pdolan naya kadun awo maanwo mi pdolan natoka. Dnahna mn̄hina mën̄tş, mënkkowara ma. ⁹ Mën̄jal kawo wo ji dbëgan ti ikaarta yi mpiitanaj. ¹⁰ Bañaan balon baji bañup kaji uko wi n̄ji Pawulu njaan kañup ti ikaarta yi njaan kapiit ujoonj akuñ atam pñaş, nşale wo ti kadun ki bañaan dji kawo ñaan nañaat nawaan uforta anwoon aando hil bñup. ¹¹ Ñaan anşalun hañ ameen kē uko wi n̄woon wi n̄lowanaj apiitan ikaarta, wi wi n̄klun kawo ti udo wi nun wal wi n̄klun kawo ti ptoofan.

¹² Na manjoonan, n̄jñklun kañoom plinjir na ptenar na banşalun aji bawo bañaan baweeb. Bawaañ nşal ti bakenun n̄leef n̄i baka na kaniibi kanwoon ki baka. ¹³ Kē un nşë wo n̄jñkhompna uko wi Naşibañi awoon aañu'un pdo, n̄jin ti uko wi añu'un un pdo, unñun kē n̄bi aban te du an. ¹⁴ Woli n̄jñbi lah adoo ban du an, n̄jñka na phomp ti uko wi nan. Kē nşë wo bateek bambiñ du an añjan *Uñup Ulil Unuura wi *Krittũ. ¹⁵ Hënk, woli n̄homp ti uko wi nan, n̄jñkhomp kaji n̄do ulemp wi balon badolun ; n̄baa ñëp ñëp ahañ kē pñiyaar pi nan pado kadëm dëm p̄ya nşë n̄hil pdo ulemp unkdooñ kayaha ya kadun ti ptoofan, kaşë kaliñaa ti uko wi Naşibañi añu'un un pdo. ¹⁶ Wal mën̄tş, n̄hinan kañup Uñup Ulil Unuura du n̄taak n̄anwoon du kafet ki wi nan, kē di p̄ya du dko di bañaan balon badoon abi lemp kawutna kahompna ulemp wi badolun. ¹⁷ Kē uşë piitana ti *Ulibra wi Naşibañi aji : « *Woli ñaan alon añal kahomp, adoon kahompna iko yi Ajugun adolun* »* ¹⁸ Na manjoonan, mën̄tş ñaan ankđëmanun uleeful ajaan awinana bnuura ti kadun ki Ajugun ; anjaan awinana bnuura awoon i Ajugun ti uleeful adëmanun.

11

Pawulu na banjakun aji bawo banjañan

¹ Ni nji n̄jali nawutën ndo n̄yila n̄tiinku! Aa, namiiraan! ² Dkujan bkujar banwoonun du Naşibañi : djokaran ñiññ aloolan pa bniim, kadolna an nanañ ti kadun ki *Krittũ ji ñaat najññ anwoon aando bi me ñiññ. ³ Dti mñtit mi nan manñtoka, ma-neenan pñaş Krittũ na n̄haaşan bti jibi up-ula uguurunj Ewa na mñtit mi wa. ⁴ Na manjoonan woli alon abi añupan uko wi Yetu alon ampañun na i n̄ñupanañ, naji nadi wa. Woli alon añiñiyaan uhaaş ulon umpati na

wi nayeenukuj naji nadi uko mēnt. Woli alonj abi aṭup *Uṭup Ulil Unuura umpaṭi na wi nṭupanaj, naji nabi dinan dinan. ⁵ Kē nṣē fiyaar kē mēmpoṭēt nin apel banjakuṅ haṅ aji bawo *banjañan bawek maakan. ⁶ Ulome mēnhil bṭup bnuura, aṣē me uko wi nji kaṭiiniyaanuj; nḍiimanan uko mēnt bnuura ṭi iko bṭi yi nḱdoluj.

⁷ Wi nṭupanaj *Uṭup Ulil Unuura mēnhepar nin baluk, awalan bkow naan nahilna nadeeṅana. Ddo wal mēnt pekadu i? ⁸ Uwo wo ji dyeenk bka bi kntuk kloṅ ki banfiyaaruj, kē bawo baluk bi naan, ahilna alempanan. ⁹ Kē wi nwoon ṭi an, awo ṭi kanuma, mēnwo ṭi iñen yi nin ñaan, ṭiki bayiṭun ṭi *Krittū banwoonuj Matedoniya bawulēn uko wi nnumiij bṭi. Aa, ddoonaaan awo mēnwo ṭi iñen yi nan, akak aluj kadoonaanaara kado haṅ. ¹⁰ Dmehna ṭi manjoonan mi Krittū manwoon ṭi nji kē mēnkḍinan nin alonj du nṭaak nḱ Akayi bṭi aneanaan pdo haṅ. Pdo haṅ pawoon mḱlilan mi naan. ¹¹ We ukaṅ kē nji kado haṅ ba? Naṣal kē mēnḱalan ṅal i? Naṣibaṭi ame kē dḱalan.

¹² Kē uko wi ndoluj, dḱak aluj kado wa, kawutna kaṭen bankhompuj aji baliṅ liṅ na un uko uṭup. ¹³ Bañaan mēnṭan baanwo nin *banjañan na manjoonan, bawo balemp baguuru, banjaṅ badaar kaji bawo banjañan biki *Krittū. ¹⁴ Kē uko waṅ uṣē wo uunñonḱarēni : *Fatana ṭi uleeful aji adaar kaji awo uwanjut wi bjeehi. ¹⁵ Uunñonḱarēn keeri baṭaṣarul badaar kaji bawo balempar bgah. Kē baṣē luṅ kayeenk baluk bi ulemp wi baka.

Mhajaṅ mi Pawulu ṭi pwo nanjañan

¹⁶ Dḱak aṭupan : nin ñaan awutan kadolēn ji nayila, kē nṣē ṅal nadinanaan ndo nyila nhilna nhomp ntiinku. ¹⁷ Uko wi nji kabiiṅ pṭup mēnkṭup ṭup wa jibi Ajugun aṅaluj, dṭup wa na nyila wi ukakuj wi pdo kahomp. ¹⁸ Wi batum bakhompunj ji bañaan bajēn, nji kak ddo kahomp. ¹⁹ An nanjakuṅ aji naka uṣal, naji natar ṭi pmiir bañaan banwoon bayila! ²⁰ Naji nadinan badolan bajuuk ṭi ulemp, kadeenkna an, kateh bka bi nan bṭi, kabeehan, kadoo koban ṭi kaara! ²¹ Dkowa pṭup uko wi : ṅbiiṣnaa maakan, wi ṅwoon ṅēndo haṅ.

Kakṣa, dko di baloṅ bañoomuj kahomp – dṭiini ji nayila – nji kak dñoom kahomp da. ²² Jēm bawo bahebērē i? Nji kak. Jēm bawo biki *Itrayel i? Nji kak. Jēm bawo biki pntaali pi *Abraham i? Nji kak. ²³ Jēm bawo balempar *Krittū i? Dṭup ji nayila, nji dwo nalempar Krittū apel baka : ṭi ulemp utam, ṭi pya ukalabuṣ, ṭi kakob, ṭi pwo ṭi mntum mi pkeṭ nyaas ṅtum. ²⁴ Nyaas kañeen

bayuday bakobēn kakob kandēmnun, ba-fudēn itintēl nyaas iñeen ṅwajaṅ na kañeen kalonj ²⁵ baromeṅ bakobēn na panduk nyaas ṅwajaṅ, byaas bloṅ kē batapēn mḱlaak, kē njiir nyaas ṅwajaṅ na ulantu, byaas bloṅ dduka utejan na unuup upēd du meel. ²⁶ Dyaanṭ maakan apoṣ poṣ nyaas ṅtum, amuur idēk, ayit na balat, ayit na bayiṭ naan bayuday banjaluj pdolēn buṭaan, ayit na banwoon baanwo bayuday, ayit na iko iyibanaan du ṅbeeka, du *pndiij, du bdēk, ayit na banjaṅ badaar kaji bawo bayiṭ naan ṭi Krittū. ²⁷ Ddo ṅlemp ṅtam, awo ṭi unoor, awaṅ bḱoy nyaas ṅtum, ubon kē ude'ēn, udaan uṭijēn, aṭo ṅnuur ṅtum awo mēndee, ujonṭ kē uneejēn kē nwo byiṣu. ²⁸ Uko wi nwoon mēndo bi ṭiiniyaan uwo kē dji kabi ṭu uṣal ṅnuur bṭi ṭi kntuk ki banfiyaaruj bṭi. ²⁹ Woli ñaan abiiṣnaa, nji kak dji kabiiṣna ; woli ñaan apēn ṭi bgah, dji kajooṭan maakan.

³⁰ Woli dwo i phomp keeri, kado kahompna pbiṣna pi naan. ³¹ Naṣibaṭi, Aṣin Yetu Ajugun i bajaṅ badēman te mḱto ame kē mēnṭilani. ³² Wi mbiij awo du ubeeka wi Damat, namali i Aretat naṣih ado kē bakyen ubeeka kamobnēn, ³³ kē baṣē ṭu'ēn ṭi pkaar pweek, aṭēpanaan ṭi bhēr bloṅ banwoon ṭi uniw, adolēn kē nwala uniw unfooyuj ubeeka.

12

Uko wi Naṣibaṭi adiimanuj Pawulu

¹ Dwo kado kahomp i? Na manjoonan pawaṅ udooni. Kē nṣē bubara kaṭiiniyaan iko yi Ajugun adiimanaanuj na iko yi adolunuj kē mmee. ² Dme ñaan alonj i *Krittū, udo hēnkuj ṅṣubal iñeen na ṅbaakēr, adeeṅana te du baṭi. Mēmme me adeeṅana deeṅana na manjoonan kēme akaka mḱwin, Naṣibaṭi ṭañ ameeṅ. Ñaan mēnt adeeṅana te du baṭi duuṭ. ³⁻⁴ Aa, dme kē ñaan mēnt adeeṅana du baṭi. Mēmme me adeeṅana deeṅana na manjoonan kēme akaka mḱwin, Naṣibaṭi ṭañ ameeṅ. Kē atiink ṅṭup ṅi nin alonj awoon aanhil pṭup, kē Naṣibaṭi aankak adinan nin ñaan alonj akakalēṣ ṅa. ⁵ Dhinan kahomp ṭi uko wi ñaan aṭēnt un, aṣē wo mēnhil kahomp ṭi uko wi naan, uko wi nhiluj pdo ṭañ uwo pdo kahompna iko inkdiimanuj pbiṣna pi naan. ⁶ Woli dḱal lah phomp, mēnkwo ñaan nawaṅ uṣal, kaṭup ṭup manjoonan. Kē nṣē pok phomp kaṭi ñaan alonj aṭu'ēn du dko dampeluj uko wi awinuj ṭi nji kēme wi atiinkunuj kē nṭupi.

⁷ Naṣibaṭi adiimanaan iko inṭēpuṅ uṭup. Kē aṣē ṭu'ēn uko ulonj ṭi uleef unknooranaanuj, uwanjut ulonj wi *Fatana unkkobnuj, nwutna kado kadeeṅ iganaj. ⁸ Dñehan Ajugun nyaas ṅwajaṅ ajaka alowanaan wa, ⁹ kē aji na nji : « Bnuura bi njaṅ kawulu baji

bakëş ; mnhina mi naan manji manwinana wal wi ibiişniin. Ukaañ kē nji kaṭēp tēp kahompna pbiışna pi naan, mnhina mi *Krittu manhilna manwo ṭi nji ŋnuur bti. »¹⁰ Uko waŋ ukaañ kē nji kalilan wal wi pṭaş Krittu pajaan pado mbiişna, kē bakkarēn, kē nwo ṭi unoor, ṭi mnhaj, ahaajala. Na manjoonan, wal wi mbiişniin wi wi njaan kawo na mnhina.

Phaajala pi Pawulu ṭi uko wi baŋaaj biki Korint

¹¹ Dṭiini ji ŋaaj awoon nayila, kē an nakaan. An nadoon awo lah kaṭup ŋaaj i nwoon ṭiki mēmpoṭēt nin apel biki najakuñ aji bawo banjañan baweeḱ, te mēndo wo wo nin uko ulon. ¹² Wi mbiin awo ṭi ptoofan, ddiiman na kamiir kaweeḱ kē dwo *nan-jañan na manjoonan ṭi iko yi njaan kado, ṭi mlagre na iko iŋoñarēnaan. ¹³ We wi ndolon du banfiyaaruñ bandukiin kē mēndo wa du an? Uko uloolan wi nwoon mēndoo, uwo kē mēndinan awo ṭi iŋen yi nan! Namiiraan uko mēnt.

¹⁴ Kē nşaan abomandēr pbi du an uyaaş uwajantēn aşē wo mēnkḱinan nin kawo ṭi iŋen yi nan. Nhaaş ŋi nan ŋi ŋi nji numiin, mēnt itaka yi nan ya. Mēnt bapoṭ bajaan bawo i kala itaka kahankar bajug baka, bajug baka bakaan na pla itaka kahankar bapoṭ. ¹⁵ Kē nji nşē luñ kalilan ṭi pwul bka bi naan bti kadoo kawul uleef naan nabuurna. Woli dñalan hañ, hum di di nahilun kapokēn ba? ¹⁶ Name bnuura kē mēnwo pkuñ pa an. Kē balon başē luñ kaṭiini kaji dtit maakan, aguuran. ¹⁷ Dbi tēpna ṭi alon ṭi biki nyilun du an aguuran i? ¹⁸ Dkooṭ *Tit abi du an, ado kē agakandēr na ayiṭ nja ṭi *Krittu i nameen. Tit abi guaraaran i? Nin! Nji na a, ŋwo na uşal uloolan ado uko unwoon uloolan.

¹⁹ Om naşal undiimaan aji ŋwo wo ṭi pyeñan ŋleefun ṭi kadunan undiimaan i? Ṭi kadun ki Naşibaṭi ki ki nḱiiniin, jibi *Krittu anjalun. An biki njalun maakan ŋdo uko mēnt bti nahilna naya kadun. ²⁰ Uko wi nji kaṭiin uwoon pbi kaṭēnk naanwo jibi njalun. Uko wi nji kaṭiin uwoon woli dbi aban du an, kaṭēnk naanwo jibi nwoon mēñali nabot naṭēnkēn nwo jibi nawoon naanñali. Mēñjal pñom, bkujar, udeeb, na kantenuñ, na bkarad na bkuutar, na phomp na parēfa iwo ṭi ptoofan. ²¹ Dṭi woli dluñ abi du an, Naşibaṭi i naan adolēn kakowari'an, nṭēga ṭi uko wi baṭum bahumuñ ṭi pekadu ji ṭfa awo baampēn ṭi iko iṭop, ṭi pjuban pi piint na iko ilon iwuṭaan.

13

Pṭaṇ pbaaŋsaani

¹ Uyaaş uwajantēn wii wi, wi nji kalun kabi du an. *Ulibra wi Naşibaṭi uji : « Uhok

undoli bawo kawayēş wa ṭi kadun ki bamaar batēb kēme bampeluñ batēb. »² Ddo bi ṭupan uyaaş utēbanṭēn wi mbiin du an, kē hēnkuñ wi nwoon mēndo wo na an, dkak aṭup bambiin awo ṭi pekadu na bandukiin bti : woli dluñ abi pwinan, mēnkali nin ŋaaj. ³ Nañal kame me *Krittu aji tēpna ṭi mntum naan kaṭiini i? Name. Aambiişna ṭi kadunan, aşē ji diiman mnhina mi nul ṭi ptoof pi nan. ⁴ Na manjoonan, wi abiiñ apañana ṭi krut, abiişnaa ; kē mnhina mi Naşibaṭi manşē wula hēnkuñ ubida. Un kak, ŋbiişna na a, aşē luñ kaka ubida na a ṭi mnhina mi Naşibaṭi akwuluñ un ŋhilna ŋdolan naya kadun.

⁵ Natenan ŋleefan nameena me nafiyaar *Krittu, naşalaan bnuura iko yi nakdolon. Naanyikrēn kē Yetu Krittu awo ṭi an i? Kēme nawin kē naanfiyaari? ⁶ Kē nşē haṭ aji nayikrēn kē ŋdiiman kē ŋfiyaari. ⁷ Nwo ṭi pñehan Naşibaṭi nawut kado nin uko ulon uwuṭaan. Nēñjal kadiiman kē ulemp wi nun ṭi ptoofan uwo unuura. Nin! Uko wi ŋjalun uwo nado bnuura, woli naondo fiyaar kē ulemp wi nun unnuura. ⁸ Nēñhan kalaṭ manjoonan, uko wi ŋhiniin pdo ṭaŋi uwo pṭaş ma. ⁹ Woli pbiışna pi nun pakaan kē naka mnhina, ŋji ŋlilan ṭi uko mēnt. Uko wi njaan ŋñehan Naşibaṭi uwo nawo baŋaaj banjintun ṭi kēş ki nul. ¹⁰ Uko unkaañ kē mpiitan iko yi mpiitanan bti wi nlowanan wii wi : dñal woli dluñ abi du an kawut kajooṭ na an ṭi mnhina mi Ajugun awulun manwoon mi pdolan naya kadun awo maanwo mi pdo katokna.

¹¹ An bayiṭ naan, hēnkuñ nawoon ṭi mnlilan! Nadoon kala pwo baŋaaj bajint ṭi kēş ki Naşibaṭi, naboofaran, natiinkaran, nawoon ṭi mnjeeh, hēnk di di Naşibaṭi anjaan awul unjal na mnjeeh akwoon na an.

¹² Nawulandēn mboş, naboofar bboofar banyimanun. Baŋaaj biki Naşibaṭi bti banwoon ṭi bawulan mboş.

¹³ Dñehan Ajugun Yetu *Krittu awulan bnuura an bti, Naşibaṭi adiimaan unjal wi nul, *Uhaaş wi nul uşē udo nakak baloolan!

Uṭup wi Pawulu apiitun banfiyaarun banfētun du utaak wi Galatiya

Uṭup ujuni

Kakaarta ki kawo ki Pawulu apiitun banfiyaarun biki Galatiya. Abi ya da nyaas ntɛb kaṭup baka Uṭup Ulil Unuura kɛ Bayuday na banwoon baanwo Bayuday baji batiinka kakak kafiyar Yetu Krittu. Uko wi Pawulu ajukanun baka uwoon kɛ pfiyaar Yetu pahinan kado Naṣibaṭi aji bawo batool ṭi kadunul. Wi bayaar adoo jon kɛ Bayuday balon bašɛ ya du Galatiya aji bantohi biki banfiyaarun biki Yerutalem badook baka. Batok uko wi Pawulu ajukanun bti aji aanwo nanjaan na manjoonan, kɛ uko wi akjukanun uunwo manjoonan. Baji na baka kɛ jibi banwoon baanwo Bayuday bafiyaarun Yetu bawo kado kak uko wi bgah bi Moyit bajakun. Kɛ uko wi baṭujanun maakan uwo pwala katɛmp. Baji pwala katɛmp pahinanun kado Naṣibaṭi aji bawo batool ṭi kɛš ki nul.

Biki Galatiya bakak ado haɗ, kɛ Pawulu amee. Adeebaṭ maakan wal mɛnt ṭiki mɛnt ptaš bgah bi Moyit pakdoon űaan awo natool ṭi kɛš ki Naṣibaṭi. Uko mɛnt ukaar kɛ Pawulu apiit biki Galatiya kadiiman baka kɛ Naṣibaṭi aanji haɗ. Pwala katɛmp pi bajakun pawo kɛ ušal wi űaan uwo kawo ujint piš. Aṭup baka aji Naṣibaṭi ado Abraham kɛ awo natool ṭi kadunul ji abi do kawala katɛmp. Pfiyaar tañ pajaan pado űaan awo natool ṭi kɛš ki Naṣibaṭi, kɛ pul pakaan ahil kado űaan aka ubida unliɗun Naṣibaṭi.

Hɛnk di ifah yi ulibra wi iwoon:

1. Pawulu awo nanjaan na manjoonan, uko wi akjukanun kak ujoonani (1.1-10)
2. Naṣibaṭi adatuɗ Pawulu pa awo nanjaan (1.11-24)
3. We wi Uṭup Ulil Unuura ujakuɗ na manjoonan (2.1-21)
4. Pfiyaar tañ pahilanun kado űaan abuur (3.1-4.31)
5. Nawulɛn nɗalad, nɗut Uhaas wi Naṣibaṭi uṭɛlɛš nja ubida (5.1-6.10)
6. Pwul mboš pbaaűsaani (6.11-18)

Pwul mboš

¹ Nji Pawulu *nanjaan i Yetu kapiitanan. Mɛnt baűaan badu'ɛnuɗ pa nwo nanjaan. Kɛ pwo nanjaan pi naan paantɛpɛn tɛpɛn ṭi űaan alon. Ṭi Yetu Krittu na Naṣibaṭi Ašin annaűanulun ṭi pket i i nwoonun nanjaan. ² Nji na bayitun ṭi Krittu bti banwoon na nji nɗul banfiyaarun Yetu biki Galatiya bti

mboš. ³ Dñehan Naṣibaṭi Ašin nja na Yetu Krittu Ajugun ayuuj an bnuura na mnjeeh.

⁴ Jibi Naṣibaṭi Ašin nja aűaluɗ, Krittu awul ubida wi nul kapɛnanaan ipekadu yi nja űhilna űbuur ṭi umundu wi nṭa wi, unṭumun mnɗot. ⁵ Naṣibaṭi i i nwoon kadɛman te mnṭo. Uwo haɗ.

Ukaha Uṭup Ulil Unuura uloolan tañ

⁶ Dñonar jibi natarun ṭi pkokan Naṣibaṭi kafɛt. Aṭɛpna ṭi bnuura bi Krittu adu an, kɛ našɛ wo ṭi ptaš uṭup umpaṭi wi bajakanan aji uwo Uṭup Ulil Unuura. ⁷ Na manjoonan, uunka nin Uṭup Ulil Unuura ulon umpaṭi. Kɛ baűaan balon bašɛ wo ṭi atokan nšal, abot aűal pṭɛlɛš Uṭup Ulil Unuura wi Krittu. ⁸ Kɛ woli un ṭi nɛlefun lah, kɛme uwanjuṭ ulon umpɛnnun baṭi, űbiin aṭupan uṭup umpaṭi na wi njukanun, Naṣibaṭi kafɛpun. ⁹ Nbi ṭupan kɛ nkak akakalɛš nṭa : woli alon aṭupan uṭup umpaṭun na wi nadoon abi yeenk, Naṣibaṭi kafɛpa.

¹⁰ Hɛnkun našal aji hum ba? Dla la pdɛm ṭi baűaan oo kɛme ṭi Naṣibaṭi? Dla la pűalana ṭi baűaan i? Woli dla la lah pűalana ṭi baűaan te hɛnkun, mɛnkwo nalempar Krittu.

Krittu aduun Pawulu pa awo nanjaan

¹¹ Dɗal name, an bayit naan, kɛ Uṭup Ulil Unuura wi nji kaṭupun uumpɛnna ṭi ušal wi űaan. ¹² Nin mɛnt űaan awulun wa kɛme ajukanaanun wa, Yetu Krittu ul ṭi uleeful adiimanaanun wa. ¹³ Natiink bti jibi nwoon ṭfa wi nhumun mɛban bgah bi bayuday. Name jibi ntamanun maakan ṭi phajan banfiyaarun Yetu, banwoon pntaali pi Naṣibaṭi. Dla pgar baka. ¹⁴ Dbi pel biki kawuun naan batum ṭi ptaš bgah bi bayuday, abot amɛban udolade wi bateem naan maakan apel baka. ¹⁵⁻¹⁶ Kɛ Naṣibaṭi, ṭi bnuura bi nul, ašɛ datɛn apaṭɛš ji mbi ndo kabuka, adu'ɛn aji nwo nalempar. Kɛ wi ululun, adiimanaan Abukul pa ndola amɛɛtana ṭi banwoon baanwo bayuday. Wal mɛnt, mɛnwinar na nin űaan alon. ¹⁷ Mɛndoo ya ya Yerutalem du banwo'ɛnuɗ banjaan uteek, ašɛ baa tɛp tɛp aya ṭi dko mɛnt uṭaak wi Arabiata. Dul di mpɛnnun akak ubeeka wi Damat.

¹⁸ Wi nšubal nɗawant nṭaṭɛpun wi wi mbaan aya Yerutalem ameer na Piyeer, aṭo na a nnuur iűeen na kaűeen. ¹⁹ Ṭi banjaan, ul tañ i i nji nwinan, mɛnwin bandukiin. Dbot awin Yakob aṭa Ajugun. ²⁰ Naṣibaṭi ame kɛ mɛnkɗilan wi nji kapiitanan uko wi. ²¹ Wi mpɛnnun Yerutalem ašɛ ya nɗban nɗi Firi na Filitiya. ²² Kɛ banfiyaarun Krittu biki uṭaak wi Yuda bašɛ wo baambaan kawinarɛn. ²³ Batiinka tiink tañ kɛ baktup aji : « űaan ambiin ahajan un ṭfa akak hɛnkun ajukan bgah bi abiin ado na ptok. » ²⁴ Kɛ bašɛ wo ṭi pdɛman Naṣibaṭi ṭi uko wi naan.

2

Pawulu ayit du Yerutalem na banjaan bandukiin

¹ Wi nşubal iñeen na nbaakër njaţepun, kè nşè kak Yerutalem, agakandèr na Barnabat, kè ntiţ Tit. ² Dya bayaaş mènţ ţiki Naşibaţi ayuujèn kè dwo i pya da. Dyita ţań na bawee kantiinkaniin biki banfiyaaruń, aşè yuuj baka Uţup Ulil Unuura wi nji kajanun banwoon baanwo bayuday, ţiki mènţal ulemp wi naan unţepun na unkm-biin uwaan udooni. ³ Kè baando ţu Tit i ngakandèraanuń pwala katèmp ul anwoon nagrek*, ⁴ te udo ka bańaan balon ban-daaruń aji bafiyaari banjaan bamena kaneej ţi un nfiyaaruń kańal pwalan bańaan katèmp. Bańaan bakan mènţan babop aneej ţi un pa pten mnjeeh mi njeenknuń ţi Yetu Kritturu kaşè kakakanun du pjuuk pi bgah bi Moyit. ⁵ Nñdinan nin uyaaş uloolan uko wi baktupun, kahilna kamèban pa an manjoonan, manwoon Uţup Ulil Unuura.

⁶ Kè ţi uko wi bawee kantiinkaniin – uko wi babin awo uunjakèn nin uko ulon ţiki Naşibaţi aani paţşèr – bańaan bamteţaniin mènţan baanhoan nin uko ulon ţi pjukan pi naan. ⁷ Bado ţep ţep awin kè Naşibaţi aţu'èn ţi ulemp wi pjukan Uţup Ulil Unuura banwoon baanwo bayuday[†] jibi aţuun Piyeer ţi ulemp wi pjukan wa bayuday[‡]. ⁸ Naşibaţi andolon Piyeer kè awo nanjaan i bayuday adolon kak kè nwo nanjaan i banwoon baanwo bayuday. ⁹ Kè Yakob, Piyeer[§] na Yowan bantiinkaniin maakan ţi banfiyaaruń başè yikrèn kè Naşibaţi awulun mnhina mi pdo ulemp mènţ ; ukaan kè bawulèn iñen nji na Barnabat ayuuj kè baţok na un : un, nya du banwoon baanwo bayuday, bukal du bayuday. ¹⁰ Baţu'un ţań pleş bajuuk, kè nji kado wa na mnilan.

Pawulu alaţ Piyeer du Antiyoka

¹¹ Kè wal wi Piyeer* abiin Antiyoka, dlaţa ţi kadun ki bańaan bti, ţiki aanfanj. ¹² Uko wi adoli wii wi : ji bańaan balon biki Yakob ayilun babi bado kaban, aji bi kade na bayitun banwoon baanwo bayuday, kè wi bayili mènţ başaan aban, kè aşè low banwoon baanwo bayuday abot aţaan pde na baka. Aţi wal mènţ bayuday banjakun aji banfiyaaruń bawo i kawala katèmp. ¹³ Bayuday bankakun afiyaar baţaş Piyeer ţi kamena ki nul kè Barnabat ţi uleeful adoo wut kè banejana ţi kamena mènţ.

¹⁴ Wi nwinun kè baankpoş ataaj na manjoonan manwoon Uţup Ulil Unuura, dji na

Piyeer ţi kadun ki bańaan bti : « Iwi inwoon nayuday i kabuka, ikdoon ji banwoon baanwo bayuday. Iinţaş bgah bi bayuday. Kè hum di di inalan pwuuk banwoon baanwo bayuday bakak bado kado ji bayuday?

¹⁵ Un nwo bayuday biki kabuka, nñnwo ji bańaan bandukiin biki bajaan baji bado buţaan. ¹⁶ Kè nşè me kè ñaan awoona ţań natool ţi kèş ki Naşibaţi ţi pfiyaar pi nul ţi Yetu Kritturu, mènţ ţi ptaş bgah bi *Moyit pa. Ukaan kè un nfiyaar Yetu kahilna kawo batool ţi kadun ki Naşibaţi. Mènţ ţi ptaş bgah bi Moyit di nhlilun kawo han, ènhèn, nin alon aankwo natool ţi kèş ki Naşibaţi ţi ptaş bgah. ¹⁷ Kè woli nla pţepna ţi Yetu kawoona batool ţi kadun ki Naşibaţi, nwo wo ji biki bajaan baji bawo bado buţaan. Uko wan ayuuj kè Kritturu aţu'un ţi pdo pekadu i? Nin, mènţ hènka da. ¹⁸ Woli dkaţ ţi bgah bi mbiin aduk, ddiiman wal mènţ kè djuban ţi ba. ¹⁹ Ţi uko wi bgah bi Moyit, dkeţi, pkeţ pampènnun ţi bgah bi Moyit ţi uleef wi ba, pa nhilna nwo pa Naşibaţi. Dpańana na Kritturu, ²⁰ kè hènka mènţ nji dwoon, Kritturu awoon ţi nji. Mnwo mi naan ji ñaan najèn manwo ţi pfiyaar Abuk Naşibaţi anjalnun adoo wul uleeful pa nji. ²¹ Hènka, dpok pfeł bnuura bi nyeenknuń du Naşibaţi, hènka di uwoon, woli ptaş bgah pakţuun lah ñaan awo natool ţi kèş ki Naşibaţi, pkeţ pi Kritturu pakeer kawoan udooni.

3

Ptaş bgah kème pfiyaar Yetu Kritturu

¹ Mbeeh! An bańaan biki Galatiya nanwaan nşal, in abaan aguuran ba? An biki bayuujun pkeţ pi Yetu Kritturu ţi krut bnuura. ² Uko uloolan ţań wi wi nji kaheparanan. Nayeekna Uhaaş wi Naşibaţi ţi ptaş bgah bi Moyit oo kème ţi pfiyaar uţup wi natiinkun? ³ Hum di di nahilanun kawo bapèn hènka? An nanjunun na mnhina mi Uhaaş wi Naşibaţi, kaşè kabi kabańaşaan ţi udo wi uleefan. ⁴ Iko yi nawinun bti ibi diiş diiş i? Mènfiyaar aji idiis. ⁵ Woli Naşibaţi awulan Uhaaş wi nul, abot ado mlagre ţi ptoofan, aji do do iko yan bti ţiki naţaş bgah kème nafiyaar uţup wi natiinkun?

⁶ Natanan ţi Abraham di, awoona *ţfa natool* ţi kèş ki Naşibaţi, wi *afiyaarulu*[¶]. ⁷ Nameen uko wi keeri : banfiyaaruń bawoon babuk Abraham. ⁸ Udobi piitana piitana *ţfa* ţi Uli-bra wi Naşibaţi, aji : pfiyaar pi banwoon baanwo bayuday pakkaan Naşibaţi aţu baka bawo batool ţi kèş ki nul. Hènka di di Naşibaţi

* 2:3 Aanwala katèmp wi awoon napoţ. Pwala katèmp pajaan payuuj kè ñaan awo nayuday. † 2:7 Ţi ugrek bapit aji : Banwoon baanwala katèmp. ‡ 2:7 Ţi ugrek bapit aji banwaliin katèmp. § 2:9 Piyeer dawoon Kefat ţi uaramayik, uwoon plaak. * 2:11 Piyeer dawoon Kefat ţi uaramayik, uwoon plaak. † 3:6 Ujuni 15.16. ‡ 3:8 Ujuni 12.3; 18.18; 22.18.

adoon abi tupa tupa Abraham Utup Ulil Unuura wi aji : « *Dfēpna ſi iwi kawulna ntaak bti bnuura bi naan.* »* 9 Hēnk, banfiyaaruŋ bti bayeenk bnuura bi Naſibaſi ji Abraham ſiint anfiyaaruŋ.

¹⁰ Baſaanj bti banſaanj ahaſ bgah bi Moyit baſēpana. Ulibra wi Naſibaſi uji : « *ſāanjan-woonj aanktaſ ſnuur bti uko bti umpiitunj ſi ulibra wi bgah bi Moyit aſēpana.* »* ¹¹ Umeēšana bti kē nin alonj aanktēpna tēpēn ſi bgah kadoo kawo natool ſi kēſ ki Naſibaſi. Ulibra wi Naſibaſi uji : « *ubida wi natool uwoona ſi pfiyaar.* »* ¹² Kē bgah bi Moyit baſē paſ na pfiyaar ; Ulibra wi Naſibaſi kē uſē ji « *ſāanj ankaſunj iko yi bgah bajakuŋ akaana ubida ſi iko mēnt.* »* ¹³ Krittu aluk luk abuuranaan un ſi pſēpa pi bgah, wi akuſiinj pſēpana panwoon ſi kajotna un. Ulibra wi Naſibaſi uji : « *ſāanj ſi puum patananiinj ſi bmul aſēpa.* »* ¹⁴ Yetu Krittu ado haſ banwoonj baanwo bayuday bayeenkna bnuura bi Naſibaſi awuluŋ Abraham, nbot njeenk un bti ſi pfiyaar, Uhaaſ wi ahonjuŋ.

Kahonj ki Naſibaſi na bgah bi Moyit

¹⁵ Baiſiſ naan natanan ſi udolade wi baſaanj. Woli ſāanj ado kahonj ſi kadun ki baſaanj, nin ſāanj alonj nampaſi aanihil kagar kahonj mēnt kēme kahoſan uko ulonj ſi ka. ¹⁶ Kē hēnk di di uwoonj kak pa Abraham, wi Naſibaſi adolulunj kahonj ul na pſini pi nul. Uumpiit aji : « *Na baſaanj biki pſini pi nul* » ji aſiini ſiini uko wi baſaanj baſam, upiit aji : « *na ſāanj anwoonj ſi pſini pi nul,* »* aſiini ſiini uko wi ſāanj aloolan. ſāanj mēntan awoonj Krittu. ¹⁷ Uko wi nji njalunj kaſupan wii wi : Naſibaſi abi hoſ Abraham, kē bgah bambaanj abi bi wi nſubal iſeen week nyaas nbaakēr na iſeen nſajant (430) nſāepunj baanhilan pgar kahonj mēnt, kēme katok uko wi Naſibaſi ajakuŋ. ¹⁸ Woli lah ſi ptaſ bgah di di njeenknuŋ phiiſ, njeſkneenkna pa kak ſi kahonj. Na manjoonan Naſibaſi aſēpna ſi kahonj awul bnuura bi nul Abraham.

Bgah badoona we ba?

¹⁹ Kē hēnkunj, woli uwo haſ, we ukaanj kē bgah bawoo? Ipekadu iſuunj kē Naſibaſi akak aſiſ bgah ayoonkna ſāanj ſi pſini pi Abraham i Naſibaſi adolunj kahonj mēnt. Naſibaſi awul ba nwanjut, kē nſahelan ba aſē do Moyit kē abanan ba baſaanj. ²⁰ ſāanj anwoonj aloolan, aannuma ſāanj alonj abanan uko wi ul aſupunj di. Kē Naſibaſi aſē wo aloolan ſān.

²¹ Kē bgah, balaſ kahonj ki Naſibaſi i? Nin! Woli njeenk lah bgah banhilunj pwul un

ubida wi manjoonan, pwo natool ſi kēſ ki Naſibaſi pawoona keeri ſi ptaſ bgah. ²² Kē Ulibra wi Naſibaſi uſē ji kē baſaanj na iko bti bawo ſi pekado. Hēnk, banfiyaaruŋ ſi Yetu Krittu baſēpna ſi pfiyaar kayeenk uko wi Naſibaſi ahonjuŋ.

²³ Ji pfiyaar Yetu pado kabi, ntuhanaa, awo ſi kayenj ki bgah ayoonkna pfiyaar pi Naſibaſi akyuunjuŋ un. ²⁴ Bgah bayewi'un yewi tfa ayoonkna Krittu pa nſihlana nſwo batool ſi kēſ ki Naſibaſi, wi nſfiyaaruŋ Krittu. ²⁵ Kē wi nſfiyaaruŋ hēnkunj, njeſkak awo ſi kayenj ki bgah.

²⁶ An bti nawo babak Naſibaſi ſi nafiyaar Yetu Krittu. ²⁷ Ēnhēn an bti nankakuŋ baloolan na Krittu ſi batitmu, nakak awo ji a ſi kēſ ki Naſibaſi. ²⁸ Uunkak aka keeri nayuday kēme anwoonj aanwo nayuday, ſāanj i bakjuukntēnuŋ kēme ſāanj najeeh, ſiint kēme ſāaſ. Nawo ſāanj aloolan ſi Krittu. ²⁹ Kē woli nawo i Krittu nawo keeri biki pſini pi Abraham, abot awo ſi bankyeenkunj uko wi Naſibaſi ahonjuŋ Abraham.

4

¹ Uko wi, wi wi njalunj pſupan : nahiiſ aſin woli ahum ſi kpoſ, aanji paſ na i bakjuukntēnuŋ, woli ul adoonj akaka iko bti. ² Baſaanj bajaanj bakuſa, kabot kayenj bka bi nul te unuor wi aſin adatuſ. ³ Hēnk di uwoonj tfa kak pa un, nſwo wo ji bapoſ, kē udolade wi umundu* ukjuukntēnuŋ. ⁴ Kē wal wi Naſibaſi adatuſ ubanuŋ, awalana Abukul ſi kayiſ ki ſāaſ, kē aktaſ *bgah bi Moyit, ⁵ aſihlana abuurana baſaanj biki bgah bajuukntēnuŋ nbot nſihlana nſwo babak Naſibaſi. ⁶ Pa pſuuſ kē nawo babakul, Naſibaſi aſu ſi nſhaaſ nji nun Uhaaſ wi Abukul unjaanj uhuuran kaji « *Abba†, Paap!* » ⁷ Iinwo keeri ſāanj i bakjuukntēnuŋ, iwo abuk katoh ; ukaanj kē iklunj kahiiſ iko yi Naſibaſi ahankunj pa babakul.

Pawulu aſal banfiyaaruŋ biki Galatiya

⁸ Tfa wi nawoonj naamme Naſibaſi, najej iko ilonj ado ya Naſibaſi, kē ikjuukntēnan. Na manjoonan iko mēnt iinwo Naſibaſi. ⁹ Kē hēnkunj wi nameerunj na Naſibaſi, kēme dwo kaji, hēnkunj wi Naſibaſi ameerunj na an, hum di di nahilanunj akak du udolade udah uwaan udooni wi, kakak kak baſaanj biki bakjuukntēnuŋ ji unjon ba? ¹⁰ Naji nadēman nnuur nlonj, kli klonj, nſwal nlonj, nſubal nlonj. ¹¹ Dhaajalaa : ulemp wi nji nlempunj lemp pa an udiſ diiſ i?

* 3:10 Pleſan 27.26. * 3:11 Habakuk 2.4. * 3:12 Bgah 18.5. * 3:13 Pleſan 21.23. * 3:16 Ujuni 12.7.

* 4:3 Udolade wi umundu : Iko bti inktonjuŋ baſaanj; nſtaayi, nſntoj, bgah bi bayuday, na igah ilonj kak inktonjuŋ baſaanj.

† 4:6 Abba : ſi utup uaramayik dawoonj Paap.

‡ 4:12 Pawulu akak awo ji banwoonj baanwo bayuday, kē bagalat banwoonj baanwo bayuday baſē la pwo ji bayuday. Pawulu anjal bakak ji a, ul ankakuŋ awo ji banwoonj bawo bayuday.

¹² An bayiṭ naan dkooṭan kooṭ, nakakan nanaamēn jibi nkakuṅ anaaman[‡]. Naandolēn do nin uko uloṅ unde'ēnuṅ, wi mbiinṅ awo na an. ¹³ Naḷeṣ bnuura, pmaak pakaanṅ kē nṭo ṭfa ajukanan uyaas uteek Uṭup Ulil Unuura. ¹⁴ Pmaak pi naan panooranan maakan, kē naṣē wo naambeehēn, kēme alowēn. Nabaa do ṭēp ṭēp ajeṅēn ji dwo uwanṅ wi Naṣibaṭi kēme ji Yetu Krittū ṭi uleeful. ¹⁵ Mnlilan mi nan mi ṭfa manwo ṭuṅ ba? Dme bnuura, woli nahil ṭfa nalookēṣ kēṣ ki nan kawulēn. ¹⁶ Kē hēnkunṅ, wi nṭupanaṅ manjoonan, dkak naṣoorad inan i?

¹⁷ Bañaanṅ baloṅ bado iko itum pa nakak ṭi baka, kē nṣal nṅ baka naṣē wo nṅwuṭaan, baṣal pgarēn na an, naṣē nabi naduka duka na baka. ¹⁸ Unuura ṅnaan ado iko itum pa bnuura, nṅnuur bti, bē mēntṅ ṭaṅ woli dwo na an. ¹⁹ An biki nṅaluṅ maakan, dhaj pa an uyaas uloṅ kak, ji ṅnaaṭ anwoonṅ ṭi kabuk, te wal wi Krittū akjiṅṅ ṭi an. ²⁰ Namele lah jibi nṅaluṅ pwo na an kahilna kaṭiini na an na pḍiim pannuuriṅ ṭiki mēmmē jibi nṅi kadoonṅ na an.

Uko wi Hagar na Faara

²¹ Naṭupaan, an nanṅaluṅ bgah bi Moyit bado kaṭoṅan, naanṅi natiink uko wi Moyit apiitunṅ! ²² Ulibra wi Naṣibaṭi uji Abraham abi buk bapōṭ batēb biinṅ: aloṅ awo abuk Hagar, ṅnaaṭ i bakjuukṅṅēnuṅ, Kē aloṅ awo abuk Faara, i bawoonṅ baankjuukṅṅēn. ²³ Napōṭ i ṅnaaṭ i bakjuukṅṅēnuṅ abuka ji bañaanṅ bti, kē i ṅnaaṭ najeeh aṣē buka ṭiki Naṣibaṭi ahoṅṅ Abraham aji aluṅ kabuk napōṭ mēntṅ. ²⁴ Uko waṅ uyuuṅ uko wi : baaṭ batēb bukuṅ mēntṅ bayuuṅ ihoṅar itēb yi Naṣibaṭi adoṅ. Hagar ayuuṅ bhoṅar bi pnkuṅ pi Finayi, di Naṣibaṭi awulunṅ Moyit bgah, bhoṅar mēntṅ bajaanṅ babuk bañaanṅ biki bakjuukṅṅēnuṅ. ²⁵ Hagar awoonṅ pnkuṅ pi Finayi, pawoonṅ du utaaṅ wi Arabiya, ul awoonṅ kak Yerutalem di hēnkunṅ, dawoonṅ ṭi pjuuk dul na babuk da bti. ²⁶ Kē bañaanṅ biki Yerutalem di baṭi duuṭ baṣē wo bajeeh, dul dawoonṅ anin un*.

²⁷ Upiit aji :

« *Lilaan, iwi ṅnaaṭ inwoonṅ iinhil pbuk, Huuraan mnlilan mi nu, iwi impaamunṅ unoor wi kabuk.*

Ṭiki babuk ṅnaaṭ i badukunṅ

baluṅ katum kapel biki ṅnaaṭ anwoonṅ na ṅiintṅ. »[†]

²⁸ Kē an bayiṭ naan, nawo ji Itaak bapōṭ bambukiṅ jibi Naṣibaṭi ahoṅṅ Abraham. ²⁹ Ṭfa napōṭ ambukiṅ ji bañaanṅ bti, ajaanṅ arjoonka napōṭ ambukiṅ ṭi mnhina mi Uhaaṣ wi Naṣibaṭi, hēnk di uwohanṅ kak

nṭa di pa un. ³⁰ Kē we wi Ulibra wi Naṣibaṭi ujakuṅ ba? Uji : « *Dookan ṅnaaṭ i bakjuukṅṅēnuṅ na abukul, abuk ṅnaaṭ i bakjuukṅṅēnuṅ aanka kafah ṭi phiiṅ ji abuk ṅnaaṭ najeeh.* » ³¹ Kē hēnk, an bayiṭ naan, nṅēnwo babuk ṅnaaṭ i bakjuukṅṅēnuṅ, nṅo babuk ṅnaaṭ najeeh.

5

Mnjeeh mi banfiyaarunṅ Krittū

¹ Krittū abuuran un ṅhilna nṅo bajeeh na manjoonan. Namēbaan keeri naliinṅ nawutna kakak ṭi pjuuk. ² Natiinkan, nṅi Pawulu dṭup an, woli naṣal aji pdo bawalan an *katēmp pakṭunṅ nawo batool ṭi kēṣ ki Naṣibaṭi, uko wi Krittū akeeri do uwaanṅ udooni ṭi an. ³ Dkak akakalēṣ kaṭupan, ṅnaan anṣaluṅ aji awo i kawala katēmp awo i kaṭaṣ bgah bi Moyit bti. ⁴ An nankṭaṣunṅ bgah bi Moyit alaana pwo batool ṭi kēṣ ki Naṣibaṭi, nawayṣēr na Krittū, nawaanṅ bnuura bi Naṣibaṭi. ⁵ Kē un, uko wi nṅhaṭunṅ, uwo kē nṅwoona batool ṭi kēṣ ki Naṣibaṭi ṭi pfiyaar. Uko waṅ, uwoonṅ uko wi Uhaaṣ wi Naṣibaṭi ukṭēnkunṅ un pyoونk. ⁶ ṅnaan anwoonṅ ṭi Yetu Krittū, mēntṅ pwala katēmp kēme pwo iinkwala katēmp pakaanṅ udooni, uko unkaanṅ udooni uwo pfiyaar pangakanderunṅ na bnjalad.

⁷ Wi najununṅ, naṭi bnuura, kē in abaanṅ anaṭ naṭṅ ṭi bgah aneenanan pṭaṣ manjoonan ba? ⁸ Uko wi baṭupanaṅ kē nadoo naṭ, uunwoona do Naṣibaṭi andu'anar. ⁹ Bañaanṅ baji baji : « *Uko umpooṭ ujaanṅ utaajan pṣon bti.* » ¹⁰ Nṅi dhaṭ ṭi Ajugun aji naankṣal uko uloṅ umpati. Kē ṅnaan anktokuṅ nṅal nṅi nan, udole wo in, Naṣibaṭi awayēṣaara kaji aduknaanaa.

¹¹ Kē nṅi, bayiṭ naan, woli dhum lah kajuukan aji bañaanṅ bti bawo i pwala katēmp, babaa kahajanan we ba? Keṭ pi Krittū ṭi krut paankak adeebaṭan keeri nin ṅnaan aloṅ. ¹² Bañaanṅ banktokananṅ nṅal bayaan keeri bakaṣ nṅleṅ nṅi baka!

Nawutan kaṭaṣ nṅal nṅi nan, nawutan Uhaaṣ wi Naṣibaṭi uṭoṅan

¹³ An bayiṭ naan, Naṣibaṭi adu'an pa nawo bañaanṅ bambuuruṅ, kē mbuur mēntṅ manṣē wo maanwo mi kaṭu'an nado kado uko wi uleef wi nan uṅaluṅ. Nabaa wo kaṭēp ṭēp kaṅalad kawo ṭi bṭēnkar. ¹⁴ Bgah bi Moyit bti baṭonkrēn ṭi uṭup uloolan ṭaṅ: « *nalan atēnṭu jibi inaluṅ uleefu.* »^{*} ¹⁵ Kē naṣale wo ṭi bdumar na bdohar, nalipariin : natokar. ¹⁶ Dṭupan keeri uko wi : nawutan Uhaaṣ wi Naṣibaṭi uṭoṅan nṅbida, naṣē nahil nawo naankdo kaṭaṣ uṅal wi nan unwoonṅ

§ 4:21 Moyit apiitunṅ nṅibra kañeen nṅteek nṅi Ulibra wi Naṣibaṭi, ṭuṅ nṅibra mēntṅ di di bgah bi bayuday bi Naṣibaṭi awulunṅ Moyit bapiitaniṅ, aṭu na iko inṅēpuṅ ṭi bayuday. Uko wi Hagar na Faara uwo ṭi nṅibra mēntṅ ṭi Ulibra ujuni 16, 17 na 21.

* 4:26 Pawulu anaamṅṅēn Faara na Yerutalem di baṭi duuṭ, Bgah 19.18.

† 4:27 Itayi 54.1; Itayi aṭiiniyaan Yerutalem ṭi dko di. * 5:14

uwuṭaan. ¹⁷ Uko wi uleef uṅaluṅ upaṭ na wi Uhaaş wi Naşibaṭi uṅaluṅ. Ké uko wi Uhaaş wi Naşibaṭi upaṭ na wi uleef uṅaluṅ. Iko yi uleef uṅaluṅ na yi Uhaaş wi Naşibaṭi uṅaluṅ iji igut ṭi ṅaaṅ meet, ukaaṅ wé naanhil pdo uko wi naṅaluṅ. ¹⁸ Ké naşale wut ké Uhaaş wi Naşibaṭi ukṭoṅan, bgah bi Moyit baankak ahilanan nin uko uloṅ.

¹⁹ Iko yi uleef ujaan uṅal pdo imeeṭana bnuura, iloṅ ṭi iko mēnt yii yi : ipekadu yi piint, ubida uṭoṅ, pṭuunk ; ²⁰ pdēman ṅntoṅ na pkaalam. Bsoorad, pṅom, bkujar, udeeb uweek, bpulad, ppaṭşēr, pdo baṅaaṅ bandoli baṭo du umbaṅ wi baka. ²¹ Pṅeebar uko wi ṅaaṅ ; ukuj ; kande, udaan, unoh wi piint ; na iko itēnt yuṅ. Dkakalēş jibi ndooṅ abi ṭup an, baṅaaṅ banjaan bado iko mēntan yi baankneej du Pşih pi Naşibaṭi.

²² Ké iko yi Uhaaş wi Naşibaṭi ujaan ubuk yii yi : bṅalad, mnlilan, mṅjeeh, kamiir, pjoob bkow, pṭar ṭi pṭēnk, pwo ṅaaṅ i bakfiyaaruṅ, ²³ pwo ṅaaṅ i pṅaaṅ pajaan paṭi, pṭijan uleef. Bgah baanneenan iko mēnt di!

²⁴ Baṅaaṅ banwoon biki Krittü Yetu bapaṅ iko iwuṭaan yi uleef ujaan uṅal pdo ṭi krut. ²⁵ Jibi Uhaaş wi Naşibaṭi uwuluṅ un ubida, ṅwo kawut wa uṭoṅun. ²⁶ Najoh ṅwut phomp : ṅwut kalaar bṭup, ṅwut kakujar.

6

Nadoon kaṭēnkar

¹ Bayiṭ naan, woli ṅaaṅ aloṅ amobana awo ṭi pjuban, an biki Uhaaş wi Naşibaṭi ukṭoṅuṅ, nakakaana ṭi manjoonan naşé nawut kado btam na a. Andoli ṭi an alipariin kajot ṭi pjuban. ² Andoli adoon kaṭēnk atēntul pkuṅa bdaaj bi nul ; hēnk naṭaş bnuura bgah bi Krittü*. ³ Woli ṅaaṅ anuṅ ké awo uko uloṅ bé aanwo nin uko uloṅ adaar bkowul. ⁴ Andoli adoon kaşalan udo wi nul, woli aṭēnk ṭi wa uko wi mnlilan, alilaan pa bkowul ṭaṅ, aşé wut kado katenar na batēntul, ⁵ ṭiki andoli awo kajej pkuṅ pi nul.

⁶ ṅaaṅ i bakjukanuṅ Uṭup wi Naşibaṭi awo kaṭok bka bi nul bti na anjukanuluṅ. ⁷ Nawutan kaguur ikowan, nin ṅaaṅ aloṅ aanji nohnaana Naşibaṭi ; uko wi ṅaaṅ atepiṅ, wul wi akluṅ kakit. ⁸ ṅaaṅ anktepiṅ iko yi uleeful uṅaluṅ aluṅ kakit pkeṭ, pi iko yi uleeful uṅaluṅ pabukuṅ. Ké ṅaaṅ anşaaṅ atepi iko yi Uhaaş wi Naşibaṭi uṅaluṅ, aluṅ kakit ubida wi mnto wi Uhaaş wi Naşibaṭi ukwuluṅ. ⁹ ṅwut kanoor ṭi pdo bnuura, ṭiki woli ṅēnwat iṅen, ṅluṅ kakit ṭi wal unuura, ṅdeey ṅnuura. ¹⁰ Wi ṅhumuṅ keeri nhinaa, najoh ṅdo kalemp pa bnuura bi bayiṭun banfiyaaruṅ na pa bnuura bi baṅaaṅ bti.

Pjukan pbaaṅşaaṅi

* 6:2 Natenan ṭi Galatiya 5.14.

* 6:16 ṭi ugrek bapiit aji : Itrayel di Naşibaṭi.

¹¹ Natenan ṅpiit ṅweek ṅi ṅji kapiitanan na kaṅen ki naan. ¹² Banṅaluṅ pwinana ṭi baṅaaṅ, bukal banṅaluṅ pṭu'an pwala katēmp, kahilna ṭaṅ kawo baankhaj pa pkeṭ pi Krittü ṭi krut. ¹³ Banjakuṅ aji nawo i kawala *katēmp, bukal ṭi ṅleef ṅi baka, baando ji baṭaş ṭaş bgah bi Moyit, aşé ṅal nawala katēmp bahilna bado kahomp ṭi uko mēnt. ¹⁴ ṅji ṭi uleef naan, mnhina hina kadēman bkow bi naan ṭi nin uko uloṅ umpaṭi na krut ki Yetu Krittü Ajugun. ṭi krut, iko yi umundu ipaṅana pa ṅji ké ṅji nkak apaṅana pa iko yi umundu. ¹⁵ Pwala katēmp kéme pwo iinkwala katēmp paanwo nin uko uloṅ. Uko unwoon, uwo pkak ṅaaṅ nahalu. ¹⁶ Mṅjeeh na mṅaga mi Naşibaṭi mawoon ṭi baṅaaṅ bti bankṭaşuṅ uko wi mbaan aṭup ṭup, banwoon pntaali pi Naşibaṭi*.

¹⁷ Nin ṅaaṅ aloṅ awutan kanooranaan hēnkuṅ. Dwo na iṅen yi mnhaj ṭi uleef naan, ṭi katim ki Yetu.

¹⁸ Bayiṭ naan, dṅehan Naşibaṭi awulan bnuura bi Yetu Krittü Ajugun. Uwo han! Amen!

Uṭup wi Pawulu apiitun banfiyaarun banfētun du utaak wi Efet

Uṭup Ujuni

Ulibra wi uwo kakaarta ki Pawulu apiitun banfiyaarun Krittun biki Efet. Ké ašé wé aampiit wa pa bukal ṭañ ṭiki ṭi ṅlibra ṅteek baanṭu katim ki Efet du ujuni. Uhina kawo ké Pawulu apiit wa banfiyaarun biki ṅbeeka ṅtum ṭi Atiya bahil baji woli baleyiiri bawul bandukiinṅ baleyiir. Apiit kakaarta ki wi awoon ukalabuṣ du Rom. Efet dawoon ubeeka unliinun ṭi ṅbeeka ṅi Rom dašihun bti ṅanwoon ṭi Atiya. Bañaan batum ṭi biki Efet bawo bawaap. Baniwar Artemit unton wi bajaan badēman katoḥ kanuura. Artemit mēnt awo ptu, awo ṅaaṭ. Ṭi katoḥ kanuura mēnt ki ki bajaan baya pdēmana. Bañaan banwoon da bti baji badēman unton mēnt, Bayuday na banfiyaarun Krittun ṭañ bawoon baanṅi badēman wa. Uko wi Pawulu adimanun ṭi kakaarta ki wii wi : Našibaṭi ado ṅja ké ṅme uko ummeniinṅ wi adolon ṭi bnuura bi nul. Uwoon ké ado iko bti inwoon du baṭi duuṭ na ṭi mboṣ iwo ṭi pših pi Yetu Krittun. Akak aṭup aṭi banfiyaarun Krittun bawo katiinkar kawo ṅi banṭaarun. Uunka pdo kaji i awo nayuday ké undu aanwo nayuday. Našoorad baka bukal batēb bti awo aloolan, Fatana a. Bawo keeri kanaakiir kañehan Našibaṭi. Pawulu akak aṭup ṅibi ṅaan awoon kaṭijan aharul, ṅibi bapoṭ bawoon kaṭijan bašin baka na ṅibi bajuuk ṭi ulemp bawoon kaṭijan bankaṅ baka. Aṅi banfiyaarun Krittun bawo kawo ṭi ploolan na a.

Hēnk di ifah yi ulibra wi iwoonṅ:

1. Pwul mboṣ (1.1-2)
2. Krittun awul ṅja bnuura na Uhaaṣ wi Našibaṭi (1.3-3.21)
3. Pka ubida uhalu na Krittun. (4.1-6.20)
4. Pwul mboṣ pbaañšaani (6.21-24)

Pwul mboṣ

¹ Nṅi *Pawulu, i Našibaṭi adolon ké nwo nanjañan i Yetu *Krittun, dwul mboṣ biki ubeeka wi Efet banwoon biki Našibaṭi abot aṅiyaar Yetu Krittun na manjoonan. ² Dñehan Našibaṭi Ašin ṅja na Yetu Krittun Ajugun bawulan bnuura babot bajoobṭēnan ṅhaaṣ.

Bnuura bi ṅkaṅ ṭi Krittun

³ Najoh ṅdēman Našibaṭi Ašin Yetu *Krittun Ajugun, aṭēpna ṭi uhaaṣ wi nul awul ṅja iko bti inuura yi baṭi inkṅṭēkunṅ ṅja ṅdo kaṭaṣa, ṭiki ṅkak amēbandēr na Krittun. ⁴ Ji umundu ubi udo kapašana, Našibaṭi aṭēpna ṭi Krittun adat ṅja ṅhilna ṅwo ṭi kadunul bañaan bajint

piṣ banwoonṅ baanwo na nin buṭaan blon. Aṅal ṅja ukaṅ ké ⁵ aṭēpna ṭi Yetu Krittun ṅi ṅbi ṅdo kabuka ajeṅ ṅja ké ṅwo babukul. Uko waṅ wi wi aṅalun pa ṅja ṭi pjoob bkow pi nul. ⁶ Najoh keeri ṅyeeh mndēm mi nul na bnuura bweek bi aṭēpnun ṭi Krittun i amaganunṅ, awul ṅja.

⁷ Krittun atul tul pñaak pi nul ukaṅ ké ṅbuuri, ké ipekadu yi ṅja ibot apēn. Hēnk, Našibaṭi ayuunṅ pdēm pi bnuura bi nul. ⁸ Awul ṅja ba atuman wi awulun ṅja uṣal unṭuṅa na mntit bti ⁹ mi pme uko wi aṅalun pdo, wi ṅaan awoon aambaṅ kame'aara. Našibaṭi aṅon ṅṅal pdo uko mēnt ṭi Krittun. ¹⁰ Wi wal wi adatunṅ ukbanunṅ uko mēnt udolana : aṅonkrēn iko bti na bañaanṅ bti banwoonṅ du baṭi na mboṣ kaṣé kaṭu Krittun awo naṣih.

¹¹ Nṅak ayeenk ṭi Krittun iko bti yi Našibaṭi ahoṅunṅ. Ul anjaṅ adu iko bti ṅibi anumiinṅ, adatun ṅi ṅdo kabuka, ¹² pa un ṅṅarunṅ ahaṭ ṭi Krittun ṅṭu bado kayeeh mndēm mi nul. ¹³ An kak namēbandēr na Krittun wi natiinkunṅ uṭup wi manjoonan, Uṭup Ulil Unuura unkuuranan. Ké wi nafiyaarunṅ, Našibaṭi awulan Uhaaṣ wi nul wi ahoṅunṅ kadiiman ké nawo biki nul. ¹⁴ Uhaaṣ wi nul uwoon uko ujuni wi iko yi ahoṅunṅ aṅi alunṅ kawulan. Iko mēnt ṅyeenk yi wal wi Našibaṭi akbuuranunṅ ṅja ṭi buṭaan bti. Najoh ṅyeeh mndēm mi nul.

Pawulu añhandēr banfiyaarunṅ

¹⁵ Ukaṅ wi ntiinkunṅ ké bakṭiiniyaan pfiyaar pi nafiyaarunṅ Yetu Ajugun na ṅibi nanjalunṅ bañaanṅ bti banwoonṅ biki Našibaṭi, ¹⁶ ké mbi duka duka ṭi pbeeb Našibaṭi ṭi uko wi nan, kabot kalesan wonṅi dñehana. ¹⁷ Dñehan Našibaṭi i Yetu Krittun Ajugun, Ašin ṅja anwoon aṅun mndēm awulan Uhaaṣ wi nul unṅṭu'anaṅ nawo bañaanṅ banwoonṅ na uṣal unṭuṅa ubot uyuujan Našibaṭi bnuura nahilna name'a. ¹⁸ Dñehan kak Našibaṭi ajeehanan ṅsal nahilna nayikrēn phaṭ pankaṅ ké adu'an, nabot name pdēm pi pyok pi ahoṅunṅ bañaanṅ banwoonṅ biki nul, ¹⁹ nabot nayikrēn pdēm pweek maakan pi mnhina mi adolonṅ ké manklempar ṅja, ṅnfiyaarunṅ Krittun.

²⁰ Mnhina mēnt, adiiiman ma bti ṭi Krittun wi anaṭanulunṅ ṭi pkeṭ abot aṭoorana ṭi kañen kadeenu ki nul du baṭi. ²¹ Adola ké apel bnuura baṣih bti, baweek bti, mnhina bti, na bankšihunṅ bti. Ayeenk katim kampelunṅ itim bti yi bahilanunṅ katiman ṭi umundu wi na unkmbiinṅ. ²² Našibaṭi aṭu iko bti na bañaanṅ bti ṭi ihoṭ yi Krittun uṭeeḥ pa aṣih ya, abot adola ké awo naṣih i banfiyaarunṅ bti ; ²³ bukal bawoonṅ uleeful. Krittun aṭuunṅ mnhina mi nul ṭi baka atuman, ul ajaṅ awul iko bti ṭi umundu ubida kaṭuman.

2

Bnuura bi Naşibaţi

¹ Tfa pjuban pi nan na ipekadu yi nan ibi tu'an k e nawo baŋaaj bankeŋuŋ  i k es ki Naşibaţi. ² Nabi yuuj k e na aş bgah bwu aan bi umundu, a aş Untaayi Uweek wi, unkt onun h enkuŋ baŋaaj bampokun ptiink Naşibaţi. ³ Tfa, nja bti  woha haŋ,  bi ji  do iko bti ka aş unal wi uleef, kado uko bti wi uleef wi nja na uşal wi nja unalun. Ipekadu ibi tu nja k e  wo biki kayeenk kakob ki Naşibaţi ji baŋaaj bti bandukiin.

⁴ K e Naşibaţi a e  naga maakan, k e unal wi akaaj pa nja ubot ad em maakan. ⁵ Wi pjuban pi nja pa uun k e  ket  i k es ki Naşibaţi, unal m ent ukaaj k e awul nja ubida na Krittu. Bnuura bi Naşibaţi ba uun k e nabu-
uri. ⁶  i pwo baloolan na Yetu Krittu, Naşibaţi ana an nja  i pke  na a abot a oran nja du ba i na a. ⁷ Ado haŋ pa pyuuj iwuuŋ bti mnd em mnweek maakan mi bnuura bi akaaj pa nja  i Yetu Krittu. ⁸ Bnuura bi Naşibaţi ba uun k e nabuuri, wi nafiyaaru-
luŋ. Uko m ent uump enna  i an, uwo u en wi Naşibaţi. ⁹ Naando do uko ulon ahilna aka mbuur m ent. Nin alon keeri awutan kad eman bkowul  i uko m ent. ¹⁰ Uko wi  woon h enkuŋ uwo udo wi Naşibaţi  iki  i pwo baloolan na Krittu, Naşibaţi a ak nja  hilna  do iko inuura. Naşibaţi aboman iko m ent ji  bi  do kabuka,  hilna woli  bi buka  do kado ya.

Baŋaaj bti bakak baloolan  i Krittu

¹¹ An nanwoon naanwo bayuday, k e bayuday biki kabuka baji badu'an banwoon baanya kat emp ka e ji bukal bawoon banyaaj kat emp  iki  leef  i baka  afalanaa, naleşan uko wi nawoon tfa. ¹² Wal m ent naamme Krittu, abot awo naanwo biki Itrayel, pntaali pi Naşibaţi, aando bhoŋar na an, k e nabot awo naanwo biki kayeenk kahon ki ahoŋun banwoon biki pntaali pi nul. Naleşan kak k e nabi wo  i umundu awo naanka mnha  abot awo naamme Naşibaţi. ¹³ K e h enkuŋ  i pwo baloolan  i Yetu Krittu, an nanlowun tfa Naşibaţi, pke  pi Krittu ake aranaŋ pa u k e nakak a oga.

¹⁴ Ul *Krittu na manjoonan awoon btiinkar bi  tiinkaruŋ: ado *bayuday na banwoon baanwo bayuday k e bakak baloolan. Awul ubida wi nul awatna uniw umbiin apa es baŋaaj: uniw m ent uwo b oorad. ¹⁵ Ap enan  i *bgah bi Moyit udolade wi ba na iko yi p aş inwoon  i ba injaaj ido bayuday na banwoon baanwo bayuday ba oorad. Ado haŋ ahilna ajej baka bukal bat eb bti akakan baka k e bawo baloolan  i a, h enk di di a ijun btiinkar. ¹⁶ Akakan baka kak bukal bat eb bti  i ploolan na Naşibaţi, h enk bakak uleef uloolan, wi pke  pi nul  i krut pawatuŋ uko un uun k e ba ooradi. ¹⁷ Abi p upan u up

wi btiinkar, an nambiin alow Naşibaţi na bambiin a oga. ¹⁸ Ul a epnuŋ  i *Uhaaş wi Naşibaţi unwoon uloolan a u k e un bayuday na banwoon baanwo bayuday  hil aban du Naşibaţi Aşin nja.

¹⁹ Wul ukaaj k e naankak awo bayaant k eme baŋaaj bambiin bi phil, nawo kak baŋaaj banwoon biki pntaali pi Naşibaţi, nawo biki katohul. ²⁰ Naşibaţi anaakr enan  i pniw pi akniwuŋ, k e banjaan na ba upar Naşibaţi bawoon induba ijuni, Yetu Krittu ul  i uleeful k e a e wo pkumel pankm ebanuŋ katoh bti. ²¹ Krittu adoluŋ k e uniw bti unaf abot atool pa pwo katoh kayimanaan ki Naşibaţi Ajugun. ²² Nawo baloolan na Krittu, h enk anaakr enan kak  i uniw wi akniwuŋ nahilna nawo *katoh ki Naşibaţi, ki Uhaaş wi nul ukwoon.

3

Pawulu nanjaan i banwoon baanwo bayuday

¹ Uko war  u ukaaj k e nji Pawulu ka ehan Naşibaţi pa an. Uko wi ndoluŋ pa an nanwoon naanwo *bayuday, wi nji kalem-
puŋ pa Yetu *Krittu, u uun k e nwo nakal-
abuş. ² Dfiyaar k e name ulemp wi Naşibaţi a u' nuŋ  i bnuura bi nul aji ndo pa an. ³ Ul abiin ayuu en uko wi a aluŋ pdo wi nin alon awoon aambaaj kame'aara.  i uko war wi wi mbiin apiitan b i u. ⁴ Woli naleyiir uko m ent, nawin k e dme bnuura uko wi Krittu umbiin amena. ⁵ Naşibaţi aando wa tfa k e umeetanaa  i baŋaaj jibi a epnuŋ  i uhaaş wi nul ado wa k e umeetana h enkuŋ  i banjaan na ba uparul bayimanaan. ⁶ Uko umbiin amena wuŋ uwo k e banwoon baanwo bayuday bayeenk bnuura bi Naşibaţi ji bayuday, banaakiir akak uleef uloolan, ay-
eenk bti uko wi Naşibaţi ahoŋun. Uko m ent udolanaa  iki bakak baloolan  i Krittu wi bafiyaaruŋ *U up Ulil Unuura.

⁷ *U up Ulil Unuura m ent, Naşibaţi a en en  i bnuura bi nul mnhina mi nul ndo ka upna wa. ⁸ Nji mpo e aanun  i baŋaaj biki Naşibaţi, awul en bnuura bi p up banwoon baanwo bayuday bnuura bweek maakan bi  i *Krittu. ⁹ Dwo i kayuuj, kajin an  i uşal wi  naaj andoli, uko umbiin amena wi Naşibaţi an akuŋ iko bti yi awoon aanyuuj nin alon tfa, dyuujan jibi akdoluŋ uko m ent uhilna udolana. ¹⁰ H enk, h enkuŋ banfiyaaruŋ bti ba u mn ih na mnhina manwoon du ba i manhil mame jibi iko yi uşal untu a wi Naşibaţi ujaaj uwul itumuŋ abot apa . ¹¹ Uko m ent uwo jibi Naşibaţi a aluŋ uwo du ujuni, a epna  i Yetu Krittu Ajugun adolna wa. ¹² Ul a uun nja  hil p og Naşibaţi na mnt en  iki  fiyaara. ¹³ Ukaaj k e nji kakoo an nawut kawut phaj pi bakhajanaanun pa an

padolan nawutandër. Phaj mënt paktijanan mndëm.

¹⁴ Uko mënt ukaan kē nji kaņup ti kadun ki Aşin nja, ¹⁵ ankaan kē kşini bti du bați na mboş kawoo. ¹⁶ Dñehana, jibi mndëm mi nul manwoon mnweek, awulan uhaaş wi nul udo katējtēnan, ¹⁷ *Krittü ahilna awo ti ŋhaaş ŋi nan ŋiki nafiyaara. Dkak aňehan, wi najabun awo na intaañ abot aliint ti uñal, ¹⁸ name na banwoon biki Naşibați bti jibi uñal mënt wi Krittü udēmun maakan adoo wo uunka dko di uñañuñ. ¹⁹ Ĕnhēn, dñehan nahil name kē uñal mënt upel iko bti yi ŋaan ahilanuñ kame, Naşibați ahilna atumanan iko bti yi awoonaanun.

²⁰⁻²¹ Mnħina mi Naşibați manjaan manlemp ti nja, ukaan kē ahil pdo adoo pel maakan iko bti yi ŋhilanuñ kaňehan kēme kadoo kaşal. Najoh ŋdo kadēmana te mnto, ti banfiyaaruñ bti na ti Yetu *Krittü. Uwo hañ.

4

Pwo baloolan ti Krittü

¹ Nji, i ulemp wi naan pa Ajugun uñuñ kē nwo nakalabuş, dkooñan nado kayuuj ti mnwo mi nan kē nawo jibi Naşibați andu'anañ añañuñ nawo. ² Nawalaan ikow, nabot najoob ikow, nawut kado kataran. Nayuuñan kē nañaladi ti pdo kamiirad. ³ Namēbaan naliintan ti btiinkar na pwo ti ploolan pi *Uhaaş wi Naşibați ujaan uwul. ⁴ Ŋwo uleef uloolan, kē Uhaaş wi Naşibați unwoon ti nja ubot awo uloolan, hēnk di di mnħat mi Naşibați aduuranan mankaan awo mloolan. ⁵ Ajugun awoha aloolan kē pfiyaar pi nja pakak awoha ploolan jibi batitmu bi ŋkaan ayeenk bakaan awoha bloolan. ⁶ Naşibați Aşin bañaan bti awoha aloolan, ul anşihuñ iko bti na bañaan, ul kak ajaan alemp ti bañaan biki nul bti, kabot kawo ti baka.

⁷ Kē andoli ti nja aşē ji yeenk bnuura bi Naşibați kahilna kado ulemp wi Krittü aţu'uluñ. ⁸ Hēnk di di Ulibra wi Naşibați ujañuñ:

Wi akpayiñ bko duut

aţij biki amobun,

aţen bañaan biki nul iko ilon.*

⁹ Kē we uwoon apayaa? Uko mënt uyuuñ kē aduna awala te ti mboş*. ¹⁰ Anwaliñ ul akaan apaya aţēp bați bti kahilna kawul iko bti ti umundu ubida katuman. ¹¹ Kē iko yi aţenuñ bañaan iwo : baloñ bawo banjañan, baloñ bawo *baţupar Naşibați baloñ bawo bañaan bankdooñ kaţup *Uţup Ulil Unuura, baloñ bawo bayafan biki pntuk pi banfiyaaruñ na bajukan ngah bi *Krittü. ¹² Ado hañ bañaan biki Naşibați bahilna babomandër pa ulemp wi ptēñtēn uleef

wi Krittü unwoon bañaan biki Naşibați bti. ¹³ Hēnk ŋbi kaya te kadoo kawo nja bti baloolan ti pfiyaar pi ŋkfiyaaruñ na ti pme pi ŋkmeen Abuk Naşibați. Hēnk, ŋjiñ ti ptaş Krittü, kanaama bti. ¹⁴ Nēnkak awo keeri bapoţ biki pjukan pi bañaan baloñ bantiñun ti kaguuru pajaan pañooţ du bdēm jibi ŋmaaron ŋajaan ŋaluñ iţeem, uyook kaya na ya. ¹⁵ Ŋbaa ţēp ţēp kado kaţup manjoonan na uñal, kaşē kado kanaam naam Krittü pya, ul anwoon bkow. ¹⁶ Aji ţēpna ti dko bti di imoh ijaan iyitiiraan kaţoñ uleef, uko ktaan kabot kaya bnuura. Woli dandoli ti uleef dado ulemp wi da, uleef uji udēm bti kaka uforta ti bñalad.

Ubida uhalu ti Krittü

¹⁷ Uko wi, wi wi nji nñaluñ kaţupan ti katim ki Ajugun : naţañan pdo kapoş ji bañaan banwoon baamme Naşibați, banwoon na ŋşal ŋnaaf. ¹⁸ Ŋşal ŋi baka ŋawo ti bdēm ; kē babot awo baanka ubida wi Naşibați ajaan aţen ŋiki bawo ti kapaam, kē ŋhaaş ŋi baka ŋabot adēnēt. ¹⁹ Pwaan mnkow pi bawaanun paţu kē bakjuban pjuban pi piññ abot abi duka duka ti pdo iko iţop bti. ²⁰ Kē an, mënt uko wañ wi wi najukuñ ti *Krittü. ²¹ Wi natiinkuñ uko wi Yetu, kē bajukanan uko unwoon manjoonan manwoon ti a, ²² nawo i kaduk iko yi nakdolun ŋfa, kaţēlēş mnwo mi nan mi ŋfa. Uñal wi uleef ujaan uguuran kadoo tiñan du pkeţ. ²³ Iţēb yi nan na ŋhaaş ŋi nan ŋawo ŋi kakak ŋhalu. ²⁴ Naşē nakak bañaan bahalu biki Naşibați adoluñ kē banaama awo na ubida uññt utool wi manjoonan manjaan mambuk.

²⁵ Hēnk, nawutan kaţilan : Andoli ti an adoon kaţup atēñtul manjoonan ŋiki ŋnaakiir awo nja bti uleef uloolan. ²⁶ Nadeebaţle nawutan kawut udeeb wi nan uţu'an pdo ipekadu. Nawutan kawo na udeeb te unuur udoo ujoť. ²⁷ Nakţen *Untaayi Uweek dko dmēban. ²⁸ Nakiñ aţañaan, aşē ţēp ţēp amēban ulemp wi nul, awo natool ti wa, ahilna aka uko wi akfaaşēruñ na anwoon ti kanuma. ²⁹ Uţup uwuţaan uwutan kapēn ti mntum mi nan, uţup unuura tañ unjaan uţēnk kaboman kabot kado banktiinkuñ wa bnuura, uwoon kado kapēn ti mntum mi nan. ³⁰ Nawutan kaţu *Uhaaş wi Naşibați ujoťan ; Uhaaş wi nul wi aţu'anañ wi wi akluñ kayikrēnaanan ti unuur wi mbuur. ³¹ Napēnaan ti ptoofan iko bti inwoon itēñ phank ŋaan ti uhaaş, bşoorad, udeeb, pdeej pdiim, bkuutar na pdo kado iko bti yi mñjoť. ³² Nawoon keeri na iţēb inuura nabot nado kañaga batēñtan. Nadoon kamiirad jibi Naşibați aţēpnuñ ti *Krittü amiiran.

* 4:8 Kañaaam 68.18.

* 4:9 Aduna awala ti mboş: Baloñ baji : aduna aya mboş uţeeh du mnkeţ.

5

¹ Nawo babuk Naşibaţi biki aŋaluŋ maakan ukaaŋ k  nawo biki kado katen  i a. ² Uŋal uwoon ka on ubida wi nan jibi uwoon pa Kritt  : aŋal nja adoo wul Naşibaţi ka uŋ ki nul pa nja, k  kawo u on na untaam udolni b enan banlilun Naşibaţi.

Nawoon  i bjeehi

³ H nkuŋ wi nawoon biki Naşibaţi, naankak awo biki kado ka iiniyaan  iiniyaan iko yi pjuan pi piint, ubida u on, na p eebar iko. ⁴ Nin naanwo kado ka iiniyaan iko i op k me iko inaaŋ k me iko yi bawaaŋ mnkow bajaan ba iiniyaan. Iko m nt  iinyuk nado ka iiniyaan. Na  pan   p nado kabeeb Naşibaţi. ⁵ H nk di uwoon, nameen wa bnuura, nin  aaŋ anjaaŋ ajuban pjuan pi piint, kawo  i ubida u op aankluŋ kaneej du P ih pi Kritt  na Naşibaţi.  aaŋ ankaaŋ aji  eebar iko aankak aluŋ kaneej du pa,  iki aji d man iko yuŋ kawo ji Naşibaţi i i akd manuŋ.*

⁶ Nin  aaŋ aloŋ awutan kaguuran na n up  waaŋ udooni : uko m nt  bti ujaan u u Naşibaţi adeeba  er banwoon baandi p a a. ⁷ Nawutan keeri kanaakiir na ba aaŋ bat nt  bukuŋ. ⁸  fa nabi wo ba aaŋ biki bd m, k  h nkuŋ na   kak biki bjeehi wi nawoon biki Ajugun. Nadoon kado ji ba aaŋ biki bjeehi. ⁹ Uko wi bjeehi bajaan babuk uwo bti unuura, u ool abot awo wi manjoonan. ¹⁰ Nakeerin nado kala pme uko unlilun Ajugun. ¹¹ Nawutan kaka nin uko uloŋ na udo uwaan udooni wi ba aaŋ biki bd m, na  pan   p nado kayuuy k  iko m nt  iwo iwu aan. ¹² Uko wi ba aaŋ m nt  bajaan bado  i kamena ukowand n maakan pdo ka iiniyaan. ¹³ Iko bti imp nuŋ iji imee ana du bjeehi. K  uko ummee aniin du bjeehi uji uwo bjeehi. ¹⁴ H nk di di upi taniin aji :

« *Na iin iwi ink oy ntuŋ,*

na iin  i ptoof pi bank tuŋ,

*Kritt  a   na an bjeehi bi nul  i iwi. »[†]

¹⁵ Nalipariin keeri  i mnwo mi nan mi  nuur bti. Nawutan kado kado ji bap n ; nadoon kado ji banwoon na  sal. ¹⁶ Nadoon kado bnuura n aa  bti  i nahilanuŋ pdo ba,  iki wal wi  woon wi, uwo uwu aan. ¹⁷ Ukaaŋ k  naanwo kado bp n, nadoon kala pme uko wi Ajugun aŋaluŋ nado. ¹⁸ Nawutan kadaan poot kakuj, pa i patokan ubida ; na  p n   p natum na *Uhaa  wi Naşibaţi. ¹⁹ Nadoon kat t ŋt n bat nt an  i ptoofan na iyeeh yi p aamar n Naşibaţi, na yi pd man *Kritt . Uhaa  wi nul u u'an iyeeh m nt   i bkow. Nadoon kayeeh kad man Ajugun na  haa   i nan bti. ²⁰ Nadoon kabeeb wal

undoli  i iko bti Naşibaţi A in nja  i katim ki Yetu Kritt  Ajugun.

Banniimaruŋ

²¹ Andoli adoon ka a  *Kritt   i pdo katiink bat nt l. ²² An baa  nadoon katiink bayinanan jibi banfyaaruŋ bajaan batiink Ajugun. ²³  iint  awoon ajug katoh jibi Kritt  awoon ajug banfyaaruŋ. Banfyaaruŋ bawoon uleef wi Kritt , k  ul  i uleeful ajaan abuuran baka. ²⁴ Jibi banfyaaruŋ bajaan batiink Kritt , h nk di di baa  bawoon kado katiink bayin baka  i iko bti.

²⁵ K  an biint  na alan baharan jibi *Kritt  aŋaluŋ banfyaarulun adoo wul uleeful ake  pa baka. ²⁶ Ado haŋ bahilna ba  pna  i u up bawo biki Naşibaţi, wi a wuuŋ baka na meel, ²⁷ banfyaarulun bahilna bap n bawinana  i kadunul bawo na mnd m ji  aa  ankniiim n anwoon nanuura, najint  pi  k  kaara di nul daanlaatari k me awo na iko ilon it nt  yuŋ. Ado haŋ banfyaaruŋ bahilna bawo bajint , batool babot bado kado uko unnuuriin  a . ²⁸ K  h nk di di biint  bawoon kaŋal bahar baka jibi baŋaluŋ  leef  i baka. An aluŋ aharul, uleeful wi wi aŋaluŋ. ²⁹ H nk di uwoon, nin  aaŋ aloŋ aambaan kapoka uleeful, aji   p   p kade de'an wa, kaboman wa. Kritt  aji do haŋ kak na nja  nfyaarulun, ³⁰  iki  wo uleeful. ³¹ Ulibra wi Naşibaţi uji : « *Waŋ ukaaŋ k   iint  akluŋ kaduk a in na anin kanaakiir na aharul, bakak  aaŋ aloolan* »[ ] ³² Manjoonan mnweek manwinana  i n up  i. Nji dji uko waŋ uwo wi *Kritt  na banfyaaruŋ. ³³  iint  kak akaan aŋal aharul ji uleeful,  aa  ado katiink ayinul.

6

Bapo  na bajug baka

¹ An bapo  p fyaar pi nafiyaaruŋ Ajugun pa uun nado katiink bajugan,  iki uko m nt  uwo u ool. ² *Bgah baji : « *M baan  aa  na naan bnuura* »[ ] uko m nt  uwoon uteek  i iko yi Naşibaţi ajakuŋ  i Bgah ungakand ruŋ na kahoŋ, ³ uji : « *Ihilna iwo  i mnlilan  nuur  i nu  abot  atum  i mbo .* »[ ]

⁴ K  an ba in bapo , nakbubara kado kadeeba an babukan ; nadoon kaku  baka, kajukan baka kabot kayuuy baka iko inlilun Ajugun.

Balemp na biki baklemparuŋ

⁵ An balemp nadoon katiink biki naklemparuŋ  i mbo   i, nahetan ikow nado ka a  baka na it b ijint  ji nalempar lempar *Kritt . ⁶ Nawutan ka a  baka  a  woli batenan pa bajakna k  nawo balemp banuura ; nadoon kado haŋ ji balempar

* 5:5 Ampiiuŋ a al k   aaŋ napit aji d man  ntoŋ  iki aji d man iko pd man pi awoon kad man  a  Naşibaţi. Natanen  i Kolot 3.5. † 5:14 Ba aaŋ baamme  aaŋ ampiiuŋ u up wi. Balon ba al k  uka pwoona  i kayeeh kalon.   5:31 Ujuni 2.24.   6:2 Pp n 20.12a.   6:3 Pp n 20.12b.

Krittu banjaan baƙu n̄haaŋ n̄i baka b̄ti ƙi p̄do uko wi Naŋibaƙi aƙaluŋ. ⁷ Nawutan kaƙaŋ baka kaŋe kaŋal k̄e baƙaanaŋ ƙaƙi biki naklem̄parun̄, nadoon kaƙaŋ baka na n̄haaŋ n̄jiin̄ ƙi naƙaŋ ƙaŋ Ajuƙun. ⁸ Name k̄e Ajuƙun alun̄ katum̄ n̄aanaŋ andoli ƙi uko unuura wi adolon̄ awole nalemp̄ k̄eme i baklem̄parun̄.

⁹ K̄e an biki baklem̄parun̄ nam̄ebaanaŋ ban-klem̄paranaŋ na n̄haaŋ n̄jiin̄, nawut kab̄eḡ baka. Name k̄e Ajuƙun i baƙi awo aloolan pa an na bukal, abot awo aanaŋi ten uko wi n̄aanaŋ awoon̄.

Iko iguti yi Naŋibaƙi awulanaŋ

¹⁰ Dbaaƙaanaŋ b̄ƙup bi kaji na an, najejanaŋ phina pi nan ƙi mn̄wo mi nawoon̄ na Ajuƙun, ƙi mn̄hina mi nul mand̄em̄un̄ maakan.

¹¹ Najejanaŋ iko iguti b̄ti yi Naŋibaƙi awulanaŋ, napokna kaƙuuru ki *Untaayi Uweek, ¹² m̄en̄ƙ baƙaanaŋ baj̄en̄ biki n̄k̄gutanaanaŋ, n̄n̄taayi n̄anwoon̄ du baƙi n̄a, na mn̄ŋih̄ na mn̄hina mi bajug umundu wi, unwoon̄ wi bd̄em̄.

¹³ Najejanaŋ keeri iko iguti b̄ti yi Naŋibaƙi. H̄enk̄ nanaƙna naliin̄t̄ ƙi ugut ƙi unuura uwuƙaanaŋ, ubale nahum̄ bnaƙ.

¹⁴ Nam̄ebaanaŋ keeri naliintan : najejanaŋ manjoonanaŋ natan ƙi blank manwo kat̄el̄ ki nan, nawohariin̄ kamiŋa ki ifeeri, kul kawoon̄ pwo n̄aanaŋ natoole ƙi k̄eŋ ki Naŋibaƙi. ¹⁵ Iŋapaat yi nakt̄uun̄ ƙi ihoƙ iwoon̄ pbomand̄er pa pya p̄ƙup *Uƙup Ulil Unuura wi b̄tiinkar wi Naŋibaƙi aƙenuŋ n̄a. ¹⁶ Najejanaŋ p̄fiyaar n̄wal b̄ti pawo ubeel wi nan, nahilna naj̄em̄ŋen̄ iŋuuri inkyikuŋ yi *Naguuru. ¹⁷ Najejanaŋ mbuur manwoon̄ ƙi *Krittu manwo p̄ntuuru p̄nƙaƙ pi ugut. Uƙup wi Naŋibaƙi uwo kakej ki *Uhaaŋ wi Naŋibaƙi uwulanaŋ.

¹⁸ Nadoon kaƙehanaŋ Naŋibaƙi kakooƙa n̄wal b̄ti, *Uhaaŋ wi nul udo kaƙen̄kanaŋ ƙi uko m̄en̄ƙ ; natamaan nawut kayoont̄ iŋeen nin unuura uloolan ƙi p̄do kaƙehand̄er banwoon̄ biki Naŋibaƙi b̄ti. ¹⁹ Naƙehand̄eraanaŋ kak, Naŋibaƙi aƙuuna uƙup wi nul ƙi m̄ntum mi naan, h̄enk̄ nhilna ndo kaƙup na m̄nt̄eŋ uko umbiin̄ amena wi *Uƙup Ulil Unuura ujaanaŋ udi-iman. ²⁰ Dwo naƙupar wa, k̄e wul ukaanaŋ k̄e n̄tanana na mn̄korentu awo ukalabuŋ. Naƙehand̄eraanaŋ keeri pa ndo kaƙup na m̄nt̄eŋ uko wi nwoon̄ i kaƙup.

Uƙup ubaƙaƙaanaŋ

²¹ D̄n̄al an kak name jibi n̄ji nwoon̄, uko wi n̄ji kadoon̄. Tiŋik, ayiƙ n̄a i n̄n̄alun̄ maakan ankaanaŋ awo nalempar Ajuƙun na manjoonanaŋ, alun̄ kaƙupanaŋ jibi iko b̄ti iwoon̄. ²² Dyila yil du an pa aƙupanaŋ jibi n̄woon̄ abot at̄eŋƙen̄anaŋ.

²³ D̄n̄ehanaŋ Naŋibaƙi Aŋin n̄a na Yetu *Krittu Ajuƙun bajoob̄t̄en̄ n̄haaŋ n̄i banfiyaarulun̄ bado kaƙalad babot bahot̄el̄eŋ p̄fiyaar pi baka. ²⁴ Bnuura bi Naŋibaƙi pa banjalun̄ b̄ti Yetu Krittu Ajuƙun te m̄n̄ƙo.

Uṭup wi Pawulu apiitun banfiyaarun banfētun du utaak wi Filip

Uṭup ujuni

Ulibra wi uwo kakaarta ki Pawulu apiitun pntuk pi banfiyaarun panwoon du ubeeka wi bajaan badu Filip. Ți bayaas bi nul btēbantēn, abi ṭup Uṭup Ulil Unuura du ubeeka mēnt̄ kē bañaan badoo fiyaar wa. Natenan Ți ulibra wi Ulemp wi Banjaan 16.11-40. Wi babin awat Pawulu ukalabuș Țiki alempar Ajugun, bañaan biki ubeeka wi Filip bajunt itaka awul alon Ți baka i bajaan bado Epafrodit aṅooṭa. Wal mēnt̄ wi wi Pawulu apiitun baka kakaarta ki kabeebna baka. Aji na baka bamēban baliint̄ Ți pfiyaar, bawut kadek NașibaȚi kafet̄, bawut katiink banjaan bajukan bañaan uko umpaṭun na NașibaȚi. Akak aleșan baka kē bawo Ți ploolan na Krittu, kē btiinkar bawoon kawo Ți ptoof pi baka.

Hēnk di ifah yi ulibra wi iwoon:

1. Pwul mboș na pñehan (1.1-11)
2. Hum di di Pawulu awinarun ubida (1.12-30)
3. Pdo bañaan bado kado ji Krittu (2.1-18)
4. Bañaan banwoon Timote na Epafrodit
5. Ņaan najēn awo kalil NașibaȚi (3.1-4.9)
6. Pawulu abeeb bañaan biki Filip (4.10-20)
7. Pwul mboș pbaaŋșaani (4.21-23)

Pwul mboș

¹ Nji *Pawulu na Timote, ṅwoon balem-par Yetu *Krittu, ṅwul mboș biki ubeeka wi Filip bti bammēbanun Yetu Krittu awo biki NașibaȚi na baweek biki baka na banjaan bațēnk baweek mēnt̄ Ți ulemp. ² Dñehan NașibaȚi Așin nja na Yetu Krittu Ajugun bawulan bnuura babot bajoobțēnan ṅhaas.

Pbeeb na pñehan NașibaȚi

³ Dji kabeeb NașibaȚi i njaan kadēman Ți uko winan, ṅyaas bti ṅi njaan kaleșan. ⁴ Woli dñehandēran an bti NașibaȚi, dji kawo Ți mnlilan. ⁵ Dji kawo na mnlilan Țiki du unuur uteek te hēnkun, naṭu ifteen yi nan Ți ulemp wi pdo kaṭup *Uṭup Ulil Unuura na iko bti yi najaan națēnkñēn. ⁶ Uko wi nfiyaarun wii wi : Anjunun ulemp unuura wi Ți an ado kalempa lemp te uba wa, Ți unuur wi Yetu *Krittu akluṅ kabi.

⁷ Unuura nwo na ușal utēnt̄ waṅ pa an bti. Na manjoonan dṭu'an Ți uhaas wi naan, woli dwo ukalabuș kēme awo Ți pḡutar Uṭup Ulil Unuura, an bti naji națēnkēn Ți ulemp wi NașibaȚi awulnun. ⁸ Aa, NașibaȚi ame

kē dmēbanan an bti Ți uhaas wi naan abot analan jibi Yetu Krittu analan.

⁹ Uko wi njaan kañehan NașibaȚi wii wi : Ado ușal wi nan udo kadēma dēm pya, te ṅșal ṅi nan ṅadoo ṅajeeh bnuura nabot nado kayikrēn uko bti wi NașibaȚi analuṅ. ¹⁰ Hēnk nahilna najoș uko unurnaaniin nașē nawo bajint̄ piș banwoon baanwo na nin buṭaan blon pa unuur wi *Krittu akluṅ kabi. ¹¹ Nawo kak bañaan bantumuṅ na uko wi pwo batool wi Yetu Krittu aṭuuṅ Ți an. Hēnk nayuuṅ mndēm mi NașibaȚi, bañaan babot bado kadēmana.

Pawulu awo du ukalabuș

¹² Baiṭ naan dṅal name kē uko undolnun ubaa ṭep ṭep ado kē *Uṭup Ulil Unuura uk-meetana meetana pya. ¹³ Hēnk, bangoli bti biki nașih najeenkal na bañaan bti badoo me kē ulemp wi *Krittu uṭuuṅ kē nwo ukalabuș. ¹⁴ Kē uko mēnt̄ ukak aṭu kē baiṭ nja baṭum bahaṭ Ți Ajugun, akak aṭup Uṭup wi NașibaȚi na mntēṅ nin baanji balēnk.

¹⁵ Uwo manjoonan kē balon baji baṭup uko wi *Krittu na ușal wi bpulad na wi bkujar, kē balon bașē ji baṭup wa na ușal unuura. ¹⁶ Banjaan baṭup uko wi Krittu na ușal unuura, ușal ujaan uṭu baka pdo haṅ, Țiki bame kē ulemp wi naan uwo wi pdo kagutar *Uṭup Ulil Unuura. ¹⁷ Kē bukundi, na ușal wi bpulad wi wi bajaan baṭupna uko wi Krittu. Mēnt̄ ușal ujint̄ ujaan uṭu baka banaṭa ; baji bașal photoalēș mnhaj mi naan du ukalabuș. ¹⁸ Kē uko mēnt̄ ușē wo unwo nin uko ulon. Uko unkaan udooni uwoon woli na ușal uwuṭaan kēme na ușal unuura wa, baṭup uko wi Krittu. Dliandēr uko mēnt̄, Dkak ado kalilandēr lilandēr uko mēnt̄ pya, ¹⁹ dme kē uṭij mbuur mi naan, Țiki nañehandēraan, kē Uhaas wi Yetu Krittu ubot ațēnkēn. ²⁰ Uko wi nji kayoonkun abot ahaṭ na uhaas wi naan bti uwo kē nin mēnkowa, dbaa ṭep ṭep hēnkun kado jibi njaan kado ṅnuur bti kayuuṅ na mntēṅ mndēm mi Krittu Ți uleef naan woli dwo najeb kēme woli dkeȚi.

²¹ Woli dwo najeb *Krittu awoon uhēfēnt̄ wi naan, kē woli dkeȚi kanuurandēn. ²² Kē woli pwo Ți mboș paṭu ulemp wi naan udo kaya bnuura, mēmme keeri uko udat. ²³ Dwo na ṅșal ṅtēb : dṅal pya, kaya kawo na Krittu, wul wi ndoon ahokan hokan. ²⁴ Kē ușē nuura pa an nwo Ți mboș Ți. ²⁵ Kē jibi nfiyaarun uko mēnt̄ dme kē dṭo Ți na an bti, nahilna nado kadēm nabot nawo na mnlilan Ți pfiyaar pi nafiyaarun Krittu. ²⁶ Hēnk woli dkek du an nahilna kaka uko ulon unktuuṅ natajar Yetu Krittu kak.

²⁷ Uko unkaan udooni uwo nado kaṭon ubida wi nan, uṭaṅ na *Uṭup Ulil Unuura wi *Krittu. Hēnk, woli dbi du an kēme awo mēnwō na an katiink kē namēbandēr

aliint awo ji ñaan aloolan agutar na uhaaş uloolan pfiyaar panwoonuj du Uţup unuura uhalu. ²⁸ Nakwut nin uyaaş uloolan başooran balênkanan ; uwo pa baka uko unkyuujun pjoť pi baka na unkyuujun kē Naşibaťi abuuranan. Uko mēnt upēnna du Naşibaťi. ²⁹ Hēnk di uwoon, ŧi uko wi Krittú : Naşibaťi aţenan kē nahil afiyaara abot aţenan kē nahil phajara. ³⁰ Na manjoonan uko wi nakgutarun uwoon uloolan na wi nawinun kē nji kagutar ; dgutaraara gutar wa jibi nameen.

2

Btiinkar na pwalan bkow

¹ Woli pwo baloolan ŧi Krittú paji patēntēnan, woli uşal wi akaan pa an uji uţañanan mntēg, woli Uhaaş wi Naşibaťi uţu'an kē nakak baloolan, woli naŋalad abot aňagiir. ² natiinkaran keeri, naŋalad, nala pwo ŧi ploolan ŧi uhaaş na ŧi uşal. Hēnk dlun kalilan maakan. ³ Nawutan kado kado nin uko ulon na uşal wi bpulad, kēme kado kado uko ulon kalaana pwinana. Naťēpn tēp nawalan ikow nado katen batēntan ji badēm apelan. ⁴ Andoli awutan kaşal uleeful ŧañ, adoon kaşal batēntul.

⁵ Nawoon na uşal utēnt wi Yetu *Krittú ŧi ptoofan

⁶ Ul anwoon ji Naşibaťi aşē wo aantō aten plin pi alinun na Naşibaťi

⁷ abaa tēp tēp apok pdiiman mndēm mi nul akak awo ji bañaan bti, akakan uleeful nalempar bañaan.

Kē bañaan bti bawin kē awo ñaan najēn.

⁸ Awalan bkowul adoo wo aampok pok pdo nin uko ulon wi Naşibaťi aŋalun,

adinan pkeť, adoo dinan pkeť ŧi krut.

⁹ Ukaan kē Naşibaťi adeenja du bko duuť, awula katim kandēmun apel itim bti.

¹⁰ Hēnk, banktiinkun bti katim ki Yetu

du baťi na mboş, na du mnkeť banup.

¹¹ Itum bti ibot ido kadēman Naşibaťi Aşin nja kaji Yetu awoon Ajugun.

Ulemp wi baťaşar Yetu

¹² An bayiť naan biki mmaganun, dme kē naambaan kaťañanaara pdo kaťaş Naşibaťi. Nawutan kado kaťaşa keeri woli dwo na an ŧañ, nadoon kaťaşa kak maakan woli mēnwō na an. Nadoon kalempar mbuur mi nan ŧi pdo kawalan ikowan na ŧi pdo kaťaş Naşibaťi na palēnk. ¹³ Naşibaťi ul ajaan aţu'an, kē naji naŋal pdo kabot kado uko wi aŋalun.

¹⁴ Woli nawo i pdo uko ulon nawutan kado kanur njuran, kēme kado kalaťar. ¹⁵ Hēnk nahil kawo bañaan bajinť piş biki bawoon baankwin nin uko ulon wi pţup

ŧi baka, babuk Naşibaťi banwoon baanwo na nin buťaan blon ŧi ptoof pi bañaan biki umundu wi banwoon baťilan na bado buťaan. Nado kanuur wal mēnt ŧi umundu, ¹⁶ an namēbanuj Uţup unjaan uwul ubida. Hēnk, dlun kaťañaran ŧi unuur wi *Krittú akunj kabi, ŧiki pŧi pi naan na unoor wi naan ŋaankwaan udooni. ¹⁷ Woli pñaak pi naan padoo wo i ptula kawo uñaakan wi bťejan banwoon pfiyaar pi nafiyaarun, kalilanaara lilan kabot kaťan na an bti. ¹⁸ Hēnk kak nawo i kalilan kabot kaťan na nji.

Kayili ki bi Timote na Epafrodit

¹⁹ Dhať ŧi Ajugun Yetu aji dyl ŧi ŋnuur nji Timote du an, ahilna ajoobťēnēn udeeb nji kak, woli dtiink jibi nawoori. ²⁰ Mēnka nin ñaan alon kak anjaan aţu uşal ŧi an ji nji kala pme jibi nawoori na manjoonan. ²¹ Bukal bti ikow yi baka yi yi bajaan balempar, baanji balempar Yetu *Krittú. ²² Kē ul, nawin an bti uko wi ahilun pdo. Awo na nji alemp jibi napoť ajaan awo na aşin, kē ŋklemp un batēb bti aţup *Uţup Ulil Unuura. ²³ Ul i i nji nŋalun pyil du an keeri, wi nji kamehanj me jibi uko wi nan uklun kaťēp. ²⁴ Nji kak dhať ŧi Ajugun aji dbi kak du an hēnkunj uunkjon.

²⁵ Kē nşē ten awin kē dwo i kayil Epafrodit kak, ayiť nja ŧi *Krittú, i njaan ŋgakandēr kalemp kabot kagutar *Uţup Ulil Unuura. An nayilulun ŧi nji ado kalemparaan wi nwoon ŧi kanuma. ²⁶ Abi ŋal maakan pwinan an bti abot ahaajala, wi natiinkun kē amaaki. ²⁷ Na manjoonan abi maak adoo ŋogan pkeť, kē Naşibaťi aşē ŋagi'a. Mēnt ul ŧañ i aňagiin, nji kak aňagi'aan maakan, ado hanj nwutna woli dpēn ŧi mntēg mi, kaneej ŧi mlon. ²⁸ Dkeer ataran kayila du an nahilna woli nawina nalilan, nji mbot nwo mēnkak ajooťan maakan. ²⁹ Nayeenkana na mnlilan ji ñaan anwoon ŧi Ajugun, nabot namēban bañaan banwoon ji a bnuura. ³⁰ Ul ankakun i pkeť pa ulemp wi Krittú, ayeenkaran ado ulemp wi nawoon naanhil pdo an ŧi ŋleefan pa nji adoo kak i pkeť.

3

Bnuura bi pme Yetu Krittú

¹ Kē hēnkunj an bayiť naan, nalilaan ŧi Ajugun. Nin uunwo unoor ŧi nji nkak mpiitan uko wi ndoon abi piitan, uko mēnt utēntēnan tēntan. ² Nalipariin bañaan banwoon ji ŋbuş*, bado buťaan, bukal biki pwala katēmp pawoon ŧañ pfaľ uleef. ³ Nja njaan ŋťēpna ŧi Uhaaş wi Naşibaťi kadēmana, nja ŋŋuunj mndēm mi nja ŧi Yetu *Krittú, abot awo ŋēnhať ŋleef nji nja, nja ŋwoon banwaliin katēmp na manjoonan.

* 3:2 Ŋbuş: Bayuday baji baji banwoon baanwo bayuday bawo ŋbuş.

4 Ké nji, ddoonj aka uko unhilanunj kaŋu'ën nhaŋ uleef naan. Woli aloj anunj ké ahil phaŋ uleeful, nji dhilunj kahaŋ uleef naan kapela. ⁵ Nji i bawalanunj katêmp wi mbukiinj ado ŋnuur bakrenj, dwo i pntaali pi *Itrayel, i pşini pi *Benyamîn, dwo na hebêrê abuk nahebêrê. Ťi uko wi ptaş *bgah dwo *nafaritay. ⁶ Dbi wo űaaj anjalunj uko wi Naşibaŋi maakan adoo nunj wi nji kahajanunj banfyaarunj Yetu ké ddo do wa. Woli ptaş uko bti wi bgah bajakunj aji uwo utool, nin űaaj aloj aanhil kajakên uko ulonj.

⁷ Ké iko bti yi mbiinj aşal ké iŋu'ën nwinana bnuura Ťi kadun ki Naşibaŋi, Krittu ado ké mme ké dbi neem na manjoonan. ⁸ Aa manjoonan ma, ntenle bnuura bweek maakan banwoonj Ťi pme Yetu *Krittu Ajugun dji kawin ké dbi neem Ťi iko bti. Aŋu ké nwaaj iko bti yi mbiinj aka, ké nşê win ké iko bti iwo iwetar yi nwoonj i kafêl du pyewêl kahilna kaka Krittu. ⁹ Ké Ťi a di nwoonunj natool Ťi kadun ki Naşibaŋi, pwol natool pi ptaş bgah pawoonj paanhil pwulên. Woli dfiyaar Yetu Ťaŋ di nhilunj kawinana pwo natool Ťi kês ki Naşibaŋi. ¹⁰ Uko wi njalunj uwo pme Krittu. Pme'a pawoonj pme mnhina mi pnaŋa pi nul Ťi pkeŋ na phaj ji a kaşê kanaam na a Ťi pkeŋ pi nul. ¹¹ Ké hênk, dhaŋ ké Naşibaŋi alunj kanaŋanaan Ťi pkeŋ.

Pten kadun, kagutan pwo natool na manjoonan

¹² Mênji ddo bi ka ka uko mênŋ kéme nwo űaaj anwoonj aanwo na nin buŋaan dlonj, ké nşê taman katen me dmob uko mênŋ, Ťiki Krittu amobnunj nji Ťi uleef naan. ¹³ An bayiŋ naan, dme ké mendo bi mob wa. Ké uko uloolan Ťaŋ wi wi nwoonaanunj Ťi uşal, uko mênŋ wii wi : pŋilma iko bti yi ndoonj abi do, kado katen kadun, ¹⁴ kagutandêr uko mênŋ kahil kayeenk uko wi Naşibaŋi aduurnunj du baŋi duuŋ aŋêpna Ťi Yetu Krittu.

¹⁵ Nja bti űnjijunj Ťi pfiyaar Yetu, najoh keeri űŋu uşal Ťi uko mênŋ. Woli nawo na űşal űtêb Ťi uko ulonj Naşibaŋi kajinŋanan wa. ¹⁶ Ké Ťi dko di űbanunj hênkunj, najoh űwut kaŋaŋan ptaş bgah bi njejunj.

¹⁷ Bayiŋ naan, an bti nadoon katen Ťi nji, nabot nado katen Ťi baűaaj banjaaj bataş uko wi njakanaj. ¹⁸ Batum baji bado ji başoor krut ki *Krittu jibi ndoonj abi ŋupan akak aŋupan hênkunj na mnkuul Ťi kês. ¹⁹ Babaaűşaan du bdo. Mênŋ Naşibaŋi i i bafiyaarunj, iyinj yi baka yi yi bafiyaarunj. Baji batajanj uko unwoonj kawo lah mnkow pa baka, bukal banŋunj űhaaş űi baka bti Ťi iko yi mboş. ²⁰ Ké njan, űwo biki baŋi, dul di űkyoonknunj nabuuran i nja Yetu Krittu Ajugun. ²¹ Ul akŋêlêşunj űleef űi nja űnanjaaj űakeŋ, kakakan űa űanaam na wi nul, unwoonj uleef

unwoonj na mndêm. Aŋêlêş űa na mnhina mi ajaaj aşihna iko bti.

4

¹ Hênk an bayiŋ naan biki mmaganunj maakan, dnuhan maakan, an nawoonj mnlian mi naan, na uko unkyuujunj ké nji dwatunj Ťi kampêtar ki nji kapêtarunj. An biki mmaganunj, hênk di nawoonj kamêban kaliinj Ťi ptaş Ajugun.

Uko wi pdo

² An bi Ewodi na Funtic dkooŋan kooŋ naten Ťi Ajugun nakak natiinkar. ³ Ké iwi injaaj klemp ulemp wi njaaj kalemp* na manjoonan, Ťenkan baat batêb bukunj Ťi uko mênŋ. Babi wo na nji agutar *Uŋup Ulil Unuura, na Klement na banjaaj balemp na nji bti, biki itim iŋiitaniinj Ťi *Ulibra wi Ubida.

⁴ Nalilaan űnuur bti Ťi Ajugun Ťi uko bti. Aa, dkak akakalêş, nalilaan. ⁵ Pjoob bkow pi nan pawinaniinj Ťi baűaaj bti. Ajugun aanlowi. ⁶ Nawutan kaŋaaf nin uko ulonj. Ťi iko bti, nakooŋan Naşibaŋi naűehana uko wi nanumiinj. Nabeebana woli naűehana uko ulonj. ⁷ Hênk, ajoobŋenan űhaaş udoop ukel iko bti yi uşal uhilanunj kaşal abot amêban itêb yi nan na űşal űi nan Ťi Yetu *Krittu. ⁸ Bayiŋ naan, uko wi nji kabaaűşaanunj wi : naŋun űşal Ťi uko bti unwoonj manjoonan, uko uwoonj uunji uŋu űaaj mnkow, unwoonj utool, unwoonj ujinj piş awo uunwo na nin buŋaan blonj, unjaaj uŋu űaaj kaŋalana, uko unyukunj ptiink, uko unuuriinj maakan, uko unwoonj wi pmêban na iűeen itêb. ⁹ Uko wi najukunj Ťi nji, wi nayeekunj abot atiink Ťi nji, wi nawinnunj ké nji kado, iko mênŋ bti nadoonj kado ya. Hênk, Naşibaŋi anjaaj ajoobŋen űhaaş awo na an.

Pbeeb Naşibaŋi Ťi uko wi ajaaj aŋen

¹⁰ Dliilan maakan Ťi Ajugun, wi nakaanj ayuuj ké naŋu űşal űi nan Ťi nji. Mênji naam-baanj kaŋu'aara űşal űi nji, naambi hil hil pyu-ujên uko mênŋ. ¹¹ Mênŋ kanuma kaŋu'ênunj ké nji kaŋiini hênk, djuk plinj Ťi uko wi nkaan. ¹² Dhil pwo Ťi bwaaj abot ahil pwo Ťi pyok. Dko bti di nwoonj na Ťi iko bti, Naşibaŋi ado ké nhil kayok kéme kawo na ubon, ké nhil pwo woli dka maakan kéme awo Ťi kanuma. ¹³ Anjaaj awulên mnhina adolonj ké nhilan pmiir iko bti. ¹⁴ Ké an naşê do bnuura wi naŋênknunj Ťi unoor wi naan.

¹⁵ An biki ubeeka wi Filip name bnuura, wi njununj pŋup *Uŋup Ulil Unuura apênna utaak wi nan wi Matedoniya, nin pntuk plonj pi banfyaarunj Yetu paanŋênkên na itaka, yi nan Ťaŋ yi yi nji nyeekunj. ¹⁶ Wi nwoonj du ubeeka wi Tetalonika, mênŋ uyaaş uloolan Ťaŋ wi wi nayilbanaanunj uko wi nnumiinj.

* 4:3 Injaaj klemp ulemp wi njaaj kalemp : Ťi uŋup ugrek bapiinj aji « Tutugot », uhinan kawo katim ki űaaj. Ťi, balon baji katim ki űaaj ka.

17 Mënkla la nawulën uko ulon, uko wi nḡalun uwo : uko wi nadolnun uwo bnuura bi Naṣibaṭi akhoṭalëṣun ṭi iko yi ahankanaṅ.
 18 Dyeenk iko yi nnumiṅ bti, ido pel kanuma ki naan. Dtumandëni, hënkun wi nyeenkun iko bti yi nayilun Epafrodit aṭijën. Iwo ji pṭëkëñ plil pi bṭeṅan bi Naṣibaṭi adiṅ abot alilandër. 19 Kë Naṣibaṭi i njaan kadëman aṣë hank ṭi Yetu *Krittu bnuura bweek maakan, alun kaṭëpna ṭi ba kawulan uko bti wi nanumiṅ. 20 Mndëm mweek manwo ṭi Naṣibaṭi Aṣin nja te mnṭo! Uwo han.

Pwul mboṣ pbaañṣaani

21 Nawulan mboṣ bañaan bti bammëbanun Yetu *Krittu awo biki Naṣibaṭi. Bayiṭ nja banwoon ṭi na nji bawulan mboṣ.
 22 Banwoon biki Naṣibaṭi bti awo ṭi na nji bawulan mboṣ ; banklemparun *Fetar naṣih najeenkal ṭi baka bawulan mboṣ maakan.
 23 Ajugun Yetu *Krittu awulan bnuura bi nul an bti.

Uṭup wi Pawulu apiitun banfiyaarun banfētun du utaak wi Kolot

Uṭup ujuni

Ulbra wi uwo kakaarta ki Pawulu apiitun pntuk pi banfiyaarun panwoon du ubeeka wi Kolot. Aambaan kayaha da, aṣe tiink kē baji banfiyaarun Krittun banwoon da bamēban aliint ṭi pfiyaar pi baka. Epafrat anjaan agakandēr na Pawulu abiiṅ aya da aṭup baka Uṭup Ulil Unuura. Wi nṣubal ṅlon ṅaṭepun, kē bañaan baloṅ baṣe ya da ajukan bañaan uko ulon umpaṭun na Uṭup Ulil Unuura wi Epafrat abiiṅ ajukan baka. Bañaan mēnt baji na baka ṅaṅ anjaṅ Naṣibaṭi abuurana awo kadēman ṅwanjut na ṅnton ṅlon ṅmpelun bañaan bajēn. Baji na baka bawo kawala katēmp, kawo baankde ṅyemaṭ ṅlon. Kē Epafrat aṣe ya wal mēnt du Rom di Pawulu awoon ukalabuṣ aṭupa uko mēnt. Wi Pawulu atiinkun uko mēnt wi wi apiitun baka, kadiimanaan baka kē pfiyaar Krittun ṭaṅ pakkaan ṅaṅ abuur.

Hēnk di ifah yi ulbra wi iwoon;

1. Pwul mboṣ (1.1-2)
2. Pñehan Naṣibaṭi kabeeba (1.3-14)
3. Pwo Naṣibaṭi pi Krittun na mndēm mi nul (1.5-2.19)
4. Ubida uhalu na Krittun (2.20-4.6)
5. Pwul mboṣ pbaañṣaani (4.7-18)

Pwul mboṣ

¹ Nji Pawulu i Naṣibaṭi adolon kē nwo nanjañan i Yetu *Krittun na Timote ayiṅ nja ṅwul ² biki ubeeka wi Kolot banwoon biki Naṣibaṭi afiyaar Yetu Krittun na manjoonan mboṣ. Dñehan Naṣibaṭi Aṣin nja awulan bnuura abot ajoobṭēñen ṅhaaṣ.

Pñehandēr biki Kolot Naṣibaṭi

³ Nñeni ṅṭañan pbeeb Naṣibaṭi, Aṣin Yetu *Krittun Ajugun woli ṅñehandēran. ⁴ Ntiink pfiyaar pi nafiyaarun Yetu Krittun na uṅal wi nakaan pa banwoon biki Naṣibaṭi bti. ⁵ Pfiyaar na uṅal mēnt ṅawoona ṭi phaṭ pyeenk iko yi Naṣibaṭi ahankanān du baṭi. Nakaan phaṭ mēnt ṭi uṭup wi manjoonan, unwoon *Uṭup Ulil Unuura wi natiinkun. ⁶ Uṭup Ulil Unuura mēnt ubi ṭi an jibi ukaan abi ṭi mboṣ bti di ukdēmaṅ dēm pya abot aṭij iko inuura. Hēnk di uwoon kak pa an, du unuur uteek wi nayeekun wa, abot awin bnuura bi Naṣibaṭi na manjoonan. ⁷ Epafrat nanohun anjaan alemp na un ajukanān, ul unwoon nalempar Krittun na manjoonan

anklempun pa an*, ⁸ aṭupun jibi *Uhaaṣ wi Naṣibaṭi uklempun ṭi an kē naṅaladi.

Pñehandēr pntuk pi banfiyaarun

⁹ Ukaan, wi ṅmehaṅ me uko wan, aṣe bi duka duka ṭi pdo kañehandēran. Nñehan Naṣibaṭi ado *Uhaaṣ wi nul utumanan uṣal unṭuṅa na mntit nahilna name bnuura uko wi anjaṅ. ¹⁰ Hēnk, ubida wi nan ulil Ajugun nabot nado kado iko bti yi anjaṅ. Nado kado iko inuura itum kabot kameha me Naṣibaṭi na manjoonan. ¹¹ Nñehan Naṣibaṭi aliintanan ṭi iko bti yi nakdolun na mnhina mi mndēm mi nul. Hēnk nado kataman kabot kamiir ṭi iko bti yi nakdolun, ¹² nabot nalilan, nabeeb Aṣin nja andolon kē nahil kaka uko wi ahoṅun bañaan biki nul, bukāl banwoon ṭi bjeehi. ¹³ Alēb nja ṭi phina pi bdēm aṅooṭ du pṣih pi Abukul i anjaṅ. ¹⁴ Ṭi ul di di ṅbuurnun, kē Naṣibaṭi abot amiir nja ipekadu.

¹⁵ Nin ṅaṅ aambaan kawina Naṣibaṭi, ṭi mnwo mi abukul mēnt mi mi ṅwinulun. Ul awoon nateek, akṣihuṅ iko bti impaṣaniin, ¹⁶ ṭiki ṭi a di di iko bti ipaṣaniin du baṭi na ṭi mboṣ, ṅko ṅanwinaniin na ṅanwoon ṅaanwinanaa : ṅnton ṅankṣihuṅ, ṅanwoon na mnhina, na ṅandukiin bti. Naṣibaṭi aṭēpna ṭi a aṭak iko mēnt bti, iko mēnt bti aṭak ya pa a. ¹⁷ Ul awoo, wi nin kako kalon kawoon kaando bi paṣana, iko bti imēbandēraan ṭi a. ¹⁸ Banfiyaarulun bti bawoon uleeful, ul kaṣe awo bkow. Ul awoon ujuni, nateek ṭi banknaṭiṅ ṭi pkeṭ, ahilna kawo nateek ṭi iko bti. ¹⁹ Ulil Naṣibaṭi kē atumana iko bti inwoon ṭi a, ²⁰ abot aṭēpna ṭi a akakan iko bti ṭi mboṣ na du baṭi ṭi ploolan na ul Naṣibaṭi. Pñaaṅ pi Abukul pantuliin ṭi krut paṭijun btiinkar mēnt. ²¹ An, nabi low Naṣibaṭi, kē buṭaan bi najaan nado na bi najaan naṣal kē bado kē naṣooraad na a. ²² Hēnkun uleef wi Abukul unwoon wi ṅaṅ najēn ukeṭi, pkeṭ mēnt paṭu kē nakak aṭiinkar na a. Hēnk nahil kanaṭ ṭi kadunul kawo bajinṭ piṣ, bañaan banwoon baanhil pji nin uko ulon ṭi baka. ²³ Kē naṣe awo i kamēban bnuura kaliint ṭi pfiyaar kawut kapēn ṭi phaṭ pi *Uṭup Ulil Unuura wi natiinkun. Uṭup mēnt baṭup wa bañaan bti ṭi mboṣ, wul wi nji Pawulu kalemparun wi nji kaṭupun wa.

Ulemp wi Pawulu

²⁴ Dwo ṭi phaṅ ṭi uleef naan ṭi phaṅ pi *Krittun pa bnuura bi banfiyaarun banwoon uleeful. ²⁵ Pa an nanfiyaarun bti biki Naṣibaṭi aṭu'ēnuṅ pdo ulemp wi pṭup uṭup wi nul bti. ²⁶ Uko mēnt uwoon uko wi Naṣibaṭi amenun bañaan du wi umundu uwoonun, hēnkun ameṅaṅ wa bañaan banwoon biki nul. ²⁷ Anjaṅ bañaan biki ṅṭaaṅ bti bame iko

* 1:7 Anklempun pa an : Nlibra ṅlon ṅapiit aji : anklemparun un.

inuura na mndëm manwoon ti uko umbiin amena. Uko mënṭ wii wi : *Krittü awo ti an, ul adoon kē nahaṭ kē nayeenk ti mndëm mi Naṣibaṭi. ²⁸ Kē hēnk di di njaan ṅmeetan Krittü, kaṭup bañaan bti balipara, kabot kakujan baka na uṣal untuṅa bti, bahilna bawo ti Krittü bukal bti bañaan banjijun ti pfiyaar. ²⁹ Uko mënṭ ukaan kē nji kalemp, agutan na mnhina bti manwoon ti nji, mi Krittü awulunju.

2

¹ Dṅal name kē dwo ti pṅutaran, an na biki ubeeka wi Lawoditiya, na bañaan bti banwoon baambaan kawinēn na kēṣ ki baka ; ugut mënṭ utam maakan. ² Ddo han nahilna nawo na mntēṅ ti iṭēb yi nan nabot nanjalad nawo ji ṅaan aloolan ; natum na uṣal untuṅa. Nahil wal mënṭ kame uko umbiin amena wi Naṣibaṭi. Uko mënṭ uwoon *Krittü. ³ Ti a di di iko inuura maakan bti yi uṣal untuṅa na injaan ihaabēs ṅaan uṣal iwoon. ⁴ Dṭupan uko mënṭ ṅaan alon awutna nin kadaaran na ṅṭup ṅilil ṅi nul. ⁵ Uwo manjoonan kē dlowan, kē uṣal wi naan uṣē wo ti an, kē nilan maakan wi nwinanan kē namēban bnuura abot anaṭ aliint ti pfiyaar pi nafiyaarun Krittü.

Mnwo mi bañaan banwoon biki Krittü

⁶ Hēnk wi nadinanun Yetu *Krittü aji awo Ajugun, mnwo mi nan mandoon kayuuj kē awo na an. ⁷ Najab awo na intaaṭ ti a, kē ajejan aniwna katohul, abot adolan kē nakliint ti pfiyaar jibi bajukananan, mnwo mi nan mandoon kayuuj keeri kē Krittü awo na an ti ubeeb wi najaan nabeeb maakan Naṣibaṭi ṅnuur bti.

⁸ Naṭafaraan balil mntum badaaran, ṅṣal ṅi baka ṅawo ṅi bañaan, ṅawaan udooni. Uṣal utēṅ wuj uumpēna du Krittü, upēna du udolade wi bañaan, na du mnhina manjaan manṭon umundu wi. ⁹ Ti ul ti uleeful di di iko bti inwoon ti Naṣibaṭi iṭēṭun. ¹⁰ Kē ti a di di nayeenkun iko atuman, ul anṣihun ṣaṣih bti na mnhina bti.

¹¹ Ti *Krittü nawala katēmp kanwoon kaanwo kē ṅaan awalananan. Katēmp mēnt kapēna du a, kul kajaan kakib pekadu danwoon ti uleefan kapēnan. ¹² Ti batitmu namoya na a, abot anaṭa ti pkeṭ wi nafiyaarun mnhina mi Naṣibaṭi manaṭanulun ti pkeṭ. ¹³ An biki pekadu di nan na pwo naanwala katēmp ṭiki naanwo bayuday, iṭuun kē nawo bakeṭ, Naṣibaṭi awulan ubida na Krittü. Amiir nja ipekadu bti. ¹⁴ Dko di bapiitun aji ṅduknaanaa ṭiki ṅēntaṣ uko wi bgah bajakun, Naṣibaṭi atow da, aba na da wi aparun da du krut ki Krittü. ¹⁵ Awohēs ṅnton ṅankṣihun na ṅanwoon na mnhina, apēnan ṅa aṭij ti kadun ki bañaan,

alaat laaṭēn ṅa ti kafēṭ ki pntuk panlilanun wi awatun ṅa ti pkeṭ pi Krittü akeṭun ti krut.

¹⁶ Keeri uko wi najaan nade, wi najaan nadaan, kēme uko wi ṅfettu ṅlon, na wi ufettu wi pli phalu na wi *unuur wi pnoorfēn wi bayuday uwutan kaṭu nadinan nin ṅaan alon aji naduknaanaa ti iko itēṅ yun. ¹⁷ Iwo ṭaṅ ulimēṅ wi iko inwoon i pbi. Kē uko unwoon na manjoonan uṣē wo Krittü. ¹⁸ Banjaan bahajan ikow yi baka pa pwinana, kadēman ṅwanjut, nakdinan baka baji naduknaanaa. Baji babi ṭu ṭu ṅṣal ṅi baka bti ti ṅwanjut na iko impēnun awinana ti kadun ki baka. ṅṣal ṅi baka ṅaji ṅaṭu baka banah, ṅawo ṅi bañaan bajēn, ṅawaan udooni. ¹⁹ Baanji bamēban ti Krittü anwoon bkow. Ul ankaan kē uleef bti uji uka uko bti wi unumiin, kamēbandēr bnuura ti dko di imoh ijaan iyitiiraan, kabot kadēm jibi Naṣibaṭi anjalun.

Pkeṭ na pkuṭ kanaṭa ti pa na Krittü

²⁰ Wi nakeṭun na *Krittü, kē mnhina mi umundu maankak ahilanan nin uko ulon, we ukaan kē naji naṭaṣ udolade wi wa, ji wul umēbanun ubida wi nan ba? ²¹ Uji uji « Kjeṭ uko wi, » « Kṅem wuj, » « Kban wundu. » ²² Uṭiiniyaan iko injaan ilun katoka. Uko mēnt uwo udolade wi bañaan. ²³ Udolade mēnt uji uwo wo ji uwo na uṣal untuṅa, ṭiki uji uṭiiniyaan pṭaṣ *Bgah, pwalan bkow na pdo kahajan uleef, aṣē waan udooni, uunji uneenan uleef pdo uko wi unjalun.

3

Pmēban Ubida uhalu unwoon ti Krittü

¹ Jibi nanaṭiṅ ti pkeṭ na *Krittü, nadoon kala iko yi baṭi keeri, di Krittü awoon aṭo ti kadeenu ki Naṣibaṭi. ² Naṭuun uṣal wi nan ti iko yi baṭi, nawut yi mboṣ. ³ Hēnk di uwoon, nakeṭi, kē ubida wi nan umenana na Krittü du Naṣibaṭi. ⁴ Krittü awoon ubida wi nan na manjoonan. Unuur wi akwinaniin, an kak napēn kawinana na a ti mndēm mi nul.

⁵ Nafinjan keeri ti mnwo mi nan iko yi mboṣ yi uleef unjalun. Iko mēnt yii yi : pekadu di piint, ubida uṭop, pṅal iko iwuṭaan, pbi kaṭu ṭu uṣal na uhaṣ bti ti uko, pṅeebar iko, ṭiki ankaan ado han aji dēman iko yun ji Naṣibaṭi i i akdēmanun. ⁶ Iko itēṅ yan ijaan itij udeeb wi Naṣibaṭi [ti banjaan bado ya]. ⁷ Iko yan yi yi najaan nado ṭfa, wi iṭṭonun ṅbida ṅi nan. ⁸ Kē hēnkun, napēnaan iko yan bti ti ubida wi nan ; nawutan kado kadeebaṭ, kado kahanṅ ṅaan ti kaṭēb, kawo na bjoot ; nawutan kado kakarad, uṭup ulon ukowēndēnaan uwutan kapēn ti mntum mi nan. ⁹ ṅṭilan ṅawutan kawo ti ptoofan, ṭiki nawo hēnkun bañaan bahalu banwohēṣun ubida wi baka ujon na iko iwuṭaan yi wa. ¹⁰ Nawohara hēnkun ubida uhalu, wi Naṣibaṭi awulanun

abot aji t̄el̄ēs wa n̄yaaş b̄ti k̄ē nado naam na a, ul aṅṅakanaṅ, nahilna name'a bnuura. ¹¹ H̄enkuṅ uuunkak aka *nayuday na awoon aanwo n̄ayuday, anwaliin̄ *kat̄ēmp na anwoon aanwala ka, ṅaaṅ i uṭeeh, k̄ēme anwoon aamme nin uko ulon̄ ji baṅṅaaṅ biki utaak wi Fit, ṅaaṅ i bakjuukn̄ṅēnuṅ ṭi ulemp k̄ēme ṅaaṅ najeeh ; *Krit̄tu ṭaṅ akaaṅ udooni abot awo ṭi baṅṅaaṅ banfiyaarulun̄ b̄ti.

¹² Wi Naşibaṭi adatan̄aṅ k̄ē nawo biki nul, k̄ē abot aṅalan, nadoon kaṅaaga, nado kaṭ̄ēnkar, nabot nado kawalan ikow. Nawoon baṅṅaaṅ banjoobuṅ ikow banwoon baanji bataran. ¹³ Nadoon kamiirad, woli at̄ēṅṅan̄ alon̄ adolan uko ulon̄, nawulad̄ēn if̄een, namiirad. Jibi Ajugun amiiran̄aṅ, an kak, nadoon kamiirad. ¹⁴ K̄ē uko und̄ēmmun̄ maakan uwo naṅalad, uṅal ujaan̄ udolan nam̄ēband̄ēr bnuura. ¹⁵ B̄tiinkar bi *Krit̄tu aṭ̄ijun̄ ṭi an badoon kaṭ̄oṅṅan̄ ṅhaaş. Naşibaṭi aṭ̄ijan̄ ṭi b̄tiinkar m̄ēṅṅ nahilna nawo uleef uloolan. Nadoon kabeeb Naşibaṭi ṅnuur b̄ti. ¹⁶ Uṭup wi Krit̄tu utum ṭi an! Nadoon kajukand̄ēr, kaṭ̄ēnkar kawutna kajot ṭi buṭaan. Nadoon kado haṅ na uşal unṭuṅa b̄ti, kayeeh Naşibaṭi na iyeeh yi p̄ṅaamar̄ēn na iyeeh yi p̄d̄ēman̄ Krit̄tu, *Uhaaş wi nul uṭu'an iyeeh m̄ēṅṅ ṭi bkow. ¹⁷ Uko b̄ti wi nahilanun̄ kaṭup k̄ēme kado, nadolan wa ṭi katim ki Yetu Ajugun. Naṭ̄ēpn̄an̄ ṭi a nado kabeeb Naşibaṭi Aşin̄ nja.

Mnw mi banfiyaarun̄

¹⁸ An baaṭ nadoon katiink bayinan, ji baṅṅaaṅ banwoon biki Ajugun. ¹⁹ An bi-inṅ naṅalan baharan nawut kado kal̄ēbar na baka.

²⁰ An bapoṭ, nadoon katiink bajugan ṭi iko b̄ti ; uko m̄ēṅṅ wi wi Ajugun aṅalun̄. ²¹ An başin̄ bapoṭ, nakbubara kado kadeebaṭan̄ babukan̄ ji babi bawutand̄ēr.

²² An balemp, nadoon katiink ṭi iko b̄ti biki naklemparun̄ ṭi mboş ṭi. Nawutan kado kado haṅ ṭiki batenan̄ k̄ēme woli nala pwinana bnuura ṭi baṅṅaaṅ. Nadoon kado haṅ na uhaaş uṅin̄ṅ wi baṅṅaaṅ banwoon̄ baaṅṅoom̄ Ajugun. ²³ Ulemp wi bahilan̄ kaṭu'an nadoon kado wa na uhaaş unuura ji nawo wo ṭi plempar Ajugun. ²⁴ Nameen̄ k̄ē Ajugun atuuman̄ na iko inuura yi ahankun̄ banwoon̄ biki nul. Na manjoonan̄ *Krit̄tu Ajugun i i naklemparun̄. ²⁵ K̄ē ṅaaṅ ankdolun̄ buṭaan̄ alun̄ kayeenk uko wi buṭaan̄ m̄ēṅṅ bakt̄ijun̄, k̄ē nin bpaṭş̄ēr baankwo da.

4

¹ An biki baklemparun̄, nawoon batool na banklemparan̄aṅ nabot nam̄ēban baka bnuura. Nameen̄ k̄ē an kak, naka alon̄ k̄ē awo Ajugan du baṭi duuṭ.

Uko wi pdo

² Nam̄ēbaan̄ naliint̄ ṭi p̄ṅehan̄ Naşibaṭi, nawoon bten̄ naṭū ibaṭ ṭi uko m̄ēṅṅ, ṭi pdo kabeeba. ³ Woli naṅehan, naṅehand̄ērun̄ kak Naşibaṭi ajeehan̄ bgah bi ulemp wi p̄ṭup Uṭup wi nul, nahilna ndo kaṭ̄iiniyaan̄ uko wi *Krit̄tu umbiin̄ amena unṭuun̄ k̄ē nwo ukalabuş. ⁴ Naṅehaan̄ nhil̄ ndo kameeṭan̄ wa, jibi nwoon̄ i kado.

⁵ Woli nawo na banwoon̄ baanwo biki Krit̄tu, uko b̄ti wi nakdolun̄ nadoon kado wa na uşal unṭuṅa, ṅyaaş b̄ti wi nahilanun̄. ⁶ ṅṭup ṅi nan ṅawoon̄ ṅnuura, ṅataab pnam, nabot nahil̄ pteem̄ andoli bnuura.

Pwul mboş pbaaṅşaani

⁷ K̄ē Tişik, ayiṭ nja i mmaganun̄ anwoon̄ nalempar̄ *Krit̄tu na manjoonan̄, i njaan̄ kagakand̄ēraan̄ kalempar̄ Ajugun, aṭupan̄ jibi nwoyi ṭi b̄ti. ⁸ Dyla du an, ahilna aṭupan̄ jibi ṅwo i ṭi abot at̄ēṅṅēnan. ⁹ Onet̄im̄ kak, ayiṭun̄ na manjoonan̄ i mmaganun̄ amp̄ēmmun̄ du an agakand̄ēr na a. Baṭupan̄ uko b̄ti unṭēpuṅ ṭi.

¹⁰ Arit̄tarkut̄ anwoon̄ ṭi na nji ṭi ukalabuş, na Markut̄ ayiṭ Barnabat̄ bawulan̄ mboş. Name uko wi nawoon̄ i kado woli Markut̄ abi du an : nam̄ēbaana bnuura. ¹¹ Yetu i bajaan̄ badu Yuttut̄ akak awulan̄ mboş. Bukal̄ bawajan̄ṅ ṭaṅ ṭi bayuday banfiyaarun̄ *Krit̄tu, bajaan̄ balemp na nji pa *Pşih̄ pi Naşibaṭi ; baji bat̄ēṅṅēn̄. ¹² Epafrat̄ anwoon̄ i ubeeka wi nan akak awulan̄ mboş. Awo nalempar̄ Yetu Krit̄tu abot aji bi taman̄ taman̄ ṭi pdo kaṅehand̄ēran̄ Naşibaṭi nahilna nam̄ēban̄ naliint̄, najij ṭi p̄fiyaar, nabot nado kado uko b̄ti wi Naşibaṭi aṅalun̄. ¹³ Dṭup̄ aji dmaar̄ uko wi : Aji noor maakan ṭi uko wi nan na wi biki ubeeka wi Lawoditiya na biki ubeeka wi Yerapolit̄. ¹⁴ Luk kak nakuraar̄ i ṅmaganun̄ na Demat̄ bawulan̄ mboş.

¹⁵ Nawulan̄ bayiṭ nja biki Lawoditiya mboş. Nawulan̄ kak Ninfa na banfiyaarun̄ b̄ti banjaan̄ bayitiir̄ du katohul̄ mboş. ¹⁶ Woli najuk uko wi mpiitan̄aṅ, nakaan̄ nado banfiyaarun̄ banwoon̄ Lawoditiya bajuk wa. An kak nakaan̄ najuk uko wi nji kapiitun̄ biki Lawoditiya.

¹⁷ Nakaan̄ naji na Arkip̄ am̄ēban̄ bnuura ulemp wi ayeenkun̄ ṭi Ajugun.

¹⁸ Nji Pawulu kapiitan̄aṅ na kaṅēn̄ ki naan, dwulan̄ mboş. Naleşan̄ k̄ē dwo ukalabuş. Bnuura bi Naşibaṭi bawo ṭi an.

Uṭup uteek wi Pawulu apiitun banfiyaarun banfētun du utaak wi Tetalonika

Uṭup ujuni

Ulibra wi uwoon kakaarta kateek ki Pawulu apiitun pntuk pi banfiyaarun panwoon du ubeeka wi Tetalonika. Pawulu abi ya da aṭup Uṭup Ulil Unuura wi Yetu Krittun (natanan ṭi Ulibra wi Ulemp wi Banjaan 17.1-10). Bañaan banfētun da baṭaṣ Krittun. Wi nwal nloṅ nṭaṭepun, kē bañaan balon baṣē wuuk bañaan kē balat Pawulu na nanohul. Anaṭara baka. Banfiyaarun Krittun bamen Pawulu na bangakanderun na a. Na utejan kē baṣē pēnan baka ṭi ubeeka kē baya Bereya. Wi nṣubal nṭēb nṭaṭepun, Pawulu ayil Timote aya aten jibi banfiyaarun Krittun banwoon Tetalonika baduki awo. Wi ayaan abi, aṭup Pawulu aji bamēban te hēnkun, kē balon ṭi baka baṣē pok plemp kado kadeena. Baji baji Yetu abi hēnkun, kē baanuma plemp. Balon ṭi baka nṣaaṣ nṣaanṭoora na baka ṭiki bayiṭ baka na banoh baka baṭum bakaṭi kē Yetu aambi. Uko mēnt ukaan kē Pawulu apiit baka katēntēn baka abot aṭup jibi ubi wi Yetu uklun kawo na jibi akdolun na banfiyaarulun. Hēnk, bahinan kahaṭ kē bawo na Ajugun unuor undoli.

Hēnk di ifah yi ulibra wi iwoon:

1. Pwul mboṣ (1.2-3.13)
2. Pfiyaar pi bañaan biki Tetalonika banfiyaarun (1.2-3.13)
3. Ubida unlilun Krittun. (4.1-12)
4. Phaṭ kē Krittun abi (4.13-5.11)
5. Pṭaṅ na pwul mboṣ pbaaṣaani (5.12-28)

¹ Nji *Pawulu, na Filwanut*, na Timote nkpiitanan, an banfiyaarun nanwoon du Tetalonika amēban Naṣibaṭi Aṣin nja na Yetu Krittun Ajugun. Nṣhehan baka bawulan bnuura babot bajoobṭēnan nṣaaṣ.

Mnwo na pfiyaar pi biki Tetalonika

² Nṣenji nṣaṣna pbeeb Naṣibaṭi nwal bti pa an bti, wi njaan nṣeṣan woli nṣhehana. ³ Na manjoonan nji nṣeṣ ṭi kadun ki Naṣibaṭi anwoon Aṣin nja jibi pfiyaar pi nan pawinaniin ṭi udo wi nan, jibi natamanun ṭi bnjalun na jibi namēbanun aliintan ṭi mnhaṭ mi nahaṭun Yetu *Krittun Ajugun.

⁴ An bayiṭun biki Naṣibaṭi aṅalun, nṣe kē nadatanaa. ⁵ Na manjoonan, wi nṣbiin du an adiimanan Uṭup Ulil Unuura, nṣendiimanan wa na mntum ṭaṣ, name wa kak na mnṣhina mi udo wi Uhaaṣ wi Naṣibaṭi. Nṣwin nja bti kē uṭup mēnt ujoonani. An name jibi

nwoori ṭi ptoofan pa bnuura bi nan. ⁶ Kē an, nakak awo ṭi pdo ji un, na ji Ajugun. An nandoon awo wo ṭi unoor uweek, nayeenk uṭup wi Naṣibaṭi na mnṣlilan mi Uhaaṣ wi nul ujaan uwul. ⁷ Kē hēnk di di nakakuṅ awo bankdiimanun banfiyaarun biki nṣtaak nṣi Matedoniya na Akayi bti, bgah bi pṣaṣ. ⁸ Du an na manjoonan di di uṭup wi Ajugun upēnnun, utiinkana du Matedoniya na Akayi. Mēnt dul da ṭaṣ, baṭup ṭi dko bti jibi nafiyaari Naṣibaṭi, kē nṣendo ka uko uṭup. ⁹ Hēnk di uwoon, bukai ṭi nṣleef nṣi baka baṭup jibi namēbanun an wi nṣbiin du an, jibi nayaṅ du Naṣibaṭi aduk nṣton alempar Naṣibaṭi anwoon najeb, anwoon Naṣibaṭi na manjoonan, ¹⁰ kayoonkna ubi wi Abukul Yetu anklun kawoona baṭi, i anaṭanun ṭi pket, ankbuurun nja ṭi udeeb unkmṣbiin.

2

Ulemp wi bi Pawulu du ubeeka wi Tetalonika

¹ Na manjoonan an bayiṭun ṭi *Krittun, name an ṭi nṣleefan bnuura kē ubi wi nun du an uunwaan udooni. ² Name kak kē bahajanun akat akaran du ubeeka wi Filip. Kē nṣe yeenkna ṭi Naṣibaṭi mntēn mi nṣhilni aṭupan Uṭup Ulil Unuura wi bañaan baṭum badoon adola do na un maakan. ³ Nṣṭup nṣi nun nṣaanwo nṣi mnlafrēn, abot awo nṣēmbi bi na uṣal uwuṭaan, nṣēmbi bi na kaguuru! ⁴ Naṣibaṭi atenun ten awin kē nṣhilani aṣē wulun Uṭup Ulil Unuura, ukaan kē nṣṭup wa. Nṣēnla la plil bañaan, Naṣibaṭi ammeen nṣhaaṣ nṣi nun i i nṣklaan plil. ⁵ Name kē nṣēmbaan kawoha na nṣṭup nṣtaab nṣi kaguuru, kēme aṭup nṣṭup kahilna kaka uko ulon ; Naṣibaṭi ame kē uwo manjoonan. ⁶ Nin nṣēnla pdēm ṭi ṣaan, ṭi an kēme ṭi balon. ⁷ Ndo hilan lah kabi ji bañaan baweek, kayuujan kē nṣwo *banjaan biki Krittun ; aṣē baa ṭep ṭep abi na pjoob bkow, awo jibi ṣaaṣ ajaan aboof abukul. ⁸ Nṣjalan nṣal maakan adoo hilan kawo nṣenklun lin ṭi pṣupan Uṭup Ulil Unuura wi Naṣibaṭi ṣaṣ, ma kakeṭaran, ṭiki nakak bañaan biki nṣmaganun maakan. ⁹ An bayiṭun, nṣfiyaar kē naleṣ bnuura ulemp na unoor wi nun : nṣlemp nṣa na utaakal kawutna kawo pṣkun pa nin ṣaan alon wi nṣṭupanan Uṭup Ulil Unuura wi Naṣibaṭi.

¹⁰ Nawin bti, kē Naṣibaṭi akak awin jibi nṣbiin awo na an nanfiyaarun: nṣwo bañaan bajint batool, biki ṣaan awoon aanhil pṣup uko uwuṭaan ṭi baka. ¹¹ Name bnuura kē nṣwo na an bti jibi aṣin napoṭ ajaan awo na abukul ; ¹² nṣi nṣṣenṣenan, kajakan namiir, kajakan naṣu kabaṭ, nahilna ṭi mnwo mi nan nado kado iko yi Naṣibaṭi aṅalun, ul ankuṅ anan ṭi pṣiṣ pi nul nabot nawo na mndēm mi nul.

* 1:1 Filwanut: balon baji badu'a kak Filat.

Pfiyaar na kamiir ki banfiyaaruŋ biki Tetalonika

¹³ Uko unkaaŋ kak kē n̄jenji n̄tañan pbeeb Naşibaŋi wi wi : wi nayeenuŋ uŋup wi Naşibaŋi wi n̄tupanaŋ, naanyeenk wa ji uwo uŋup wi ñaaŋ nañen, nayeenk wa ji uwo uŋup wi Naşibaŋi. Kē uwoha uŋup wi Naşibaŋi na manjoonan, uŋup mēnt̄ uklempuŋ ti an nanfiyaaruŋ. ¹⁴ An bayiŋun ti *Krittu, hēnkun nawi ji banfiyaaruŋ Yetu Krittu, bañaan biki Naşibaŋi na manjoonan, banwoon du utaak wi Yuda : nahaj ti iñen yi biki utaak wi nan jibi bahajuŋ ti iñen yi biki utaak wi baka. ¹⁵ Bañaan mēnt̄ bado kē bafin Yetu Ajugun na *baŋupar Naşibaŋi, un kak bahajanun. Baanji bado uko wi Naşibaŋi aŋaluŋ abot aŋoor bañaan bti. ¹⁶ Bado na pneenanun p̄tup banwoon baanwo bayuday uŋup unkuuranun ; hēnk na n̄wal bti baji baŋotalēş ipekadu yi baka. Kē hēnk di udeeb wi Naşibaŋi umobuŋ baka hēnkun.

Pawulu aŋal pkak du biki Tetalonika

¹⁷ An bayiŋun ti *Krittu, n̄bi wo i kadukan n̄wal n̄lon. Name bnuura kē n̄leef ŋañ n̄adukanan, n̄haaş n̄i nun n̄aduka na an. N̄nuhan maakan, aŋal maakan pwinan. ¹⁸ Kē hēnk, n̄jal pbi du an, n̄ji Pawulu ti uleef naan n̄yaaş n̄tum ddo na pbi du an, kē *ŋatana aŋē neenanun. ¹⁹ Na manjoonan, an bē mēnt̄ nin ñaaŋ alon, nawoon mnhaŋ na mnlilan mi nun, an nakiimanun kē ulemp wi nun uwo unuura wal wi Yetu Krittu Ajugun akluŋi kabi. ²⁰ Aa, nawoon mndēm na mnlilan mi nun!

3

Timote nayili

¹⁻² Ukaaŋ kē n̄enkak ahilan pyoonk, aŋē ŋal aji nyil Timote ayit̄ n̄ja ti *Krittu du an kaŋē kaduka du ubeeka wi Atenay un bukal bukal. Timote mēnt̄ aji lempar Naşibaŋi na un ti p̄tup Uŋup Ulil Unuura wi Krittu. Nyila, abi du Tetalonika aŋēkan abot aŋēnt̄enan ti pfiyaar pi nan, ³ n̄haaş n̄taoora na an bti nawole ti unoor wi n̄woon wi. Name bnuura kē unoor mēnt̄ uwoon kafah ki nun. ⁴ Wi n̄biin awo na an, n̄tupan kē n̄luŋ kado kahaj, kē mnhaŋ mēnt̄ mambanuŋ n̄ta hēnk, kē namee. ⁵ Ukaaŋ kē wi n̄woon mēnkak ahilan pyoonk, kē nyil Timote du an, kahilna kame me nahuma nfiyaar Yetu Krittu. Dbi lēnk aji me *Untaayi Uweek uguuran kaŋok ulemp wi nun!

Pbeeb Naşibaŋi ti uŋup ulil wi n̄tiinkun

⁶ Kē hēnkun wi Timote awoonun du an, aŋupun uŋup ulil ti pfiyaar pi nan na ti b̄jalad bi naŋaladuŋ. Akak ajakun aji naji naleş uko wi nun na mnlilan akuŋ anuhun jibi un n̄nuhanaŋ. ⁷ An bayiŋun ti

*Krittu, pfiyaar pi nan patēnt̄enan ti unoor na manŋaaf bti mi n̄woon. ⁸ N̄hefēnt̄ hēnkun wi namēbanun ti Ajugun. ⁹ Kē hum di di n̄hilanuŋ kabeeb Naşibaŋi kadoo kakēşan ti uko wi nan? Nawulun mnlilan mnweek ti kadun ki nul. ¹⁰ Nfa na utaak, n̄ji n̄taman kañehana, aŋenun n̄kak n̄winan, n̄hilna n̄jukanan iko indukiin kaliintanaan pfiyaar pi nan.

¹¹ N̄ñehan Naşibaŋi Aşin n̄ja ti uleeful, na Yetu Ajugun badolon n̄hil n̄bi du an. ¹² N̄kak añehan Ajugun ado nado kaŋaladaara n̄jalad p̄ya, nabot naŋal bañaan bti jibi un n̄jalanaŋ. ¹³ Hēnk nawo bañaan banwoon baanwo na nin buŋaan dlon, bañaan bajint̄ piş ti kadun ki Naşibaŋi Aşin n̄ja, wal wi Yetu Ajugun akluŋi kabi na bañaan bti banwoon biki nul. [Uwo haŋ.]

4

Mnwo manliŋ Naşibaŋi

¹ An bayiŋun ti *Krittu, n̄baañşaan kaji na an, nado kajuk ti un jibi nawoon kado, kadoo kaŋalana du Naşibaŋi. N̄me na manjoonan kē nado bi kado haŋ, kē n̄şē ñehanan abot akooŋan ti katim ki Yetu Ajugun : nakaan nataman maakan ti pdo haŋ.

² Name iko yi njakanan nado kado ti katim ki Yetu Ajugun. ³ Uko wi Naşibaŋi aŋaluŋ uwo : nawo bañaan bajint̄ piş, banwoon baanwo ti ubida uŋop. ⁴ N̄naaŋ andoli awo kame jibi akwoon na ñaaŋ, kamēban uleef ti pekadu di piint̄*, awo i kawo ñaaŋ najint̄ piş, kabot kawo na a kē nin alon aankka uko ulon uŋup ti mnwo mi nul. ⁵ Aankwut uŋal uwuŋaan uyoha jibi banwoon baamme Naşibaŋi bajaan bado. ⁶ Kē ti uko mēnt̄ alon awutan kaguur aŋēnt̄ul kēme kadola uko unkdē ulun ŋiki Ajugun aji weŋan bankjubanuŋ haŋ, jibi n̄doon abi ŋupan abot ayuujan bnuura. ⁷ Na manjoonan, Naşibaŋi aandu n̄ja pa n̄wo ti ubida uwuŋaan, adu n̄ja pa n̄wo bañaan bayimanaan, bajint̄ piş. ⁸ Ukaaŋ kē ñaaŋ ampokun p̄jukan pi, mēnt̄ ñaaŋ i i apokun, Naşibaŋi a, ul anwulanan Uhaaş wi nul.

⁹ Naannuma bapiitan uko ulon ti b̄jalad, ŋiki an ti n̄leefan najukna ba du Naşibaŋi. ¹⁰ Nado bi kado do haŋ na bayiŋ n̄ja bti ti utaak wi Matedoniya bti. Kē n̄şē kooŋan nataman maakan kak. ¹¹ Naŋuun kabat̄ piş p̄wo bnuura katiinkar, kawut pdo kaneej ti iko yi bañaan bampaŋi ; uko wi nanu-miin nayikajeran wa, jibi njakanan. ¹² Woli nado haŋ, biki bdig bamaganan nabot kawo naanknuma nin ñaaŋ alon aŋēkan.

Ubi wi Krittu

¹³ An bayiŋun ti Krittu, n̄jal name manjoonan ti uko wi banketun, nawutna kajooŋan

* 4:4 N̄naaŋ andolon awo kamēban uleef ti pekadu di piint̄: balon baji ti kē Pawulu aji : N̄naaŋ andolon awo kame jibi akwoori na ŋharul.

ji banwoonj baanka mnhaṭ. ¹⁴ Nfiyaar kē Yetu akeṭi, abot anaṭa ṭi pkeṭ, kē hēnk di di nkaan afiyaar kē banfiyaaruluj aṣē keṭ, Naṣibaṭi aluj kanaṭan baka, bawo na Yetu te mnṭo. ¹⁵ Uko wi nṭkṭupanaṅ hēnkuj uwo uṭup wi Ajugun : nja nṭkhumuj bajeb te wal wi Ajugun akbiij nṅenkwo ṭi kadun ki baka. ¹⁶ Hēnk di uwoonj, wal wi Ajugun akdoluj pdiim kaṭup kē wal ubani, wal wi pdiim pi uwanjut uweek paktiinkaniin, wal wi plul pi Naṣibaṭi paktiinkaniin, Ajugun ṭi uleeful awalnaana baṭi, bankeṭuj afiyaar ul Krittū banaṭa duna ṭi pkeṭ. ¹⁷ Wal mēnt un nṅhumuj bajeb, nṅaakiir na baka kadeṅana du kanfēluj kaya kayit na Ajugun du bko duuṭ. Hēnk nṣē nṅwo na a te mnṭo. ¹⁸ Nadoon katēṅṭēn keeri batēṅṭan na uṭup mēnt.

5

Pwo bten

¹ An bayiṭun ṭi *Krittū, naannuma baṭupan wal wi uko mēnt ukdolaniin. ² Name bnuura an ṭi nleefan kē unuur wi Ajugun ubi jibi nakiiṅ ajaan abi na utejan. ³ Wal wi baṅaaṅ bakjakuj: « Nhaaṣ nṅi nja nṅaṭooraa, nin uko ulonj uunkdanj danj » wal mēnt wi wi pṭoka pweek pakkuruj kur kajotna baka, jibi mnhaj manjaan mambi ṭi nṅaaṭ anwoon na kayin. Nin nṅaaṅ aankbuur ṭi pṭoka mēnt.

⁴ Kē an bayiṭun, naṣē wo naanwo ṭi bdēm, unuur wanj udoo ukuran kur ji nakiiṅ. ⁵ Na manjoonan, an bṭi nawo babak bjeehi, babak pnak. Nṅenwo biki utejan, biki bdēm. ⁶ Nawulēn nṅwut kaṅoyēnt keeri ji bukundi ; nawulēn nṅwo bten, nṅwut kakuj. ⁷ Banjoj, utejan wi wi bajaan banjojēnt ; kē badaan, utejan wi wi bajaan bakuj. ⁸ Kē nja, nṅwoonj biki pnak, nṅenwo kakuj ; nawulēn nṅwej pfiyaar na bnjalad nṅdo kamiṣa kanṭak ki ban-goli, nṅwej mnhaṭ mi nṅluj kabuur nṅdo utepi unṭak. ⁹ Na manjoonan, Naṣibaṭi aandat nja pa udeeb wi nul umob nja, adat nja nṅkaana mbuur ṭi Yetu Krittū Ajugun, ¹⁰ ankeṭaruj nja nṅhilna nṅwole bajeb kēme bakēṭ nṅwo bajeb na a. ¹¹ Ukaan kē andoluj awo i katēṅṭēn atēṅṭul, kabot kaṭēnka jibi nadoonj abi kado do.

Pjukan pbaaṅṣaani na pwul mboṣ

¹² An bayiṭun ṭi *Krittū, nṅēhahanan nado kado hanj, namēban bnuura baweeṭ biki Ajugun aṭuunj ṭi kadunan, banjaan bahaaharan maakan kabot kaṭupan uko wi nawoonj i kado. ¹³ Ulemp wi baka ukaan kē nawo biki kamēban baka kabot kaṅal baka bnuura. Natiinkaran an bṭi.

¹⁴ Nṅkooṭan an bayiṭun, nakakaan baṅaaṅ banwoonj ṭi ubida uwuṭaan ṭi bgah, natēṅṭēnēn banjaan balēnk, naṭēnkan bambiṣniin, nawo kado kamiir baṅaaṅ bṭi. ¹⁵ Naṭaafaraan nṅaaṅ akakan buṭaan bi badoluluj ; nadoon kado bnuura unuur

unjinṭi, nabot nado kado ba ṭi pṭoofan na ṭi baṅaaṅ bṭi.

¹⁶ Najaan nawo ṭi mnlilan nṅnuur bṭi ; ¹⁷ nakṭaṅna pṅēhan Naṣibaṭi ; ¹⁸ nadoon kabeeba ṭi iko bṭi. Uko mēnt wi wi Naṣibaṭi aṅaluj pa an namēbanuj Yetu Krittū. ¹⁹ Nakneenan *Uhaaṣ wi Naṣibaṭi unwoonj ṭi an ulemp, ²⁰ nawutan kabeeh nṅṭup nṅi Naṣibaṭi awuluj baṅaaṅ balonj ; ²¹ natenan bnuura nṅṭup bṭi : nṅnwoonj nṅnuura, namēban nṅa ; ²² nalowan uko bṭi unwoonj uwuṭaan.

²³ Dṅēhan Naṣibaṭi anjaan aṭooran nja nṅhaaṣ, adolan nawo baṅaaṅ bjint piṣ, amēban bnuura nṅhaaṣ nṅi nan, nṅṣal nṅi nan, na nṅleef nṅi nan, nahilna unuur wi Yetu Krittū Ajugun akbiin nawo baṅaaṅ biki bawoonj baankwin nin buṭaan dlonj ṭi baka. ²⁴ Andu'anaṅ ado uko mēnt ; aji do uko wi ajakuj.

²⁵ An bayiṭun, an kak naṅēhandērun Naṣibaṭi. ²⁶ Najakan na bayiṭ nja bṭi kē nṅmook baka bnuura. ²⁷ Dkooṭan ṭi katim ki Ajugun, naleyiirēn bayiṭun bṭi uko wi nṅpiituj wi.

²⁸ Dṅēhan Yetu Krittū Ajugun awulan bnuura bi nul.

Uṭup utēbantēn wi Pawulu apiitun banfiyaaruṅ banfētun du utaak wi Tetalonika

Uṭup ujuni

Ulibra wi uwoon kakaarta katēbantēn ki Pawulu apiitun pntuk pi banfiyaaruṅ panwoon du Tetalonika. Akak aṭup baka kak ubi wi Krittū na jibi banwoon baanfiyaara bakbaañsaanun. Balon ṭi ubeeka mēnt baji Krittū adobi bi bi, kē balon baji kē uundobi wo, kē unuur ušē ñog. Banjakuṅ aji unuur uñogi baankak adi plemp, baji baannuma plemp wi Krittū akbiin hēnkuṅ. Kē bašē ji baya kade du banjaan balemp. Uko mēnt ukaaṅ kē Pawulu apiit baka kadiimanaan baka kē ñaan aji wo kadeena ujēn wi nul. Akak aji na baka bamēban balliint woli bawo ṭi mnhaj babot bado kado bnuura wal undoli.

Hēnk di ifah yi ulibra wi iwoon:

1. Pwul mboš (1.1-2)
2. Ubi wi Krittū ukakan iko bti ṭi bgah (1.3-12)
3. Ajugun Yetu Krittū aandobi kak (2.1-12)
4. Pmēban kaliint ṭi pfiyaar (2.13-17)
4. Pñehan Našibaṭi na Ulemp (3.1-15)
5. Pwul mboš pbaañsaani (3.16-18)

¹ Nji *Pawulu, na Filwanut*, na Timote nṅkpiitanan, an banfiyaaruṅ nanwoon du Tetalonika amēban Našibaṭi Ašin nja na Yetu *Krittū Ajugun. ² Nñehan Našibaṭi Ašin nja na Yetu Krittū Ajugun bawulan bnuura babot baṭooranan ṅhaaš.

³ An bayiṭun ṭi Krittū, ṅwo i kado kabeeb Našibaṭi ṅwal bti ṭi uko wi nan. Utaan na ṅdo haṅ, ṭiki pfiyaar pi nan padēma dēm pya kē an bti nabot aṅaladaara ṅalad maakan. ⁴ Uko mēnt uṭu kē ṅji ṅṭup uko wi nan ṭi kadun ki banfiyaaruṅ Našibaṭi bti na mnlilan. Nji ṅdo haṅ ṭiki baji bahajanan kē an našē mēbanaara mēban aliintan ṭi pfiyaar pi nan aji namiir ṭi unoor bti. ⁵ Uko mēnt bti uyuuj kē pwayēš pi Našibaṭi pawo ptool : uwoo nahilna nawo bañaan bantaanun na pneej du pših pi Našibaṭi pi nakhajarun hēnk. ⁶ Kē jibi Našibaṭi ajaan ado uko utool, aṭu bankhajananaṅ mnhaj ; ⁷ an nankhajuṅ hēnkuṅ, nalun kanoorfēn na un. Uko mēnt udolana wal wi Yetu Ajugun akwinaniin kapēnna baṭi na ṅwanjut ṅi nul ṅanwoon na mnhina, ⁸ kawo ṭi bdoo bweek. Abi pweṭan banwoon baamme Našibaṭi abot awo baanji baṭaš Uṭup Ulil Unuura wi Yetu Ajugun. ⁹ Bakoba

kakob kanwoon kaankba, kalow kaara di Ajugun, kalow mndēm na mnhina mi nul. ¹⁰ Wal wi akbiin, ṭi unuur mēnt, bañaan banwoon biki nul bti† badēmana, banfiyaaruṅ bti bamaṭa. An nawo ṭi bukuṅ mēntan ṭiki nafiyaar uko wi ṅṭupanaj ṭi a.

¹¹ Uko mēnt ukaaṅ kē ṅji ṅñehandēran Našibaṭi ṅnuur bti, nahilna nawo bañaan bantaanun na mnwo mi adu'anaṅ. Nji ṅñehan ado na mnhina mi nul naṭum na ušal wi pdo bnuura abot ado pfiyaar pi nan pawinana ṭi udo wi nan. ¹² Hēnk, nadēman Yetu Ajugun, abot adēmanan. Uko mēnt ukyuujun kē nayeenk bnuura bi Našibaṭi na bi Yetu Krittū Ajugun.

2

Ji ubi wi Ajugun

¹ An bayiṭun ṭi *Krittū, kē ṭi uko wi ubi wi Yetu Krittū Ajugun na jibi ṅkyitun kañoga, ṅkooṭan kooṭ, ² ṅṅal ṅi nan ṅawutan katar kagutla kēme nayewla woli alon ajakan unuur wi nul ubani. Nakfiyaar baka woli badoo ji Našibaṭi aṭupun baka, woli baṭup uko mēnt ṭi kadunan, kēme baji ṅpiitun baka, nakfiyaar baka. ³ Nakdi nin ṅaan alon adaaran ṭi uko undoli. Ji unuur mēnt udo kaban, bañaan bapok Našibaṭi kalowa, ṅaan i buṭaan anwoon i kayeenk kakob kawee abot apēn awinana. ⁴ ṅNaaṅ mēnt ajaan anaṭara uko bti wi bajaan bado Našibaṭi kēme wi bajaan badēman. Adoo ya te kado kaṭo du *Katoh Kawee ki Našibaṭi kaji ul awoon Našibaṭi.

⁵ Nalešan bnuura kē dṭiiniyaan uko mēnt na an wi nhumuṅ na an. ⁶ Hēnkuṅ kē našē me uko ummēbanun ṅaan mēnt kē aando pēn awinana, kayoonk unuur wi nul uban. ⁷ Na manjoonan, mnhina mi ṅaan i buṭaan mammeniin mando bi kalemp lemp. Wal wi bakpēnanun ammēbanulun ṭaṅ, ⁸ wi wi akpēnuṅ kawinana. Yetu Ajugun abi wal mēnt na mndēm mi nul katoka na uyook umpēnnun ṭi mntumul kaba na a. ⁹ ṅNaaṅ i buṭaan mēnt abile, abi na mnhina mi *Tatana, ado uko uweek maakan, mlagre na iko iñonarēnaan kaguurna bañaan. ¹⁰ Aṭēpna ṭi iko yi kaguuru kado bankneemuṅ buṭaan ṭiki baanyeenk manjoonan abot awo baanjal ma, mul manwoon lah i kabuuran baka. ¹¹ Ukaaṅ kē Našibaṭi ayil du baka mnhina mankneemanun baka, bahilna bafiyaar ṅṭilan. ¹² Hēnk bañaan bti bampokun pfiyaar manjoonan ašē lilan ṭi uko unwoon uunwo utool, Našibaṭi akob baka.

Pmēban kaliint ṭi pfiyaar

¹³ An bayiṭun biki Ajugun aṅaluṅ, ṅwo i kado kabeeb Našibaṭi ṅnuur bti ṭi uko wi nan.

* 1:1 Filwanut: Balon baji badu'a kak Filut. † 1:10 Bañaan banwoon biki nul : Balon baji baṭiiniyaan ṅwanjut.

Nawo ti bateek biki Naşibați adatuŋ abuuran, *tuhaaş wi nul udolan k  nawa bañaan bayimanaan, nafiyaar manjoonan. ¹⁴ Uko m nti wi wi aduuranaŋ wi nŋupanaŋ Uŋup Ulil Unuura nahilna nayeenk mnd m mi Yetu *Krittu Ajugun. ¹⁵ An bayiŋun, nam baan keeri naliintan nado kaŋaş bnuura udolade wi njukananaŋ wal wi nwoon du an, k me wal wi npiitanaŋ piit ti wa.

¹⁶ N nehan Yetu Krittu Ajugun ul ti uleeful, na Naşibați Aşin nja anjalun nja abot aŋooran nja nhaaş te mnto akut aŋ pna ti bnuura bi nul awulun mnhaŋ ti iko inuura inkmbiin, ¹⁷ aŋooranan nhaaş abot adolan naliint ti uko bti wi nakdolun abot aŋup unuura.

3

P nehand r bi Pawulu

¹ An bayiŋun ti *Krittu, nbaaŋsaan kaji na an na nehand run Naşibați, uŋup wi Ajugun uhilna udo kaniinka niink dko, bañaan badoki bawin mnd m manwoon ti wa jibi an nadolun. ² Na nehand run kak Naşibați ado nbuur ti i nen yi bañaan banot bado buŋaan ; na manjoonan m nti bañaan bti bafiyaarulun. ³ Ajugun aji do uko wi ajakun; adolan naliint ti pfiyaar pi nan kabot kaburanaan ti *nawuŋaan. ⁴ K  ti uko wi nan, nfiyaar ti Ajugun k  uko wi nŋu'anaŋ pdo naji nado wa, abot alun kadola do wa. ⁵ N nehan Ajugun adek nhaaş nji nan ti njal Naşibați na ti pmiir ji Krittu.

Pfu kabaŋ ti ulemp

⁶ An bayiŋun ti *Krittu, ti katim ki Yetu Krittu Ajugun nŋu'an nalow  naan anwoon ti mnwo mnwuŋaan, manwoon maantok na udolade wi nayeeknun ti un. ⁷ Name bnuura jibi nawo i kalig senun. Wi nwoon du an, naanwinun k  nwo ti mnwo mnwuŋaan. ⁸ N nji na nin  naan alon awulun nde, nbaa ŋ p ŋ p ataman ti unoor, alemp pnak na utejan kawutna kawo pkuŋ pi alon ti an.

⁹ Uko wi nwoon uŋenun k  n hil lah kaji han, a e njal mnwo mi nun manwo uko wi nakdoon kalig sen. ¹⁰ H nk di uwoon, wi nwoon na an nŋupan aji : « Anwoon aandi ulemp awutan kade. » ¹¹ K  n e tiink k  ti an, uka biki mnwo manwoon mnwuŋaan, bañaan banwoon baandi ulemp a e ji baneejan mntum mi baka ti uko unwoon uunkten baka. ¹² Nkooŋ bañaan bakan m ntan ti Yetu Krittu Ajugun bado kalempar na byompan uko wi bakdeen.

¹³ K  an bayiŋun, nawutan kado kayoont i nen ti pdo bnuura. ¹⁴ Woli alon ti an apok ptaş uko wi npiitun ti, naŋupan wa na e nawut kaka nin uko ulon na a, ahilna akowa. ¹⁵ K  na e wo biki kawut pjeja ji  naan i na ooradun, naŋiiniin na a ji ayiŋan, nakakana ti bgah.

Nŋup nbaaŋsaani

¹⁶ N nehan Ajugun anjaan aŋooran bañaan nhaaş, aŋooran nja nwal bti na ti iko bti. Awoon na an bti.

¹⁷ Npiit nbaaŋsaani nji, nji Pawulu dpiitun nja na ka nen ki naan. H nk di di njaan kado ti ikaarta bti. ¹⁸ D nehan Yetu *Krittu Ajugun awulan an bti bnuura bi nul.

Uṭup uteek wi Pawulu apiitun Timote

Uṭup ujuni

Ulibra wi uwo kakaarta kateek ki pawulu apiitun Timote. Pawulu abi ya ubeeka wi Littra pṭup Uṭup Ulil Unuura. Dul di di Timote abiiñ afêṭ. Wi atiinkun Pawulu wi wi akakun ṭi bgah bi Krittu. Agakandêr na Pawulu n̄yaaṣ n̄tum akak alemp na a. Woli Pawulu atiink kē pntuk pi banfiyaarun pi utaak ulon pajun pdek Naṣibaṭi kafet kēme bṭup blon bawo da, Timote i i ajaan ayil da aya ṭini na baka kaṭan baka. Abi yila du Efet aya atēṭṭen pntuk pi banfiyaarun Krittu panwoon da. Dul di di kakaarta ki kaṭenkulun. Aleṣana ṭi ka ajaka aya aji na banfiyaarun banwoon da balipara bañaan bankjukanun uko umpaṭun na Uṭup Ulil Unuura. Aṭupa kak jibi banfiyaarun Krittu bawoon kawo ṭi pntuk pi banfiyaarun na jibi bawoon kadat bankwoon ṭi kadun ki baka.

Hēnk di ifah yi ulibra wi iwoon:

1. Pjukan pi banṭilanun aji bawo bajukan Bgah (1.1-20)
2. Hum di ṅaan awoon kañehan Naṣibaṭi kabot kadēmana (2)
3. Ulemp wi banwoon ṭi kadun ki pntuk pi banfiyaarun (3)
4. Ulemp wi Timote (4)
5. Baat bayoṭ na bantohi (5)
6. Hum di bawoon kaṭan banṅalun itaka (6)

Pwul mboṣ

¹ Nji Pawulu, nanjañan i Yetu *Krittu dpiitu. Naṣibaṭi nabuuran i nja na Yetu Krittu anwoon mnhaṭ mi nja baṭuun kē nwo nanjañan. ² Dpiitu, iwi Timote abuk naan na manjoonan ṭi pfiyaar Krittu, añehan Naṣibaṭi Aṣin nja na Yetu Krittu Ajugun bawulu bnuura na mñaga babot bajoobṭēnan n̄haaṣ.

Plipara pjukan pi baṭilan

³ Wi nji kayaarun utaak wi Matedoniya, dkootu aji iduka du ubeeka wi Efet ihilna ido bañaan balon banwoon da ajukan iko impaṭi bañaan pdo hañ. ⁴ Jakan na baka bawut kabu kaduka duka ṭi nṭup ṅanwoon ṅaanwo manjoonan, na jibi mñini manyeenkiirun. Nṭup mēnt ṅaji ṅaṭij blaṭar ṭaṭi kaduk pdo uko wi Naṣibaṭi anjalun unjaan udolana ṭi pfiyaar Krittu.

⁵ Dṭup uṭup wi ṭiki dñal bañaan banfiyaarun banjalad. Unjal mēnt uwoona ṭi uhaaṣ ujint, uṣal unuura na pfiyaar panjoonanun. ⁶ Kē banjaan bajukan iko impaṭi baṣe low uko mēnt, ukaan kē baneem ṭi bṭup banwoon baanka udooni. ⁷ Banjal pwo

bame ṭi uko wi bgah, aṣe wo baamme uko wi bajaan baṭup, wi bajaan bajukan na mntēñ mnweek.

Uko wi bgah bawoon na manjoonan

⁸ Nme kē *bgah bawo bnuura kē nṣe wo i kajukan ba jibi Naṣibaṭi anjalun. ⁹ Nme bnuura kē Moyit aanwul wul bgah pa ṅaan natool, awul ba pa bañaan banjubanun: bampataṭiñ, baññoomun Naṣibaṭi, banjaan bado ipekadu, banjaan bakar katim ki Naṣibaṭi, banjaan baṭopan katoh ki Naṣibaṭi, banjaan bafin baṣin baka, banin baka, banjaan bafin bañaan, ¹⁰ bankdolon iko iṭop, banjaan bapiint na biint ṭi baka kēme baat ṭi baka, banjaan bamob bañaan kawaaṭ, baṭilan na banjaan bamehna kaṣe kaṭilan na bañaan bti bampokun pjukan pnuura. ¹¹ Pjukan mēnt pawoona ṭi *Uṭup Ulil Unuura wi Naṣibaṭi andēmun akuf atum na bnuura aṭu'ēnuñ pdo kaṭup.

Ulemp wi Timote

¹² Dbeeb Yetu *Krittu Ajugun, anwulun mnhina mi plempara. Atenēn, afiyaarēn aṣe du'ēn ndo kalempara, ¹³ nji mbiñ akar ṭfa katimul, ahajan bankṭaṣulun, awo naṅoonk, kē aṣe ṅagi'aan, awin kē dwo ṭi kapaam awo mēniyaara. ¹⁴ Kē hēnk di Yetu Krittu Ajugun atumanaanun na bnuura, ado kē nwo ṭi ploolan na a, nhilna nfiyaara mbot nṅal bañaan.

¹⁵ Bañaan bti bawo kate uṭup wi, ṭiki ujoonani : Yetu *Krittu abi ṭi umundu pa pbuuran bado ipekadu, kē nji dwoon nateek ṭi baka. ¹⁶ Kē aṣe ṅagi'aan, aṭēpna ṭi nji, nwoon nateek ṭi baka, kadiiman kamiir kaweeṭ ki ajaan amiir bañaan. Hēnk balon balun kafiyaara kakaana ubida wi mnto.

¹⁷ Iwi inwoon Naṣih te mnto, iwi inwoon iinkba, iwi i nin ṅaan alon awoon aanhil pwin, iwi inwoon aloolan ṭaṭi, pdēm na mndēm manwo ṭi iwi te mnto. Uwo hañ.

¹⁸ Timote abuk naan, uko wi Uhaaṣ wi Naṣibaṭi ubiñ aṭēpna ṭi bañaan aṭup ṭi iwi utēṭṭenu ihinan igut ugut unuura. ¹⁹ Mēbaan iliint ṭi pfiyaar pi nu, ibot iwo na uṣal unuura. Balon bapok pṭaṣ uko wi nṣal ṅnuura ṅi baka ṅakajukun na baka, ukaan kē pfiyaar pi baka paneemi. ²⁰ Himene na Alektandêr bawo ṭi bukun mēntēn, kē nṣe wutar baka *Tatana bajukna pwo baankak akar katim ki Naṣibaṭi.

2

Pñehan Naṣibaṭi

¹ Uko uteek wi nji kajunun uwo pkooṭan nado kañehandêr bañaan bti Naṣibaṭi, nakoota aṭēnk baka, nado kañehana aṭen ṅaan andoli uko wi anumiñ, nabot nabeeba ṭi iko yi adolon pa baka. ² Dkooṭan

nañehandër baših na bañaan bti bawoon ti pših, ñhilna ñwo ti bnuura na mnjeeh ñdo kadëman Našibați na ñhaaşun bti ñbot ñdo kado iko inwoon itool. ³ Uko wi unuuriin ti kës ki Našibați nabuuran nja, abot alila, ⁴ ul anñaluñ bañaan bti babuur babot bame manjoonan. ⁵ Našibați awo aloolan, kē ñiinñ aloolan awoon ti ptoof pi nul na bañaan: Yetu *Krittu, ⁶ anwuluñ uleful bañaan bti bahilna babuur. Uko mēnt wi wi Našibați adiimanuñ ti wal wi adatuñ. ⁷ Kē wul, ukaan kē ndatana pwo *nanjañan kado kațup kabot kajukan banwoon baanwo bayuday uko wi pfiyaar Yetu Krittu na uko wi manjoonan. Mēntilan țilan, manjoonan mi mi ñji kațupuñ hēnk.

⁸ Hēnk di di ñjaluñ biinñ bado kañehan ti dko di bawohan, baadeñ iñen ijinñ du bați, bawut udeeb na pñom. ⁹ Kē baat, ñjal bawohara, bawun ñleef ñi baka, bawut ka-jotan kadun pšiiaran na pțu irinku yi uwuru kēme plankara mnko na pñëga maakan, ¹⁰ bațëpan țëp bado kado iko inuura jibi baat banfiyaaruñ Našibați bti bawoon kado. ¹¹ Ti wal wi pjukan, baat bawo kayomp, kabot kate bnuura uko wi bakțupuñ. ¹² Mēndinan ñaaț ajukan kēme aših ñiinñ, awo katiimandër. ¹³ Na manjoonan, *Adam i i Našibați ațakuñ uteek kē Ewa abaa bi. ¹⁴ Kē mēnt Adam i i baguuruñ, ñaaț i i baguuruñ kē ado uko wi Našibați aneenanuñ. ¹⁵ Kē kabuk kașë luñ kadola abuur*. Baat babuur woli bataman afiyaar *Krittu, añał bañaan abot awo bañaan banwoon bajint piș ti kadun ki Našibați. Bawo kak kawut pdo kala pwinana.

3

Baweek biki banfiyaaruñ

¹ Bañaan bti bawo kate uțup wi țiki ujoonani: woli ñaan ala ulemp wi pwo naweek i banfiyaaruñ, ala pdo uko unwoon unuura. ² Kē naweek așë wo kawo ñaan i bawoon baanhinan pțup nin uko ulon ti a, awo kaniim ñaaț aloolan kaliñ ti a, awo kawo ñaan anțijanun uleful, ankaan ușal, kañal bañaan, kayeenk baka bnuura, kahinan pjukan. ³ Aanwo kawo nakuj kēme nañal pñom, awo kajoob bkow, kawo bnuura na bañaan, kalow itaka. ⁴ Awo kawo ñaan anțijanun katohul bnuura, kawo na bapoț banktiinkuluñ, kawo nantohi ti kadun ki baka. ⁵ Na manjoonan, hum di di ñaan anwoon aanhinan pțijan katohul ahiniñ kațijan banfiyaaruñ Našibați? ⁶ Aanwo kawo ñaan aambaan abi bi ti pfiyaar kați abi adeen iganan așë duknaana akoba jibi *Untaayi Uweek ukkobiin. ⁷ Awo kawo ñaan ti kadun ki banwoon baanfiyaari, kați awo ti mnkow ajot ti bțaaw bi Untaayi Uweek.

* 2:15 Natenan ti Ujuni 3.15.

Banjaan bațënk baweek biki banfiyaaruñ

⁸ Kē hēnk kak di di banjaan bațënk baweek biki banfiyaaruñ bawoon kawo. Bawo kawo bañaan bantiinkaniin, bawo kawo batool. Baanwo kadaan maakan, baanwo kawo baguurad ti uko wi itaka. ⁹ Bawo kamëban bnuura na ușal ujint iko yi pfiyaar yi Našibați adiimanuñ. ¹⁰ Bawo katen baka duna ji babi bado kadat baka pa bado kațënk naweek i banfiyaaruñ. Woli bawin kē bawo bañaan biki bawoon baanhil kațup nin uko ulon uwuțaan ti baka babaa dat baka. ¹¹ Kē hēnk kak di di baat bawoon kawo. Bawo kawo baat bantiinkaniin, banwoon baanji bakuutar, banțijanun ñleef ñi baka abot awo batool ti iko bti yi bajaan bado. ¹² Ñiinñ anjaan ațënk naweek i banfiyaaruñ awo kaniim ñaaț aloolan kaliñ ti a, kațijan babukul na katohul bnuura. ¹³ Bankdolun bnuura ulemp wi pțënk baweek biki banfiyaaruñ, bañaan baji bamagan baka, kakuț kaliinñ maakan ti pfiyaar pi bafiyaaruñ Yetu *Krittu.

Uko wi Našibați adiimanuñ

¹⁴ Dpiitu hēnk, așë haț pbi du iwi ti ñnuur ñi, ¹⁵ ñsale luñ ajon ubi, kașë me jibi bañaan bawoon kawo ti katoh ki Našibați kanwoon bañaan banfiyaaruñ, ul anwoon najeb. Bamëban manjoonan jibi pkumel na itap ijaan imëban katoh. ¹⁶ Nin ñaan aanhil kapok kē uko wi Našibați adiimanuñ unwoon uko wi ñfiyaaruñ uđëmi: uwinana ti Krittu ambiin awo ñaan najën, i *Uhaaş wi Našibați udiimanuñ kē awo natool, ul ampënuñ awinana ti kadun ki ñwanjuț, ul i bațupuñ ti uko wi nul ti kadun ki bawoon baanwo bayuday, ul i bañaan biki mboș bafiyaaruñ, ul andeeñaniin ti mndëm.

4

¹ *Uhaaş wi Našibați uțup bnuura aji kē ti ñwal ñbaașaani, bañaan balon baankak afiyaar *Krittu, baduka ti ñnton ñanjaan ñaguurad kado kațaş pjukan pi ña. ² Pjukan mēnt bañaan banwoon baguuru akut awo bațilan bajaan baniinkan pa ti utaak, bakaț ñșal awo wo ji batër ña na pferu pjeenkal. ³ Bañaan bukuñ baji bajukan kē ñaan aanwo kaniim, aanwo kade iko ilon. Kē Našibați așë paș iko yuñ mēntën banfiyaaruñ abot ame manjoonan bahilna bado kade ya wi bakdëmanuluñ abeeba. ⁴ Na manjoonan iko bti yi Našibați apașun inuura; ñëwo i ppok nin uko ude ulon, ñwo i kabeeb Našibați ti iko bti yi ñkyeenkuñ. ⁵ Uko wi Našibați ațupuñ na pñehan pi nja ñado iko ide mēnt ijinñ ti kës ki nul.

Pjukan pi Pawulu ajukanuñ Timote

⁶ Woli ijukan bayiṭu ṭi Yetu *Krittū uṭup wi, kwo nalemparūl nanuura, kdiiman kē ikuṣnaana abot adēm ṭi ṛṭup ṛi pfiyaar, pjukan pi manjooṇ pi iṭaṣuṇ bnuura. ⁷ Pokan ṛṭup ṛnaaf ṛnanwoon ṛnaanwo manjooṇ, ṭēpan ṭēp itaman iṛṇog Naṣibaṭi. ⁸ Na manjooṇan ptaman kado kaṣēṇ ṣēṇan uleef panuura, kē ptaman kado kaṭaṣ Naṣibaṭi paṣē nuura pa iko bti ; pawo na kahonṇ ki ubida wi nṭa na wi faan. ⁹ Baṅaṅ bti bawo kate uṭup wi, ṭiki ujoonani. ¹⁰ Nṭaman keeri ṛlemp ṛbot ṛgutān pa pṛṇog Naṣibaṭi wi ṛṭuuṇ mnhaṭ mi nun ṭi a, ul anwoonṇ najeb, akuf awo nabuurān baṅaṅ bti banfiyaarūṇ Krittū.

¹¹ Uṭup wi, wi wi iwoonṇ kado kajukan kabot kaṭu baṅaṅ bti bado kaṭaṣ wa. ¹² Nin ṛnaaṇ aloṇ awutan kabeehu ṭiki ihoṇi, kē bṭup bi nu, mnwo mi nu, uṇal wi nu, pfiyaar pi nu na pṛiṅṅ uhaaṣ pi nu ṛṣaṣē wo kado banfiyaarūṇ bado kado ṇi iwi. ¹³ Ji ndo kabi, tamaan ṭi pleyiir *Ulibra wi Naṣibaṭi ṭi kadun ki banfiyaarūṇ, ṭi pṭup baka uṭup wi Naṣibaṭi na ṭi pjukan baka. ¹⁴ Wutan kadaayanaan uṭen wi *Uhaaṣ wi Naṣibaṭi uṭuuṇ ṭi iwi, wal wi uṭēpnunṇ ṭi bantohi kē bapafu iṛen aṣē ṭiini. ¹⁵ Ṭuun kabaṭ ṭi iko mēṅṅ, ulemp wi nu uṛilna uya kadun, uwinana ṭi baṅaṅ bti. ¹⁶ Tamaan ido kalipara ṭi mnwo mi nu na ṭi pjukan pi nu, mēbaan iliint ; idole haṇ kbuuran uleefu na baṅaṅ banktiinkiiṇ.

5

Mnwo mi Timote ṭi kadun ki banfiyaarūṇ

¹ Wutan nin kalēbar na ṛiintṇ naṭaf, ṭēpēn ṭēp ṭiini na a jibi ijaanṇ ṭiini na ṣaaṣ, ṭiini na baṭaṣa jibi ijaanṇ ṭiini na baṭa'u. ² Mēbaan baaṭ baṭaf jibi imēbanuṇ naan, ibot imēban baaṭ banhoṇuṇ ṇi baṭa'u na uhaaṣ uṇiṅṅ.

Baaṭ bayoṭ

³ Mēbaan bnuura baaṭ bayoṭ, dji banwoonṇ baanka baṭēnk. ⁴ Kē woli ṛnaaṭ nayoṭ abuk kēme ababṅṅēn, babukul mēṅṅ kēme bababul bawo kadiiman pfiyaar pi baka du katoh ki baka duna wi baklukuṇ bajug baka uko wo baṭēnkunṇ baka. Uko mēṅṅ ulilunṇ Naṣibaṭi. ⁵ Kē ṛnaaṭ anwoonṇ aawo na nin ṛnaaṇ aloṇ ankndoonṇ kaṭēnka, uṇ mēṅṅaṇ aji ṭu mnhaṭ mi nul ṭi Naṣibaṭi, kaṛehan kabot kakooṭa utejan na pnak. ⁶ Kē ṛnaaṭ nayoṭ anṣaanṇ ahokan iko ṇi umundu, awo ṛnaaṇ ankeṭuṇ ; aji wo najeb ṭi bdiṅṅ hēnk kaṣē do bi keṭa keṭ du uhaaṣ. ⁷ Leṣaan baṅaṅ kak uko waṇ bawutna kawo baankṭup nin buṭaan blon ṭi baka. ⁸ Kē ṛnaaṇ aṣale wo aando ṇi ṭēnk bayiṭul, aṇunna biki katohul, adek Yetu *Krittū kafet: awuṭ apel ṛnaaṇ anwoonṇ anfiyaar Krittū.

⁹ Woli ṛnaaṭ aṇal ppiitan katim kawo ṭi pntuk pi baaṭ bayoṭ, awo i kaka ṛṣubal iṛēen paaj kapaf, kawo ṛnaaṭ ambiinṇ aliṅ ṭi bniimul ; ¹⁰ awo kawo ṛnaaṭ ammeṭaniinṇ ṭi pdo bnuura : akuṣ babukul bnuura, aṭiṅṅ bayaantṇ bnuura, aṭiṅṅ ihoṭ ṇi baṅaṅ banwoonṇ biki Naṣibaṭi*, aṭēnk bajuuk, ado iko inuura bti. ¹¹ Kē baaṭ bayoṭ banhumuṇ, wutan kapiitan baka ṭi pntuk pi baaṭ bayoṭ ṭiki woli uṇal wi piintṇ udo baka kē balow *Krittū, bakak kaṇal pniima. ¹² Wal mēṅṅ baji baduknaana ṭiki bagar hēnk uko wi bahonṇuṇ Krittū. ¹³ Kē hēnk, wi bawoonṇ baanka uko udo, baji baṅaṅ na itoh, kapaf ṭuṇ pwaan uko udo puṇ bṭup bṭum na bkuutar, kaṭiiniyaan iko inwoonṇ iinwo kado kaṭiiniyaan. ¹⁴ Ukaṇṇ keeri kē nhokan baaṭ bayoṭ banhumuṇ baaniimaa, babuk bawo na itoh ṇi baka, baṣoorad nja bawutna kaṭup buṭaan ṭi nja. ¹⁵ Balonṇ ṭi baka bado bi jot jot aṭaṣ *Ṭatana. ¹⁶ Naṭaṅ anfiyaarūṇ andoli anwoonṇ na baaṭ bayoṭ du katohul awo kaṭēnk baka, aawo kawut pntuk pi banfiyaarūṇ pawo i pdo kaṭēnk baka. Hēnk di di pajaṅṇ pahil pṭēnk banwoonṇ baanka ṛnaaṇ.

Bantohi

¹⁷ Bantohi bankṭonṇuṇ bnuura banfiyaarūṇ, kajunna banjaanṇ balemp ṭi pṭup uṭup wi Naṣibaṭi na banjaanṇ bajukan wa, baṭaanṇ na pyeenk baluk bweek. ¹⁸ Na manjooṇan, upiitana ṭi *Ulibra wi Naṣibaṭi aji : « *Iinwo kaneenan uwit unklempariinṇ pfeer wal wi kakit kabanuṇ* »* akak aji : « *Nalemp awo kaluka uṇēnk wi nul* ». ¹⁹ Wutan kadinan nin batapar nantohi anṅṅonṇuṇ banfiyaarūṇ bṭup bē mēṅṅ baṅaṅ baṭēb kēme bawajantṇ babiinṇ aṭup. ²⁰ Woli aṇubani, ṭiiniin na a ṭi kadun ki banfiyaarūṇ bti, bantohi bandukiinṇ bahilna baten.

²¹ Dkooṭu ṭi kadun ki Naṣibaṭi na ki Yetu *Krittū na ki ṛwanṇuṭ ṛndataniinṇ ido kaṭaṣ iko ṇi njakiinṇ ṇi na uṣal unwoonṇ utool, wutan kapatṣēr ṭi iko bti ṇi ikdolunṇ. ²² Wutan kaṭaran nin ṭi ppaf ṛnaaṇ iṛen kawula pṣih kaṭi ibi ineeṅ ṭi pṇuban pi ṛnaaṇ aloṇ. Wutan kaṭopan uleefu.

²³ Ṭaṅaṇ pdo kadaan meel ṭaṅ, jaan kdaan ubiṅṅ untiinku pa kayiṇu kanjaanṇ katum pnooranu.

²⁴ Pṇuban pi baṅaṅ balonṇ paji pabi winana winana ṇi babi bado kawayēṣ baka ; kē pi balonṇ paṣē ṇi paṭo kajon kabaa winana. ²⁵ Kē hēnk di di iko inuura ṇi baṅaṅ bajaṅṇ bado ijaanṇ iwinana, ilonṇ inwoonṇ iinwinanaa iṇi iluṇ kawinana.

6

Pjukan ṭi uko wi balempar baṅaṅ

* 5:10 Pṛiṅṅ ihoṭ ṇi bayaantṇ banfiyaarūṇ: Ṭfa du Iṭrayel pṛiṅṅ ihoṭ ṇi nayaantṇ paji padiiman kē ṛnaaṇ adēmāna. * 5:18 Pleṣan 25.4. * 5:18 Luk 10.7.

¹ Bañaan bti banwoon balempar bañaan bawo kamëban biki baklemparun kado katiink baka bnuura. Hënk baankdo nin uko ulon uwuŋaan wi bañaan baktjanun katokna katim ki Naŋibaŋi na pjukan pi nun. ² Kë banŋaan alempar bañaan banfiyaarun *Krittun, bawutan kaŋal kaji babeeh baka ŋiki bawo bayiŋ baka ŋi Krittun. Bawo katëp tëp kado kalempar baka bnuura ŋiki bañaan biki Naŋibaŋi anjalun biki baklemparun hënk.

Bajukan baŋilan

³ Iko mënt bti yi yi iwoon kado kajukan kabot kaŋu banfiyaarun pdo. Woli ñaan alon ajukan iko ilon impaŋi awo aanktaŋ nŋup nnuura ni Yetu *Krittun Ajugun na pjukan pantaanun na pñogan bañaan du Naŋibaŋi, ⁴ awo nahomp naweek, aamme me nin uko ulon, atam bŋup, na pñomna uko wi nŋup njakun. ŋun duŋ mënt di di pñeebar iko, na pñom na bkuutar na pŋalad bañaan buŋaan ijaan ipëna, ⁵ yul na blaŋar banwoon baankba. Bañaan banwoon ŋi blaŋar mënt batoka nŋal, baankak ame manjoonan, wi baŋalun aji plempar Naŋibaŋi pawo uko ukaani itaka. ⁶ Na manjoonan plempar Naŋibaŋi paji pawul ñaan iko inuura itum woli alin ŋi uko wi akaan. ⁷ We wi nŋiun wi nŋukiin ba? Nin uko ulon. Kë we wi nŋiiniin kayaanaan ba? Nin uko ulon. ⁸ Kë hënk keeri di nwoon kakëŋan woli nka uko ude na uwohara. ⁹ Kë banŋaan anjal pyok, baji bajot ŋi kaguuru, kawo ŋi bŋaaw, kaŋë neeŋ ŋi iko ipën iŋop itum injaan ido ñaan atoka kakut kaneem. ¹⁰ Na manjoonan nŋal itaka pajaan paŋij iko iwuŋaan bti; bañaan balon banjalun itaka badek Naŋibaŋi kafet aŋë yewlën nleef ni baka na nnoor nantumun maakan.

Pjukan pa Timote

¹¹ Kë iwi, inŋaan awo i Naŋibaŋi, lowan iko mënt bti, iwo kado kala pwo natool, pdo iko inklilun Naŋibaŋi, pfiyaara, nŋal bañaan, phil kamiir na pjoob bkow. ¹² Gutaan ugut unuura unwoon pmëban pfiyaar pi nfiyaarun *Krittun aliinŋ, iŋë iyeenk ubida wi mnŋo unkaan kë idu'anaa wi iŋupun aji ifiyaar Krittun kë bañaan batum bammaari. ¹³ ŋi kadun ki Naŋibaŋi anwulun bañaan na nko uhëfënt na ki Yetu *Krittun anŋupun manjoonan wal wi awoon ŋi kadun ki *Pont Pilat dkooŋu ¹⁴ ido iko yi nŋun pdo yi. Wutan kapënan nin uko ulon da, uwut kaka nin bŋup te wal wi Ajugun Yetu Krittun akluŋ kapën kawinana. ¹⁵ Naŋibaŋi akdolun Krittun awinana ŋi wal wi adatuŋ; ul annuurandënuŋ bnuura, anwoon naŋih aloolan ŋaŋ, anwoon Naŋih *Andëmun Maakan. ¹⁶ Ul ŋaŋ awoon aankket, afët du bjeehi bi nin ñaan awoon aanhil pban, ul i i nin ñaan awoon aambaan kawina këme kahil pwin. Ul awoon na mndëm na mnhina te mnŋo! Uwo han!

¹⁷ Hënkun, jakan na bayok biki umundu wi, bawut kadeen iganjan, bawut kaŋu mnhaŋ mi baka ŋi pyok panjaan paba, baŋëpën tëp baŋu ma ŋi Naŋibaŋi anjaan aŋen nja iko bti katuman nŋë wo bnuura. ¹⁸ Badoon kado bnuura, pyok pi baka pawoon pdo bnuura; bawoon bañaan banjaan baŋen, banjaan baŋal pfaaŋiir uko wi bakaan. ¹⁹ Woli bado han, baji baŋonkrën pyok ptum pa faan kahilna kalun kaka ubida wi manjoonan.

²⁰ Iwi Timote, hankan bnuura uko wi Naŋibaŋi awuliin. Lowan nŋup njanwoon njaanka udooni akuŋ awo njanlil Naŋibaŋi, na blaŋar ŋi uko wi banjakun aji uko wi baktupun uwo kame aŋë tilan tilan. ²¹ Bañaan banfiyaarun nŋilan mënt baduk ptaŋ bgah bi Yetu. Dñehan Naŋibaŋi awulan, an bti bnuura bi nul!

Uṭup utēbantēn wi Pawulu apiitun Timote

Uṭup ujuni

Ulibra wi uwo kakaarta katēbantēn ki Pawulu apiitun Timote. Apiit ka wi awoon ukalabuṣ du Rom. Banohul bti baṭi wal mēnt aduka. Luk tañ anwoon napiintan awoon aanduka. Pawulu awin kē uko ubaa, pkeṭ tañ padukiin. Uko mēnt ukaan kē apiit Timote kaṭaṇa ṭiki ajeja kē awo ji abukul na manjoonan. Kakaarta ki Pawulu apiitun ki kawoon kabaanṣaani ki apiitun. Apiita ṭi kakaarta ki aji na a amēban ji a aliint ṭi pfiyaar. Akak ajaka ataman ṭi pṭup Uṭup Ulil Unuura wi Yetu Krittu woli badoo hajana. Aji na a alipara pjukan panwoon paanwo Uṭup Ulil Unuura. Pawulu akak aṭup ṭi ka aji ul ṭi uleeful agutan ugut unwoon unuura, kē awo kaya hēnkun ṭu Ajugun Yetu Krittu. Aṭup aji ṅaan anfiyaarun Krittu andoli awo kado ji a.

Hēnk di ifah yi ulibra wi iwoon:

1. Pwul mboṣ (1.1-2)
2. Pawulu aṭaṇ Timote (1.3-18)
3. Hum di di ṅaan ajaan awo nangoli nanuura i Krittu (2.1-26)
4. Hum di di bañaan bajēn baklun kawo ṭi ṅnuur ḡbaanṣaani (3.1-9)
5. Pmēban kaliint ṭi pfiyaar (3.10-4.8)
6. Pṭaṇ pbaanṣaani na pwul mboṣ (4.9-22)

Pwul mboṣ

¹ Nji Pawulu, i Naṣibaṭi anjalun nwo nanjañan i Yetu *Krittu, aṭu'ēn ndo kaṭup uko wi ubida unwoonun ṭi Yetu Krittu wi ahoṇun, ² dpiitiin, iwi Timote abuk naan i njalun. Dñehan Naṣibaṭi Aṣin nja na Yetu Krittu Ajugun bawulu bnuura na mñaga babot ba-joobṭēnu uhaaṣ.

Pawulu atēṅṅēn Timote

³ Dbeeb maakan Naṣibaṭi i nji kadēmanun jibi bateem naan babiin adēmana na uṣal ujint. Dji kaduka ṭi pñehana utejan na pnak, kaṣē leṣu. ⁴ Dleṣ mnkuul mi nu^o, aji kaṇal maakan kawinu kahilna katum na mnlilan. ⁵ Dkak aji kaleṣ pfiyaar pi nu panjoonanun. Pfiyaar mēnt pi pi bi Lowit atemu ṅaaṭ na Ēnit naan babiin awoonaan uteek, dfiyaar bnuura kē pawohaṇ ṭi iwi. ⁶ Ukaan kē nji kaleṣanu, itij bnuura uṭen wi Naṣibaṭi awuliin wi mpafin iñen. ⁷ Na manjoonan Naṣibaṭi aanwul nja uhaaṣ wi blal, aṭēp ṭēp awul nja uhaaṣ wi mntēn, wi bñalad na wi pṭoorandēr. ⁸ Wutan keeri kakowa pṭiiniyaan uko wi Ajugun, wutan kakowara nji nwoon nakalabuṣ pa ul ; hajan na nji pa *Uṭup Ulil

Unuura, mnhina mi Naṣibaṭi manṣē mando kaṭēnku. ⁹ Naṣibaṭi abuuranon nja abot adu nja ṅwo biki nul. Kē uko mēnt uṣē wo uunwoona ṭi udo wi nja, uwoona ṭi mñaga mi Naṣibaṭi aṭēpnun ṭi Yetu *Krittu awul nja. Ado bi ṣala ṣal undiimaan ji abi ado kapaṣ umundu aji añaga nja, ¹⁰ mnñaga mēntēn mampēn awinana hēnkun ṭi ubi wi Yetu Krittu nabuuran nja. Ul awatun pkeṭ abot aṭēpna ṭi Uṭup Ulil Unuura adiimaan ubida wi mntō. ¹¹ Naṣibaṭi aṭu'ēn kē nwo nanjañan anjaan aṭup kabot kajukan Uṭup Ulil Unuura. ¹² Uko waṇ ukaan kē nji kahaj hēnk, aṣē wo mēnkowa ṭiki dme bnuura Yetu Krittu i nfiyaarun abot ame kē ahina kaṭijan bnuura uko wi ahankanaanun te unu-ur uweek wi akluṇ kabi. ¹³ Doon kaṭaṣ bnuura ṅṭup ṅnuura ṅi itinkun ṭi nji, mēbaan ṅa na pfiyaar na uṣal yi ṅyeenkun ṭi Yetu Krittu. ¹⁴ Ṭijaan bnuura uko unuura wi ahankaniin, wi *Uhaaṣ wi Naṣibaṭi unwoon ṭi nja ukṭēnkun itijan.

¹⁵ Jibi imeen, bañaan bti biki utaak wi Atiya bawutanaan, Figel na Hermogen bawo ṭi bukun mēntan.

¹⁶ Dñehan Ajugun añaga biki katoh ki Onetifor ṭiki atēṅṅēnaan ṅyaaṣ ṅtum abot awo aankowaa wi batuhnun. ¹⁷ Wi abanun du Rom, aṭēp ṭēp ataman ṭi pla'ēn te adoo awinēn. ¹⁸ Dñehan Ajugun aṅaṅi'a ṭi unu-ur ubaaṅṣaani. Ime kak bnuura jibi aṭēnkun wi ṅwoon du Efet.

2

Mnhaj mi nalempar Krittu

¹ Kē iwi abuk naan, tamaan ijejna mntēn mi nu ṭi bnuura bi Yetu *Krittu akwuliin. ² Itiink uko wi njukanun ṭi kadun ki bañaan batum, kaan ijukan wa bañaan biki bahaṭun, banhilun kajukan wa kak bandukiin.

³ Hajan na nji ji nangoli nanuura i Yetu *Krittu. ⁴ Nin ṅaan aloṇ anwoon ṭi ngoli aanji nooran uleef na iko yi bañaan banwoon baanwo bangoli woli anjal kalem-par bnuura naweekul. ⁵ Kē hēnk kak di di uwoon ṭi pṭi, ṅaan aanji yeenk katuum woli aanji jibi bajakun. ⁶ Kē hēnk kak di di najaar anlempun bnuura ajaan aka na pyeenk kafah kateek ki uko wi akitun. ⁷ ṣalan bnuura uko wi nji nṭupiiin, Ajugun aṭēnku ika uṣal umeeni iko bti.

⁸ Leṣan Yetu *Krittu annaṭiin ṭi pkeṭ, ampēnnun ṭi pntaali pi *Dayiṭ naṣih ; *Uṭup Ulil Unuura mēnt wi wi nji kaṭupun bañaan. ⁹ Wul ukaan kē nji kahaj adoo tanana ji nado buṭaan. Kē uṭup wi Naṣibaṭi uṣē wo uuntanana. ¹⁰ Ukaan kē nji kamiir iko bti pa bañaan bandataniin bahilna bayeenk mbuur mi Yetu Krittu akwulun baka na

mndëm te mn̄to. ¹¹ Bañaan bti bawo kate utup wi, țiki ujoonani :

Wi n̄kețuŋ na *Krittũ, n̄luŋ kaka ubida na a.

¹² Woli n̄mëban aliint, n̄luŋ kașih na a.

Woli n̄poka, ul kak aluŋ kapok nja.

¹³ Woli n̄deka kafet, aji woho na nja kamëban nja,

aanhil kalaț uleeful.

Pgut na bajukan bațilan

¹⁴ Wutan katañan pdo kalesan bañaan iko yi, kațup țì kadun ki Nașibați kē bawo kawut p̄jom pwaan udooni țì uko wi n̄țup n̄jakuŋ, panjaan paneeman țañ banjaan bațiink pa. ¹⁵ Tamaan inaț țì kadun ki Nașibați jì ñaan anlempuŋ bnuura, nalemp anwoon aankowaa, ankjukanuŋ bnuura utup wi manjoonan. ¹⁶ Kē n̄țup n̄anwoon n̄aanka udooni, n̄anwoon n̄aanlil Nașibați, lowan n̄a. Banwoon țì n̄a baji balowa low Nașibați pya. ¹⁷ N̄țup n̄i baka n̄aji n̄atoka tok pya jibi ujad ujaan udēma dēm pya. Himene na Filet bawo țì bukuŋ mēntan : ¹⁸ bapok manjoonan wi bațupuŋ aji Nașibați ado bi națan bañaan țì p̄ket, apēnan hēnk bañaan balon țì p̄fiyaar pi bafiyaaruŋ. ¹⁹ Kē utup wi Nașibați ușē naț aliint jì plaak pi bajaan baniwna, kē bapiit țì plaak mēnt aji : « Aju-gun ame bañaan banwoon biki nul » akak aji : « Ñaan anjakuŋ aji awo i Ajugun awo kadek kafet iko inwoon iinwo itool. »

²⁰ Țì katoh kaweeek unuŋi uka țañ iko ideeni na idaani yi uwuuru kēme yi untaam, uji uka yi babomanaani imul na yi ufuuș ; ilon jiji iwo yi bayaant, ilon kawo pa iko yi n̄nuur bti. ²¹ Woli ñaan apēn țì iko ițop yi n̄iiniyaanuŋ aji wo jì iko yi uwuuru kēme untaam. Ayiman pa Ajugun, aji lempara bnuura, ahinan pdo iko inuura bti.

²² Lowan unoh wi kpoț itaman ido kala pwo natool, p̄fiyaar, uŋal na pwo bnuura na bañaan. Doon iko mēnt na bañaan banjaan badēman Ajugun na uhaaș ujint. ²³ Pēnan țì blațar banwaanuŋ udooni, ime kē baji bațij p̄jom. ²⁴ Kē ñaan anșaan awo nalempar Ajugun așē wo kalow p̄jom, awo kațep țēp kaŋal bañaan, kahil p̄jukan, kahil kamiir. ²⁵ Awo kațini na banklațuluŋ na n̄țup n̄nuura kahaț kē ulome Nașibați ațen baka bațēlēș n̄haaș n̄i baka, ado baka bame manjoonan. ²⁶ Bakak wal mēnt na n̄șal n̄i baka kapēn țì b̄taaw bi *Untaayi Uweek umobuŋ baka, kē bawo țì pdo uko wi uŋaluŋ.

3

Nnuur n̄baaňsaani

¹ D̄nal ime kē țì n̄nuur n̄baaňsaani, n̄wal n̄tam n̄aluŋ kabi. ² Bañaan balon baluŋ kado

* 3:8 Yanet na Yambret: Balon bașal kē bañaan mēnt bawo bado dayaamu biki Ejiptu : Natenan țì Ppēn 7.11, 22 na 9.11.

⊙ 3:11 Natenan țì Ulemp 13.14-52; na țì 14.1-20.

kașal ikow yi baka țañ, kaŋal itaka, kawo bahomp, kadēman n̄leef n̄i baka, kakar katim ki Nașibați, kapok p̄tiink bajuŋ baka, kapok pleș baka, kabeeh iko yi Nașibați. ³ Baluŋ kadēnēt n̄haaș, kawo baank̄naga, kakuutar, kawo baankhil p̄toorand̄er, kaŋoonk, kabot kapok uko unuura. ⁴ Bañaan mēnt baluŋ kado kaguurad, kamēnaț, kawo bahomp baweeek, kaŋal unoh kapel p̄nal Nașibați. ⁵ Baji bawo țì b̄dig jì bañaan ban̄ogouŋ Nașibați kașē poka du meet. Lowan bañaan mēnt. ⁶ Balon țì baka baji baneej du itoh kaguur baaț banwiușuŋ n̄șal, bantumuŋ ipekadu, kē iko itum yi n̄leef n̄i baka n̄aluŋ ik̄toŋ baka. ⁷ Baaț mēntan baji bawo țì pjuk kașē wo baanji bahil nin pme manjoonan. ⁸ Jibi Yanet na Yambret* babiin alaț țfa Moyit, hēnk di di bañaan mēnt bakluŋ kalaț manjoonan. Bawo bañaan biki n̄șal n̄ațopuŋ, bawo bañaan banwoon baanhil kafiyaar Yetu *Krittũ. ⁹ Kē bașē wo baanhil kaya kadun țì kaguuru, țiki bp̄en bi baka baluŋ kawinana țì kadun ki bañaan b̄ti jibi bi Yanet na Yambret babiin awinana.

Bnuura bi Ulibra wi Nașibați

¹⁰ Kē iwi, iwin bnuura p̄jukan pi naan, ame jibi nwoon, iko yi n̄aluŋ pdo, jibi n̄fiyaaruŋ *Krittũ, iwin kē dmiir, d̄nal bañaan akuț amēban aliint. ¹¹ Ikak awin wi bañaan baknooranaanuŋ, ahajanaan du Antiyoka, na Ikoniyom na Littra[⊙]. Mn̄haj mn̄hoŋ mi mi bawoon baanhajanaan da? Kē Ajugun așē pēnanaan țì ma bti. ¹² Kē ñaan andoli an̄aluŋ p̄taș Yetu *Krittũ, baluŋ kahajana. ¹³ Kē banșaan awo bañaan bar̄ot na banjaan bațilan, babi kaduka duka țì pdo buțaan, kawo țì p̄guur bañaan kabot kaguur n̄leef n̄i baka.

¹⁴ Kē iwi, uko wi ijukuŋ abot adinan aji ujoonani mēbaan țì wa, wi imeen ñaan anjukaniin wa. ¹⁵ Wi iwoon napoț te hēnkun ijuk ame *Ulibra wi Nașibați, wul uhiniin kawulu ușal untuŋa unkt̄jiin ibuur wi ifiyaaruŋ Yetu *Krittũ. ¹⁶ Iko bti impiuțuŋ țì Ulibra wi Nașibați iwoona du a. Inuura pa p̄jukan nja uko unwoon manjoonan, kațan nja, kadiiman nja bgah wal wi n̄dolun buțaan, kajukan nja pwo batool. ¹⁷ Hēnk di di ñaan anwoon i Nașibați akyeenkuŋ țì uhaașul iko bti yi anumiin kadolna iko bti inwoon inuura.

4

Iko ilon kak yi Timote awoon i kado kado

¹ Yetu *Krittũ aluŋ kawinana jì nașih kawayēs bajeb na bankețuŋ, aluŋ kabi kașih. Ukaan kē n̄ji kakooțu țì kadun ki Nașibați na ki Krittũ mēnt. ² țupan bañaan utup wi

Naşibaţi, banjale pte wa këme woli baanjali ktamanaara taman. Țiiniin na bandolun buţaan ibot injoman na banjubanun, tēŋtēnan bañaan Ți pdo bnuura, doon uko mēnȚ na kamiir kaweeek pa pjukan baka. ³ Na manjoonan wal ubi wi bañaan bawoon baankak atiink pjukan pnuura, bado kaţaş iko yi nleef ŋi baka ŋaŋalun, kawo na bajukan batum bankȚupun baka uko wi banjalun ptiink Țaŋ. ⁴ Baankak aŋal ptiink manjoonan, babaa Țēp Țēp kaŋiink iko inwoon iinwo manjoonan. ⁵ Iwi kē işē wo i kaţoorandēr Ți iko bti yi ikdolun, jaan kmiir Ți wal wi mnhaj, tamaan ido kaţup *UȚup Lilil Unuura, ido kado ulemp wi nu jibi uwoon kadolana bti.

⁶ Kē nji, bado bi tulēn jibi bajaan batul poot pi pgur, wal wi naan wi pkeȚ udo bi kaban ban. ⁷ Dgutan ugut unuura, dba pȚi, dmēban Ți pfiyaar pi nfiyaarun Yetu *Krittū. ⁸ Uko unduki'aanun hēnkun uwoon pyeenk utepi wi ŋaan natool ajaan afuuȚa. Utepi mēnȚ, Ajugun, nawayēş natool aklun kawulēn wa Ți unuur wi aklun kawayēş bañaan. Kē mēnȚ nji aloolan Țaŋ kayeenkun wa, bañaan bti banjalulun ayoonk ubi wi nul bayeenk wa.

Iko yi Pawulu aŋalun bañaan bado

⁹ Faraan ibi du nji, ¹⁰ Țiki Demat Ți pŋal iko yi umundu wi, adukēn aya Tetalonika, kē Kreşent aya Galatiya, Titut kē aya Dalmatiya. ¹¹ Luk Țaŋ adukiin na nji. Dolan Markut abi na iwi Țiki dnumi'a maakan Ți ulemp wi naan Ți. ¹² Dyl Tişik du Efet. ¹³ Woli ilun abi, kȚijēn bayeti bi naan bi ndukun du uko Karput du Trowat, na ŋibra, işē iwut nin kaŋilma ŋi babomanaanun injan. ¹⁴ Alektandēr naţak adolēn buţaan maakan ; Ajugun alun kaluka ulemp mēnȚ. ¹⁵ Lipariin iwi Ți uleefu, Țiki abi pok maakan uȚup wi ŋkjukanun.

¹⁶ Byaaş bteek bi bakwayşaanun, nin alon aambi bi aţok na nji, badukēn bukal bti. Dŋehan Naşibaţi awut kafēn baka uko mēnȚ! ¹⁷ Kē Ajugun aşē wo Ți kafēţ naan awulēn mnhina mi pȚup uȚup wi nul bti, bañaan banwoon baanwo bayuday bti bahilna batiink wa. Kē hēnk di di abuuranaanun Ți pkeȚ. ¹⁸ Ajugun alun kabuuranaan Ți iko iwuţaan bti yi banjalun pdolēn, kaŋoōtēn bnuura du pşih pi nul du baţi. Mndēm manwo Ți a te mnȚo. Uwo haŋ.

Pwul mboş pbaaŋşani

¹⁹ Wulaan bi *Pritiliya na Akila mboş, na biki katoh ki Onetifor.

²⁰ Erattut aduka du ubeeka wi Korint, kē nduk Trofim du ubeeka wi Milet Țiki amaaki.

²¹ Tamaan ibi ji ujonȚ ubi udo kajun. Ewubulut awulu mboş, na Pudeent na Linut na Klodiya na banfiyaarun bti.

²² Dŋehan Ajugun awo na iwi, dŋehan awulan an bti bnuura bi nul!

Uṭup wi Pawulu apiitun Tit

Uṭup ujuni

Ulibra wi uwo kakaarta ki Pawulu apiitun Tit. Tit mēnt̄ aanwo nayuday ašē bi kak afiyaar Kritt̄u aji gakandēr na Pawulu. Pawulu apiita kakaarta kē kaṭēnka du Kret di abiiṅ aduka, aji ado katen ulemp wi pntuk pi banfiyaarun̄ Kritt̄u panwoon̄ da. Kakaarta ki kaṭiiniyaan iko iwajant̄ inknooranun̄ Pawulu ti pntuk mēnt̄. Uteek uwo kē Pawulu alešan Tit jibi ṅaan̄ i baṭuun̄ ṭi kadun ki pntuk pi banfiyaarun̄ awoon̄ kawo. Apiit̄ aṭup uko wan̄, ṭiki awin mnwo mnwuṭaan̄ mi baṅaan̄ baṭum ṭi biki Kret bawoonaanun̄. Utēbant̄ēn̄ uwoon̄ kē akak aṭup Tit ajukan̄ baṅaan̄ biki da mnwo mi kawuun̄ kandoli kawoon̄ kawoonaan̄. Bantohi biint̄ na bantohi baat̄ (banwoon̄ kak kajukan̄ baat̄ banwoonun̄ bampoti), baṭaša na bajuuk ṭi ulemp. Abaaṅšaan̄ aṭup Tit jibi ṅaan̄ anfiyaarun̄ Kritt̄u awoon̄ kawo. Awo kawo ṅaan̄ anwoon̄ aan̄ji ṅal pla bṭup, kado pnoh na baṅaan̄ kalow bkujar, pṅom, bpaṭšēr ṭi pntuk pi banfiyaarun̄.

Hēnk di ifah yi ulibra wi iwoon̄:

1. Pwul mboš na pṅehan Našibaṭi (1.1-4)
2. Pṭaṅ banwoon̄ ṭi kadun ki pntuk pi banfiyaarun̄ (1.5-16)
3. Pṭaṅ banfiyaarun̄ Kritt̄u (2.1-3.11)
4. Pwul mboš pbaaṅšaani (2.1-3.15)

Pwul mboš

¹ Nji Pawulu, nwoon̄ nalempar Našibaṭi, dpiitiin̄ iwi Tit, dwo kak *nanjaṅan̄ i Yetu *Kritt̄u kahilna kaṭup uṭup untaanun̄ na pfiyaar pi biki Našibaṭi adatuṅ na kame kanjoonanun̄ kanjaan̄ kaṭij baṅaan̄ baṅog Našibaṭi. ² Mnhaṭ mi ubida wi mnṭo manwoona ṭi iko mēnt̄. Ubida mēnt̄, Našibaṭi anwoon̄ aan̄ji ṭilan ahoṅun̄ wa undiimaan̄ wi apašun̄ umundu. ³ ṭi wal wi adatuṅ, Našibaṭi nabuuran̄ nja awul uṭup wi nul aji nṭup wa baṅaan̄. ⁴ Dpiitu, iwi abuk naan na manjoonan̄ ṭi Yetu Kritt̄u i ṅfiyaarun̄ nja bti. Dṅehan Našibaṭi Ašin nja na Yetu Kritt̄u ambuuranun̄ nja bawulu bnuura babot ba-joobṭēnu uhaaš.

Ulemp wi Tit du Kret

⁵ Kē nšē duku du Kret ihilna ibaaṅēš ulemp undukiin̄, idat baṅaan̄ bankwoon̄ bantohi biki banfiyaarun̄ ṭi ṅbeeka bti jibi njakiin̄ ido. ⁶ Nantohi i banfiyaarun̄ awo i kawo ṅaan̄ i nin alon̄ awoon̄ aanka uko uṭup ṭi a, awo kaniim̄ ṅaaṭ aloolan̄ kaliṅ ṭi a, babukul bawo kafiyaar Yetu *Kritt̄u, baanwo kawo ṭi iko iwuṭaan̄ abot awo kado

kate. ⁷ Na manjoonan̄ naweek i banfiyaarun̄ awo namali i Našibaṭi ukaan̄ kē awo i kawo ṅaan̄ i nin alon̄ awoon̄ aanka uko uṭup ṭi a, aanwo kawo nahomp, kēme natar udeeb, nakuj, naṅal ugut, aanwo kawo naguurrad ṭi uko wi itaka. ⁸ Kē ašē wo i kaṭēp ṭēp kawo ṅaan̄ anjaan̄ ayeenk baṅaan̄ bnuura, anṅalun̄ pdo bnuura, aka ušal, awo natool, aṭaš Našibaṭi, abot aṭijan uleeful. ⁹ Awo kamēban̄ uṭup unjoonanun̄ wi Našibaṭi jibi bajukanun̄ wa kahilna kado kaṭaṅ baṅaan̄ na pjukan̄ pnuura, kabot kadi-iman̄ banklaṭun̄ uṭup mēnt̄ kē baanfan̄ji.

¹⁰ Na manjoonan̄, baṭum ṭi baṅaan̄ biki Kret baan̄ji bate, aṭum bṭup abot aji bagu-urad. Bayuday banjakuṅ aji baṅaan̄ bawo i kawala katēmp bawoonun̄ haṅ. ¹¹ Iwo i kado baka badēt itum! Baji batok ṅšal ṅi itoh ipēb wi bajaan̄ bajukan̄ baka iko inwoon̄ iinwoo kado kajukan. ¹² Uka ṅiint̄ alon̄ i Kret, najukan̄ naweek, andoon̄ aji : « Biki Kret bawo baṭilan̄ baweek, banot ji ṅko ṅi uṭeeh, awo bapēra banfeerun̄. » ¹³ Uko wi aṭupun̄ ujoonani, ukaan̄ kē iwo kaṅoman̄ na baka bnuura bahilna baliint̄ ṭi pfiyaar, ¹⁴ bawut kaṭaš ṅṭup ṅanwoon̄ ṅaanwo manjoonan̄ ṅi bayuday balon̄ na iko yi baṅaan̄ bandekuṅ manjoonan̄ kafet̄ bajakuṅ aji baṅaan̄ bawo i kado. ¹⁵ Iko bti iji iwo iṅint̄ ṭi kadun ki Našibaṭi pa baṅaan̄ banwoon̄ bajint̄, kē nin uko ulon̄ ušē wo uun̄ji uwo uṅint̄ pa bantopun̄ banwoon̄ baanṅal pfiyaar. ṅšal na ṅhaaš ṅi baka ṅaṭopi. ¹⁶ Baji baji bameeṅ Našibaṭi kašē diiman̄ ṭi mnwo mi baka kē bapoka : bawo baṅaan̄ banjaan̄ bado iko inṭopun̄ maakan, banwoon̄ baan̄ji bate, banwoon̄ baanhil̄ pdo nin uko ulon̄ unuura.

2

Hum di Tit awoon̄ kado kajukan?

¹ Kē iwi Tit, išē wo kajukan uko untaanun̄ na pjukan̄ pnuura. ² ṭiiniin̄ na baṭaf iji na baka bawo kaṭijan̄ ṅleef ṅi baka, kawo baṅaan̄ bantiinkaniin̄, bankaṅan̄ ṅšal, bawo kamēban̄ kaliint̄ ṭi pfiyaar Yetu, ṭi ṅal baṅaan̄ na ṭi kamiir. ³ ṭiiniin̄ kak na baat̄ baweek iji na baka, mnwo mi baka manwo kalil Našibaṭi, bawo kalow bkuutar, kawut pṭotan̄ poot kadun, kašē kado kajukan iko inwoon̄ inuura. ⁴ Woli bado haṅ, bajukan̄ baat̄ banhoṅun̄ ṅṅal bayin̄ baka na babuk baka, ⁵ pwo na ṅšal, pṅint̄ ṅhaaš, pdo kalemp ṭi itoh yi baka, pjoob ikow, ptiink̄ bayin̄ baka, baṅaan̄ bawutna kalaṭ uṭup wi Našibaṭi. ⁶ Kē hēnk kak di di ṅṅalun̄ ṭiiniin̄ na baṭaša iji na baka baṭoorandēr. ⁷ Kē iwi ṭi uleeful išē wo kado kado bnuura ṭi iko bti batenna ṭi iwi. Doon̄ kajukan na uhaaš uṅint̄, pjukan̄ pankndoon̄ baṅaan̄ bado katiin̄ku. ⁸ ṅṭup ṅi nu ṅawo i kawo ṅtool, ṅi nin ṅaan̄ awoon̄ aankhil̄ plaṭ, banklaṭiṅ bahilna bakowa,

bawo baankka nin uko uwuṭaan uṭup ʔi nja. ⁹ Jakan na balempar bañaan bado katiink biki baklemparuṅ ʔi iko bti, bado kalemp bnuura bawut kado kalaṭ baka. ¹⁰ Baanwo kado kakiiṅ baka, bawo kawo bañaan biki bafiyaaruṅ bnuura. Hēnk, ʔi iko bti yi bak-doluṅ pjukan pi Naṣibaṭi nabuuran nja paji panuura ʔi kēṣ ki bañaan.

Pwinana pi bnuura bi Naṣibaṭi

¹¹ Naṣibaṭi adiiman nja bnuura bi nul, awul nja ba kahilna kabuuran bañaan bti. ¹² Bnuura mēnt baji bajukan nja pwut iko inwoon iinliṅ Naṣibaṭi na iko iwuṭaan yi nleef nja njaṅaluṅ. Hēnk nḥilan pwo na uṣal, kawo bañaan baṭool, kado iko inliṅ Naṣibaṭi ʔi mboṣ, ¹³ kayoonkna unuur wi mnlilan wi nḥaṭuṅ, wi Yetu *Krittu Naṣibaṭi naweek i nja, anjaan abuuran nja akbiṅ na mndēm mi nul. ¹⁴ Awuluṅ uleeful kahilna kapēnan nja ʔi buṭaan bti bi njaan nḍo, kajinṭan nja kado nja nḍo bañaan biki nul, banjaan baṅal pdo iko inuura. ¹⁵ Kē hēnk di di iwoon kado pdiim : kaṭup, kakooṭ, kaṅoman. Kdinan nin ḥaṅar abeehu.

3

Hum di banfiyaaruṅ bawoon kawo?

¹ Hēnkunḥ leṣaan banfiyaaruṅ iji na baka bado katiink banwoon ʔi pṣih bti, bawut kap-ataṭa badoki babi naṭ naṭ ʔi pdo iko inuura bti. ² Jakan na baka bawut kakuut nin ḥaṅar, batiinkar, bajoob ikow, bawo bnuura na bañaan bti. ³ Nja kak nḍi wo ʔfa bañaan banwoon baanwo na nṣal, banwoon baanji bate, banneemuṅ, kē iko iṭop na iko iwuṭaan indoli yi nleef nḥi nja njaṅaluṅ kē ikṭon nja, nḍi wo ʔi mḥot na pḥeebar iko, ado iko yi bañaan bakṣoornuṅ nja, aṣoorad ʔi ptoof pi nja. ⁴ Kē wal wi Naṣibaṭi nabuuran nja adiimanuṅ nja bnuura bi nul na jibi aṅaluṅ bañaan, ⁵ abuuran nja. Mēnt iko itool yi nṣaluṅ aji nḍoo ikaan, mnḥaga mi nul ma. Aṭēpna ʔi *uḥaaṣ wi nul ajinṭan nḥaaṣ nḥi nja, ado nja kē nḍo bañaan bahalu. ⁶ Aṭēpna ʔi Yetu *Krittu nabuuran nja awul nja uḥaaṣ mēnt akēṣan. ⁷ Krittu awulun bnuura bi nul ado kē nḍo bañaan baṭool nḥilna nḥaṭ kē nḥa ubida wi mḥo.

⁸ Bañaan bti bawo kate uṭup wi ʔiki ujoonani, kē nḥal iṭup bañaan bnuura, banṭuun mḥaṭ mi baka ʔi Naṣibaṭi bahilna baṭu kabaṭ ʔi pdo kado iko inuura. Uko mēnt uwoon uko unnuuriṅ pa bañaan abot aṭēnk baka. ⁹ Kē iṣē wo kapēn ʔi bṭup bṭum ban-waanuṅ udooni, na pṭiimiyaan jibi mḥṣini manyeenkiiruṅ, na pḥom na blaṭar ʔi uko wi *bḡah bi Moyit. Iko mēnt iwaan udooni abot awo iinji iṭij nin uko ulon unuura. ¹⁰ Woli ḥaṅar alon aṭij bḡulad ʔi ptoofan, ʔiiniin na a uyaṣ uloolan ikak iṭiini na a utēbantēn. Woli aantaḥani, lowaana, ipēnana ʔi iko bti, ¹¹ ime

kē awo ḥaṅar anwuṭuṅ uṣal, pekadu di ajaṅar ado dadiiman kē aduknaanaa.

Iko ibaḥṣaani yi pdo

¹² Wal wi nḥi kayiluṅ Artemat kēme Tiṣik, iwo kaṭaran kabi du nḥi du Nikopolit, dul di di njakuṅ aji dwo ʔi wal wi ujonṭ.

¹³ Tamaan iṭēnk bi Fenat name bḡah na Apolot bahilna bayaant, bawut kawaan nin uko ulon.

¹⁴ Baiṭ nja ʔi *Krittu bawo kajuk ptaman maakan ʔi pdo iko inuura, nin ḥaṅar alon awutna kawaan uko wi anumiṅ unuur undoli, hēnk baankwaan udooni.

¹⁵ Bañaan banwoon na nḥi bti bawulu mboṣ. Wulan mboṣ banfiyaaruṅ bti abot aṅal nja.

Dḥehan Naṣibaṭi awulan an bti bnuura bi nul.

Uṭup wi Pawulu apiitun Filemonj

Uṭup ujuni

Ulibra wi uwo kakaarta ki Pawulu apiitun Filemonj nanohul. Niiṅ mēnt awo i ubeeka wi Kolot, awo ṅaan ammeetaniin du ubeeka mēnt. Abi tiink kē Pawulu aktup Uṭup Ulil Unuura kē abi fiyaar fiyaar ṭi dko mēnt akak aṭaṣ bgah bi Krittū. Abi ka ṭi bajuuk ṭi ulemp biki nul ṅiint aloṅ i katim kawoonj Onetim ambiin aṭi abuur. Wi ayaan aya ayit na Pawulu du dko di awoonj du ukalabuṣ, kē aṭupa Uṭup Ulil Unuura unjaan uṭiiniyaan uko wi Yetu Krittū. Wi wi aṣaan aṣiyaar Krittū. Pawulu apiit Filemonj kaji na a amiir Onetim. Kē Onetim ṭi uleeful aṅoṭun kakaarta ki Pawulu apiitun. ṭi bgah bi wal mēnt, Filemonj ahina lah kado Onetim uko wi aṅaluṅ kēme kafina. Pawulu akooṭa ṭi kakaarta ki aji na a awut kajej Onetim ji naujuuk ṭi ulemp ambiin abuur. Ajaka ayeenka bnuura ṭiki hēnkunj awo ṭi ppoolan na Krittū.

Hēnk di ifah yi ulibra wi iwoonj:

1. Pwul mboṣ (1-3)
2. Pawulu abeeb Naṣibaṭi ṭi uko wi Filemonj (4-7)
3. Pawulu akooṭ Filemonj ṭi uko wi Onetim abuurun (8-22)
4. Pwul mboṣ pbaaṅṣaani (23-25)

¹ Nji Pawulu i ulemp wi Yetu *Krittū uṭunṅ kē nwo ukalabuṣ, na Timote ayiṭ nja ṅkpiitiin, iwi Filemonj i ṅmaganun injaan klemp ulemp utēṅ wi nun. ² Npiit kak Apifiya ṅaaṭ ayiṭ nja na Arkip anjaan agutan na nja, na banfiyaarun Yetu Krittū bti aji bayitiir du katohu. ³ Dñehan Naṣibaṭi Aṣin nja na Yetu Krittū Ajugun bawulan bnuura babot bajoobṭēnan ṅhaaṣ.

⁴ Nyaaṣ bti ṅi njaan kañehan dji kaleṣu kaṣē beeb Naṣibaṭi i njaan kadēman ṭi uko wi nu. ⁵ Dtiink kē baṭiiniyaan jibi ifiyaarun Ajugun Yetu na jibi injalun banwoonj biki nul bti. ⁶ Dñehan Naṣibaṭi ado pfiyaar pi iṭokun na nja pado kalemp, ihilna ime iko inuura bti yi ṅkaan ṭi ubida na *Krittū. ⁷ Iwi ayiṭ naan unjal wi nu udo kē nlilan maakan, kē uhaaṣ naan ubot aṭoora, wi ijaan ktēṅṅēn banwoonj biki Naṣibaṭi.

⁸ *Krittū aṭenēn kē nhil pṭu'u pdo uko wi nji kahepariin. ⁹ Kē nji Pawulu naṭaf i ulemp wi Krittū uṭunṅ kē nwo hēnkunj nakalabuṣ kē nṣē ñehanu ñehan uko wi ṭi unjal wi ṅkaan pa Krittū. ¹⁰ Dñehanu uko mēnt pa ankaṅun abuk naan ṭi Krittū wi nwoonj ukalabuṣ, Onetim * i nji kaṭiiniyaanun hēnk. ¹¹ Aambi

kaarun udooni, kē hēnkunj aṣē kaarun udooni maakan nja batēb bti.

¹² Dkakanu a, kē uṣē wo wo ji uhaaṣ wi naan wi nji kawuliin. ¹³ Ddoo ṅal lah kaduka na a, awooru ṭi ado kaṭēnkēn, wi *Uṭup Ulil Unuura uṭunṅ kē nwo ukalabuṣ. ¹⁴ Kē nṣē ṅal kayoonk idinanaan uko mēnt, uko unuura wunṅ uwutna kawo ji dkitu kit iñen. Dṅal upēna ṭi uhaaṣ wi nu. ¹⁵ Ulome nawayṣēr na Onetim ṅwal ṅntiinku, aṣē bi ahil akak du iwi naṭo te mṅṅo. ¹⁶ Aankek du iwi ji ṅaan i bajaan bajuukntēn ṭi ulemp ṭaṅ, apel hēnkunj ṅaan i bajaan bajuukntēn ṭi ulemp, awo hēnkunj ayiṭ nja i ṅmaganun. Dmagana maakan na manjoonan, kē iwi, iwo kamagana kapelēn, ṭiki awo nalemparu abot awo ayiṭ ṭi Ajugun. ¹⁷ Jēm pfiyaar Yetu pado kē nwo ayiṭu, keeri imēbana ji nji ṭi uleef naan. ¹⁸ Woli adolu uko ulonj unde'iin kēme aṭeṭu uko ulonj, ktupēn, nji kalun kaluku. ¹⁹ Nji Pawulu kapiitiin na kañen naan, nji kalukiin. Mēṅṅal peṣanu kē iwi idoo ṭeṭēn : nji dkaan kē ika ubida ṭi Yetu *Krittū. ²⁰ Aa, iwi ayiṭ naan tenan ṭi Ajugun idolēn uko wi nñehaniin, tenan kak ṭi unjal wi Krittū iwalanaan uhaaṣ. ²¹ Dfiyaar bnuura wi nji kapiitiin kē idinan uko wi nhepariin. Ddoo me kē idoo do kapelan uko wi nhepariin.

²² Kaan ido kabomanaan meet, dfiyaar kē pñehan pi nakñehanun Naṣibaṭi paṭu bakakanaan hēnkunj ṭi iñeen yi nan.

²³ Epafrat i ulemp wi Yetu *Krittū uṭunṅ kē awo ukalabuṣ na nji, awulan mboṣ, ²⁴ ul na bi Markuṭ Arittarkuṭ, Demat na Luk banjaan balemp na nji. ²⁵ Dñehan Ajugun Yetu Krittū awulan bnuura bi nul ṭi ṅhaaṣ.

* 1:10 Onetim : Dawoonj annumaniin, ankaan udooni.

Uṭup wi bapiitun Bahebĕrĕ

Uṭup ujuni

Ulibra wi uwo kakaarta ki bapiitun bayuday bankakun afiyaar Krittū. Ŋaaj ampiitun ka aammeetanaa, kĕ uko wi baṣaan ame bnuura uwo kĕ ampiitun ka ame bnuura Ŋlibra ŋi Naṣibaṭi, ṭiki ṭi ṅul ṅi ṅi ajaan atenna kadiimanaan baka manjoonan. Babi hajan ṭfa maakan banfiyaarun Krittū bateek kĕ badoo ṭi bamena. Uko mĕnt ukaan kĕ ŋaaj ampiitun hĕnk apiit baka kaji na baka bamĕban baliint, bawut kapĕn ṭi pfiyaar pi bafiyaarun. Du unjon, Naṣibaṭi abi do bhoṅar na bayuday. Abi ṭi na baka woli ŋaaj ajubani, bafin ulimariya kaṭeṅan, Naṣibaṭi kaṣĕ miir ŋaaj mĕnt pjuban pi nul. Kakaarta ki kaṭup kĕ bhoṅar bhalu bi Naṣibaṭi adolun na baṅaaj banfiyaarun Abukul bapel bteek. Uko wi Yetu Krittū adolun pa baṅaaj bajĕn upel wi ṅwanjut na Moyit na Aaron na Yoṭuwa badolun. Yetu awoon unkanĕel umpoṭi wi Naṣibaṭi unṭeṅanun kapĕnanaan ipekadu yi baṅaaj bti. Ŋaaj ambuurun afiyaara aankak anuma pfin ulimariya pa pekadu di nul. Naṣibaṭi amiira pekadu di nul.

Hĕnk di ifah yi ulibra wi iwoon:

1. Abuk Naṣibaṭi awo ŋaaj naweek (1.1-3)
2. Yetu adĕm apel ṅwanjut (1.4-2.18)
3. Yetu adĕm apel Moyit na Yoṭuwa (3.1-4.13)
4. Yetu awoon naṭeṅan naweek (4.14-7.28)
5. Yetu abi na bhoṅar bampelun bteek (8.1-9.22)
6. Bṭeṅan bi Yetu bawo bboolan akut awo bbaaṅṣaani (9.23-10.31)
7. Balon ṭi banfiyaarun biki ṭfa (11.1-40)
8. Nawulĕn ṅwo ji Yetu (12.1-13.17)
9. Pṅehan Naṣibaṭi (13.18-19)
10. Pwul mboṣ (13.20-25)

Uko wi Naṣibaṭi aṭĕpnun ṭi abukul aṭup

¹ Naṣibaṭi aṭĕpna ṭfa ṭi *baṭuparul ṅyaas ṅtum ado kĕ bado iko itum aṭiiniyaan na bateem nja. ² Kĕ ṭi ṅwal ṅbaaṅṣaani ṅi ṅwoon ṅi aṣĕ ṭĕpna ṭi Abukul aṭiini na nja. Abukul mĕnt i i adatuṅ ado kĕ aka iko bti, ṭi ul i i aṭĕpnun kak apaṣ baṭi na mboṣ. ³ Abukul awoon bjeehi banjaan badiiman mndĕm mi nul, ul ajaan adiiman uko wi awoon na manjoonan. Ul amĕbanun iko bti yi apaṣun na uṭup wi nul unwoon na mnhina. Ajinṭan baṅaaj ṭi ipekadu yi baka aṣĕ ya aṭo du kaṅen kadeenu ki Naṣibaṭi du baṭi.

Mndĕm mi abuk Naṣibaṭi mampelun mi ṅwanjut

⁴ Mndĕm mi Abuk Naṣibaṭi mampel maakan mi ṅwanjut, kĕ hĕnk di Naṣibaṭi awululun katim kempelun ki ṅa. ⁵ Na manjoonan, Naṣibaṭi aambaaj kajakaara na uwanjut ulon:

« Iwi iwoon Abuk naan,

ṅṭa di dṭup aji dwo ṣaaṣ? »*

Kĕ aambaaj kaṭiini ṭi uko wi ulon ṭi ṅa kaji :

« *Nji dwo Aṣin, ul aṣĕ wo Abuk naan.* »*

⁶ ṭi wal wi Naṣibaṭi abiiṅ awo i pyil ṭi umundu Abukul, anwoon bajĕen, aji :

« *ṅwanjut bti ṅawo kadĕmana.* »*

⁷ Kĕ ṭi uko wi ṅwanjut, upiitana ṭi *Ulibra wi Naṣibaṭi aji :

« *Naṣibaṭi ado ṅwanjut ṅi nul kĕ ṅawo ji uyook ado ṅa kĕ ṅawo ji bdo banklaṅṣiṅ.* »

⁸ Kĕ Naṣibaṭi aṣĕ ṭiini na Abukul aji :

« *Iwi Naṣibaṭi, pṣihu pawo pi mṅo, pṣih pi nu pawo ptool.*

⁹ *ṅjal uko unwoon uṭool apok buṭaan, ukaaj kĕ ṅji Naṣibaṭi i nu ndatu awulu mnlilan mampelun mi banwoon na iwi bti.* »*

¹⁰ Akak aṭiini aji :

« *Iwi Ajugun, ipaṣun mboṣ du ujuni aboman baṭi na iṅen yi nu.*

¹¹ *Iko mĕnt ilun kaba, ilun kamĕn ji imiṣa.*

Kĕ iwi iṣĕ duka.

¹² *Ilun kanun ya ji imiṣa, ilun kawohĕṣ ya ji imiṣa,*

kĕ iwi iṣĕ duka jibi iwoon, ṅnuur ṅi nu ṅaankba. »*

¹³ Naṣibaṭi aambaaj kajakaara na uwanjut wi nul ulon:

« *Biin iṭo ṭi kaṅen naan kadeenu te wal wi ṅji kaṭuun baṣooradu ṭi ihoṭu uṭeṅ.* »*

¹⁴ ṅwanjut bti ṅawo wo ṅhaaṣ ṅanklemparun Naṣibaṭi. Ayl yil ṅa ṅabi pṭĕnk banwoon ṭi kabuur te mṅo.

2

Mbuur mnweek

¹ Ukaaj kĕ ṅwo biki kamĕban bnuura uko wi ṅtiinkun, kaṭi ṅlun ṅneem. ² Na manjoonan, uṭup wi Naṣibaṭi aṭĕpnun ṭi ṅwanjut aṭup bateem nja uyimani. Ŋaaj awoon aandi ptiink wa, kĕme awo aanṭaṣ uko wi ukajun, Naṣibaṭi akoba kakob kantaanun na pjuban pi baka. ³ Kĕ hum di di ṅhilun kabuur kakob mĕnt woli ṅĕnji ṅtiink uṭup wi mbuur mnweek wi Ajugun ṭi uleeful ajunnuṅ aṭup? Bantiinkun wa badiiman nja kĕ ujoonani.

⁴ Naṣibaṭi akak afaṅan baka, wi adolun iko iṅoṅarĕnaan na mlagre mntum abot ado kĕ

* 1:5 Kaṅaam 2.7. * 1:5 2 Famiyel 7.14. * 1:6 Pleṣan 32.43. * 1:9 Kaṅaam 45.7-8. * 1:12 Kaṅaam 102.26-28.

* 1:13 Kaṅaam 110.1.

*Uhaaş wi nul uwul bañaan uŕen wi wa jibi añaluŕ.

Yetu ajaan aŕij mbuur

⁵ Na manjoonan Naşibaŕi aando nwanjut naşih umundu wi akbiin ppaş wi nkŕiiniyaanuŕ. ⁶ Kê hênk di upiitaniin ŕi *Ulibra wi nul aji :

« *Nñaan awo in kê idoo şala?*

*Abuk ŕiint awo in kê idoo ŕo ptena?

⁷ *Iwalana ado kê nwanjut napała nwal nŕintiinku, idola kê awo na mndêm mnweek,*

⁸ iŕu iko bŕi ŕi ihoŕul uŕeħ.* »

Wi Naşibaŕi aŕuun iko bŕi ŕi ihoŕul uŕeħ, aanduk nin uko ulon. Kê nşê wo kakşa nşendo bi win hênkuŕ kê iko bŕi iwo ŕi ihoŕul uŕeħ. ⁹ Yetu i Naşibaŕi awalanuŕ ado kê nwanjut napała nwal nŕintiinku, nŕwina hênkuŕ kê awo na mndêm mnweek ŕiki ahaj akeŕ. Bnuura bi Naşibaŕi bakaan kê akeŕ pa bañaan bŕi.

¹⁰ Na manjoonan, Naşibaŕi andolon iko bŕi kê iwo, abot añal uwo han, abi njal pdo bañaan batum bawo babukul, baŕok ŕi mndêm mi nul. Aŕşpna ŕi mnhaj mi Yetu ahajuŕ adola kê abaañêş ulempul ŕi mboş, aŕij baka mbuur. ¹¹ Kê Yetu, anjaan ajinŕan bañaan ŕi kêş ki Naşibaŕi na biki ajinŕanuŕ başê ŕok bukal bŕi Aşin baka. Ukaan kê aankowa pdo kadu baka babuk aşin, ¹² aŕiini ŕi *Ulibra wi Naşibaŕi aji :

« *Dluŕ kaŕiiniyaan katimu ŕi pŕoof pi bayiŕ naan dluŕ kadêmanu ŕi kadun ki bañaan batum.* »*

¹³ Akak aji :

« *Nji, dŕu mnhaŕ mi naan bŕi ŕi Naşibaŕi.* »*

Akak aji :

« *Nji wi na bañaan biki Naşibaŕi awulnuŕ.* »*

¹⁴ Hênk keeri, kê jibi bañaan mênŕ bawoon bañaan bajên, hênk di Yetu akakuŕ nŕaan najên ji baka, ahilna ŕi pkeŕ pi nul aba na *Untaayi Uweek unkaan mnhina mi pkeŕ. ¹⁵ Bañaan babi wo wo ubida wi baka bŕi ji bakalabuş, wi baktiin pkeŕ. Abuuran baka wi akeŕuŕ. ¹⁶ Na manjoonan, mênŕ nwanjut ni ni akŕênkuŕ, aŕênk ŕênk babuk *Abraham. ¹⁷ Kê hênk di awoon kakak nŕaan najên ji bayiŕul, kahilna kawo *naşih i baŕejan anjaan aŕiaga abot aji do uko wi Naşibaŕi ajakuŕ. Akeŕ keŕ Naşibaŕi ahilna amiir ipekadu yi bañaan biki nul. ¹⁸ Kê jibi ahajuŕ, kê bawuuka ajuban, hênk di ahiniin kaŕênk biki bakwuukun bajuban.

3

Yetu apel Moyit

¹ An bayiŕ naan nanwoon bajinŕ ŕi kêş ki Naşibaŕi kê adatan, natenan keeri ŕi Yetu. Naşibaŕi ayila kê awo *naşih i baŕejan, uko mênŕ wi wi nŕiyaaruŕ akuŕ aŕuŕ. ² Ado iko bŕi yi Naşibaŕi anŕu'uluŕ ulemp mênŕ ajakulun

ado jibi *Moyit adolan iko bŕi yi Naşibaŕi aŕu'uluŕ pdo ŕi katoh ki nul kanwoon pntaali pi nul. ³ Anniwuŕ katoh adêm apel katoh, kê hênk di Yetu ataaruŕ na pyeenk mndêm mampeluŕ ni Moyit. ⁴ Katoh kandoli nŕaan ajaan aniw ka, Naşibaŕi aşaan aji do iko bŕi. ⁵ Moyit awo nalempar Naşibaŕi, ado iko yi Naşibaŕi aŕu'uluŕ pdo ŕi katoh ki nul kanwoon pntaali pi nul, ajukan uko wi Naşibaŕi akluŕ kadiiman. ⁶ Kê Kritt u aşê wo abuk katoh i Naşibaŕi aŕuun ŕi kadun ki ka. Nja nşaan awo katoh mênŕ woli nŕmêban akuŕ ahaŕ ŕi a, alilan ŕi uko wi nŕaŕuŕ.

Plipara ppok pŕaş uko wi Naşibaŕi ajakuŕ

⁷ Ukaan kê, jibi *Uhaaş wi Naşibaŕi uŕupuŕ:

« *Woli natiink nŕa pdiim pi nul,*

⁸ nawutan kadênêtan nŕhaaş,

jibi bateeman babinŕ ado, adeka kafet unuur wi bakdakuluŕ du *pndiis. »

⁹ Naşibaŕi aŕiini aji :

« *Du pndiis mênŕ, bateeman bado na pten me nhil pdo uko wi njakuŕ, adakên, te bawin iko yi nŕi ndolon* ¹⁰ *nşubal iŕeen nŕbaakêr.*

Ukaan kê nŕi ndeebaŕer pntaali mênŕ aji :

« *Nŕhaaş ni baka nŕaji naneeman baka unuur undoli,*

baandi pŕaşên. »

¹¹ *Uko wan ukaan kê mmehna, wi ndeebaŕuŕ, aji :*

« *Baankneej nin du dko di nŕi mbomanuŕ baka aji banoorfënaan.* »*

¹² An bayiŕ naan, naŕaafaraan alon ŕi an awo na uhaaş uwuŕaan, aŕaŕan pfiyaar adoo low Naşibaŕi anjaan awal ubida.

¹³ Nabaa wo kaŕep ŕep katênŕëndêr nŕnuur bŕi ni naktiinkuŕ pdiimul, pekadu dawutna kaguur nin alon ŕi an adênêŕen uhaaşul.

¹⁴ Nwo ŕi ploolan na *Kritt na manjoonan woli nŕmêban te ubaañşaan ŕi mnhaŕ mi nŕbiin awoonaan du ujuni. ¹⁵ Jibi nŕupanaruŕ:

« *Woli natiink nŕa pdiim pi nul,*

nawutan kadênêtan nŕhaaş,

jibi bateeman babinŕ ado, adeka kafet unuur wi bakdakuluŕ. »*

¹⁶ Na manjoonan in abiin atiink pdiim pi Naşibaŕi aşê deka kafet? Mênŕ bañaan bŕi bampënnuŕ utaak wi *Ejiptu kê *Moyit awo ŕi kadun ki baka i? ¹⁷ Kê bahon biki adeebaŕeruŕ nşubal iŕeen nŕbaakêr ba? Mênŕ bambiin ajuban akeŕ du pndiis baka i? ¹⁸ Bahon biki amehniin aji baankneej du dko di abomanuŕ baka babi banoorfën ba? Mênŕ bambiin apok pŕiinka baka i? ¹⁹ Nwin bnuura kê baambi hil pneej du dko dnoorfënaani di nul ŕiki bapok pfiyaar.

* 2:8 Kaŕnaam 8.5-7. * 2:12 Kaŕnaam 22.23. * 2:13 Itayi 8.17. * 2:13 Itayi 8.18. * 3:11 Kaŕnaam 95.7-11.

* 3:15 Kaŕnaam 95.7-8.

4

¹ Kahonj mēntj ki Našibaṭi abiiṅ ahonj aji bahil kaluṅ kaneej du dko di abomanuṅ baka aji banoorfēnaan kahuma da pa nja. Nawulēn ṅdo kaṭi keeri alonj ṭi an aduka kafet. ² Nṭiink *Uṭup Ulil Unuura jibi bambiiṅ awo ṭfa du *pndiiṅ batiinkuṅ wa. Kē uṭup wi batiinkuṅ uṣē wo uunka udooni ṭi baka ṭiki wi batiinkuṅ wa baanfiyaari. ³ Kē nja ṅnfiyaaruṅ, ṅluṅ kaneej du dko di Našibaṭi abomanuṅ nja aji ṅnoorfēnaan di aṭiiniyaanuṅ ṭi *Ulibra wi nul wi ajakuṅ ṭi uko wi bateem nja :

« *Uko waṅ ukaaṅ kē mmehna, wi ndeebaṭuṅ, aji :*

« *Baankneej nin du dko di nji mbomanuṅ baka aji banoorfēnaan.* »*⁴

Kē ulemp wi Našibaṭi adoluṅ ṭi ppaṣ umundu uṣē ba undiimaan. ⁴ Bapiit ṭi dko dlonj di *Ulibra wi nul aji : « *Našibaṭi anoorfēn ṭi unuur uṭēnk paaj na ulonj wi adoluṅ ulempul bti aba.* »*⁵ Dkak akakalēṣ uko wi Našibaṭi aṭupuṅ : « *Baankneej nin du dko di nji mbomanuṅ baka aji banoorfēnaan.* »*

⁶ Bantiinkuṅ uteek *Uṭup Ulil Unuura mēntj, baanneej du dko mēntj ṭiki babi pok ptiink Našibaṭi. Kē baṅaaṅ balonj baṣē hilan te hēnkuṅ kaneej da. ⁷ Uko waṅ ukaaṅ kē Našibaṭi abi ṭo ajon, ado unuur uhalu undu'aniin « *nṭa* » wi aṭēpnuṅ ṭi mntum mi *Dayiṭ, aṭup ṅṭup ṅi ndoonj abi ṭupan aji : « *Woli natiink nṭa pḍiim pi nul, nawutan kadēnēṭan ṅhaaṣ.* »*

⁸ Woli Yotuwa* ado lah bateem nja kē banoorfēn na manjoonan, Našibaṭi aankṭiiniyaan unuur ulonj. ⁹ Pntaali pi Našibaṭi paduka keeri unuur ulonj wi pnoorfēn ji wi nul. ¹⁰ ṅaaṅ anneejuṅ du dko di Našibaṭi abomanuṅ pa pnoorfēn, aji noorfēn noorfēn ulemp wi adoluṅ jibi Našibaṭi anoorfēnuṅ ṭi ulemp wi adoluṅ. ¹¹ Nawulēn ṅtaman keeri ṅneej du dko di pnoorfēn mēntj, nin ṅaaṅ alonj ṭi nja awutna kawo aanneej da, wi akpokuj ptiink Našibaṭi ji bateem nja.

¹² Na manjoonan, Uṭup wi Našibaṭi uwo ujeḅ, uka mnhina, abot ajul apel kakej ki ṅde ṅṭēb. Uko wi aṭupuṅ wuṅ uji ufal te kadoo ban du uhaaṣ na uṣal meet, kaneej te du dko di imoh iyitiiraanuṅ na du imoh meet ; uji uten iko yi ṅaaṅ najēn aṅaluṅ na yi aṣaluṅ du uhaaṣul. ¹³ Nin ṅaaṅ aanhil kamena Našibaṭi, iko bti iji ipēn kawinana ṭi kēṣ ki nul ; ul i ṅwoonj kaṭup uko wi ṅdoonj.

Krittu naṣih i baṭeṅan naweek i nja

¹⁴ Name kē ṅka *naṣih i baṭeṅan naweek anyaanj te du baṭi : ul awoonj Yetu, Abuk

Našibaṭi. Ukaaṅ kē ṅwo kamēban kali-int ṭi uko wi ṅjakuṅ aji ṅfiyaari. ¹⁵ Naṣih i baṭeṅan naweek i ṅkaaṅ aji miiir nja ṭi pbiṣna pi nja ṭiki bawuuka ajuban ṭi iko bti jibi bawuukun nja ṅjuban kē aambaṅj ka-jubanaara. ¹⁶ Nawulēn keeri ṅṅog na mntēṅ Našibaṭi anwoonj ajug bnuura, ahilna aṅaga nja ṅkuṭ ṅyeenk bnuura, kahilna kaṭēnkana ṭi wal wi ṅknumiinj.

5

¹ *Naṣih i baṭeṅan andoli aji datana ṭi ptoof pi baṅaaṅ, ulemp wi nul uwo pdo kaṭoor baka ṭi kadun ki Našibaṭi, aji ṭen kabot kado iṭeṅan pa ipekadu yi baka. ² Ul ṭi uleeful atum dko di abiinkniin, ukaaṅ kē aji hinan pmiir banwoonj baammee aṣē neem. ³ Kē wi ajaan abiiṣna ul ṭi uleeful, awo i kado iṭeṅan, Našibaṭi ahilna apēnan ipekadu yi nul na yi baṅaaṅ bti. ⁴ Nin ṅaaṅ aanhil kanaṭa kaji awo naṣih i baṭeṅan, Našibaṭi ajaan adu'a awo naṣih i baṭeṅan jibi abiiṅ adu *Aaron.

⁵ *Krittu kak aannaṭa naṭa aji ul awo *naṣih i baṭeṅan : ayeenkna pa du Našibaṭi anjakuluṅ ṭi *Ulibra wi nul :

« *Iwi iwoonj Abuk naan, nṭa di dṭup aji dwo ṣaaṣ.* »

⁶ Hēnk di di ajakuṅ kak aji : « *Iwo naṭeṅan te mṅṭoji *Melkitedek.* »*

⁷ Wal wi *Krittu awoonj ṅaaṅ najēn ṭi mboṣ, aṅehan akuṭ akooṭ na idiim iweek na mnkuul Našibaṭi anhinanuṅ kabuurana pkeṭ. Kē aṭiinka ṭiki aji ṭaṣa bnuura. ⁸ Ajuk ṭi iko bti yi ahajuṅ uko unwoonj pdo katiink Našibaṭi, te adoo wo wo Abukul. ⁹ Abaaṅṅ ulemp wi nul ṭi mboṣ, ahil hēnkuṅ kabu-uran te mṅṭo baṅaaṅ bti banjaan batiinka. ¹⁰ Na manjoonan, Našibaṭi adu'uluṅ kē awo *naṣih i baṭeṅan ji Melkitedek.

Plipara ppēn ṭi pfiyaar

¹¹ Nka iko itum yi pṭup ṭi uko mēntj kē ikak atam ppibanan ṭiki naanji natar ṭi pyikrēn. ¹² Nado bi wo wo lah kawo bajukan undi-imaan aṣē huma nnuma bajukanan iko iteek ṭi uko wi Našibaṭi : nahum nnuma mntow, naando bi hilan pde pde pantamuṅ. ¹³ Kē ṅaaṅ anhumuṅ ṭi mntow, aaniṅ me uṭup unjaan ujukan uko unwoonj utool ṭi kēṣ ki Našibaṭi : awo napoṭ nampoṭi. ¹⁴ Kē pde pantamuṅ paṣē wo pi baweek, baji baṭēpna ṭi iko yi bawinuṅ kahilna kapaṭēṣ bnuura na buṭaan.

6

¹ Hēnk keeri, nawulēn ṅduk pjukan pteek ṭi uko wi *Krittu, ṅya du pjukan panwoonj pi banliintuṅ ṭi pfiyaar. Njēnkak akak ṭi pjukan pteek mēntj, panwoonj pi pwut pdo

* 4:3 Kaṅaaṅ 95.11. * 4:4 Ujuni 2.2. * 4:5 Kaṅaaṅ 95.11. * 4:7 Kaṅaaṅ 95.7-8. * 4:8 ṭi ugrek katim ki Yotuwa kanaam katiinkare na ki Yetu. Natenan ṭi Pleṣan 31.7; Yotuwa 21.44; 22.4; 23.1 * 5:5 Kaṅaaṅ 2.7. * 5:6 Kaṅaaṅ 110.4.

7

iko ink̄tjuṅ pkeṭ, pi pfiyaar Našibaṭi, ² pi pjukan ṭi uko wi batitmu*, pi ppaf iñen, pi pnaṭa ṭi pkeṭ na pi pwayeṣ pbaañsaani. ³ Uko mēnt̄ wi wi ṅkdoluṅ, ulille Našibaṭi.

⁴ Na manjooṅ, bambiṅ ayeenk bjeehi bi Našibaṭi, ayeenk uṭen unwoonuṅ du baṭi, ayeenk *Uhaaṣ wi nul, ⁵ awin jibi uṭup wi nul unuuri, awin mn̄hina mi p̄sih pi Našibaṭi pankmbiṅ, ⁶ aṣē duk bgah, ṅaaṅ aanhil nin kado baka baṭelēs ṅbida ṅi baka, bakak bafiyaar : bawo wo ji bakak apaṅ Abuk Našibaṭi ṭi krut, akowandēna ṭi kadun ki bañaṅ.

⁷ Na manjooṅ, woli mboṣ mi uṣubal ujaṅ uṣubar wal undoli manbuk ṅdeey ṅannuuriṅ pa biki bajaaraduṅ ṅa, Našibaṭi aji wul mboṣ mēnt̄ bnuura. ⁸ Kē maṅale buk iyiw na umbiilu, manji manwaan udooni, kakak i pbi kafēpana, manji mambi baañsaan ṭi p̄tēr.

⁹ An banoh naan biki ṅṅaluṅ maakan, woli ṅdoo ṭiini haṅ na an, ṅme bnuura kē nawo ṭi bgah bnuura banjaṅ baṭij mbuur. ¹⁰ Našibaṭi awo natool, aankṭilma ulemp wi nan na uṅal wi naṅaluluṅ, adiiman wa, wi nabiiṅ aṭēnk bañaṅ biki nul abot aṭēnkara ṭēnk baka te ṅa. ¹¹ Kē ṅṣē ṅal andoli ṭi an aji mēban kaliint te ubaañsaani, uko wi naṅaṭuṅ uhilna udolana bti. ¹² Hēnk, nawutan kaṣabēr, naṭēpan ṭēp nawo ji bantamanuṅ ṭi pfiyaar te adoo yeenk uko wi Našibaṭi ahoṅuṅ.

Uko wi Našibaṭi ahoṅuṅ

¹³ Wi Našibaṭi akhoṅuṅ Abraham, aanka ampeluli i ahiluṅ kamehna ṭi kadunul, ukaaṅ kē amehna ṭi bkowul ¹⁴ aji : « *Dmehna aji dwulu bnuura bweek maakan, ddo pntaali pankpēnnuṅ ṭi iwi patum.* »* ¹⁵ Kē Abraham aṭo amiir ayeenk uko wi Našibaṭi ahoṅuluṅ. ¹⁶ Na manjooṅ, bañaṅ bajēn baji bamehna ṭi ampeluṅ baka, kē p̄mehna mēnt̄ paji padiiman kē uko wi ṅaaṅ aṭupuṅ ujoonani kaṣē ba bṭup. ¹⁷ Hēnk di Našibaṭi, wi aṅaluṅ p̄diiman banwoṅ i kayeenk iko yi ahoṅuṅ kē uko wi ajakuṅ aji ado wa, amehnaa. ¹⁸ Našibaṭi aanhil kaṭup uko unwoṅ unjooṅ, ukaaṅ kē uko wi ahoṅuṅ amehna uunhil kaṭelēs. Hēnk, nja ṅṅtiṅ aya du Našibaṭi ṅwo na mnt̄ṅ mn̄week kahilna kayeenk uko wi ṅhaṭuṅ unkm̄biṅ. ¹⁹ Mn̄haṭ mēnt̄ manwo uko unṭijanuṅ ubida wi nja, manji mando nja ṅneej kaṭēp blaaf bweek bantaanuṅ na *dko dyimanaan maakan, di Našibaṭi awoṅ. ²⁰ Yetu aneej nja da uteek, ahilna p̄tēnk nja, akak naṣih i baṭeṅan te mnt̄ṅo ṭi *Melkitedek.

* 6:2 Batitmu : Ulome baṭiṅiṅaṅ ṭi bañow bi bayuday na batitmu bi Yowan na bi Krittu. ✧ 6:14 Ujuni 22.16-17. ✧ 7:3 Natanan ṭi Ujuni 14.18-20. ✧ 7:17 Kañaam 110.4.

Melkitedek naṣih i baṭeṅan

¹ *Melkitedek mēnt̄, abiiṅ awo naṣih i ubeeka wi Talem akuṭ awo naṭeṅan i Našibaṭi *Andēmūṅ Maakan. Wi Abraham awoonuṅ ugut wi afiṅnuṅ baṣih baloṅ, Melkitedek aya akita añehan Našibaṭi awula bnuura. ² Wal mēnt̄ Abraham awula kafah kaṭēnk iñen ṭi iko yi atehuṅ du baṣih mēnt̄. Katim ki Melkitedek kawooṅ « naṣih natool »; akak awo naṣih i Talem, uwoṅ « naṣih i mn̄jeeh. » ³ ṭi *Ulbra wi Našibaṭi baant̄iṅiṅaṅ aṣin, kē baant̄iṅiṅaṅ anin, baankak aṭiṅiṅaṅ baṭeem na unuuri wi abukiṅ, na wi akēṭuṅ. Awo naṭeṅan te mnt̄ṅo ji Abuk Našibaṭi.*

⁴ Natanan jibi Melkitedek awo i ṅaaṅ naweek : *Abraham ateem nja adoo wula kafah kaṭēnk iñen ki iko yi atehuṅ du ugut. ⁵ Kē *Bgah bi Moyit baṣē jakun kē bi-inṭ̄ babuk *Lewi banwoṅ baṭeṅan, bañaṅ bawo kawul baka kafah kaṭēnk iñen ki uko wi bakaṅ, te bakaṅ mēnt̄an, bawo bayiṭ baka, bawo bukai bti biki pntaali pi Abraham. ⁶ Kē ul Melkitedek, anwoṅ aando wo wo i pntaali pi Lewi, aṣē yeenkna ṭi Abraham kafah kaṭēnk iñen ki iko yi atehuṅ du ugut, añehan Našibaṭi awul bnuura Abraham anwoṅ ṅaaṅ i Našibaṭi ahoṅuṅ. ⁷ Kē ṅaaṅ anjaṅ añehan Našibaṭi awul bnuura, aṣaaṅ apel i bawuluṅ bnuura, bañaṅ bti bame uko mēnt̄. ⁸ Babuk Lewi banjaṅ bayeenk kafah kaṭēnk iñen bawo bañaṅ bajēn bankketuṅ kē *Ulbra wi Našibaṭi uṣē piit aji Melkitedek awohaara wo najeb. ⁹ Kē ṅhinan kaji : wi babuk Lewi bajaṅ bayeenk kafah kaṭēnk iñen, Lewi alukaara luk kafah mēnt̄ wi Abraham alukuṅ Melkitedek. ¹⁰ Na manjooṅ Lewi aando bi buka, aṣē woha da ṭi Abraham ateem wal wi Melkitedek ayaṅ akita.

¹¹ ṭi bgah bi Našibaṭi awuluṅ biki *Itrayel, biki pntaali pi *Lewi biki bawooṅ kajeb bawo baṭeṅan biki Našibaṭi ; bawo baṭeṅan ji *Aaron. Kē pwo baṭeṅan pi baka paṣē bi wo paankēṣi ; woli pakēṣ lah, hum di di bakaṅ anuma naṭeṅan aloṅ kak ji *Melkitedek? ¹² Kē wi p̄ṅoṅ naṭeṅan pi ṅa papaṭuṅ na pi ṭfa, bgah kak baṭelēs. ¹³ Naṭeṅan nahalu i baṭiṅiṅaṅuṅ ṭi awoṅ Ajugun. Ul awo i pntaali p̄mpaṭi, kē ṭi pntaali mēnt̄, nin aloṅ aambaṅ kawoha naṭeṅan i Našibaṭi. ¹⁴ Bañaṅ bti bame kē Ajugun apēna ṭi pntaali pi *Yuda, kē *Moyit aṣē wo aant̄iṅiṅaṅ pntaali mēnt̄ wi aṭiṅiṅaṅuṅ uko wi baṭeṅan.

¹⁵ Kē uko uṣē ujint̄ hēnkun bnuura : naṭeṅan aloṅ abii, aṣē wo ji *Melkitedek. ¹⁶ Aanyeenkna ṭi bateem pwo naṭeṅan jibi upiitaniṅ ṭi *Bgah bi Moyit, ayeenkna pa

ti mnhina mi nul mi awatnuj pkeṭ. ¹⁷ Na manjooan, upiitana ti *Ulibra wi Naṣibaṭi aji :

« *Iwo naṭejan te mnṭo ji Melkitedek* ». »

¹⁸ Kē bgah bteek baṣē bi kak abiiṣna akuṭ awaan udooni ti uko wi iṭejan, ukaañ kē Naṣibaṭi apēnan ba. ¹⁹ Na manjooan, *Bgah bi Moyit baando nin ṣaañ kē ajinṭ ti kēṣ ki Naṣibaṭi. Kē Naṣibaṭi aṣē wul nja mnhaṭ mannuurnaaniin, ti muñ mēnt mi mi nṭṭēpnun kañoga.

²⁰ Naṣibaṭi amehnaa wi adatun Yetu Ajugun aji awo naṭejan. Aamehnaa wi bandukiin bakakun baṭejan. ²¹ Aa, Naṣibaṭi amehnaa wi adolun kē Yetu awo naṭejan aji :

« *Nji Ajugan, dmehnaa,*

mēnkak ti uṭup wi naan :

“*Twī, iwo naṭejan te mnṭo.*” »*²²

²² Uko mēnt ukaañ kē Yetu awo ankdolun nja ṅwo ti bhoṅar bannuurnaaniin.

²³ Uka uko ulon kak : baṭejan bandukiin babi tum ṭiki pkeṭ paneenan baka bawo baṭejan te mnṭo. ²⁴ Kē Yetu aṣē wo na ubida wi mnṭo ukaañ kē awo naṭejan te mnṭo. ²⁵ Uko wañ ukaañ kē ahilan kabuuran te mnṭo banjaañ baṭēpna ti a kañog Naṣibaṭi. Awo najeb te mnṭo awo ti pñehandēr baka Naṣibaṭi.

²⁶ Yetu awoonj keeri *naṣih i baṭejan i ṅnumiin. Ayimani, aanjuban nin, ajinṭ ti kēṣ ki Naṣibaṭi, apēn ti bado buṭaan adeejanu du baṭi duuṭ. ²⁷ Aannuma pdo kado iṭejan na ṅnuur ji baṣih biki baṭejan bandukiin banjaañ bado ya kapēnanaan ipekadu yi baka na yi bañaañ bti. Awul uleeful kē uwo bṭejan bankēṣun. ²⁸ *Bgah bi Moyit babi do bañaañ bajēn banjaañ babiiṣna kē bawo baṣih biki baṭejan. Kē kamehna ki Naṣibaṭi kambiiñ ti kafet ki bgah kaṣē do Abukul andolun iko bti yi aṭu'ulun pdo kē awo naṣih i baṭejan te mnṭo.

8

Bhoṅar bhalu

¹ Na manjooan, uko unkaanun udooni ti uko wi nṭṭupun uwoon: ṅka *naṣih i baṭejan anyaan aṭo du baṭi du kañen kadeenu ki pṭij pi pṣih pi Naṣibaṭi. ² Aji ṭejan du dko dyimanaan, dawoonj *kaloona ki bayiti na manjooan, ki iṭen yi ṣaañ najēn iwoonj iintari, Naṣibaṭi Ajugun atarun ka.

³ *Naṣih i baṭejan andoli baṭoorana ṭooran ado kado uṭen na iṭejan ; ukaañ kē *Krittu kak awo kaka uko ulon wi akṭeñun. ⁴ Woli awo lah ti mboṣ, aando wo wo naṭejan : balon bawo da bankṭejanun jibi *Bgah bi Moyit bajakun. ⁵ Kē iṭejan yi baṭejan mēnt

bajaan bado iṣē ṭu kanaam na inkdolaniin du baṭi, iwo wo ji ulimēnt wi ya. Na manjooan, wi Moyit abiiñ awo i pboman *kaloona ki bayiti, Naṣibaṭi aji na a : « *Tenan, ido ka bti kanaam na uko wi ndiimaniin du pnkun pi Finayi.* »*⁶ Krittu ul, Naṣibaṭi aṭu'a ulemp undēmun apel wi baṣih biki baṭejan bandukiin, Naṣibaṭi aṭēpna ti a ado bhoṅar bannuurnaaniin, wi ahoṅun iko innuurnaaniin.

⁷ Woli bhoṅar bteek* baanka lah dko di babiiṣni, Naṣibaṭi aanknuma pdo bṭebantēn.

⁸ Kē Naṣibaṭi aṣē ṅoman na pntaali pi nul aji :

« *Nji Ajugan dji :*

ṅnuur ṅlon ṅabi ni nji kalun kado bhoṅar bhalu, bhoṅar bhalu na bañaañ biki iṭrayel na biki Yuda.

⁹ *Bhoṅar mēnt baankwo ji bi ndolun na ba-teem baka*

unuur wi mpēnanun baka du uṭaak wi Ejiptu.

Baambi ṭjan bhoṅar bi naan, ukaañ kē nji kak nwutan baka.

¹⁰ *Nji Ajugan dkak aṭiini aji :*

woli ṅnuur mēnt ṅaṭēpi

bhoṅar bi nji kalun kado na pntaali pi

*iṭrayel bii bi :

dlun kapiit bgah bi naan ti uṣal wi baka

dlun kapiit ba ti ṅhaaṣ ṅi baka,

dlun kawo Naṣibaṭi i baka,

kē baklun kawo pntaali pi naan.

¹¹ *Wal mēnt, nin alon aankak anaṭa kaji ajukan akinṭul kēme ayiṭul*

kaji na a : “Meen Ajugun!”

Bañaañ bti balun kame'ēn,

du anwoonun nampoṭi te du anwoonun naweek.

¹² *Dlun kamiir baka pjuban pi baka,*

mēnkak aleṣ nin ipekadu yi badolun. »*¹³

¹³ Wi Naṣibaṭi aṭiiniyaanun bhoṅar bhalu, ado bjon kē bakak awaan udooni. Kē uko unjonun akak aṭaf, uji uban ti pba.

9

Idolade yi bhoṅar bteek

¹ Bhoṅar bteek babi ka idolade ti pdo Naṣibaṭi bṭejan abot awo na dko dyimanaan ti mboṣ. ² Hēnk, batan kaloona kalon kanwoon na ṅmbañ ṅṭēb. Ṭi umbañ uteek wi kaloona mēnt wi bajaan badu *dko dyimanaan, uka da ṅkaniya na umeṣa wi bapa-fun ipoom yi baṭejan Naṣibaṭi. ³ Kē du kafet ki blaaf uka da umbañ uṭebantēn wi bajaan badu *dko dyimanaan maakan. ⁴ Wuñ mēntan uwo na *bliit bi mngur bi uwuuru, banjaañ batērna mnkulan, na umaala unwoon bti wi uwuuru wi baṭun ṭṭakar pi uwuuru panhakun pde pi *Yawe Nawat

* 7:21 Kañaam 110.4.   * 8:5 Ppēn 25.40.   * 8:7 Bhoṅar bteek : Baṭiiniyaan ti bhoṅar bteek, bi badolun du pnkun pi Finayi. Natanan ti Pṭi 24.3-8.   * 8:12 Yeremiya 31.31-34.   * 9:4 Natanan ti Ppēn 16.13-15,31.

Kabuka awulun babuk *Itrayel du *pndiis, pde mēnt̄ baji badu pa *Mana⁶. Pmul pi *Aaron pandukiin aṣēñ hēnkuṅ pawo da kak, na klaak kanfejuṅ apiitna *Bgah bi Moyit. ⁵ Kē ṭi umaala mēnt̄ duuṭ bašē ṭu iko infejuṅ innaamuṅ na ṅwanjut ṅi bajaan bado kerubim ṅanjaan ṅadiiman kē Našibaṭi awo da. Ibaaklu yi ṅa iji ido blifi ṭi dko di bajaan batulna pṅaak ppēnanaan ipekadu. Mēnt̄ wal wi pṭiiniyaan iko mēnt̄ bti kajint̄an bnuura wii wi.

⁶ Wi iko mēnt̄ bti ibomaniin hēnk, baṭejan baji baneej unuur undoli du umbanṅ uteek wi kaloona kado ulemp wi baka. ⁷ Kē *naših i baṭejan ṭañ ajaan aneej ṭi utēbant̄en ; aji neej da uyaas uloolan ṭañ ṭi ušubal. Aji ṭij da pṅaak pi ṅko ṅi bafiṅaruṅ Našibaṭi aṭen pa ppēnanaan ipekadu yi nul na yi baṅaan bti. ⁸ *Uhaas wi Našibaṭi udiiman bnuura ṭuṅ uko mēnt̄ kē bgah bneejni du *dko dyimanaan maakan baanji bahaabša, woli dko dyimanaan danwoon ṭi mboš dawohaara wo da. ⁹ Uko mēnt̄ bti uwo uhoñ wi wal wi ṅwoon ṭi nṭa. Uwoon kē uṭen na iṭejan indolaniin iinhil kado uhaas wi ṅaan andolunṅ ya ujint̄ ṭi kēs ki Našibaṭi. ¹⁰ Iwo idolade ṭañ ṭi uko wi pde, pdaan, na bañow, yi Našibaṭi aṭuṅ baṅaan pdo te wal wi akdolunṅ iko bti ikak ihalu.

Uko wi Krittu adolunṅ kabuuranaan nja

¹¹ Kē *Krittu ašē pēn awinana ji *naših i baṭejan andolunṅ iko inuura yi Našibaṭi abomanunṅ nja kē iwinanaa ; aneej du kaloona kanwoonunṅ kaweeṅ, kanwoonunṅ kayimanaan. Kaloona mēnt̄ kaambo-manaan iñen yi baṅaan bajēn, kaanwo ki umundu umpašaniin wi. ¹² Abi neej neej byaas bloolan du *dko dyimanaan, aantul da pṅaak pi ṅpi ṅkaš na pi ṅgit ṅkaš: pṅaak pi nul pi pi atulunṅ abuuranaan nja te mnṭo. ¹³ Na manjoonan, woli pṅaak pi ṅpi ṅkaš na pi ṅgit ṅkaš na ufob umpēnunṅ ṭi ṅgit ṅantēruṅ yi bajaan bajeēš ṭi baṅaan bant̄opunṅ iji ijinṭan ṅleef ṅi baka, ¹⁴ hum di di pṅaak pi Krittu pawoonṅ paankjinṭan ṅhaas ṅi nja kapēnan iko iwaanṅ udooni injaan iṭij pkeṭ ṅhilna ṅdo kalempar Našibaṭi anwoonṅ najeb? Ul Krittu awo i mnṭo ukaanṅ kē bṭejan bi adolunṅ wi awulunṅ uleeful Našibaṭi kē balila.

Bhoṅar bhalu

¹⁵ Uko unkaanṅ kē Našibaṭi aṭēpna ṭi *Krittu ankeṭunṅ alukna pjuban pi baṅaan badolunṅ, wi bawoonṅ ṭi bhoṅar bteek, uwo kē baṅaan biki Našibaṭi adatuṅ bahil kaduka te mnṭo na iko inuura yi ahoṅunṅ baka. Hēnk ado bhoṅar bhalu. ¹⁶ Woli baṭiiniyaan pduka na iko, uji wo kameeṭana kē ṅaan akeṭi. ¹⁷ Phiiṅ paji pataan wal wi pkeṭ pawoonṅ, ṅaan aanhil kahiiṅ ṅaan anwoonṅ najeb. ¹⁸ Hēnk, bhoṅar

bteek bajunna pṅaak. ¹⁹ Wi *Moyit aṭupunṅ ṭi kadun ki baṅaan bti iko bti yi bgah baṭuṅ baka pdo, wi wi ajejuṅ pṅaak pi ṅgit ṅkaš na pi ṅpi ṅkaš na meel na pṭal pjeenkak na kanah ki bko bi bajaan bado *hitop ki atoopunṅ ṭuṅ pṅaak na meel alēṭ ṭi ulibra wi bgah na ṭi baṅaan bti, ²⁰ ašē ji : « *Pi pawoonṅ pṅaak pankṭejananaanṅ bhoṅar bi Našibaṭi adolunṅ na an aji namēban ba.* »⁶ ²¹ Hēnk kak di di alēṭunṅ pṅaak ṭi kaloona na ṭi iko bti yi bajaan baṭejananaan Našibaṭi. ²² ṭi bgah, pṅaak pajaan pajint̄an iko bti ; woli paantuli, ipekadu iinji ipēn. ²³ Woli bawo i kajint̄an iko innaamuṅ yi baṭi, inwoonṅ du baṭi iwo i keeri kajint̄an na iṭejan innuurnaaniinṅ.

²⁴ Na manjoonan, mēnt̄ ṭi *dko dyimanaan dambomanunṅ na iñen yi baṅaan bajēn, danṭuṅ kanaan di manjoonan, di di *Krittu aneejuṅ. Aneej neej du baṭi kahilna kanaṭ ṭi kadun ki Našibaṭi kayejan nja. ²⁵ Aanneej neej pdo kawul uleef ušubal undoli iibi *naših i baṭejan ajaan aneej du dko dyimanaan kašē wul pṅaak panwoonṅ paanwo pi nul. ²⁶ Woli ado lah han, ahaj ṅyaas ṅtum du upaša umundu te hēnkuṅ. Na manjoonan, ṭi ṅnuur ṅbaaṅšaani ṅi ṅwoonṅ ṅi apēn kawinana uyaas uloolan kabaana na pekadu wi awulunṅ uleeful kē uwo bṭejan. ²⁷ Baṅaan bajēn baji bakaṭ uyaas uloolan, Našibaṭi kawayēs baka. ²⁸ Kē hēnk kak di di Krittu awulunṅ uleeful byaas bloolan, Našibaṭi apēnanaan ipekadu yi baṅaan batum. Alunṅ kapēn kawinana uyaas utēbant̄en, aankbi bi ppēnan ipekadu yi baṅaan, abi bi pbuuran te mnṭo bankyoonkunṅ ubi wi nul.

10

Krittu aba na iṭejan ijon

¹ *Bgah bi Moyit baanyuuj iko bti na manjoonan, bawo wo ṭañ ulimēnt̄ wi iko inuura inklunṅ kawulana faan. Bgah mēnt̄ baji bhepar bado kadoha do ušubal undoli iṭejan innaamuṅ. Uko mēnt̄ udiiman kē baanhil kajint̄an piš bankṅoṅunṅ Našibaṭi. ² Woli banjaan bado Našibaṭi iṭejan bakak lah ajint̄ mndani, baankak ašal kē bawo na pekadu, baṭaṅan pdo kado iṭejan. ³ Babaa ṭēp ṭēp aji bado ušubal undoli iṭejan, kē uko mēnt̄ uji ulešan baka ipekadu. ⁴ Na manjoonan pṅaak pi ṅgit ṅkaš na pi ṅpi ṅkaš paanhil nin kapēnan ipekadu. ⁵ Ukaanṅ kē wal wi abiiṅ awo i pbi ṭi umundu, *Krittu aji na Našibaṭi :

« Iinṅal bafiṅaru ṅko

kē iinṅal baṭenu iko ilonṅ

ašē wulēn uleef wi ṅaan najēn ;

⁶ *ṅko ṅantēradiinṅ iinji klilandēr ṅa,*

iṭejan ppēnanaan ipekadu, iinji klilandēr ya

⁷ *Wal mēnt̄ dji : “Iwi Našibaṭi, nji wi : dbi pdo uko wi iḡaluḡ, jibi upiṭaniir̄ ṭi uko wi naan ṭi *Ulibra wi nu.” »**

⁸ Hēnk, *Krittu adunna aji ṭi : *ḡko ḡnant̄eradiir̄ iinji kliland̄er̄ ḡa, iṭejan ppēnanaan ipekadu iinji kliland̄er̄ ya, kē bgah bašē ji kē bañaan̄ bawo i pdo iṭejan mēnt̄.* ⁹ Akak aji : *Nji wi : dbi pdo uko wi iḡaluḡ.* Hēnk aba na iṭejan ijon aṭji bi nul. ¹⁰ Ado keeri uko wi Našibaṭi aḡaluḡ, awul uleeful byaaš bloolan, kē hēnk di ḡnjint̄uḡ ṭi kēš ki Našibaṭi te mnt̄o.

¹¹ Naṭejan andoli aji naṭa na ḡnuur kalem-par Našibaṭi, aji do nyaas ḡtum iṭejan, kē yuḡ mēnt̄an iṣē wo iinji ipēnan nin pekadu di bañaan̄. ¹² Kē *Krittu ašē do bṭejan bloolan banwoon ṭi mnt̄o, wi wi aṣaan̄ aya aṭo ṭi kañen kadeenu ki Našibaṭi. ¹³ Hēnkun̄ aṭoo ayoonk Našibaṭi *aṭu bašooradul ṭi ihoḡul uṭeeh.**

¹⁴ Ṭi bṭejan bloolan ado kē bañaan̄ biki aṭijun̄ Našibaṭi kē bawo bajint̄ ṭi kēš ki Našibaṭi te mnt̄o. ¹⁵ Uko mēnt̄ wi wi *Uhaaš wi Našibaṭi uyuujuḡ nja kē ujoonani wi ujakuḡ aji :

¹⁶ « *Nji Ajugan dṭiini aji : woli ḡnuur mēnt̄ ḡṭēpi bhoḡar bi nji kaluḡ kado na pntaali pi *Itrayel biṭi bi :*

dluḡ kapiit̄ bgah bi naan ṭi ḡhaaš ḡi baka, dluḡ kapiit̄ ba ṭi uṣal wi baka,

¹⁷ *dluḡ kamiir̄ baka ipekadu yi baka, mēnkak aleš nin pḡuban pi bajubanuḡ.* »*

¹⁸ Wi Našibaṭi amiirun̄ keeri ipekadu, ḡnaan̄ aankak anuma pdo iṭejan kapēnanaan ipekadu.

Navulēn ḡḡog Našibaṭi

¹⁹ An bayiṭ naan, hēnkun̄ keeri ḡme bnuura kē pñaak pi Yetu pantuliin̄ pado kē ḡhil kaneej du *d̄ko dyimanaan maakan, ²⁰ ahaabēš nja bgah bnuura banjaan̄ bawul ubida, banṭēpuḡ blaaiṭ bweek banwoon ṭi kadun ki d̄ko dyimanaan maakan, banwoon uleef wi nul. ²¹ ḡkak aka *naših̄ i bṭejan naweek i Našibaṭi aṭuun̄ ṭi kadun ki katoh ki nul. ²² Nawulēn keeri ḡḡog Našibaṭi na uhaaš ujint̄, na pfiyaar panjoonanun̄, na uhaaš, wi Yetu ajint̄anuḡ na pñaakul, na uleef wi baḡowuḡ na meel m̄njint̄ apēnan iko iṭop bti. ²³ Nawulēn ḡmēban ḡliint̄ ṭi uko wi ḡhaṭuḡ akut̄ aṭup. Na manjoonan, ḡme kē Našibaṭi aji do uko wi ahoḡun̄. ²⁴ Andoli ṭi nja adoon kaṭaaf atēnt̄ul, ḡhilna ḡtēḡt̄ēnd̄er̄ ṭi bḡjalad na pdo iko inuura. ²⁵ Bañaan̄ balon̄ baṭaal pwo baankmaar byit bi banfiyaaruḡ *Krittu, kē uko mēnt̄ uṣē wo uunuura ; ḡbaa wo kaṭēp̄ ṭēp̄ katēḡt̄ēnd̄er̄, wi nadoon̄ ame kē unuur wi ubi wi Krittu uḡogi.

²⁶ Na manjoonan, wi ḡmeej̄ uko unwoon̄ manjoonan, woli ulil nja kē ḡdinan aji ḡduka

ṭi pḡuban, unkak aka bṭejan banhilun̄ ppēnan ipekadu. ²⁷ Wal mēnt̄, ḡduka duka ayoonk na palēnk pwayēš pi Našibaṭi na bdoō bjeenkal bankluḡ kat̄er̄ bampokuḡ pṭaša. ²⁸ Woli ḡnaan̄ apok pṭaš *Bgah bi Moyit̄, kē bañaan̄ batēb kēme bawajan̄ baṭup aji ajubani, baankḡaḡi'a, baji bafiḡa*. ²⁹ Naṣalan keeri uko unkdolun̄ anṣoorun̄ Abuk Našibaṭi, anṭuun̄ pñaak pi bhoḡar pi aṭēp̄nuḡ awo najint̄ uko undaayanaan abot akar *Uhaaš wi Našibaṭi unwoon̄ ukumpēš wi bnuura. Nahinan kanun̄ jibi kakob ki uḡ mēnt̄an kakyibani. ³⁰ Na manjoonan ḡme anṭiiniir̄ aji : « *Nji dluḡ kalukanan, nji dluḡ katuuman.* » Akak aji : « *Nji Ajugan dluḡ kawayēš pntaali pi naan.* »* ³¹ Našibaṭi anwoon̄ najeb amob le ḡnaan̄, uḡ mēnt̄an aji wuṭan̄ maakan.

³² Nalešan uko undolan̄ du ujuni wi nayeenuḡ bjeehi bi Našibaṭi. Ṭuḡ ḡwal mēnt̄ nawin mnhaj m̄nweek ašē mēban alint̄. ³³ Babi karan ḡwal ḡloḡ ahajanan kē nawo bten bi bañaan̄, kē ḡwal ḡloḡ naṭok na banhajun̄ haḡ. ³⁴ Nabi ḡnaḡa biki bawatuḡ ukalabuṣ abot alilan̄ ṭi uko wi batehuḡ bka bi nan, wi nameeḡ kē naka bka bannuurnaaniin̄ banwoon̄ baankba nin. ³⁵ Nawutan keeri kaṭañan phaṭ ṭiki mnhat̄ mēnt̄ mankaan̄ kē nakyeenk̄ katuum̄ kaweek. ³⁶ Nawo kataman kahilna kado kado uko wi Našibaṭi aḡaluḡ, hēnk nayeenk̄ uko wi ahoḡun̄. ³⁷ Na manjoonan upiṭana ṭi *Ulibra wi Našibaṭi aji :

« *Uduka ḡwal ḡntiinku, ḡntiinku ntiinku, anwoon̄ i pbi ašē bi, aankjon.* »*

³⁸ « *Nji Našibaṭi, dluḡ kawul ubida anwoon̄ natool ṭi kēš ki naan ṭiki aṭiyaari.*

Kē woli aloḡ adekēn̄ kafēṭ, mēnk̄liland̄era. »*

³⁹ Kē nja, ḡn̄wo ṭi bankdekulun̄ kafēṭ, kaneem ; ḡwo ṭi banfiyaaruḡ awo ṭi bgah bi mbuur.

11

Pfiyaar pi bañaan̄ biki ṭfa

¹ Woli ḡfiyaar Našibaṭi, ḡji ḡme na manjoonan kē ḡluḡ kayeenk̄ uko wi ḡhaṭuḡ, ḡme bnuura kē iko yi ḡwoon̄ ḡn̄wini, iwoo abot ajoonan. ² Pfiyaar pakaan̄ kē bateem nja babi winana bnuura ṭi kēš ki Našibaṭi. ³ Kē pfiyaar pi nja pakaan̄ kē ḡyikrēn̄ kē Uṭup wi Našibaṭi upaṣuḡ umundu, hēnk di di iko yi ḡjaan̄ ḡwin ipēnuḡ ṭi iko inwoon̄ iinwinanaa.

⁴ Ṭi pfiyaar pi nul, *Abel awul Našibaṭi bṭejan bannuuriin̄ apel bi *Kayin. Pfiyaar mēnt̄ pakaan̄ kē awo natool ṭi kēš ki Našibaṭi, Našibaṭi ṭi uleeful adinan ayeenk̄ uṭen wi nul

; kĕ pul pakaan kĕ baktiiniyaan uko wi nul wi adoon akeť.*

⁵ Pfiyaar pakaan kĕ *Henok aya du Nařibaťi bĕ aantĕpna ři pkeť ; nin alon aanak awina win, Nařibaťi adeenuluj aňoť du a. Upiitana ři *Ulibra wi Nařibaťi aji Henok ado bi lilaara lil ři abi ado kadeeja. ⁶ Kĕ nin alon ařĕ wo aanhil kalil Nařibaťi bĕ aanfiyaara. Na manjooan, řaañ anknogun Nařibaťi aji wo kafiyaar kĕ awoo abot aji tuum banjaan bala'a.*

⁷ Pfiyaar pakaan kĕ *Nowe atiink uko wi Nařibaťi aťupuluj unwoon uundo bi winana. Amĕban bnuura uko wi Nařibaťi ajakuj, aboman upuur abuuranaa biki katohul bti. Pfiyaar mĕnt pakaan kĕ adiiman kĕ umundu uduknaanaa, aťĕpna ři pa, awo natool ři kĕř ki Nařibaťi.*

⁸ Pfiyaar pakaan kĕ Abraham ado uko wi Nařibaťi ajakuluj wi adu'uluj ayila, kĕ aya du utaak wi Nařibaťi ahoñuluj bĕ aamme dko di akyaan. ⁹ ři pfiyaar mĕnt aya awo ji nayaant du utaak wi Nařibaťi ahoñuluj, afĕť ři iloona. Itaak na Jakob bado hañ kak, wi Nařibaťi ahoñuj baka utaak mĕnt ři a. ¹⁰ Abraham abi wo wo ři pyoonk kafĕť ři ubeeka wi Nařibaťi ařaluj abot aniw, wi řniw řankĕmun.*

¹¹ Pfiyaar pakaan kĕ Abraham ahil abuk wi adoon aťaf maakan kĕ *Taara aharul akak aťañan kañowa, afiyaar na manjooan kĕ Nařibaťi ado uko wi ahoñuj.* ¹² Uko mĕnt ukaañ kĕ pntaali pweek papĕnna ři řiint aoolan, andoon abi řaf řaf aduka duka ayoonk pkeť. Pntaali mĕnt *patum ři njah ři baťi na pyiw panwoon ři kabañ ki bdĕk** pi nin řaañ alon awoon aanhil pĕn.

¹³ Bañaan bakan mĕnt bti bafiyaar adoo keť bĕ baanyeenkiko yi Nařibaťi ahoñuj, ařĕ winaara ya du kalowan akuť alilandĕr ya. Badinan ři kadun ki bañaan aji bawo wo bayaant ři mboř mi, baanwo biki umundu wi. ¹⁴ Na manjooan, bankñiiniñ hañ badiiman bnuura kĕ bawo wo ři pla utaak. ¹⁵ Woli banuh nuh lah wi bawoonuj, bahinan kakak da. ¹⁶ Kĕ bařĕ bi řal utaak unnu-urnaaniñ, uwoon utaak wi baťi. Uko mĕnt ukaañ kĕ Nařibaťi aankowa pdo kadu'ana Nařibaťi i baka, aboman baka ubeeka.

¹⁷ Pfiyaar pakaan kĕ *Abraham abomander pjeť *Itaak abukul kafinjar Nařibaťi, wi Nařibaťi aňaluj pten me afiyaara. Abukul aoolan řañ i akaañ i i ajejuñ kaťejan te Nařibaťi ado bi honjaara hon, ¹⁸ ajaka aji : « *ři Itaak i i pntaali pi ři njahoñij pakpĕmmun.* » ¹⁹ Abraham afiyaar kĕ Nařibaťi aka mnhina

mi pnaťan bañaan ři pkeť ; uko mĕnt ukaañ kĕ Nařibaťi akakana abukul, kĕ uko mĕnt uwo wo ji Nařibaťi anaťan Itaak ři pkeť.*

²⁰ ři pfiyaar, *Itaak aňehan Nařibaťi awul *Jakob na *Etawu bnuura ři uko unwoon i kaluj kabi.*

²¹ ři pfiyaar, *Jakob wi aňoganuj pkeť, aňehan Nařibaťi awul bnuura andoli ři babak *Yotef ařĕ mĕban ři pjuuť pi nul anuj adĕman Nařibaťi.*

²² ři pfiyaar, *Yotef wi aňoganuj pkeť aťiiniyaan wal wi babak Itrayel bakluj kapĕn ři *Ejĭptu, aťup babakul hum di bakluj kado na imoh yi nul.*

²³ ři pfiyaar bajuj *Moyit bamena kli kwajant wi abukiñ. Bawin kĕ napoť anuura ařĕ pok pdo uko wi nařih ajakuj bĕ baanlĕnki.

²⁴ Pfiyaar pakaan kĕ *Moyit abi pok pdu'ana abuk řaať abuk Farawuna nařih wi abiiñ akak naťařa. ²⁵ Ahokan phaj na bañaan biki Nařibaťi kĕ di pwo ři iko iil yi pekadu inwoon iinji ijon.* ²⁶ Afiyaar kĕ pwut bakowandĕna ji *Krittu paka udooni apel pyok bti panwoon ři *Ejĭptu, aten alowan ařal katuum kanluj kayeankana. ²⁷ Pfiyaar pakaan kĕ apĕn du Ejĭptu, awo aanto aten udeeb wi nařih, amĕban aliint ji řaañ anwinuj Nařibaťi anwoon aanhil kawinana. ²⁸ Pfiyaar pakaan kĕ ado *Ufetu wi Mbuur alĕť pñaak ři ilĕman yi itoh uwanjut wi pkeť uwutna kafin bapoť bajeen biki bañaan biki *Itrayel.*

²⁹ Pfiyaar pakaan kĕ babak *Itrayel bamuur *bdĕk bjeenkul awo wo ji bawo ři dko dkay ; kĕ wi bañaan biki *Ejĭptu bakdoon na pmuur ba, bayooraa.*

³⁰ Pfiyaar pakaan kĕ řniw ři Yeriko njajot wi babak *Itrayel bafooyuj řa řnuur paaj na ulon. ³¹ Pfiyaar pakaan kĕ *Rahab naťuunk ayeenk bnuura babak Itrayel bambiiñ amena abi pten ubeeka. Hĕnk, aankeť na bandekuj Nařibaťi kafĕť.*

³² We wi nkaañ aťup? Mĕnka bwal bťiiniyaan bi Gedeyon na Barak na Tamton na Yefte na *Dayiť na *Famiyel na baťupar Nařibaťi bandukiñ. ³³ Pfiyaar pi bukuj mĕntan pakaan kĕ bawat nťaak, ařih bañaan bnuura, abot ayeenk uko wi Nařibaťi ahoñuj baka. Pfiyaar pakaan kĕ badĕt mntum mi nñlihu, ³⁴ awo ři bdoos ařĕ wo baanyiki, abuur pkeť pi kej. Babi maak ařĕ kak ajeb ; babi tam ugut adookar na bangoli biki nťaak njaant. ³⁵ ři pfiyaar, baat balon bawin kĕ banaťan biki bakaťandĕnuj akakan baka.

* 11:6 Natanan ři řjuni 5.24. * 11:7 Natanan ři řjuni 6.13-22. * 11:10 Natanan ři řjuni 12.1-5; 23.4; 35.12,27.

* 11:11 Natanan ři řjuni 18.11-14; 21.2. * 11:12 řjuni 22.17. * 11:18 řjuni 21.12. * 11:19 Natanan ři řjuni

22.1-10. * 11:20 Natanan ři řjuni 27.27-29. * 11:21 Natanan ři řjuni 27.39-40. * 11:22 Natanan ři řjuni

50.24-25; Ppĕn 13.19. * 11:25 Natanan ři Ppĕn 2.11-15. * 11:28 Natanan ři Ppĕn 12.1-23. * 11:29 Natanan ři

Ppĕn 14.21-31. * 11:31 Natanan ři Yotuwa 2.1-23.

Baloŋ bahajan baka te kē badoo keŋ kē bapok babuuran baka kahilna kanaŋa ŋi pkeŋ, kaka ubida unnuurnaaniin. ³⁶ Baloŋ kak babeŋ baka akob baka na itintēl, baloŋ kē batan baka awat ukalubaŋ. ³⁷ Baloŋ batap baka mnlak afiŋ, baloŋ kē bamob baka afal ŋi ptoof, baloŋ kē bafiŋ baka na kej. Baloŋ baji baŋaay na dko kawohara injan yi ŋkaneel, kēme yi ŋpi, awo bajuuk, kē baknooran baka ahajan baka. ³⁸ Baŋaay mēnt babi nuura ŋhaaŋ maakan adoo wo baanlih pfeŋ ŋi umundu wi. Babi ŋaay na *pndiis na inkun, awo ŋi injiir na ihēr.

³⁹ Pfiyaar pakaan kē bukal bti bawinana bnuura ŋi kēŋ ki Naŋibaŋi te baando bi yeenk uko wi abiiŋ ahon. ⁴⁰ Na manjoonan, Naŋibaŋi abi ŋu ŋu ŋi uŋal pboman nja uko unnuurnaaniin bawutna kawo bajinŋ ŋi kēŋ ki Naŋibaŋi kaduk nja.

12

Nawulēn ŋjaban kēŋ ŋi Yetu

¹ Baŋaay banfiyaaruŋ biki mbaan aŋiiniyaan ŋiiniyaan bawo ji pntuk pweek panfooyuŋ nja aten. Nawulēn ŋwalan keeri iko inkdiŋanuŋ nja, na pekadu danjaan datam pjab ŋi nja, ŋtaman ŋdo kaŋi pŋi pi baŋuŋuŋ nja. ² Nawulēn ŋŋu kēŋ ŋi Yetu anhaabēŋuŋ nja bgah ŋhilna ŋfiyaar, ul ajaan ado ŋliinta liint ŋi pfiyaar te mnto. Amiir adoo keŋ ŋi krut, bē aanŋo aten mnkow manwoon ŋi pkeŋ pteŋt puŋ mēnt ŋiki abi win mnlilan manwoon ŋi pbi, aŋe ya hēnkun aŋo du kaŋen kadeenu ki Naŋibaŋi.

³ Naŋalana keeri, jibi amiiruŋ wi bado buŋaan bakhajanuluŋ, nawutna kanoor, ŋhaaŋan ŋawo ŋaankwutan. ⁴ ŋi ugut wi nakgutun na pekadu, naando bi gutan te pkeŋ. ⁵ Naŋilma jibi Naŋibaŋi atēŋtēnanaŋ ji babukul i? Upiitana ŋi *Ulibra wi nul aji : « *Abuk naan, wutan kabeeh kakob ki Ajugun, wutan kawutan woli aŋoman na iwi.*

⁶ *Ajugun aji kakan ŋi bgah ŋaay i ŋyaluŋ, kakob ŋaay i ajejuŋ ji abukul.* »

⁷ Namiiran mnhaj mi najaan nahaj woli Naŋibaŋi akakanan ŋi bgah ; aji do harj na babukul. Napot ahon ŋi i aŋin awoon aanji kakan ŋi bgah? ⁸ Woli Naŋibaŋi aankakanan ŋi bgah ji babukul bti, naanwo keeri babukul na manjoonan, nawo bapoŋ bampaŋi. ⁹ Naleŋan baŋin nja biki mboŋ: baji babi kakan nja ŋi bgah kē nŋe tiinkaara tiink baka. Hēnk di ŋwoon katiink maakan Aŋin nja i baŋi kayeenkna ubida. ¹⁰ Baŋin nja babi ji bakakan nja ŋi bgah ŋwal ŋlon jibi baŋaluŋ, kē Naŋibaŋi aŋe ji kakan nja ŋi bgah ŋhilna ŋwo bnuura ŋbot nyiman ji a. ¹¹ Woli bakakan ŋaay ŋi bgah, aji jooŋan wal mēnt aanji lilan ; aŋale ŋo aban ŋuŋ, kakob mēnt kaji kado awo

natool ŋi kēŋ ki Naŋibaŋi uhaaŋ uŋe ujoobēt na a.

Plipara

¹² Nadeeŋan keeri iŋen imbeewuŋ, nali-intan ihoŋ inknaayuŋ! ¹³ Napoŋan ŋi ilēl itool, ihoŋ inkjiinkun iwutna kajiink kak maakan, itēp tēp ijeb.

¹⁴ Natamaan nawo bnuura na baŋaay bti nakuŋ nado kado uko unwoon ujint ŋi kēŋ ki Naŋibaŋi ; woli naanwo bajint ŋi kēŋ ki Naŋibaŋi naankwin Ajugun. ¹⁵ Naŋaafaraan aloŋ ŋi an adek kafet bnuura bi Naŋibaŋi ; naŋaafaraan aloŋ awo ji bko bwuŋaan banjaan badēm kaŋe kabuk mnko mntum manwuŋuŋ. Naŋar mēnt ahil kaneeman batum maakan. ¹⁶ Nin aloŋ awutan kawo ŋi pjuban pi piint, nin aloŋ awutan kabeeh iko inyimanuŋ ji *Etauw i pde ploolan pakaan kē awaap pweek pi nul. ¹⁷ Name kē wi abiiŋ aŋo aban ŋuŋ, abi ŋal pyeenk ubeek wi aŋin ŋi pwo bajeen, kē baŋe dooka. Ado na pwooni kadolna aŋin apēnan uko mēnt aŋe wo aanhili. *

Ubeeka wi baŋi wi mnto

¹⁸ Na manjoonan, naanŋog pnkuŋ pi Finayi : naanŋog dko di bdoo banktēruŋ, di utejan na bdēm, di ukēk, ¹⁹ naanŋog dko di balulunŋ na di pdiim patiinkaniin. Wi babuk *Itrayel batiinkuŋ pdiim mēnt, baankak adi di nin ptiink pa. ²⁰ Uko wi pdiim mēnt pajakuŋ na baka ulēnkan baka maakan, paji na baka : « *Naay ankbanuŋ pnkuŋ batapa mnlak kafuŋ, awole ŋaay kēme untaam.* » *

²¹ Uko mēnt uyiban maakan kē Moyit adoo ji : « *Dlēnk maakan adoo kat kat.* » *

²² Kē naŋe ŋog pnkuŋ pi *Tiyon, ubeeka wi Naŋibaŋi anwoon ukumpēŋ wi ubida, Yerutalem di baŋi di ŋwanjut ŋtum maakan ŋawoon, ²³ du dko di pntuk pi banfiyaaruŋ panwoon ŋi ufettu pawoon, pi banwoon bajeen biki Naŋibaŋi, biki itim ipiitaniin du baŋi. Naŋog Naŋibaŋi anjaan awayeŋ baŋaay bajēn bti na ŋhaaŋ ŋi baŋaay biki Naŋibaŋi adoluŋ kē ŋawo ŋjint piŋ. ²⁴ Naŋog Yetu i Naŋibaŋi aŋeŋanaanŋ bhoŋar bhalu na pŋaakul pantuliin ; pŋaak mēnt uko wi pakdiimanuŋ ulil apel wi pi *Abel pakdiimanuŋ*.

²⁵ Naŋaafaraan keeri kadek ankŋiiniin na an kafet. Na manjoonan, bateem nja bampokun ptiink anŋaŋuŋ baka ŋi mboŋ baambuuru kakob. Kē nja ŋenkhil kabuur kakob woli ŋdek kafet ankŋiiniin na nja du baŋi. ²⁶ ŋi wal wi *Moyit, pdiim pi nul pabi ŋint ŋintan mboŋ, kē aŋe hoŋ nja hēnkun aji : « *Dkak aluŋ kaŋint ŋintan byaaŋ blon kak, mēnt mboŋ taŋ, dŋint ŋintan kak baŋi.* » ²⁷ Wi ajakuŋ aji dkak aluŋ kaŋint ŋintan byaaŋ blon, adiman diiman kē iko impaŋaniin iluŋ kaŋinŋar

* 12:6 Uhoŋ 3.11-12. * 12:17 Natenan ŋi Ujuni 25.29-34; 27.30-40. * 12:20 Ppēn 19.12-13. * 12:21 Pleŋan 9.19.

* 12:24 Natenan ŋi Ujuni 4.10. * 12:26 Hagay 2.6.

katoka, uko unwoonj uunkşınţar  a n uhilna uduka. ²⁸ H nk, wi  kyeenkunj u aak unwoonj uunkşınţar, nawul n  beeb Naşiba i,  d mana na pfiyaar na pal nk, uko m nt  ulila. ²⁹ Na manjoonan, Naşiba i i nja awo bdoo banjaan  at r katok.

13

I enjan inlilun Naşiba i

¹ Natamaan na alad ji ba aanj ban aarunj. ² Nawutan kanohnaana pyeenk bayaan  du itohan. Name bnuura k  balonj bado hanj, ayeenk  wanjut du itoh yi baka b  baammee. ³ Naleşan bakalabuş, nawo ji nawo ukalabuş na baka nabot naleş ba aanj biki bakhajanunj, nawo ji an biki bakhajanunj.

⁴ Ba aanj bti bam baan bniim bnuura,  niin  na  a t baji bam band r andoli kalinj  i at n . Naşiba i alunj kaway ş ba aanj banwoonj  i ubida u on pa pjuban pi piin .

⁵  i mnwo mi nan naanwo kajotan itaka kadun, nalinan  i uko wi nakaanj. Naşiba i  i uleeful a upunj aji :

« M nkwanu nin,
m nkpoku nin. »^{*}

⁶ Ukaanj k   hinan ka un pa mnt nj kaji :
« Ajugun awoonj anjaan a  nk n ;
m nkdo kal nk.

We wi  aanj naj n ahilun kadol n? »^{*}

⁷ Naleşan banwoonj  i kadun ki nan ban upananj u up wi Naşiba i. Naşalan jibi babinj awo te adoo ke , naş  nado ji baka.

⁸ Yetu *Krittu awo n a jibi awoonj takal, aku  awoha hanj te mn o. ⁹ Nakwut pjukan pampa un na *U up Ulil Unuura pa oo an du bd m.  naan awo kat  na  i bnuura bi Naşiba i, aanhil kat  na  i idolade  i uko ude inwaanunj udooni  i banjaan  a aş ya. ¹⁰ Nja,  ka *bliit bi mngur, k  ba enjan banjaan  a enjan du *Katoh Kaweek ki Naşiba i baanka na pde iko inwoonunj du bliit m nt . ¹¹ *Naşih i ba enjan aji  oo  p aak pi  ko  anfinunj du *dko dyimanaan maakan kap nanaan pekadu di ba aanj, k   ko  i bafinunj  unj  a   ji  at rna du bdig bi dko di ba aanj baf  unj. ¹² Uko m nt  ukaanj k  Yetu ake na du bdig bi ubeeka k  p aak pi nul pado ba aanj k  bawo bajinj  i k ş ki Naşiba i.

¹³ Nawul n keeri  ya du Yetu, du bdig bi dko di ba aanj baf  unj,  wo na mnkow mnt n  mi nul. ¹⁴  i mboş  i,  f    i ubeeka unwoonj uunkwo te mn o, k   ş  la ubeeka unkmbinj unkwonj wi mn o. ¹⁵  i katim ki Yetu nawul n  wut ka a na pdo kado u en pa Naşiba i, unwoonj iyeeh injaan id mana ; iyeeh m nt  ip nna  i mntum mi nja  ndinanunj k  awo Ajugun. ¹⁶ Nawutan ka ilma pdo kado bnuura na pdo ka  nkar ; i enjan it n  yan ijaan ilil Naşiba i.

¹⁷ Najaan nado uko wi banwoonj  i kadunan bajakunj, nado katiink baka. Baji babeelan bnuura, bukal baklunj ka up Naşiba i jibi nawoori. Woli natiink baka, balunj kado ulemp wi baka na mnlilan. K  woli naando hanj, bado wa kaş  kajoo an, u   waan  dooni pa an.

¹⁸ Na ehand run ;  fiyaar na manjoonan k   n wo na nin uko ulonj  i uhaaş. Nji  doonaan pdo bnuura  i iko bti. ¹⁹ D ehanan na uhaaş naan bti na ehand raan nhil n aran taran nkak du an.

P ehan

²⁰ D ehan Naşiba i anjaan ajoob nt n  haaş, anna anunj  i pke  Ajugun Yetu nayafan naweek, wi a enjananunj bho ar bi mn o na p aakul pantuliin, ²¹ a  nkan naka iko bti innuuriin nahilna pdo uko wi anjalun. D ehan Naşiba i ado nja  lila wi  woonj  i ploolan na Yetu *Krittu. Nawul n  d mana te mn o! Uwo hanj.

²² Bayi  naan  i *Krittu, dko tan namiir u up wi   upananj wi ka anjan ; na manjoonan, u am ni.

²³ D al name k  bawutan Timote ayi  nja. Woli atar aban, kabi na a pwinan.

²⁴ Nawulaan mboş banwoonj  i kadun ki nan bti na ba aanj bti banwoonj biki Naşiba i. Bayi  nja biki Itali bawulan mboş.

²⁵ D ehan Naşiba i awulan an bti bnuura.

Uṭup wi Yakob apiitun

Uṭup ujuni

Ulibra wi uwo kakaarta ki Yakob apiitun bañaan biki Naşibaṭi banniinkun mboş. Du unjon Yakob abi wo ñaan naweek ṭi banfiyaarun Naşibaṭi banwoon du Yerutalem, Yetu awo naweekul. Bañaan biki apiitun kakaarta ki, balon ṭi baka baji baji bafiyaar Krittu, kē mnwo mi baka manşē wo maanwo mi bañaan banfiyaarun. Uko mēnt ukaan kē aji na baka pfiyaar pawo kagakandēr na mnwo mnuura. Yakob abi win kē ṭi banfiyaarun, bajuuk bawo ṭi mnhaj ṭiki bayok badeen iğanjan maakan. Uko mēnt ukaan kē aji na bayok bawut kado kado ji bañaan biki umundu wi, bamēban bajuuk bnuura. Akak aji na baka balow pñom, bakak baji bamēban mntum. Bawo kado kado bnuura unuur undoli jibi Uṭup wi Naşibaṭi ujakun.

Hēnk di ifah yi ulibra wi iwoon:

1. Pwul mboş (1.1)
2. Pfiyaar na pwo na uşal untunja (1.2-18)
3. Pfiink Uṭup wi Naşibaṭi na pdo uko wi ujakun (1.19-27)
4. Pwut bpaṭşēr (2.1-13)
5. Pfiyaar na pdo bnuura (2.14-26)
6. Uşal untunja na pṭup bnuura (3.1-18)
7. Pñal iko yi umundu paannuuraa (4.1-5.6)
8. Kamiir na pñehan Naşibaṭi (5.7-20)

Pwul mboş

¹ Nji Yakob nalempar Naşibaṭi na Ajugun Yetu Krittu, dwul an mboş, an pntaali pi Naşibaṭi panwayşērūṭ ṭi umundu*.

Kamiir ṭi unoor

² An bayiṭ naan baṭaş Yetu, woli nawo ṭi unoor nalilaan ṭi nḥaaş nji nan. ³ Ṭiki name kē pfiyaar pi nafiyaarun Yetu aliintan ṭi wal wi unoor, paji paṭu ñaan kamiir. ⁴ Nawo kanaṭ kaliint ṭi kamiir mēnt, kaşē kahil kawo bañaan bajinṭ baṭool, banjaan balemp ulemp ujinṭ piş, banwoon baanwaan nin uko ulon.

Pñehan na uhaaş wi pfiyaar

⁵ Woli alon ṭi an awaan uşal untunja, awo i kañehan wa Naşibaṭi, alun kawul a wa, ṭiki aji wul bañaan bti na byompan kē aanji fēn. ⁶ Kē woli ñaan añehan, awo kafiyaar kawut kawo na nşal nṭēb, ṭiki ñaan anwoon na nşal nṭēb anaam umaron uweek, wi uyook ujaan udeen kalun luñan. ⁷ Ñaan anwoon han awutan kaşal kē ayeenk uko ulon ṭi kañen

ki Ajugun. ⁸ Anwoon na nşal nṭēb aanji ṭu kabaṭ ṭi uko wi akdolun, uyaaş ulon aji ya kadun, ulon akak ufet.

Najuuk na nayok

⁹ Naṭaş Yetu anwoon najuuk awo katan ṭi uko wi Naşibaṭi akdēmanulun. ¹⁰ Kē nayok awo katan, ṭi uko wi Naşibaṭi akpoṭētanulun. Ṭiki nayok aankjon, anaam kaṭeēn ki bgof bi uṭeēh. ¹¹ Bnuur baji banaṭa katēr, bgof kakay, kaṭeēn kajot, kanuura ki ka kaneem. Kē hēnk di di uwoon pa nayok: Aleew, kakeṭ ṭi mnwo mi nul mi nḥnuur bti. Ñaan najēn andoli awo ji pjaagal.

Naşibaṭi aanji wuuk nin ñaan ado buṭaan

¹² Ñaan anjaan naṭ kaliint ṭi unoor anu-urandēni, ṭiki ayeenk katum ki ubida wi mnto wi Naşibaṭi ahonun banjalulun, woli ayuuj mntēn mi nul aba.

¹³ Woli ñaan aṅal pdo buṭaan awutan kaji, Naşibaṭi akwuukun pa ndo ba. Naşibaṭi aanhil pñal pdo buṭaan kē aanji wuuk wuuk nin alon ado buṭaan. ¹⁴ Andoli aji do buṭaan ṭi uṅal wi nul uwuṭaan, wul ujaan uwuuka kaneejana. ¹⁵ Woli nḥwut uṅal uwuṭaan mēnt kē udēmi, wul ujaan uṭij pekadu, woli pekadu dadēmi dul dajaan daṭij pkeṭ.

¹⁶ Bayiṭ naan biki mmaganun nakwut baguuran ṭi uko wi. ¹⁷ Iko inuura bti yi baṭenun un na yi nḥyeenkun iwoona baṭi, du Aşin nja anṭakun unuur, pli na nḥal bti nḥanwoon du baṭi. Ul anwoon aamme pṭēlşa kēme kajeēh kabot kajēmşa. ¹⁸ Aṅal ṭi uleeful pwul un ubida ṭi uṭup wi manjoonan, nḥilna nḥwo bateek ṭi iko yi aṭakun.

Pfiink uṭup wi Naşibaṭi kabot kaṭaş wa

¹⁹ An bayiṭ naan biki nḥalun maakan nawo i kame kē: ñaan aji wo i katar ṭi ptiink atēntul, kanoom ṭi ptiini, kanoom ṭi udeeb. ²⁰ Mēnt ṭi udeeb di di ñaan ahilanun kado uko untoolun ṭi kēş ki Naşibaṭi. ²¹ Ukaan kē nawo i kapēnan iko bti inṭopun ṭi an na inṭotun maakan, naşē nayeenk uṭup wi baṭun ṭi nḥaaş nji nan ji bañaan banwalanun ikow yi baka, ṭiki wul uhilanun pbuuran an.

²² Naklin ṭaṅ ṭi ptiink uṭup, nadolan uko wi ujakun. Woli naankṭaş uṭup, ikow yi nan yi yi nakuurun. ²³ Hēnk di di uwoon, woli ñaan atink uṭup aşē wo aankdo uko wi ukṭiiniyaanun, unaam fiint anktenun kaara di nul ṭi kawini. ²⁴ Awin da jibi dawoon, wi atenuṭ da aba, atool aya aşē ṭilma jibi anaamun. ²⁵ Woli ñaan alon aşē wo bnuura bgah bṭool, banhılanun pbuuranun, aji mēban ba kaliintan, aanwo i kalin ṭi ptiink ba ṭaṅ kaşē kaṭilma ba. Awo i kado uko wi bajakun, aşē tum na mnlilan ṭi iko bti yi akdolun.

²⁶ Woli ñaan aşal kē aṭaş Naşibaṭi bnuura, aşē wo aanji mēban pndemēnt pi nul, adaar

* 1:1 Kşini ifeen na ktēb kanwayşērūṭ ṭi umundu, bawoon babuk Yakob abuk Itaak, bateem bayuday. Hēnk di di bapiitun ṭi ugrek.

pa padoom. Pawo buṭaan, paanhil pṭooro, patum na bnunk bankfiṭarun.

⁹ Pul pi njaan ṛdēmanaan Ajugun anwoon Aṣin nja, kē pul kak pi njaan ṛñehandēraan bañaan buṭaan, biki Naṣibaṭi aṭakun kē ba-naam a. ¹⁰ Pdēman na pñehan buṭaan iji ipēna ṭi mntum mloolan. An, bayiṭ naan uunwo kawo han! ¹¹ Ukumpēs uji upēnan meel mnjoob na mnhaay ṭi bhēr bloolan i? ¹² An bayiṭ naan, bjaak bahil kabuk mnlemani i? Kēme blemani bahil kabuk mnjaak? Kē ukumpēs wi meel mnhaay uhilan pwul meel mnjoob i?

Uṣal untuṇa unwoonun Baṭi

¹³ Ahoṇ ṭi an awoon na uṣal untuṇa abot atit? Ayuujan kē awo han ṭi mnwo mi nul na udo wi nul, udo ungakandērun na pdoom na uṣal untuṇa. ¹⁴ Bē woli uhaaṣ winan utum na bkujar bweek kē nawo na uṣal wi blaṭar, naanwoyi kahomp kaji nawo na uṣal untuṇa. Naanwoyi kaṭup uko unwoon uunwo manjoonan. ¹⁵ Uṣal utētṭ wun uumpēna baṭi, uwo wi mboṣ, wi bañaan, wi ṛntaayi. ¹⁶ Bkujar na uṣal wi blaṭar ṛjaji ṛgakandēr na bpulad, na pdo iko iwuṭaan bti. ¹⁷ Naaṇ anwoon na uṣal untuṇa umpēnnun baṭi aji dun kawo ṛnaaṇ najinṭ piṣ, anjaan akakan bañaan ṭi ploolan kawo najoobṭēraan, aanji tam bkow, aji tum na mñaga, kado iko inuura, aanji paṭṣēr, aanji lafrēn.

¹⁸ Bañaan banjalun mnjeeh, baji baninkan ma ṭi dko di bawoon ṭi mbuk du ujaarna, kē ṛdeey ṛi bajaan bakit, ṛawo udo utool.

4

Pṛjal umundu pawo ppok Naṣibaṭi

¹ Ṭun di di ugut ujaan uwoona? Ṭun di di pṛjom pajaan papēna ṭi an? Mēnt ṭi unal uwuṭaan unjaan ugutan ṭi uleefan meēt wa i? ² Naji naṇal uko ulon, kaṣē wo naanji nahil pka wa, ukaan kē naji naṣal pfiṇ. Naji nañeebar uko wi ṛnaaṇ kaṣē wo naanji naka wa, naṣē neeṇ wal mēnt ṭi pṛjom na ugut. Naanji naka uko wi naṇalun ṭiki naanji nañehan wa Naṣibaṭi. ³ Kēme woli nañehan naanji nayeenk nin uko ulon ṭiki naji nañehan buṭaan, kala pṭok uko wi nañehanun ṭi unoh wi umundu. ⁴ An pntaali pandekun Naṣibaṭi kafet ṭi ṛnaaṭ andaarun ayinul, naamme kē pṛjal umundu pawo ppok Naṣibaṭi i? Anjalun pwo nanoh i umundu aji wo naṣoor Naṣibaṭi. ⁵ Kēme nanun kē Ulibra wi Uṭup wi Naṣibaṭi ububara ji : « Naṣibaṭi aji ṛjal pa ul ṭaṇ uhaaṣ wi aṭuun ṭi un? » ⁶ Kē bnuura bi ajaan adiimanun badēmnun maakan. Ukaan kē

Ulibra wi Uṭup wi Naṣibaṭi uji : « Naṣibaṭi aji pok bankdēmanun ikow yi baka, kaṣē wul banwalanun ikow yi baka bnuura bi nul^o. »

⁷ Naṭaṣan keeri Naṣibaṭi naṣē napok Untaayi Uweek, uṭi wal mēnt kalow an. ⁸ Nañogan Naṣibaṭi aṣē ṛnogan. Nañowan iñen yi nan* an bado pekadu ; nabot najinṭan ṛhaaṣ ṛi nan, an bañaan biki ṛṣal ṛtēb. ⁹ Naleṣan kē nawo bajuuk, nawoon ji baka puum, nadoon kawooni, pji pi nan pakakan ṛwooni, mnlian mi nan pjootan. ¹⁰ Napotētēnen ikow yi nan ṭi kadun ki Ajugun aṣē naṭanan.

Iwo in adoo ten buṭaan bi atēntu?

¹¹ Bayiṭ naan, nawutan kakuut batēntan, ankkuutun atēntul kēme aten buṭaan bi atēntul, aṭup buṭaan ṭi Bgah bi Naṣibaṭi abot ayuuj ṭi udo wi nul mēnt kē baannuura. Kē woli ido han, iinji kṭaṣ ba, iwo nawayēs i ba.

¹² Naṣibaṭi ṭaṇ ajaan awul Bgah, kē ul kak ṭaṇ awoon nawayēs. Ul ṭaṇ ahilanun pbuuran kēme pṭok. Kē iwi, iwo in adoo ten buṭaan bi atēntu?

An bahomp nalipariin

¹³ Hēnkun, nalipariin an nanjaan naji : « Nṭa kēme faan ṛya ubeeka wan, ṛñhil da, ṛdo da pṛjula kaka itaka itum. » ¹⁴ Kē naṣē wo naamme uko wi ubida winan ukwoon, name wi faan i? Nawo ji udu unjaan uwinana kakur kaneem. ¹⁵ Kē wi wi nawoon kaji : « Woli Ajugun aṇali, ṛluṇ kawo bajeb, kaṣē do uko wi kēme wundu. » ¹⁶ Naṣē wo naanji nado han, naji napiitar ṭi uko wi naṇalun pdo. Bpiitar btētṭ bun bawo bwuṭaan. ¹⁷ Naaṇ ammeer keeri uko wi awoon ṭi pdo, aṣē wo aando wa, ado pekadu.

5

An bayok, nadoon kawooni

¹ Hēnkun an bayok, nalipariin, nawoonin nado idiim ṭi pwuṭan pankyoonkanan. ² Pyok pi nan papuṭi, kē ṛbob ṛnade iko iwohara yi nan. ³ Uwuuru wi nan na untaam wi nan ṛjadoharaa. Kē pdohara pun pakluṇ kaṭiimi pa an. Palun kade'an uleef ji bdoo. Umundu uba kē nakhanka hank^o. ⁴ Natanen, naanluk banklempun du ṛteeh ṛi nan. Baṭēga alliir kē idiim yi baka iban du ibaṭ yi Ajugun i Mnhina. ⁵ Nawo ṭi umundu wi ṭi pyok na unoh, nade amag ji ṛlimariya pa unuur wi bakluṇ kafaal an. ⁶ Naji natool aduknaanaa abot aṛiṇa ; kē aanhilar aneenan uleeful.

Namiiran, Ajugun abi

⁷ Bayiṭ naan, natamaan keeri ṭi pyoonek ubi wi Ajugun. Natanen jibi najaar ajaan ayoonek ṛdeey ṛnuura ṛnankpēnun ṭi btepi bi aṭuun ṭi un? Aji miir wi uṣubal uteek ujutun

* 4:6 Uhoṇ 3.34. * 4:8 Nawutan pṛuban. ✧ 5:3 Natanen ṭi Maci 6.19-20. * 5:7 Du utak wi Itrayel, uṣubal uji ujut, bañaan katepi, udun kaṭañan, kado kli kañeen kabaa kak kajot baba kit.

kayoonk ubaañsaani kabaa kit*. ⁸ An kak natamaan ti pyoonk, natum na mntēj, ŋiki ubi wi Ajugun uñogi.

⁹ Bayiŋ naan, nawutan kaŋēga ti mnwo mi batēŋan, woli naanjal Naŋibaŋi awayēšan. Natenan Nawayēš ado bi naŋ naŋ ti kadun ki plēman. ¹⁰ An bayiŋ naan, *baŋupar Naŋibaŋi bahaj na kamiir, natenan ti baka. ¹¹ Nawini ŋji ŋji bañaan bantamanuŋ ti kamiir banuuranđeni. Natiink jibi Yob^o atamani ti kamiir. Name kak uko wi Ajugun adoon pa a, ŋiki Ajugun atum na bnuura na mnñaga.

¹² Bayiŋ naan, natiinkan bnuura : nali-pariin kamehna ti baŋi kēme ti mboš kēme ti uko ulon kak. Pdinan pi nan pawoon pdinan na manjoonan. Kē ppok pi nan pawoon ppok na manjoonan, nawutna kaduknaana ti pwayēš pi Naŋibaŋi.

Nañhehan Naŋibaŋi

¹³ Alon ti an awo ti mnhaj i? Añhehan Naŋibaŋi. Alon ti an awo na mnlilan i? Ayeehan mndēm mi Naŋibaŋi. ¹⁴ Alon ti an amaaki? Aduun bantohi biki pntuk pi banfiyaaruŋ, bajatana ukēra ti bkow ti katim ki Ajugun bašē bañhehan Naŋibaŋi pa a. ¹⁵ Pñehan pangakandēruŋ na pfiyaar paburan namaakal, Ajugun ašē naŋana. Woli ado ipekadu Naŋibaŋi amiira ya. ¹⁶ Andoli keeri adoon kaŋup ipekadu yi nul batēŋul, andoli adoon kañehandēr batēŋul Naŋibaŋi, hēnk našē najeb. Pñehan pi natoool paji patum na uforta. ¹⁷ Natenan Eli naŋup ti katim ki Naŋibaŋi i unjon, abi wo ñaan najēn ji un. Aŋu kabaŋ ti pñehan Naŋibaŋi ušubal uwut kašub. Kē udo ŋšubal ŋwajanŋ na kli paaj nin pjatap paanjot ti mboš. ¹⁸ Kē akak alon añhehan Naŋibaŋi ušub, kē ušubal ujoti. Kē iko yi batepiin iwul ŋdeey.

Nakakaan bampēnuŋ ti Bgah bi Naŋibaŋi

¹⁹ Bayiŋ naan, woli alon ti an apēn ti plēl pi manjoonan, kē bašē kakana ti pa, ²⁰ nameen kē ñaan ankpēnanuŋ ti plēl pi buŋaan nado ipekadu, abuurana pkeŋ abot ado Naŋibaŋi amiira ipekadu itum.

Uṭup uteek wi Piyeer apiitun

Uṭup ujuni

Ulibra wi uwo kakaarta kateek ki Piyeer apiitun kntuk ki banfiyaaruṅ kanwoon ṭi ṅbeeka kañeen ṅi utak wi Atiya. Wi Yetu abiiṅ awo ṭi umundu wi, Piyeer aji bi kagakandër na a. Wi apënuṅ ṭi wa, Piyeer kaşë wo nanjañan i bayuday. Banfiyaaruṅ Krittü biki apiitun hënk babi hajan baka ṭiki bafiyaar Ajugun Yetu Krittü. Uko mënṭ ukaaṅ kē Piyeer apiit baka kaji na baka bamëban baliint ṭi pfiyaar, baanwo bateek biki bakhajanuṅ. Aji na baka Yetu i bafiyaaruṅ i i bajunnuṅ ahajan kē adoo keṭ. Uko mënṭ ukaaṅ kē woli bahajan baka bawo kamiir ji a. Akak aṭup baka jibi bawoon kawo ṭi ptoof pi bañaan bampokuṅ Naşibaṭi.

Hënk di ifah yi ulibra wi iwoon:

1. Pwul mboş (1.1-2)
2. Mnhaṭ manliintun (1.3-12)
3. Ubida ujint (1.13-2.17)
4. Mnhaṭ mi Krittü awinun (2.18-25)
5. Anfiyaaruṅ Krittü na mnhaṭ (3.1-4.19)
6. Hum di di baweek biki banfiyaaruṅ bawoon kawo (5.1-11)
7. Pwul mboş pbaañşani (5.12-14)

¹ Nji Piyeer *nanjañan i Yetu *Krittü dpiitanan, an biki Naşibaṭi adatun nan-niinkun ṅtaak ṅi Pont, ṅi Galatiya na Kapadoşiya na Atiya na Bitiniya awo da bayaanṭ. ² Naşibaṭi Aşin nja ado bi datan dat jibi abiiṅ aṅal wa undiimaan. *Uhaaş wi nul udolan kē nawo biki nul nahilna nado katiink Yetu Krittü, pñaak pi nul padolan nawo bajint ṭi keş ki Naşibaṭi.

Dñehan Naşibaṭi awulan bnuura bantumun abot ajoobṭënan ṅhaaş bnuura.

Mnhaṭ mi mbuur

³ Nawulan ṅdëman Naşibaṭi Aşin Ajugun Yetu *Krittü andoluṅ ṭi mñaga mnweek mi nul kē ṅjak abuka wi anaṭanuṅ Yetu Krittü ṭi pkeṭ. Ukaaṅ kē ṅwo na mnhaṭ manwoon mnjeeb. ⁴ Nme kē ṅluṅ kayeenk iko inuura yi Naşibaṭi ahankun bañaan biki nul. Iko mënṭ iinji itoka, iinji iṭop, iinji iba kanuura. Naşibaṭi ahankan ya du baṭi. ⁵ Wi nafiyaaru-lun, mnhina mi nul manyejan te unuur ubaañşani, wi akluṅ kadiiiman kē abuuranan.

⁶ Hënk, natum na mnlilan, wi nadoon awo i kajooṭan ṅwal ṅntiinku wi nawoon ṭi unoor uweek. ⁷ Uwuuru undoon atoka udoo ji uṭëpna ṭi bdoo kakaana udooni, kē hënk kak di di pfiyaar pi nan pankaan preeş pweek

maakan apel uwuuru pawoon kaṭëpna ṭi unoor kahilna kadiiiman udooni wi pa. Hënk, nalun kawo na pdëm na mndëm mnweek wal wi Yetu *Krittü akluṅ kapën kawinana.

⁸ Naambaan kawina Yetu aşë ṅjala ; nafiyaara te naando bi wina te hënkun, ukaaṅ kē nawo na mnlilan mnweek maakan mi ñaan awoon aanhil pṭup, ⁹ wi nakeenkuṅ uko unkaaṅ kē nafiyaari, unwoon mbuur mi ṅhaaş ṅi nan.

¹⁰ Du unjon *baṭupar Naşibaṭi bala aten bnuura kame jibi akluṅ kabuuran bañaan, bado bi ṭupa ṭup jibi akdiimananaṅ bnuura bi nul. ¹¹ *Uhaaş wi Krittü ubi wo ṭi baka, udobi ṭupa ṭup mnhaṭ mi *Krittü akhajuṅ na mndëm mankmbiiṅ kawo mi nul aşë taman kame wal na hum di uko mënṭ ukdolaniin.

¹² Naşibaṭi adiiiman baka kē uṭup wi bawoon ṭi pṭup unwo pa baka, uwo pa an. Banjaan bajukan *Uṭup Ulil Unuura baṭupan hënkun uṭup mënṭ na mnhina mi Uhaaş wi Naşibaṭi unwoonun baṭi. Kē ṅwanjuṭ ṭi ṅleef ṅi ṅa ṅaṅal maakan kame uṭup mënṭ.

Ubida uyimanaan wi babak Naşibaṭi

¹³ Nabomandëran keeri, nawo bten, naṭu mnhaṭ mi nan bti ṭi bnuura bi nakluṅ kayeenk woli Yetu *Krittü apën awinana. ¹⁴ Nadoon kaṭaş Naşibaṭi jibi bapoṭ bawoon kado katiink bajug baka, nawut kakak du iko yi nabiiṅ aṅal ṭfa wi nawoon ṭi kapaam. ¹⁵ Ṭi mnwo mi nan, nawoon bañaan banyimanun ṭi kēş ki Naşibaṭi andatanan, jibi ul awoon nayimanaan. ¹⁶ Na manjoonan, Naşibaṭi aji ṭi *Ulibra wi nul : « *Nawoon bañaan banyimanun, ṭiki ṅji dyimani.* »^{*}

¹⁷ Woli nañehan, naji nadu Naşibaṭi kaji Paapa, aji awayeş ñaan andoli ṭi uko wi adoluṅ, bē aanji paṭşër. Ukaaṅ kē nawo kadiiiman ṭi mnwo mi nan ṭi ṅnuur ṅanduki'anaṅ ṭi mboş, kē nadëmana bnuura. ¹⁸ Name bnuura kē mënṭ iko injaan itoka ji untaam kēme uwuuru ilukuṅ abuuranaanan ṭi mnwo mi nan mnwuṭaan mi nayeenkuṅ du bateeman ; ¹⁹ pñaak pi *Krittü pantamuṅ preeş maakan pa, panwoon ji pñaak pi unkaneel unwoon uunṭakëm nin dko dlon. ²⁰ Naşibaṭi ado bi dataara dat ji abi ado kapaş umundu, aşë dola kē apën awinana ṭi ṅwal ṅi, ṅanwoon ṅbaañşani, kabuuranaanan. ²¹ Naṭëpna ṭi Krittü afiyaar Naşibaṭi, annaṭanuluṅ ṭi pkeṭ aşë wula mndëm ; hënk, nafiyaar Naşibaṭi abot ahaṭa.

²² Nakak ajint wi naktaşun manjoonan, kaṅaladaan na manjoonan ji bañaan bañaaruṅ, naṅaladan maakan na ṅhaaş ṅjint keeri. ²³ Na manjoonan, nakak abuka aşë wo naanbuknaana ṭi pbuk panjaan pakeṭ, nabuknaana ṭi pbuk panwoon paankkeṭ, ṭi uṭup wi Naşibaṭi unjaan uwul ubida akuṭ

ki nan kawutan kawo ki bdiġ – ki pširan, ki ptanara uwuuru, ki imiſa inuura – ⁴ kaţəpan ţəp kawo kammeniinj ki uhaaşan, kanuura kanwoon kaankba ki uhaaş unţooriinj, kuŋ mənţan kaliluj maakan Naşibaţi. ⁵ Hənk di baat bayimanaan biki ţfa banţuuj mnhaţ mi baka ţi Naşibaţi bajaanj bańəga. Babi ji batiink bayin baka, ⁶ jibi *Taara abiinj atiink *Abraham ayinul kadoo kadu'a ajugul. An, nawo hənkuŋ babukul, woli nado bnuura bə naanklənk nin uko ulonj.

⁷ An biinj kak nawoon na baharan bnuura, name kə bańeeńiţi. Naməbaan baka bnuura, wi bawoon i kayeenk na an uţen wi ubida unwoonuj du Naşibaţi. Hənk, nin uko ulonj uunkneenan pńehan Naşibaţi.

Ţi uko wi uŋal

⁸ Hənkuŋ dŋal kabaańſaan kajakan an bti nawo ţi uşal uloolan, naboofer, naŋalad ji banţaaruj, najoob bkow nabot nawalan ikowan. ⁹ Woli badolan buţaan, nawutan kalukan ; woli bakaran, nawutan kalukan. Naţəpan ţəp nańehan Naşibaţi awal baka bnuura ; ul aţu'anaŋ pdo haŋ nahilna nayeenk bnuura bi ahoŋuj. ¹⁰ Hənk di di upiitaniinj ţi *Ulibra wi nul, aji :

Ńaaŋ anjaluj kaka ubida ulil kawo na mnlilan,

awo kalowan buţaan ţi mntum kalowan kaguuru ţi pndemənt ;

¹¹ *alowan buţaan ado kado bnuura, adoon kala mnjeeh ataman ţi ptaş ma.*

¹² *Ajugun aji ţu kəş ţi banwoon batool, kawat kabaţ ţi pńehan pi baka aşə ji pok banjaanj bado buţaan.**

Mnhaţ ţi wal wi mnhaj

¹³ Woli naţu uhaaşan bti ţi pdo bnuura, in akdolananj keeri buţaan? ¹⁴ Woli badoo hajananj ţi uko unwoonj utool, naji nanuurandən. Nawutan kaţi nin űaaŋ, nabot nawut kahaajala. ¹⁵ Nameen ţi űhaaşan kə *Krittu ayiman akuţ awo Ajugan. Nabaan nabi nabomandər bomandər pyejan űleefan ţi kadun ki bankheparuj bti uko unkayi kə nawo na mnhaţ, naţup baka unkayi. ¹⁶ Naţupan baka wa na pjoob bkow na pdəman Naşibaţi. Nawoon na uhaaş ujinj, bankţupuj buţaan ţi mnwo mi nan, wi naktaşuj Krittu bnuura, bakownaana. ¹⁷ Uhokan űaaŋ ahaj ţi pdo bnuura woli uwo uko unliluj Naşibaţi, kə di ahaj ţi pdo buţaan.

Du pkeţ pi Yetu te du mndəm mi nul

¹⁸ Ipekadu ji bańaan ikaanj kə *Krittu ţi uleeful ahaj byaaş bloolan ; anwoon natool akeţar banwoon baanwo batool, kahilna kańooţan du Naşibaţi. Bafiņa ţi uleef kə *Uhaaş wi Naşibaţi uşə naţana ţi pkeţ. ¹⁹ Kə hənki di di udoluluj kə aya aţup na űhaaş

űanwoon ukalabuş, ²⁰ űul űambiinj apok ţfa ptiink Naşibaţi, wi amiiruj ayoonk ţi wal wi *Nowe akbomanuj upuur. Bańaan banti-inku, bańaan bakreŋ űań, baţəpnuj ţi meel abuur pkeţ du upuur mənţ. ²¹ Uko mənţ uwo ji batimtu bankbuurananaŋ hənkuŋ. Mənţ ppənan iko iţop ţi uleef pakbuurananaŋ, ptaş Naşibaţi na uhaaş ujinj panţəpnuj ţi pnaţa ţi pkeţ pi Yetu Krittu pakbuurananaŋ. ²² Krittu apaya baţi aya aţo du kańen kadeenu ki Naşibaţi, apel bnuura űwanjut na űntaayi, abot apel mnhina.

4

Ppən ţi pekadu

¹ Hənk keeri, wi *Krittu ahajuj ji űaaŋ najən, an kak nawoon na uşal utəŋ wi nul ; űaaŋ anhajuj ţi uleef pa bnuura ji Krittu aankak aji wo ţi mnhina mi pekadu. ² Hənkuŋ, ţi űnuur űanduki'anaŋ ţi mboş, nawutan kado kataş iko yi űleefan űaŋaluj, naţəpan ţəp naţaş uko wi Naşibaţi aŋaluj. ³ Na manjoonan, nabi jon ţfa ţi pdo uko wi bańaan banwoon baanfiyaar Naşibaţi baŋaluj, wi nawooŋ ţi pjuban pi piinj, aŋal iko iţop, awo bakuj, awo ţi unoh uweek, aduka ţi bakuji na pdəman űntoj pi bgah baneenanuj. ⁴ Kə hənkuŋ banwoon baanfiyaar Naşibaţi başə űoŋar ţi uko wi nawooŋ naankak aţiirad na baka iko iwuţaan maakan yi bakdoluj aşə karan. ⁵ Kə başə luŋ kahepna ţi uko wi badoluj ambiinj anaţ naţ ayoonk pwayəş bajeb na bankəţuj. ⁶ Uko mənţ ukaanj kə badoo űup bankəţuj hənkuŋ *Uţup Ulil Unuura. Hənk, bayenk ţi uleef kakob ki bajaanj bakob bańaan bajən bti, kə *Uhaaş wi Naşibaţi uşə do kə baka ubida unwoonuj du a.

Ţi uko wi pjańan bnuura iko yi Naşibaţi aţenuj

⁷ Uba umundu uńogi ; nadoon kalipara, naməbaan űleef űi nan keeri, nahilna nańehan Naşibaţi. ⁸ Nawo duna kaŋalad na manjoonan ; uŋal uji udo űaaŋ kamiir atəŋţul ipekadu itum. ⁹ Nadoon kayeenkar du itoh yi nan, nawut kado kaŋur űuran. ¹⁰ Andoli adoon kalempar batəŋţul na uţen wi ayeenknuj du Naşibaţi, hənki, nawo bamali biki uţen wi Naşibaţi, untumuj. ¹¹ Woli űaaŋ ayeenk uţen wi bţup, adoon kaţup ji Naţupar Naşibaţi ; woli ayeenk uţen wi pţenk bańaan, adoon kaţənk baka na mnhina mi Naşibaţi awululuj. Hənk, Yetu *Krittu anwoon na mndəm na mnhina te mnto, akkaanj bado kadəman Naşibaţi ţi iko bti. Uwo haŋ!

Uko wi plilan wi űfiyaaruj Krittu

¹² An biki njalun, nawutan kañonjar woli nawo ti mnhaj mnweek awo ji bañaan banwoon du bdoo. Uko mēnt uwo wo kahilna katen me nafiyaar Naşibaţi na manjooan ; nawutan kaşal kē uwo uko uñonjarēnaan. ¹³ Naţēpan ţēp nawo ti mnlilan wi naţokuñ ti mnhaj mi *Krittu ahajuñ, nahilna nalun nawo ti mnlilan mnweek maakan ti wal wi akdiimanun mndēm mi nul. ¹⁴ Woli bakaran ţiki naţaş Krittu nanuurandēni, *Uhaaş wi Naşibaţi undēmun maakan uwo ti an. ¹⁵ Woli ñaan ti ptoofan awo ti mnhaj, uwutan kawo mnhaj manwoon ţiki afin ñaan, akiiñ, ado buţaan kēme aneeñ ti uko unwoon uunktena. ¹⁶ Kē woli ahaj ahaj ţiki awo naritton, awutan kakowa ; aţēpan ţēp ado kadēman Naşibaţi ti uko wi bakdu'ulun hanj*.

¹⁷ Wal ubani, wi pwayēş pakjunun, kaşē kajunna pntaali pi Naşibaţi. Kē woli ajunna nja, hum di di ukwoon ti ubaañşaan, wal wi akwayēşun banjaan bapok ptiink *Uţup Ulil Unuura wi nul. ¹⁸ Hēnk, upiitana ti *Ulibra wi nul aji :

« *Woli utam pa Naşibaţi abuuran ñaan natool, hum di di ukwoon pa baññoomun Naşibaţi na bado buţaan?* »*

¹⁹ Hēnk, banwoon ti phaj ţiki Naşibaţi ajalun uko mēnt, baţuun mnhaţ mi baka ti *Nawat Kabuka anjaan ado uko wi ahoñun, babaan babi baduka duka ti pdo kado bnuura.

5

Pţon batani bi Naşibaţi

¹ An bantohi biki banfiyaarun, dnjal kaţiini na an hēnkun. Nji nwoon nantohi ji an, amaar mnhaj mi *Krittu awo kalun kaţok ti mndēm mi akdiimanun, uko wi nji kañehananan wii wi : ² naţonjan bnuura batani bi Naşibaţi ahankananan ; nawutan kaşal kē baţu'an ţu utamu, nadoon kaţon ba na uhaaş ujint, jibi Naşibaţi ajalun. Nawutan kado uko mēnt kalaana pyok pwuţaan, nadoon wa ţiki nañal ñal na uhaaşan bti pdo bnuura. ³ Nawutan kado kala pbeeh bañaan biki bahankananan, mnwo mi nan mandiimaan baka jibi bawoon kawo. ⁴ Hēnk, woli nayafan naweek alun apēn awinana, nayeek katuum kandēmun maakan, kanwoon kaankba nin.

⁵ Kē an baţaş, nadoon katiink bantohi. An bti najaan nawalan ikowan ti mnwo mi nan na batēntan. Upiitana ti *Ulibra wi Naşibaţi aji : « *Naşibaţi aji pok bankdēmanun ikow yi baka, kaşē wul banwalanun ikow yi baka bnuura bi nul.* »*

⁶ Nawalaan keeri ikowan, nawoon ti blifi bi Naşibaţi anhiniñ maakan, ahilna

adeenan ti wal wi adatuñ. ⁷ Naţijan iko inknoorananan bti nawalan ti kadunul, aji wuli'an.

⁸ Namēbaan ñleef nji nan, nawo bten : *Untaayi Uweek unwoon uşooradan uñaay wu wun awo ji uliihu unklilihun ala uko ude. ⁹ Napokan wa, namēban ti pfiyaar pi nafiyaarun ; name kē bayitan ti *Krittu banwoon ti umundu bti bahaj ji an.

¹⁰ Woli nalun ahaj ñwal ñlon, Naşibaţi anwoon ajug bnuura, añţēpnun ti Yetu *Krittu adu'an du mndēm mi nul manwoon maankba, alun kabomanan bnuura, katēñţēnan, kawulan mnhina kadolan nanaţ naliint. ¹¹ Mnhina manwoon ti a te mñto! Uwo hanj!

Pwul mboş kabaañşaan

¹² *Filat ayit naan ti *Krittu anjaan aţaş bnuura aţēnkun kē mpiitan ñţup ñtamñan nji. Dñal katēñţēnan kabot kajakan namēban ti bnuura bi Naşibaţi, banwoon na manjooan.

¹³ Bataşar *Krittu banwoon ti *Babilon ti, biki Naşibaţi adatuñ ji an, bawulan mboş ; *Markut abuk naan awulan kak mboş. ¹⁴ Nawuladēn mboş, naboofar bboofar banyimanun.

An bti nanwoon biki *Krittu, dñehan Naşibaţi ajoobţēnan ñhaaş!

Uṭup utēbantēn wi Piyeer apiitun

Uṭup ujuni

Ulibra wi uwoon kakaarta katēbantēn ki Piyeer nanjañan apiitun. Aka ppiit ka banfiyaaruṅ banwoon ṭi ubeeka ulon. Nin alon aanṭup aji apiit ka biki apiitun ṭi kakaarta ki nul kateek, ṭiki nin ñaan aamme na manjooan me ikaarta itēb ṭaṅ yi yi apiitun. Aṭup ṭaṅ aji ki kawoon kakaarta katēbantēn ki apiitun baka (natenan ṭi 2 Piyeer 3.1) Piyeer aṭup aji bañaan balon baya du banfiyaaruṅ Krittun ajukan baka iko ilon impaṭun na Uṭup Ulil Unuura wi abiiṅ aṭup baka. Bawo ṭi pdo uko wi banjalun aji Yetu aankak abi. Piyeer akak aṭup aji ubida wi ñaan anfiyaaruṅ Krittun uwo kalil Naṣibaṭi. Uko mēnt wi wi Yetu abiiṅ ajukan bambiiṅ awo na a wi awoon ṭi umundu wi. Kē uko mēnt wi wi bawoon kaṭu ṭi ṅṣal.

Hēnk di ifah yi ulibra wi iwoon:

1. Pwul mboṣ (1.1-2)
2. Hum di anfiyaaruṅ Krittun awoon kawo? (1.3-11)
3. Namēbaan naliint ṭi uko wi bajukanan (1.12-21)
4. Banjaan bajukan uko unwoon uunjoonani (2.1-22)
5. Na manjooan, Yetu alun kabi kak (3.1-18)

Pwul mboṣ

¹ Nji Fimon Piyeer nwoon nalempar Yetu *Krittun akuṭ awo *nanjañan i nul dpiitanan, an biki Yetu Krittun Naṣibaṭi, Nabuuran nja adolon ṭi pwo natool pi tul kē nafiyaar pfiyaar panliṅun na pi nun. ² Dñehan Naṣibaṭi awulan bnuura bantumuṅ abot ajoobṭēnan ṅhaaṣ bnuura, wi name'ulun abot ame Yetu Ajugun.

Pwo naṭaṣar Yetu ṭi mnwo

³ Ṭi mnihina mi nul, Naṣibaṭi aṭen nja iko bti yi ṅmuniṅ kakaana ubida kamēban kaliint ṭi a. Nyeenk iko mēnt bti wi ṅme'ulun, ul anṭēpnun ṭi mndēm na bnuura bi nul adu nja. ⁴ Hēnk, aṭen nja iko inuura iweek maakan jibi ajonun nhoṅ aji alun kawul ya nja. Ado han nahilna nabuur ptoka pi unṅal wi iko iwuṭaan injaan itok ñaan inwoon ṭi umundu wi ujaan uṭij, naṣē nanaam na a.

⁵ Ukaṅ kē nawo kadoonaan kahoṭan ṭi pfiyaar pi nafiyaaruṅ mnwo mnuura, kahoṭan ṭi mnwo mnuura pme Naṣibaṭi, ⁶ kahoṭan ṭi pme Naṣibaṭi puṅ pmēban uleef, kahoṭan ṭi pmēban uleef kamiir, kahoṭan

ṭun kamiir mēnt pmēban ṭi Naṣibaṭi kaliint, ⁷ kahoṭan ṭi pmēban ṭi Naṣibaṭi kaliint puṅ bboofar, kahoṭan ṭi bboofar bñalad.

⁸ Iko inuura mēnt yan, woli nawo na ya atuman, kē ibot atuma tum pya, naji nawo bañaan banjaan badoonaan, kabot kaya kadun ṭi uko wi pme Yetu Krittun *Ajugun. ⁹ Kē ñaan anṣaan awaan iko inuura mēnt, aji fēl kēṣ kadoo wo wo ji nakuul : aji ṭilma kē Naṣibaṭi apēnana pekadu di abiiṅ ado ṭa.

¹⁰ An bayiṅ naan ṭi *Krittun, natamaan maakan keeri nado kado iko inkdiimanun kē Naṣibaṭi adu'anan akuṭ adatan. Woli nado han, naankot nin. ¹¹ Hēnk di di Naṣibaṭi akhaabēsanar bnuura plēman pneeji du pṣih panwoon paankba pi Ajugun, Nabuuranun nja Yetu Krittun.

Uko unkaṅ kē kakaarta ki kapiitanaa

¹² Name iko inuura yan, kē nṣē do kaleṣanan ya wal undoli naṣē namēban naliint ṭi manjooan mi nawinun ṅṭa. ¹³ Dṣal aji wal bti wi nji kawoon ṭi umundu, unuura ndo kaleṣanan, nawoona bten. ¹⁴ Dme kē wal wi pkeṭ wi naan uñogi, Yetu *Krittun Ajugun ṭi uleeful adolon kē mme uko mēnt. ¹⁵ Kē nṣē doonaan kado woli dyaa, naduka kaleṣ unuor undoli iko mēnt bti.

Uko unkyuujun kē uṭup ujoonani

¹⁶ Mēnt intintamēṣ itit yi ṅpaṣun yi yi ṅbiṅ aṭupan wi ṅdolanar kē name mnihina mi Yetu *Krittun Ajugun akuṭ ame ubi wi nul, ṅwin win na kēṣ ki nun mndēm mi nul. ¹⁷ Naṣibaṭi, Aṣin nja *Andēmun Maakan, awula pdēm na mndēm, wi aṭiiniṅ na a aji : « Iwi iwoon Abuk naan, djalal maakan, dmaganu^o. » ¹⁸ Un ṭi ṅleefun ṅtiink pdiim pi nul panwoonun baṭi wi ṅwoon na a du pnkun pyimanaan.^o

¹⁹ Hēnk, uko mēnt uliintan bnuura pfiyaar pi nun ṭi uko wi *baṭupar Naṣibaṭi bajakuṅ. Nawo kaṭaṣ wa bnuura : uwo ji unkania unjaan ujeehan ṭi bdēm te wal wi unuor uṅinṅun kē unfay, ujah unjaan ujeehan na nfa upēn awinana ṭi ṅhaaṣan. ²⁰ Nawo kame duna kē uko wi baṭupar Naṣibaṭi baṭupun unwoon ṭi *Ulibra wi nul uunwo uko wi ñaan najēn aṣalun ṭi uleeful aṭup. ²¹ Na manjooan, nin uṭup wi Naṭupar Naṣibaṭi uumbaṅ kapēna ṭi uṣal wi ñaan najēn, *Uhaaṣ wi Naṣibaṭi ujaan uṭēpna ṭi bañaan bajēn kaṭiini ṭi katim ki nul.

2

Bajukan balagare

¹ Balagare banjaan baji bawo baṭupar Naṣibaṭi babi wo ṭa kak ṭi ptoof pi pntaali pi *Itravel, kē hēnk di bajukan balagare bakaṅ alun kawo ṭi ptoofan kado na pneejan ṭi ṅṣalan pjukan panjaan paneeman ñaan

kabot katoka, kadoo pok Ajug baka amburanun baka. Wal mēnt bašē tjaar nleef n̄i baka ptoka pantarun. ² Batum balun kaṭaṣ baka ṭi iko iṭop yi bajaan bado, balun kado bakar bgah bi manjooan. ³ Ṭi p̄nal itaka, bajukan balagare balun kadaaran na n̄ṭup n̄lil n̄i bapaṣun. Kē pwayēṣ pi baka pašē do bi dolana dolana undiimaan, kē ptoka pi baka paankyoonk.

⁴ Na manjooan, Naṣibaṭi aammiir n̄wanjut n̄ambiin ajuban, ašē fēl n̄a du infeernu di n̄awoon atanana du bdēm ayoonk unuur wi pwayēṣ n̄i n̄a. ⁵ Aammiir kak bañaan biki unjon, wal wi adolun meel kē mangur iko na bañaan b̄ti ṭi umundu b̄ti untumun na banwoon baanji baṭaṣ Naṣibaṭi, ašē buuran *Nowe anjaan aṭup uko wi bañaan bawoon kado kawoona batool ṭi kēṣ ki Naṣibaṭi, aṭu na bañaan paaj na alon. ⁶ Naṣibaṭi aammiir kak n̄beeka n̄i Fodom na Gomora* wi atērun n̄a kē n̄akak ufob kadiimanaan banklun kapok p̄ṣa uko unkyoonkun baka*. ⁷ Kē ašē buuran *Lot ambiin awo n̄aan natool aji ṭēga maakan ṭi iko iṭop yi bado buṭaan mēnt b̄abiin ado. ⁸ Ul anwoon natool, ašē wo ṭi p̄toof pi baka aji win baka kabot katiink baka na n̄nuur, kē uṣal uji ujoot na a*. ⁹ Iko yi idiiman kē Naṣibaṭi ahil kabuuran ṭi mn̄haj bañaan bamēbanun ṭi a aliint kašē kaṭooran banwoon baanwo batool bado kayoonk kakob ki baka ṭi unuur wi pwayēṣ, wi baduknaaniin. ¹⁰ Akob bnuura banjaan babi ṭu ṭu n̄ṣal ṭi p̄ṭopan n̄leef n̄i baka ṭi p̄juban pi piint abot aṭoom Ajugun.

Bajukan balagare mēnt bañoom bañaan akut awo bahomp, baanji bakali p̄kar n̄wanjut n̄andēmun. ¹¹ Natenan, n̄wanjut, n̄andoon apel baka uforta na mn̄hina n̄aanji n̄aṭup ṭi kadun ki Ajugun uko uwuṭaan ṭi n̄wanjut n̄andukiin. ¹² Kē bukal, bawo ji n̄limariya n̄anwoon n̄aanwo na uṣal, n̄abuka buka pa pmobana kafin. Baji bakar uko wi bawoon baammee kē baklun kafin baka ji n̄limariya. ¹³ Hēnk, bayeenk baluk bi buṭaan di baka. Baji balilan ṭi pdo kado iko iṭop na p̄nak. Bawo baṭop akut agēj, baji balilan maakan ṭi kalagare ki baka woli bade na an. ¹⁴ Baji babi ṭu ṭu n̄ṣal ṭi p̄juban pi piint, baanji banoor p̄juban, kado na p̄guur banwoon baanliinti, baji babi duka duka ṭi p̄neeban iko. Bafēpanaa! ¹⁵ Baduk bgah b̄tool aneem, wi bawoon ṭi pdo ji *Balaam abuk Boṣor, ambiin n̄jal p̄de itaka yi b̄doo. ¹⁶ Kē bašē bi noman na a ṭi buṭaan bi adolun: ubuuru unwoon uunhil b̄ṭup uṭiini na a ji n̄aan najēn ado kē n̄yila n̄aṭañani, ul *Naṭupar Naṣibaṭi mēnt.*

¹⁷ Bajukan baṭilan mēnt bawo ji n̄kumpēṣ

n̄ankayun, awo ji infēlun yi ukēk udookun ; bawo biki kaya du bdēm bantootun apel bi p̄ti banwoon bi baka. ¹⁸ Na manjooan, baji bahomp maakan kaṭup n̄ṭup n̄naaf kaguur na iko iṭop yi uleef unjalun bambaan abuurna buurna du bañaan baneemun. ¹⁹ Bahon baka p̄jeeh ašē wo bukal ṭi n̄leef n̄i baka bañaan banwoon ṭi mn̄hina mi iko iṭop ink̄tokun baka ; n̄aan aji awo ṭi mn̄hina mi uko wi awutun kē ukṭoṇa.

²⁰ Na manjooan, woli babuur ṭi iko iṭop yi umundu wi ṭi p̄me Yetu *Krittu Ajugun na Nabuuran n̄ja, ašē kak hēnkun ahot ṭi ya kē ikṭon baka, baji bawo ṭi unoor umpelun uteek. ²¹ Uhokan lah bawut kame bgah banjaan bañoot du uko unwoon utool, kē di p̄me ba kašē kaduk bgah byimanaan mēnt bi b̄abiin adiiaman baka. ²² Uko undolun baka uwo uhoñ umbiin aji : « Ubuṣ ude uko wi ugatun » na « Unkuma umbaan aṭowa n̄owa ukak aṣuñ du moṣ. »

3

Unuur wi Ajugun ulun kabi

¹ An biki n̄jalun maakan, kakaarta ki kawoon katēbantēn ki n̄ji kapiitanan. Ṭi yul itēb b̄ti, d̄ji kaleṣanan iko ilon kahilna kaneejan ṭi n̄ṣalan m̄ntit mannuuriin. ² D̄nal kaleṣanan iko yi *baṭupar Naṣibaṭi bayimanaan b̄abiin aṭup, kaleṣanan kak uko wi banjaan biki nan bajakanan aji Ajugun anwoon kak Nabuuran n̄ja aṅal n̄do kado. ³ Uko wi nawoon kame duwa uwo kē, ṭi n̄nuur n̄baaṣaani bañaan bambeñ bambañ kabi duka ṭi b̄beehar, aji baṭaṣ iko yi n̄leef n̄i baka n̄anjalun, balun kabi. ⁴ Balun kado kaji : « Yetu aanhon aji alun kabi ? Awo ṭun ba ? Wi bateem n̄ja b̄akeṭun te n̄ṭa, iko iwoha wo jibi ibiin awo wi umundu upaṣaniin. »

⁵ Wi bajakun han, baji badaar kaṭilma kē du ujuni, Naṣibaṭi aṭēpna ṭi uṭup wi nul apaṣ baṭi ado kē moṣ maṣp̄enna ṭi meel ašē ṭo ṭi p̄toof pi ma. ⁶ Kē na meel mēnt mi mi abiin abaana na umundu ujon. ⁷ Uṭup mēnt uṭuun kē baṭi na moṣ mi n̄ṭa n̄hankanaa, ayoonk p̄ya p̄tērana ṭi unuur wi pwayēṣ p̄baaṣaani na wi ptoka pi banwoon baankṭaṣ Naṣibaṭi.

⁸ An bayiṭ naan biki n̄jalun, uka uko ulon wi nawoon naanwo kaṭilma : ṭi kēṣ ki Naṣibaṭi unuur uloolan uwo ji n̄ṣubal iñeen-week n̄yaaṣ iñeen (1000), kē *n̄ṣubal iñeen-week n̄yaaṣ iñeen n̄jawo ṭi a ji unuur uloolan**. ⁹ Ajugun aanji jonan pdo uko wi ahonun jibi bañaan balon baṣalun. Aji miiran : aanji n̄jal alon ṭi an aneem kašē n̄jal an b̄ti naṭañan p̄juban, naṭēlēs n̄haaṣan na manjooan. ¹⁰ Unuur wi Ajugun ulun kabi ji nakiiṣ ; unuur mēnt baṭi bafoma karoca roca, iko

* 2:5 Natenan ṭi Ujuni 6.1–9.17.

* 2:6 Natenan ṭi Ujuni 19.24-35.

* 2:6 Natenan ṭi Ujuni 19.1-19.

* 2:8

Natenan ṭi Ujuni 19.1-19.

* 2:16 Natenan ṭi Mn̄fēn 22.4-35.

* 3:8 Kañaam 90.4.

inwoon da iyik kayuuy wal mēnt, mboş na iko bti inwoon ʒi ma itoka kaba* .

¹¹ Kē wi iko bti iwoon i pbi kaʒoka kaba, natenan hēnkun mnwo mi nan! Nawo kawo banjinʒun ʒi kēş ki Naşibaʒi kabot kamēban ʒi a kaliint, ¹² wi nakyoonkun abot adoonaan unuur wi nul utarna ubi. Unuur mēnt, baʒi bayik bti kayuutşa, iko inwoon ʒi ba iyik ibot iyuuy. ¹³ Kē Naşibaʒi aşē hoʒ nja aji aluŋ kapaş baʒi bhalu na mboş mnhalu di iko bti ikwoon itool. Nwo ʒi pyoonk uko mēnt.

Pdo bañaan balipara

¹⁴ An biki nʒaluŋ maakan, wi nawoon ʒi pyoonk unuur mēnt, nadoonaan keeri nawo bajinʒ piş ʒi kēş ki Naşibaʒi, bañaan banwoon ʒi mnjeeh. ¹⁵ Nameen kē kamiir ki Ajugun kahinan kadolan nabuur, jibi *Pawulu ayiʒ nja ʒi *Krittu i nʒaluŋ maakan apiitanan na uşal unuŋa wi Naşibaʒi awululuŋ. ¹⁶ Hēnk di di apiitun ʒi ikaarta bti yi aʒiiniyaanun uko mēnt ; nʒup nlon njanwoon ʒi ikaarta yi nul nʒatam pme, kē bañaan banwoon ʒi kapaam akuʒ awo baanliint ʒi pfiyaar baji bapiban nja buʒaan. Baji bado han kak na nʒup nji Ulibra wi Naşibaʒi nʒandukiin kaşē toka. ¹⁷ Kē an biki nʒaluŋ, nawoon bten keeri wi nameen iko yan, kaʒi nabi naşaş bado buʒaan naşē naneem ji baka nawo naankak amēban kaliint. ¹⁸ Naʒēpan ʒēp nataman nado kaya kadun ʒi pme Yetu Krittu anwoon Ajugun na Nabuuran nja, nataman nawo ʒi bnuura bi nul. Mndēm manwoon ʒi a te mnʒo! Uwo han.

* 3:10 Iko bti inwoon ʒi ma itoka kaba : Balon bapiit aji balun kawayēs mboş na iko bti inwoon.

Uṭup uteek wi Yowan apiitun banfiyaaruṅ

Uṭup ujuni

Ulibra wi uwoon kakaarta kateek ki Yowan apiitun. Yowan i abi piit ulibra ulon uteek wi aṭiinyaanuṅ ubida wi Yetu ṭi mboṣ; uwoon Uṭup Ulil Unuura wi Yowan apiitun. Akak apiit ikaarta itēb inṭaṣun ṭi ki. Du unjon baṅaṅ balon babi ṭilan aji Yetu Krittu ambiin abi ṭi umundu wi awo ṅaṅ najēn aanwo Abuk Naṣibaṭi. Baji baji kak kē ṅaṅ ahil kado uko wi aṅaluṅ, kē Naṣibaṭi aankdo baka uko ulon. Uko mēnt ukaṅ kē Yowan apiit banfiyaaruṅ aṭup baka in awoon Yetu. Aṭup baka aji ubida wi mnto uwo, akuṭ adiiman baka jibi ṅaṅ ahilun kaka wa : ṅaṅ anfiyaaruṅ Yetu andoli, aka ubida mēnt. Akak ahoṭalēṣ aji baṅaṅ bawo ṭi ploolan na Naṣibaṭi na Yetu Abukul, baṅal Naṣibaṭi na banfiyaaruṅ bandukiin. Aji woli bado haṅ bame kē baka ubida wi mnto.

Hēnk di ifah yi ulibra wi iwoon:

1. Uṭup unjaṅ uwul ubida (1.1-4)
2. Nawulēn nṭoṣ ṭi bjeehi (1.5-2.6)
3. Bgah bhalu (2.7-17)
4. Baṣoorad Krittu na babak Naṣibaṭi (2.18-3.10)
5. Bṛjalad (3.11-4.21)
6. Ppok iko yi mboṣ (5.1-21)

Uṭup unkwulun ubida

¹ Nṭiinyaan ṭi nawo Uṭup unkwulun ubida ; awo du ujuni, nṭiinka awina na kēṣ ki nun, abot atena bnuura, akuṭ abana na iṅen yi nun.

² Anwoon ubida apēn awinana, kē nṭkṭup uko wi nmaaruṅ. Nṭupan uko wi anwoon ubida wi mnto ambiin awo du Naṣibaṭi Aṣin nja aṣē pēn awinana ṭi un. ³ Uko wi nṭwinun akuṭ atiink, nṭupan wa an kak, nahilna nabi namēbandēr na un, nṅaakiir nja bṭi ṭi pmēbandēr pi nṅmēbandērṅ na Naṣibaṭi Aṣin nja na Yetu *Krittu Abukul. ⁴ Nṭpiit uko wi, un ṭi nṅeefun, mnlilan mi nun* manhilna mandēm maakan.

Ppoṣ ṭi bjeehi

⁵ Uṭup wi nṭiinknuṅ ṭi Yetu *Krittu aṣē ṭupan hēnkun wi : Naṣibaṭi awo bjeehi, nin bdēm blon baanwo ṭi a. ⁶ Woli nṅi nṅmēbandēr na Yetu aṣē poṣ ṭi bdēm, nṅwo baṭilan, nṅnkdo uko unwoon manjoonan. ⁷ Aṣē wo woli nṅoṣ ṭi bjeehi jibi Naṣibaṭi ṭi uleeful awoon ṭi bjeehi, nṅkeer awo baloolan nja bṭi, kē pṅaak pi Yetu Abukul pajinṭan nja ṭi pekadu bṭi.

* 1:4 Mnlilan mi nun : Balon bapiit aji mnlilan mi nan.

⁸ Woli nṅi nṅenwo na nin pekadu dlou, nṅuur nṅleef nṅi nja, manjoonan maanwo ṭi nja. ⁹ Aṣē woli nṅdinan aji nṅwo na pekadu, nṅhinan ka-haṭ Naṣibaṭi, awo natool : aluṅ kamiir nja ipekadu, kabot kajinṭan nja ṭi buṭaan bṭi. ¹⁰ Woli nṅi nṅendo pekadu, nṅṭ Naṣibaṭi nṅilan, kē uṭup wi nul ubot awo unwo ṭi nja.

2

¹ An babak naan, dṭiitan uko wi nahilna nawut kado kajuban. Aṣē woli ṅaṅ alon ajubani, nṅka ṅaṅ ankyeṅanuṅ nja du Naṣibaṭi Aṣin nja : Yetu *Krittu natool a. ² Ul awulun uleeful, awo bṅeṅan, Naṣibaṭi ahilna amiir nja ipekadu ; aanlinṅ linṅ ṭi yi nja ṭaṅ, ado haṅ ahilna amiir kak yi baṅaṅ biki umundu bṭi.

Uko wi pdo

³ Uko unjaṅ uyuuj kē nṅme *Krittu uwo pdo kaṭaṣ uko wi ajakuṅ nṅdo. ⁴ Woli ṅaṅ abubara aji ame'a aṣē wo aanktiinka, awo naṭilan, manjoonan maanwo ṭi a. ⁵ Kē anṣaar amēban uko wi ajakuṅ, unjal wi Naṣibaṭi uji uwo ṭi a katum. Hēnk di di njaṅ nṅmeena kē nṅmēbandēr na Krittu. ⁶ ṅaṅ anjakun awo ṭi a, awo i kado kado jibi ajaṅ ado.

⁷ An banoh naan, mēnkpiitan piit uko uhalu wi nawoon kado, uko ujon wi nayeenuṅ du ujuni wa. Uko mēnt uwoon uṭup wi nadoon abi tiink. ⁸ Kē uko wi nṅi kapiitanan uṣē wohu uhalu ha. Manjoonan mi uko mēnt manwinana ṭi Krittu abot awinana ṭi an ; bdēm baya, kē bjeehi bi manjoonan bado bi kajeehan jeehan.

⁹ ṅaṅ anjakun aji awo ṭi bjeehi aṣē ṣoor ayiṭul ṭi Krittu, ahum ṭi bdēm. ¹⁰ ṅaṅ anṅaluṅ ayiṭul awo ṭi bjeehi, hēnk, nin uko ulon uunkhil kadola ajuban. ¹¹ Kē ṅaṅ anṣaar aṣoor ayiṭul awo ṭi bdēm ; aji poṣ ṭi bdēm, aamme dko di akyaan ṭiki bdēm bawuna kēṣ.

¹² An babak naan, dṭupan uko wi :

Yetu Krittu ado kē Naṣibaṭi amiiran ipekadu

¹³ An baṣin bapoṭ, dṭupan uko wi : name anwoonun du ujuni ;

kaṭupan, an baṭaṣa :

nawat *Untaayi Uweek.

¹⁴ Dṭupan kak uko wi, an babak naan :

name Naṣibaṭi Aṣin nja ;

kaṭupan kak, an baṣin bapoṭ;

name anwoonun du ujuni,

kaṭupan kak an baṭaṣa :

nahinaa,

uṭup wi Naṣibaṭi uwo ṭi an

kē nabot awat Untaayi Uweek.

¹⁵ Nawutan kaṅal umundu kēme uko unwoon wi umundu. Woli ṅaṅ aṅal umundu,

uŋal wi Naşibaŋi Aşin nja uunji uwo ʔi a. ¹⁶Iko bti inwoon ʔi umundu : iko yi uleef uŋaluŋ, iko yi ŋaan awinun ʔi aŋeebar na phaŋ ʔi bka bi tul kabot kapiitar ʔi ba, iinwoona du Naşibaŋi Aşin nja, iwoona ʔi umundu. ¹⁷Ké umundu wi uşé ba na iko yi baŋaŋ bakŋeebaruŋ ; ké anşaan ado uko wi Naşibaŋi aŋaluŋ aka ubida wi mntó.

Naşoorad Krittú

¹⁸An babuk naan, wal wi umundu ukbaan ubani. Natiink ké baji *Naşoorad Krittú awo i pbi, hénkuŋ ké başooradul batum başé do bi bi bi. Uko waŋ ukaan ké nyikrén ké wal ubaŋaŋaani ubani. ¹⁹Bakan mēntan bapēna ʔi nja, aşé wo baanwo biki nja. Woli bawo lah biki nja, baŋo na nja. Ké başé ya, uko mēnt yuuy ké bukal bti baanwo biki nja.

²⁰Ké an, nayeenkna *Uhaaş wi Naşibaŋi ʔi Yetu *Krittú, name bti manjoonan. ²¹Woli dpiitan keeri, uunwo wo ji naamme manjoonan. Dpiitan ʔiki name ma abot ame ké nin nŋilan nŋon njanji nŋapēna ʔi banwoon na manjoonan. ²²Ké in awoon naŋilan bē mēnt anjakuŋ aji Yetu aanwo Krittú? Uŋ mēntan awoon Naşoorad Krittú! Apok Naşibaŋi Aşin nja abot apok Abukul. ²³Ŋaan ampokuŋ Abuk Naşibaŋi apok Aşin kak. Andinanun aji Abukul awo, adinan kak ké Aşin awo.

²⁴Ké an, uko wi natiinknuŋ du ujuni namēbaan wa. Woli namēban uko wi natiinknuŋ du ujuni, nawo an kak ʔi Naşibaŋi Aşin nja na ʔi Abukul. ²⁵Ké uko wi Krittú ahoŋuŋ, uwoon: ubida wi mntó.

²⁶Uko wi, wi wi nŋaluŋ lah kaŋupan ʔi baŋaŋ bankdoluŋ na pneemanan. ²⁷Ké an, Uhaaş wi Naşibaŋi ʔi nayeenknuŋ ʔi Krittú uduka ʔi an, ké naannuma bajukanan. Uhaaş wi nul ukjukananan ʔi bti, uwo manjoonan, awo uunji uŋilan. Ké jibi ukjukananan, nadukiin namēban ʔi a.

²⁸An babuk naan, hénkuŋ, nadukiin namēban ʔi Krittú, ahilna wal wi akpēnuŋ kawinana, nŋhil kanaŋ kaliint, kawo nŋenkowa kanaŋ kalowa.

Babuk Naşibaŋi na manjoonan

²⁹Name ké Naşibaŋi awo natool, nayikrénen keeri ké ŋaan ankdoluŋ uko utool awoona du a.

3

¹Natenan jibi Naşibaŋi Aşin nja aŋaluŋ nja. Aŋal nja adoo dinan ké nŋdo du'ana babukul. Nŋwo babukul na manjoonan. Baŋaŋ biki umundu baamme Aşinun, ukaan ké baanhinan pme nja. ²An banohnaan, nŋwo hénkuŋ babuk Naşibaŋi, ké uko wi nŋekbiin kawo uundo meeŋana. Ké nŋşé me uko wi : woli *Krittú aluŋ apēn awinana, nŋkak kanaam na a, ʔiki nŋwina jibi awoon.

³Ŋaan anhaŋuŋ uko waŋ ʔi Krittú, ajinŋan uleeful jibi ul ajinŋuŋ.

⁴Nado pekadu aji diiman ké apēn ʔi *bgah bi Naşibaŋi, ʔiki pdo pekadu pawo ppēn ʔi bgah. ⁵Ké naşé me ké Krittú abi bi pa ppēnan nja ipekadu, abot awo aanwo na pekadu. ⁶Ŋaan ammēbanuluŋ aanwo nado pekadu. Nado pekadu aanwina abot awo aamme'a.

⁷An babuk naan, nakdinan nin ŋaan aneemanan. Ŋaan ankdoluŋ uko utool awo natool jibi Krittú awoon natool. ⁸Nado pekadu awo i *Untaayi Uweek, wul uwo udo pekadu du ujuni. Ké Abuk Naşibaŋi aşé bi bi ptoŋ iko yi Untaayi Uweek ukdoluŋ. ⁹Ŋaan ambuknaaniin du Naşibaŋi aanji duka ʔi pekadu ʔiki ubida unwoonun du Naşibaŋi uwo ʔi a ; aanhinan kajuban ʔiki abuknaana du Naşibaŋi. ¹⁰Uko umpaŋşuŋ babuk Naşibaŋi na biki Untaayi Uweek wii wi : ŋaan anwoon aanwo natool kéme awo aanŋal ayiŋul ʔi Krittú aanwo i Naşibaŋi.

Bŋalad bi banfiyaaruŋ Krittú

¹¹Nŋwo kaŋalad, uko waŋ wi wi natiinknuŋ du ujuni. ¹²Nŋenwo kado ji Kayin anwoon i *Untaayi Uweek, afin aŋa'ul°. Ké we ukaan ké afin aŋa'ul? Aji do buŋaan ké aŋa'ul aşé ji do iko inwoon itool. ¹³An bayiŋ naan, nawutan kaŋoŋar woli baŋaŋ biki umundu wi başooran. ¹⁴Nja, nŋme ké nŋpēna du pkeŋ aya du ubida ; nŋme uko mēnt ʔiki nŋal bayiŋ nja ʔi *Krittú. Ŋaan anwoon aanŋal ayiŋul aduka ʔi pkeŋ. ¹⁵Ŋaan anşooruŋ ayiŋul ʔi Krittú awo nafin baŋaŋ ; ké naşé me ké bafin baŋaŋ baanji baka ubida wi mntó.

¹⁶Nŋme uko unwoon uŋal ʔiki Krittú awul ubida wi nul pa nja. Ukaan ké nŋwo kawul ubida wi nja pa bayiŋ nja ʔi Krittú. ¹⁷Woli ŋaan alon aka iko bti aşé win ayiŋul anwoyi ʔi kanuma aşé pok pŋēna, hum di di uŋal wi Naşibaŋi ukwoon ʔi a ba? ¹⁸An babuk naan, nawutan kaŋalna ʔi nŋup ŋaŋ, nadoon kaŋēnk, hēnk naŋal na manjoonan.

¹⁹Woli nŋalad haŋ, wi wi nŋkmeen ké nŋwo biki manjoonan, nŋhaaş nŋi nja nŋbot nŋaŋora ʔi kadun ki Naşibaŋi. ²⁰Ké woli nŋhaaş nŋi nja nŋdo leŋan nja buŋaan bi nŋdoluŋ, nŋenji nŋhaajala, nŋi nŋme ké Naşibaŋi adēm apel nŋhaaş nŋi nja abot ame iko bti.

²¹An banoh naan woli nŋhaaş nŋi nja nŋaŋora, nŋnŋoom kaŋoga. ²²Awul nja iko yi nŋkŋehanuluŋ bti ʔiki nŋmēban uko wi ajakuŋ nŋdo, ké uko wi nŋkdoluŋ ubot alila. ²³Uko wi ajakuŋ nŋdo uwo : nŋfiyaar Yetu Krittú Abukul nŋbot nŋalad jibi ajakuŋ na nja nŋdo kado. ²⁴Ké ŋaan ankdoluŋ uko wi Naşibaŋi ajakuŋ ado, aji mēbana, Naşibaŋi kamēbana. Uhaaş wi nul wi awuluŋ nja ujaan yuuy ké amēban nja.

✧ 3:12 Natenan ʔi Ujuni 4.3-10.

4

Uhaaş wi Naşibaŋi na wi Naguuru

¹ An banoh naan, nawutan kafiyaar bañaanŋ banjaanŋ babubara kaji bawo na *Uhaaş wi Naşibaŋi, naŋeƷan ƷeƷ naten bnuura nameena me uhaaş wi bawoon-aanunŋ uwoona du Naşibaŋi. Bañaanŋ batum bandaaruŋ aji bawo *baŋuƷar Naşibaŋi bani-ink umundu. ² Hënk di di nakyikrënaanunŋ Uhaaş wi Naşibaŋi : ñaanŋ andinanunŋ aji Yetu *Krittu akak ñaanŋ najën, awo na Uhaaş wi Naşibaŋi. ³ Kë ñaanŋ anşaanŋ apok pdinan uko wi Yetu awoonŋ, aanwo na Uhaaş wi Naşibaŋi. Awo na wi naşoorad Krittu i natiinkunŋ kë baji abi, ado bi bi bi, awo Ʒi umundu.

⁴ An babuk naan nanwoonŋ biki Naşibaŋi, nawat başoorad Krittu bukuŋ, Ʒiki anwoonŋ Ʒi an adëm apel anwoonŋ i umundu. ⁵ Bukal bawo biki umundu ukaanŋ kë uŋuƷ wi baka uwo wi umundu, kë umundu ubot atiink baka. ⁶ Nja, kë nşë wo biki Naşibaŋi ; am-meerŋ Naşibaŋi aji tiink nja ; kë anwoonŋ aanwo i Naşibaŋi aanji tiink nja. Kë hënk di di njaanŋ nmeena Uhaaş wi Manjoonan na uhaaş wi kaguuru.

Uŋal wi Naşibaŋi

⁷ An banoh naan, nawulën nŋalad ; uŋal uwoona du Naşibaŋi, kë ñaanŋ anŋaluŋ atëñŋul abuknaana du Naşibaŋi akuf ame'a. ⁸ Ñaanŋ anwoonŋ aanŋal atëñŋul, aambaanŋ kameha Naşibaŋi Ʒiki Naşibaŋi awo uŋal. ⁹ Naşibaŋi adiiman uŋal wi akaanŋ pa nja wi ayiluŋ Abukul aloolan i akahanŋ Ʒi umundu nŋhila nŋeƷna Ʒi a nŋka ubida. ¹⁰ Uŋal na manjoonan uunwo nŋal pi nŋaluŋ Naşibaŋi, uwo nŋal pi anŋaluŋ nja. Ayil Abukul kë awo bŋejan bankpënanunŋ ipekadu yi nja. ¹¹ An banoh naan, wi Naşibaŋi anŋaluŋ nja hanŋ, nŋwo kanjalad kak. ¹² Nin ñaanŋ aambaanŋ kawin Naşibaŋi. Kë woli nŋaladi, Naşibaŋi aji wo Ʒi nja, uŋalul ubot kawinana bnuura Ʒi nja.

¹³ Naşibaŋi awul nja *Uhaaş wi nul, ukaanŋ kë nŋi nme kë nmebana, kë abot amëban nja. ¹⁴ Naşibaŋi ayil Abukul kë awo nabu-uran umundu. Nwin uko wanŋ, aşë ƷuƷ wa bañaanŋ. ¹⁵ Ñaanŋ andinanunŋ aji Yetu awo Abuk Naşibaŋi, Naşibaŋi aji mëbana, ul kabot kamëban Naşibaŋi. ¹⁶ Kë nja, nme abot aŋiyaar kë Naşibaŋi anŋal nja. Naşibaŋi awo uŋal. Kë woli nŋal batëñŋ nja, nŋi nmeban Naşibaŋi, Naşibaŋi abot kamëban nja.

¹⁷ Woli nŋal batëñŋ nja na manjoonan nŋenkdo kaŋaaf unuur wi pwayëş Ʒiki ubida wi nunŋ Ʒi umundu wi, unaam na wi *Krittu. ¹⁸ Anŋaluŋ na manjoonan aanji wo na palënk, uŋal unjoonanunŋ uŋi udook palënk. Na manjoonan, palënk paji pagakandër na

uŋal wi kakob. Kë anwoonŋ na palënk aanji nŋal na manjoonan.

¹⁹ Kë nja, nşë nŋal Ʒiki ul anŋaluŋ nja uteek. ²⁰ Woli ñaanŋ aji anŋal Naşibaŋi, aşë şoor ayiŋul Ʒi Krittu, awo naŋilan, Ʒiki woli ñaanŋ aanŋal atëñŋul i akwinunŋ, aanhilan kanŋal Naşibaŋi i awoonŋ aanwini. ²¹ Uko wi Naşibaŋi ajakuŋ na nja nŋdo kado wii wi : ñaanŋ anŋaluŋ Naşibaŋi akaan anŋal ayiŋul Ʒi Krittu.

5

¹ Ñaanŋ anfiyaaruŋ aji Yetu awoonŋ *Krittu awo abuk Naşibaŋi, kë ñaanŋ anŋaluŋ aŋin ñaanŋ aji nŋal abukul. ² Ñaanŋ aji me kë anŋal babuk Naşibaŋi woli anŋal Naşibaŋi abot ado uko wi ajakuŋ. ³ Hënk di uwoonŋ, nŋal Naşibaŋi pawo pdo uko wi ajakuŋ nŋdo kado. Kë uko wi ajakuŋ nŋdo kado ubot awo uun-tam pdo. ⁴ Banwoonŋ babuk Naşibaŋi baji bawat iko yi umundu. Kë uko wi nŋkdoonŋ kawatna iko yi umundu uşë wo pfiyaar pi nja. ⁵ Kë in aşaanŋ awo anjaanŋ awat iko yi umundu bë mënŋ anfiyaaruŋ aji Yetu awo Abuk Naşibaŋi a?

Uko wi baŋuƷunŋ Ʒi Yetu Krittu

⁶ Yetu *Krittu abiinŋ Ʒi nja na meel mi batitmu bi nul na pŋaak pi pkeŋ pi nul*. Aambi bi Ʒaŋ na meel, abi na meel na pŋaak, kë *Uhaaş wi Naşibaŋi ujaanŋ uŋuƷ uko mënŋ, wul unwoonŋ manjoonan.

⁷ Iko iwajanŋŋ ikyuujunŋ kë uko wi Yetu ujoonani, iwoonŋ: ⁸ Uhaaş wi Naşibaŋi na meel na pŋaak, iyeenkiir yul iwajanŋ† bti. ⁹ Jëm nŋi nŋdinan uko wi bañaanŋ baŋuƷunŋ i? Kë wi Naşibaŋi aŋuƷunŋ uşaanŋ adëmna apel wi bañaanŋ baŋuƷunŋ. Uko wi Naşibaŋi aŋuƷunŋ wii wi : aŋiiniyaan Abukul. ¹⁰ Ñaanŋ anfiyaaruŋ Abuk Naşibaŋi amëban uŋuƷ mënŋ Ʒi uhaaşul. Ñaanŋ anwoonŋ aanfiyaar Naşibaŋi aŋu'a naŋilan Ʒiki aanfiyaar uko wi Naşibaŋi aŋuƷunŋ Ʒi uko wi Abukul. ¹¹ Kë uko wi Naşibaŋi aŋuƷunŋ wii wi : Awul nja ubida wi mnŋo kë ubida mënŋ uşë woona Ʒi Abukul. ¹² Anwoonŋ na Abukul aka ubida mënŋ, anwoonŋ aanwo na Abukul aanka wa.

Ubida wi mnŋo

¹³ Dpiitan iko yi, an nanfiyaaruŋ Abuk Naşibaŋi nahilna name kë naka ubida wi mnŋo. ¹⁴ Nhat kë woli nŋat Ʒi kadun ki Naşibaŋi aŋehana uko unliluluŋ, aŋen nja wa. ¹⁵ Kë woli nme kë Naşibaŋi aji tiink uko wi njaanŋ nŋehana bti, nŋhinan kafiyaar na manjoonan kë nŋdo bi yeenk yeenk uko wi nŋehanolunŋ.

¹⁶ Woli ñaanŋ awin ayiŋul Ʒi Krittu kë akjuban pjuban panwoonŋ paanji paŋiŋ pkeŋ, aŋehandërëna Naşibaŋi awula ubida wi mnŋo.

* 5:6 Na meel mi batitmu bi nul na pŋaak pi pkeŋ pi nul : Balonŋ başal aji Yowan aŋiiniyaan Ʒi iko inŋeƷunŋ Ʒi Yowan 19.34, di batowunŋ kantaagan ki Yetu kë meel na pŋaak mampëni. † 5:8 Iwajanŋ: Ʒi bayuday woli bañaanŋ batëb këme bawajanŋ bawo Ʒi uŋuƷ uloolan baji badinan kë uwo manjoonan.

Uko mēnt uwo pa pjuban panwoon paanji paṭij pkeṭ ʔaṅ. Kē ušē ka pjuban panjaan paṭij pkeṭ, mēnji nañehandēr anjubanun pjuban mēnt. ¹⁷ Pjuban bti pawo pekadu, kē pekadu dlon ɗašē wo daanji daṭij pkeṭ.

¹⁸ Nme kē bañaan banwoon babak Naṣibaṭi baanji baduka ʔi pekadu ; Abuk Naṣibaṭi aji yeṅ baka, *Untaayi Uweek kalow baka. ¹⁹ Nme kē ṅwo biki Naṣibaṭi, kē umundu bti ušē wo ʔi iñen yi Untaayi Uweek. ²⁰ Nkak ame kē Abuk Naṣibaṭi abi abot awul nja mn-hina mi pyikrēn anwoon Naṣibaṭi na manjoonan. Nmebandēr na anwoon Naṣibaṭi na manjoonan ʔi pmēbandēr pi ṅmēbandēruṅ na Yetu *Krittu Abukul. Ul awoon Naṣibaṭi na manjoonan, ul anwoon anjaan awul ubida wi mnto.

²¹ An babak naan, nalowan ṅntoṅ.

Uṭup utëbanṭën wi Yowan apiitun banfiyaarun

Uṭup ujuni

Ulibra wi uwoon kakaarta katëbanṭën ki Yowan apiitun. Apiit ka « Ñaaṭ i Naṣibaṭi adatum. » Uka pwo banfiyaarun Krittun biki amenun itim hënk ukaan kē aṭu aji ñaaṭ i Naṣibaṭi adatum. Aṭup baka ṭi kakaarta ki jibi banfiyaarun Krittun bawoon kanalad. Akak aṭup baka aji baliint ṭi pfiyaar babot balipara banjaan bajukan uṭup umpaṭun na Uṭup Ulil Unuura.

Hënk di ifah yi ulibra wi iwoon:

1. Pwul mboṣ (1-3)
2. Manjoonan, na bñalad (4-6)
3. Bajukan baṭilan (7-11)
4. Pwul mboṣ pbaañsaani (12-13)

¹ Nji nantohi, dpiitu, iwi Ñaaṭ i Naṣibaṭi adatum iwi na babuku* an biki nñalun na manjoonan. Mënṭ nji ṭaṅ ñalanan, bañaan bti bammeen manjoonan banalan, ² ṭiki manjoonan manwo ṭi nja akuṭ aduka ṭi nja te mṅo. ³ Dñehan Naṣibaṭi Aṣin nja na Yetu *Krittun Abuk Naṣibaṭi Aṣin nja bawul nja bnuura na mnjeeh, bamiir nja, ṛhilna ṛwo ṭi manjoonan ṛbot ṛñalad.

Manjoonan na unjal

⁴ Dñilan maakan wi nwinun balon ṭi babuku kē baji bado uko unwoon manjoonan jibi Naṣibaṭi Aṣin nja ajakun ṛdo kado.

⁵ Kē hënkun, Ñaaṭu, uko wi nji kañehaniin wii wi : nawulan ṛñalad. Uko mënṭ uunwo uko uhalu wi pdo wi nji kapiitiin, uwo uko wi ṛyeenkun du ujuni. ⁶ Pñal pawo pdo uko wi Naṣibaṭi ajakun. Kē uko wi Naṣibaṭi ajakun ṛdo wi najukun du ujuni, uwo nawo ṭi bñalad.

⁷ Bañaan baṭilan baguuru batum babi anink umundu, baandi pyikrën kē Yetu *Krittun akak ñaan najën. Ñaan ankdolon ṭi han awo naguuru, *Naṣoorad Krittun. ⁸ Naṭaafaraan keeri, nawutna kawaan uko wi ṛlempun ṭi an, naṣë nayeenk bnuura katuum kampënnun du Naṣibaṭi. ⁹ Ñaan anwoon aammëban pjukan pi Krittun aṣë hoṭalëṣ da iko ilon, aammëbandër na Naṣibaṭi. Anktiinkun pjukan mënṭ amëbandër na Naṣibaṭi Aṣin nja abot amëbandër na Abukul. ¹⁰ Woli ñaan alon abi du an aṭij pjukan plon pampaṭi, nawutan kayeenka, nadoon napok pok pwula mboṣ. ¹¹ Ñaan ankwululun mboṣ akak awo ṭi ploolan na an mënṭan ṭi iko iwuṭaan yi akdolun.

* **1:1** Ñaaṭ i Naṣibaṭi adatum... na babukul : Balon baji pntuk pi banfiyaarun ṭi pi Yowan akdu'un ṭi Ñaaṭ i Naṣibaṭi adatum, kē babukul bawo banfiyaarun. † **1:13** Aṭa'u ñaaṭ i Naṣibaṭi adatum Natenan ṭi uko wi bapiitun ṭi v1. Pntuk pi banfiyaarun plon pi pi akduun aṭa'ul.

Uṭup ubaañsaani

¹² Dka iko itum ilon kak yi nwoon i kaṭupan, aṣë hokan pwo mënkpitan ya. Dñal pbi du an kaṭiini ṭiini na an, mñlilan mi nja manhilna manwo mnweek maakan.

¹³ Babuk Aṭa'u ñaaṭ i Naṣibaṭi adatum† bawulu mboṣ.

Uṭup uwajantën wi Yowan apiitun banfiyaaruṅ

Uṭup ujuni

Ulibra wi uwo kakaarta kawajantën ki Yowan apiitun. Apiit ka ñiint alon anfiyaaruṅ Krittü i katim kawoon Gayut. Yowan abi yil ṭfa bañaan balon baya baṭup Uṭup Ulil Unuura du banfiyaaruṅ Krittü. Wi bayaan du ubeeka wi Gayut afëtun, ñiint alon anwoon katim ki Diyotrefet apok baffët du katohul. Kë banfiyaaruṅ Krittü bandoon aṅal pyeenk baka kë apok adook baka ṭi pntuk pi banfiyaaruṅ. Uko mënt ukaan kë Yowan apiit Gayut kaji na a amëban aliint, ayeenk bnuura bankmbiin, pṭup Uṭup Ulil Unuura.

Hënk di ifah yi ulibra wi iwoon:

1. Pwul mboş (1-4)
2. Anfiyaaruṅ Krittü aanwo kapok pṭenk atëntul (5-12)
3. Pwul mboş pbaañşani (13-15)

¹ Nji nantohi, dpiitu, iwi Gayut nanoh naan i nṅaluṅ na manjoonan.

² Iwi, nanoh naan, dñehan iko bti iya bnuura na iwi, iwo najoob uhaaş ubot uṭoor na iwi. ³ Bayit nja balon ṭi Krittü babi aṭupën jibi imëbani manjoonan abot aji kṭaş ma, kë nlilan maakan ṭi uko mënt. ⁴ Nin uko ulon uunji udolën nlilan kapel woli bajakën aji babak naan baṭaş manjoonan.

⁵ Nanoh, iji kṭu uşal ṭi pṭenk banfiyaaruṅ, kadoo ṭenk baka, bukal biki iwoon iim-mee. ⁶ Baṭup jibi inali baka ṭi kadun ki banfiyaaruṅ bti. Doon kaṭenk bañaan batënt bukun babaañëş bayaaş bi baka jibi Naşibaṭi aṅaluṅ ; idole haṅ kdo bnuura. ⁷ Bapën kaya kaṭup uko wi *Krittü, awo baanyeenk nin uko ulon ṭi banwoon baanfiyaari. ⁸ Kë nşë wo biki kayeenk bañaan batënt bukun mënt kahilna kaṭenk ṭi ulemp wi pdiiman manjoonan.

Diyotrefet na Demetriyut

⁹ Dbi piit pntuk pi banfiyaaruṅ pi nan, kë Diyotrefet anjaan aṅal pwo kadun aşë wo aanji ṅal nin ptiink uko wi njakuṅ. ¹⁰ Uko waṅ ukaan kë woli dbii, kayuujan bnuura iko yi ajaan ado. Aji wo ṭi pṭup iko iwuṭaan ṭi un. Ado beeh beeh apok pyeenk bayaan banfiyaaruṅ, kë banṅaluṅ pyeenk baka aji neenan baka kadook baka ṭi pntuk pi banfiyaaruṅ.

¹¹ Iwi nanoh naan, wutan kaligşen buṭaan, doon kado bnuura. Anjaan ado bnuura awo i Naşibaṭi, ankdoluṅ buṭaan aamme Naşibaṭi.

¹² Kë Demetriyut ul, bañaan bti baṭup uko unuura wi nul, kë mnwo mi nul mankak ayuuj kë awo i manjoonan. Un kak nṭup

bnuura bi nul, kë ikak ame kë uko wi ṅkṭupuṅ ujoonani.

¹³ Dka iko itum yi pṭupu kak, aşë wo mëñjal ppiitu piit ya. ¹⁴ Dṅal pwinu win ṭi uleefu ṅnuur ṅi, nşë ṅṭiini bnuura.

¹⁵ Dñehan bnuura bawo ṭi iwi! Banohu bawulu mboş. Wulan banohun mboş bti andoli ṭi katim ki nul.

Uṭup wi Yuda apiitun

Uṭup ujuni

Ulibra wi uwo kakaarta ki Yuda apiitun. Yetu awoon naweek baka ul na Yakob. Kakaarta ki kanaam na katēbantēn ki Piyeer apiitun. Yuda apiit kakaarta ki bañaan biki Naṣibaṭi adatur. Aji na baka balipara bañaan banjaan bajukan uṭup umpaṭun na Uṭup Ulil Unuura. Mnwo mi bakan mēntan manyuuj kē baanwo bañaan biki Yetu, ṭiki maanwo mnwo mnuura. Akak aṭup baka jibi Naṣibaṭi ajaan ado na banjaan bado buṭaan.

Hēnk di ifah yi ulibra wi iwoon:

1. Pwul mboṣ (1-2)
2. Uba wi banjaan bajukan bañaan iko inwoon iinwo itool (3-16)
3. Banfiyaaruṅ bawo kaṅalad (20-23)
4. Mndēm manwoon ṭi Naṣibaṭi! (24-25)

¹ Nji Yuda aṭa Yakob^o, nwoon nalempar Yetu *Krittū, dpiitanan an biki Naṣibaṭi Aṣin nja adatur, anjal baka, kē Yetu Krittū akyer baka. ² Dñehan Naṣibaṭi aṅagi'an, ajoobṭēnan nḡhaaṣ akut anjalan ; dñehan awulan iko mēnt atuman.

Bajukan balagare (2 Piyeer 2.1-17)

³ An biki nḡaluṅ maakan, dbi ṭu uṣal maakan ṭi ppiitan ṭi uko wi mbuur mi nḡokun. Kē nṣē win hēnkun kē dwo i kapiitan katēntēnan nado kagutan, uko wi Naṣibaṭi aṭunṅ byaaṣ bloolan bañaan banwoon biki nul bafiyaar uhilna uduka te mnṭo. ⁴ Na manjoonan, bañaan balon baññoomun Naṣibaṭi bamena aneej ṭi ptoofan. Baji baṭēlēṣ bnuura bi nul kaji badinan bañaan pdo kado iko iṭop, kabot kapok Yetu anwoon Ajugun aloolan. Upiitana undiimaan ṭi *Ulibra wi Naṣibaṭi kē alun kakob baka.

⁵ Name iko mēnt bti, kē nṣē nḡal kaleṣanan jibi Ajugun abiiṅ abuurran pntaali pi *Iṭrayel du *Ejiptu, aṣē do kē bampokun pfiyaar bakeṭi^o. ⁶ Naleṣan nḡwanjuṭ nḡanwoon nḡambi liṅ ṭi uko wi Naṣibaṭi aṭunṅ nḡa pdo, nḡaduk dko di nḡafēṭun: aṭu nḡa du bdēm kē nḡakyoonk unuwr uweek wi pwayēṣ atanana te mnṭo^o.

⁷ Naleṣan kak biki nḡbeeka nḡi Fodom na Gomora^o na nḡbeeka nḡanḡoṅun baka bambiṅ ado ji nḡwanjuṭ mēnt awo ṭi pdo iko iṭop, abot apiint na biint kēme baat batēnt baka^{*}; hēnkun Naṣibaṭi akob baka ado kē bawo du

bdoo banwoon baankjēmṣa, bañaan bti kē bawo katen ṭi uko mēnt.^o

⁸ Bañaan mēnt banwoon ṭi ptoofan hēnk di bakaṅ aji bado : baji bado iko injaan iṭopan nḡleef nḡi baka yi nḡaafi nḡi baka nḡawuluṅ baka, bañoom Ajugun, aji bakar nḡwanjuṭ nḡandēmun. ⁹ *Mikayel uwanjuṭ uweek, uundo kar *Untaayi Uweek wi ukḡomnuṅ puum pi *Moyit na wa – ajakaara na wa ṭaṭi: « Dwutu na Ajugun! »

¹⁰ Kē bañaan biki, baṣē ji bakar uko wi bawoon baammee ; kame ki baka kawo ji ki nḡlimariya nḡanwoon nḡanwo na uṣal aṣē ji kaneeman baka. ¹¹ Bañaan mēnt bawuṭani! Baṭaṣ bgah bi *Kayin ; itaka iṭon baka kē baneem ji *Balaam ; bakeṭ ṭiki bapataṭa ji *Kore. ¹² Nalipariin bañaan mēnt; woli nayit ade, baji bado iko iṭop, baanji bakowa, baji baṣal nḡleef nḡi baka ṭaṭi. Bawo ji infēluṅ inwoon iinwo na meel yi uyook uñootun. Bawo ji mnko manwoon maankbuk woli wal wi kakit ki ma udoo ban, mnko mi balēbuṅ, mankeṭun aba. ¹³ Jibi nḡmaaron nḡi bdēk banṭuunkun nḡajaan nḡajotan plēt kadun, hēnk di di bajaan bajotan kadun iko ikowandēnaan yi bajaan bado. Bawo ji nḡah nḡanneemuṅ añaay, kē Naṣibaṭi afēl baka du bdēm bantootun apel bi pti te mnṭo.

¹⁴ *Henok, anwoon ateam nja napaa-jantēn ampēnnun ṭi *Adam, ado bi ṭup undiimaan ṭi uko wi baka aji : « Natenan! Ajugun alun kabi na pntuni pi nḡwanjuṭ nḡyimanaan nḡi nul, ¹⁵ kahilna kawayēṣ bañaan bti. Aṭup bampokulun kē baduknaana ṭi iko iwuṭaan bti yi badolulun wi bapokun ptiinka na ṭi nḡup nḡtam nḡi bado pekadu banwoon baankṭaṣa mēnt baṭupun ṭi a. » ¹⁶ Bawo bañaan banjaan banur nḡuran, kaṭēga, kabi duka duka ṭi pla iko inlilun nḡleef nḡi baka ; bawo bahomp banjaan badaar bañaan na nḡup nḡlil.

Natamaan

¹⁷ Kē an biki nḡaluṅ maakan, naleṣan uko wi *banjaan biki Yetu *Krittū Ajugun babinḡ aṭupan aji ubi kawo. ¹⁸ Babi jakan aji : « Ṭi nḡnuur nḡbaañṣaani, bañaan bambenḡ balun kabi, balun kado kaṭaṣ iko iwuṭaan yi nḡleef nḡi baka nḡaluṅ inwoon iinlil Naṣibaṭi. » ¹⁹ Bukal bajaan baṭij bpaṭṣēr ; iko yi bañaan bajen banaluṅ ijaan iṭon baka, baanwo na *Uhaaṣ wi Naṣibaṭi.

²⁰⁻²¹ Kē an biki nḡaluṅ maakan, namēbaan naliint ṭi unal wi Naṣibaṭi analan. Natamaan naliint ṭi pfiyaar pyimanaan maakan pi nafiyaaruṅ nado kaya kadun ṭi pa, nado kañehan na mnḡhina mi *Uhaaṣ wi Naṣibaṭi,

✧ 1:1 Natenan ṭi Maci 13.55; Markut 6.3. ✧ 1:5 Natenan ṭi Ppēn 12.51. ✧ 1:6 Natenan ṭi Ujuni 6.2. ✧ 1:7 Natenan ṭi Ujuni 19.24-35. ✧ 1:7 Apiint na biint kēme baat batēnt baka : Balon bapiit aji bapiint na nḡwanjuṭ. ✧ 1:7 Natenan ṭi Ujuni 19.1-25.

nayoork Yetu *Krittu Ajugun awulan mñaga
mi nul mankwulun ubida wi mñto.

²² Nañagiin banwoon na nşal ntëb
; ²³ nabuuran balon wi naklowanun
baka bdoo ; nañagiin bandukiin pñaga
pannaakiirun na palënk, nado nañafara
pban imişa yi baka ingëjun na iko iwuñaan yi
badolun.

Pbeeb Naşibaţi

²⁴⁻²⁵ Nawulën ndëman Naşibaţi anwoon
aloolan şań, anşëpnun şi Yetu *Krittu Ajugun
abuuran nja. Ul ahilun kayeñan nawutna
kajot şi pekadu, kadolan nanaş şi kadunul
ul anwoon na mndëm, nawo bañaan bajinş,
nawo na mnlilan mnweek. Naşibaţi awo
naweeek, ajug mndëm, mnhina na pşih du
unjon, nşa na faan te mñto! Uwo hanş!

Uko wi Naşibaţi ayuujuu Yowan

Uţup ujuni

Ulibra wi uwo kakaarta ki Yowan, nan-
jañan i Yetu Krittü apiitun. Aţup aji iko
yi apiitun bti ŧi kakaarta ki awin win ya
na keş ki nul, akak atiink ya na ibaţ yi
nul. Aji Uhaaş wi Naşibaţi uneejuu ŧi a,
ahilna ame iko mēntŧ bti. Babi mob Yowan
ayaanaan du unjiw wi Patmot aduka da, du
ubeeka wi Atiya. Ukaanj kē apiit kakaarta
ki katēŋtēnaan banwoonŧ ŧi kadun ki ban-
fiyaaruŋ ŧiki du unjon babi hajan baka
maakan. Uko mēntŧ ukaanj kē aji na baka
bamēban baliintŧ te unuur ubaañsaani, bahaţ
ŧiki Yetu aji : « Bampokunŧ buţaan, dwul baka
bade mbuk mi bko banjaanŧ bawul bañaan
ubida banwoonŧ du uwoorta wi Naşibaţi. »
2.7. Kē Yetu ŧi uleeful abi hēnkunŧ kawat
buţaan. Uka iko yi aţupunŧ ŧi ulibra wi inkaanŧ
udooni : uteek uwo kē ŧhaaş ŧi buţaan ŧawo ŧi
plemp ŧi umundu wi, kē banfiyaaruŋ Krittü
bakluŋ kahaj te badoo bafinŧ balonŧ ŧi baka.
Utēbantēn uwo kē Yetu awoonŧ Nabuuran
bañaan, aluŋ kawat bañaanŧ bti bampokunŧ
Naşibaţi kaţu na ŧhaaş ŧi buţaan. Uwan-
jantēn uwoonŧ kē Naşibaţi ahank katuum pa
bañaanŧ banfiyaaruŋ, biki bafinunŧ pa ka-
timul. Aţup aji Tatana na ŧwanjut ŧi nul, na
bañaanŧ bti banţaşuluŋ, Yetu aluŋ kawat baka
kafēl du bnjiir. Baţi bhalu baluŋ kabi, na
mboş mnhalu na ubeeka uhalu. Naşibaţi na
Ajugun Yetu baluŋ kabi kafēţ da na bañaanŧ
bantiiinkuluŋ.

¹ Uko umpiitunŧ ŧi ulibra wi, wi wi Naşibaţi
awuluŋ Yetu Krittü pa ayuuŧ balemparul
uko unkmbiinŧ hēnkunŧ uunkjon. Ayil uwan-
jut wi nul du Yowan nalemparul kē uyuuja
uko mēntŧ. ² Yowan ayuuŧ bnuura kē uko bti
wi aţupunŧ uwo uţup wi Naşibaţi na uko wi
Yetu Krittü adiimanuluŋ.

³ Ŋaanŧ ankkakalēşunŧ iko inklunŧ kabi mēntŧ
na bañaanŧ banktiinkunŧ ya abot aţaş ya banu-
urandēni. Na manjoonan wal wi iko mēntŧ
bti ikdolaniinŧ uñogi.

Pwul mboş pi Yowan

⁴ Nji Yowan nji kapiiitunŧ banfiyaaruŋ ban-
woonŧ ŧi ŧbeeka paaj na ulonŧ ŧi Atiya.

Dñehan Naşibaţi awulan bnuura abot
aţoranana ŧhaaş, ul anwoonŧ, anjonunŧ nwoo,
ankmbiinŧ. Dñehan kak ŧhaaş paaj na ulonŧ
ŧanwoonŧ ŧi kadun ki pŧij pi pşih pi nul
ŧawulan bnuura ŧabat ŧaţoaranana ŧhaaş.
⁵ Abot añehan Yetu Krittü, ammaaruŋ iko
yi na manjoonan, aţup ya, anwoonŧ nateek
annaŧiinŧ ŧi pkeţ, abot awo naşih i başih biki

mboş awulan bnuura abot aţoranana ŧhaaş.
Yetu Krittü añal nja abot abuuran nja wi
awuluŋ ubida wi nul, Naşibaţi ahilna amiir
nja ipekadu. ⁶ Ado nja kē ŧwo pntaali pi
baţejanŧ banwoonŧ başih aşē lemp ŧi kadun
ki Naşibaţi Aşin. Mndēm manwo ŧi a te uba
umundu! Aşih te mndani! Uwo hanŧ!

⁷ Natenan, abi ŧi infēluŋ. Kē bañaanŧ
bti bakluŋ kawina, bandoonŧ aluŋana uleef
baluŋ kawina. Bañaanŧ biki umundu bti
baluŋ kado katēga. Aa! Uwo hanŧ! ⁸ Ajugun
Naşibaţi *Anhiniinŧ iko bti anwoonŧ, anjonunŧ
nwoo, ankmbiinŧ aji : « Nji dwoonŧ nateek
abot awo nabaañsaani. »

Mnwin mi Yowan

⁹ Nji Yowan ayiţan, nji nţokunŧ na an pşih,
ahaj akuţ amiir ji an ŧi pdo kaţaş Yetu, babi
mobēn añooţ du unjiw wi Patmot ŧiki djukan
Uţup wi Naşibaţi, uko wi Yetu. ¹⁰ Unuur
ulonŧ wi pdēman Ajugun, Uhaaş wi Naşibaţi
uneej ŧi nji, kē ntiink ŧi kafēţ naan pdiim ploŋ
pweek panwoonŧ ji plul. ¹¹ Pdiim pajakēn aji
: « Uko wi ikwinunŧ, piitan wa ŧi ulibra iya
iwul banfiyaaruŋ banwoonŧ ŧi ŧbeeka paaj
na ulonŧ ŧi : Efet, Fimirna, Pergam, Fiyatira,
Tardet, Filadelfiya na Lawoditiya. »

¹² Wi ntiinkunŧ pdiim mēntŧ, dkoak aji dten
ñaanŧ anktiiiniinŧ na nji aşē win kfiiŧi paaj
na ploŋ kantakni uwuuru. ¹³ ŧi ptoof pi
kfiiŧi kunŧ kē nşē win uko unwoyi ji ñaanŧ,
Awohara kamişa kanyuluŋ aban te du ihoţ
abot atan ka na katēl ki uwuuru ŧi bjēnt.
¹⁴ Uwel wi ñaanŧ mēntŧ ufaat feh awo wo ji
muuţ, kē keş ki nul kawo ji bdoow banjeenuŋ.
¹⁵ Ihoţul ijeen ji ifeeru inţunŧ ŧi bdoow, kē
pdiiim pi nul padēm ji ubulan. ¹⁶ Amēban
ŧjah paaj na ulonŧ ŧi kañenul kadeenu, kē
kakej kajul ki ŧde ŧtēb kaşē pēn ŧi mntumul,
kaara di nul kē daknuur ŧi udiinŧ unuur.

¹⁷ Wi nwinuluŋ, djot ŧi ihoţul awo ji ñaanŧ
akeţunŧ keţ. Kē aşē pafēn kañenul kadeenu
ajakēn : « Wutan kalēnk ; nji dwoonŧ na-
juni akuţ awo nabaañsaani. ¹⁸ Dwo
anwoonŧ najeb ; dbi keţ aşē wo hēnkunŧ najeb
te mnŧo akuţ awo na inigsaani yi pkeţ na
yi mnkeţ. ¹⁹ Piitan uko wi ikwinunŧ : uko
unwoonŧ hēnkunŧ na unklunŧ kabi. ²⁰ Kē ŧi
uko wi ŧjah paaj na ulonŧ ŧi iwinunŧ ŧi kañen
naan kadeenu na kfiiŧi paaj na ploŋ ki uwu-
uru dpibanu wa : ŧjah paaj na ulonŧ ŧunŧ
ŧawoonŧ ŧwanjut paaj na ulonŧ ŧi banfiyaaruŋ
ŧi ŧbeeka paaj na ulonŧ ; kē kfiiŧi paaj na
ploŋ kunŧ kawo kntuk paaj na ploŋ ki ban-
fiyaaruŋ.

2

Uţup wi bapiitunŧ banfiyaaruŋ biki Efet

¹ Ajakēn aji : « Piitan banfiyaaruŋ* biki
Efet iji na baka : “Ammēbanunŧ ŧjah paaj

* 2:1 Banfiyaaruŋ biki Efet: ŧi ugrek baji uwanjut wi banfiyaaruŋ biki Efet.

na ulonj ti kañen kadeenu abot aposj ti ptoof pi kfiiti paaj na plonj ki uwuuru ajiini aji : ² Dme uko wi najaanj nado, ame unoor wi nan na kamiir ki nan. Dme ke naanji nadinan bañaan bawuñaan bawo ti pntuk pi nan ; bañaan banjakuj aji bawo banjañan aše wo baanwo banjañan biki naan, naten baka ayikren ke bawo bañilan. ³ Dme kak ke naji namiir ti mnhaj mi nakhajun pa nji be naanwutani. ⁴ Ke nse wo menlilan ti uko ulonj uwuñaan wi nwinun ti an. Uko menñ uwo ke naankak añalen jibi nabiiñ añalen tfa. ⁵ Nalesan jibi nabiiñ awo tfa, natenan jibi nakaki kafet, nañeñan njañan nabot nado kado jibi najaanj nado tfa. Woli naando hanj, kabi du an kapenan pfiiti pi nan ti dko di pawoon. ⁶ Ke naše ka umbanj ulonj wi nadoli bnuura : napok ji nji iko yi banikolayib bajaanj bado†.

⁷ «Bankaan ibať batiinkan uko wi Uhaaş wi Našibaťi ujakuñ na banfiyaaruñ. Bam-pokunju buñaan, dwul baka bade mbuk mi bko banjaanj bawul bañaan ubida banwoon du uwoorta wi Našibaťi.» »

Uťup wi bapiiun banfiyaaruñ biki Fimirna

⁸ Akak ajaken : « Piitan banfiyaaruñ biki Fimirna iji na baka : “Anwoonj nateek akuj awo nabaañsaani, anketunju akuj anaťa ti pket ajiini aji : ⁹ Dme unoor wi nan na bwaan bi nan - ke naše wo bayok na man-joonan. Dme kak iko iwuñaan yi bañaan baktaparananj. Baji bawo biki pntaali pi Našibaťi aše wo baanwo baka, bawo biki *katoh kañehanaani ki *Fatana. ¹⁰ Naklėnk nin ti uko wi naklun kahaj. *Untaayi Uweek uwat balon ti an ukalabuš, kado na pdolan nadeken feť. Ke henk di naklun kahaj njuur iñeen. Namiiran uko menñ woli badoo fiñan, nse luñ nwulan ubida uwo katuum ki nan.

¹¹ «“Bankaan ibať batiinkan uko wi Uhaaş wi Našibaťi ujakuñ na banfiyaaruñ. Bam-pokunju buñaan baankket uťebantėn.” »

Uťup wi bapiiun banfiyaaruñ biki Pergam

¹² Akak aji na nji : « Piitan banfiyaaruñ biki Pergam iji na baka : “Anwoonj na kakej kajul ki nde nteb ajiini aji : ¹³ Dme dko di nafetunju : *Fatana akšihunj da. Namėbanaan bnuura, ke wi badoon afin ti ptoofan du dko di Fatana afetunju Antipat anfiyaarnun abot awo aanji tañna ptiiniyaan uko wi naan, naantañan pfiyaaren. ¹⁴ Ke nse wo menlilan ti iko ilonj inkdolaniñ ti an : nawo ti na bañaan balon banjaanj baťaš uko wi Balaam ajaanj ajukan. Ajukan Balak jibi akdoli kadoo kaťu bañaan biki Itrayel bado buñaan wi bakdeenj nntaam nji

bañinarun nntonj abot aťopan nleef nji baka na pjuban pi piint*^o. ¹⁵ Nakak awo na bañaan balon ti an banktašunju pjukan pi banikolayit. ¹⁶ Nañeñan nñida nji nan keeri! Woli naantañeñ nñ, kabi du an henkunju, kagut na bañaan menñan na kakej kanjaanj kapenna ti mntum mi naan.

¹⁷ «“Bankaan ibať batiinkan uko wi Uhaaş wi Našibaťi ujakuñ na banfiyaaruñ. Bam-pokunju buñaan, dlun kawul baka pde panwoonju baťi*^o, pi bañaan bawoon baambaanj kawina, na plaak pfaatal pi bapiiunju katim kalon kahalu ki nin ñaan alon awoonj aamnee me be menñ anyeenkunju ka a.” »

Uťup wi bapiiun banfiyaaruñ biki Tiy-atira

¹⁸ Akak aji na nji : « Piitan banfiyaaruñ biki Tiyatira iji na baka : “Abuk Našibaťi anwoonj na keš kanwoon ji bdoo, ke ihoť ijeen ji ifeeru inťunun ti bdoo ajiini aji : ¹⁹ Dme uko wi najaanj nado : unjal, pfiyaar, kamiir ki nan, na jibi najaanj nañenk batentėn. Dme ke nataman apel wi nabaanj ameñen me. ²⁰ Ke nse wo menlilan ti uko ulonj ti. Nawut ñať anwoonj Jetabel ke awo ti ptoofan. Aji ul awo *Naťupar Našibaťi aše ji guur balempar naan kajukan baka pťopan nleef nji baka na pjuban pi piint kabot kade uyemať wi nntaam nji bañinarun nntonj. ²¹ Dťena njuur pa awugeš ušal ke aše pok aduka ti pdo iko iťop menñ. ²² Dťu'a mnhaj kadola apiint ti kalisa ado kahaj maakan, ul na banjaanj bajuban pjuban pi piint na a. Dwul baka woli badi tañ aťañan iko iwuñaan yi ajaanj aťu baka pdo. ²³ Dkak alunju kafinju babukul. Henk banfiyaaruñ bti bame ke dme uko wi bañaan bajaanj bašal du njaaş nji baka, kaše katuum ñaanj andoli ti uko wi adolonj.

²⁴ «“Ke an biki Tiyatira nanwoonj naantaš pjukan pi ñať menñ, an nanwoonj naamme iko yi bajaanj badu iko immeniñ yi *Fatana, menkak aka nin uko ulonj wi pťupan. ²⁵ Dji tañ namėban bnuura uko wi najukunju te ukaken.

²⁶ «“Bampokunju buñaan abot ado uko wi nji njalun te unoor ubaañsaani, dlun kaťu baka ti kadun ki ntaak. ²⁷⁻²⁸ Mnħina mi Paapa awulunju mi mi nji kawulunju baka, balunju kado kaših ntaak maan na kmėni kabot bañaan bawuñaan jibi ñaanj ajaanj afom iťukar. Dkak awul baka unfay, ujah unjaanj ujeehan na nfa*^o.

²⁹ «“Bankaan ibať, batiinkan uko wi Uhaaş wi Našibaťi ujakuñ na banfiyaaruñ.” »

3

Uťup wi bapiiun banfiyaaruñ biki Fardet

† **2:6** Banikolayit : Ulibra wi tañ uťiiniyaanun bañaan menñ banjaanj bajukan nťup njanwoon ntilan ke nťup nji babinij ajukan njaše wo njaameeťanaa. ‡ **2:11** Baankket uťebantėn : Ti uba umundu baankket kabi kaba ba te mnto. * **2:14** Natenan ti Mnfen 25.1-2. † **2:17** Natenan ti Ppen 16.32-34. † **2:27-28** Natenan ti Kañam 2.8-9.

¹ Akak aji na nji : « Piitan banfiyaarun biki Fardet iji na baka : “Awoon na nhaas paaj na ulon nji Naşibaţi abot amëban njah paaj na ulon aţiini aji : Dme uko wi najaanj nado ; bañaanj başal aji nawo bajeb kë naşë wo bakaţ. ² Nawoon bten, nataman nawutna kakeţ bti ; dwin kë uko wi nadolon uunwinana bnuura ti kadun ki Naşibaţi. ³ Naleşan jibi nayeenki tfa Uţup wi Naşibaţi, namëbaan wa, nakuţ nawugëş nşal. Woli naanwo bten, kabi du an ji nakiiş, bë naankme wal mënş. ⁴ Kë balon ti an du Fardet başë wo banwoon baantopan imişa yi baka ; balun kagakandër na nji kawoh imişa ifaatal ti ki bataanj na pwoh ya. ⁵ Bampokun buţaan bakwohon keeri imişa ifaatal, nin mënkpënan itim yi baka ti ulibra wi bapiitun itim yi bañaanj bankaanj ubida wi manjoonan. Woli dluş awo du kadun ki Paapa na nwanjut ti nul, kaţup kaji bañaanj mënş bawo biki naan.

⁶ «“Bankaanj ibaţ batiinkan uko wi *Uhaaş wi Naşibaţi ujakuş na banfiyaarun.” »

Uţup wi bapiitun banfiyaarun biki Filadelfiya

⁷ Ajakën kak : « Piitan banfiyaarun biki Filadelfiya iji na baka : “Anwoon nayimanaan, anwoon Manjoonan, awo na kanişşaan ki *Dayiţ naşih, anjaanj ahaabëş bë nin ñaanj aanji dët, anjaanj adët bë nin ñaanj aanji haabëş aţiini aji : ⁸ Dme uko wi najaanj nado. Dţu ti kadunan plëman panwoon bhaab, pi nin ñaanj awoon aanhil pdët. Naanhinan maakan aşë mëbana uko wi njakuş, naampokën. ⁹ Natenan uko wi nji kaluş kado bañaanj biki *katoh kañehanaani ki *Tatana. Baji baji bawo biki pntaali pi Naşibaţi aşë wo baanwo biki pa, bawo baţilan. Dluş kado baka babi banşup ti kadunan başë bame kë nji dşalan. ¹⁰ Kë an naşë mëban uţup naan, amiir, ukaanj kë nji kanaţ ti uko wi nan nawutna kahaj mnhaj mi Naşibaţi aktuunş bañaanj biki umundu bti katenna jibi bawo i na manjoonan.

¹¹ «“Dbi hënkunş, namëbaan bnuura uko wi nayeenkunş, nin ñaanj alon awutna kayeenk katuum ki nan. ¹² Bampokunş buţaan, ddo baka banaţ ji pţap du *Katoh ki Naşibaţi i naan. Nin baankak apën da. Dpiit ti baka katim ki Naşibaţi i naan na katim ki ubeeka wi Naşibaţi i naan. Ubeeka mënş uwoon Yerutalem dhalu dankwalnaniinş baţi du Naşibaţi i naan. Dpiit ti baka kak katim naan kahalü.

¹³ «“Ankaanj ibaţ atiinkan uko wi Uhaaş wi Naşibaţi ujakuş na banfiyaarun.” »

Uţup wi bapiitunş tun banfiyaarun biki Lawoditiya

¹⁴ Akak aji na nji : « Piitan banfiyaarun biki Lawoditiya iji na baka : “Ñaanj i bajaanj badu uwo hanş, anjaanj aţup na manjoonan

uko wi Naşibaţi, anwoon nateek, anşihunş iko bti impaşaniinş aţiini aji : ¹⁵ Dme uko wi najaanj nado uwaanj udooni. Dşal nado uko unkaanj udooni. ¹⁶ Kë jibi uko wi najaanj nado uwaanjunş udooni, dban ti ppokan.

¹⁷ «“Naji naji nawo bayok, naanwaanş nin uko ulon aşë wo naamme kë nawo banwuţanunş, bajuuk, bawaanj, banwoonş bakuul abot awo byişu. ¹⁸ Hënk, natiinkan uko wi nji kajakananj; nanugan wuuru wi naan wi mbomanunş bnuura maakan, wal mënş nawo bayok na manjoonan. Nanugan kak imişa ifaatal nawohara, nawutna kawo byişu kakowa, nabot nanug bko bi kës nahilna nado kawin bnuura. ¹⁹ Kë nji, bañaanj biki nji nşaluş dji kaşoman na baka kakuţ kakob baka. Natamaan keeri, nawugëş nşal. ²⁰ Natenan, dwo ti plëman akob. Naanj antiinkunş pdiim naan ahaabëşaan plëman, kaneeş du katohul, nşde kañah. ²¹ Nji dpok buţaan, aţo na Paapa ti pţij pi pşih. Bampokunş buţaan, dţen baka babi baţo na nji ti pţij pi pşih. ²² Ankaanj ibaţ atiinkan uko wi Uhaaş wi Naşibaţi ujakuş na banfiyaarun.” »

4

Pţij pi pşih pi Naşibaţi

¹ Wi uko wanş uţëpunş, dkak aten, awin plëman panwoonş bhaab du baţi aşë tiink pdiim pambiinş aţiini na nji, pambiinş awo ji plul kë pajakën : « Panyiinş ibi ti, nşë diimanu uko unklunş kaţëp. »

² Ti dko mënş, kë *Uhaaş wi Naşibaţi uşë neeş ti nji. Pţij pi pşih plonş pawo du baţi, kë alonş aţo ti pa. ³ Dwin uko ujenkal na unuilu kë uknuur ti a. Kaşaanan ki ubopal kalonş kankwoş wojunş kafooy pţij pi pşih. ⁴ Bantohi iñeen nşëb na babaakër banwohariinş imişa ifaatal feh, afuutaş nşepi nji pşih nji uwuuru baţo ti itij yi pşih afooy pţij pteek punş. ⁵ Iliik liik na idiim na imparantant ipën ti pţij. Kfiitş paaj na plonş kayik ti kadun ki pa, kul kawoonş nşhaaş paaj na ulonş nji Naşibaţi. ⁶ Uko ulonş uwo ti kadun ki pţij, awo ji bdëk banwoonş ji kawini kanknuurunş.

Nko nşbaakër nşawo ti ptoof pi pţij abot afooy pa ; awo na kës ti kadun na kafet. ⁷ Uko uteek unaam na uliihu, kë utëbantënş uwo ji uwit ukaş umpoţi, uwajantënş kë uwo na kaara dannaamunş na di ñaanj, kë ubaakanţënş unaam ji ukat uweek unkyiţunş. ⁸ Nko nşbaakër nşunş nşawo undoli na ibaakluş paaj inwoonş na kës ti ya meeş na ti ibanş. Naji nşabi kahuuran huuran unuor bti na utejan bti kaji :

« Iyimani, iyimani, iyimani,
iwi Naşibaţi *Anhiniinş iko bti,
anjonunş nwoo, anwoonş, ankmbiinş. »

⁹ Hënk, uyaaş undoli wi nko nşbaakër nşunş nşajaanj nşayeeş kadëman, kabeeş Naşibaţi anşoonş ti pţij pi pşih, anwoonş te mnto,

10 bantohi iñeen n̄tēb na babaakēr bukuṅ bajot ʒi ihot yi an̄toon ʒi p̄tjij, adēman anwoon te m̄n̄to. Baji bafēl n̄tepi n̄i p̄sih ʒi kadun ki p̄tjij kašē ʒi :

11 « Ajugun, Našibaṭi i nun bañaan̄ bawo biki kadēmanu kabot kabeebu mn̄hina bti manwoona du iwi, ʒiki iwi ipašun̄ iko bti, iñaluṅ p̄paš ya, kē iwo yii yi. »

5

Anwoon unkaneel wi b̄tejan

1 Dkak awin ʒi kañen kadeenu ki an̄toon ʒi p̄tjij pi p̄sih ulibra umpiitaniin̄ ʒi meeṭ na ʒi b̄dig, kē adēt wa ašē jatan n̄yaas̄ paaj na ulon̄ kameel ki pbeela kakuuṭna wa. 2 Kē n̄šē win uwan̄juṭ unwoon̄ na mn̄hina mn̄week kē uhuuran maakan aji : « In ataanjun̄ na ppēnan uko undēt̄nuṅ ulibra kahaabēs wa? » 3 Kē nin alon̄ du baṭi na ʒi mboš na ʒi mboš uṭeeh aanhil phaabēs wa kaleyiir. 4 Wi wi n̄šaan̄ awooni maakan ʒiki baanwin win nin n̄naan̄ antaan̄ji na phaabēs wa. 5 Alon̄ ʒi bantohi kē ašē ʒi na n̄ji : « Kwooni! Tenan, uliihu wi p̄ntaali pi Yuda[⊕], ampēnnun̄ ʒi *Dayiṭ, awat bašooradul ; ul ahilun̄ ppēnan uko wi badēt̄nuṅ ulibra n̄yaas̄ paaj na ulon̄ kahaabēs wa.

6 Wal mēnt̄ kē n̄šē win ʒi p̄toof pi p̄tjij pi p̄sih na pi n̄ko n̄baakēr na pi bantohi, anwoon unkaneel wi bafaaluṅ. Awo na itiiim paaj na plon̄ ʒi bkow akut̄ awo na kēs paaj na plon̄. Kēs mēnt̄ kawoon̄ n̄haas̄ paaj na ulon̄ n̄i Našibaṭi, n̄i ayilun̄ ʒi umundu bti.

7 Anwoon unkaneel abi ayeenk ulibra ʒi kañen kadeenu ki an̄toon ʒi p̄tjij pi p̄sih. 8 Wi ayeenkun̄ wa, n̄ko n̄baakēr n̄juṅ na bantohi iñeen n̄tēb na babaakēr babi an̄juṭ ʒi kadun ki anwoon unkaneel adēmana. Andoli amēban b̄nt̄uni na ikoopa yi uwuuru int̄umi mn̄kulan manwoon̄ p̄ñehan pi bañaan̄ biki Našibaṭi. 9 Bayeeh kayeeh kaḥalu aji :

« Itaan̄ na pyeenk ulibra kapēnan iko indēt̄nuṅ wa ʒiki ibi faalana, na p̄ñaak pi nu ikakan du Našibaṭi bañaan̄ biki k̄sini bti, n̄juṭ bti, k̄ntaali bti na n̄ṭaak bti.

10 Ido baka kē bawo p̄ntaali pi baṭejan̄ banwoon̄ baših ašē lemp ʒi kadun ki Našibaṭi, bank̄sihuṅ ʒi mboš. »

11 Wal mēnt̄ dwin abot atiink idiim yi n̄wan̄juṭ n̄t̄um n̄anfooyun̄ p̄tjij pi p̄sih na n̄ko n̄juṅ na bantohi. N̄at̄um p̄tum paṅ awo k̄nt̄uni na k̄nt̄uni k̄tum maakan, 12 ašē yeeh na idiim iweek maakan aji :

« Bañaan̄ bawo biki kadēman, kabot kabeeb anwoon unkaneel unfaalaniin̄

ʒiki awo mn̄hina abot awo pyok, awo ušal unt̄uṅa, abot awo uforta. »

13 Dkak atiink iko impašaniin̄ bti inwoon̄ du baṭi, ʒi mboš, ʒi mboš uṭeeh, na ʒi b̄dēk, iko bti inwoon̄ ʒi ya kē ikji :

« Iwi in̄toon̄ ʒi p̄tjij pi p̄sih na iwi inwoon̄ unkaneel,

n̄bbeban adēmanan ʒiki nawo m̄ndēm na mn̄hina te m̄n̄to. »

14 Kē n̄ko n̄baakēr n̄juṅ n̄jašē ʒi : « Uwo han̄ » kē bantohi bašē n̄juṭ ʒi kadun ki baka adēman baka.

6

Ppēnan iko inkuuṭnuṅ ulibra

1 Hēnk, kē nwin, wi anwoon unkaneel apēnanun̄ uko uteek unkuuṭnuṅ ulibra, kē n̄šē tiink ulon̄ ʒi n̄ko n̄baakēr n̄juṅ kē uk̄ʒiini na p̄diim pweek panwoon̄ ʒi kamparantant aji : « Biini. » 2 Kē nten ašē win ump̄lēt̄nt̄ ufaatal kē ukbi. Andapiin̄ wa awo na kañaanan ki iṣuuri, kē bafuuṭana utepi wi p̄sih. Kē aya awo nayoh du ugut, kaya kado kayoha yoh.

3 Wi apēnanun̄ utēbant̄en̄, d̄tiink uko utēbant̄en̄ ʒi n̄baakēr n̄juṅ kē uhuuran aji : « Biini. » 4 Kē ump̄lēt̄nt̄ ulon̄ ukak apēn, awo ujeenk̄al. Andapiin̄ wa bawula mn̄hina mi p̄tjij ugut ʒi mboš, bañaan̄ bado kafin̄ar. Bawula kakej kaweeṭ.

5 Wi apēnanun̄ uwajant̄en̄, d̄tiink uko uwajant̄en̄ ʒi n̄baakēr n̄juṅ kē uhuuran aji : « Biini. » Kē nten ašē win ump̄lēt̄nt̄ ujeñal. Andapiin̄ wa awo na uko upeešaraani ʒi kañen.

6 Kē n̄šē tiink uko ʒi p̄diim plon̄ pampēnnun̄ ʒi p̄toof pi n̄ko n̄baakēr n̄juṅ aji : « Unkil wi maaj pa baluk bi unuur, n̄kil n̄wajant̄ n̄i udut pa baluk bi unuur. Kē uk̄era na ubiñu, nawutan p̄rees ʒibi pawoon̄. »

7 Wi apēnanun̄ ubaakant̄en̄, d̄tiink uko ubaakant̄en̄ kē uhuuran aji : « Biini. »

8 Kē n̄šē win ump̄lēt̄nt̄ unwoon̄ ʒi ujaagal unlewun̄. Andapiin̄ wa katimul kawo p̄keṭ kē i bajaan̄ bado mn̄keṭ ašē ʒaša. Bayeenk mn̄hina mi p̄fiñ na kej, na ubon, m̄maak, na n̄ko n̄i uṭeeh bañaan̄ biki kafah kalon̄ ʒi ibaakēr yi umundu.

9 Wi ahaabēsun̄ uñeenant̄en̄, dwin ʒi *bliit bi m̄ngur uṭeeh n̄haas̄ n̄i bañaan̄ biki bafaaluṅ ʒiki babi fiyaar Našibaṭi akut̄ aṭup uko wi nul. 10 Bahuuran na p̄diim pweek aji : « Ajugun Nayimanaan, anwoon̄ na man̄joonan, iyoonk lum kawayšaanun na bañaan̄ biki umundu ʒi p̄ñaakun̄ pi batuluṅ, kakob baka? » 11 Wal mēnt̄ kē bašē wul baka andoli kamiša kafaatal ašē ʒi na baka bayoonk n̄tiinku kak te bayiṭ baka banklem̄parun̄ Yetu banwoon̄ ʒi p̄bi kafin̄ana ʒibi bukal bafin̄aniin̄ baket.

⊕ 5:5 Natenan ʒi Ujuni 49.9.

¹² Hënk, kè nwin, wi ahaabëşun upaa-janţën, kè mboş manşë şınţar maakan, kè unuur uşën awo ji ihil, kè pli bti pajeenk jud awo ji pñaak. ¹³ Njah nşajot ţi mboş awo ji mnko manwoon maandobi jeenk mi ukëk uwatun, ¹⁴ kè baţi bakak awo ji kambantan ki banujun, kè inkuş na nşiw bti ipën du dko di iwoon. ¹⁵ Wal mënţ kè başih biki mboş, bañaan baweek, başih biki bangoli, bayok, bañaan bantiinkaniit, balemp bti na baweek biki baka bti başë ya amena du ihër yi inkuş na du mnlaak manwoon da. ¹⁶ Bawo ţi pji na inkuş na mnlaak : « Na-jotnun, namenun nşow kës ki anşoon ţi pşij pi pşih, nakuş nalowanun udeeb wi anwoon unkaneel. ¹⁷ Unuur uweek wi udeeb wi baka ubii, in aknaşun? »

7

Uko unkyuujun kè bañaan bawo biki Naşibaţi

¹ Wi iko yanş itëpun, dwin şwanjut şbaakër kè şawo ţi imbanş ibaakër yi unundu, şamëban şyook şbaakër, uyook uwutna kayook ţi mboş kême ţi bdëk kême ţi bko bloş. ² Dkak awin uwanjut uloş kè ukwoona umayar unuur apaya, uwo na uko wi ukdoon kaşu şnaaş kayuujna kè awo i Naşibaţi anwoon. Udo pđiim pweek aji na şwanjut şbaakër şambiiş ayeenk mnşina mi ptook mboş na bdëk : ³ « Nawutan katok mboş na bdëk na mnko : nayoankan duna ştu ţi ijuk yi biki Naşibaţi uko unkyuujun kè bawo biki nul. »

⁴ Hënk, kè başup hum di bañaan biki başuun uko mënţ bawoon, bawo : işeen-week na işeen şbaakër na babaakër şyaaş işeen-week işeen (144 000) bampënni ţi kntaali bti ki babuk İtrayel.

⁵ Biki pntaali pi Yuda biki başuun uko unkyuujun kè bawo biki Naşibaţi bawo işeen-week işeen şyaaş işeen na ştëb (12 000).

Biki pntaali pi Ruben bawo işeen-week işeen şyaaş işeen na ştëb (12 000).

Biki pntaali pi Gad bawo işeen-week işeen şyaaş işeen na ştëb (12 000).

⁶ Ţi pntaali pi Ater bawo işeen-week işeen şyaaş işeen na ştëb (12 000).

Biki pntaali pi Neftali bawo işeen-week işeen şyaaş işeen na ştëb (12 000).

Biki pntaali pi Manate bawo işeen-week işeen şyaaş işeen na ştëb (12 000).

⁷ Biki pntaali pi Timeyon bawo işeen-week işeen şyaaş işeen na ştëb (12 000).

Biki pntaali pi Lewi bawo işeen-week işeen şyaaş işeen na ştëb (12 000).

Biki pntaali pi İtakaar bawo işeen-week işeen şyaaş işeen na ştëb (12 000).

⁸ Biki pntaali pi Fabulon bawo işeen-week işeen şyaaş işeen na ştëb (12 000).

Biki pntaali pi Yotef bawo işeen-week işeen şyaaş işeen na ştëb (12 000).

Biki pntaali pi Benyamin bawo işeen-week işeen şyaaş işeen na ştëb (12 000).

Bañaan batum maakan biki ştaak bti

⁹ Wi uko wanş utëpun, kè nşë win pntuk pi bañaan pweek maakan, pi nin şnaaş awoonş aanhil pşën. Bawoona ştaak bti, na kşini bti, na kntaali bti na şşup bti anaş ţi kadun ki pşij pi pşih na ki anwoon unkaneel wi bşerjan. Bañaan mënţ bawohara imişa ifaatal, awo na ijaak ţi işen. ¹⁰ Bahuuran maakan aji : « Naşibaţi i nun anwoonş ţi pşij pi pşih na anwoon unkaneel babuuranuş nja. »

¹¹ Kè şwanjut bti şaşë fooy pşij pi pşih na bantohi na şko şbaakër şuş anşup afëţ kaara ţi mboş adëman Naşibaţi, ¹² şaji :

« Uwo hanş! Naşibaţi i nun,

şbeebu adëmanu

şiki iwo na uşal unşuşa

na mndëm na mnşina te mnşu.

Uwo hanş! »

¹³ Aloş ţi bantohi bukuş anaş aşë hep-araan aji : « Bañaan banwohariiş imişa ifaatal yi, bawo bahonş ba? Bawoona şuş ba? »

¹⁴ Kè nteem aji : « Naweeek, iwi imeeş. »

Kè aşë ji na nji : « Bawo bañaan banwoonuş du mnşaj mnweek ; banaj imişa yi baka ţi pñaak pi anwoon unkaneel akakan ya ifaatal. ¹⁵ Uko wanş ukaaş kè banat ţi kadun ki pşij pi pşih pi Naşibaţi, adëmana pnak na utejan du dko dyimanaan di nul, kè anşoonş ţi pa aluş kayeşan baka. ¹⁶ Ubon unkak ade baka, udaan unkak atş baka, bnuur baankak atër baka, kême uyook uyik uloş. ¹⁷ Anwoon unkaneel, anwoonş ţi ptoof pi pşij pi pşih akluş kawo nayafan i baka kaşë kaşooş baka du şkumpëş şi meel manşaan manwul ubida. Naşibaţi aluş kawent mnkuul bti manwoonş ţi kës ki baka. »

8

Pşënan uko utënk paaj na uloş unkuuşnunş ulibra

¹ Wi anwoon unkaneel wi bşerjan apënanuş uko unkuuşnunş ulibra utënk paaj na uloş, kè baţi başë yomp bti ado uko ji ptoof pi uwoori.

² Kè nşë win şwanjut paaj na uloş şnanşaan şanaş ţi kadun ki Naşibaţi, kè şyeeenk klul paaj na ploş.

³ Uwanjut uloş kak anwoonş na pşukar pi uwuru panşaan patërna mnkulan ubi anaş kaşog *bliit bi mngur. Uyeenk mnkulan mntum katër ma du bliit bi mngur banwoonş ţi kadun ki pşij pi pşih pi Naşibaţi, manşilna mampaya na pşehan pi biki Naşibaţi bti. ⁴ Kè udu wi mnkulan mankyikuş uşë pënna ţi pşukar panwoonş ţi kaşen ki uwanjut wuş

uwo ji unjumpul uweek unjeenkun ji bdoo. Uwo na nkow paaj na blon na itiiim iñeen. Bkow bandoli bawo na utepi wi pñih. ⁴ Uji uwet na ptant pi wa kafah kalon ði iwajant yi njah ñi baði kawat ði mboş. Uya nað ði kadun ki ñaað ankdooñ na kabuk, kahilna kade napoð wal wi akbukiin. ⁵ Ké ñaað aşé buk napoð ñiint. Ul akbiinñ kaşih ntaak bti na btintél bi pfeeru. Napoð un ajejanaa, aya wo du Naşibaði, na du pñij pi pñih pi nul. ⁶ Ké ñaað aşé ði aya du *pndiiş du dko di Naşibaði abomanulun. Awo da bado kade de'ana nnuur iñeen-week iñeen na nteb na nnuur iñeen paaj (1260).

⁷ Ugut uweek uwo du baði : *Mikayel uwanjut uweek na nwanjut ñi nul nanej ugut na unjumpul, ké wul na nwanjut ñi wa, ñakak anaða wa na Mikayel. ⁸ Ké nşaşé yoh ñi unjumpul ké ñaankak aka dko du baði. ⁹ Bawat unjumpul uweek, upula ujon wi bajaan bado Fatana Kéme Untaayi Uweek, unjaan uguur umundu bti. Bawat wa ði mboş wul na nwanjut ñi wa.

¹⁰ Ké nşe ðiink pdiim pweek du baði ké pakji :

« Wal wi mbuur ubani,
wal wi mnhina na pñih pi Naşibaði i nun,
wal wi *Krittu i adatun akdooñ kaşih!
Ñaan anjaan atapar bayið nja ði Krittu
ñaan anjaan aya du Naşibaði i nun kata-
par baka
unuur bti na utejan bti
awatana du mboş.

¹¹ Ké biki ataparun başé koba
na pñaak pi anwoon unkaneel wi
btejan,
na uşup wi Krittu wi bakþupun ;
baanjal ubida kadoo kado kaði pkeð.

¹² Ukaan, iwi baði, na banfetuñ ði iwi,
nalilaan.

Ké an mboş na bdék nawoon na puwañ,
ðiki *Untaayi Uweek uwala ði an.

Uwala ði an na udeeb uweek
ðiki ume ké uduki'a wa nwal nntiinku. »

¹³ Ké wi unjumpul uwinun ké ujoð ði mboş,
aşé naða pla ñaað ambukun napoð ñiint. ¹⁴ Ké
ñaat aşé yeenk ibaaklu yi ukat uweek ahilna
ayið, aya du pndiiş alow upula, du dko di
babomanulun pa kado kade de'ana nşubal
nwanjan na kli paaj. ¹⁵ Ké upula uşé pënan
ði mntum mi wa meel ké manwo ji bdék
ði kafet ki ñaað meel manhilna manya na
a. ¹⁶ Ké mboş mansé bi aţenk ñaað, man-
haabşaa, ayoor bdék bampënuñ ði mntum
mi unjumpul. ¹⁷ Ké udeeb wi udeebaţeruñ
ñaat udo ké unaja ugut na babukul ban-
dukiin, banjaan başaş bti bgah bi Naşibaði
abot amëban manjoonan mi Yetu ayuujun.

¹⁸ Ké unjumpul uya nað kakab bdék*.

13

Ulimariya umpënuñ du bdék

¹ Dwin wal mënş ulimariya ulon unkaan
itiiim iñeen na nkow paaj na blon ké upën
du bdék. Ptiim pandoli pawo na utepi wi
pñih ké katim kankkarun Naşibaði ké kapiit
ði bkow bandoli. ² Ulimariya wi nwinun
unaam na uwuð, lhoð yi wa iwo iweek abot
ajab maakan, iñiiri yi wa iwo ikujëntaan,
uwo na mntum mi uliuh. Unjumpul uwul
wa mnhina mnweek mi wa na pñih pi wa.
³ Bkow blon ði wa bafalanaa ké bañaan bti
badoo nun ké ukeði, ké uşé jeb. Wal mënş
ké bañaan biki mboş bti başé mað uko wuñ
aşaş ulimariya. ⁴ Banup adëman unjumpul
ðiki uwul ulimariya mnhina. Badëman kak
ulimariya aji : « In awoon ji ulimariya wi?
In ahilun kagut na wa? »

⁵ Uyeenk mnhina mi phil bþup, aşé ðup nþup
njoð ði Naşibaði abot akara. Uyeenk pñih pi
kli iñeen nbaakër na kteb. ⁶ Uhaabş mntum
akar Naşibaði, katimul, katohul na banfetuñ
du baði. ⁷ Naşibaði awut wa ké ugut na ban-
woon biki nul adoo kob baka. Uyeenk pñih
aşih kşini bti, knataali bti, bañaan biki nþup
bti na ntaak bti. ⁸ Banfetuñ mboş bti balun
kadëman wa, biki itim iwoon iinwo ði ulibra
wi ubida wi anwoon unkaneel unfaalaniin
pa btejan ji mboş mambi mando kapaşana.

⁹ Ankaan ibaţ atiinkan. ¹⁰ Anwoon i pya
ukalabuş, aya wa. Anwoon i pkeð na kakej,
bafiña na ka. Wal mënş uwo pa biki Naşibaði
wal wi kamiir na pfiyaar.

Ulimariya umpënuñ ði mboş

¹¹ Wal mënş dwin ké ulimariya ulon kak
ké upën ði mboş. Uwo na ktiim kteb ji ki
unkaneel aşé ji uñiini ji unjumpul. ¹² Uji
udo mnhina bti mi ulimariya uteek ði kadun
ki wa. Utu bañaan banfetuñ mboş pñup
kadëman ulimariya uteek, umbiin afaalana
aşé jeb. ¹³ Udo iko iñonarënaan maakan adoo
ji upënan du baði bdoo, kado ba bawala ði
mboş ði kadun ki bañaan. ¹⁴ Uguur bañaan
biki mboş na iko iñonarënaan yi uhilun pdo
ði kadun ki ulimariya uteek. Uji na bañaan
biki mboş bado ptu pannaamun na uli-
mariya umbiin afaalana aşé naða. ¹⁵ Uyeenk
mnhina mi pwul ptu uhefëñ ké padoo hil
bþup abot ado ké bafin bañaan bti bam-
pokun pñup kadëman pa. ¹⁶ Ulimariya uçu
ké bañaan bti, bapoð na baweek, bayok na
bawaan, balemp na baweek biki baka ké
baya piitana ði kañen kadeenu kéme ði pjuk
uko wi wa. ¹⁷ Ñaan anwoon aanwo na uko
wi, unwoon katim ki wa kéme mnfën mi
katim ki wa, aankhil pnug kéme pwaap.

¹⁸ Uko wi, uwo wi ñaan awo na uşal
untuña. Antitun atenan bnuura ame uko
unwoyi ði mnfën mi ulimariya : uwo mnfën

* 12:18 Unjumpul uya nað kakab bdék : ði nlibra nlon njon bapiit aji : ké nşe ya anað du kakab bdék.

mi ñaaj najën, uwo iñeen-week paaj na iñeen paaj na paaj (666).

14

Anwoon unkaneel wi bñejan na bañaaj biki nul

¹ Dten kak ašë win anwoon unkaneel wi bñejan kē anaŋ du pnkuŋ pi *Fiyon awo na bañaaj biki nul iñeen-week na iñeen nbaakër na babaakër njaas iñeen-week iñeen (144 000) biki bapiitun ŋi ijuk yi baka katim ki nul na ki Ašin. ² Dtiink pdiim ploŋ kē pakpëna baŋi, pawo ji ubulan uweek, ji kamparantant kawweek. Kē pdiim pi ntiinkun pawo ji kayeeh ki bankkobun intuni bakyeehun. ³ Bayeeh kayeeh kahalul ŋi kadun ki pñji pi pñih na ki nko nbaakër na ki bantohi. Nin ñaaj aloŋ aanhil pjuk kayeeh mēnt bē mēnt bañaaj iñeen-week na iñeen nbaakër na babaakër njaas iñeen-week iñeen (144 000), bambuurun ŋi mboš. ⁴ Baañtopan nleef nji baka na baat, baambaaj kabanaara ñaaf. Baji baŋaš anwoon unkaneel dko bti di akyaaj. Babuuran baka ŋi bañaaj bahilna bawo bateek biki Našibaŋi na biki anwoon unkaneel. ⁵ Nin nñilan njaambaaj kapënaara ŋi mntum mi baka, baanwo na nin buñaan dloŋ.

Uŋup wi nwanjut nwanjant

⁶ Wi uko waŋ uŋëpun, dwin uwanjut ulon kē uwo du kalowan du baŋi. Uwo na Uŋup Ulil Unuura unŋooŋ te mnto wi uwoon kaŋup bañaaj banwoon ŋi mboš: uŋup wa ntaak bti, kñini bti na nŋup bti na kntaali bti. ⁷ Uji na pdiim pweek : « Nadoon kaŋi Našibaŋi, nado kadëmana, ŋiki unuur wi akwayëšun ubani. Nadëmaan ampašun baŋi na mboš, idëk na nŋumpëš nji meel. ⁸ Uwanjut utëbantën upën ŋi kafet ki uteek ašë ji : « *Babilon, ubeeka uweek ujoti, ujoti ; wul undaanun poot pi wa ntaak bti, kē pdaan poot puŋ pawoon pñopan uleef na pekadu di piint ji wa. »

⁹ Uwanjut uwajantën upën ŋi kafet ki nteek ašë ji na pdiim pweek : « Woli aloŋ adëman ulimariya na ptu pi wa, bapiitle uko wi wa ŋi pjuk pi nul kēme ŋi kañen ki nul, ¹⁰ adaan kak poot pi udeeb wi Našibaŋi. Poot mēnt paankjëm wal wi pakjeešaniin du pnkalame pi udeeb wi nul. An mēntan ahaj maakan ŋi bdoo na ŋi pdëpalën panjaaj patërad ŋi kadun ki nwanjut nyimanaan na ŋi kadun ki anwoon unkaneel wi bñejan. ¹¹ Udu wi mnhaj mi baka udo kapëna pën te mnto. Bukal bandëmanun ulimariya na ptu pi wa, bampiitaniin katim ki wa, baankka pnoorfën na pnak kēme na utejan. ¹² Wal wi, uwo wal wi bañaaj biki Našibaŋi bammëbanun bgah bi nul abot afiyaar Yetu bawoon biki kataman. »

¹³ Kē nšë tiink pdiim ploŋ du baŋi kē paŋi : « Piitan : banuurandëni, bankketun hënkuŋ ašë fiyaar Ajugun. »

Wal mēnt kē *Uhaas wi Našibaŋi ušë ji : « Aa, banoorfën ŋi ulemp wi baka, udo wi baka uŋaš baka. »

Kakit ŋi mboš

¹⁴ Dten kak ašë win kanfëluŋ kafaatal, uko ji ñaaj uŋooŋ ŋi ka awo na utepi wi pñih wi uwuuru ŋi bkow, ašë wo na kakaawi kajul ŋi kañen. ¹⁵ Uwanjut ulon upëna du Katoh Kaweeh ki Našibaŋi ašë do pdiim pweek aji na anŋooŋ ŋi kanfëluŋ : « Jejan kakaawi ki nu ido kakit. Wal wi kakit ubani, mboš manjiji. » ¹⁶ Wal mēnt kē anŋooŋ du kanfëluŋ ašë ŋu kakaawi ŋi mboš, kē kakit kadolana ŋi mboš bti.

¹⁷ Uwanjut ulon upëna du Katoh Kaweeh ki Našibaŋi kanwoon du baŋi, uwo wul kak na kakaawi kajul ŋi kañen. ¹⁸ Uwanjut ulon kak upëna ŋi *bliit bi mngur, uwo na mnhina mi bdoo. Udo pdiim pweek aji na unwoon na kakaawi kajul : « ŋuun kakaawi ki nu imar mnko mndolni ubiñu ŋi uwoorta wi mboš, mnko mi wa manjeenki. » ¹⁹ Kē uwanjut wuŋ uŋu kakaawi ŋi mboš amar uwoorta wi mboš. Uŋu mnko mi umarun ŋi kako kaweeh ki udeeb wi Našibaŋi kapooñna ma. ²⁰ Bañooŋ mnko mun du bdig bi ubeeka apooñ, kē pñaaŋ pampënuŋ ŋi kako kapooñni paniink dko danliŋun na nŋkilometër iñeen-week nwanjant (300) abot aya aliŋ na ijaas yi umpëlënt unnaaŋun.

15

Nwanjut paaj na ulon na mnhaj mbaañsaani

¹ Dwin du baŋi uko ulon kak uweek wi ñaaj ajaaj amagan maakan, uwo : nwanjut paaj na ulon njamëbanun iŋaafa paaj na kalon. Iŋaafa mēnt iwoon ibaañsaani, yul iktuun udeeb wi Našibaŋi uwinana bti. ² Dwin kak uko ji bdëk banwoon ji kawini bannaakiiri na bdoo. Bampokun ulimariya na ptu pi wa, na mñfën mi katim ki wa, banaŋ ŋi ba duuŋ amëban intuni yi Našibaŋi awuluŋ baka. Bakob intuni mēnt ³ ašë yeeh kayeeh ki bi *Moyit nalempar Našibaŋi na anwoon unkaneel wi bñejan, aji :

« Iwi Ajugun Našibaŋi *Anhiniin iko bti ; udo wi nu udëmi abot awo uñonarënaan, iwi nañih i ntaak.

Bgah bi nu bawo btool abot awo bi manjoo-

nan

⁴ Iwi Ajugun, in awoon aankdo kaŋi'uŋ?

In awoon aankdo kadëman katimu?

Iwi ŋaŋ iyimanun.

Ntaak bti nabi kaŋup kadëmanu

ŋi bañaaj bawin kē iko yi ikdolun iwo itool.

»

⁵ Dwin kak du baṭi, *dko dyimanaan di *kaloona kanjaan kadiiman kē Naṣibaṭi awo da kē dahaabēṣaa. ⁶ Kē ṅwanjut paaj na ulon ṅamēbanuṅ iṭaafa paaj na kalon kē ṅapēna ṭi dko dyimanaan, ṅawahara imiṣa ifaatal feh inkyikun, aṣē tan ṭi ilank itēl yi uwuuru. ⁷ Ulon ṭi ṅko ṅbaakēr uwul ṅwanjut paaj na ulon ṅuṅ knkalame paaj na ploṅ ki uwuru kantumi udeeb wi Naṣibaṭi, ankwoon ṭe mṅṅo. ⁸ Kē mndēm mi Naṣibaṭi na mnhina mi nul manṣē do kē dko dyimanaan datum na udu. Kē nin alon aanhil pneej ṭi da bē iṭaafa paaj na kalon yi ṅwanjut paaj na ulon iindolanaa.

16

Knkalame paaj na ploṅ ki udeeb wi Naṣibaṭi

¹ Dtiink pdiim pweek pampēnnun du *dko dyimanaan kē paji na ṅwanjut paaj na ulon: « Nayaan najeṣ knkalame paaj na ploṅ kanwoon na udeeb wi Naṣibaṭi ṭi mboṣ. » ² Uteek uya jeeṣ pnkalame pi wa ṭi mboṣ, kē ṅjad ṅanjaan ṅade abot aṭēkēn ṅapēn ṭi banwoon na uko unjaan udiiman kē bawo biki ulimariya, banjaan badēman ptu pi wa. ³ Utēbantēn uya jeeṣ pnkalame pi wa ṭi bdēk bweek, kē bakak ji pṅaak pi ṅaan ankeṭun, kē ṅko bti ṅanwoon ṭi bdēk ṅakeṭi.

⁴ Uwanjantēn uya jej pnkalame pi wa ajeṣ ṭi idēk impoṭi na ṭi ṅkumpēṣ ṅi meel, kē meel mi iko yun bti mankak pṅaak. ⁵ Dtiink wal mēnt uwanjut wi meel kē uji :

« Iwi nayimanaan, ibiṅ awo abot awo, iwo natool,

iyuuj kē pwayēṣ pi nu pawo ptool.

⁶ Jibi bukal batulun pṅaak pi *baṭuparu na bandukiṅ banwoon biki nu,

hēnk di ikaan awul baka pṅaak badaan : uko mēnt uliṅ baka. »

⁷ Kē nṣē tiink *bliit bi mngur kē baji :

« Aa, iwi Ajugun Naṣibaṭi *Anhiniṅ iko bti pwayēṣ pi nu bti pawo manjoonan abot awo ptool. »

⁸ Uwanjut ubaakanṭēn ujeṣ pnkalame pi wa ṭi unuur, kē uyeenk mnhina mi ptēr baṅaṅ na bdoō bi wa. ⁹ Hēnk kē bnuur byik maakan batēr baka, kē bawoha wo ṭi pkar Naṣibaṭi ankaan mnhina mi pṭu baka iṭaafa yun, apok pṭēlēs mnwo mi baka kado kadēmana.

¹⁰ Uṅeenantēn ujeṣ pnkalame pi wa ṭi pṭij pi pṣih pi ulimariya kē pṣih pi wa pawo ṭi bdēm bweek. Baṅaṅ bahaj maakan adoo dum indēmēt yi baka. ¹¹ Mnḥaj na ṅjad ṅi baka ṅaṭu kē bakkar Naṣibaṭi anwoon du baṭi, apok pṭēlēs mnwo mi baka.

¹² Uwanjut upaajanṭēn ujeṣ pnkalame pi wa ṭi bdēk bweek bi Ēfrat, kē bakayi, baṣih bampēnnun umayar unuur bahilna baṭēp. ¹³ Wal mēntan kē nṣē win ṅntaayi ṅwuṭaan

ṅwanjant ṅannaamun ṭi ṅbopal kē ṅapēn ṭi mntum mi unjumpul, mi ulimariya na mi ulimariya unwoon uṭupar wa. ¹⁴ Na manjoonan ṅawo ṅntaayi ; ṅaji ṅado iko iṅṅarēnaan, ṅaya du baṣih biki mboṣ bti kahilna kayitrēn baka pa ugut wi unuur uweek wi Naṣibaṭi Anhiniṅ iko bti.

¹⁵ Ajugun aji : « Natenan, dbi ji nakiij! Anuurandēni anwoon bten awo na imiṣa yi nul, anwoon aankpēn byiṣu kaduk bduun ṭi kadun ki baṅaṅ. »

¹⁶ ṅntaayi ṅuṅ ṅado kē baṣih bayit du dko di bajaan bado ṭi uhebērē Amagedon.

¹⁷ Uwanjut uṭēnk paaj na ulon ujeṣ pnkalame pi wa na dko, kē pdiim pweek paṣē pēna ṭi pṭij pi pṣih panwoon du dko dyimanaan aji : « Uko mēnt udolanaa. » ¹⁸ Wal mēnt kē iliik liik iṣē pēn kē idiim na imparantant itiinkanaa. Mboṣ manṣiṅar maakan jibi manwoon maambaṅ kaṣiṅṭeraara wi ṅaan awoonun ṭi ma. ¹⁹ Pṣiṅar puṅ pado kē ubeeka uweek upaṭēṣari akak ifah iwanjant, kē ṅbeeka ṅi ṅtaak bti ṅajoti. Naṣibaṭi aantilma *Babilon ubeeka uweek : adaanan wa pnkalame pi udeeb wi nul unkfatur. ²⁰ Njiw bti ṅawunanaa kē inkuṅ iweek ibaa, iinkak awinana. ²¹ Uṣubal wi mpoj mndiṭ maakan ujoṭ ṭi baṅaṅ ; kē kaṭaafa kuṅ kē kado kē bakkar Naṣibaṭi ṭiki katam maakan.

17

ṅaṭ naṭuunk

¹ Kē ulon ṭi ṅwanjut paaj na ulon ṅamēbanuṅ knkalame paaj na ploṅ ki uwuuru ubi ṭi ṅji aṭiini na ṅji aji : « Biini, dyuuj kakob ki ṅaṭ naṭuunk naweek anwoon du kakab idēk iweek akkobiṅ. ² Baṣih biki ṅtaak ṅi mboṣ bawinar na a, kē baṅaṅ banfēṭun mboṣ bakuj poot pi nul panwoon ubida uṭop. »

³ Wal mēnt kē uwanjut wuṅ uṣē neej ṭi uṣal wi naan aṅooṭēn du *pndiiṣ, kē nwin ṅaṭ alon aṅoon ṭi ulimariya ujeenk, itim inkkarun Naṣibaṭi ipiitana ṭi uleef wi wa bti. Uwo na ṅkow paaj na bloṅ na itiiim iṅeen. ⁴ ṅaṭ awohara imiṣa inuura maakan ijeenk. Aṭu iko itum itam preṣ yi uwuuru, iwiṅ wiṅaan na mnko mnuura maakan. Amēban ṭi kaṣen pnkalame pi uwuuru pantumun na buṭaan bi bṭopar bi pṭuunk pi nul. ⁵ Bapiit ṭi pṭuk pi nul katim kalon, kē uko wi kawoon uṣē wo uumeṭanaa. Uko umpiitaniṅ wii wi : « Babilon ubeeka uweek, anin pṭuunk na pṭop na buṭaan bi umundu. »

⁶ Dwin ṅaṭ mēnt kē akuj pṅaak pi banwoon biki Naṣibaṭi, pi banjaan baṭup uko wi Yetu. Wi nwinulun aṣē ṅoṅar maakan. ⁷ Kē uwanjut uṣē ji na ṅji : « we ukaṅ kē iṅṅar hēnk ba? Dṭupu uko wi ṅaṭ umeniṅ na wi ulimariya wi ṅkow paaj na

bloŋ na itiiim iñeen wi aṭoornuŋ. ⁸ Ulimariya wi iwinuŋ ubi wo ašë wo uunkak awo, kè ušë wo i kapën du bnjiir kaya katoka te mnto. Kè bañaan biki mboş biki itim iwoon iimpiitana ti ulibra wi ubida wi umundu upašaniŋ bañoŋar wal wi bakwinuŋ ulimariya umbiiŋ awo, awo uunwo hënkuŋ, kaşë kabi kawo kak.

⁹ « Ñaaŋ awo kawo ti uko wi na mntit na uşal untuŋa : ŋkow paaj na bloŋ ŋuŋ ŋawo knkuŋ paaj na ploŋ ki ñaaṭ aṭoon, ŋawo kak başih paaj na aloŋ. ¹⁰ Kañeen ti baka bado bi wala ti pşih, napaajaŋtën akşihuŋ hënkuŋ, naṭënk paaj na aloŋ aando bi, kè wal wi akbiŋ aankto kajon. ¹¹ Kè ulimariya umbiiŋ awo, ašë wo uunkak awo hënkuŋ uwo wul ti uleef wi wa naşih naṭënk bakreŋ. Uwo aloŋ ti başih baṭënk paaj na aloŋ, utoka te mnto.

¹² « Itiiim iñeen yi iwinuŋ iwo başih banwoon baando bi yeenk pşih. Kè başë yeenk bukal na ulimariya kaşih uwoori uloolan ṭaŋ. ¹³ Bukal bti bawo na uşal uloolan : pwul mnhina mi baka na pşih pi baka ulimariya. ¹⁴ Baluŋ kagut na anwoon unkaneeel wi bteŋan ašë kob baka, ṭiki awo naweek i baweek, naşih i başih. Bandu'aniŋ, bandataniŋ, banfiyaaruluŋ, banaakiir na a, kakob bambiiŋ pğutan na a. »

¹⁵ Uwanjuṭ uji na nji kak : « Meel mi iwinuŋ, mi naṭuunk aṭoon manwo kntaali, kntuk, ŋtaak, na ŋṭup. ¹⁶ Ulimariya na itiiim iñeen ki iwinuŋ ŋaluŋ kaşoor naṭuunk, katok tokana bti kabot kaduka byişu, kade uye-maṭ wi nul kabot katëra. ¹⁷ Na manjoonan, Naşibaṭi aṭuun ti ŋhaaş ŋi başih bukuŋ uko wi aŋaluŋ bado kè bawo na uşal uloolan wi pdo wa : baluŋ kawul pşih pi baka ulimariya kè udoo do uko bti wi Naşibaṭi aṭupuŋ. ¹⁸ Kè ñaaṭ i iwinuŋ, awoon ubeeka uweek unjaan uşih ti başih biki mboş. »

18

Pjot pi Babilon

¹ Wi uko waŋ uṭëpuŋ, dwin uwanjuṭ ulon kè uwalnaana baṭi. Uwo na mnhina mnweek, kè bjeehi bi wa başë jeehan mboş. ² Udo pdiim pweek aji :

« *Babilon ubeeka uweek ujoti!
Ujoti! Ujoti!

Ukak ufëṭ wi ŋntaayi,
dko di ŋntaayi bti ŋawoon
na di ŋkat ŋṭop ŋwuṭaan bti.

³ Ŋtaak ŋi mboş bti ŋadaan poot pi da,
kè pdaan poot puŋ paşë wo pṭopan uleef
na pekadu di piinṭ.

Başih biki mboş bti bawinar na da,
kè bawaap biki mboş bayokna ti pŋal
iko yi umundu pi bañaan biki da. »

⁴ Wal mënṭ dkaak atiink pdiim ploŋ panwoonun baṭi, paji : « An pntaali pi naan,

napënan ti ubeeka wuŋ, nawutna kanaakiir ti pjuban pi baka, iṭaafa inkmbiiŋ ti baka iwutna kajotnan. ⁵ Buṭaan di baka dajunkan adoo ban baṭi, Naşibaṭi aleş iko inwoon iinwo itool bti yi badoluŋ. ⁶ Nadoon biki Babilon uko wi badoluŋ, nadoon nado do baka ŋyaaş ṅṭëb iko yi badoluŋ, naṭuun ti pŋkalame pi bajaan baṭu poot, panhaayuŋ apel pi baka ŋyaaş ṅṭëb. ⁷ Naṭuun da mnhaj na pwuṭan panliŋuŋ na mndëm na pyok pi dabiŋn aka, daji ti uşal wi da : « Dṭo ji naşih ñaaṭ, mënkwō nayoṭ nin, mënkwō na puum nin unuur ulon. » ⁸ Uko waŋ ukaan kè ti unuur uloolan ṭaŋ, Naşibaṭi Ajugun anwoon na mnhina akkob da na iṭaafa inwoon i pjotna da : pket, muum, ubon na uyik. »

Nywooni ŋi bawooniiruŋ Babilon

⁹ Pdiim pakak aji : « Wal wi başih biki mboş bambiiŋ awo ti pjuban pi piinṭ na Babilon abot awo na da ti pjal iko inuura maakan yi da bakwinuŋ udu wi uyik wi da, bawooni kabot kaṭëga. ¹⁰ Baluŋ kanaṭ kalow kaṭi mnhaj muŋ kaşë kaj :

“Pwuṭan oy! Pwuṭan oy!

Ṭi iwi, *Babilon, ubeeka uweek,
ubeeka unwoon na mnhina,
ikobana ti uwoori uloolan ṭaŋ!”

¹¹ « Bawaap biki mboş bawooni abot aṭëga ji bawo na puum, ṭiki nin aloŋ aankak anug iko yi bajijuŋ abi bwaap. ¹² Iko mënṭ iwo uwuuru na untaam, mnko mwij wijan mantamuŋ preeş na mnko mnuura, itenda inuura, ijeenkal, idaan iwoj wojaan na ilon kak ; mmul mnuura mantamuŋ preeş na iko yi bafejuŋ na mmul mënṭ, iko yi babomanaanuŋ iñiiŋ yi ŋlon, yi ifeeru inuura, kême mnlaak, ¹³ ukëra ulil pṭëkën utum umpatun kalilare na itoh ilil pṭëkën na mnkulan, ubiñu na ukëra, pşon na uloot, ŋngit na ŋkaneel, ŋmpëlënt na ŋkaaru ŋi ŋmpëlënt ŋkapuluŋ ; badoo ji bawaap bañaan bajën.

¹⁴ « Baluŋ kaji kak na Babilon : “Iko bti yi uhaaşu ŋaluŋ iinkak awin ya, ilowu! Iko inwoon yi mndëm mi nu na inuura maakan, iinkak awin ya nin.” ¹⁵ Bawaap bambiiŋ ayokna ti ubeeka mënṭ banaṭ kalow kaṭi mnhaj mi ubeeka mamob baka. Bado kawooni, kaṭëga ti ubeeka mënṭ ¹⁶ kaji :

“Pwuṭan oy! Pwuṭan oy!

Ubeeka uweek
unwohariŋ itenda inuura itam preeş,
ijeenkal, iwoj wojaan,
unṭuun uwuuru na mnko mnuura mntam
preeş,

¹⁷ ti uwoori uloolan ṭaŋ kè pyok mënṭ bti
paşë toka.”

« Kè bajug ŋlantu na banjaan baṭon ŋa na bañaan bti banjaan balemp ti bdëk başë naṭ alow. ¹⁸ Wi bawinuŋ udu wi uyik ašë ji : “Ubeeka unliŋi na wi ubi woha i?” ¹⁹ Baṭu

mboş ti ikow yi baka aşë njar awooni ji banwoon na puum aji :

“Pwuţan oy! Pwuţan oy!

Ubeeka uweek

wi bankaŋ nlanţu ti bdëk bti

bayoknuŋ ti pyok pi wa,

ti uwoori uloolan ţaŋ kè uşë toka!

²⁰ Baţi, banjaŋan na baţupar Naşibaţi na an biki nul bti

nalilaan ti pjot pi wa,

Naşibaţi akob wa ti uko wi udolanaŋ.” »

²¹ Wal mënţ, kè uwanjuţ unwoon na mn-hina mnweek uşë jej plaak pweek maakan afël du bdëk aşë ji :

« Na mnhina mntënt mi,

mi mi Babilon ubeeka uweek ukfëlaniiŋ,

baankak awin wa nin.

²² Nin iyeeh yi banjaan bakob intuni na bay-
eeh

iinkak atiinkana.

Nin bateen na balul

baankak atiinkana.

Nin pŋaat pi baţak paankak atiinkana ;

nin phuunţ paankak atiinkana ti btëk.

²³ Nin unkaniya uunkak ateh ;

nin baankak atiink pdiim pi naniim na pi naniima.

Bawaap biki nu babiin awo baŋaŋ baweek biki mboş.

Dayaamu di nu daneeman nţaak bti.

²⁴ Pŋaak pi baţupar Naşibaţi, banwoon biki nul,

baŋaŋ bti banŋaniin ti mboş, pawo ti iŋen yi nu. »

19

Iyeeh yi mnlilan du baţi

¹ Wi iko yan iţëpuŋ, dtiink uko ulon unwoon ji pntuk pweek pi baŋaŋ du baţi kè paji :

« Haleluya

Naşibaţi i nun adëm abot awo na mnhina, ulambuuranuŋ nja,

² pwayëş pi nul pawo manjoonan abot awo ptool.

Akob naţuunk naweek ambiin aţopan mboş na pţuunk pi nul,

alukan ti a pŋaak pi balempar Naşibaţi. »

³ Kè bakak ahuuran aji :

« Haleluya!

Udu unkpënnuŋ ti ubeeka wi *Babilon uunkba. »

⁴ Kè bantohi iŋeen nţëb na babaakër na nko nbaakër başë njuţ adëman Naşibaţi anţoon ti pţij pi pşih. Bahuuran aji :

« Uwo haŋ, Aleluya! »

⁵ Wal mënţ, kè pdiim plon paşë pëna du pţij pi pşih aji :

« An balemparul bti,
an nanŋaluluŋ apel iko bti,

baweek na bampoţi,

nadëmaan Naşibaţi i nja. »

⁶ Kè nşë tiink uko unwoon ji pdiim pi pntuk pweek, panwoon ji ubulan uweek, awo ji imparantant iweek kè pakhuuran aji :

« Haleluya!

Ajugun Naşibaţi *Anhiniin iko bti aşiŋ.

⁷ Nawulan njo ti mnlilan na mntan

njbət nđëmana,

ţiki bniim bi anwoon unkaneel wi bţenjan babani,

kè aharul aŋëga bnuura.

⁸ Bawula patenda pnuura pfaatal, pjint piş, panknuuruŋ, aji awoh. »

Patenda pfaatal puŋ pawoon iko itool yi banwoon biki Naşibaţi badoluŋ.

⁹ Kè uwanjuţ uşë jakën : « Piitan uko wi : “Banuurandëni biki baduun pmaar bniim bi anwoon unkaneel wi bţenjan.” » Ukak aji na nji : « Uţup wi uwo uţup wi Naşibaţi ti uleeful. »

¹⁰ Wal mënţ kè nşë jot ti ihoţ yi wa kadëman wa. Kè uşë ji na nji : « Ţaafaraan kado uko wi! Dji kalempar Naşibaţi ji iwi na bayiţu bammëbanuŋ uţup wi Yetu. Naşibaţi i iwoon kadëman! Uţup wi Yetu wi wi Naşibaţi aţuun ti baţuparul.

Andapiin umpëlënt ufaatal

¹¹ Wal mënţ, kè nşë win baţi kè bawo bhaab, kè umpëlënt ulon ufaatal uşë wo da. Andapiin wa katimul kawo « Ammëbanuŋ Naşibaţi na manjoonan. » Awo natool ti pwayëş pi nul abot aji gut pa iko inwoon itool. ¹² Këş ki nul kawo ji bdoos banjeenuŋ, kè abot awo na nţepi nji pşih nţum ti bkow. Apiitana katim kalon ti uleef ki nin alon bë mënţ ul ameeŋ ka. ¹³ Awohara bayeti banwoon na pŋaak. Katimul kawo « Uţup wi Naşibaţi. » ¹⁴ Bangoli biki baţi bawo ti kafëţul aţaşa, adapa nmpëlënt nfaatal akuţ awohara imişa yi itenda ifaatal inuura ijint piş. ¹⁵ Kakej kajul kapën ti mntumul ki akkobni nţaak. Ul akluŋ kaşih baka na btam. Aluŋ kayuuŋ udeeb unkfatuŋ wi Naşibaţi

*Anhiniin iko bti wi akluŋ kaţu baŋaŋ ti kako kaweek ki bajaan bapooŋna mbuk mndolni ubiŋu, kapooŋ baka. ¹⁶ Apiitana ti bayeti bi nul na pnkantul katim ki : « Naşih i başih na Naweek i baweek. »

¹⁷ Kè nşë win uwanjuţ ulon kè uwo ti unuur, uhuuran maakan aţini na nkat nŋankyiţuŋ du kalowan du baţi aji : « Nabiini, nabiin nayit pa ufettu uweek wi Naşibaţi, ¹⁸ nahilna nade uyemaţ wi başih, wi bangoli na baweek biki baka, wi nmpëlënt na bandapiin nja, wi baŋaŋ bti, balemp na baweek biki baka, bampoţi na baweek! »

¹⁹ Wal mënţ kè nşë win ulimariya na başih biki mboş na bangoli biki baka kè bayitiir kabi kagutan na andapiin umpëlënt ufaatal na bangoli biki nul. ²⁰ Kè ulimariya uşë

mobana, wul na naŕupar wa, undolun iko iŕonjarënaan ti kadun ki wa, aguur banyeenkun uko wi ulimariya abot anup adëman ptu pi wa. Nul nteb bti nafëlana njeb du katant ki bdoo kanwoon na pdëpalën panjaan patërad. ²¹ Bandukiin bafinjana na kakej kampënnun ti mntum mi andapiin umpëlënt, nkat njade muum mi baka adoo yok.

20

Psih pi nşubal iŕeen-week njaas iŕeen

¹ Dwin wal mënŕ, uwanjut kë uwalnaana baŕi, awo na kaniigsaani ki bnjiir bweek abot abëban mnkorentu mnweek. ² Uya mob unjumpul, upula wi tfa, wul uwoon Untaayi Uweek, *Fatana ašë tan wa pa nşubal iŕeen-week njaas iŕeen (1000). ³ Afël wa du bnjiir bweek anigan ba abot aŕu uko ulon atuhna ba, uhilna uwo unkak aguur ntaak te wal wi nşubal iŕeen-week njaas iŕeen (1000) naktëpun. Woli ntaepi babaa wutan wa njwal nntiinku ŕa.

⁴ Dkak awin itij yi pşih, bambiin aŕo ti ya bayeenk mnhina mi pwayëš. Dwin kak njhaas nj baŕaan biki babiin afaal ŕiki baŕup Uŕu wi Naşibaŕi na uko wi Yetu, banwoon baanup adëman ulimariya na ptu pi wa, awo baampiitan katim ki wa ti pjuk këme ti kaŕen. Banaŕa ti pkeŕ aŕih na *Krittu nşubal iŕeen-week njaas iŕeen (1000). ⁵ Pnaŕa pteek ti pkeŕ pu pun. Kë bankeŕun bandukiin, baannaŕa ti pkeŕ te wal wi nşubal iŕeen week njaas iŕeen ntaepun. ⁶ Bannaŕiin uteek ti pkeŕ banuurandëni! Bawo biki Naşibaŕi, pkeŕ ptëbantën paankhilan nin uko ulon ti baka. Bawo baŕenjan biki Naşibaŕi na Krittu kabot kaŕih na a nşubal iŕeen-week njaas iŕeen.

Pjot pi Fatana

⁷ Wal wi nşubal iŕeen-week njaas iŕeen (1000) naktëpun bawutan *Fatana apën du ukalabuš, ⁸ ašë aya du ntaak nj umundu bti nj bajaan badu Gog na Magog, aguur baŕaan. Ado baka babi bayit pa ugut. Batum ji piyi pi bdëk. ⁹ Baniink mboš bti, kakool ubeeka wi Naşibaŕi analuŕ, di banwoon biki nul bawoon. Kë bdoo blon bašë pëna baŕi abi atër baka. ¹⁰ Wal mënŕ, kë *Untaayi Uweek, unguurun baka, ušë fëlana du katant ki bdoo banwoon na pdëpalën panjaan patërad aŕënk da ulimariya na naŕupar wa. Bahaj maakan pnak na utejan te mnto.

Pwayëš pi bankeŕun

¹¹ Dwin wal mënŕ ptij pi pşih pfaatal pweek na anŕoon ti pa. Mboš na baŕi ntaii, kë nin ŕaan aankak awin nj. ¹² Kë nšë win bankeŕun, baweeke na bampoti, kë banaŕ ti kadun ki ptij pi pşih, kë anŕoon ti ptij pi pşih ašë haabëš njibra. Ahaabëš ulibra ulon kak, unwoon ulibra wi ubida. Awayëš bankeŕun,

andoli ti uko wi adoon jibi upiitaniin ti ulibra.

¹³ Wal mënŕ, kë bdëk bašë kakan muum manwoon ti ba, kë pkeŕ na mnkeŕ njakan muum mi njahankun kë awayëš andoli ti uko wi adoluŕ. ¹⁴ Kë pkeŕ na mnkeŕ njašë fëlana du katant ki bdoo ; katant ki bdoo mënŕ bawoon pkeŕ ptëbantën. ¹⁵ Anwoon i katim kawoon kaampiitana ti ulibra wi ubida bafëla du bdëk mënŕ.

21

Baŕi bhalu na mboš mnhalu

¹ Wal mënŕ dwini baŕi bhalu na mboš mnhalu ; baŕi bteek na mboš mnweek njanak awo, bdëk kak baankak awo. ² Kë nšë win ubeeka uyimanaan, Yerutalem dhalu, kë dakpëna baŕi du Naşibaŕi awo ji ŕaaŕ naniima ambomanderun pa ayinul. ³ Dtiink wal mënŕ pdiim pweek pampënnun du ptij pi pşih aji : « Katoh ki Naşibaŕi akfëŕun na baŕaan kii ki. Awo da na baka, bawo pntaali pi nul, ul ti uleulf ašë wo Naşibaŕi i baka. ⁴ Awent mnkuul mi baka bti ; pkeŕ, mnŕëg, njwooni, na mnhaj maankak awo, iko ijon iinkak awo. »

⁵ Kë anŕoon du ptij pi pşih ašë ji : « Natean, dkakan iko bti kë iwo ihalu. » Ajakën kak : « Piitan nŕup nj ; njawo manjoonan abot adolana. »

⁶ Akak ajakën : « Udolanaa, nji dwoon Nateek na Nabaanŕaani, dwoon Ujuni na Ubanaan. Naaŕ nj udaan utijun, dŕena adaan du njkumpëš nj meel manjaan manwul ubida, nin aankluk uko ulon. ⁷ Ampokun buŕaan ayeenk uko mënŕ. Nji dwo Naşibaŕi i nul, ul ašë wo abuk naan. ⁸ Kë balal, bandekknun kafëŕ, bado iko iwuŕaan maakan, bafin baŕaan, bado iko iŕop, bado dayaaumu, banjaan badëman nŕntoŕ na baŕilan bti, kafah ki baka kawo baya du katant ki bdoo banwoon na pdëpalën panjaan patërad ; uko mënŕ uwoon pkeŕ ptëbantën. »

Yerutalem dhalu

⁹ Wal mënŕ, ulon ti njwanjut paaj na ulon njamëbanun knkalame kantumuŕ na iŕaafa paaj na kalon ibaanŕaani, ubi aŕiini na nji aji : « Biini, dyuuju ŕaaŕ ankniiimiin, ahar anwoon unkaneele wi bŕenjan. » ¹⁰ Uneej ti uŕal wi naan aya na nji du pnkun pweek pkujëntaan duuŕ ašë yuujën ubeeka uyimanaan, Yerutalem, dampënnun baŕi, du Naşibaŕi. ¹¹ Danuur na bjeehi bi Naşibaŕi. Uko unwoon ji unobna ujaagal na ujeenk unuura uwoj woj ti da bti awo ji kawini. ¹² Nniw njkëm abot akujëŕ njafuoyun wa. Uwo na klëman iŕeen abot na ktëb. Uwanjut uwo ti plëman pandoluŕ, kë babot apiit ti pa katim kalon, itim mënŕ iwo yi kntaali iŕeen na ktëb ki bubuk *Itrayel. ¹³ Klëman kwajant kawo

du umayar unuur, kwajant̄ du btamšanka, kwajant̄ du btammañu, kwajant̄ du kayoba. ¹⁴ Baniw ubeeka ʈi klaak khaan iñeen na ktëb, ʈi klaakmënt̄ bapit̄ itim iñeen na itëb yi banjañan biki anwoon unkaneeel wi bʈenjan.

¹⁵ Uwanjut unkt̄iiniñ na nji umëban ʈi kañen pko pniibi, pawo pi uwuuru, pawo pniibni ubeeka, klëman, na uniw unfooyun ubeeka. ¹⁶ Iban ibaakër yi ubeeka ilin lin, kamban kalon kaandëm apel katënt̄. Uniib wa kë uwo n̄kilometër iñeen week nyaas iñeen ntëb na n̄baakër (2400). ¹⁷ Uniib uniw wi ubeeka kë uwo n̄metër iñeen paaj (60). Uwanjut uji uniib jibi bañaan bajaan baniib. ¹⁸ Uniw mënt̄ uwo na uko ulon unwoon na unobna wi ujaagal, na ujeenkal. Ubeeka uwo wi uwuuru ujint̄ piš unjaan uwoj woj ji kawini. ¹⁹ Klaak kweek ki bapafnuñ ubeeka aniw kawo na iko inuura maakan iwoj wojaan itum. Pteek pawo na iko yi unobna wi ujaagal, na ijeenkal, baji bado ya Jatpi ; ptëbant̄en pawo na iko iniilu baji bado pa Tafira ; pwajant̄en pawo na iko inwoon na inobna itum, baji bado ya Kaltedoniya ; pbaakant̄en pawo na iko iniilu na yi unobna wi ujaagal baji bado ya Emaralda ; ²⁰ pñeenant̄en pawo na iko ijeenkal ji pñaak baji bado ya Tardonika ; ppaajant̄en pawo na iko ijeenkal jud baji bado ya Tardiwu ; ptënk paaj na ploñ pawo na iko inwoon na unobna wi ujaagal, baji bado pa Kritolit ; kë ptënk bakren pawo na iko ijeenktaan, baji bado pa Berilu ; kë ptënk kañeen kalon pawo na iko ileel baji bado ya Topat ; ptënk iñeen pawo na iko ileel na yi unobna wi ujaagal baji bado ya Kritoprat ; ptënk iñeen na ploñ pawo na iko inwoon na unobna wi uko ujeenkal unnaakiirun na uleel, baji bado ya Yakint̄ ; kë ptënk iñeen na ktëb pawo na iko inwoon na unobna wi uko ijeenkal unnaakiirun na uniuu, baji bado ya Ametut. ²¹ Kë klëman iñeen na ktëb kuñ kawo ji mnko, plëman pandoli pawo ji pbuk pi mnko ; kë bayiti bi ubeeka bašë wo uwuuru ujint̄ piš anuur ji kawini.

²² Mënwin nin *d̄ko dyimanaan di Našibaʈi : Ajugun Našibaʈi *Anhiniñ iko bti, na anwoon unkaneeel bawoon d̄ko dyimanaan. ²³ Ubeeka unuma bnuur këme pli kajeehanaan wa, ʈiki bjeehi bi Našibaʈi bajeehan wa, kë anwoon unkaneeel awo unkaniya. ²⁴ N̄taak n̄lalun kado kaposna ʈi bjeehi bi wa, baših biki mboš bašë babi baʈij wa pyok pi baka. ²⁵ Nin ilëman yi wa iinkdët unuur ulon ʈiki utejan uunkak awo. ²⁶ Baʈij wa mndëm na pyok pi n̄taak. ²⁷ Nin uko ulon unʈopun uunkneej ʈi wa, nin ñaan nado buʈaan, nin naʈilan aankneej da : bampiitaniñ itim ʈi ulibra wi ubida wi anwoon unkaneeel wi bʈenjan ʈañ bakneejun ʈi wa.

22

¹ Wal mënt̄ uwanjut uyuujën kabuul ki meel manjaan manwul ubida, manjint̄ piš ji kawini ; meel mi ka mampëna ʈi pt̄ij pi p̄sih pi Našibaʈi na pi anwoon unkaneeel wi bʈenjan. ² ʈi ptoof pi itant̄ itëb yi kabuul yun inwoon ʈi ptoof pi ubeeka, uka bko banjaan bawul ubida, baji bubuk nyaas iñeen na ntëb ʈi ušubal, pli pandolon baji bubuk. Itoh yi ba iwo ijebanaani bañaan biki mboš bti. ³ Nin Našibaʈi aankak afëp ñaan. Pt̄ij pi p̄sih pi nul na anwoon unkaneeel pawo ʈi ubeeka meë, balemparul bado kadëmana ; ⁴ bawin kaara di nul, katim ki nul kabot kawo ʈi ijuk yi baka. ⁵ Utejan uunkak awo, nin ñaan aankak anuma unkaniya këme bjeehi bi unuur, ʈiki Našibaʈi Ajugun aʈu ʈi baka bti bjeehi bi nul, bašë baših te mnt̄o. »

Ubi wi Yetu

⁶ Uwanjut ukak ajakën : « N̄ʈup n̄i n̄awo manjoonan abot adolana ; Ajugun, Našibaʈi anjaan aʈu baʈuparul n̄šal, ayil uwanjut wi nul, uyuuj balemparul uko unkm̄biin hënkun. »

⁷ Yetu aji : « Natenan, dbi hënkun! Anuurandëni, ankmëbanun n̄ʈup n̄i Našibaʈi n̄ankʈupun uko unkm̄biin n̄i ulibra wi. »

⁸ Nji Yowan dt̄iinkun abot awin iko yi. Kë wi n̄tiinkun abot awin iko yun, djot ʈi ihoʈ yi uwanjut uyuujunuj iko mënt̄ kadëman wa, ⁹ kë ušë ji na nji : « ʈaafaraan kado uko wi! Dji kalempar Našibaʈi ji iwi na baʈupar Našibaʈi bti na bañaan bti bankmëbanun n̄ʈup n̄i ulibra wi. Našibaʈi i iwoon kadëman. »

¹⁰ Ujakën kak : « Khank n̄ʈup n̄i Našibaʈi n̄i ulibra wi kamen n̄a bañaan. Wal wi iko yi aʈʈupun ikdolaniñ uñogi. ¹¹ Nado iko inwoon iinwo itool amëbaan ʈi iko inwoon iinwo itool yi akdolun, anwoon ʈi ubida uʈop amëbaan ʈi wa. Kë anšaan awo natool adoon kado uko unwoon utool, anwoon najint̄ piš adoon kajint̄anaara jint̄en uleef. »

¹² Yetu aji : « Natenan, dbi hënkun! Dwo na baluk bi andoli, ddo kaluk andoli uko wi adolon. ¹³ Dwo Nateek na Nabaanšaani, Najuni na Nabaanšaani, Ujuni na Ubaanšaani. »

¹⁴ « Banajun imiša yi baka banuurandëni, hënk bahil kaneejna ʈi ilëman yi ubeeka, kabot kade ʈi mnko mi bko banjaan bawul ubida. ¹⁵ An n̄buš: bakaalam, bañaan banwoon ʈi ubida uʈop, bafin bañaan, badëman n̄nton, na bañaan bti banjalun n̄tilan abot aji baʈilan, napënan bdi. »

¹⁶ « Nji Yetu, dyl uwanjut wi naan uʈupan uko wi. Uwo pa banfiyaarun bti. Dwo i pntaali pi *Dayit̄, awo unfay, ujah unjaan ujeehan na nfa. »

¹⁷ Uhaas wi Našibaʈi na naniima n̄aji : « Biini! »

Ankt̄iinkun ajakan : « Biini! »

Ñaan i udaan uŕijun, abiini ; annumiin, abiin ayeenk ƙi meel manjaan manwul ubida, bē aankluk nin uko ulon.

¹⁸ Nji Yowan, dŕup wa, manjoonan ma, ñaan anktiinkun ƙŕup ƙi Naŕibaŕi ƙi ulibra aŕē hoŕalēs da uko ulon, Naŕibaŕi aŕu'a iŕaafa yi baŕiiniyaanun ƙi ulibra wi. ¹⁹ Kē woli apēnan uko ulon ƙi ƙŕup ƙi Naŕibaŕi ƙi ulibra wi,

Naŕibaŕi kapēnan kafah ki nul ƙi bko banjaan bawul ubida na ƙi ubeeka uyimanaan ƙi baŕiiniyaanun ƙi ulibra wi. »

²⁰ Anŕupun uko wan aji : « Aa, dbi hēnkun! »

Uwoon han! Iwi Yetu Ajugun, biini!

²¹ Dñehan Yetu Ajugun awulun nja bti bnuura bi nul.